

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (ORTAÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI

**“KISA KRONİKLER (BRACHEA CHRONIKA)’E GÖRE ERKEN OSMANLI
TARİHİ (1402–1451): ÇEVİRİ VE DEĞERLENDİRME”**

Doktora Tezi

Şahin KILIÇ

Ankara 2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH (ORTAÇAĞ TARİHİ)
ANABİLİM DALI

**“KISA KRONİKLER (BRACHEA CHRONIKA)’E GÖRE ERKEN OSMANLI
TARİHİ (1402-1451): ÇEVİRİ VE DEĞERLENDİRME”**

Doktora Tezi

Şahin KILIÇ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Melek DELİLBAŞI

Ankara 2011

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH (ORTAÇAĞ TARİHİ)

ANABİLİM DALI

“KISA KRONİKLER (BRACHEA CHRONIKA)’E GÖRE ERKEN OSMANLI
TARİHİ (1402-1451): ÇEVİRİ VE DEĞERLENDİRME”

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Melek DELİLBAŞI

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Yavuz ERCAN

.....

Prof. Dr. Yusuf OĞUZOĞLU

.....

Prof. Dr. İlhan ERDEM

.....

Yrd. Doç. Dr. Hatice ORUÇ

.....

Tez Sınavı Tarihi .....

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (25.02.2011)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Şahin KILIÇ

İmzası

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11 -
KISALTMALAR	13 -
TRANSLİTERASYON VE TRANSKRİPSİYON TABLOSU	14 -
GİRİŞ	15 -

1. BÖLÜM

BİZANS KISA KRONİKLERİ

1. 1. Bizans Tarih yazımında Kısa Kronikler	27 -
1. 2. Kısa Kronikler (Brachea Chronika) Terimi Üzerine	31 -
1. 3. Kısa Kroniklerin Tanımı ve Tür Özellikleri	34 -
1. 4. Kısa Kroniklerin Kaynakları ve “Yazarları”	41 -
1. 5. Kroniklerde Kullanılan Tarihlendirme Sistemi Üzerine	49 -
1. 6. Bizans Çalışmalarında Kısa Kronikler	53 -
1. 7. İlk Corpus: Die Byzantinischen Kleinchroniken Üzerine	64 -
1. 8. Kritik Yazıları ve Önemi	78 -
1. 9. Diğer Kısa Kronik Yayınları	81 -
1. 10. Kısa Kroniklerin Tarih Araştırmaları Açısından Önemi	83 -

2. BÖLÜM

KISA KRONİKLER’DE OSMANLI TARİHİNE DAİR BİLGİLER:

DEĞERLENDİRME (1402–1451)

2. 1. Timur Ordularının Bursa’yı Alması (3 Ağustos 1402) ve Süleyman Çelebi ile İsa Bey’in Rumeli’ye Geçmeleri (20 Ağustos 1402)	91 -
---	------

2. 2. Yıldırım Bayezid'in Vefatı (9 Mart 1403) -----	99 -
2. 3. İsa ve Mehmed Arasında Ulubad Savaşı (9 Mart–18 Mayıs 1403)-----	102 -
2. 4. Musa'nın Sultan Olması (1403 veya 1409 (?))-----	116 -
2. 5. Musa Bey'in Mesembria'yı Kuşatması (Eylül 1409- Ocak 1410)-----	127 -
2. 6. Musa Bey'in Diampolis'i (Yanbolu) Zapt etmesi (13 Şubat 1410) -----	130 -
2. 7. Süleyman Çelebi'nin Rumeli'ye Geçişi ve Musa Çelebi ile Kosmidion Savaşı (14–15 Haziran 1410)-----	133 -
2. 8. Musa Bey'in Vuk Lazareviç ve Lazar Brankoviç'i Öldürmesi ve Edirne Savaşı (3–11 Temmuz 1410) -----	141 -
2. 9. Musa'nın Stefan Lazareviç'e Sığınması ve Süleyman ile Çatışmalar (11 Temmuz 1410 Sonrası)-----	147 -
2. 10. Süleyman Çelebi'nin Öldürülmesi (17 Şubat 1411) -----	150 -
2. 11. Çamurlu Savaşı ve Musa Bey'in Ölümü (5 Temmuz 1413) -----	157 -
2. 12. Tesalya Bölgesinde İsyân (11 Temmuz–30 Eylül 1404) -----	161 -
2. 13. I. Mehmed'in Eflâk Seferi (Bahar? 1417? veya 1419?) -----	162 -
2. 14. Argyrokastron (Ergiri kasrı)'un Fethi (Eylül 1417–Ağustos 1418)-----	165 -
2. 15. I. Mehmed'in Ölümü (21 Mayıs 1421) -----	166 -
2. 16. Düzmece Mustafa'nın Ölümü (Kış 1422) -----	171 -
2. 17. II. Murad'ın İstanbul Kuşatması (10 Haziran–6 Eylül 1422) -----	175 -
2. 18. Küçük Mustafa-II. Manuel Palaiologos Buluşması (30 Eylül–1 Ekim 1422) -----	180 -
2. 19. Küçük Mustafa'nın Öldürülmesi (24–25 Ocak 1423) -----	183 -
2. 20. Turahan Bey'in Heksamilion Seferi ve Tabia'da Arnavutlarla Savaşı (22 Mayıs 1423 ve 5 Haziran 1423) -----	187 -

2. 21. Athos Keşişlerinin II. Murad'a İtaati (Eylül 1423-Ağustos 1424) -----	191 -
2. 22. Thessalonike (Selanik)'nin Venediklilere Teslimi (13?-14 Eylül 1423)---	191 -
2. 23. II. Murad-II. Manuel Palaiologos Antlaşması (20 veya 22 Şubat 1424)--	194 -
2. 24. Sırbistan'a Türk saldırısı (Bahar (?) 1426) -----	195 -
2. 25. Türklerin Nauplion'a Saldırısı (Eylül 1426-Ağustos 1427)-----	198 -
2. 26. Thessalonike (Selanik)'nin Fethi (29 Mart 1430) -----	198 -
2. 27. İoannina'nın Osmanlı İdaresine Geçmesi (9 Ekim 1430) -----	200 -
2. 28. Turahan Bey Tekrar Heksamilion'da (Bahar 1431) -----	202 -
2. 29. Braşov (Kronstadt)'un Türkler Tarafından Kuşatılması (1432 Yaz) -----	203 -
2. 30. Türk Gemilerinin Kruşevaç'ta Yakılması (1437 Haziran) -----	204 -
2. 31. Sibiu (Zibin/Hermannstadt) Kuşatılması-Türklerin Ravanitsa Manastırı'nın Tahribi (Yaz-Ağustos 1438) -----	205 -
2. 32. Smederevo (Semendire)'nin Fethi (27? Ağustos 1439) -----	208 -
2. 33. Hunyadi'nin Türklerle İlk Savaşı (Eylül 1439-Ağustos 1440) -----	212 -
2.34. Belgrad Kuşatması (Nisan-Ekim 1440) -----	214 -
2. 35. Novo Brdo'nun Fethi (27 Haziran 1441) -----	217 -
2. 36. Hunyadi'nin Mezid Bey'i Mağlup Etmesi (Mart 1442) -----	218 -
2. 37. Konstantinopolis'e Türk Saldırısı? (23 Nisan-6 Ağustos 1442) -----	221 -
2. 38. Hunyadi Yanoş'un Şihabeddin Paşa'yı Yenmesi (2 Eylül 1442) -----	224 -
2. 39. II. Murad-İoannes VIII. Palaiologos Barışı (Haziran 1443) -----	226 -
2. 40. Sredna Gora'da Hunyadi-Osmanlı Savaşı (Aralık 1443) -----	229 -
2. 41. Smederovo (Semendire)'nin Türklerden Alınması (15 Ağustos 1444)----	232 -
2. 42. Varna Savaşı (10 Kasım 1444)-----	233 -
2. 43. II. Murad'ın Mora Seferi ve Heksamilion'un Fethi (10 Aralık 1446) ----	235 -

2. 44. Pogoyanni Bölgesinin Teslim Olması (Yaz 1447) -----	239 -
2. 45. Konstantinopolis'e bir Osmanlı Deniz Saldırısı (?) (Haziran 1448) -----	241 -
2. 46. İkinci Kosova Savaşı (17-19 Ekim 1448) -----	242 -
2. 47. Arta'nın Fethi (24 Mart (?) 1449)-----	245 -
2. 48. Türklerin Midilli'yi Kuşatması (Mart-Nisan 1450)-----	246 -
2. 49. II. Murad'ın Vefatı (3 Şubat 1451, Çarşamba)-----	247 -

3. BÖLÜM

BİZANS KISA KRONİKLERİ: ÇEVİRİ METİN

KRONİK-7 -----	249 -
KRONİK-9 -----	257 -
KRONİK-12 -----	263 -
KRONİK-13 -----	267 -
KRONİK-22 -----	268 -
KRONİK-29 (Mesēmbria Kroniği)-----	274 -
KRONİK-32 (Argos ve Nauplion Kronikleri) -----	277 -
KRONİK-33 (1423 yılı Kroniği)-----	283 -
KRONİK-34 (Sphrantzes-Alıntı) -----	295 -
KRONİK-35 (Heksamilion-Kronik)-----	302 -
KRONİK-36 -----	304 -
KRONİK-37 -----	308 -
KRONİK-38 -----	311 -
KRONİK-39 -----	313 -
KRONİK-40 -----	315 -

KRONÍK–42	317 -
KRONÍK–47 (Thebai Kronígi)	317 -
KRONÍK–48 (Thessalia Kronígi)	319 -
KRONÍK–50 B	319 -
KRONÍK–53	322 -
KRONÍK–54	327 -
KRONÍK–55	330 -
KRONÍK–58	335 -
KRONÍK- 60	344 -
KRONÍK–60a	348 -
KRONÍK–61	349 -
KRONÍK–62	351 -
KRONÍK–63	352 -
KRONÍK–64	357 -
KRONÍK–69	360 -
KRONÍK–70	366 -
KRONÍK–71	370 -
KRONÍK–71a	371 -
KRONÍK–72	375 -
KRONÍK–72a	376 -
KRONÍK–73	379 -
KRONÍK–74	380 -
KRONÍK–76	381 -
KRONÍK–77	382 -

KRONİK-82	383
KRONİK-91	384
KRONİK-92	384
KRONİK-94 A	385
KRONİK-94 B	385
KRONİK-95	386
KRONİK-96	386
KRONİK-97	389
KRONİK-100	389
KRONİK-101	390
KRONİK-102	391
KRONİK-104	392
KRONİK-105	393
SONUÇ	394
BİBLİYOGRAFYA	395
ÖZET/ABSTRACT	413

ÖNSÖZ

Türkiye’deki Bizans çalışmalarının az gelişmiş alt yapısı, bu tür bir çalışmada pek çok zorluğu da beraberinde getirmektedir. Kaynak eserlere ulaşmak, yayınları takip etmek gibi zorluklar bir şekilde aşılabilmektedir. Ancak asıl zorluk çalışmalarımızı yaparken başvuracağımız, bu alanda yetişmiş çok az sayıda bilim adamının olmasıdır. Şüphesiz bu konuda kendimi aynı alanda çalışan meslektaşlarıma göre şanslı gördüğümü belirtmem gerekir. Bu sayılı bilim adamlarından birinin tez danışmanım olması bana pek çok avantaj sağladı. Dolayısıyla öncelikle hocam Prof. Dr. Melek Delilbaşı’na sadece tez danışmanlığı için değil, tecrübesi, öngörülerini ve bilime evrensel bakışıyla bana kazandırdıkları için samimî teşekkürlerimi sunuyorum. Elbette, yıllardır çalışmam boyunca gösterdikleri ilgi, sabır ve iyi niyetlerinden dolayı, tez izleme komitesi üyeleri Prof. Dr. Yavuz Ercan, Prof. Dr. Yusuf Oğuzoğlu, Prof. Dr. İlhan Erdem ve Yrd. Doç Dr. Hatice Oruç’a içten teşekkürlerimi belirtmeliyim.

Çalışmalarım sırasında pek çok meslektaşımın, bilim adamından ve yakınlarımdan destek gördüm. Bunlardan Yrd. Doç. Dr. Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu’na yardımları için teşekkür borçluyum. Ufuk açıcı önerileri ve fikirlerinin yanı sıra Yunanca konusunda yardımlarını itiraf etmeliyim. Almanca metinler konusunda dostum Murat Önür’e, yine Yunanca kaynak edinme konusunda yardımlarını ve bilgilerini esirgemeyen Dr. İbrahim Kelağa ve Dimitrios Demirtzis’e de teşekkür ediyorum. Ayrıca, Türk Tarih Kurumu’na ve kütüphane çalışanlarından Mustafa Sönmez’e sanırım bütün doktora öğrencileri teşekkür etmiştir. Ben de gösterdiği yardımseverliğine teşekkür ediyorum. Yine kurum çalışanlarından Serap Şimşek’e de özel teşekkür borçluyum. Ayrıca Türkiye’deki en iyi Bizans çalışmaları kütüphanelerinden biri olan ARIT çalışanlarına da teşekkür ediyorum.

Bu tezin önemli bir bölümünde Yunanistan’da yaptığım araştırmaların katkısı büyüktür. Bu nedenle Yunanistan’a gidebilmem için burs olanağı sağlayan Yunanistan ve Türkiye’nin Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerine, orada bulunduğum süre boyunca bana danışmanlık yapan Prof. Evangelos Chrysos’a teşekkür ederim.

Ayrıca Yunanistan'da yardımlarını gördüğüm Prof. Dr. Elizabeth Zachariadou ve Prof. Dr. Aleksis Savvides'e de teşekkürlerimi sunuyorum. Atina Üniversitesi'nde bana Yunanca öğreten tüm değerli hocalarıma ve üniversitenin tüm kütüphane yetkililerine, Atina'daki ünlü Gennadius Kütüphanesi ve Fransız Enstitüsü kütüphanelerinin tüm yetkililerine yardımları için teşekkür ederim. Ayrıca Atina'da bulunduğum süre boyunca desteklerini esirgemeyen dostlarım Dilek-Murat Issı ve Bayram Kara'ya da teşekkür borçluyum.

Burada sevgili dostum Ahmet Öz'ün de özel teşekkür hak ettiğini belirtmeliyim. Onun yıllardır her koşulda sağladığı maddî ve manevî desteğin yanı sıra, yıllardır verdiği kitap desteğiyle birlikte entelektüel katkısına çok şey borçluyum.

Ailemin desteği her zaman yanımda oldu. Meslektaşım olan, ablam Prof. Nurten Kılıç-Schubel ve eşi Prof. Vernon J. Schubel'in daima hem manevî ve hem de akademik desteğini alma şansım vardı. Yine meslektaşım ve kız kardeşim Şule Kılıç Yıldız benimle hep dayanışma içinde oldu. Ancak belki de en çok benim sıkıntılarımı paylaşmak zorunda kalan kız kardeşim Zeynep Kılıç oldu. Eşim ve meslektaşım Ayşegül Kılıç, bir ev içinde aynı anda iki doktora tezi yazılabileceğini, bana gösterdiği sevgi, ilgi ve sabırla gösterdi. Ayrıca akademik desteğini de inkâr edemem, minnettarım.

Ancak sevgili Annem ve Babam olmadan çalışmamı tamamlamam imkânsızdı. Onların fedakârlıklarını sadece bir anne ve baba yapabilir ve değerini ifade etmem imkânsızdır. Bu tezi onlara ithaf ediyorum.

Şahin Kılıç

Ankara

Aralık 2010

KISALTMALAR

a.g.e.	:	adı geçen eser
a.g.m.	:	adı geçen makale
Bkz./bkz.	:	Bakınız.
BZ	:	Byzantinische Zeitschrift
c.	:	cilt
çev.	:	Çeviren
ChronNot	:	Chroniken Einzelnotizen
CFHB	:	Corpus Fontium Historiae Byzantinae
CSHB	:	Corpus Fontium Historiae Byzantinae
dn.	:	dipnot/dipnotlar
DOP	:	Dumbarton Oaks Papers.
A.Ü.D.T.C.F	:	Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ed.	:	Editör/Editörler
EEBS	:	Ἐπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν.
EI²	:	The Encyclopedia of Islam, Second Edition.
h.	:	Hicrî
İ.Ü.E.F.T.D	:	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi
İA	:	İslâm Ansiklopedisi
JÖB	:	Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik
Kr.	:	Kronik/Kronikler
krş.	:	Karşılaştırınız.
mad.	:	maddesi/maddeleri.
NE	:	Νέος Ἑλληνομνήμων.
OCP	:	Orientalia Christiana Periodica.
ODB	:	The Oxford Dictionary of Byzantium
OTAM	:	Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi
PLP	:	Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit.
REB	:	Revue des Etudes Byzantines.
DİA	:	Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
TTK	:	Türk Tarih Kurumu
vd.	:	ve devamı
VizVrem	:	Vizantijskij Vremennik.
Z R VI	:	Zbornik Radova Vizantologog Instituta.

TRANSLİTERASYON VE TRANSKRİPSİYON TABLOSU

Yunanca Harfler	Transliterasyon	Transkripsiyon (Ç.Y telâffuz)
A-α	A-a	a
B-β	B-b	v
Γ-γ	G-g	g,y (“e” ve “i” sesinden önce), ğ (sessizlerden ve “e” ve “i” hariç diğer seslilerden önce)
Δ-δ	D-d	dh (İng. “(th)e” gibi)
E-ε	E-e	e
Z-ζ	Z-z	z
H-η	Ē-ē	i
Θ-θ	TH-th	th (İng. ”theater” gibi)
I-ι	Ī-i	i
K-κ	K-k	k (e,i seslilerinden önce ince)
Λ-λ	L-l	l
M-μ	M-m	m
N-ν	N-n	n
Ξ-ξ	KS-ks	ks
O-ο	O-o	o
Π-π	P-p	p
P-ρ	R-r	r
Σ-σ(ς)	S-s	s, z (β,γ,δ,ζ,λ,μ,ν,ρ sessizlerinden önce)
T-τ	T-t	t
Υ-υ	Y-y	i
Φ-φ	PH-ph	f
X-χ	CH-ch	h (e,i seslilerinden önce ince “hiç” gibi)
Ψ-ψ	Ps-ps	ps
Ω-ω	Ō-ō	o
Çift sesliler		
Αι-αι	ai	e
Αυ-αυ	Au-au	av (β,γ,δ,ζ,μ,ν,δ,ρ ve sesliler önünde) af (θ,κ,ξ,π,σ,τ,φ,χ,ψ önünde, kelime sonunda)
Ευ-ευ	Eu-eu	ev (β,γ,δ,ζ,λ,μ,ν,ρ ve seslilerin önünde) ef (θ,κ,ξ,π,σ,τ,φ,χ,ψ önünde, kelime sonunda)
Ου-ου	Ou-ou	u
Ει-ει	Ei-ei	i
Οι-οι	Oi-oi	i
Çift sessizler		
Γκ-γκ	Gk,gk,ng	g (kelime başında, sessizlerden sonra, hece tekrarlandığında) ng (kelimenin ortasında)
ΓΓ-γγ	gg	g,ng
ΜΠ-μπ	MP-mp	b (kelimenin başında, sessizden sonra, hece tekrarlandığında, yabancı kelimelerde) mp (kelime ortasında)
NT-ντ	NT-nt	d (kelimenin başında sessizden sonra, hece tekrarında ve bazı yabancı kelimelerde) nd (kelimenin ortasında)
TZ-τζ	TZ-tz	c, dz
TΣ-τσ,τς	TS-ts	ç,ts

GİRİŞ

Bizans kaynakları, Türk tarihinin çeşitli dönemleriyle ilgili araştırmalarda önemli olanaklar sağlar. Türk tarihinin Bizans kaynakları ve bunların önemi üzerine yapılan çalışmalar, bu kaynakların Türkiye’de bu yönde çalışacak olan tarihçiler için sağladığı imkânları göstermiştir.¹ Bununla birlikte, Türkiye’de sistematik Bizans çalışmalarının görece çok geç başlaması, bu kaynakların çevirisini, eleştirel yayını ve Türk tarihiyle ilgili bilgilere ulaşmayı daima güçleştirmiştir.² Batı dünyası ile kıyaslandığında bireysel bazı çabaların dışında çok az Bizans kaynağının Türkçeye çevrildiğini, yapılan çevirilerin önemli bir kısmının ise bilimsel metotlardan uzak olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Bu durumun en önemli nedeni, Bizans çalışmaları için gerekli olan filolojik alt yapının oluşabilmesinin şartı olan, Klâsik Grekçe ve Lâtincenin yanı sıra birkaç Batı dilinde yayınları takip edebilecek yeterince bilim adamı yetişmemesidir. Esasında, Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarından itibaren Klâsik filoloji çalışmaları başlamış, uzun süre Cumhuriyetin kültür politikaları içinde önemli bir yer edinmiş ve bu çalışmalar bir gelenek oluşturacak kadar gelişmiştir. Bu sayede özellikle Antik Grek-Roma dönemine dair hem filolojik hem de tarih çalışmaları gelişim göstermiştir. Buna rağmen Bizans çalışmaları Antik

---

¹ Bkz. Gyula Moravcsik, *Türk Tarihinin Bizans Kaynakları*, çev. H. N. Orkun, Sümer Basımevi, Ankara 1938; Melek Delilbaşı, “Türk Tarihinin Bizans Kaynakları”, *Cogito*, Sayı 17 (Kış 1999), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 339-351.

² Bkz. Melek Delilbaşı, “The Present and Future of Byzantine Studies in Turkey”, *in memory of Nikos Oikonomides*, ed. by Florentia Evangelatou-Notara, Triantafyllitsa Maniati-Kokkini, Athens 2005, s. 63-72; Nevra Necipoğlu, “The Current State and Future Direction of Byzantine History in Turkey”, *Aptullah Kuran İçin Yazılar*, haz. Kafesçioğlu-L.Thys-Şenocak, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s. 37-41

Yunan ve Roma çalışmaları gibi sistematik bir çalışma sahası olarak gelişim göstermemiştir. Öte yandan Klâsik eğitim almış bazı bilim adamlarının Bizans sahasına yönelmesiyle Bizans çalışmaları sayıları az da olsa akademik-bilimsel disiplin içinde yapılmaya başlamıştır.³ Bu Klâsik geleneğin varlığını sürdürdüğü üniversitelerde ve yurt dışında yetişenlerin dışında Bizans çalışmalarına olan ilgi artıyor olsa da daha çok popüler düzeyde devam etmektedir. Pek çok kaynağın Batı dillerinde yapılan yayınlarına ulaşmak günümüz imkânlarıyla artık kolaylaşmıştır. Son yıllarda bu yönde hızlanan çalışmalar, Bizans kaynaklarının öneminin geniş kesimler tarafından anlaşılmaya başladığını göstermiştir. Buna rağmen Türk tarihinin Bizans kaynaklarının Türkçede yayımlanması ve bunların tarihî bakımdan yorumlanmasına dair çalışmaların kalitesinde bir iyileşme görülmemektedir. Her şeyden önce, kaynağı orijinal dilinden çevirerek, bu bilgileri Türk tarihinin kaynakları ile karşılaştırmalı olarak analiz etmek hem meşakkatli hem de bazı formasyonları gerektiren bir süreçtir. Bu nedenle çok uzun zaman önce yapılması gereken Bizans kaynaklarının doğru ve titiz çevirileri, tarihî yorumlarının yapılması, halen Türk tarihçiliğinin en önemli ihtiyaçlarından biri olarak karşımızda durmaktadır. Burada, Bizans kaynaklarının Türk tarihinin en erken devirlerinden itibaren bilgi verdiğini belirtmek yeterli olacaktır. Özellikle, Osmanlı tarihinin ilk yüzyıllarıyla ilgili pek çok konuda Bizans kaynakları çoğu zaman yegâne kaynak özelliği taşır. Bu özelliği taşıyan kaynaklardan biri de Bizans Kısa Kronikleri'dir. Türk tarihinin çeşitli evreleriyle ilgili zengin bir kaynak olarak uzun süre

---

³ Türkiye'de Klâsik gelenek ve Bizans çalışmaları için bkz. Melek Delilbaşı, "Classical Tradition, Byzantine and Modern Greek Studies in Turkey and Future Prospects", *Association Internationale d'Etudes du Sud-Est Européen*, 35-39 (2005-2009), s. 259-266.

değerlendirilmeyi beklemiştir. Özellikle Osmanlı Devleti'nin ilk dönemlerine dair tarihçilerin sınırlı kaynaklara sahip olması bu kroniklerin önemini artırmaktadır. Kısa Kroniklerin kaynak değeri, içeriği, Türk tarihi bakımından önemi gibi konular ayrıntılı bir şekilde birinci bölümde tartışılacaktır. Bununla birlikte, bu kroniklerin Osmanlı tarihinin ilk yıllarından itibaren başlayıp 18. yüzyılın sonlarına kadar olan döneme ilişkin yüzlerce kısa kronolojik not muhtevasıyla Osmanlı tarihçilerine zengin bir materyal sunması bu konuyu seçmemizdeki esas etken olmuştur.

Bu kronikler, esas itibarıyla olayların net bir şekilde kronolojisini kısa notlar halinde verirler. Bir anlamda Bizans elyazmalarının derkenarları sayılabilirler. Bunlar kaynak olarak, eğitilmiş entelektüeller tarafından yazılmış diğer çağdaş tarihî kaynaklardan çok farklıdır. Bizans Kısa Kronikleri, sadece Bizans ve çevre Ortodoks halkların ve İmparatorluğun son iki yüzyılı için değil aynı zamanda Bizans sonrası dönem için de en özgün kaynaklardan biridir. Oldukça kısa ve günlük konuşma diliyle yazılmış, açık ve öz bir şekilde, hatta kuru bir anlatımla önemli olaylar hakkında bilgi içerirler. Kısa Kronikler tür olarak ortaçağ popüler edebiyatına aittir. Hemen hemen istisnasız hepsi büyük manastır merkezleri ve çevresinde yazılmışlardır. Bu kronikler sadece kilise ve manastır hiyerarşisinin, politik ve entelektüel elitlerin bakış açısını değil, aynı zamanda Bizans sonrası Grek toplumunun geniş sosyal tabakalarının görüşünü yansıtır. Aynı zamanda Osmanlı idaresi altında yaşayan Hristiyanların “kamuoyu görüşünü” de yansıttığını söyleyebiliriz. Bunlardan başlıcaları keşişlerdir. Coğrafi olarak kısa kronikler Doğu Akdeniz'e odaklanmıştır. Athos'un, Patmos'un ve aynı zamanda Selanik'in İstanbul'un ve diğer Bizans'ın eski ekümenisi dâhilindeki Ortodoks merkezlerindeki büyük manastır cemaatlerinde yazılmıştır. Bunun yanında, olayları kısaca tasvir eden

notlara da sıkça rastlanır. Ancak, bütün bunlara rağmen, Kısa Kronikler herhangi bir olay hakkında tek başına bir tarih kaynağı olacak özelliklere sahip değildir. Hiçbir tarihi olay bu kroniklerde başından sonuna kadar hikâye edilmemiştir. Daha çok, bir anlamda eldeki verilerin kontrolünün yapılmasını sağlayabilirler. Dolayısıyla, kroniklerdeki bilgiler hem Osmanlı, hem de dönemin diğer kaynaklarıyla mukayeseli bir şekilde değerlendirildiğinde anlam kazanır. Bu çalışmanın hedefi de bu kroniklerin Türkçeye tercüme edilmesinin yanında dönemin kaynaklarıyla mukayeseli olarak tarihî değerlendirmelerini yaparak Türk tarihinin araştırma olanaklarına bir katkı yapmaktır. Bununla birlikte, kroniklerdeki toplam 2200'den fazla notun çoğunluğu Osmanlı tarihine dair bilgi vermektedir. Dolayısıyla bir doktora tezinin kapsamını aşan verilerin sınırlandırılması için belirli bir kronolojik dönem hakkında bilgi veren kronik notlarını değerlendirmeyi tercih ettik. Osmanlı tarihinde anlamlı bir dönem sayılabilecek olan 1402 Ankara Savaşı sonrasında başlayarak 1451'de II. Murad'ın ölümüyle sona eren zaman aralığını tercih ettik. Bu dönemi sınırlarken kroniklerin kaydettiği bilgilere ve tarihî değerlendirmeye uygun olmasını da gözettik. Örneğin, Ankara Savaşı (1402), İstanbul'un Fethi (1453) gibi olayları değerlendirmeye almaya gerek görmedik. Bu olayların başlı başına değerlendirme konusu olması ve kroniklerde olayların kronolojisini kaydetmekten öteye gitmeyen kayıtlar, sadece çalışmanın fizikî hacmini genişletmeye yaracaktı.

Günümüzde yayımlanmış olan 120'ye yakın Kısa Kronik vardır. Bunlardan biri hariç geri kalanı, bu çalışmaya esas aldığımız, artık bir Kısa Kronik *corpusu* sayılan

Schreiner'in üç ciltlik ünlü eserinde yayımlanmıştır.⁴ Kısa Kroniklerin en güncel ve kapsamlı yayınına gerçekleştiren Schreiner'in uyguladığı metodoloji ve yaklaşımlar, bizim çalışmamızın da metodunu belirlemiştir. Birinci bölümde ayrıntılı incelediğimiz bu yayın esas alınmadan bir çeviri ve değerlendirme yapılamayacağı daha iyi anlaşılacaktır. Diğer yandan, Kısa Kronikler üzerine Schreiner'dan önce ve sonra pek çok çalışma yapıldığı da bir gerçektir. Bu nedenle, birinci bölümde Bizans tarihyazını içindeki yeri, kroniklerin tanımı, özellikleri, kaynakları, Schreiner'in yayınına yapılan eleştiri ve düzeltmeler, bu yayın dışında kalan kronik yayınları, tarih araştırmalarındaki yeri gibi konuları ayrıntılı inceleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu bölümün alt başlıklarının bir bütünlük göstermesi bakımından, Schreiner'in son yayını ve sonrasında yapılan çalışmalara da bu bölüm içinde yer verilmiştir. Bu bölümü oluştururken edinilen bilgiler, çalışmamızın diğer bölümlerinin daha kolay ilerlemesini sağlayacak bir alt yapı oluşmasını sağlamıştır.

Bu çalışmanın ikinci aşaması -üçüncü bölümde yer almasına rağmen- ilk önce hangi kroniklerin çevrilmesi gerektiğinin tespiti olmuştur. Bu kronikler, doğası gereği tek bir konuya odaklanmamış olup bir kronik birden fazla konu ve uzun zaman aralığını kapsayabilmektedir. Bu nedenle belirlediğimiz zaman aralığında, Osmanlı tarihine dair bilgi veren bütün kroniklerin ilgili tek bir not bile olsa çevrilmesi uygun görüldü. Bazı kroniklerde, ilgili kronik notunu kroniğin bütününden ayırmak okuyucuyu teknik olarak zorlayacaktı. Örneğin, bir kronik notu, kendisinden önceki veya sonraki notla bağlantılı olabilmektedir. Bazen bir önceki notta kronolojiyi kaydeden kronik yazarı, bir sonraki notta kronoloji vermeden "o

---

⁴ Peter Schreiner, *Die Byzantinischen Kleinchroniken*, I-III, (CFHB, XII), Wien 1975-1979 [Bundan sonra Schreiner, *Kleinchroniken*]

zaman” “aynı yıl” gibi ifadelerle devam edebilmektedir. Ayrıca, kroniğin bütününi görmeden kronik yazarının genel üslûbu, olaylara bakışı ve kullandığı terminolojinin okuyucu tarafından anlaşılması zor olacaktır. Bu nedenlerle, 1402–1451 yılları arasında Osmanlı tarihine dair kaydedilen bilgilerin bulunduğu toplam 49 kronik çevrilmiştir. Bu kroniklerin çevirilerinde, kroniklerin numaraları, not numaraları, büyük harflerle gösterilen (A, C gibi) farklı yazma nüshaların kısaltmalarında Schreiner’in sistemi aynen korunmuştur. Ancak yazma nüshalar hakkında bizzat çalışmadığımız için bilgi verilmeye gerek görülmemiş, Schreiner yayınına referans verilmiştir.

Schreiner, Yunanca metni yayımlarken, her bir notun kaydettiği kronolojiyi metinde düzeltmek yerine notun üzerine kendi tespit ettiği kronolojiyi eklemiştir. Elbette, onun eklediği kronoloji nihaî, en doğru tespit sayılmamalıdır. Bu metodun bazı sakıncaları aşağıda ayrıntılı açıklanacaktır. Ancak kroniklerin çevirilerinde Schreiner’in tespitlerini aynen korumayı ve aktarmayı uygun gördük. Bu eklemeleri her notun başında koyu (bold) ve italik karakterle ekleyerek asıl metinden ayırt edilmesini sağladık. Dolayısıyla, çeviri metin ile başlığındaki kronoloji çoğu zaman çelişik görünebilir. Fakat değerlendirmeye aldığımız ikinci bölümdeki notlarda, bu kronolojileri yeniden değerlendirerek Schreiner’in yanlışlığı kronolojileri de düzelttik. Aynı zamanda bu çalışmanın hedeflerinden biri olan kronoloji tespiti konusunda okuyucunun dikkat etmesi gereken en önemli nokta, değerlendirilmeyen notlardaki kronolojilerin Schreiner’in sonuçları olduğunun bilinmesidir.

Kısa Kroniklerde, sentaks, gramer ve imlâ bakımından düzensiz, eksik cümlelere sıkça rastlanmaktadır. Bu nedenle, Türkçe çeviride sıklıkla düşük cümleler karşımıza çıkmaktadır. Buna rağmen metnin özünü değiştirecek müdahalelerden

kaçınıldı. Bazı durumlarda anlamlı bir Türkçe cümle çıkarmak için Türkçe çeviriye cümleyi tamamlayıcı bazı eklemeler yapıldı. Ancak asıl metne tamamen sadık kalındı. Bu eklerin tamamı köşeli parantez [...] içinde ve koyu (bold) olarak gösterildi. Metin içinde Schreiner'ın yaptığı <...> içinde yaptığı tüm eklemeler aynen korundu. Yunanca metnin Türkçeye çevirisinde sözcüklerin mümkün olduğu kadar Türkçeleştirilmesine özen gösterildi. Örneğin, bir fiili veya sıfatı tanımlayan birden çok sözcük kullanıldığı durumlarda Türkçede anlamı en iyi ifade eden farklı sözcükler tercih edilerek kronik yazarının tercihlerine sadık kalmaya çalışıldı.

Yunancanın Lâtin harflerine aktarımı araştırmacılar için hep sorun olmuştur. Dünyada ve Türkiye'de bu amaçla kullanılan birden fazla sistem vardır. İngilizce konuşulan dünyada görece standartlaşmış bir sistem olmasına rağmen Fransız imlâsıyla yazım halen kullanımdadır. Öte yandan Antik Yunanca metinler için kullanılan aktarma sistemleriyle Çağdaş Yunanca için kullanılan fonetiğe dayalı sistemlerin farklılığı da bu karmaşıklığı artırmaktadır. Ülkemizde de bu sistemlerin kullanımında tercihler kişiye göre değişmekle beraber 1994 yılında yayımlanan bir makale ile Yunanca metinlerin Türkçeye aktarımına bir standart getirilmeye çalışılmıştır.⁵ Hem Transliterasyon hem de Transkripsiyon sistemine ilişkin ülkemizdeki bütün kullanımları değerlendirerek yeni bir öneri getiren bu makale önemli bir boşluğu da doldurmuştur. Makale yazarlarının önerisi öncelikle Transliterasyon veya Transkripsiyon yöntemlerinden birini tercih etmek gerektiği yönündedir. İlk bakışta en doğru yaklaşım gibi görünen bu durum, Ortaçağ Yunancası ile yazılmış bir metni Türkçeye tercüme etmeye kalkıştığınızda birtakım

---

⁵ Herkül Milas, "Yunanca'nın Türkçe Harflerle Yazılışı", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XVI, 27 (1992-1994), s. 189-197.

sorunlar ortaya çıkmaktadır. Ünlü Bizantinist Cyrill Mango'nun da belirttiği gibi tek bir sistem kullanarak yazımda tam bir tutarlılık göstermek garip formlara neden olmaktadır.⁶ Önerilenlerden sadece herhangi birini kullandığımızda ortaya çıkan bazı kelimelerin ne Türkçede ne de Batı dillerinde daha önce karşılaşmadığımız tuhaf biçimlerde ortaya çıktığını görmekteyiz. Tek bir sistem kullanmak özellikle çift seslilerde daha da çok karmaşaya neden olmaktadır. Kısa Kronikler söz konusu olduğunda ise durum daha da karmaşık bir hal almaktadır. Bunun sebebi, her bir kroniğin farklı bir el tarafından değişik zamanlarda ve bölgelerde yazılmasının getirdiği imlâ ve ortografik çeşitliliktir. Bazı kronikler yer ve şahıs isimlerini doğru yazmasına rağmen bir kısmı hatalı yazmış, bazıları isimleri birbirine karıştırmıştır. Özellikle Türkçe şahıs ve yer isimlerinin yazımı sıklıkla farklılık gösterebilmektedir. Bazı durumlarda bir kronik içinde dahi farklı yazımlara rastlanmaktadır. Örneğin Sultan I. Bayezid için *İltirim Payazitēs*, *Gilterim Bayazēt*, *İldirēm Bayazitēs*, Musa Çelebi için *Mousi Tzelepēs*, *Mousē Tzelepēs*, *Mousēltzepēs*, *Mousi Kelepis* gibi her kronikte değişik yazım biçimleri karşımıza çıkmaktadır. Bunların dışında, kroniklerde bazen şahısları birbirine karıştırılmakta ya da aynı kişi için değişik lâkaplar kullanılmaktadır. Örneğin, Emir Süleyman Çelebi için *Moursouman*, *Mousoulman*, I. Mehmed Çelebi için *Kyritzēs*, *Sultan Tzalazpēs* gibi farklı isimler kullanılmıştır. Bu tür Türkçe isimleri aktarırken transliterasyon sistemini kullandık. Şahısların karıştırıldığı durumlarda ise parantez içinde asıl kastedilen kişinin adını ekledik. Bunların dışında kalan diğer şahıs isimlerinin tamamını iki istisna kronik dışında Türkçeleştirdik. İki istisna kronikten Kr. 63 ve 64'te Osmanlı

---

⁶ Cyril Mango, *Bizans. Yeni Roma İmparatorluğu*, İstanbul 2008, s. 7.

hükümdarlarının listesi kaydedilmiştir. Sırasıyla kaç yıl hükümdar olduklarını kaydeden bu kroniklerde bu isimlerinin değişik yazım biçimlerinin tamamı izlenebilmektedir. Dolayısıyla, bu iki kronikten Osmanlı hükümdarlarının isimlerinin Kısa Kroniklerde nasıl yazıldığına dair onomastik çalışmaları için önemli olması bakımından örnek olarak bırakılmıştır.

Yunanca yer ve şahıs isimlerine gelince, yaygın olarak kullanımı yerleşmiş *Konstantinopolis, Thessalonike, Manuel, Thomas, Ioannes* gibi bazı sözcüklerin dışında genellikle transliterasyon sistemiyle aktarmayı uygun gördük. Yer isimlerinin varsa yaygın Türkçe karşılıklarını dipnotlarda gösterdik.

Bu sebeplerle burada temel olarak Transliterasyon sistemini tercih ederken sorun olabilecek bazı harfleri şöyle aktarmayı uygun gördük: –η ve ε harflerinin karışmaması için η harfini ē ile ayrıca o ile ω harflerinin karışmaması için de ω harfini ō olarak aktardık. Bunların dışında φ harfinin Türkçede karşılığı –f harfi ile karşılanabilecek olmasına rağmen uluslar arası kullanım standartlarına uyumlu olması açısından –ph ile aynı sebeplerle χ harfinin Türkçede bazen –kh veya -h ile karşılanmasına rağmen –ch olarak kullanılmasını uygun gördük. Son olarak, Transkripsiyon tablosu da ekleyerek Çağdaş Yunancanın Türkçe telâffuz karşılıklarını göstererek okuyucunun bu sistemdeki karşılıkları da görmesini istedik.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde, çevirisi yapılan kroniklerdeki Osmanlı tarihine dair bilgilerin, dönemin kaynaklarıyla mukayeseli olarak değerlendirilmesine gayret edildi. Bu bölümün temel hedefi, kroniklerde kaydedilen kronolojik ve bazı tarihî bilgi kıyılarından yola çıkarak, ilgili tarihsel olgu hakkında bilinenlerle mukayese yapmaktı. Bunun sonucunda Kısa Kroniklerdeki bilgilerin doğruluğu ve bilgiye katkısı da kontrol edilerek yeni bilgilere de ulaşılmıştır. Bu metod,

Schreiner'ın izlediği yolun aynıdır. Fakat onun ikinci cildinde kronik notlarının tamamına uyguladığı bu metot, doğal olarak değerlendirmelerinin sınırlı kalmasını zorunlu kılmıştır. Kendi ifadesiyle, toplam 2200'den fazla notun ancak 826'sını sınırlı değerlendirmeye alabilmiş, en son 1974 yılında mevcut olan bibliyografyayı kullanmıştır. Diğer yandan Schreiner'in bu değerlendirmeleri yaparken en zayıf olduğu konu Osmanlı kaynaklarıdır. Bizans ve diğer Batı kaynaklarından yüzlerce bibliyografyayı kullanmış, kısa da olsa mükemmel değerlendirmeler yapmıştır. Ancak Osmanlı kaynaklarını çok sınırlı ve başkalarından yardımlarla kullanabildiğini açıklamıştır. Bunun sonucu olarak Osmanlı tarihini ilgilendiren bazı konularda hatalı veya eksik yorumlar yapmıştır. Onun, hem bazı kronolojik tespitleri hem de tarih bilgilerine dair yorumları 1974'ten beri yapılan çalışmaların da katkısıyla bazıları bugün artık geçerliliğini yitirmiştir. Ancak buna rağmen, elindeki sınırlı kaynaklarla yaptığı yorumların bazıları da yeni çalışmalarla doğrulanmıştır. Doğal olarak bu bölüm üzerine çalışırken onun yorumları bu çalışma için bir hareket noktası sağlamıştır.

Kroniklerdeki notlardan, ilgili döneme dair bilgi veren 47 başlık tespit edildi. Bu başlıkların çoğunluğu yaygın olarak bilinen önemli tarihî olaylardır (Selanik'in Fethi, Varna Savaşı vs. gibi). Bir kısmı ise az bilinen ve kaynaklarda üstü kapalı bahsedilen olaylardır. Bazı Kısa Kroniklerde başka bir kaynakta olmayan bilgiler kaydedilmiştir. Her başlık için, dönemin Bizans, Osmanlı, Sırp, Lâtin kaynakları ve modern literatür taranarak olayın anlatısı yeni bilgiler ışığında yeniden yorumlanmıştır. Ancak bunu yaparken her olayın bütün ayrıntılarının tekrarı yerine Kısa Kronik notlarının verdiği bilgiler çerçevesinde ele alınmıştır. Dolayısıyla bir olayla ilgili kroniğimiz sadece kronoloji veriyorsa olayın kronolojisi yeniden

değerlendirilmiştir. Bazı durumlarda kronikler olay hakkında bilgi veren en önemli kaynaklardan biridir. Bu olaylar daha ayrıntılı incelenmiştir. Değerlendirme konu başlıklarının altında olayın kaydedildiği ilgili kronik notları, tekrar olmasına rağmen teknik olarak okuyucuya kolaylık sağlaması için eklenmiştir. Aksi takdirde metin içinde sürekli atıfta bulunduğumuz kronik notları için okuyucunun çeviri metne dönmesi gerekirdi.

Elbette, değerlendirmeye aldığımız bütün konularda yeni bilgilere ve sonuçlara ulaşmak, bilinen kronolojiyi ve tarihî bilgiyi değiştirmek mümkün değildir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Kısa Kronikler doğası gereği herhangi bir tarihî olayın tek başına kaynağı olma durumunda değildirler. Ancak, sonuçlara baktığımızda pek çok olayın ayrıntısına Kısa Kronikler olmadan vâkıf olunamayacağı ortaya çıkmıştır. Özellikle, Osmanlı ve diğer Bizans kaynaklarındaki kronolojik bilgilerin eksikliğini çoğu zaman Kısa Kroniklerin tamamladığını görürüz. Bazen bir cümleden ibaret bir Kısa Kronik, Osmanlı tarihinin önemli bir evresiyle ilgili geniş yorumlar yapma olanağı sağlayabilmektedir. Bazıları ise genel hatlarıyla bilinen olayların kesin kronolojisini, hatta hangi saatte gerçekleştiğini öğrenmemizi sağlamıştır. Nihayetinde, kroniklerde Osmanlı tarihine dair kayıtların Osmanlı tarihi bilgisine katkısı ve sonuçları bu bölüm incelendiğinde görülecektir. Sonuç olarak vurgulanması gereken bir başka konu ise, Osmanlı tarih araştırmacılarının bu kronikleri kullanırken izleyeceği metodun ortaya çıkmış olmasıdır. Osmanlı tarihçiliğinde Kısa Kroniklerin genellikle Schreiner'ın sonuçları üzerinden kullanıldığı veya hiç dikkate alınmadığı görülmektedir. Genel algı, bu kaynakların sadece kronolojik bilgiler kaydettiği, tarih bilgilerine yeni bir katkı sağlamayacağı yönündedir. Bu nedenle, Schreiner'ın ikinci cildindeki yorumları ve ulaştığı

sonuçlar, aynı zamanda Almanca olduğu için kolay ulaşılır ve hazır sonuçlar olarak aynen aktarılmakla yetinilmiştir. Bu durum, bölümün sonunda görüleceği üzere, Schreiner'ın yanıldığı konuların aynen tekrarlanması sonucunu doğurmuştur. Dolayısıyla, Osmanlı tarihine dair bilgiler kullanılırken, mutlaka bu çalışmada izlediğimiz metodun uygulanması gerekmektedir. Bu çalışmanın sınırları içine alamadığımız, 14.yüzyıldan 18.yüzyıla kadar uzanan, Osmanlı tarihine dair yüzlerce kronik notu yeniden değerlendirilmeyi beklemektedir.

1. BÖLÜM

BİZANS KISA KRONİKLERİ

1. 1. Bizans Tarihyazımında Kısa Kronikler

Modern tarihçilik, kaynak eserlerin artık sadece ihtiva ettiği bilgiler nedeniyle değil aynı zamanda eserin bizatihi kendisinin sonuçlara ulaşmakta belirleyici olduğunu göstermiştir. Bir kaynağın nasıl kullanılması gerektiği sorusu, onun hangi koşullar altında üretildiği, yazarının kimliği, başka metin ve türlerle ilişkileri vs. gibi pek çok sorunun yanında, nasıl bir tarih tasarımıyla yazıldığı sorusunun yanıtına da bağlıdır. Bu nedenle çalışmamızın konusu olan Bizans Kısa Kronikleri'nin, bir tarihyazımı türü (Genus/Genre) ya da yöntemi diyebileceğimiz “Kronik” geleneği içinde, kendine özgü karakteristik özelliklerini anlamak için öncelikle bu türün gelişimini anlamak önemlidir. Keza aşağıda Kısa Kroniklerin ayırıcı özelliklerini incelerken bu kroniklerin adlandırılmasından seçimine kadar pek çok konuda karışıklığı önlemek için de öncelikle “Kronik” türünün genel özelliklerini anlamak gerektiği görülecektir. Bununla birlikte, buradaki amacımız Herodotos'tan başlayarak *Historia* ve onu evrensel bir bütün olarak tasarlayan Hristiyan tarih tasarımının sonucu olan *Kronik* türünün gelişim süreçlerinin ayrıntılı analizini yapmak değildir.⁷ Ancak, Bizans kroniklerinin temel özelliklerini açıklamak,

---

⁷ Genel anlamda tarihyazımının gelişim sürecini ve Hristiyanlığın yayılmasıyla oluşan geçmişi açıklama tasavvurunun tarihyazımına etkileri hakkında bkz. R.G. Collingwood, *Tarih Tasarımı*, çev. Kurtuluş Dinçer, Gündoğan Yay. (2. Baskı), Ankara 1996, s. 45-90; Hristiyan tarih tasarımının Geç Roma Erken Bizans devrinde yazılan kroniklerin temelini oluşturma süreci hakkında bkz. Cyril Mango, *Bizans. Yeni Roma İmparatorluğu*, s. 207-235; Ancak “kronikler” üzerine şimdiye kadar yapılan en kapsamlı ve referans çalışma için bkz.

çalışmamız boyunca kullanacağımız terminolojiyi kavramak bakımından kaçınılmaz görünmektedir.

Bizanslıların tarih görüşü, tarih yazıcılığı geleneği içinde iki ayrı kavram ile karşılaşılır; “Tarih” (Historia/Ιστορία) ve “Kronik” (Chronikon/χρονικόν veya Bizans yazınında değişik kullanımlarıyla χρονογραφικόν-χρονογραφειόν-χρονογραφία).⁸ Fakat modern tarihçilik bugün bu iki terimi birbirinden kesin çizgilerle ayırmadan her ikisini de genel anlamda Bizans tarihyazımı (Ιστοριογραφία/ Historiographia) içinde değerlendirmektedir.⁹ Bu genel uzlaşımın yanında Bizans araştırmalarıyla uğraşan bilim adamları iki ayrı tarihyazımı türü olup olmadığı konusunda halen bir uzlaşma çabası içinde olmasalar da farklı görüşler devam etmektedir.¹⁰

Brian Croke, *Christian Chronicles and Byzantine History, 5th-6th Centuries*, Variorum, Great Britain-USA 1992. Bu eserde sadece kroniklerin kökeni, türleri ve gelişimi hakkında çeşitli dönemlerde yayınladığı makalelerden en önemlisi şudur: Brian Croke, “The Origins of the Christian World Chronicle”, *Christian Chronicles and Byzantine History, 5th-6th Centuries*, Variorum, Great Britain-USA 1992, III, s. 116-131.

⁸ A. Kazhdan "Chronicle" *ODB*, c. I, s. 443.

⁹ A. Kazhdan, “Historiography”, *ODB*, c. II, s. 937-938.

¹⁰ Bizans tarihyazımı türleri üzerine kapsamlı çalışmalar yapılmış ve farklı görüşler ortaya konmuştur. Bu tartışmaların çıkış noktası ünlü Alman bilim adamı Karl Krumbacher’in Bizans tarihyazımı eserlerini “Kronikler ve Tarihler” olarak ayırması olmuştur. Onun görüşleri Gy. Moravscik, M.E. Collona, H. Hunger gibi ünlü Bizans tarihçileri tarafından da kabul görmüştür. Ancak 1965 yılında H.G. Beck, C. Mango gibi tarihçiler tarafından Krumbacher’in kronikler hakkındaki tezlerine dayanak olan bazı temel argümanları çürütülmüştür. Son zamanlarda yayımlanan makalelerde bu ayrımı yapmanın gereksiz olduğu görüşleri ağırlık kazanmaya başladıysa da henüz tamamlanmayan çalışmasının başlığından da anlaşılacağı gibi Yunan tarihçi Apostolos Karpozilos, Krumbacher’in yaptığı ayrımı desteklemektedir. Üç cilt olarak tasarladığı ve henüz iki cildiyle 10.yüzyıla kadar

Diğer yandan geleneksel olarak yerleşen anlayışa göre Bizans yazınında kronik türü 4.yüzyıldan itibaren gelişerek devam eden bir tarih yazma metodu olmuş ve zamanla kendi içinde de çeşitli biçimlere ayrılmıştır. Kronikler, Bizans devletinin yıkılışından sonra da Yunanca konuşan halklar arasında okuma malzemesi olarak kullanılmaya devam etmiştir.¹¹ En karakteristik özellikleri geçmişi anlatırken doğrusal bir kronolojiyi¹² kullanmaları ve daha ziyade sıradan halkın konuştuğu sade

---

tamamladığı eseri Bizans tarihyazını üzerine son zamanlarda yapılan en kapsamlı ve çalışma olma özelliğini de taşımaktadır. Bkz. Apostolos Karpozilos, *Bυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι, τόμος Α' (4ος-7ος αί.)*, Ekdoseis Kanakē, Athēna 1997, s. 528-534, ve ikinci cildi *Bυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι, τόμος Β' (8ος -10ος αί.)*, Ekdoseis Kanakē, Athēna 2002, s. 27-54. 11-15. yüzyılları kapsayacak olan üçüncü cildi halen yayına hazırlamaktadır. Bizans tarihyazımının gelişimi ve kronik-tarih ayrımı meseleleri üzerine tartışmalar için bkz. Karl Krumbacher, *Geschichte der byzantinischen Literatur*, Munich, 1897, s. 219-226; H.G. Beck “Zur Byzantinische ‘Mönschchronik’”, *Speculum historiale. Geschichte im Spiegel von Geschichtsschreibung und Geschichtsdeutung*, ed. C. Bauer, I. Boehm, M. Müller, Freiburg-München 1965, s. 188-197; Cyril Mango, “The Tradition of Byzantine Chronography” , *Harvard Ukrainian Studies*, 12/13 (1988/1989), 360-372; Jakov N. Ljubarskij, “Man in Byzantine Historiography from John Malalas to Michale Psellos”, *DOP*, 46, Homo Byzantinus: Papers in Honour of Alexander Kazhdan, (1992), s. 177-186. ; Jakov N. Ljubarskij, “New Trends in the Study of Byzantine Historiography” *DOP*, 47 (1993), 131-138;

¹¹ Mango, *Bizans. Yeni Roma İmparatorluğu*, s. 211-212.

¹² Bizans kroniklerinde kronolojiye verilen önemin kaynağı Hristiyan tarihyazımının insanlığın geçmişi ve geleceğini düzenleme tasarımıyla ilgili görüşleridir. Tarih boyunca var olan insanoğlunun zamanı düzenleme çabası, Roma’da Hristiyanlığın egemen olmaya başlamasıyla, İsa’nın doğumundan önce ve ölümünden sonra tekrar geleceği güne kadar olan zamanı İncil’in anlatisıyla uyumlu hale getirme çabaları başlamıştır. Evrensel bir din olma iddiasındaki Hristiyanlık var olan kronolojik hesaplama sistemlerini kendi dünya görüşü doğrultusunda yeni hesaplama ve düzenlemelerle değiştirmiş ve Bizans devrinde bu sistemler daha sistematik bir kullanıma kavuşmuştur. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. J.

Yunanca ile yazılmış olmalarıdır. Geleneksel olarak modern araştırmacılar kronikleri kendi içinde de şu şekilde ayırırlar: 1) Dünya'nın Yaratılışından veya Âdem'den itibaren bir dünya tarihi yazan (İoannes Malalas, Georgios Synkellos, Georgios Hamartolos, Michael Glykas) veya Theophanes Confessor gibi yazarının çağdaşı olmadığı geçmişin uzunca bir dönemini eserine alarak kendi zamanına kadar anlattığı kroniklerdir. Bu tip kronikler annalistik biçimli kronikler olarak da tanımlanmaktadır. Başka bir ifadeyle bu biçim, İncil anlatısına uygun bir kurguyla, dünyanın yaratılışından başlayarak kronik yazarının kendi zamanına kadar olan tarihi kronolojik sırayla, kendisinden önce veya çağdaşı olan kaynakları da kullanarak yazdığı kroniklerdir. Theophanes Confessor'dan sonra Kısa Kroniklerin de temel biçimi olan annalistik biçim kroniklerde daha sık kullanılır olmuştur. Bu tip kroniklerin erken Bizans geç Roma devrinin tarihini alıntılادیğı kaynaklar genellikle ortaktır; bunlar literatürde dünya kroniğı yazan ilk yazarlar olarak bilinen Josephus Flavius, Sextus Julius Africanus, ve Kaiseria'lı Eusebios gibi erken dönem Bizanslı yazarlardır. Bu tür eserler kronik geleneğinin ana damarıdır. Bu damarın dışında biçimsel olarak farklı ikinci bir grup kronik ise bu çalışmanın konusu olan Kısa Kroniklerdir. Aşağıda daha ayrıntılı anlatılacak olan Kısa Kronikler daha sınırlı bir zaman aralığında Theophanes Confessor'un uyguladığı annalistik (yıllık biçiminde) biçimde yazılan kronolojik notlardır. Üçüncü form ise çok yaygın olarak görülen kronolojik listelerdir. Bu listeler önemli tarihi olayları liste şeklinde antik ağdan

---

William Johnson, "Chronological Writing: Its Concepts and Development", *History and Theory*, C. 2, No: 2, (1962), s. 124-145; ayrıca C. Mango'da karmaşık kronolojik sistemlerin nasıl ve takvimlerin nasıl oluştuğı ve Bizans dünyasında nasıl kullanıldığı konusunda genel çerçeveyi oldukça açıklayıcı biçimde sunmaktadır. Bkz. C. Mango, *Bizans. Yeni Roma İmparatorluğı*, s. 207 vd; B. Croke, A. Kazhdan "Chronology" *ODB*, c.I, s. 448-449.

itibaren başlayarak kaydederler. Antik dönemin imparatorları, krallar, patrikler, papalar gibi önemli kişilerin görev dönemlerini içeren kronolojik listeler Patrik I. Nikephoros'un *Chronographikon*'u gibi eserlerin yanında 8.yüzyıldan itibaren pek çok tür elyazmalarına da kaydedilmiştir. Dördüncü biçim ise kişisel kronolojik kayıtlardır. Bir aile veya önemli bir şahsiyetin kişisel kayıtlarının kronolojik kayıtları bu biçim içinde değerlendirilir.¹³

Bizans yazın külliyatı içinde başlığı Kronik ya da Tarih olsa da içerik bakımından ilgisiz olan eserlere de sıklıkla rastlanmaktadır.¹⁴ Dolayısıyla hangi eserlerin "Kronik" olduğu eserin başlığına göre değil yukarıda söz konusu edilen özelliklerine göre belirlenmektedir. Aynı durum Kronik türü içinde bir alt grup olan Kısa Kronikler için de geçerlidir. Ayırıcı tür özellikleri aşağıda incelenirken Bizans tarihçiliğinin gelişim süreci dikkate alındığında farklılıkların nedenleri daha iyi anlaşılmaktadır. Aksi takdirde her kronolojik kaydın veya kronolojik yazın faaliyetinin neden Kısa Kronik sayılmadığını veya neden klâsikleşmiş anlamıyla sadece "kronik" olarak adlandırılmadığını anlamak güçleşmektedir.

1. 2. Kısa Kronikler (Brachea Chronika) Terimi Üzerine

Kısa Kronikler (Βραχέα Χρονικά/Brachea Chronika) terimi Bizans çalışmaları terminolojisine ilk olarak Yunan bilim adamı Spyridon Lampros'un 1932 yılında yayımlanan eseriyle girmiştir.¹⁵ Bu kroniklerin tarih araştırmalarındaki önemi esasen

---

¹³ A. Kazhdan "Chronicle" *ODB*, c.I, s. 443-444.

¹⁴ A. Kazhdan, "Historiography", *ODB*, c.II, s. 937.

¹⁵ Peter Schreiner, *Studien zu den Βραχέα Χρονικά*. *Miscellanea Byzantina Monacensia* 6, München 1967, s. 2, dn. 1 (Bundan sonra Schreiner, *Studien*) Peter Charanis, "Les BPAXEA XPONIKA comme source historique", *Byzantion* 13 (1938), s. 335; Peter Charanis, "A Note

19. yüzyılın sonlarında anlaşılmaya başlanmıştır. Ancak bu kroniklerin nasıl adlandırılacağı ve nasıl gruplandırılacağı üzerine ortak bir görüşün oluşabilmesi için farklı kronik gruplarıyla Kısa Kronikler arasındaki farkın araştırılması gerekiyordu. Bu nedenle Lampros'a kadar "Chronica Minora (Küçük Kronikler)"¹⁶ adıyla bilinen, esasında erken Bizans dönemine ait daha çok Eski Ahit nüshalarında bulunan hükümdar listeleri ile aynı kategoride değerlendirilmiştir. Kısa Kroniklerin ilk defa farklı bir kronik türü olarak yayımlanmasına kadar bu adlandırma karışıklığı devam etmiştir. Lampros'un Kısa Kronikler (Brachea Chronika) terimini, *chronica minora* teriminden ayırmak ve karışıklığı gidermek amacıyla tercih ettiğini söyleyebiliriz. Kroniklerin hiçbirinde Βραχέα Χρονικά (Brachea Chronika) teriminin kullanılmamış olması Lampros'un bu terimi bilinçli olarak tercih ettiğinin kanıtıdır.¹⁷ Kroniklerde kroniğin başlığı veya kroniğin içeriğinde ne anlatıldığını belirten başlık niteliğinde kısa cümleler bulunmaktadır.¹⁸ Bunlar arasında, Ἐνθυμῆσις (Enthymēsis), χρονικῶν μερικῶν (chronikon merikon), χρονογραφικῶν (chronographikon), χρονογραφίον (chronographion), συνοψις χρονικῶν (synopsis chronikē), διῆγησις (diēgēsis) veya

---

on the Short Chronicle No 45 of the Lampros-Amantos Collection", *Annuaire de l'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales et Slaves*, 7 (1939-1944), s. 447; Raymond J. Loenertz, "Études sur les chroniques brève byzantines", *OCP* 24 (1958), s. 155; Bu adı ilk kullanan S. Lampros'un eseri için bkz. Spyridon Lampros, *Βραχέα Χρονικά, ἐκδίδονται με ἐπιμέλεια τοῦ Κοωνσταντίνου Ι. Ἀμαντοῦ (= Μνημεία τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας, τομ. Α, τεύχος Ι)*, Atina 1932. (Bundan sonra Lampros-Amantos)

¹⁶ Eski Ahit nüshalarında bulunan kronoloji listeleri ilk defa şu eserde derlenmiştir: *Chronica Minora*, ed. C. Frick, I, Leipzig 1892. Ayrıca bkz. Schreiner, *Studien*, s. 2; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 21; Ayrıca bu listelerin Bizans edebiyatı içindeki yeri ve Kısa Kronikler ile farkları için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 38-40.

¹⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 20; krş. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 38-40.

¹⁸ Meselâ bkz. Kr.30, 36, 50A, 50B, 58 (69 I), 59, 63 vb.

daha iddialı bir şekilde ἱστορία (historia)¹⁹ terimleri yerine başka bir adlandırma kullanılması diğer kronik türlerinden ayırma çabasının ürünüdür. Bununla birlikte, Lampros yayınından sonra da sıklıkla kronoloji listeleri ve aile kronikleriyle karıştırılmış veya *Chronica Minora* adı bazı modern çalışmalarda kullanılmaya devam etmiştir.²⁰

Dolayısıyla ilk olarak Lampros'un terminolojiye kazandırdığı bu terim Batı dillerine de aynen tercüme edilerek kullanılmaya başlamıştır. “İngilizcede “Short Chronicles”²¹, Fransızca ise “chroniques brève” gibi karşılıklarla kullanılmıştır. Esasında “kısa” veya “küçük” kelimelerinin bu kroniklerin esasına yönelik bir tanımlama olmadığını belirtmek gerekir. Nitekim Schreiner metodik olarak Kısa Kroniklerin diğer kronik türlerinden ayırıcı özelliklerini ayrıntılı olarak ortaya koymuş olmanın rahatlığıyla, eserinin adında Almanca “kısa” anlamına gelen “kurz” yerine “küçük” anlamına gelen “Klein” kelimesini tercih etmiştir. Ancak eserinin Lâtince künyesinde literatürde yaygın olarak kullanılan *Chronika Byzantina Breviora* (Bizans Kısa Kronikleri) adının korunduğu dikkat çeker. Onun bu konudaki kapsamlı çalışmasına başlarken yazdığı “Kleinchroniken oder Kurzchroniken/Küçük Kronikler veya Kısa Kronikler”²² diye başlayan cümlesi artık bu adlandırmayı önemsemediğini göstermektedir. Nitekim ilk çalışmalarında Kurzchroniken/Kısa Kronikler

---

¹⁹ Aşağıda, “Kısa Kronikler’in Kaynakları” bahsinde bu kroniklerde kullanılan başlıklara tekrar değinilecektir.

²⁰ Örneğin Wittek’in 1936 yılında Lampros’un yayını için kaleme aldığı kritiğinde halen “chronicon mineures” olarak kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Bkz. Paul Wittek, “Chroniques mineures byzantines”. *Byzantion*, 12 (1937), s. 309-323.

²¹ Elizabeth M. Jeffreys "Chronicles, Short" *ODB*, c. I, s. 447.

²² Schreiner, *Studien*, s. 2

adlandırmasını daha sık kullandığı görülmekle birlikte²³ en son yayınında daha genel bir ad vermeyi tercih ettiği anlaşılmaktadır.²⁴

Sonuçta “kısa” veya “küçük” sıfatları ile nitelenmelerinin bu kroniklerin diğerlerinden farklı ve ortak özelliklere sahip olduğunu vurgulamak dışında işlevi olmadığını söylemek mümkündür. Bu yeni terimin kapsamı içine giren kroniklerin bir külliyat halinde yayımlanma süreci aşağıda ayrıntılı olarak anlatılırken içerikleri ve tarih araştırmaları için önemi gibi konular incelenecektir. Ancak öncelikle bu gruba giren kroniklerin nasıl tespit edildiği ve hangi karakteristik özelliklerle diğer kroniklerden ayrıldığı anlamak daha sonraki açıklamaları anlamayı da kolaylaştıracaktır.

1. 3. Kısa Kroniklerin Tanımı ve Tür Özellikleri

Kısa Kronikleri, bir elyazması eserin sayfa kenarlarına veya boş kalmış bir sayfasına, bir hadisenin net bir kronolojiyle, yıl, indiksiyon, ay, gün hatta bazen saatle birlikte tam olarak belirtilecek şekilde kaydedildiği kısa notlar olarak tarif edebiliriz. Biçimsel olarak uzun bir zaman aralığının tarihini anlatan annalistik formda yazılmışlardır. Ancak diğer Kronik türlerinden farklı olarak daha kısa zaman periyodunu anlatırlar. Genellikle hâdiselerin gerçekleştiği ortama ilişkin bir yorum veya olguların birleştirilerek anlatıldığı bir anlatım üslûbu da benimsenmemiştir.²⁵ Başka bir deyişle Kısa Kronikler, yalnızca var olanın en yalın haliyle anlatıldığı ve

---

²³ Bkz. Schreiner, *Studien*, s. 142.

²⁴ Schreiner'a göre bu adlandırma daha çok “Türk Fetihleri Kronikleri” grubunun ortak formundan kaynaklanmaktadır. Ancak bazı Kısa Kronikler bu forma ve adlandırmaya uymayabilir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 40.

²⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 20; Schreiner, *Studien*, s. 2;

bu hususta hâdisenin gerçekleştiği kronolojiyle ilgili bilgi verilen bir kronik türü olarak algılamak doğru olacaktır. Bu notların toplamı, İ.S. 312 yılından 1771 yılına kadar olan süreci kapsar. Ancak kroniklerin bulunduğu her elyazmasında sınırlı bir kronolojik dönemi anlatan notların bir kısmı kendi içinde bütünlük gösterir. Bir kısmı ise elyazmasının farklı sayfalarında veya aynı elden çıktığı anlaşılan başka bir elyazmasındaki notlarla ilişkilidir. Bazıları uzun anlatı türü eserlerden alıntılar içeren, bazıları ise bir aile yıllığında kaydedilen doğum-ölüm vakalarını konu eden bu notların bir kısmı ise imparator listeleri gibi kayıtlardan notlar içerirler.²⁶ Bu kronikler bazı istisnalar hariç geç son devir Bizans edebiyatında hâkim olan δημώδης (dēmōdēs) denilen sade Yunanca ile yazılmıştır.

Bir Kısa Kronik içinde birbirinden kronolojik olarak çok uzak olayların ardışık şekilde kaydedildiği görülebilmektedir. Dolayısıyla biçimsel olarak da farklılığı hemen anlaşılmaktadır. Örneğin 920 yılındaki bir olayın kaydının ardından bu olayla bağlantısız ve 1082’de meydana gelmiş başka bir olayın kaydedildiğini görmekteyiz. Bu özelliği nedeniyle Kısa Kronikleri buldukları yazma eserlerden tespit etmek kolay gibi görünse de, elyazmalarında rastlanılan her kronolojik kaydın Kısa Kronik notu olmadığı gerçeği araştırmacıların işini zorlaştırmıştır. Araştırmacıların karşılaştığı önemli güçlük, yazma eserlerde veya kronolojik kayıtların bulunduğu kataloglarda bulunan diğer kayıtlardan ayıklamak olmuştur. Yüzlerce elyazması eser içindeki binlerce kronolojik notun içinden Kısa Kronikleri ayırabilmek için öncelikle bazı kriterler belirlenmesi gerekmiştir. Bu amaçla, Kısa Kroniklerin en son yayını yapan Peter Schreiner, bir kronik notunun Kısa Kronik kategorisi içinde

---

²⁶ Schreiner, *Studien*, s. 2; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 20; E. M. Jeffreys "Chronicles, Short", *ODB*, c. I, s. 447.

sayılabilmesi için gerekli ayırıcı özellikleri, Kısa Kronik tiplerini ve bunları belirlerken gözettiği prensipleri ortaya koymakla işe başlamıştır. Bu sayede yüzlerce elyazması tarayarak notları tasnif edebilmiştir. Ona göre, Kısa Kronikler olarak adlandırdığımız metin türlerinin karakteristik özellikleri ve bunların tespitinde gözetilen hususları şöyle sıralayabiliriz:

1- Bir metnin Kısa Kronik sayılması için en önemli kıstaslardan biri, Türklerin Monembasia'yı fethettiği tarih olan 1540 yılından önceki dönemi kapsamaması gerekir. Ayrıca Bizans İmparatorluğunun iç meseleleri ve komşu devletlerle ilişkili olarak kaleme alınmış Yunanca metinlerden biri olması şarttır. Bu noktada söz konusu zaman aralığının keyfi olarak tayin edilmediğini, eserlerin naklediliş tarihi ile ilgili değerlendirmelere dayanarak bu tür bir saptamada bulunulduğunu özellikle belirtmek gerekir. Bu tarihte Argos, Nauplio ve Monembasia kentlerinin el değiştirmesi ile birlikte Bizans Devleti'nin bakiyelerinin tamamıyla Türk egemenliği altına girmiş olması bu metinlerin yazılmalarını da etkilemiştir.²⁷ Kısa Kronik notları 1771 yılına kadar uzanmaktadır. Burada bir çelişki gibi görünse de 17. ve 18.yüzyıllarda meydana gelen gelişmeler ile ilgili olarak kaleme alınmış az sayıda kronik söz konusudur; bunları esasında Kısa Kronik olarak değerlendirmek mümkün değildir. Fakat bir el yazmasının naklediliş tarihi itibarıyla 1540 yılından önce kaleme alınmış kroniklerle metinsel bağlantısı bulunması durumunda Kısa Kronik grubuna dâhil edilmiştir.²⁸

---

²⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 22

²⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 22. Özellikle Osmanlıların Balkanlar ve Akdeniz'de yayılma süreçlerini kapsayan çok sayıda kroniğin 1540 sonrasına tarihlenmeleri ve bunların

2- Bu kroniklerde gramer ve sentaks ile ilişkili kurallara pek çok kez riayet edilmediği dikkati çeker. Bu vesikalarda ne olayların geçtiği ana dair bilgi verildiği ne de olayların arka planları veya birbirleriyle kombine edilmesine yönelik özel bir çaba harcanmadığı görülmektedir. Bu eserleri kaleme alan kimseler örneğin bir anlaşmadan bahsediyorlarsa, sadece bu anlaşmanın yapıldığını belirterek tarihini vermekle yetinmişlerdir.²⁹ Bazılarında çok kısa açıklamalar ve önemli tarihi bilgiler olmasına rağmen olayların nedeni, sonucu ve etkileri gibi kişisel yorumlara bazı istisnalar hariç rastlanmaz.

3- Tek bir not hiçbir zaman Kısa Kronik olarak değerlendirilmez. Birden fazla notun yer aldığı bir el yazmasının söz konusu olması gereklidir.

4- Bazen kronik yazarı birkaç değişik kaynaktan bir derleme yaparak el yazmasına eklemiştir. Bu durumda şayet olaylar uzun bir zaman aralığını kapsıyor, kesintisiz bir biçimde ve belirli bir maksatla veriliyor ise, bu takdirde el yazmasının bir veya birkaç elden çıkıp çıkmadığına bakılmaksızın “Kısa Kronik” olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.³⁰ Buna karşın anlık ilgiden kaynaklanan, el yazmalarındaki yorumsal içerikli notlar veya ayın kitaplarına düşülen notlar ile eş değer nitelikteki kayıtların bu gruba dâhil edilmesi mümkün değildir.³¹

5- Kısa notlar halinde olan ve biçimsel olarak Kısa Kroniklere benzeyen hükümdar listeleri, herhangi bir kronolojik bilgi içermeyen notlar veya alıntı

---

daha eski metinlerden derleme olmaları bu kroniklerin bilgilerinin değerini düşürmez. Bunun nedenleri aşağıda daha ayrıntılı tartışılacaktır.

²⁹ Schreiner, *Studien*, s. 2.

³⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 23

³¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 23

mahiyetindeki tarihsel içerikli pusulalar Kısa Kronik kategorisi içinde yer almazlar.³²

6- Annal formunda, uzun Kronik metinlerinin tam veya kısmî kopyalarının sonraki bir tarihte kopya eden tarafından bir örnek nüsha olarak kullanıldığı Kısa Kronikler söz konusudur. Bunlar prototip olarak kullandığı eserin eksik kısımlarının tamamlaması ve yazarın kendi zamanının olaylarını eklemesiyle başka bir metne dönüştüğünden dolayı otantik sayılır. Bu nedenle Kısa Kronik olarak değerlendirilir.³³

7- Bazı kronikler en azından belirli bir zaman dilimini kapsayacak şekilde hükümdarların (Bizans veya Osmanlı vs.) hükümdarlık sürelerinin başlangıç ve bitim sürelerine ilişkin kesin bilgiler verirler. Bu tip kronikler bazen kronolojik bilginin yanında çok önemli ek bilgiler de verirler. Bu durumda hükümdar listelerine biçimsel olarak benzeseler de Kısa Kronik olarak değerlendirilmişlerdir.

8- Belirli bir şahıs veya aile ile ilgili uzun bir zaman aralığını kapsayacak şekilde bir elyazmasının boş sayfaları veya kenarlarına not edilmiş kısa notlar tarihsel bir öneme sahip olması durumunda bu kategoriye dâhildirler.³⁴ Ayrıca bazı durumlarda sonradan elyazmasını kullanan birinin elyazmasındaki tarihsel notlardan esinlenerek bizzat şahit oldukları veya duydukları zamanın olaylarını kaydedenler de bu kategoriye dâhil edilmişlerdir.³⁵

Günümüze kadar tespit edilip yayımlanabilen Kısa Kroniklerin önemli bir kısmı geç Bizans devrinde yazılmış elyazmalarından elde edilmiştir. 14.yüzyıl

---

³² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 20–21.

³³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 22

³⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 22-23.

³⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 22-23

öncesine ait sadece beş kronik tespit edilebilmiştir. En eskisi 11.yüzyıla tarihlenir (Kr. 1). Bunlardan bir tanesi 12.yüzyıla (Kr.5) ve diğeri ise 11–12.yüzyıllara tarihlenir (Kr.45). 13.yüzyıla ait sadece iki kronik vardır (Kr.16 ve Kr.19). Önemli bir kısmı 14.yüzyıla tarihlenir (Kr.4, 6, 10, 14(S Nüshası), Kr. 17, 18, 20, 23(P Nüshası), 26, 83, 84, 85, 88AB, 90). 15.yy ilk yarısında tarihlenenler ise; Kr.8 (1425 sonrası), Kr.9 (1448 civarı), Kr. 25,28,32,47,49,91.³⁶ Schreiner’ın 116 kronik ve ek olarak yayımladığı kroniklerin geri kalan kısmı, onun yayınından sonra Mioni’nin³⁷ yayımladığı bir kronik de dâhil Kısa Kroniklerin en yoğun olarak tarihlendiği dönem 15.yüzyılın ikinci yarısı, özellikle 16.yy ve 17.yüzyıl başlarıdır.³⁸

Geç döneme ait kroniklerin daha çok olmasının en önemli nedenlerinden biri, 13.yüzyıl sonlarına kadar olan süreçte görece elyazmalarının kayıp oranının geç dönemlere oranla doğal olarak yüksek olmasıdır.³⁹ Dolayısıyla 10. yüzyılda yazılmış bir elyazmasının günümüze ulaşma ihtimalinin 15.yüzyıla oranla düşük olması gerçeği önemli bir neden olarak değerlendirilmektedir. Elbette bu yargı yeni tespit edilebilme ihtimalini göz ardı etmeden sadece şimdiye kadar bulunanlar arasında yapılan kıyaslamalar esas alınarak varılan bir sonuçtur. Diğer bir neden ise Kısa

---

³⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 32

³⁷ E. Mioni’nin tespitlerine göre bu kroniğin yazılış tarihi için 1462’dir. Bkz. Elpidio Mioni “Una inedita cronaca bizantina (dal. Marc.gr. 595)”, *Rivista di Studi Studi bizantini e Slavi*, 1 (1981), s. 71. Bu kronik için aşağıda daha ayrıntılı bilgi verilecektir.

³⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 32-33.

³⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 32-37; krş. Apostolos Karpozilos, “Peter Schreiner, Die Byzantinischen Kleinchroniken. 2. Teil Historischer Commentar. 3. Teil Teilübersetzungen, Addenda et Corrigenda, Indices [Corpus Fontium Historiae Byzantinae. 12,2-12,3. Series Vindobonensis. ed. H. Hunger]. Wien, Öster. Akad. d. Wiss. 1977, 644 S/1979/, 254 S.”, *Ελληνικά*. 34 (1982) 437. [Bundan sonra Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982)]

Kroniklerin bir tarih yazımı türü olarak yaygınlaşmasının geç dönemlerde gerçekleşmesidir. Bizans siyasi, ekonomik ve kültürel koşullarının sonucu olarak, Bizans edebiyatında 11.yüzyıldan itibaren edebiyata halk dilinin girmesi (δημώδης) ve halkın siyasi gelişmelere artan ilgisi, bu türün ortaya çıkmasının en önemli nedenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.⁴⁰ Bizans devletinin son 5 yüzyılı içinde halk dilinin en yoğun kullanıldığı eserlerin 14. ve 15. yüzyıllarda görülmesi bir tesadüf değildir. Schreiner'a göre özellikle 15.yüzyıldan itibaren, zamanın zorluklarından dolayı edebiyata halk dilinin hâkim olmasıyla büyük bir gelenek olan Kısa Kroniklerin önü de açılmıştır.⁴¹ Çünkü Kısa Kronikler Bizans okuyuzarları tarafından gerçek bir "edebiyat" sayılmamaktaydı.⁴² Bu nedenlerle bir "gayri resmi" tarih yazımı olarak özellikle Palaiologoslar devrinde, Bizans dünyasında yaşanan hızlı gelişmelerin de etkisiyle, halk dilinin egemen olduğu bir tür olarak daha sık görülmektedir.⁴³

Kısa Kroniklerin bulunduğu elyazmalarının özellikleri de ilginçtir. Schreiner'ın araştırmaları sonucu ortaya koyduğu tespitlere göre çok az sayıda kronik, tarih metni içeren bir elyazması içinde bulunmuştur. Örneğin Kr.35 (C Nüshası) Pachymeres ve Gregoras'ın tarihlerini içeren bir kodekste, Kr.97 Zonaras'ın eserinin olduğu elyazmasında bulunmuştur. Bireysel bazı eserlerde de nadiren Kısa Kroniklere rastlanmıştır; Kr.20 bir Lâtinçe-Grekçe sözlükte tespit edilmiştir. Önemli bir bölümü, çeşitli konularda metinlerin olduğu elyazmalarında, en çoğu ise Bizans

---

⁴⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 32-33; Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 437.

⁴¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 32-33.

⁴² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 32.

⁴³ Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 437

imparatorlarının, patriklerin veya Türk sultanlarının listelendiği kataloglarda tespit edilmiştir.⁴⁴

1. 4. Kısa Kroniklerin Kaynakları ve “Yazarları”

Kısa Kroniklerin kimler tarafından kaleme alındığı, bu kişilerin bilgileri nereden edindikleri, Bizans veya başka kültürlerin tarih metinleri ile bu kroniklerin metinsel bağlantısı konularında, bazı soru işaretleri olsa da ortak bir görüş söz konusudur. Bu kroniklerdeki bilgilerin güvenilirliği ve orijinalliğini belirlemek bakımından da önemli olan bu konuda yapılan araştırmalara göre, kroniklerin yazarları ve kaynak metinleri, bazı istisnaları hariç kesin olarak tespit edilememiştir.⁴⁵ Bu kanaatin en önemli nedeni, yine birkaç istisna hariç, kaleme alan kişinin ne kendi adına ne de kullandığı kaynaklara bir atıfta bulunmamasıdır.⁴⁶ Ancak, aynı araştırmalarda, tespit edilemese dahi, bu kroniklerin hiçbir şekilde başka metinlerden faydalanmadıklarını düşünmenin doğru olmayacağı kanaati de hâkimdir. Yapılan araştırmalarda, bu kroniklerden en azından bir kısmının daha eski uzun kroniklerle ilişkisi tespit edilmiştir. Kronikleri kaleme alan kişilerin kısmen kopyaladıkları, bunları bir örnek metin olarak kullanarak ek yaptıkları veya pek çok farklı kaynaktan bilgileri bir araya getirerek yeni bir metin ortaya çıkarıldığı tespit

---

⁴⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 33; Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 437.

⁴⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 51; Elizabeth Zachariadou, “Peter Schreiner, Studien zu den Βραχέα Χρονικά. Miscellanea Byzantina Monacensia 6, München 1967. Σελ. XI, 237. [Institut für Byzantinistik und neugriechische Philologie der Universität]”, *Ελληνικά* 21 (1968) 421. [Bundan sonra Zachariadou, *Bibliokrisia* (1968)]

s. 421; Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 438; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 41-43; Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 437-438.

⁴⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 44.

edilmiştir.⁴⁷ Fakat tespit edilen bu metin ilişkilerinin aynen kopyalamak veya nakletmek şeklinde olmadığı da vurgulanmaktadır.⁴⁸ Kısa Kroniklerin elyazmaları üzerinde uzun yıllar araştırmalar yapan Schreiner bu konuda ayrıntılı tespitlerde bulunmuştur. Bu tespitlerine Kısa Kronikler'in nüshalarını kendi içinde ve bunların içeriğini diğer Bizans tarih metinleriyle karşılaştırarak başlamıştır. Kısa Kronikler nüshalarının karşılaştırılması sonucu bazı kroniklerin kaynağının aynı olduğu ortaya çıkmıştır. Nitekim Kısa Kronik koleksiyonunu yayımladığı eserinde, tespit edebildiği bu bağlantıları şema ile göstererek, bir kroniğin muhtemel ilk örnek (prototip) metnini tahmin etmeye çalışmaktadır. Bu şemalar kesin bir ilişkiyi kanıtlamasa da bazılarında hata ihtimali çok düşüktür. Öte yandan, bazı kroniklerin çok daha eski bir uzun kronikten, bazılarının daha önceki bir Kısa Kronik'ten, bazılarının ise çok daha eski bir tarih metninden esinlendiğini tespit etmiştir. Örneğin Kr. 8'de başlık olarak kullanılan "χρονικόν νέον εν συντόμω" başlığının Patrik Nikephoros'un Χρονογραφικόν Σύνομον⁴⁹ adlı eserinden esinlendiği tespitine şimdiye kadar herhangi bir itiraz gelmemiştir.⁵⁰ Aradaki fark sadece νέον kelimesidir. İçerikteki kronolojik sıra, anlatım üslubu vs. gibi diğer unsurları da karşılaştırıldığında bu kanaatinin neredeyse kesin olduğu kabul edilmektedir. Benzer şekilde Kr. 13, imparatorluk sarayındaki bir kaydın tamamen kopyalandığını göstermiştir.⁵¹ Kr. 1 ve Kr. 2 gibi kaynağı daha bariz belli olan kronikler ise yukarıda söz konusu edilen

---

⁴⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 38.

⁴⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 41.

⁴⁹ Patrik Nikephoros ve eserleri için bkz. Alexander Kazhdan "Nikephoros I" *ODB*, c. III, s. 1477-78

⁵⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 39.

⁵¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 44-45.

istisna olarak kabul edilmektedir.⁵² Fakat bu istisnalar hariç kroniklerin hiçbirinde alıntı yapılan kaynak veya yazar zikredilmemektedir. Üstelik bu alıntı veya kopyalamanın olduğu gibi değil, değiştirerek veya eklemeler yaparak yapılmış olduğu gerçeği hepsinde ortak özelliştir.⁵³

Bütün bu araştırmaların sonucunda, Peloponnesos ve Kıbrıs'ın bölgesel Kısa Kronikleri'nden 30 kadarının genellikle kendilerinden daha eski bir bölgesel kronikten faydalandığı tahmin edilmektedir. Ayrıca bazılarında devletin resmi kayıtlarından yararlanıldığı tespit edilmiştir.

Kısa Kroniklerin başka kültür ortamlarında üretilen metinlerle bir ilişkisi olup olmadığı konusu ise hem biçimsel olarak, hem de içerik olarak karşılaştırarak inceleme gerektiren ayrı bir araştırma konusudur. Yapılan araştırmalarda Osmanlı kronikleriyle veya "Tarihi Takvimler" gibi metinlerle bir ilişki olup olmadığı konusunda herhangi bir ilk örnek (prototip) metin, Türk metninden yapılan bir alıntı veya esinlenme tespit edilememiştir.⁵⁴ Öte yandan bazı Kısa Kroniklerin not sonlarında yer alan Hicrî tarihlerin verilmesi bir biçimde Türk "Tarihî Takvimler"i veya anonim vekayinamelerle de ilişkili olduğunu gösterir.⁵⁵ Benzer şekilde Batı

---

⁵² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 44.

⁵³ Burada Kısa Kronikler'in retorikten ziyade işlevselliği esas alan geleneği de göze çarpmaktadır. Yani olayların arka planından ziyade, oluş tarihi ve biçimini kısaca sonraki bir zamana aktarma amacı ön plandadır. Bu nedenle anlatı biçimindeki tarih metinlerinden çok kronografik eserler ile Kısa Kronik metinleri arasında ilişki tespit edilmiştir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c.II, s. ?

⁵⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 46; Schreiner, *Studien*, s. 137-138.

⁵⁵ Schreiner'a göre Kısa Kronikler ile Tarih'i Takvimler'i veya Yıllıkları arasında bir metin ilişkisi yoktur. Ona göre bir ilişki ancak Bizans uzun kronikleri ile Türk yıllıkları arasında

kaynaklarının da Kısa Kroniklere prototip olarak etkisi de kesin olarak belirlenebilir değildir.⁵⁶ Schreiner'a göre hangi olayın hangi kaynaktan edinildiğini Kısa Kroniklerin yapısından ayıklamak imkânsızdır. Fakat buna rağmen Schreiner, dil, üslup, olayların kronolojik sıralaması, ortak hatalar vs. gibi karşılaştırmalarla, Kronik 72a'nın Sırp Yıllıklarından⁵⁷ etkilendiğini tespit etmiştir.⁵⁸ Kısa Kronikleri yayımlamasından sonra yazdığı bir makaleyle Sırp ve Bulgar yıllıklarıyla Kısa Kroniklerin ilişkisini daha ayrıntılı incelemiş kanıtlarını daha somut olarak ortaya çıkarmıştır.⁵⁹ Kronik 79'un Ekthesis Chronike⁶⁰ ile ortak yanları olduğu da anlaşılmıştır. Fakat yine de, kendisinin de ifade ettiği gibi eldeki kanıtlar ne kadar detaylı veya çok olsa da bir Kısa Kroniğin tam olarak hangi kaynaktan birebir alındığını tespit etmek bu kroniklerin yapısı nedeniyle çok zordur.⁶¹ Bazı kroniklerde bu etkiler ve prototip ilişkisi daha belirgindir. Fakat yukarıda da bahsedildiği gibi artık ortada bambaşka bir metin söz konusu olduğu belirtilmiştir.

Kısa Kroniklerin, kaynakları gibi kaleme alan yazarları da bazı istisnalar

---

olabilir. Fakat yayınlarından anlaşıldığı kadarıyla bu sonuca yeterince araştırma yapmadan vardığı anlaşılmaktadır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 47.

⁵⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 48.

⁵⁷ *Stari Srpski rodoslovi i letopisi*, yay. Ljubomir Stojanović, Sremski Karlovci, U Srpskoj Manastirskoj Stampariji, 1927; Burada kullandığımız tıpkıbasımı şu eser içindedir: *Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda, 1. Od., Knj, 16*, Belgrad 1927. [Bundan sonra Stojanović, *Letopisi*].

⁵⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 48.

⁵⁹ P. Schreiner, "Die Byzantinischen Kleinchroniken und Südslaven", *Bulgarian Historical Review*, 6 (1978²), s. 45-53.

⁶⁰ *Ecthesis chronica and chronicon Athenarum*, ed. Spyridon Lampros, London 1902. (Bundan sonra *Ekthesis Chronike*)

⁶¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 51.

dışında bilinmemektedir. Kronik geleneği türünün doğası gereği zaten anonimliğe müsaittir.⁶² Dolayısıyla yazarlarının kimliği bakımından anonim özellikler göstermesi şaşırtıcı değildir. Genel olarak bakıldığında büyük çoğunluğunda yazarının ismine dair herhangi bir özel işaret görülmez. Fakat bazılarında kroniğin yapısı gereği zikredilen isimlerden tahmin yürütülebilmektedir. Yapılan araştırmalar sonucu şimdiye kadar bilinen kroniklerin sadece 10 tanesinde yazarının ismi tespit edilebilmiştir.⁶³ Bununla birlikte bunların gerçekten bu kronikleri kaleme alan kişiler olup olmadıkları tespit edilememiştir.⁶⁴ Schreiner'ın, paleografik ve filolojik çalışmalar sonucunda, bir kroniğin bazen doğrudan tek bir el tarafından kaleme alındığını, bazılarının sadece istinsah edildiğini, bazılarının ise istinsah edilenleri veya asıl nüshaları bir araya getirerek bir derleyici veya redaktör görevi gördüğünü tespit etmiştir. Bazı kronikler ise şablon bir metnin üzerine başka bir el tarafından yapılan eklemelerle yeni bir metin haline dönüşmüştür. Bu sebepten dolayı Schreiner hazırladığı yayınında bunların tamamını sembolik olarak “yazar” başlığı altında değerlendirmiştir. Ona göre bu kronikler büyük bölümü tek bir yazar tarafından kaleme alınmış özgün metinler değildir. Çoğu geniş bir kronik geçmişi olan Bizans

---

⁶² Bu özelliğin Erken Bizans devrinden itibaren yazılan bütün kronografik eserler için söz konusu olduğunu belirtmek gerekir. Dolayısıyla kronik türünün gelişimi itibariyle, kişisel görüş ve yorumlarını nadiren yazan kronik yazarlarının amacı sadece Hristiyan inancının gereği Tanrı'nın takdir-i ilahisi olarak gerçekleşen olayı olduğu gibi aktarmak ve gelecekte öğrenilmesini sağlamaktır. Bu konudaki bkz. A. Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 437; Aynı yazarın en son çalışmasında bu konuda daha geniş bilgi vermektedir. Bkz. Karpozilos, *Bυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι, τόμος Α' (4ος-7ος αί.)*, s. 533; Karpozilos, *Bυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι, τόμος Β' (8ος-10ος αί.)*, s. 533.

⁶³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 41.

⁶⁴ Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 437; Zachariadou, *Bibliokrisia* (1968), s. 420.

kronik geleneğinin bir özetidir.⁶⁵ Çoğunlukla bir müstensih tarafından veya bir redaktör tarafından başka kaynakları derleyerek oluşturulmuş kroniklerdir.

Bu konuda Schreiner'in yaklaşımına şüpheyle yaklaşan bazı bilim adamlarının görüşlerine de değinmek gerekmektedir. Bunlardan biri olan A. Karpozilos, 11.yüzyıldan sonra Bizans edebiyatındaki kronik geleneğinin yerini Klasik Yunan edebiyatına bıraktığı bir dönemde, Kısa Kroniklerin yaygınlaşmasını Schreiner'in teorisinin açıklamadığı görüşündedir. Şu soruları sorarak çelişkiyi vurgular:

Acaba Kısa Kronik yazarı artık kullanılmayan kronik yazımının taşıyıcısı ve 14.yüzyılda yeniden keşfeden bir yazar mıdır? Veya kendisinden önceki metinlerden sadece kopya eden bir derleyici midir?⁶⁶ Bu şüphenin yersiz olmadığı söylenebilir. 11.yüzyıldan itibaren gittikçe azalan kronik türü eserlerin daha az yazılmış olmasına rağmen Kısa Kroniklerin özellikle 14.yüzyıldan itibaren gittikçe artan sayısıdır. Zira yukarıda verilen örneklerde kopyalandığı anlaşılan kaynak metinler orta Bizans devrine aittir. Oysa, Kısa Kronikler örnek bir metinden kopya veya alıntı ürünüyse, bunun en çok 14.yüzyıldan itibaren yazılan diğer metinlerle ilişkisi tespit edilmesi gerekirdi. Üstelik Palaiologoslar devrinde de Konstantinopolis'e egemen olan edebi anlayışın halk dilinden ziyade yüksek edebiyat olduğu gerçeği Kısa Kroniklerin kaynakları ve türü konusundaki çelişkiyi artırmıştır. Bu konuda Schreiner, taşra ile Konstantinopolis merkezli tarih yazım faaliyetlerinin ayrımına dikkat çeker. Bilindiği gibi Kısa Kroniklerin en yoğun üretildiği Palaiologoslar zamanında geleneksel olarak Konstantinopolis'te saray çevresinde yazılan kronik türünde eserleri fazla bulamayız.

---

⁶⁵ Schreiner'in Kısa Kronik "yazarları" hakkında ayrıntılı ve teknik incelemeleri için bkz. Schreiner, *Studien*, s. 116-119; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 41-43.

⁶⁶ Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 438

13.yüzyılda Pachymeres, 15.yüzyılda Sphrantzes birer istisna sayılmaktadırlar. Fakat buna karşın taşradaki kronografi geleneği bu dönemde de devam etmektedir. Panaretos Trabzon'da, Machairas Kıbrıs'ta ayrıca Epir, Argos ve Nauplion'un bölgesel kronikleri söz konusudur. Yukarıda Schreiner'in Peloponnesos ve Kıbrıs'ın eski kronikleriyle, 30 kadar Kısa Kronik arasında bağlantıyı tespit ettiği ifade edilmişti. Ayrıca bazı kroniklerde devletin, kilisenin, manastırların resmi kayıtlarından yararlandığı da tespit edilmiştir.

Bununla birlikte Kısa Kronikler'in bundan sonra kaynaklarını aramak Schreiner'a göre negatif sonuç verecektir. Kısa Kroniklerin değeri kopyalandığı veya örnek metin olarak kullandığı kaynağa göre belirlenmemelidir.⁶⁷ Bunlar artık kaynaklarından farklı bir metne dönüşmüştür. Dolayısıyla kaynaklarının bilinmesi ne edebi ne de tarihi değerini düşürmez.⁶⁸

Bu bölümün başlığında da "yazarlar" şeklinde tırnak işaretiyle kullanılmasının nedeni başlığın kapsadığı anlamlardır. Kroniklerin Yunanca metinlerini yayımlarken giriş kısımlarında "yazar" başlığı altında, eğer varsa bilinen veya tahmin ettiği kronik yazarının kimliğine dair açıklamalar yapmıştır.⁶⁹ Her bir kronik için yaptığı bu çalışmaları sonucu yayımladığı 116 kronikten sadece 10 tanesinin yazarı veya en azından istinsah eden kişi metinde zikredilmektedir. Toplam 14 tanesinin ise dolaylı yollardan, yani notların içeriğine ilişkin araştırmalarla veya kodikolojik kimlik

---

⁶⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 46.

⁶⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 51.

⁶⁹ Schreiner elyazmalarını incelerken gruplandırarak çalışmıştır. Kronik yazarlarını incelerken de yazarları "metnin kendisinden anlaşılan" veya "adı metinde geçen" gibi gruplara ayırır. Bu gruplandırma için bkz. Schreiner, *Studien*, 116-119.

belirleme yöntemini kullanarak kimlikleri tahmin edilebilmiştir.⁷⁰ Ancak, isimler tespit edilse dahi bunların gerçekten bir yazar mı, yoksa Schreiner'ın ifadesiyle redaktör⁷¹ veya müstensih olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir.⁷²

Nihayetinde, bu kronikleri yazan kişilerin isimleri veya kimliklerine dair merakın ardındaki neden elbette sadece prosopografik araştırma değildir. Kısa Kroniklerin veya herhangi bir tarih metninin verdiği bilgilerin doğruluğu, yazarının metinde anlattıklarının çağdaşı olup olmamasıyla da ilgilidir. Çoğu zaman kroniklerin yazarları başka kaynaklardan da bilgi devşirdikleri gibi kendi dönemlerinde duydukları veya bizzat yaşadıkları olayları da eklemiştirler.⁷³ Dolayısıyla yazarın kopyaladığı veya bizzat şahit olduğu olayları eklediği kısımları tespit etmeyi de kolaylaştırmıştır.

Öte yandan bazı kroniklerin yazarlarının kim olduğunu öğrenemesek de metinlerinden sosyal statülerine dair tahmin yürütebilmektedir. Örneğin Kr. 16'da saray çevresinden biri olduğu, Kıbrıs'la ilgili Kr. 28'i bir yargıç veya mahkemeyeyle ilgili bir memurun yazdığı, Kronik 25'in ise Kıbrıslı din adamı olduğu, Kronik 94A muhtemelen imparatorluğun bir memuru olduğu, Kronik 94B ve 104 ise

---

⁷⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 41

⁷¹ Almanca Redaktor olarak tanımlayan Schreiner'ın kastettiği şekliyle biz de Türkçede de kullanılan redaktör kelimesini kullanmakta sakınca görmedik.

⁷² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 41; Schreiner, *Studien*, s. 116

⁷³ Lampros-Amantos, s. VII; Zachariadou, *Bibliokrisia (1968)*, s. 420; Loenertz, "Etudes sur les chroniques brève byzantines" s. 159; Wittek, "Chroniques mineures", s. 318-319; Charanis, "Les BPAXEA XPONIKA", s. 339-340; Charanis, "A Note on the Short Chronicle", s. 45-451

Ferrara/Floransa Konsili'ne katılmış ve dönmüş biri olduğu belirlenmiştir.⁷⁴ Bazı grup kronikler için yazarının veya kroniği kaleme alan kişinin kimliğinin yanı sıra hangi çevrelerden olduğu da büyük oranda kestirilebilmektedir. Örneğin Türk egemenliği boyunca özellikle Peloponnesos ve diğer merkezden uzak bölgelerde Kısa Kronik yazarlarının genellikle Ortodoks kilisesinden bir keşişin veya bir din adamının yazdığı anlaşılmıştır.⁷⁵ Fakat bu örnekler bize 1453'ten sonraki kronik yazarlarının sadece keşiş ve yazarlardan oluştuğunu, öncesinde ise amatör okuryazar tarih meraklılarının eserleri olduğu sonucuna götürmemelidir. Kısa Kroniklerin yazarları veya anonim özellikleri özellikle Ortodoks kilisesinin her daim etkin olduğu Bizans toplumunda devlet ortadan kalktığına dahi bir kültür devamlılığının en önemli taşıyıcısı olduğunu ispatlamaktadır diyebiliriz.⁷⁶ Ancak okuryazar kesimin büyük çoğunluğunun da yine kilise ile bir şekilde ilişkili olduğunu, özellikle 1453 sonrası için söylemek yanlış bir sonuç olmamalıdır.

1. 5. Kroniklerde Kullanılan Tarihlendirme Sistemi Üzerine

Bizans kaynaklarında kullanılan kronolojiyi belirleme sistemleri veya takvimlerin tarihsel süreci oldukça karışıktır. Ancak kısaca özetlemek gerekirse Bizans, zamanın ölçme ve olayların zamanının belirleme sistemini antik dünyadan devşirmiş ve Hristiyanlığın yayılmasında sonra yeni sistemler oluşturmuştur.⁷⁷ Bizans, Roma'yı takip ederek bugün kullanmakta olduğumuz sistemi kendine uyarlayarak devam etmiştir. Buna rağmen Bizans'ta kullanılan sistemler 10. Yüzyıla

---

⁷⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 43.

⁷⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 43

⁷⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 43.

⁷⁷ B. Croke, A. Kazhdan "Chronology" *ODB*, c. I, s. 448-449

kadar standart hale gelmiş değildir. Bu nedenle Bizans kaynakları incelenirken kullandığı kronolojik sistemlerin de iyi tespit edilmesi gerekir.⁷⁸ Kaynaklardaki bu kronolojik sistem farklılıklarının yanı sıra, Bizantinistler olayların kronolojisini tespit etmek istediklerinde pek çok zorlukla başa çıkmak zorundadırlar. Örneğin Bizans yazarlarının çoğu her olayı tarihlemezler. Bu yüzden sadece dönemin diğer kaynaklarıyla mukayeseye sonuca ulaşmak gerekir. Bazı belgeler ve kaynaklar sadece indiksiyon kaydetmişlerdir. Bu nedenle olayın kesin tarihi için ek bilgiye ihtiyaç duyulur. Bazı durumlarda dünya yılı ile indiksiyon arasında çelişki olur ve hangisinin doğru veya ikisinin de yanlış olduğuna dair doğrulama yapmak gerekir. Benzer problem Bizans kaynaklarıyla Bizans dışı kaynaklar arasında çelişki çıktığında olur. Doğru tarih bilinmiyorsa bazen kesin tarihi bilinen doğa olayları (güneş tutulması, felaketler, salgın hastalıklar gibi) sağlama yapılabilir.

Bizans Kısa Kronikleri'nde kullanılan kronolojilere bakıldığında, yukarıda saydığımız bütün özellikleri görebiliriz. Bu kronikler esas olarak kronoloji kaydetmek amacıyla yazılmış olsalar da, kroniği yazarların bazen sadece indiksiyonu kaydettiğini, bazılarında başka bir olaya atıf yapıldığını, bazen doğa olaylarının referans verildiğini görebiliriz. Bazı durumlarda ise sadece ay ve gün kaydedilmiş, olayın hangi yıl meydana geldiği kaydedilmemiştir. Buna rağmen Kısa Kroniklerinde büyük bölümü 10. yüzyıldan sonra görece standartlaşmış, Bizans kaynaklarında yaygın olarak kullanılan kronolojik sistem kullanılmıştır.⁷⁹ Bu sisteme

---

⁷⁸ Bizans tarihi boyunca kullanılan kronoloji sistemleri ve ayrıntılı tablolarla çarpaz hesaplamaları sunan çalışma için bkz. V. Grumel, *La Chronologie, Traite d'Etudes Byzantines*, Paris 1958

⁷⁹B. Croke, A. Kazhdan "Chronology" *ODB*, c. I, s. 448-449

göre Dünya Yılı veya Türkçe terminolojide Hilkat Yılı olarak bilinen dünyanın Yaradılış (Creation/Incarnation)⁸⁰ yılı bugün kullandığımız Milâdî takvimin başlangıç noktası olan İsa'nın doğumundan 5508 yıl öncesidir. Bu takvime göre her yıl 1 Eylül–31 Ağustos tarihleri arasındaki 12 aydan oluşur. Dolayısıyla verilen Bizans çevirisinde verilen yıldan 5508 yıl çıkarttığımız takdirde Miladî tarihe ulaşırız. Ancak verilen tarihin ayları biliniyorsa ve 1 Ocak–31 Ağustos tarihleri arasında ise 5508 yıl çıkartılır. 1 Eylül–31 Aralık arasında ise 5509 yıl çıkartılması gerekir.⁸¹

Bu takvim sistemini oluşturan ayrılmaz bir tarih düşme yöntemi olan İndiksiyon sistemi ise aynı zamanda Bizans takviminin neden 1 Eylül'den başladığının da cevabıdır. Lâtincede indictio (□vdikt□ov) teriminden gelen bu terim esas itibariyle bir takvim sistemi değildir. Bu terim ilk defa Roma İmparatorlarından Augustus (İ.S. 27-İ.S.14) zamanında, İ. S. 3 yılında Mısır'da uygulanan bir yöntemle halktan toplanacak vergiler için kullanılmıştır. Buna göre Eylül ayından itibaren yeni vergi yılı başlayacaktır. Bir ara Diocletianus (İ. S. 284–305) zamanında beş yıllık vergi dönemleri için bu terim kullanılmıştır. Ancak İmparator Konstantin (İ.S. 306–337) 312 yılından itibaren 15 yıllık döngüler için indiksiyon sistemini kullanılmasını kabul etmiştir.⁸² Bu sisteme göre esasında Eylül 312 yılından itibaren 1. İndiksiyon

---

⁸⁰ Karl-Heinz Uthemann, John H. Lowden "Creation" *ODB*, c. I, s. 543-544.

⁸¹ Burada sunduğuz pratik hesaplama yöntemi standart Bizans takvimine göre uygulanabilir. Oysa bazı kaynaklar Bizans tarihi boyunca uygulanan farklı takvim sistemlerini de (İskenderiye Takvimi, Antakya Takvimi, Paskal Tablosu gibi) kullanmış olabilir veya bunu kullanan bir kaynaktan aktarmış olabilirler. Bu nedenle hesaplanan tarihten emin olabilmek için V. Grumel'in hazırlamış olduğu, bütün takvimlerin paralel izlenebildiği tabloları kullanmak daha sağlıklı olacaktır. Bu tablo için bkz. V. Grumel, *a.g.e.*, s. 240-264.

⁸² Nicolas Oikonomides "Indiction", *ODB*, c. II, s. 993.

başlar ve 15 yıl sonra, yani Eylül 328 yılı 2. İndiksiyon olmalıdır. Fakat indiksiyon bu şekilde hiçbir zaman hesaplanmamıştır.⁸³ Daha pratik olması sebebiyle, esasında bir mali dönem olarak belirlenen sistem, bu döngü içindeki her yılın bir indiksiyon sayıldığı sisteme dönüşmüştür. Bu dönüşümde kilisenin de Eylül ayını kilise yılının başlangıcı olarak benimsemesinin payı vardır. Böylelikle vergi yılını belirlemek amacıyla kullanılan bu kronolojik sistem bir takvim belirleme sistemine dönüşmüştür. Ancak 462 yılına kadar özellikle Anadolu’da sonbahar ekinoksu olduğu için yılın başlangıcı 24 Eylül olarak kullanılmıştır. Bir dönem İmparator Augustus’un doğum günü olduğu için 23 Eylül olarak da kullanılmıştır. Daha sonra pratik nedenlerle, İ. S. 462 yılında 1 Eylül tarihi kilise yılının başlangıcı olarak kabul edilmiştir.⁸⁴ En son I. Iustinianos zamanında (537) 1 Eylül tarihi devlet için de resmi yıl başlangıcı olarak kabul edilmiş, Bizans Hilkat Yılı’na ek olarak indiksiyonun da kullanılması zorunlu hale getirilmiştir. Sonuç olarak Bizans tarihinin erken devirlerinden itibaren Bizans kaynaklarında Hilkat Yılı’nın yanı sıra olayın kaçınıcı indiksiyonda meydana geldiği de kaydedilmeye başlamıştır. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi bu kaynaklar her zaman doğru ve düzenli kronoloji sunmazlar. Bu durumda, kaynağın bize sunduğu tek başına indiksiyon bilgisi veya diğer kronolojik bilgiler bir sağlama yapma imkanı sunabilir. Örneğin, olayın elimizde sadece hangi yıl meydana geldiği bilgisi varsa bu olayın kaçınıcı indiksiyonda meydana geldiği rahatlıkla bulunabilir. Kaynakta verili Hilkat Yılı’na 3 ekleyerek bunu 15’e böldüğümüzde “Kalan” rakam bize indiksiyonu verir. Eğer bu rakam sıfır çıkıyorsa

---

⁸³ B. Croke, A. Kazhdan "Chronology" *ODB*, c. I, s. 448-449.

⁸⁴ V. Grumel, *a.g.e.*, 192–206

15. İndiksiyon demektir.⁸⁵ Bu bilgiye ulaşmak, olayın kronolojisini doğrulamak için önemli bir veri olabilir. Diğer yandan, elimizde olayın sadece indiksiyonu varsa da benzer bir sağlama yöntemi araştırmayı kolaylaştırabilir.

1. 6. Bizans alışmalarında Kısa Kronikler

Bizans alışmalarında Kısa Kroniklerin önemi çok geç tarihlerde anlaşılmıştır. Hem biçimsel olarak hem de içerik olarak klâsik Bizans metinlerinden farkı bilinse de, bunları elyazmalarından tespit ederek yayımlama çabalarına 19.yüzyıla kadar şahit olmayız. İlk Kısa Kronik 17. yüzyılın ortalarında İsmail Boulliau (Bullialdus) tarafından 1649 yılında yayımlanan Doukas'ın Paris baskısının ek kısmında, bir tesadüf sonucunda yayımlanır.⁸⁶ Yeni bir kroniğın gün ışığına çıkması için aşağı yukarı iki yüz yıl geçmesi gerekmiştir. Bu ikincisi ise, bir Venedik elyazması içinde tarihi açıdan önemli bir Konstantinopolis kroniğine rastlanması sonucu yayımlanır.⁸⁷

---

⁸⁵ N. Oikonomides "Indiction", *ODB*, c. II, s. 993. Bu hesaplamaların yapıldığı hazır tablo için bkz. V. Grumel, *a.g.e.*, s. 239-264.

⁸⁶ Üç ayrı nüshası olan bu kroniği Lâtince olarak şu eserde yayınlamıştır: *Michaelis Ducae nepotis Historia Byzantina*, ed. J. Bullialdus. Paris 1649. *Lampros-Amantos* yayınında da Numara 19, 27 olarak iki ayrı kronik olarak yayımlanmıştır. Bkz. *Lampros-Amantos*, s.35-36 ve 46-52. Bütün nüshalarında toplam 91 nottan oluşan bu kroniğın ilk 37 notunu R.J. Loenertz "La Chronique brève moréote de 1423", *Melanges E. Tisserant II (Studi e Testi 232)*, Vaticano 1964, s. 403-409 adıyla Fransızca'ya tercümesiyle yayınlamıştır. Schreiner ise ilk eserinde "Peloponnesos Kroniği" olarak yayınlamıştır. Bkz. Schreiner, *Studien*, s. 34 vd. En son yayınladığı Kısa Kronik *corpusu* içinde ise 33 numaralı kronik olarak ve "1423 yılı kroniği" alt başlığı ile yayımlanmıştır. Metnin ilk inkişaf ettiğı tarih olarak 1423 yılına atfen R.J. Loenertz'in tespitleri kroniğın aynı zamanda bu adla bilinmesini sağlamıştır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c.I, s. 238 vd.

⁸⁷ Bu kronik *Lampros-Amantos* yayınında 52 numaralı kronik olarak yayımlanmıştır. Bkz. *Lampros-Amantos*, s. 20.

1890 yılında Cossa Luzi tarafından yayımlanan üçüncü kronikte, Arapların Sicilya adasına karşı düzenledikleri saldırılar konu edilmiştir.⁸⁸ Sistematik bir araştırmadan çok tesadüfen yayımlanan bu üç kronik dışında 19.yüzyıl sonlarına kadar bu kroniklerin Bizans tarihi ve edebiyatı açısından değeri anlaşılammıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri, Bizans Tarihi araştırmalarının yoğunlaştığı 19.yüzyıla kadar, Kısa Kroniklerin sade halk dili özellikleri, retorikten uzak yapısı ve sadece kronolojik bilgiye dayalı içeriğiyle araştırmacıların pek ilgisini çekmemiş olmasıdır. Bu tür kronikler değersiz edebiyat sayılarak çoğu zaman küçümsenen metinler olarak değerlendirilmiştir.

Kısa Kroniklerin Bizans edebiyatı ve tarih çalışmaları için önemini anlayan ve bunu vurgulayan ilk kişi Karl Krumbacher olmuştur. Artık klâsikleşmiş *Bizans Edebiyatı Tarihi* adlı eserinin ikinci baskısında, daha önce yayımlanmamış 18 adet Kısa Kroniğin listesini yayımlar.⁸⁹ Ayrıca bu kroniklerin önemine dikkat çekerek, sistematik olarak araştırılmaları gerektiğini vurgular. Fakat Krumbacher'in listesinde yer alan kroniklerin çoğunun daha sonra Kısa Kronik olmadığı anlaşılacaktır.⁹⁰ Buna rağmen Krumbacher bu kroniklerin önemine vurgu yapan ilk kişi olmuştur. Ayrıca Krumbacher, Yunan bilim adamı Spyridon Lampros'u bu kronikleri bir corpus olarak

---

⁸⁸ Schreiner, *Studien*, s. 50'de yeniden "Sicilya-İtalya Kroniği" başlığıyla yayımlanmıştır.

⁸⁹ Krumbacher, *Geschichte der Byzantinischen Literatur*, s. 398

⁹⁰ Schreiner yeniden araştırdığı bu kroniklerin belirlediği kıstaslara uymayanlarını yayınına almamıştır. Schreiner'a göre Krumbacher yeterince ön hazırlık yapmadığı için bu metinleri değerlendirememiştir. Schreiner, Krumbacher'in bulduğu bu metinlerin daha çok Hristiyanlığın ilk devirlerinden ilk Bizans imparatorlarına kadar uzanan dönemdeki kral ve imparator listelerinden ibaret olduğunu tespit etmiştir. Bkz. Schreiner, *Studien*, s. 3.

yayımlamak üzere çalıştığını ilan ederek, aynı zamanda onu teşvik eder.⁹¹

Lampros, 1919 yılındaki vefatına dek dünyanın farklı kütüphanelerine yaptığı sayısız ziyaretlerde, pek çok elyazmasını inceleyerek çok sayıda Kısa Kronik tespit etmiştir. Lampros'un çalışmasını tamamlayamadan vefatı, planlarının yarım kalmasına neden olur. Ardında, toplamış olduğu kroniklerin nasıl yayımlanacağına dair herhangi bir not veya plan bırakmadan vefat etmiştir. Bu nedenle meslektaşları ve mirasçıları tarafından uzun süre yayımlanamamıştır. Nihayet 1932 yılında Lampros'un meslektaşı ve arkadaşı Konstantinos Amantos tarafından *Μνημεία της Ελληνικής Ιστορίας* serisinin ilk cildinde yayımlana bu eser, aşağıda sözünü edeceğimiz bir takım eleştirileri de beraberinde getirir.⁹² Bu yayının Önsöz'ünde yayıncı K. Amantos, kendisinin de yayın metodu konusunda tereddüt yaşadığını belirtmektedir. Amantos'un Önsöz'üne göre, Lampros 1909 yılında Teubner Yayınevi ile anlaşma yaparak Kısa Kroniklerin toplu yayını için bir örnek hazırlamıştır. Bu anlaşmanın yukarıda sözünü ettiğimiz Krumbacher'in teşviki sonucu yapıldığı anlaşılmaktadır. Eserde 9 numarayla yayımlanan kroniğin Lampros tarafından yayınevi için yapılan değerlendirmesi Amantos'a bir örnek teşkil etmiştir. Ayrıca Amantos, baskıyla ilgili bazı zorlukların ve hataların olabileceğini, bu yayını Atina Akademisi'nin ve Lampros'un eşi Anna Lampros'un isteği üzerine hazırladığını ve Lampros'un yayına hazırlama tercihlerinin nasıl olduğunu bilmeden bu işe girişmenin kendisini de üzdüğünü belirtmektedir.⁹³

Bununla birlikte, ilk defa eksiklerine rağmen nispeten sistematik bir çalışmayla

---

⁹¹ Krumbacher, *Geschichte der Byzantinischen Literatur*, s. 298.

⁹² Lampros-Amantos kısaltmasıyla verdiğimiz bu eser için bkz. dn. 15.

⁹³ Lampros-Amantos, s. III (Prologos).

Kısa Kronikler bilim camiasına sunulmuştur. Lampros'un adıyla yayımlanan bu eserde toplam 57 adet Kısa Kronik yayımlanmıştır.⁹⁴ Bunlardan bir kısmı Lampros tarafından *Neos Ellinomnimon* dergisinde yayımlanan⁹⁵, bir kısmı da daha önce farklı koleksiyonların parçası olarak yayımlanmış kroniklerden oluşmaktadır. Büyük bölümü ilk defa yayımlananlardan oluşmaktaydı. Lampros, bunların çoğunu dünyanın çeşitli kütüphanelerinde bizzat çalışarak, elle kopyalamış veya mikrofilmli olarak toplamıştır. Bununla birlikte, yayına hazırlayan K. Amantos'un da belirttiği gibi, yeterince titiz çalışılmayan bu eser, pek çok ortografik, paleografik ya da değerlendirmelerine ilişkin hataları nedeniyle çeşitli bilim adamları tarafından eleştirilmeye başlamıştır. Bu eleştirilerden en önemli ve detaylı olanı olanını Paul

---

⁹⁴ Lampros, esasında toplam 63 kronik toplamıştır. Bunlardan bir kısmını vefatından önce çok geç tarihli olması nedeniyle çıkarmıştır. Schreiner ise *Lampros-Amantos* yayınında yer alan 10 adet kroniği Kısa Kronik kategorisi içinde değerlendirmede için kendi yayınına almamıştır. Bu kronikler Lampros yayınındaki numaralarıyla şunlardır: Kr. 5, 10, 17, 23, 34, 50, 53, 55, 56, 57. Bu konuda ayrıntılı açıklamaları için bkz. Schreiner, *Studien*, s. 90; Krş. K.I. Dyobouniotes, "Αι εκκλησιαστική ειδήσεις των Βραχέων χρονικών του Σπ. Λαμπρου", *EEBS*, 11 (1935), s. 3.

⁹⁵ Lampros'un vefatından çok önce 1910 yılında *Neos Ellinomnimon* dergisinde elindeki bazı kronikleri yayınlamıştır. K. Amantos, bu kronikleri çok önemli gördüğü için hazırladığı yayında 26, 55 ve 57 numaralarıyla tekrar yayınlamıştır. Bkz. Spyridon Lampros, "Ἐνθυμήσεων ἤτοι χρονικών σημειωμάτων συλλογή πρώτη" *NE* 7 (1910) 113-313; Krş. *Lampros-Amantos*, s. V (prologos); Krş. Dyobouniotes, "Αι εκκλησιαστική ειδήσεις των Βραχέων χρονικών του Σπ. Λαμπρου", s. 3, dn 2. Ayrıca bir bölümü vefatının hemen ardından 1920'de yayımlanan Kıbrıs'la ilgili kronikleri yine *Neos Ellinomnimon* onun adına devamını yayımlanarak tamamlanmıştır. Bkz. Spyridon Lampros, "Κυπριακά καὶ ἄλλα ἰγγραφα," *NE* 14 (1920), s. 206 vd.; Spyridon Lampros, "Κυπριακά καὶ ἄλλα ἰγγραφα," *NE* 15 (1921), s. 141-165; Krş. Schreiner, *Studien*, s. 210-214; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, *Kr.* 26, s. 200-204.

Wittek yazmıştır. *Byzantion* dergisinde 1937 yılında yayımladığı uzun makalesinde⁹⁶ Türkolog olması nedeniyle daha ziyade Türk fetihleriyle ilgili kronikler üzerinde değerlendirmelerde bulunmuştur. Wittek, bu makalesiyle o güne kadar Kısa Kroniklerin nasıl kullanılması gerektiği meselesi üzerine yazılmış en detaylı ve genel bir yaklaşımı ortaya koyan araştırmacı olmuştur. Bu yazısında, Lampros-Amantos yayınındaki kroniklerin her birinin notlarının kronolojik bir sıralamaya göre düzenlenmesi doğrultusunda bir de öneride bulunur. Fakat bu öneri en son yayını hazırlayan Schreiner tarafından uygun bulunmayacak ve hiçbir zaman uygulanmayacaktır.⁹⁷

Wittek'ten daha önce, yine ünlü bir Türkolog olan Gy. Moravcsik, □λληνικ□ (Hellēnika) dergisindeki bir yazısında, Lampros'un koleksiyonunu Amantos'un izniyle yayımlanmadan önce 1930–1931 yılları arasında Atina'da bulunduğu sırada incelediğini, kendisinin elinde olan ve Lampros'un görmediği yeni Kısa Kronikler olduğunu ilân eder. Fakat Moravcsik bu kısa yazısında, Kısa Kroniklerin özellikleri veya içerdikleri bilgilerin değerlendirmelerine ilişkin bir yorum yapmaktan ziyade, bulduğu kroniklerden küçük örneklerle içerikleri hakkında bilgi vermekle yetinmiştir.⁹⁸ G. Moravcsik, 1958 yılında yayımladığı *Byzantinoturcica* adlı eserinin birinci cildinde ise, “CHRON MIN=CHRONICA MINORA” maddesi içinde Lampros-Amantos yayınına atıfta bulunurken, aynı zamanda elyazmalarının listesini ve 1958 yılına kadar olan diğer yayınların listesini de vermektedir.⁹⁹ Ancak bir

---

⁹⁶ Wittek, “Chroniques mineures byzantines”, s. 309-323.

⁹⁷ Schreiner, *Studien*, s.4.

⁹⁸ Gyula Moravcsik, “Ανέκδοτα βραχέα χρονικά”, *Ελληνικά*, 4 (1931), s. 257-259.

⁹⁹ Bkz. Gyula Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, Berlin: Akademie Verlag, 1958, s. 235-237.

önceki madde olan CHRON BYZ= CHRONICA BYZANTINA başlığı içinde de, bugün artık Kısa Kronik sayılan kroniklerin yayınlarını ve elyazmaları listelerini vermektedir.¹⁰⁰ Bu ikili durum, *Chronica Minora* teriminin, daha sonra Schreiner tarafından yanlış kullanıldığına kanıtlanmasından önce, Kısa Kronikler ile karıştırıldığını göstermesi bakımından da önemlidir.¹⁰¹ Lampros-Amantos yayınında, Kısa Kroniklerin seçilmesinde gözetilen kıstaslara ilişkin bir değerlendirme yoktur.

Lampros-Amantos yayını, monografi türü bazı çalışmaların yapılmasına da vesile olmuştur. Uzun yıllar Lampros'un bıraktığı bu değerli mirasa sahip çıkan ve aynı yöntemle çalışan K. I. Dyoubouniotes, 1935 yılında, Kısa Kroniklerdeki kilise tarihiyle ilgili bilgiler hakkında bir makale kaleme alır.¹⁰² Kısa Kronikler, kilise tarihi ile ilgili bilgiler bakımından zengin bir içeriğe sahip değildir. Buna rağmen, yazarın elyazmalarındaki kroniklerin bir parçası sayılmayan materyalleri kullanması nedeniyle pek de ciddiye alınmamakla birlikte, Kısa Kroniklerin araştırılmasına yönelik bir çaba olarak değerlendirilmektedir.¹⁰³

P. Charanis, Wittek'in tavsiyesiyle başladığı ve 1938 yılında yayımladığı makalesiyle, Lampros-Amantos yayınının 52 numaralı kroniğindeki bilgileri değerlendirmiştir.¹⁰⁴ Bu makalede kronolojik bilgileri diğer kaynaklar ve tarihsel bağlamı içinde değerlendirerek, Bursa, İznik, Selanik gibi şehirlerin Osmanlılar tarafından fetih tarihlerine ilişkin yorumlarda bulunmuştur. Ancak Charanis,

---

¹⁰⁰ G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, I, s. 233-234.

¹⁰¹ Bkz.yukarıda dn.

¹⁰² K.I. Dyoubouniotes, “Αι εκκλησιαστικὴ εἰδήσεις των Βραχέων χρονικῶν του Σπ. Λάμπρου”, *EEBS*, 11 (1935), s. 3-15.

¹⁰³ Schreiner, *Studien*, s. 4

¹⁰⁴ Charanis, “Les BPAXEA XPONIKA”, s. 335-362

Lampros-Amantos yayınına hatalarını tekrarlayarak, bazı hataları Kronik yazarının zannederek düzeltmeye girişmiştir. Bu durumun onu olayları değerlendirirken yanlış sonuçlara yönlendirdiği daha sonra Schreiner tarafından tespit edilecektir.¹⁰⁵ Aynı şekilde 1944 yılında yazdığı başka bir makaleyle¹⁰⁶ aynı hataları tekrar ettiği Schreiner tarafından tespit edilmiştir.¹⁰⁷ Buna rağmen bazı tespit ve yorumları değerini korumaktadır.

1949 yılında Rus tarihçi V. T. Gorjanov Moskova'da bulduğu bir el yazmasından yola çıkarak yeni ve son derece önemli bir kronik yayımlar.¹⁰⁸ Fakat 1963 yılında, R.J. Loenertz ve Schreiner tarafından tekrar değerlendirilerek yayımlandığında Gorjanov'un ciddi paleografik okuma hataları yaptığını ve değerlendirmelerinin yetersiz olduğunu ortaya çıkaracaktır.

Gorjanov'dan sonra yaklaşık on yıl boyunca Kısa Kronikler ile ilgili çalışmalara ara verildiği anlaşılmaktadır. 1958 yılında R. J. Loenertz, Vatikan'da bulunan bir el yazması eserde bulduğu Kısa Kronik ile ilgili olarak yapmış olduğu çalışmayı yayımlar¹⁰⁹. Aynı bilim adamı, Türk fetihlerini haber veren bir grup kronik ile ilgili yapmış olduğu başka bir çalışmayı da yayımlama imkânı bulmuştur; bu çalışmasında Loenertz, ilk defa olarak bazı kronikleri müşterek veri hataları esasına

---

¹⁰⁵ Schreiner, *Studien*, s. 4, dn. 4.

¹⁰⁶ Charanis, "A Note on the Short chronicle", s. 447-450

¹⁰⁷ Schreiner, *Studien*, s. 18, dn. 1.

¹⁰⁸ D.T. Gorjanov, "Neizdannyyj anonimnyj vizantiniskij chronograf XIV veka", *VizVrem* 2 (1949), s. 276-293.

¹⁰⁹ Raymond.J. Loenertz, "Chronicon brève de Graecorum imperatoribus, ab anno 1341 ad annum 1453 e codice Vaticano graeco 162", *EEBS* 28 (1958), s. 204-215.

göre sıralama yoluna gitmiştir.¹¹⁰ 1963 yılına gelindiğinde, daha önce Gorjanov tarafından yayımlanan kroniği yeniden düzenleyerek ve yorumlayarak yayımlar.¹¹¹ Loenertz'in bu eserinde kullandığı yayın metodu, Schreiner'in daha sonraki çalışmaları için de yol gösterici olmuştur; bu metoda göre, eserde farklı olaylara işaret eden notlar birbirinden ayrılarak kronolojik bir esasa göre düzenlenmiştir. Her bir kronolojik not ayrı olarak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Böylelikle tarihçilere kronolojik bakımdan sağlam bir veri tabanı oluşturacak metot ortaya konmuştur.¹¹² Aynı bilim adamı 1964 yılında, üç Peloponnesos kroniği ile ilgili olarak yazmış olduğu yeni bir makaleyle çalışmalarına devam etmiştir.¹¹³ Bu çalışmasında Peloponnesos'un özellikle Türk fetihleriyle ilgili kronolojisi ve yerel kroniklerin verdiği bilgilere ilişkin değerlendirmeleri, gelecekte Schreiner'in

---

¹¹⁰ Schreiner, *Studien*, s. 5; Bkz. R.J. Loenertz, "Études sur les chroniques brève byzantines", *OCP* 24 (1958), s. 155-164.

¹¹¹ Bu kronik 4 ayrı makale ile halinde yayımlanmıştır. Yayınlar, Gorjanov'un vermiş olduğu not numaralarına göre parçalara ayrılmıştır. Gorjanov yayınındaki numaraya göre ilk iki makalede 1-147 numaralı notlar yayımlanmıştır. Bkz. R.J. Loenertz, "La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire", *OCP* 29 (1963), s. 331-356 (I); aynı yazar, "La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire", *OCP*, 30 (1964), s. 39-64 (II). Sonraki iki makale ile onun bıraktığı yerden Schreiner devam eder: Peter Schreiner, "La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire, Troisième partie: de 1342 à 1348", *OCP* 31 (1965), s. 336-37 (III); ve "La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire. Quatrième partie: de 1348 à 1358 (fin)", *OCP*, 34 (1968), s. 38-61 (IV). Bu son ikisinde Gorjanov'un makalesindeki sırasıyla 148-209 ve 210-240 arasındaki notların yayını ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Böylelikle dört parça halinde yeniden yayımlanan ve değerlendirilen bu önemli kronik P.Schreiner'in bu çalışmaya esas aldığı en son yayınında da büyük değişiklikler yapılmadan eklenmiştir.

¹¹² Schreiner, *Studien*, s. 5, 14, 23.

¹¹³ R.J. Loenertz, "La Chronique brève moréote de 1423. Texte, traduction et commentaire" *Mélanges Eugène Tisserant, II (=Studi e Testi, 232)*, Città del Vaticano 1964, 399-439.

değerlendirmelerinde çok önemli bir çıkış noktası olacaktır.

Bu arada 1962 yılında Kısa Kronikler ile ilgili Rusça kaleme alınmış son derece kapsamlı bir makale yayımlanmıştır. Ancak bu makalenin yazarı Z. G. Samodurova da aynı hataya düşerek Eski Ahit'teki peygamberler, Pers kralları, Bizans çağına kadar yaşamış Yunan ve Roma hükümdarlarının listelerini (Chronica Minora) Kısa Kroniklerle karıştırmıştır. Kısa Kronikleri farklı kılan biçimsel özellikler hakkında herhangi bir bilgi sahibi olmadığından, bu metodik hataya dayanarak ortaya koyduğu hipotezleri bu nedenle artık değerlendirilmeye değer görülmemektedir.¹¹⁴

Kısa Kronikler üzerine yapılan çalışmalar 1967 yılında Peter Schreiner'in Studien zu den Βραχέα Χρονικά adlı doktora tezini yayımlamasıyla yeni bir boyut kazanır. Bu çalışma, daha öncekilerden farklı olarak Kısa Kronikleri tek olarak yayımlamak yerine bir sistematik ve metodoloji oluşturma çabası olarak değerlendirilebilir. Kısa Kroniklerin tarih araştırmaları açısından değerini, Palaiologoslar dönemini çalışan biri olarak iyi bilen Schreiner, bu dönemin tarihi için

---

¹¹⁴ Samodurova'nın hipotezine göre kısa kronikleri yazanlar olaylara şahit olanların katkısıyla bizzat kaydedenlerdir. Bu teoriye katılmayan Schreiner'a göre, Samodurova'yı kabul edersek kronik "müstensih"inin İncil ile aynı yaşta olması gerekmektedir. Bkz. Schreiner, *Studien*, s. 5-6, 121, dn.1; Bkz. Z.G Samodurova, "K voprosu o malych vizantijskich chronikach (po rukopisjam moskovskich sobranij)", *VizVrem*, 21 (1962), s. 129. Aynı yazar daha sonra yayınladığı iki makale ile kısa kroniklerin kaynakları, sınıflandırılması ve bu kroniklerin bulunduğu elyazmaları üzerine yeni çalışmalar yapmıştır. Z. G. Samodurova, "Malye vizantijskie khroniki i ikh istochniki", *VizVrem*, (1967), s. 153-161; aynı yazar, "Grecheskie rukopisi soderezascie malye vizantijskie hroniki", *VizVrem*, 36 (1974), s. 139-144. Schreiner bu çalışmaların en azından elyazmalarının tasnifi üzerine temel olabilecek çabalar olarak değerlendirmektedir; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 20, dn.2.

büyük bir boşluğu dolduracak girişiminin ilk adımını atmış olur.¹¹⁵

Yazar Önsöz'ünde, bu eserini ileride Kısa Kronikleri tamamlanmış ve yetkin bir *Corpus* olarak yayımlayacağı çalışmanın bir rehberi olarak planladığını belirtmiştir.¹¹⁶ Bu amaçla üç ana bölümden oluşan eserin giriş bölümünde Kısa Kronikler teriminin ifade ettiği çerçeveyi çizerek, karakteristik özelliklerine dair tespitlerini ve bu konuda daha önce yapılan çalışmaları anlatmıştır. Öte yandan, Lampros-Amantos'un yayınındaki sıralama ve tanzim metodundan bazı Kısa Kroniklerin birbirlerine göre konumunu belirlemenin mümkün olmadığını düşünmektedir. Bu nedenle çalışmanın ilk bölümünde Kısa Kronikleri gruplara ayırmak ve tasnif etmek için, Kısa Kroniklerin birbiriyle olan bağlantıları, tematik özellikleri veya daha önce Loenertz'in yaptığı gibi ortak hataları esas alan prensipleri ortaya koymuştur.¹¹⁷ Hangi unsur ve prensipleri gözettiğini şöyle özetleyebiliriz:

1) Araştırmaları sonucu, Konstantinopolis, Thessalonike, Peloponnesos vs. gibi belirli coğrafî bölgelerin işlendiği kısa kroniklerin başka bir bölgenin kronikleri ile bağlantısı olmadığını tespit etmiştir. Fakat bu bölgesel kroniklerin kendi içinde ilişkili olduğunun anlaşılmasıyla bunları gruplamak kolaylaşmıştır. (Peloponnesos Kronikleri, Kıbrıs Kronikleri vs.)

---

¹¹⁵ Zachariadou, *Bibliokrisia* (1968), s. 420.

¹¹⁶ Bkz. Schreiner, *Studien*, III.-IV. Bölümler.

¹¹⁷ Bkz. Schreiner, *Studien*, s. 8-90. Bu bölümün devamında kronikleri tematik olarak gruplandırarak örneğin Konstantinopolis merkezli kayıtlar içeren kronikleri "Konstantinopolis Kronikleri" olarak gruplara ayırmıştır. Diğer kronikleri de "Thessalonike Kroniği", "Peloponnesos Kroniği" gibi konularına ayırırken, özellikleri bakımından başka kroniklerle birlikte gruplandırılmayanları "Tek kronikler" olarak adlandırmıştır. Bu gruplama sistemini ileride tespit edeceği yeni kroniklerle birlikte geliştirerek alt başlıklarla geliştirecektir.

2) Kapsam ve içerdiği ayrıntılar bakımından birbirinden farklı pek çok Kısa Kronikte ağırlıklı olarak Türk fetihlerinin işlenmiş olduğu anlaşılmıştır. Bu kronikleri tanzim ederken iki hususu dikkate almıştır:

a. Farklı kroniklerde birbirleriyle benzer oldukları anlaşılan veya kronolojik bakımdan aşağı yukarı benzer bir sıralama ile sunulan notların bir arada toplanması,

b. Farklı kroniklerde rastlanılan müşterek bir olay ile ilgili olarak atılmış yıl, ay ve gün bilgisinde rastlanılan ortak hatanın temel alınması.¹¹⁸

3) Bazı Kroniklerin tamamıyla kapalı ve yuvarlak ifadeleri içerecek biçimde betimlenmiş olduğunu, buna karşılık bir kroniği oluşturan notların bazı bölümlerinin başka bir kroniğin bölümleriyle ortak özellikler gösterdiğini tespit etmiştir.¹¹⁹ Bu durumda gruplamaya esas alınan, ortak özellik gösteren ilgili bölümleri olmuştur.

İkinci bölümünde ise Kısa Kroniklerin tespit edildiği elyazmalarını, bunların muhtemel yazarlarını, bu elyazmalarının diğer kronik ve tarih metinleriyle olan ilişkilerini ve kroniklerin kullandığı kronoloji sistemini inceleyerek, elyazmalarının bir soyağacı şemasını oluşturur.¹²⁰ Üçüncü bölümde ise Kısa Kroniklerin Bizans tarihi çalışmaları için önemine dair bir bölümün ardından, Lampros-Amantos yayınındaki 47 numaralı kronik başta olmak üzere, bazı kronikleri bu yeni sistematik bağlamında değerlendirmeye girişir. Örneğin hem “Kronik 47” hem de “Mesembria Kroniği” olarak adlandırılan kronikte verilen bilgilerin, başka kaynaklarla birlikte değerlendirildiğinde yaygın tarihsel hataların Kısa Kronikler sayesinde

---

¹¹⁸ Schreiner, *Studien*, s. 8

¹¹⁹ Schreiner, *Studien*, s. 8-9.

¹²⁰ Bkz. Schreiner, *Studien*, s. 92-139.

düzeltilbileceğini göstererek yöntemini geliştirir¹²¹. Bu eserinde oluşturduğu Kısa Kroniklerin elyazmalarından tespiti, ayırıcı özellikleri, bunların yayımlanma sistematığı ve bilgilerin değerlendirme metodu daha sonraki yayınlara esas oluşturacaktır. Bu açıdan Kısa Kronikler üzerine yapılacak herhangi bir çalışmada bu eserde ortaya koyduğu sistematik göz ardı edilmemelidir.

Bu eserin yayımlanmasından bir yıl sonra, Elizabeth Zachariadou hem bu çalışmanın önemini vurguladığı hem de bazı yorumlar yaptığı bir kritik yayımlayarak Schreiner'ın tarihsel bilgileri değerlendirmede yaptığı bazı hatalarını gösterir.¹²² Özellikle Kronik 47'deki bazı yorum ve teşhislerine Zachariadou katılmamaktadır. Schreiner, daha sonra yayımlayacağı eserinde bu eleştirileri dikkate almış fakat bazılarında katılmamıştır.¹²³ Sonuç olarak bu eser bazı eksikleri olsa da Kısa Kronikler üzerine yapılan araştırmalar için bir sistematik oluşturmanın yanı sıra, bu konudaki terminolojinin ve bu kroniklerin tür özelliklerinin çerçevesini çizmiştir.

1. 7. İlk Corpus: *Die Byzantinischen Kleinchroniken* Üzerine

Schreiner, daha önce ilan ettiği şekilde, kendi oluşturduğu sistematik içinde yürüttüğü çalışmaları sonucu 1975 yılında, toplam üç cilt olarak planladığı ve artık bir *Corpus*¹²⁴ sayılan eserinin ilk cildini yayımlamıştır. Çalışmaları süresince

---

¹²¹ Bkz. Schreiner, *Studien*, s. 10-11; 144-170.

¹²² Bkz. Zachariadou, *Bibliokrisia* (1968), s. 420-431.

¹²³ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 147-178. Kısa Kronikler üzerine yapılmış kritik yazılarının tamamı tarafımızdan ilgili yerlerde kullanılmış veya gösterilmiştir.

¹²⁴ Elizabeth Zachariadou, "Peter Schreiner, *Die Byzantinischen Kleinchroniken*. I. Einleitung und Text (Corpus Fontium Historiae Byzantinae. Vo. XII/1 Series Vindobonensis. Ed. H. Hunger] Wien, *Isrerr. Akad. D. Wiss.* 1975. 688 S. DM 130" *BZ* 70 (1977), s. 353 [Bundan sonra Zachariadou, *BZ* (1977)]; Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 438.

yaklaşık 330 civarında, çoğu ilk elden elyazmasını tarayarak, toplam 116 adet Kısa Kronik toplamıştır.¹²⁵ Bu ilk cilde yazdığı önsözünde, ikinci cildini kronik notlarındaki kayıtların ortak konularını tek bir başlık altında, kronolojik sırayla tarihsel değerlendirmeye ayırdığını belirtmiş, üçüncü cildini ise bazı önemli gördüğü kroniklerin çevirileri ve indekslerle beraber yayımlayacağını ilan etmiştir.¹²⁶ İkinci cildini 1977 yılında ve nihayet üçüncü cildini de 1979 yılında yayımlamıştır. H. Hunger'ın editörlüğünü yaptığı *Vindobonensis serisi Corpus Fontium Historiae Byzantinae (CFHB)* adlı yayın dizisinin kurallarına uygun bir yayın hazırlayan Schreiner, bu kronikleri birer tarihi vesika (documents) olarak değil, edebi metin (literary texts) yayını prensibine uygun olarak yayımlamıştır.¹²⁷

Schreiner, yayın ilkeleri ve sistematüğünü açıkladığı birinci cildin giriş bölümlerinde, bu kroniklerin tespiti, tipleri, özellikleri, tasnifinde esas alınan prensipleri, nasıl kullanılması gerektiği, Bizans tarihi araştırmalarındaki önemi gibi konularda yukarıda sıklıkla zikrettiğimiz önemli parametreleri ortaya koymaktadır.¹²⁸

Bu sisteme göre, Yunanca metinlerini yayımladığı 116 kroniğın her birine Arap rakamlarıyla 1'den başlayarak numara vermiştir. Schreiner, 116 adet kroniğın sıralarken daha önceki yayınların numaralandırmasını veya adlandırmasını kullanmamış, ancak numara altına parantez içinde eğer kroniğın bilinen ismi varsa (Örneğın “Mesembria Kroniğın” veya “Tesalya Kroniğın” Peloponnesos Kroniğın vb.) eklemiştir. Bu kroniklerin yaklaşık yarısı daha önce Lampros-Amantos yayınında

---

¹²⁵ Elyazmalarının listesi için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 181-186.

¹²⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 9-15

¹²⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 27.

¹²⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 19-33.

veya Loenertz'in makaleleri gibi yukarıda bahsettiğimiz eserlerde yayımlanmış kroniklerdir. Bütün kroniklerin ulaşabildiği elyazması nüshalarını yeniden incelemiş, bu kroniklerdeki paleografik okuma hatalarını da düzeltmiştir.

Bu kronikleri yayımlarken uyguladığı prensiplerden biri de, birbirinden bağımsız olarak gün ışığına çıkarılmış kronik bölümlerini kendi içinde Roma rakamlarıyla gösterilmesi olmuştur.¹²⁹ Mevcut kroniklerden sadece birkaçı tamamıyla eksiksiz bir bütün olarak bulunduğundan, söz konusu bölümler tespit edilirken iki husus göz önünde bulundurulmuştur. Birincisi kronolojik kırılmadır; Roma rakamlarıyla ayrılan kronik içindeki bu kısımlar, kronik yazarının yeni bir kaynağı kullanmaya başladığını veya ekleme yaptığını gösterir. İkincisi ise tarihleme biçimindeki kırılmadır; tarih bilgisinin dünya yılına veya miladi yıla uygun biçimde, veya her ikisinin birlikte verildiği kayıtlara rastlanıldığında bu kısımları ayırmıştır.¹³⁰

Kroniklerin Yunanca metinlerinin doğru okunabilmesi ve anlaşılması için uygulanan yayım metodunu dikkate almak gerekmektedir. Bu tür kaynakları yayımlarken genellikle yapıldığı gibi nüsha farklılıklarını sayfa altında gösteren Aparat sisteminin (apparatus criticus)¹³¹ burada biraz daha farklı uygulandığı görülmektedir. Kroniklerin doğası icabı, elyazmalarında özel isimlerin yazım farklılıkları, aynı sözcüğün vurgu farklılıkları, yanlış yazım biçimlerini, ortografik eşitsizlikler veya vokallerin uzun veya kısa oluşu, spiritus (daseia) farklılıkları gibi

---

¹²⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 30.

¹³⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 26.

¹³¹ Metnin en altında Elyazmalarının farklı nüshalarındaki değişik telaffuz veya yazılışları veya imlaları göstermek için kullanılan kısımdır. Yayıncının bu konudaki tercihleri için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 29.

durumlar söz konusudur. Bu nedenle bazılarını en doğru olduğuna inandığı biçimde düzeltmiştir. Eğer aynı kroniğin birden fazla nüshası veya tek bir kronikte birden fazla yazılış biçimi söz konusuysa, kural olarak en çok telâffuz edilen okuyuş biçimleri tercih edilerek, yazım konusunda bir bütünlük aranmaya gayret edilmiştir. Aparat kısmında ise bunların elyazmalarındaki asıl halini göstermiştir.¹³² Aynı şey Yunanca sözcüklerin ve özellikle de Türk şahıs adları veya unvanlarının bitim eklerinde de söz konusu olmuştur. Örneğin yalın (nominatif) halde genellikle -ης sesi ile biten bir isim, bazen elyazmalarında -ις ile bitmekteyse (Örn. Ορχανις, -(μ)πεις), yayıncı bunu bazen düzelterek, kelimelerin farklı yazılışlarını aparat kısmında göstermiştir. Nihayetinde bütün biçimlerin elyazmasındaki şeklini bu sistemde de görebilmekteyiz. Yayıncı, paleografik açıdan kesin olmayan okunuşları metinde soru işareti (?) ile belirtmiştir. Üçgen parantez (< >) işareti arasında gösterilen kısımlar ise sonradan tamamlanmış ifadeler olarak gösterilmiştir. Şayet bunlar aparat kısmında yer almıyorlarsa, söz konusu tamamlamaların ilgili kronik yazarının eklemesi olarak yorumlanması gerekmektedir. Yıldız (***) işaretinin ise sözcük veya cümle noksanlığı anlamına geldiğini belirtmektedir.¹³³ Metin içindeki bu işaretlerin tamamı bizim çeviri metnimizde de korunmuş ve müdahale edilmemiştir.

Schreiner, kronik metnine yukarıda bahsedilen müdahale ve düzeltmeleri yapmakla beraber, kronikteki bilgiler üzerinde herhangi bir düzeltmeye gerek duymamıştır. Kroniklerde sıklıkla yanlış kronolojiler söz konusudur. Bu durumda her notun üzerine, kendisinin başka kaynaklardan doğrularak tespit ettiği kronolojiyi göstermiştir. Bu nedenle ilk bakışta kronik notundaki kronoloji ile yayıncının tespit

---

¹³² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 27.

¹³³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 27.

ettiği ve doğru varsaydığı kronoloji arasında çelişki olduğu zannedilmektedir. Bu yöntemin bazı sakıncaları olduğu iddia edilse de, pratik bir kolaylık sağladığı da inkâr edilemez.¹³⁴

Schreiner, bu yayında öncelikle bir kroniğin nüshaları ve mevcut metinlerden yola çıkarak, eksiksiz okunabilir bir biçim oluşturmayı amaçladığını ifade etmektedir. Bu nedenle o her bir kroniği oluşturan parçaların kökenini de araştırarak, bu sayede bir metnin inkişaf ettiği safhaları tüm açıklığıyla en olası bir biçimde ortaya koymayı amaçlamıştır.¹³⁵ Bu amaçla her bir kroniğin Yunanca metnini yayımlamadan önce genel bir giriş mahiyetinde o kronik hakkında açıklayıcı bilgiler eklemiştir. Bu bilgiler hem bu kroniğin verdiği bilgilerin önemini değerlendirmek hem de metnin ortaya çıkış sürecini anlamakta son derece açıklayıcı bir rehber niteliğindedir. Yunanca metinden önce standart olarak her bir kroniği bazı başlıklar altında inceler. Bu başlıklar şöyledir:

1- Elyazması: Bu başlık altında öncelikle kroniğin bulunduğu elyazmalarının künyesi ve yazmalar hakkında genel bilgi verilir. Eğer nüshalarda ifade farklılıkları varsa veya eklemeler söz konusuysa, her bir elyazmasına yayıncı bir harf karşılığı verir (A-B vs.). Schreiner'a mikrofilm veya fotoğraflarla ulaştırılan el yazmaları çalışmada bu kısımda yazma nüshanın bulunduğu yerin adı üzerinde yıldız (*) işareti ile belirtilir (Örn. *Athos); ulaşılamayan el yazmaları, yani önceden mevcut olan bir yayından veya orijinal nüsha ile herhangi bir karşılaştırma yapılma imkânı bulunmayanlar ise iki yıldız (**) işaretiyle gösterilir. Metin içinde ise her bir

---

¹³⁴ Aşağıda Zachariadou'nun metotla ilgili eleştirileri daha ayrıntılı anlatılmaktadır.

¹³⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 30-31.

nüshanın metni, nüshalara verilen harf altına eklenerek gösterilir. Dolayısıyla genellikle yazma eserlerin yayınında uygulandığı gibi nüshalardaki ifade farklılıkları Aparat kısmında değil, metin içinde gösterilir.¹³⁶ Böylelikle bir kronikten faydalanırken, onun nüshaları hakkında da her türlü bilgi edinilebilir.

2- Tradisyon: Bu bölümde yukarıda verilen prensipler ışığında bir kroniğin mümkün olduğu kadar, diğer kronikler veya metinlerle arasındaki ilişkiye işaret etmeye ve bu sayede bir soy ağacı oluşturmaya çalışır.

3- Yazar: Bu başlık, sadece, yazar isminin telâffuz edildiği veya elyazması tradisyonu sayesinde ilgili ismin tespit edilebileceği kroniklerde yer almaktadır. Bir kroniğin yazarı hakkında yorum yaparken yukarıda açıkladığımız “Yazar” terimin kapsamı dikkate alınmalıdır.

4- Kronoloji: Bu başlık sadece en son (terminus ante quem) veya en erken (terminus post quem) yazılış tarihi tahmin edilebilen kroniklerde söz konusudur.

5- Yazıldığı Yer: Metnin yazıldığı yer ile ilişkili bilgilere ulaşmak bazı durumlarda mümkün olduğunda söz konusu bilgilere yer verilmektedir.

6- Yayınlar: Gün ışığına çıkarılmış bir kronik tam veya kısmi olarak daha önce yayımlandıysa bu kısımda ilgili yayınlar zikredilmektedir.¹³⁷

7- Tercüme: Eğer bir kroniğin tamamı veya kısmi tercümesi daha önce yayımlandıysa veya III. Cilt içinde tercümesi veriliyorsa bu kısımda işaret edilir veya

---

¹³⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 31-32.

¹³⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 32.

referansları verilmektedir.¹³⁸

Kural olarak kroniği oluşturan notlardan her biri sadece tek bir kronolojik bilgi içermektedir. Bu nedenle kronik notlarının kenarına 1'den başlayarak numaralar eklenmiştir. Böylelikle alıntı yapılan kısımlarda yalnızca kronik ve notun numaralarına atıfta bulunarak araştırmacılara ve okuyuculara bir kullanım kolaylığı sağlanmak istenmiştir. Örneğin 9/20 kısaltması ile, 9 numaralı kroniğin 20 numaralı notu anlaşılır. Benzer kaynak yayınlarında sıklıkla kullanılan bu sistem artık modern çalışmalarda yerleşik bir sistem olarak kabul edilmektedir. Ayrıca eğer kronik notu 5 satırı geçen uzunluktaysa beşinci satır başına 5 rakamı eklenerek her beş satırda bir artarak rakamla gösterilir.

Schreiner, 116 kroniği yukarıda bahsedilen özellikler ve gruplama prensiplerine göre bir tasnife tabi tutmuş ve 6 ayrı ana gruba ve bazılarını alt gruplarına ayırmıştır. Bu gruplar şu şekildedir:

1. İmparatorluk (ya da Devlet) Kronikleri (Kr. 1–13): Bu kroniklerde Bizans İmparatorluğu döneminde gerçekleşen gelişmeler ve özellikle imparatorun iştirak ettiği girişimlerin konu edildiği görülmektedir. Bu kroniklere konu olan gelişmelerde imparatorluk kenti Konstantinopolis'in çoğunlukla merkezi bir rol üstlendiği dikkati çekmektedir.¹³⁹

2. İmparator Kronikleri: (Kr. 14–22): Bu grupta yer alan kroniklerin ilk

---

¹³⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 33.

¹³⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 23; Zachariadou'ya göre Konstantinopolis'in merkez olduğu bu kroniklerde devletin ve sarayın resmi kayıtlarından, şehirdeki çeşitli manastırlar ve kiliselerin kayıtlarında yapılan özet alıntılar söz konusudur. Bkz. Zachariadou, *Bibliokrisia* (1968), s. 421.

Bizans imparatorundan (Konstantinos I.) sonuncusuna kadar (Konstantinos XI. Palaiologos), imparatorların özellikle doğum ve ölüm tarihleri, taç giyme, tahttan inme gibi kesin kronolojik bilgi ve bazı tarihi notlar da eklenmiş olan listelerdir.¹⁴⁰ İmparator isimleri ve hükümdarlık dönemlerinin kaydedildiği listeler bu kategori içinde değerlendirilmemiştir. Fakat Schreiner, pratik nedenlerden ötürü Kr. 14 burada istisna tutarak yayımlamıştır.¹⁴¹

3. Bölgesel Kronikler ve Şehir Kronikleri (Kr. 23–52): Thessalonike, Mesembria, Peloponnesos, Kıbrıs gibi pek çok bölge ve şehirde ve genellikle yazıldığı bölgedeki olayları konu eden kroniklerdir. Bir bölgenin kronikleri ile bir başka bölgenin kronikleri arasında genellikle bir ilişki yoktur. Sadece Peloponnesos kroniklerinde bölgeyi ilgilendiren meselelerle ilişkili olarak kaleme alınmış kronikler arasındaki benzerlikler dikkati çeker.¹⁴² Bölgesel Kronikler grubu alt gruplarına da ayrılmıştır.

4. Türk Fetihleri Kronikleri (Kr. 53–80): Osmanlı Türklerinin Bizans imparatorluğu, Balkanlar, Doğu Akdeniz bölgesindeki adalar ve Yakın ve Orta Doğu coğrafyası üzerindeki ilerleyişlerinin anlatıldığı bu kronikler Kısa Kroniklerin sayıca

---

¹⁴⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 23-24.

¹⁴¹ Schreiner bu istisnayı şöyle gerekçelendirmektedir: “...Bu hususta sadece “Kodin kroniği” olarak da adlandırılan 14. Kronik bir istisna oluşturmaktadır. Zira söz konusu kroniğin birkaç defa yayımlandığı ve sık sık başka metinlerde alıntılanmış olduğu dikkati çekmektedir; eser bir imparatorluk listesi ve bir imparatorluk kroniği olarak sınıflandırılmış olsa da, pratik nedenlerden ötürü söz konusu eseri kısaltılmadan yayımlayacağımızı ifade edelim.” Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 23-24.

¹⁴² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 24; Zachariadou’ya göre Bölgesel Kısa Kroniklerin yazarları bilgileri aynı bölgede yaşayan daha uzun bir kronikten derlemiştir. Bkz. Zachariadou, *Bibliokrisia* (1968), s. 421.

en kapsamlı ve en çok bilgi veren grubunu oluşturmaktadır.¹⁴³ Bu kronikler de alt gruplarına ayrılmıştır.

5. Tek Kronikler (ya da Bağımsız Kronikler) (Kr. 81–109): Kısa Kroniklerden bazılarının başka bir kronik veya kronik grubuyla herhangi bir ilişkisi bulunmadığı tespit edildiğinden dolayı söz konusu kayıtlar ayrı bir grupta değerlendirilmiştir. Bu grup daha ziyade kişisel nitelikli kayıtlarla ailevi konuları içeren metinleri içermektedir. Bu kroniklerde tarihsel nitelikli gelişmelerle doğa olaylarını konu alan kayıtlara daha sık rastlanır.¹⁴⁴

6. Kronik Parçaları (Fragmanları) (Kr. 110–116): Bu kronikler uzunca bir zaman aralığını kapsar ve tek bir el tarafından kaleme alınmıştır. Dolaylı olarak orijinal bir nüshanın varlığına işaret etse de, kronik yazarı ile kaydettiği olaylar arasında uzun zaman farkı söz konusudur.¹⁴⁵

Schreiner, imkânlarının ve zamanının elverdiği ölçüde, mümkün olan en çok sayıda kroniği toplamaya ve yayımlamaya çalışmıştır. Ancak, ilk cildinin yayın aşamasında daha önce rastlamadığı yeni kronik parçaları tespit etmiştir. Bunlardan birini Kronik 72 ile ilişkilendirerek Kronik 72a numarasıyla eklemiştir. Bu nedenle birbiriyle yakın ilişkili olan kroniklerde olduğu gibi büyük harf yerine küçük harf kullanmıştır. Aynı şekilde üçüncü cildinde de Kronik 60a ve Kronik 71a kronik parçalarını kroniklere ek olarak yayımlayacaktır.¹⁴⁶

1977’de basılan ikinci cildinde, 116 kronikten bağımsız olarak toplam 11 adet

---

¹⁴³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 24-25.

¹⁴⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 25.

¹⁴⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 23 ve 25.

¹⁴⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 149-170.

ek daha yayımlamıştır. Bu ekler, daha önce başka bir eser içinde yayımlanmış veya başka bir elyazması eserin bölümü olan kronolojik notlardan oluşur. Bunlardan birincisi ve en önemlisi “Chroniken Einzelnotizen/Münferit Kronik Notları” başlığı altında, çeşitli elyazması koleksiyonlarından derlenen, birbirinden bağımsız kronolojik notlardan oluşan bölümdür.¹⁴⁷ Bu bölümde, önemli görülen toplam 97 kronolojik not derlenmiştir. Her biri tarihi olaylar hakkında çok önemli bilgiler veren bu bölüm de değerlendirmeler yapılırken kullanılmıştır. Kalan on adet ek bölüme Yunanca olmayan çeşitli Kısa Kronikler eklemiştir. Geç döneme ait bu kroniklerden ikincisi olan “Venedik Kroniği” Lâtince yazılmıştır.¹⁴⁸ Bir diğeri “Mora Kroniği” adı altında Fransızca küçük kroniktir.¹⁴⁹ Dördüncüsü Yunanca, Kudüslü Dositheos’un eserinden bir kronik,¹⁵⁰ beşincisi yine Lâtince Türk fetihleriyle ilgili kroniktir.¹⁵¹ Altıncısı Theodoros Agallianos’un bir kronolojik notudur.¹⁵² Yedi numaralı ek ise bir tasvirdir. Bu ek, Modon ve Koron’un Türkler tarafından fethini ayrıntılarıyla ve kronolojisiyle tasvir eden uzunca bir anlatıdır.¹⁵³ Sekiz numaralı ek, 1566 ve 1571 yıllarında Naupaktos (Lepanto/İnebahtı) ve Kıbrıs’ın fetihleri üzerine bir Kısa Kronik’tir.¹⁵⁴ Dokuz numaralı olanı 1571 yılında Kıbrıs’ın fethine dair bir

---

¹⁴⁷ Bu bölüm Schreiner tarafından Kısa Kroniklerden ayrı bir kaynak gibi tasnif edilmiştir. Onun bu bölüm için çalışması boyunca kullandığı *ChronNot* kısaltmasını biz de aynen kullandık. Bu bölüm için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 606-623.

¹⁴⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 624-627.

¹⁴⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 628-631.

¹⁵⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 632-633.

¹⁵¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 634.

¹⁵² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 635-636.

¹⁵³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 637-639.

¹⁵⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 640

anlatıdır.¹⁵⁵ On numaralı ek, Naupaktos (Lepanto/İnebahtı) deniz savaşına dair bir not,¹⁵⁶ on bir numara ise Girit'in fethine dair iki adet nottan oluşmaktadır.¹⁵⁷

Schreiner, ikinci cildinde tarihsel değerlendirme ve yorumlarını, daha önce kendisinin belirlediği metoda göre yapmıştır.¹⁵⁸ Bu metoda göre her notu bilgi verdiği konuya göre ayırmış ve konu başlıkları belirlemiştir. Bu başlıkların altında, kronik notlarının verdiği kronolojik ve tarihsel bilgilerin doğruluğunu, hangi tarihi kaynakların bilgileriyle karşılaştırdığını gösteren referansları ve ilgili kronik notunu göstermiştir. Bu kaynaklar ışığında tarihsel yorumlarını yapmış ulaştığı sonuçlarını yazmıştır. Bazı olaylar hakkında başka hiçbir kaynakta yer almayan bilgiler de söz konusudur. Bu durumda, genel tarihsel gelişmeler ışığında değerlendirerek tahminde bulunmakla yetinmiştir. Ulaştığı sonuçlara göre olayların doğru olduğuna inandığı kronoloji ise yayın metodunun da temelini oluşturmuştur Olayları kronolojik olarak sıralayarak tarih araştırmacılarının, ilgi alanlarıyla ilgili konuları Yunanca metin içinde aramak yerine, tarihsel olaylar hakkında Kısa Kroniklerdeki bilgilerin derli toplu bir yorum ve analizini sunmuştur.

Bununla birlikte yazar Schreiner, 1450 yılına kadar olan notları biraz daha detaylı değerlendirirken, bu tarihten sonrası için sadece en temel referansları vermekle yetinerek ayrıntılı yorumlara girmemiştir.¹⁵⁹ Bu tercihinin anlaşılabilir nedenleri vardır. Bunların en önemlisi, Kısa Kroniklerin 312–1770 yılları arasında

---

¹⁵⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 641-642

¹⁵⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 643

¹⁵⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 644.

¹⁵⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 29.

¹⁵⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 7-9.

kalan zaman dilimi içinde gerçekleşen olaylar hakkında bilgi vermesidir. Bu, tarihsel değerlendirme için çok uzun tarihsel dönemdir. Diğer bir zorluk ise, kroniklerde bu dönemi kapsayan toplam 2200 notun üzerinde olmasıdır. Dolayısıyla bütün notların detayları ile değerlendirilmeye tabi tutulmasının zorluğu eserinin yayını geciktirmesinden çekinen Schreiner, 1979 yılına kadar 15 yıl boyunca çalıştığı eserini sınırlamak zorunda kalmıştır.¹⁶⁰ Kroniklerdeki toplam 2200 nottan 826 tanesinin ayrıntılı tarihsel değerlendirmesini ve analizini yapmıştır.¹⁶¹ Bazı konuları daha sınırlı değerlendirmesine rağmen yine de yüzlerce tetkik eser ve tarihi kaynakların hemen her türünü kullanmayı ihmal etmemiştir. Dolayısıyla kronik notları üzerine yapılmaya başlanacak herhangi bir değerlendirme için onun kısa da olsa değerlendirmeleri bir çıkış noktasıdır.

Bununla birlikte, bu metodun ve araştırmanın tarihçilere sağladığı kolaylığın yanı sıra, bazı dezavantajları da söz konusudur. Öncelikle yazarın araştırmaları sonucu ulaştığı kronoloji ve diğer sonuçların güvenilirliği daima sorgulanmalıdır. Yazar Schreiner, 1974 yılına kadar olan bibliyografyayı kullandığını belirtmektedir.¹⁶² Doğal olarak bu tarihten sonra günümüze kadar çok sayıda yeni yayında, yazarın nüfuz edemediği veya ayrıntılarına giremediği bazı konularda yeni bilgilerin ortaya çıkması doğaldır. Diğer yandan 14.yüzyıldan itibaren Osmanlılarla ilgili kronik bilgilerini değerlendirirken genellikle ikincil kaynaklardan faydalandığı görülmektedir. Nadiren Neşri gibi bazı Osmanlı kroniklerinin tercümelerinden

---

¹⁶⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 643, s. 7-9.

¹⁶¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, II, s. 7.

¹⁶² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 7.

faydalansa da, Osmanlı kaynaklarına yeterince nüfuz edemediği söylenebilir.¹⁶³ Bunun en somut örneği son zamanlarda yayımlanan bazı çalışmalarda ortaya çıkmıştır.¹⁶⁴ Kaldı ki yazarın kendisi de 1450'den sonraki olayların ayrıntılarına girmediğini belirttiği için, özellikle 15.yy ikinci yarısı, 16 ve 17.yüzyılın ilk yarısıyla ilgili yüzlerce not için de aynı şey söz konusudur. Hatalı yorumlara neden olması muhtemel bir başka konu ise, Yunanca metindeki hatalarıdır. Bu hatalara dayanarak yaptığı bazı tarihsel yorum ve sonuçlarının da hatalı veya eksik olması doğal sonuçtur.¹⁶⁵ Bu nedenle sadece bu ciltteki tarihsel yorum ve değerlendirmelere bakmak zahmetsiz bir yöntem olsa da daima temkinli yaklaşılmalıdır.

1979'da çıkan üçüncü cilt, seçilen bazı Kısa Kroniklerin Almanca çevirilerine ayrılmıştır. Schreiner, Kısa Kronikleri seçerken iki kıstası esas aldığını belirtmektedir: Birincisi, anlaşılmasının ve çevirisinin zor olduğuna inandıkları, ikincisi ise Balkanoloji, Türkoloji ve Ortaçağ tarihi uzmanlarının genel olarak ilgi göstereceğini düşündükleridir.¹⁶⁶ Bu kıstaslara göre, birinci ciltte yayımladığı 116 kronikten dokuzunun kısmî çevirisi olmak üzere toplam 42 kroniğin Almanca

---

¹⁶³ Osmanlı tarihiyle ilgili olayları değerlendirirken tanınmış Osmanlı tarihçisi I. Beldiceanu-Steinherr'den yardım aldığı anlaşılmaktadır. Arapça ve Türkçe isimlerin transkripsiyonu konusunda ise K. Kreiser'den yardım aldığını ifade etmektedir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 9.

¹⁶⁴ Bkz. Dimitris J. Kastritsis, *The Sons of Bayezid, Empire Building and the Representation in the Ottoman Civil War of 1402–1413*, Brill, Leiden-Boston 2007; Dimitris J. Kastritsis, "Religious Affiliations and Political Alliances in the Ottoman Succession Wars of 1402-1413", *Medieval Encounters*, 13 (2007), s. 222-242.

¹⁶⁵ 1976'da yayımlanan Yunanca metinde okuma, yorumlama veya baskı hatalarını gösteren pek çok kritik yayımlanmıştır. Bu yazılar aşağıda ayrıntılarıyla değerlendirilmiştir.

¹⁶⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 7.

çevirisini yayımlamıştır.¹⁶⁷

Ayrıca ikinci ciltte ek olarak verdiği çeşitli dillerdeki kroniklerin Almanca çevirisini de burada yayımlamıştır.¹⁶⁸

Çevirisi yapılmayan kroniklerde çok önemli görülen notlardan bazıları ikinci ciltteki değerlendirme kısmının başında okuyucuya kolaylık sağlaması¹⁶⁹ için çevirisi yapılmıştır. Fakat sonuç olarak Almancaya çevirdiği kronik sayısı toplamın yarısına ulaşmamaktadır.

Bu son cilde eklenen indeks ve sözlükler ile önceki iki cildin kullanımını hem tarihçiler hem de filologlar için biraz daha kolaylaştırmıştır. Bu kısımda, kroniklerin tespit edildiği elyazmalarının listesi¹⁷⁰ ile daha önce eleştirilen bu eksiklik de giderilmiştir.¹⁷¹ Ayrıca genel yer ve isim indeksiyle beraber¹⁷², Bizans, Türk ve Arap devletlerinde kullanılan unvan, meslek veya terimlerin Almanca indeksi de

---

¹⁶⁷ Almanca tercümeleri yapılan kronikler sırasıyla şunlardır: Kr. 1-3-4-6-7-8-10-12-14-22-26-27-28-29-30-33-34-37 (II. Kısım)- Kr. 38(II. Kısım)-Kr. 39-50B-55(II-Kısım)-Kr. 58-59 (IV. Kısım)- Kr. 63A-63B-63C-63D-65(III-V. Kısımlar)- Kr. 72a-79-85-87-88A-95-96-98B-103-104-106-108-114. Ayrıca yayına sonradan eklenen 60a ve 71a numaralı kroniklerin sadece metinlerini ve değerlendirmelerini ek olarak “Addenda et Corrigenda” bölümü altında yayınlamıştır.

¹⁶⁸ Bunlar II. Ciltteki 6-8-9-10-11 numaralı eklerdir (Appendix). Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 139 vd.

¹⁶⁹ Örneğin 47 numaralı kroniğin Almanca tercümesi ekte yer almaz. Ancak bu kroniğin 5 numaralı notu (47/5) Antonio Acciaiuoli'nin Kronithos'a saldırısı hakkında yegâne bilgi veren kaynaktır. Değerlendirmeye başlamadan önce sadece bu notun Almanca tercümesini metnin başına eklemiştir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 381.

¹⁷⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 171-177.

¹⁷¹ Bkz. Zachariadou, *BZ* (1977), s. 353.

¹⁷² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 187-216.

araştırmacıların işini oldukça kolaylaştırmaktadır.¹⁷³ Fakat özellikle Kısa Kroniklerde kullanılan gramer, sözdizimi, ön ek, son ek, iyelik ekleri gibi dil özellikleri ile ilgili ayrı bir indeks (Index Graecitatis)¹⁷⁴ hazırlanması, başka dillere çeviri yapacak olan araştırmacılar için bir kılavuzu niteliğindedir.¹⁷⁵

1. 8. Kritik Yazıları ve Önemi

Kısa Kroniklerin birinci cildi yayımlandıktan yaklaşık bir yıl sonra hakkında kritik ve değerlendirme yazıları çıkmaya başlamıştır. İlk kritik Jean Darrouzés tarafından 1976 yılında¹⁷⁶ yayımlanır. Ardından Elizabeth Zachariadou 1977 yılında¹⁷⁷, Apostolos Karpozilos 1978 yılında¹⁷⁸, Athanasios Kambylis 1978¹⁷⁹ yılında yeni kritikler yayımlarlar. Ayrıca O.N. Conomis sadece “Kıbrıs Kronikleri” ile ilgili değerlendirmelerini yine 1978 yılında yayımlamıştır.¹⁸⁰ İkinci ve Üçüncü ciltlerin çıkmasından sonra ise birinci cildin de dâhil olduğu daha kapsamlı kritikler

---

¹⁷³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 217-227.

¹⁷⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 228-244.

¹⁷⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 245-254.

¹⁷⁶ Jean Darrouzés, “Peter Schreiner, Die Byzantinischen Kleinchroniken. I. Einleitung und Text (Corpus Fontium Historiae Byzantinae. Vo. XII/1 Series Vindobonensis. Edidit H. Hunger). Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Vienna 1975”, *REB* 34 (1976), 355-336. [Bundan Sonra Darrouzés, (1976)]

¹⁷⁷ Zachariadou, *BZ* (1977), s. 352-356.

¹⁷⁸ Apostolos Karpozilos, “Peter Schreiner, Die Byzantinischen Kleinchroniken. I. Einleitung und Text (Corpus Fontium Historiae Byzantinae. Vo. XII/1 Series Vindobonensis. Edidit H. Hunger). Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Vienna 1975”, *Ελληνικά* 30, (1977-78), 181-182.

¹⁷⁹ Athanasios Kambylis, “Peter Schreiner, Die Byzantinischen Kleinchroniken. I. Einleitung und Text, Wien 1975, (CFHB 12/1)”, in *Kyklos. Rudolf Keydell zum Geburtstag*, Berlin 1978, s. 150-170.

¹⁸⁰ O.N. Conomis, “On the Cypriot Chronicles”, *Ελληνικά*, 30 (1977-78), s. 153-156.

yine Apostolos Karpozilos tarafından 1982’de ve Konstantinos Minas tarafından 1983 yılında yayımlanmıştır.¹⁸¹ Bu kritiklerin tamamında ortak amacın Schreiner’in başarılı çalışmasını takdir etmenin yanı sıra, tespit edilen hataların düzeltilerek, bazı öneriler ve yorumlarla en mükemmele ulaşmak olduğu anlaşılmaktadır.

J. Darrouzès, ağırlıklı olarak eseri tanıtıcı bir üslup içinde yazmıştır. Bazı önerileri olsa da Schreiner’in bunlara katılmadığını üçüncü cildin düzeltme cetvelinden anlıyoruz. Yazılanların içinde Zachariaodu’nun yaklaşımı biraz farklılık gösterir. Diğer kritiklerde olduğu gibi dil ve anlam hatalarını düzeltmesinin yanı sıra Schreiner’ı yayın metoduna ilişkin eleştiren tek kritik olmuştur. Zachariadou, yukarıda söz konusu ettiğimiz, yayıncının her bir kronik notunun başına, doğru varsaydığı kronolojiyi eklemesinin sakıncalarına vurgu yapmaktadır.¹⁸² Schreiner, bu yöntemle okuyucuyu ilgili notun kronolojisini doğrulama zahmetinden kurtarmaktadır. Zira kronik notunda verilen yıl, ay, gün, indiksiyon ve bazen saat gibi kronolojik bilgiler her zaman doğru değildir. Bu nedenle verilen bilgilerin doğruluğunu başka kaynaklardan da araştırarak en doğru kronolojiyi bulmaya çalışmıştır. Aksi takdirde bu kronikleri kullanmak isteyen araştırmacı her notun kronolojisini ayrıca Miladi takvime çevirmek ve başka kaynaklardan doğrulamak zorunda kalacaktır. Ayrıca bir olay hakkında birden fazla kısa kroniğin veya kronik notunun farklı tarihler verdikleri durumlarla sıkça karşılaşılmaktadır. Bu durumda ise aynı kronoloji hepsinin üstüne yerleştirilmiştir. Zachariadou’nun itirazı, bu yöntemin bazı durumlarda yanlış anlamalara ve okuyucuyu hatalı çıkarımlara yönlendirme

---

¹⁸¹ Konstantinos Minas, “Γλωσσικές παρατηρήσεις στα `Βραχέα Χρονικά`,`” *Ελληνικά*, 34 (1982-1983), s. 412-413.

¹⁸² Zachariadou, *BZ* (1977), s. 353.

ihtimalidir.¹⁸³ Birkaç örnekle bu yöntemin sakıncalarını göstermiştir. En iyi örnek Edirne'nin Fethi olayıdır. Kısa Kroniklerde bu olay hakkında 1355'ten 1371'e kadar pek çok farklı kronoloji verilmektedir. Schreiner ise ilgili bütün notlarda, kendi tespiti olan 1368/1369 yılını göstermiştir. Oysa halen tartışmalı olan bu olayı örneğin Halil İnalçık 1361 yılına tarihlemektedir. Schreiner'ın sıkça rastlanan bu durumu görmezden gelmesi farklı kronoloji veren kroniklerin değersiz, yanlış bilgiler verdiği izlenimini yaratmaktadır. Oysa Zachariadou'ya göre bu kroniklerin verdiği farklı kronolojiler pekâlâ Edirne'nin daha erken veya daha geç bir tarihteki fethine işaret ediyor olabilir.¹⁸⁴ Ayrıca bu yöntemle, yanlış zannedilen kronolojinin başka bir olayın doğru kronolojisi olma ihtimali de göz ardı edilmektedir.¹⁸⁵

Bir diğer eleştiri noktası ise, bazı notların başlığına kronik metninde kronolojik bilgi olmasına rağmen "Bilinmeyen Tarih" olarak not düşülmüş olmasıdır. Başka bir kaynakla destekleyemediği bazı olaylarda veya notun bahsettiği konu ile kronolojinin çok uzak düştüğü durumlarda bu yöntemi kullanmıştır. Zachariadou, birkaç örnekle bunu Schreiner'ın ilgili notun başka bir olayla karıştırmış veya yeterince değerlendirememiş olmasından kaynaklandığını iddia etmektedir.¹⁸⁶ Dolayısıyla bu metodu esaslı bir şekilde eleştirerek yazarın doğru varsaydığı kronolojinin temkinli kullanılması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu ayrıntı halen pek çok güncel araştırmalarda göz ardı edilmeye devam etmektedir. Schreiner'ın hata yapmayacağını varsayan bir yaklaşımla, Yunanca metin göz ardı edilerek doğrudan onun doğru

---

¹⁸³ Zachariadou, *BZ* (1977), s. 354.

¹⁸⁴ Zachariadou, *BZ* (1977), s. 355.

¹⁸⁵ Zachariadou, *BZ* (1977), s. 354-355.

¹⁸⁶ Zachariadou, *BZ* (1977), s. 355.

varsaydığı kronolojilere atıfta bulunmaktadır. Aynı yazıda, Yunanca metne ilişkin düzeltme ve öneriler de söz konusudur. Bunların önemli bir bölümüne katıldığını yine düzeltme cetvelinden anlayabiliyoruz. Yukarıda zikredilen diğer yazıların tamamı, paleografik okuma hatası, baskı hatası, yorum önerileri, çeviri hataları, tarih düzeltme, gözden kaçan elyazması ve kronolojik notlar gibi konularda çok önemli yorumlarla ve önerilerle doludur. Schreiner, 1979 yılına kadar çıkan kritik yazılarının tamamını dikkate almış ve katıldığı düzeltmeleri ilgili yerlerde veya son cildinin düzeltme cetvelinde göstermiştir. Özellikle çok uzun ve titiz bir çalışma ile A. Kambylis'in önerileri çoğunlukla Schreiner tarafından kabul edilerek düzeltilmiştir. Öte yandan, bu yazıların da bazen farklı önerilerde bulunarak muğlak kalan veya çelişki yaratan konular da söz konusudur. Ayrıca Schreiner'ın katılmadığı anlaşılan önerilerin de olduğu dikkate alınmalıdır. 1979'dan sonra çıkan yazılarda da pek çok öneri söz konusudur. Ancak bunların doğal olarak ancak yeni bir baskıda dikkate alması beklenebilir. Dolayısıyla, bu kroniklerin bir tercümesini veya değerlendirmesini yapmadan önce mutlaka kritik yazılarının dikkate alınması gerekmektedir. Aksi takdirde tek bir kelimenin bütün anlamı değiştirebildiği kroniklerde önemli hatalara düşülmesi kaçınılmazdır.

1. 9. Diğer Kısa Kronik Yayınları

Schreiner, defalarca dünyanın en zengin yazma eser kütüphanelerini ziyaret etmiş, yüzlerce elyazması eseri incelemiştir. Buna rağmen, hiçbir zaman var olan bütün kroniklerin yayımladıklarından ibaret olduğunu iddia etmemiştir. Aksine yukarıda bahsedildiği gibi kendi çalışmaları esnasında da yeni kronikler buldukça eklemiştir. Onun corpus çalışmasını tamamlamasından birkaç yıl sonra İtalyan bilim adamı Elpidio Mioni'nin yeni bir Kısa Kronik tespit ederek yayımlaması,

araştırmalar sürdükçe yeni kroniklerin ortaya çıkabileceğini göstermiştir. İçerik bakımından oldukça önemli olan bu yeni kronik bazı olaylar hakkında diğerlerinde olmayan yeni bilgiler vermektedir. 1204–1462 yılları arasını anlatan 65 kronolojik nottan oluşur. Bu kronik, Schreiner’ın yayımladıkları da dâhil şimdiye kadar ortaya çıkarılan bilgi bakımından en zengin kroniktir. Dil bakımından Ortaçağ Yunancası ile fakat daha düzgün ve hatasız yazılmıştır.¹⁸⁷ Osmanlı’nın Fetret Devri ile ilgili verdiği bilgilerin son zamanlarda yayımlanan bir eserle emsalsiz olduğu anlaşılmıştır.

Öte yandan, Z. G. Samodurova tarafından 1978’de yayımlanan, fakat Schreiner’ın 1979’da çıkan son cildinde herhangi bir referans vermediği kronikten de bahsetmek gerekmektedir.¹⁸⁸ Samodurova, bu kroniği yıllarca Yunanca elyazması koleksiyonlarını çalıştığı Moskova Tarih Müzesi’nde bulmuştur. İlginç bir şekilde, bu kronik hakkında sadece bir bilim adamı tarafından yeni bir Kısa Kronik olduğuna dair bir görüşe rastladık.¹⁸⁹ Fakat hakkında herhangi bir eleştiriye veya tetkik eserlerde bir referansa rastlamadığımız bu kroniğin, bir kısa kronik olmadığı açıkça anlaşılmaktadır. Kronik “Romalıların İmparatorları” başlığı ile başlamaktadır. Roma İmparatoru Julius Caesar (İ.. 49–44) ile başlayarak son Bizans imparatoruna kadar

---

¹⁸⁷ Bkz. Mioni, a.g.m., s. 71.

¹⁸⁸ Z. G. Samodurova, “Neizdannaja grehsekaja hronika iz rukopisi Gosudarstvennogo Istoricheskogo muzeja”, *VizVrem* 39 (1978), s. 201-225.

¹⁸⁹ Bkz. Radivoj Radi, “i plhrophories ton Bραχων Χρονικν για την Πελοπόννησο και την Ιταλία τον 16° αιώνα”, *Peloponnsos, Poleis kai Epikoinnies ste Mesogeio kai t Maur Thalassa*, Epimeleia: Charis Kalliga-Aleksis Malliaris, Athina 2006, s. 216, dn. 6. Bu eserde yazar, araştırıldıka yeni kısa kroniklerin bulunma ihtimalinin olduğunu belirterek, dipnotunda Mioni ile birlikte Z.G. Samodurova’nın bu kroniğine atıfta bulunmaktadır.

listelenerek yanlarına ne kadar süre hüküm sürdükleri yazmaktadır. Daha sonra Osmanlı sultanlarının isimleri ve hükümdarlık sürelerini II. Mehmed ile başlayarak I. Ahmed'e kadar listelenmektedir. Bu haliyle, Schreiner'ın belirlediği prensiplere göre metnin bir Kısa Kronik olmadığı rahatlıkla söylenebilir.¹⁹⁰ Aynı yazar, 1981'de yayımlanan başka bir makalesinde, yine Moskova Tarih Müzesi'ndeki 12.yüzyıla ait bir elyazmasında bulunan, anonim bir kısa kroniği tanıtmaktadır. Yunanca metnini yayımlamadığı bu kroniğin, daha önce de başka eserler içinde D. Obolensky ve E. Muralt tarafından yayımlandığını belirtmektedir.¹⁹¹ Samodurova, bu kroniğin bulunduğu elyazmasının asıl nüsha olduğunu kanıtlamaya çalışarak, kroniği genel özellikleri ve kaynaklarına inmeye çalışmaktadır. Makalesinde sıklıkla daha önceki yayınlarında ileri sürdüğü tezlerine atıfta bulunan yazarın, bu metnin kısa kronik olduğunu kanıtlamaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Burada ilgi çekici olan ise, Z.G. Samodurova'nın aynı konuda çalıştığı ve çağdaşı olduğu bilim adamlarının eserlerine bir kez dahi atıfta bulunmamasıdır. Onun tarafından yazılmış, P. Schreiner, P. Charanis, P. Wittek, R.J. Loenertz gibi bilim adamlarının eserleri veya bu konudaki hipotezleri hakkında herhangi bir eleştiri veya değerlendirme yazısına en azından biz ulaşamadık.

1. 10. Kısa Kroniklerin Tarih Araştırmaları Açısından Önemi

Kısa Kronikler Bizans Tarihi başta olmak üzere, bütün Doğu Akdeniz

---

¹⁹⁰ Yunanca metin için bkz. Z. G. Samodurova. "Neizdannaja grehsekaja hronika iz rukopisi Gosudarstvennogo Istoricheskogo muzeja", s. 221-225.

¹⁹¹ Z. G. Samodurova, "Kratkaja anonimnaja khronika iz grecheskoj rukopisi Gos. istoricheskogo muzeja", *VizVrem*, 42 (1981), s. 115.

coğrafyası için şüphesiz özel bir öneme sahiptir.¹⁹² Yukarıda da bahsedildiği gibi, kroniklerin nerede, kim tarafından ve hangi kültür ortamında yazıldıkları gibi özelliklere bağlı olarak konu ettiği olaylar ve coğrafi bölge değişmektedir. Kroniklerde konu edilen tarihi olayların coğrafi dağılımına baktığımızda, ağırlıklı olarak Bizans ve başkenti olmak üzere, Akdeniz havzası içindeki Anadolu, Balkanlar, Kıbrıs, Ege Adaları, Kuzey Afrika, İtalya gibi bölgelerdeki gelişmelerle ilgili olduğunu görürüz. Bu coğrafyada yaşanan tarihin bütün siyasi aktörleri hakkında az ya da çok bilgi bulmak mümkündür. Dolayısıyla çok geniş bir coğrafyadan, uzun bir zaman dilimine yayılmış kronolojik kayıtlar, konu çeşitliliği bakımından da zengindir. Felaketler ve doğa olayları (deprem, seller, taşkınlar, doğal felaketler, salgınlar, veba, buzlanmalar, güneş ay tutulmaları, kuyruklu yıldızların görünmesi vs.), düşman saldırıları, önemli şehirlerin fethi, savaşlar ve hanedan kavgaları, imparatorluk sarayını ilgilendiren taç giyme, evlenme, doğum, ölüm gibi önemli diğer olaylar konu başlıkları olarak sayılabilir. Ayrıca, kiliseyle ilgili olaylardan, Patrik, metropolit, önemli keşiş ve din adamları hakkında (ölüm, atanma, görevden alınma vs.) bilgi bulunur.¹⁹³

Bununla birlikte, tarihçi bu kaynakları kullanmadan önce bazı önemli hususları göz önünde bulundurmalıdır. Öncelikle, bu kroniklerdeki bilgilerin tek başına tarihin belirli bir dönemini aydınlatamayacağını bilmek gerekir. Kroniklerdeki bilgiler ancak diğer tarihi kaynakları tamamlayıcı bir veri ağı olarak kullanılabilir. Diğer bir husus

---

¹⁹² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 52.

¹⁹³ Charanis, “Les BPAXEA XPONIKA”, s. 337; Charanis, “A note on the Short Chronicle”, s. 450; Loenertz, “Etudes sur les chroniques”, s. 157; Wittek, “Chroniques mineures”, s. 316-317;

ise kroniklerdeki her bilgiye şüpheyle yaklaşılması gerekliliğidir.¹⁹⁴ Zira kroniklerde sıklıkla hatalı kronolojiye ve bilgiye rastlanılmaktadır. Bu hatalar daha çok kronik yazarlarının çağdaşı olmadığı olaylarda görülmektedir. Buna rağmen, kronolojik olarak hatalı olan bir kaydın, içerik olarak doğru bilgiler verebileceği de unutulmamalıdır. Dolayısıyla, kroniklerdeki her bilgiyi, diğer kaynak gruplarıyla bir kombinasyon içinde değerlendirmek gerekmektedir.¹⁹⁵ Aksi takdirde bu bilgiler hatalı sonuçlara yöneltebilir.

Yukarıdaki çizdiğimiz genel çerçeve içinde baktığımızda bu kroniklerin Bizans tarihi çalışmaları açısından önemini en az üç başlık altında inceleyebiliriz:

a) 10.-11.-12. Yüzyıllarda yazmış büyük Bizans tarihçilerinin¹⁹⁶ eserlerindeki bilgileri doğrulayıcı bir role sahiptirler. Bu eserlerden bağımsız bir kaynak oldukları için eksik veya hatalı olan kronolojiler de bu kronikler sayesinde tamamlanır.¹⁹⁷

b) Bilindiği gibi, kronik olmayan Bizans kaynak türlerinde genellikle kronolojik bilgi yoktur veya açık değildir. Kısa Kronikler bu eserlerdeki anlatıların eksik olan kronolojisini tamamlayıcı role sahiptir. Örneğin 14.yüzyıla ait Demetrios Kydones'in mektuplarında bahsi geçen olayların kronolojisi bu kroniklerden öğrenilerek, bu mektupların tarihsel araştırmaların konusu olmasını sağlamıştır. Ayrıca 14.yüzyılın ikinci yarısı (1360'tan itibaren) ve 15.yüzyılın ilk yirmi yılına kadar olan dönemi anlatan, Gregoras veya Kantakuzneos gibi büyük tarihçiler söz konusu değildir. Doukas ve Chalkokondyles bu dönemi daha genel bir çerçevede

---

¹⁹⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 55.

¹⁹⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 55.

¹⁹⁶ Attaliates, Skylitzes, Psellos, Choniates, Bryennios, Aleksiad vs.

¹⁹⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 53.

yazmışlardır veya onların söz konusu dönem için kullandıkları kaynakları da açık ve net değildir.¹⁹⁸ Kısa Kronikler bu büyük tarihlerin yerine geçmez. Ancak bunları¹⁹⁹, 15.yüzyılın Doukas, Sphrantzes ve Chalkokondyles gibi tarihçilerin anlatıları, mektuplar ve diğer edebi kaynaklar, Batı kaynakları ve Osmanlı kronikleri ile kombinasyon içinde değerlendirdiğimizde, söz konusu dönemin resmi daha net ortaya çıkmaktadır.²⁰⁰ .

c) Kronikler, Bizans taşrasında olup bitenlerle ilgili de pek çok şeyi gün ışığına çıkarmaktadır. Buralarla ilgili çoğu zaman yegâne kaynaktırlar. Özellikle Peloponnesos, Mesembria (Misivri), Midilli, Argos, Nauplion, Thebai (Tive), Thessalonike gibi bölgelerle ilgili başka kaynaklarda olmayan ayrıntılı bilgi verirler. Fakat buralarla ilgili veri ağı, Osmanlı, Arap, Batı kaynakları ışığında ve Akdeniz tarihi bağlamında ele alındığında anlam kazanmaktadırlar.²⁰¹

Yukarıda ifade edildiği gibi, Bizans'ın komşuları, dostları ve düşmanları hakkında pek çok bilgiyi de bu kroniklerden ediniriz. Bunların içinde Osmanlılar özel bir yere sahiptir. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi, diğer Bizans kaynaklarında olduğu gibi, Osmanlıların tarih sahnesine çıkışlarından itibaren sürekli Bizans topraklarında ilerlemelerinin yarattığı etkidir. Bu etki 1453'e kadar artarak devam etmiş, Osmanlıları Bizans tarihinin bir parçası haline getirmiştir. Dolayısıyla bu dönemde yazılan kroniklerde Osmanlılarla ilgili çok sayıda kaydın olması doğaldır.

---

¹⁹⁸ Schreiner, *Studien*, s. 142.

¹⁹⁹ Örneğin Kr. 7-9-10-12-95-96-114.

²⁰⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 54; Schreiner, *Studien*, s. 142-143; Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 437-438.

²⁰¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 55; Schreiner, *Studien*, s. 142.

İkincisi, 1453'ten sonra Osmanlı egemenliği altında yaşayamaya devam eden veya Kıbrıs, Peloponnesos gibi hala Bizans kültürünün canlı olduğu bölgelerde yaşayan okuryazarlar tarafından yazılan kroniklerdir.²⁰² Bu kroniklerin ise neredeyse tek konusu Osmanlı fetihleridir.²⁰³ Bu özellikleri dolayısıyla kroniklerin önemini iki grupta inceleyebiliriz:

a) 14.yüzyıl başından, 15.yüzyılın ilk yarısına kadar Osmanlı tarihini ilgilendiren not sayısı geç döneme göre daha azdır. Fakat Osmanlı fetihlerinin hızlandıkça bu notların arttığı görülmektedir. Bursa'nın fethedilmesinden başlayarak 14. yüzyılın bütün önemli Osmanlı fetihleri, savaşları, kuşatmaları, sultanların ölümü, tahta çıkışı gibi olaylar hakkında çok sayıda not mevcuttur. 15.yüzyılın ilk yarısında özellikle Fetret Devri'yle ilgili başka kaynaklarda olmayan bilgileri bu kroniklerden edinmekteyiz. Fakat bu döneme ilişkin bütün bilgiler dönemin diğer kaynaklarıyla karşılaştırılarak kullanılmalıdır.²⁰⁴

b) İkincisi, 15. yüzyılın ikinci yarısından, 16. yüzyılın sonuna kadar olan dönemdir. Bu dönemin kronik notları, özellikle II. Mehmed'in fetihleri ve seferleriyle ilgili önemli bilgiler verir.²⁰⁵ Bu dönemde Mora, Argos, Nauplion gibi

---

²⁰² Kısa Kroniklerde Kıbrıs'ta yazılmış ve sadece Kıbrıs'ın ve Akdeniz tarihine dair notları ihtiva eden dört kronik vardır (Kr. 25-26-27-28). Schreiner'in eserindeki bu dört kronik ve bazı kronolojik notların yayınların verdiği bilgiler üzerine son zamanlarda bir doktora tezi yayımlanmıştır. Bkz. Konstantinos Komodikes, *Οι Πληροφορίες των Βραχέων Χρονικών για την Κύπρο, Η Κατάσταση κα'ο Σχολιασμός Τους*, Ekdoseis Epifaniou, Leukosia 2006.

²⁰³ Türk Fetihleri Kronikleri için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 373-588.

²⁰⁴ Colin Imber, *The Ottoman Empire 1300-1481*, The Isis Press, İstanbul 1990, s. 6-7.

²⁰⁵ II. Mehmed'e dair Kısa Kroniklerdeki bilgilerin değerlendirildiği yeni bir çalışma için bkz. Dušan Korać -Radivoj Radić, "Mehmed II "The Conqueror", in *Byzantine Short*

bölgelerde yazılmış bölgesel kronikler çoğunluktadır. II. Mehmed'in Mora Seferi'ndeki fetihler hakkında aynı bölgede yazılmış kroniklerde çok sayıda not mevcuttur. Yine 16.yüzyıldaki Yavuz Sultan Selim'in İran ve Mısır'a seferi, Kanuni Süleyman'ın Akdeniz, Balkanlar ve Avrupa'ya yaptığı seferler hakkında kronolojik notlar oldukça fazladır. Lâkin 16.yüzyılın kronolojisi ve olayları hakkında Kısa Kroniklerin verdiği malumat ikinci dereceden önemli sayılmalıdır. Bu dönemin tarihi için Osmanlı, Lâtin, Fransız veya İtalyan (Venedik) kaynakları birinci el kaynaklardır. Buna rağmen, Kıbrıs ve Girit'in fethi, İnebahtı Deniz Savaşı gibi önemli olaylar hakkında bu kroniklerde de ilginç bilgiler mevcuttur.²⁰⁶

Kısa Kroniklerin tarihçilere sunduğu doğrudan ve zengin materyal, başka disiplinler içinde araştırma konusu edilebilir.²⁰⁷ Örneğin geç Bizans ve Bizans sonrası tarih yazımı bağlamında incelendiğinde, özellikle Bizans taşrasındaki yegâne tarih yazma faaliyetleri olarak pek çok açıdan ele alınabilir. Ayrıca, 15 ve 16. yüzyıllarda önceki yüzyıllardan daha çok Kısa Kronik yazılmış olması, Türk egemenliğinin genişlemesinin Greklerin tarihi süreçlere olan ilgisini ve tarih yazma geleneklerini etkilemediğini göstermesi açısından da önemlidir.

Kroniklerde, yazarının ruh halini yansıtan veya okuyucuyu etkilemeye yönelik

---

Chronicles and Old Serbian Annals, Inscriptions, and Geneologies”, ZRVI, 45 (2008), s. 289-300.

²⁰⁶ Kısa Kroniklerdeki 16. yüzyıla dair bilgilerin değerlendirildiği çalışmalar için bkz. Radivoj Radič, “The Information which the Short Chronicles provide on the History of the Yugoslav Peoples in the 16th Century”, ZRVI, 26 (1987), s. 217-236; Radič, “Οι πληροφορίες των Βραχέων Χρονικών για την Πελοπόννησο” s. 215-230; Radivoj Radič, “Τα Βραχέα Χρονικά ως Πηγή της Ιστορίας του 16^{ου} αι. Γενικές Παρατηρήσεις, *Byzantinos Domos*, 5-6 (1991-1992), s. 45-53.

²⁰⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 52.

bazı ifadelerine de rastlanır. Anonim kronik yazarı, olaylardan etkilendiğinde bazı duygusal tepkilerini de dışa vurmaktadır. Böylece korkusunu, dehşetini, hayretini, sevincini, memnuniyetini, acısını ve umudunu üstü kapalı bile olsa anlayabilmekteyiz. Bazen bu çok alenî bir şekilde Osmanlı sultanlarına hakaret ifadeleriyle de görülmektedir. Eğer kroniklere bu açıdan bakılırsa, bu tür ifade içeren kroniklerin uzun bir kronikten çok daha iyi dönemin ruh halini, politik ve sosyal durumunu da anlamamıza yardımcı olurlar. Öte yandan Türkler, Venedikliler, Sırlar gibi farklı toplumlara Yunanca konuşan sıradan Bizans toplumunun bakış açısını da yansıtan ifadelerle doludur. Özellikle Osmanlı sultanlarıyla ilgili ifadeler, onların unvan ve isimlerinin kullanım biçimleri, tarih ve filoloji disiplinlerinin yanı sıra onomastik çalışmaları için zengin bilgi kaynaklarıdır.²⁰⁸

Pek çok kronik kendi zamanının dilini yansıtır. Bu nedenle, filologlar için yerel dillerin veya geç ortaçağda yazılmış pek çok Yunanca metnin etkisinin izlenebileceği doğrudan bir araştırma sahası olabilir. Örneğin bize Yunan dilinin Kıbrıs veya Girit gibi çeşitli diyalektleri ve yerel deyimler hakkında önemli çok zengin materyal sağlarlar.²⁰⁹ Bugüne kadar yapılan çalışmalarda, Schreiner dâhil olmak üzere, bu kroniklerin filolojik olarak bir değerlendirmesi yapılmamıştır. Filologlar ve sözlük bilimcileri açısından çok zengin bir malzeme sunan kroniklerin bu açılardan ayrı bir değerlendirmeye muhtaç olduğu kesindir.²¹⁰ İstisnalar hariç, genel olarak halk dilinin

---

²⁰⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 52.

²⁰⁹ Karpozilos, *Bibliokrisia* (1982), s. 438; P. Charanis, “Les BPAXEA XPONIKA”, s. 338; Charanis, “A Note on the Short Chronicle”, s. 451; Loenertz, “Etudes sur les chroniques brève byzantines”, s. 158–159; Wittek, “Chroniques mineures”, s. 318.

²¹⁰ Minas, a.g.m., s. 412-413.

kullanılması dışında, İtalyanca (Venedik Lâtincesi), Türkçe, Arapça, Slav dillerinden Yunancaya geçen kelimelerin yaygın kullanımı, dil özellikleri bakımından dikkat çekicidir.²¹¹ Öte yandan pek çok fiil, sıfat, isim gibi gramer unsurlarının farklı yazılışları ve telâffuzları, Yunancanın ortaçağda halk içinde kullanımı bakımından önemlidir. Sözdizimi ve gramer yapısı bakımından bazen yanlış veya birbiriyle uyumsuz cümleler, anlatımın birden ilgisiz bir konuya atlaması bu kroniklere özgü göze çarpan özelliklerdir.²¹²

---

²¹¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s 27–29.

²¹² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 20; Schreiner, *Studien*, s. 2.

2. BÖLÜM

KISA KRONİKLER'DE OSMANLI TARİHİNE DAİR BİLGİLER: DEĞERLENDİRME (1402–1451)

2. 1. Timur Ordularının Bursa'yı Alması (3 Ağustos 1402) ve Süleyman Çelebi ile İsa Bey'in Rumeli'ye Geçmeleri (20 Ağustos 1402)

Kr. 95/3: 20 Ağustos, 6910 yılı, 10. İndiksiyonda, Bayezid'in oğlu, Mousoulman Çelebi, kardeşi Esabeis ile birlikte Gelibolu'ya geçti.

Kr. 12/11a: [Timur], Ikonion, Lystra, Derbē'yi alarak Kappadokia'da Kaisareia'ya kadar ilerledi; o Nikaia ve Prousa'ya kadar geldi ve pek çok defa ifade ettiğim gibi bütün doğuyu yakıp yıktı. O üç önemli kulesi bulunan Prousa kentinde Bayezid'in devlet hazinesini buldu ve 700 deveye altın, mücevher, gösterişli ve değerli taşları yükledi ve onları Bayezid'in hanımı olan, ve Mirōni ismini taşıyan Lazaros'un kızı ile birlikte kendi topraklarına götürdü.

Kr. 69/8: 6910 yılında Prousa'yı yıktılar ve onu tutsak ettiler.

Kr. 69/40: (AD²) 6910 yılında Prousa'yı aldılar.

Ankara Savaşından sonra Bayezid'in savaş alanından kurtulmayı başaran oğullarından²¹³ Süleyman Çelebi, çok geçmeden Rumeli'ye (Asra-Yaka)

---

²¹³ Bayezid'in yedi oğlu vardı. Bunlardan Çelebi Mehmed Ankara Savaşı'ndan sonra, daha önce (1399) valilik yaptığı Rum vilâyetine (Rûmiye-i suğrâ) lalası Bayezid Paşa ile birlikte sığındı. Kardeşlerden Ertuğrul daha 1400 yılında ölmüştü. Mustafa ve Musa babasıyla birlikte savaş meydanında Timur tarafından yakandı. Musa bu sırada 12 yaşındaydı. Kasım Bursa'daki sarayda oturuyordu. Savaş meydanından kurtulabilen İsa, Mehmed ve Süleyman arasında daha sonra Timur'un salıverdiği Musa'nın da katılımıyla "dârüssaltana" olarak kabul edilen Bursa ve Rumili'nin merkezi Edirne üzerinde mücadeleye giriştiler. Bkz. Halil İnalçık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları (1302–1481)*, İSAM Yayınları, İstanbul 2010, s. 121–122. Zachariadou'ya göre Bayezid'in en büyük oğlu İsa'dır. Bkz. Elizabeth Zachariadou, "Süleyman Çelebi in Rumili and the Ottoman Chronicles", *Der Islam*, 60.2 (1983), s. 268–296. Fakat bu tespitinin onun Neşri'deki bilgiyi yanlış yorumlamasından kaynaklandığını Kastritsis tespit etmiştir. Neşri'deki, İsa'nın Mehmed'ten büyük olduğuna dair ifadeyi en büyük oğlu olarak yorumlamıştır. Bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 42. İsa'nın en büyük kardeş olduğu Chalkokondyles'te de kaydedilmiştir. Bunun dışındaki Bizans, Arap ve

hükmetmeye başlamıştır.²¹⁴ Ancak Süleyman Çelebi'nin, 28 Temmuz'daki Ankara Savaşı'ndan sonra ne zaman ve nasıl Rumeli'ye geçtiğine dair kaynaklardaki bilgiler yetersizdir. Süleyman'ın yanında kardeşi İsa Bey'le birlikte 20 Ağustos'ta Rumeli'ye geçtiğine dair bilgi veren Kr. 95/3'teki kayıt, konuyla ilgili yegâne bilgi kırıntısıdır. Ayrıca, Kr. 12/11a, 69/8 ve 69/40'taki kayıtlar Süleyman Çelebi'nin Rumeli'ye 20 Ağustos'ta geçmeden önce neler yaptığına dair başka kaynaklardaki bazı bilgileri doğrulamaktadır. Aşağıda göreceğimiz gibi Kısa Kronikler, Osmanlı tarihinin en

---

Osmanlı kaynakları Emir Süleyman'ın Bayezid'in hayatta kalan en büyük oğlu olduğunu iddia ederler. Krş. Ibn Arabshâh, *Tamerlane or Timur the Great Amir*, çev. J.H. Sanders, Londra-Luzac, 1936, s. 186; Laonikos Chalkokondyles, *Laonici Chalcocondylae Historiarum Demonstrationes*, ed. E. Darko, c. I, Academia Litterarum Hungarica, Budapeştini 1922-1927, s. 159 (Bundan sonra Chalkokondyles, *Historiarum*). Osmanlı kaynaklarında Çelebi Mehmed'in sonunda kardeşi Süleyman'a karşı galip gelmesini karmaşık yöntemlerle haklı gösterme çabalarına rağmen bunu gizleyememişlerdir. Âşıkpaşazâde ve Anonim Osmanlı Kronikleri, Süleyman'ın Rumeli'ye geçişinden hemen sonra Mehmed'in onun hükümdarlığını tanıdığını gösteren armağanlar gönderdiğini aktarırlar. Osmanlı kaynaklarının Bayezid'in oğulları arasındaki meşruiyet tartışmalarına yaklaşımı hakkında tartışmalar için bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 42 ve s.195–220.

²¹⁴ Ankara Savaşı, Fetret Devri boyunca Osmanlı Devleti'nin durumu ve Bayezid'in oğulları hakkında bkz. Uzunçarşılı, "Mehmed I", *İA*; İncalcık, " Bayazid I", *EF*², s. 1117–1119; "Mehammed I", *EF*², 973–978; Halil İncalcık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları (1302–1481)*, İSAM Yayınları, İstanbul 2010 ve Halil İncalcık, *Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009; İncalcık son iki eserde daha önce DİA'da yayımlanmış maddeleri yeniden gözden geçirmiş ve bazı yeni bilgiler eklemiştir. Bu nedenle çalışmamız boyunca bazen Ansiklopedi yerine bu iki esere de başvurduk. Ayrıca I. Bayezid'in en büyük oğlu Süleyman Çelebi ve Fetret Devri'ne ilişkin bütün kaynaklar ve değerlendirmeleri için. Zachariadou, "Süleyman Çelebi"; Şehabeddin Tekindağ, "Musa Çelebi", *İA*, c. 8, s. 661-666; Colin Imber, "Musa Çelebi", *EF*², s. 644-645; M. Tayyib Gökbilgin, "Süleyman Çelebi", *İA*, c. 11, s. 179-182.

karışık dönemi olan Fetret Devri'ndeki²¹⁵ olayların aydınlatılması bakımından çoğu zaman yegâne kaynak durumundadır. Bunlardan biri de Süleyman Çelebi'nin Rumeli'ye geçişi meselesidir. Bu noktada, kronik notunun elyazmasındaki özel durumunu belirtmek gerekir. Schreiner'ın belirttiğine göre bu notun bulunduğu elyazmasında, yukarıda *Esabeis* olarak tercüme ettiğimiz ismin sadece ilk harfi olan "E" (epsilon) okunabilmektedir. Schreiner notun bağlamından hareketle eksik kısmın 'Εσάμπεις (*Esabeis=İsa Bey*) olarak tamamlanabileceğini belirtmiştir.²¹⁶ Aynı not, Zachariadou tarafından da değerlendirilmiş ve P. Schriener'in görüşüne katılmıştır.²¹⁷ Cümlenin yapısı ve tarihsel bağlamı nedeniyle mantıklı görünen bu

---

²¹⁵ Ankara Savaşı'nda alınan ağır yenilgiden sonra yaşanan buhranlı dönemi (1402–1413) tarihçiler genellikle "Fetret Devri" olarak tanımlarlar. J. Hammer-Purgstall'ın İngilizce "Interregnum" teriminin Türkçe karşılığı olan bu terimin kullanılmasına son zamanlarda yayımlanan bir araştırmanın karşı çıkarak "İç Savaş" terimini önermesi ilginçtir. Kastritsis'in bu dönemi "Osmanlı İç Savaşı" olarak adlandırmaktadır. Henüz bu adlandırmayı değiştirme gerekçeleri bilim çevrelerinde yeterince tartışılmış değildir. Ancak bu eserin söz konusu dönem üzerine son zamanlarda yapılmış kapsayıcı çalışmalardan biri olduğunu kabul etmek gerekir. Dönemin bütün kaynaklarını karşılaştırmalı olarak değerlendiren bu eser, kaynaklardaki kronolojik verileri de tartışmıştır. Buna rağmen eserin dikkatli kullanılması gerekir. Özellikle yazarın esas aldığı kaynaklar hakkında İnalçık'ın yeni görüşleri takip edilmesi gerekir. Diğer yandan bazı metodolojik sorunları aşağıda yeri geldiğinde tartışılacaktır. Eserin Türkçe tercümesi 2010 yılı içinde yayımlanmıştır. Ancak genel olarak iyi bir tercüme olmasına rağmen, yazarın Yunanca kaynaklardan yaptığı alıntılar anlam bakımından tartıştığı kısımlarda Yunanca karakter kullanılmamış olması bazı zaaf lar yaratmıştır. Bu nedenle çalışmamızda yaptığımız atıflarda İngilizce yayını tercih edilmiş ve ilgili yerde Türkçe tercümedeki bu zaaf lar gösterilmiştir. Türkçe tercüme için bkz. Dimitris. J. Kastritsis, *Bayezid'in Oğulları*, çev. Ayda Arel, Kitap Yayınevi, İstanbul 2010.

²¹⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 374.

²¹⁷ Bkz. Zachariadou, "Süleyman Çelebi", s. 270. İsa Bey'in adı Bizans kaynaklarında sıklıkla Εσάμπει(η)ς (*Esabeis=İsa Bey*) veya'Εσές (*Eses=İsa*) gibi imlâ çeşitleriyle karşımıza

yorumlar doğru kabul edilirse, notumuzda değerlendirilmesi gereken iki ayrı konu ortaya çıkmaktadır. İlki, Süleyman'ın 20 Ağustos'ta doğrudan Gelibolu'ya geçmesi, diğeri ise kardeşi İsa Bey'in onun yanında olup olmadığı meselesidir. Ancak bu meseleye geçmeden önce, Timur kuvvetlerinin Bursa'yı işgal ettiği ve Osmanlı hazinesini ve haremını ele geçirdiğini haber veren kronikleri değerlendirmek yerinde olacaktır. Dönemin kaynaklarında, Timur'un komutanlarından Muhammed Sultan'ın, Bursa'ya kaçan Süleyman Çelebi'nin peşinden gittiği, Süleyman Çelebi'nin Timur kuvvetleri Bursa'yı 3 Ağustos'ta işgal etmeden önce devlet hazinesinin önemli bir bölümünü de alarak şehirden kaçtığına dair bilgiler vardır.²¹⁸ Bu kaynaklar Süleyman'ın Nikaia (İznik) tarafına kaçtığını, burada Ceneviz, Venedik ve Bizanslılarla Rumeli'ye geçiş için görüşmeler yaptığını bildirmektedir.²¹⁹ Bu kaynaklardan biri Süleyman ile aynı gün, 3 Ağustos'ta şehirden ayrılan İtalyan tüccar Gerardo Sagredo'nun raporudur. Bu rapora göre Süleyman Çelebi, 3 Ağustos'ta Bursa'dan kaçmış ve Rumeli'de "Miarete" adlı bir yere yanında 5000 askeriyle birlikte geçmiştir.²²⁰ Bu raporun tam metnini yayımlayan Alexandrescu-Dersca, bu

---

çıklar. Süleyman Çelebi veya Osmanlı kaynaklarında rastlanan adıyla Emir Süleyman'ın adı ise -kronik notunda görüldüğü gibi- çağdaş Bizans ve Lâtin kaynaklarında genellikle *Emir Süleyman-Mir Sülmân* yazımlarının değişmiş haliyle, *Mousoulman Çelebi*, *Moursoumanes*, *Mouslouman*, *Musulman Zalapi* gibi biçimlerde karşımıza çıkar. Bu konuda Kastritsis'in ilginç yorumları için bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 43.

²¹⁸ Bu kaynaklardaki bilgiler ve metinleri için bkz. M.M. Alexandrescu-Dersca Bulgaru, *La Campagne de Timur en Anatolie (1402)*, Bükreş 1942, s. 81. Ibn Arabshâh, *Tamerlane or Timur the Great Amir*, s. 184.

²¹⁹ Alexandrescu-Dersca, *a.g.e.*, s. 83-84.

²²⁰ Bu raporla birlikte dönemin bazı vesikalarını ek olarak Alexandrescu-Dersca yayınlamıştır. Buna göre Gerardo Sagredo buranın "Miarete" adlı bir yer olduğunu yazmış ve buranın Anadolu yakasındaki Maltepe olabileceğini belirtmiştir. Bkz. Alexandrescu-

yerin Anadolu yakasındaki *Maltepe* olabileceği ihtimalini göstermiş ve Schreiner da bu ihtimali belirtmiştir.²²¹ Ancak Zachariadou'ya göre bunun olması mümkün değildir. Zachariadou haklı olarak G. Sagredo'nun raporunda “*in Grecia nel luogo detto Mierete*” olarak kaydedilmiş bu yerin metinde belirtildiği gibi “*in Grecia=Rumeli*” yakasında olması gerektiğini görmüştür.²²² Son zamanlarda yayımlanan bir araştırmada bazı kaynaklara dayanarak bu yerin muhtemelen Rumeli'de *Narete(s)* adlı bir yer olduğu ileri sürülmektedir.²²³

Bursa'nın Timur kuvvetleri tarafından işgaline dair haberler Kısa Kroniklere de yansımıştır. Yukarıda görüleceği üzere Timur kuvvetlerinin Osmanlı hazinesini aldığına dair diğer kaynaklardaki bilgileri doğrulanmaktadır. Dolayısıyla Süleyman Çelebi'nin ancak hazinenin bir kısmını almaya vakti yetmiş ve G. Sagredo'nun belirttiği gibi işgalcilerin şehre girdiği gün kaçmıştır. Bununla birlikte Kısa Kroniklerde ayrıntılı kronoloji kaydedilmemiştir. İnalçık'ın dönemin kaynaklarına dayandırdığı bilgilere göre, savaştan sağ kurtulan Süleyman Çelebi, Rumeli'ye geçmek üzere babasının yaptırdığı Güzelce-Hisar'a (Anadolu Hisarı) sığınmıştır. Bu hisara yakın bir dağda (Yoros Tepesi veya Aydos Dağı?) çarpışmalar üzerine Timur buraya kuvvet göndermiştir. Süleyman'a iki adam gönderip huzuruna çağırması,²²⁴ Süleyman Çelebi ise elçisi Ramazan'ı zengin armağanlarla beraber gönderip

---

Dersca, *a.g.e.*, s. 125–128, 130; Ayrıca Ibn Arabshâh, *Tamerlane or Timur the Great Amir*, s. 184; Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s.374, dn.3.

²²¹ Schreiner'in eserinde sanırım baskı hatası ile bu yer adı “*Miriete*” olarak kaydedilmiştir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 373 ve dn.1–2.

²²² Zachariadou, “Süleyman Çelebi”, s. 270, dn 7; Alexandrescu-Dersca, *a.g.e.*, s. 130.

²²³ Bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 50, dn. 28.

²²⁴ İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 77.

bağlılığını bildirmiştir. Timur bunu kabul ederek Süleyman'a bağımlılık alâmetleri olan "kemer külâh" göndermiştir.²²⁵

Bu bilgilere göre Süleyman Çelebi, 27 Temmuz'da Bursa'ya kaçmış, buradan Timur kuvvetlerinin şehre girdiği 3 Ağustos'ta, hazinenin bir kısmı, yanında 5000 asker ve devletin sağ kalan idarecileriyle birlikte Anadolu yakasındaki Güzelce Hisar'a sığınmıştır. Süleyman Çelebi'nin burada bir süre kaldığı, bu sırada karşıya geçmenin yollarını aradığı anlaşılmalı birlikte kaynaklarda bu yönde bir bilgi yoktur. Ancak onun karşıya geçmesini, o sırada ancak Bizanslılar veya İtalyan cumhuriyetleri sağlayabilirdi. Bu nedenle bu süreyi karşıya geçmek için müzakereler ve pazarlıklarla geçirmiş olması yüksek bir olasılıktır. Süleyman Çelebi hakkında 20 Ağustos'tan sonra kaynaklardaki ilk bilgi, 4 Eylül'den önce Bizanslılara elindeki gemileri, Gelibolu ve Rumeli'deki pek çok yeri vermeyi önererek barış aradığını yazan Giovanni Cornaro'nun mektubudur.²²⁶ 24 Eylül'de yazan Tommaso de Mollino'nun mektubuna göre ise Pera'da bu teklifini yinelemek için bulunmaktadır.²²⁷ Kaynakların çoğu Süleyman'ın Rumeli'ye geçtikten hemen sonra bölgedeki Hristiyan güçlerle barış anlaşmalarına giriştiğinden bahsederler. Nitekim 1403'te yapılan ünlü Bizans-Türk antlaşması günümüze ulaşmıştır.²²⁸

---

²²⁵ İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 78.

²²⁶ Bu mektubun eksiksiz yayını için bkz. Alexandrescu-Dersca, *a.g.e.*, s. 127.

²²⁷ Bkz. Alexandrescu-Dersca, *a.g.e.*, s. 138-140. Aynı mektupta Süleyman'ın Gelibolu'ya Albasan (Çandarlı Ali Paşa), Luranese (Evrenos) ve Tamar Taspar (Timurtaş) ile birlikte geldiği yazmaktadır.

²²⁸ Bu antlaşmanın özet metni için bkz. George T. Dennis, "1403 Tarihli Bizans-Türk Antlaşması", çev. Melek Delilbaşı, *DTCF Dergisi*, XXIX/1-4 (1971-78), s. 153-166. Süleyman Çelebi'nin ayrıca Sırp despotu Stefan Lazareviç gibi diğer Hristiyan güçlerle de

Sonuç olarak, Süleyman Çelebi'nin Rumeli'ye geçişi ve sonrasına dair bilgiler veren kaynaklarda en erken kronoloji 4 Eylül'dür. 20 Ağustos tarihi sadece bizim kronik notumuzda vardır. Şimdiye kadar başka bir kaynaktan doğrulanamamış olsa da bu tarihi kabul etmemek için de bir sebep görünmemektedir.²²⁹ Nitekim şimdiye kadar yapılan araştırmalarda bilim adamları tarafından önemli bir itiraz gelmediği gibi genellikle doğru kabul edilmektedir.²³⁰

Kronik notunda, İsa'nın Süleyman'la beraber Gelibolu'ya geçtiğine dair bilgiye de başka bir kaynaktan rastlanılmamıştır. Kronik yazarının ifadesinden bu iki kardeşin birlikte hareket ettiklerine dair bir izlenim doğmaktadır. Bu dönemin kaynaklarına göre İsa ve Süleyman'ın iç savaş sırasında çatışmaktan çok ittifak içinde oldukları aşağıda incelenecek olan başka bir Kısa Kronik vesilesiyle görülecektir.²³¹ Buna rağmen İsa'nın 20 Ağustos'tan sonraki yaşamına dair kayıtlar,

---

bir anlaşma yaptığı kabul edilmektedir. Hristiyanlarla yaptığı bu anlaşmalarda Gelibolu'yu pazarlık konusu yapması Gazi Evrenos gibi uc beyleri arasında rahatsızlık yarattığı kaynaklara yansımıştır. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. İnalçık, "Mehemmed I", s. 975; Kastritsis, *a.g.e.*, s. 53. Nihâî anlaşmada Gelibolu'nun yer almaması *Uc* beylerinin bu itirazlarının sonuç verdiğini doğrulamaktadır. Süleyman'ın anlaşma için arayış içinde olduğu dönemde Venedikliler'in Gelibolu'yu almak için senatoda teklif hazırlamayı görüştüğü Venedik Senatosu kayıtları yayımlanmıştır. Ekim 1402'de gerçekleşen bu görüşmenin kayıtları için bkz. Nicholae Iorga, "Notes et extraits pour servir a l'histoire des Croisades au XVe siecle", *ROL* 4 (1896), s. 256 (Bundan sonra N. Iorga, *Notes et extraits*). Krş. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 53; Bkz. Zachariadou, "Süleyman Çelebi", s. 270.

²²⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 374.

²³⁰ Bu dönem üzerine yapılan çalışmaların tamamında Süleyman Çelebi'nin 20 Ağustos'ta Rumeli'ye geçtiği haberi doğru kabul edilmektedir. Örneğin bkz. Zachariadou, "Süleyman Çelebi", s. 270.

²³¹ İsa ve Süleyman Çelebi'nin iç savaş sırasında ittifak halinde olup olmadıklarına dair tartışma için bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 92–96.

hem Osmanlı hem de Bizans ve Batı kaynaklarındaki bilgi kırıntılarından ibarettir. İsa Bey hakkındaki en erken tarihli vesika, Kasım 1402 yılında Bursa’da hükümler olarak verdiği Üsküdar’daki bir arazi için vergi muafiyeti *nişânıdır*. P. Wittek’in incelediği bu *nişân*²³² en azından onun bu tarihte Bithynia bölgesinin hâkimi gibi davrandığını göstermektedir. Ocak 1403’de ise Pera’daki Ceneviz kolonisi raporunda, İsa Bey Anadolu’nun hâkimiydi (*dominans in Turchia*)²³³ İsa’nın 20 Ağustos’tan hemen sonra Bursa’yı ele geçirip geçirmediği hakkında kaynaklarda kesin bir bilgi yoktur. Ancak tetkik eserlerde öne sürülen tahminler söz konusudur. Bu tahminlere esas alınan kaynaklardan biri yine Gerardo Sagredo’nun raporudur. Bu rapora göre, Timur’un orduları 3 Ağustos’ta Bursa’yı işgal ettikten sonra Timur burayı “Bayezid’in kör kardeşinin oğlu olan bir yeğenine vermiştir”²³⁴ I. Murad’ın oğlu Savcı’nın oğlu olduğu anlaşılan bu kişinin Bursa’da fazla kalamadığı anlaşılmaktadır. Bu önemli bilgi, İsa Bey’in 20 Ağustos tarihi ile imzaladığı *nişânın* tarihi olan Kasım ayı arasındaki bir süreçte Bursa’yı onun elinden almış olma ihtimalini ortaya çıkarmaktadır. Bunun nasıl ve ne zaman gerçekleştiğine dair kaynaklarda herhangi bir bilgi yoktur. Bununla birlikte Şerafeddin Yazdî’ye göre Timur, İsa Bey’in Bursa’daki egemenliğini tanımış, Aralık 1402 veya Ocak 1403

---

²³² Kastritsis, *a.g.e.*, s. 47. Bu *nişân* şu eserde yayımlanmıştır: Ahmed Feridun Bey, *Münşe’atü’s Selatin*, 2 cilt, İstanbul 1264 [1848-49]; ayrıca bu *nişân* üzerine yorum için bkz. Paul Wittek, “Zu einigen frühosmanischen Urkunden (III)” *WZKM* 55 (1959), s. 129-135.

²³³ Bu kayıtlar için bkz. Jorga, *Notes et Extraits*, *ROL* 4, s. 85; krş. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 53 ve 78.

²³⁴ Gerardo Sagredo’nun raporu için bkz. Aleksandrescu-Dersca, *a.g.e.*, s. 130; Bu raporun Türkçe çevirisi için bkz. Kastritsis, *Bayezid’in Oğulları*, s. 60. Bu tür metinlerin tercümesi özel bir dikkat gerektirdiğinden kitabın çevirmeni tarafından yapılan tercüme dikkatli kullanılmalıdır.

civarında bunu belgeleyen *yarlığ* vermiştir.²³⁵ Aşağıda daha ayrıntılı inceleneceği gibi, İsa Bey'in Bursa'daki iktidarı, babasının öldüğu 9 Mart 1403 ile 18 Mayıs arasında bir tarihte gerçekteşecek olan Ulubad Savaşı sonrası sona erecektir.²³⁶ Bu tarihten hemen sonraki serüveninde, Mehmed ile Bursa üzerine rekabet içinde olacaktır. Bu süreç dikkate alındığında Süleyman ile en azından başlarda zorunlu görünen bir ittifak içinde oldukları veya rekabet içinde olmadıkları anlaşılmaktadır. Bu notun bahsettiği gibi ikisinin birlikte Rumeli'ye geçtikleri haberi her ne kadar başka kaynaklardan doğrulanamasa da aksini gösteren bir bilgi en azından şimdilik söz konusu değildir.²³⁷

2. 2. Yıldırım Bayezid'in Vefatı (9 Mart 1403)

Kr. 12/11f: *Orada, Bayezid Timur'un darbesiyle bir köpek gibi geberdiği için, o [Timur] artık <daha vahşi> hayvanlar kadar acımasız ve kanunsuz biri oldu. Konstantinopolis Tanrı anasının yardımıyla bunların [Osmanlıların] kanunsuz ve kötü niyetinden kurtulmuş oldu. — Ayrıca Tanrı annesinin mükemmel biçimde yarattığı mucizeyi anlatmak isterim.*

Kr. 53/11: *6929 O [Bayezid] esarete öldü.*

Kr. 54/10: *Sonra 6929'da esarete yaşamı son buldu ve onun oğlu Murad imparator oldu.*

Kr. 91/5: *Bayezid 6911*

Kr. 97/1: *Bayezid öldü 69<10> yılı, <11.> İndiksiyonda*

Bayezid'in ölümü hakkında kronik notlarındaki bilgiler genellikle hatalıdır. Kronik 53/11 ve 54/10'da tarih yanlış olarak 6929 (1421) vermesinden anlaşılacağı gibi, I. Mehmed'in ölümüyle karıştırmasına rağmen Bayezid'in ölümünden bahsettiği açıktır. Üstelik oğlunun ismi de yanlışlıkla Murad olarak yazılmıştır. Ancak bu notta □v τ□ αιχμαλωσία (en tē aichmalōsia=esarete)

---

²³⁵ Kastritsis, *a.g.e.*, s. 47'den naklen, şerefeddin Yazdı, 2: 342.

²³⁶ Kastritsis, *a.g.e.*, s. 47–48.

²³⁷ Bu konuaki geniş tartışma ve inceleme için bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 92–110.

öldüğüne dair ifadeden Bayezid olduğu anlaşılıyor. Doğruya en yakın tarihi Kronik 97/1’de 6910 yılı 11. İndiksiyon olarak vermektedir. Burada en azından indiksiyon doğrudur. Kronik 12/11f’de ise ne yer ne de kronoloji belirtilmemiştir. Öldüğü yer sadece εκείσε (ekeise=orada) kelimesiyle ifade edilmiştir.²³⁸ Kronik yazarının Bayezid’e nefretini belli eden sözleri ilginçtir. Kısa Kroniklerde, Osmanlı hükümdarlarına yönelik nefret ve hakaret içeren ifadeler nadiren görülür. Bu hükümdarlardan biri de Bayezid olmuştur.

Bizans kaynaklarından Chalkokondyles, bu konuda herhangi bir kronoloji kaydetmemiş ancak Bayezid’in üzüntüsünden hastalanarak öldüğünü yazmıştır.²³⁹ Doukas ise Bayezid’in ölümü için şunları anlatmaktadır; “... Onlar Laodicea’dan Phygia’daki Salutaria’ya Türklerin dilinde Karasar [Karacahisar] denilen yere ilerlediler. Pek çok çileden sonra Yıldırım Bayezid’in öldüğü yer burasıydı. Pek çoklarının söylediğine göre kendi hayatını zehirle aldı...”²⁴⁰ Doukas metnin devamında Timur’un Bayezid’i canlı olarak ülkesine götürüp onu halkın önünde gülünç duruma düşürüp gösteriş yapmak istediğini de anlatmakla beraber bu

---

²³⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 377.

²³⁹ Chalkokondyles, *Historiarum*, c.I, s. 152.

²⁴⁰ Doukas, *Doucae Historia Turcobyzantina (1341-1462)*, ed. V. Grecu Bucuresti 1958, XVII, 7.[Bundan sonra Doukas (Grecu)]; *The Decline and Fall of Byzantium to the Ottoman Turks by Doukas, An Annotated Translation of ‘Historia Turco-Byzantina’* by H. J. Magoulias, Wayne State University Press, Detroit 1975 [Bundan sonra Doukas (Magoulias)], s. 99.

olayla ilgili herhangi bir tarih vermemektedir. Bayezid'in ölüm şekli hakkında kaynaklardaki bilgilerin mukayesesi pek çok modern araştırmada incelenmiştir.²⁴¹

Osmanlı kronikleri Bayezid'in ölüm yılını doğru kaydetmelerine rağmen hangi ay veya günde öldüğünden bahsetmezler. Neşrî, h. 805 (1403) yılını Anonim Osmanlı Tarihi ve Âşıkpaşazâde ise h. 804–805 (1402–3) yılı olayları içinde anlatırlar. Bayezid'in ölümünü tarihini en doğru şekilde kaydeden kaynak Timur'un tarihçisi Şerefeddin Yezdî (14 Şaban 805=9 Mart 1403 Perşembe) olmuştur.²⁴² Sonuç olarak, Bizans Kısa Kroniklerinin Bayezid'in ölüm tarihiyle ilgili verdiği bilgilerden sadece birinin yıl öldüğü yılı doğruladığı görülmektedir. Diğerlerinde yıl bilgisinin yanlış olmasına rağmen, indiksiyonun doğru kaydedildiği görülür. Ancak belki de daha önemli olan, Bayezid'e yönelik nefreti ifade eden kronik notunun Osmanlı sultanlarına kronik yazarlarının bakış açısına dair fikir vermesidir.

---

²⁴¹ Bayezid'in intiharı meselesi ve ölümüne dair ilk tartışmalar için bkz. Bkz. Fuat Köprülü, "Yıldırım Bayezid'in esareti ve intiharı", *Bellekten* 2 (1937), s. 591-603. Bu makaleden sonra; Mükrimin Halil Yinanç, "Bayezid I" *İA*, s. 369-392'deki yazısında F. Köprülü'nün bazı görüşlerine karşı çıkmış, buna karşı F. Köprülü yeni bir makale kaleme almıştır. Bkz. Fuad Köprülü, "Yıldırım Bayezid'in İntiharı Meselesi", *Bellekten* 27 (1943), s. 591-599; Ayrıca bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I. cilt (5. Baskı) TTK Yayınları, Ankara 1988, s. 320-321; Aleksandrescu-Dersca, *a.g.e.*, s. 95. İnalçık, "Bâyazid I", *El²*, 1117-1119 ve İnalçık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, s. 116; İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 79.

²⁴² İnalçık, "Bâyazid I", *El²*, 1117-1119; İnalçık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, s. 116; İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 79. İnalçık bütün yayınlarında Bayezid'in ölüm tarihi için 8 Mart olarak yazmıştır. Bu farklılığın *İslâm Ansiklopedisi* I. Bayezid maddesini yazan M. H. Yinanç'ın kullandığı kaynaklardan olan Abdürrezzak Semerkandî'nin kaydettiği 13 Şaban 805 tarihi nedeniyle olduğu anlaşılmaktadır. Krş. Yinanç, "Bayezid I", *İA*, 388. Bayezid'in ölüm tarihine dair diğer kaynakların kayıtları için bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 320-321;

2. 3. İsa ve Mehmed Arasında Ulubad Savaşı (9 Mart–18 Mayıs (?) 1403)

Kr. 12/12: İmansız Bayezid'in Tabiata aykırı ölümünün ardından, iki kardeş Esebeis ve Kyritzēs bir araya geldiler ve büyük bir savaş oldu, sayıları 5000'i bulan birçok Agarenli [**Agarēnoi**] öldü. İsa kaçak oldu ve Nikomedia'ya sığındı ve bu kentin sakinleri tarafından kabul edilmedi ve hükümdarların en mümini ve Hristiyan olanı Efendi İoannes Palaiologos'a sığındı. Konstantinopolis'e getirildikten sonra, o Roma İmparatorunun ayaklarına kapandı, böylece Tanrının Anası'nın şu sözlerinin tümü gerçekleşti: "Zalimleri tahttan indirdi ve mütevazı olanları yüceltti. Açları zenginlikle doldurdu ve zenginleri ise eli boş gönderdi." Sonra Esebeis mektuplar aracılığıyla kardeşi Kyritzēs ile barış nedeniyle tekrar Doğu'ya [**Anadolu'ya**] gönderildi; Oysa, Kyritzēs, barışın gereklerini yerine getirmeye istekli değildi, fakat bu sırada onu öldürme arzusuyla kıskırtıyordu. Ve bu meseleler böyledir.

Bu kronik notunun, şahıslar, mekân ve zamanın karmaşık anlatısına rağmen, Ulubad Savaşı'ndan bahsettiğine dair tespiti ilk defa Schreiner tarafından yapılmıştır.²⁴³ Schreiner, kronik notundaki anlatının Osmanlı kaynaklarından Neşrî'deki anlatıyla paralel noktaları olduğunu tespit etmiş ancak ayrıntılara girmemiştir.²⁴⁴ Ona göre bu kronik İlkbahar-Yaz 1403 civarında meydana gelen Ulubad Savaşı'ndan bahseder. Bu konuda E. Zachariaodu'nun yorumları ise farklıdır. Zachariadou, Süleyman Çelebi üzerine yazdığı ünlü makalesinde, İsa Çelebi'nin bu dönemdeki rolünü farklı kurgulamasından dolayı bu metni Ulubad Savaşı ile ilişkilendirmemiştir.²⁴⁵ Bu kronik notu, son olarak

---

²⁴³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 377–378.

²⁴⁴ Schreiner, 1402 sonrasının tarihi için öncelikle Osmanlı kaynaklarının esas alınması gerektiğini daha sonra Bizans kaynaklarının değerlendirilebileceğini belirtmiştir. Kendisi I. Beldiceanu'dan aldığı yardımla Neşrî'ye dikkat çekmesine rağmen ayrıntılı bir mukayese yapamamıştır. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 378.

²⁴⁵ Bkz. Zachariadou, "Süleyman Çelebi", s. 286–288. Kastritsis, Zachariadou ile Aralık 2000'de yaptığı kişisel görüşmelerinde onun makalesinde İsa Bey hakkındaki görüşlerinin değiştiğini belirtmiştir. Zachariadou bu görüş değişikliği herhangi bir çalışmada duyurmamıştır. Ancak Kastritsis'e bunu belirtmesi için izin verdiği anlaşılmaktadır. Bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 81.

Kastritsis'in eserinde tartışılmıştır.²⁴⁶ Kastritsis, eserini kurgularken Schreiner'in tespitine uygun olarak Ulubad Savaşı ile ilgili olduğu sonucuna ulaşmıştır.²⁴⁷ Kastritsis'e göre bu aynı zamanda İsa Bey ile Süleyman Çelebi'nin Fetret Devrinde ittifak içinde olup olmadıkları konusundaki en önemli kaynaklardan biridir. Kronik notunun doğru bir şekilde yorumlanabilmesi için ilk önce Schreiner'ın, son olarak da Kastritsis'in tespit ettiği gibi Neşrî'deki anlatıyla paralel yönlerine bakmak gerekmektedir. Ancak, bu noktada Neşrî'yi kullanırken bazı özelliklerini akılda tutmakta fayda vardır. Ulubad Savaşı'nı en ayrıntılı kaydeden Neşrî, bütün eseri boyunca Mehmed Çelebi'nin kardeşleriyle yaptığı savaşları, mecbur kalarak savaştığı izlenimi vermeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bir anlamda Çelebi Mehmed'in faaliyetlerini meşrulaştırma çabası olarak değerlendirme çabası bütün Neşrî metni boyunca izlenebilmektedir.²⁴⁸ Bununla

---

²⁴⁶ Kastritsis, *a.g.e.*, s. 94–96. Bu kısmın Türkçe tercümesinde bazı tercüme hataları söz konusudur. Kastritsis, *Bayezid'in Oğulları*, s. 103-105.

²⁴⁷ Kastritsis, *a.g.e.*, s. 89.

²⁴⁸ Burada sürekli atıfta bulunduğumuz Neşrî'nin Fetret Devri'ni anlattığı kısım, esasında Neşrî tarafından değiştirilmeden eklenmiş çağdaş bir *menâkıbnâme*dir. Başlığı, “*Ahval-i Sultan Mehmed bin Bâyezîd Han bin Murâd Han bin Orhan bin Osmân*” olan bu metin Fetret Devri'nin en kapsamlı ve en önemli kaynaklarından biridir. Bu metnin olaylarla çağdaş olduğuna ve Neşrî'nin kalan kısmından ayrı olduğuna dair düşünceleri ilk olarak P.Witteck, V. Ménage ve İncalcık ileri sürmüşlerdir. Bkz. V. Menage, *Neshri's History of Ottomans*, Londra 1964; Halil İncalcık, “Osmanlı Tarihçliğinin Doğuşu” *Söğütten İstanbul'a Osmanlı Devleti'nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar*, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s. 93-117. İncalcık bu metnin önemi ve özelliklerinden başka yayınlarında da bahsetmiştir. Bkz. “Mehmed I” s. 977; En son *Devlet-i Aliyye*, c. I, s. 83–103. Ancak İncalcık'ın son zamanlarda bu *menakıbnâme* üzerine yaptığı araştırmalar sonucu Neşrî'ye sonradan ilave edilen bu bölümlerin Ahmedî'ye ait olduğunu tespit etmiştir. Bu tespitlerini ilk olarak şu makalesinde yazmıştır: Halil İncalcık, “‘Ahmedî's Gazânâme’ on the Battle of Kosova”,

birlikte, Neşrî'nin olayları bazen çarpıtma gayretine rağmen somut bazı olayları ayıklamak da mümkündür.²⁴⁹ Neşrî'deki bu çarpıtma gayretleri, doğası gereği

---

Kosovo, Paris 2000, s. 21-26. Bu tarihten sonra tespitlerini yayınladığı çeşitli eserlerinde de tekrar etmiş, bu konudaki görüşlerini hazırlamakta olduğu “Ahmedî'nin Gazavatnâme ve Menâkıbnâme'si” adıyla yayımlayacağı eserinde ayrıntılı olarak inceleyeceğini duyurmuştur. Bkz. İncalcık, *Devlet-i 'Aliyye*, c. I, s. 343, dn. 58. Bu metin bize daha geç tarihli vakayinamelerde ulaşmıştır. Bunlardan biri “Oxford Anonimous/Anonim Oxford” olarak bilinen *Anonim Osmanlı Tarihi* içindedir. Bu metin aynı zamanda hatalı olarak *Ruhî Tarihi* olarak yayımlanmıştır: Bkz. Yaşar Yücel ve Halil Erdoğan Cengiz, “Rûhî Târîhi” *Belgeler*, 14 (1989-1992), s. 359-472+166 numaralanmış tıpkıbasım sayfası (Bundan sonra *Rûhî Târîhi*) Bugün Pseudo/Sözde Rûhî olarak da bilinir. Ayrıca yukarıda da belirttiğimiz gibi Neşrî'nin diğer nüshaları içinde de değişik versiyonlarla yayımlanmıştır. Pekçok nüshası bulunan Neşrî metinleri içinde en erken tarihli ve özgün olan bu *menâkıbnâmenin* Neşrî'nin Menzel Nüshası (Codex Mz) ve Pseudo-Rûhî olduğu günümüzde bilinmektedir. Bkz. İncalcık, *Devlet-i Aliyye*, c. I, s. 83–103; Kastritsis, *a.g.e.*, s. 28-33; F. Taeschner'in Menzel (Codex Menzel) ve Manisa Nüshalarını karşılaştırmalı yayımladığı eseri için bkz. Franz Taeschner, *Gihannümâ: Die Altosmanische Chronik des Mevlânâ Neschri*. Band I: *Einleitung und Texts des Cod. Menzel*; Band II: *Text des Cod. Manisa 1373*, Leipzig: Harassowitz, 1951-1959. Kastritsis'in eseri 2007'de yayımlandığında Türkiye'de sadece Viyana nüshasını esas alarak, Menzel nüshası hariç başka nüshalarla karşılaştırmalı olarak yayımlanmış F.R. Unat ve M.A. Köymen'in hazırladığı eser kullanılmaktaydı. Bkz. Mehmed Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, 2 Cilt, Haz. F.R. Unat-M.A. Köymen, TTK Yayınları (3. Baskı) Ankara 1995 (Bundan sonra Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen). 2008 yılında N. Öztürk tarafından F. Taeschner'in daha önce yayımladığı Menzel nüshası esas alınarak yeni bir yayın yapılmıştır. Bu nedenle, nüsha karşılaştırmalı ve tıpkıbasım da içeren bu yayını bizim Fetret Devri olayları ile ilgili olarak kullanmayı tercih ettik. Bkz. Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ*, Haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2008 [Bundan sonra Neşrî, *Cihânnümâ*, (Öztürk)].

²⁴⁹ Kastritsis, dönemin Osmanlı kaynaklarındaki bu çarpıtma ve meşrulaştırma çabalarını göstermiştir. Onun yorumları metinlerdeki somut tarihi verilerin doğruluğunu anlamak bakımından faydalı olmuştur. Bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 195–220.

Kısa Kronik notunda söz konusu değildir. Bu nedenle Neşrî ile kronik notundaki paralel noktaları rahatlıkla doğru kabul edebiliriz.

Neşrî'deki anlatının akışına baktığımızda, Ulubad Savaşı gerçekleşmeden hemen önce Timur Anadolu'dan ayrılmak üzere yola çıkmıştır. Vefat eden Bayezid'in naaşını ve küçük şehzade Musa'yı Akşehir'de bırakarak Erzincan'a ulaşmıştır. Kısa Kronik'te bahsedilen savaşla ilgili herhangi bir kronoloji kaydedilmemiştir. Ancak bir önceki notun konusu Bayezid'in ölümüyle ilgilidir. Dolayısıyla bu savaşın asıl sebeplerinden birinin Timur sonrası Anadolu'daki dengeleri şehzadelerin kendi lehine çevirme gayretleri olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple Mehmed vakit kaybetmeden Bursa'yı İsa Bey'den almak üzere harekete geçmiştir. Neşrî elbette Mehmed'in öncelikle barış yoluyla şehri talep ettiğini yazıyorsa da buna inanmak güçtür. Bu olay Neşrî'de şöyle anlatılır:

“Çün Sultân karındaşı İsa Beg'ün askerile gelüp, Ulubad kenârında konup, ceng için ikdâm itdügin göricek, vezîrlerle ve beglerle meşveret idüp, “ne kılmak gerekdür ve ne tarîkile ceng itmek gerekdür? ... Eyne Beg Subaşı cengi tecvîz itmeyüp, şöyle maslahat gördi ki, “birbiriyle ceng itmeyüp, bunun üzerine musâlaha oluna ki, Bursa'yıla andan anarusı sultânun olup ve aşagası, ki Aydın ve Saruhan ve Germiyan ve Karasi'dür, Karaman-ili birle İsa Beg'ün ola.” Bunun üzerine mukarrer idüp, İsa Beg'e mektûb yazup ilçi gönderdiler. Çün ilçi varup nâmeyi İsa Beg eline virdi, ilçi elinden alup mektûbı okuyup, mazmûnın bilüp cevâb virdi ki, “şimdi ben ulu karındaşum, taht benim elimdedür. Ol henüz bir genç oğlandır. Beglik anun nesine gerekdür? Üş hâzır olsun ki, anı memleketden nice ihrâc itsem gerekdür didi.

Çün ilçi İsa Beg'den bu cevâbı işidüp, gelüp sultâna haber virdi, sultân dönüp Eyne Beg Subaşı'ya eyitdi ki: “ Bununla lâ-cerem ceng itmek gerekdür. Hele yaramazlık bizden

olmayup” diyüp, kendüyle bile gelen Rûm serverlerine istimâlet idüp, “ha merdânelerüm! Göreyim sizi ne vechile hareketler, şecâ ‘atler gösterürsüz” diyüp, istimâlet virdi... ”²⁵⁰

Savaşın nasıl cereyan ettiğine dair yeterince bilgi vermeyen Neşrî’den, Lopadion (Ulubad) yakınlarında bir savaş yaptıkları kesin olarak anlaşılmaktadır. Savaşın sonunda İsa Bey’in yenilerek gemiyle İstanbul’a kaçtığı ve Bizans imparatorunun hizmetine girdiği birkaç yerde tekrar edilmiştir:

“İsâ Beg dahı gördi ki fesâd varduınca artdı. İş hadden geçüp, turmaga mecâl kalmayup gayret idüp, ceng iderken kazâ-yı âmânî ceng içinde Eyne Beg Subaşı’ya tuş olup, kılıçla çalup anı şehîd itdi. Andan İsâ Beg kaçup, deniz kenârın tutup, selâmet yüzünden denize yetişüp, gemiye girüp İstanbul’a geçti, tekfur hizmetine yetişdi...”²⁵¹

Neşri bir başka yerde ise şöyle demektedir:

“Çün İsâ Beg kaçup gemiyle İstanbul’a girüp sultan adûdan halâs olup, memleket kendüyle kaldugın bilicek...”²⁵²

Neşrî’de, İsa Bey’in İstanbul’a kaçışından sonraki süreç, galip gelen Çelebi Mehmed’in Bursa’ya girişi ve Rumeli’deki asıl rakibi Emir Süleyman’a bunu duyurmasıyla ilgilidir. Çelebi Mehmed, Bursa’ya girdikten sonra babasını ve kardeşi Musa’yı Germiyan beyi Yakub’tan teslim almış, babasını da defnetmiştir. Neşrî, Emir Süleyman’ın bu haberi aldıktan yeniden karşı tedbir almak istediğini, bu nedenle İmparator VII. İoannes Palaiologos’a sığınan kardeşi İsa’nın serbest bırakmasını talep ettiğini ve onun Anadolu’ya geri dönüp Mehmed’e karşı savaşmasını amaçladığını anlatmaktadır. Bizans imparatoruna

---

²⁵⁰ Neşrî, *Cihânnümâ*, (Öztürk), s. 196; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 425; *Rûhî Çelebi*, s. 412-413.

²⁵¹ Neşrî, *Cihânnümâ*, (Öztürk), s. 197; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 425; *Rûhî Çelebi*, s. 412-413.

²⁵² Neşrî, *Cihânnümâ*, (Öztürk), s. 198; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 425-429; *Rûhî Çelebi*, s. 412-413.

gönderdiği elçilerin anlaşmayı yapmasından sonra, İsa onlarla beraber Gelibolu'ya gelerek Anadolu'ya geçmiş ve Karasi vilâyetini ele geçirmiştir.

Neşrî bu olayı şöyle şu cümlelerle etmiştir:

“...Çün bunu işitdi ki, sultan İsâ Beg'i ilden çıkarub, İstanbul'a barkıdı ve şimdiki hâlde Anatoli'yı ve Rûm'ı zapt idüp, kendünün idindi, bu husûs Mîr Süleymân'a be-gâyet güç gelüp, beglerine eyitdi ki: Hâtrum şöyle diler ki, Anatoli tarafına geçüp, ol vilaâyeti dahı zapt idem. Zirâ Mehemmed, karındaşımız İsâ'ya eyü etmeyüp, anı memleketden çıkarub redd idüp, kendü Anatoli memleketin tamâm zabt ider... Vezirleri ve begleri eyitdiler ki: “ İy Şâh! Eyü dirsiz ammâ iş Allah'undur. Zira egerci ol kişi yaşda kiçidür, devletde ulu gibidür. Her kişi ki anunla mukabil oldu, âhirü'l-emr münhezim olup, sındı. Ve Temür Beg'i ne vechile aldayup kendüyi ele virmedi. Bes anun tedbiri budur ki, İstanbul tekfurına mektûb yazup ilçi gönderevüz ki, İsâ Beg karındaşunuzu bize vire. Anı sultan tarafına havâle idüp, ola ki biri gidüp biri kala. Beş düşmen bir akıcak iş âsândur. Anı ilden sürüp, il ü gün bizüm olur, yâhud ba'zı ili virüp, padişahlık bizüm olur” didiler. Emir Süleymân bunu maslahat görüp, İstanbul tekfurına bitı yazup, âdem viribiler ki, İsâ Beg'i bunda göndere. Tekfur bitı mazmûnın bilüp, Emîr Süleymân'dan ba'zı nesne üzerine muhakkak idüp, mu'âhede olunup, İsâ Beg'i viridi.

İsâ Beg dahı içliyle gelüp, hemân tevakkuf itmeyüp, Gelibolu'dan geçüp tamâmet Karasi vilâyetin aldı. Andan her ne yire teveccüh itdi...”²⁵³

Neşrî'nin anlatımında Çelebi Mehmed'in gücünü abartan ifadeler olsa da, anlatılan olayın doğruluğu kronik notunda da teyid edilmektedir. Aşağıda görüleceği gibi Bizans imparatoru ile Süleyman'ın aralarında bir anlaşma olduğuna şüphe yoktur. Öte yandan, Neşrî'nin Süleyman ve İsa arasında bir ittifak olduğu, en azından Emir Süleyman'ın İsa Bey'i Anadolu'daki güçlü rakibi Mehmed ile çarpıştırarak her ikisini de zayıf düşürme politikası güttüğü haberi

---

²⁵³ Neşrî, *Cihânnümâ*, (Öztürk), s. 200-201; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 433; *Rûhî Çelebi*, s. 415.

doğru görünmektedir. Neşrî, bu olaydan sonra İsa Bey'in ölümüne kadar Mehmed ile aralarında yaşanan üç büyük savaşı ayrıntılı anlatmaktadır. Bu çarpışmaların Neşrî tarafından abartılmış olma ihtimali olsa da Emir Süleyman'ın yukarıda söz edilen politikasına uygun görünmektedir.

Kronik notuna Neşrî'deki bu anlatıyla paralel bakıldığında uyumlu bazı noktalar görünmektedir. Ancak metindeki muğlâk ifadeler metnin çözümlenmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle öncelikle ortak noktaları tespit ederek başlamak gerekmektedir. Neşrî anlatısında olduğu gibi kronik notunda da İsa Bey'in savaşta yenildikten sonra Bizans imparatoru VII. İoannes Palaiologos'a sığındığı anlatılmaktadır. Kronik notu bu bilgiye ek olarak büyük bir savaş olduğunu ve savaşta beş bin Türk'ün telef olduğu bilgisini de kaydetmiştir. Yine Neşrî'de olmayan bir ayrıntı ise İsa Bey'in İstanbul'a kaçmadan evvel Nicomedia (İzmit)'ya sığınmak istemesine rağmen şehrin sakinlerinin onu kabul etmediğı bilgisidir. İsa'nın bu girişimi başka bir kaynaktan kaydedilmemiştir.

Kronik notunda olayın kronolojisine ilişkin tek bilgi Bayezid'in ölümüne yapılan göndermedir. Aynı şekilde Neşrî anlatısından olayın Bayezid'in ölümünün ardından gerçekleştiğı açıkça anlaşılmaktadır. Bu nedenle, olay en erken (terminus post quem) Bayezid'in ölüm tarihi olan 9 Mart 1403'ten sonra gerçekleşmiş olmalıdır. Neşrî'de, İsa Bey'in hizmetine girdiğı İstanbul tekfurunun VII. İoannes Palaiologos olduğu kronik notunda açıkça kaydedilmiştir. Üstelik kalıplaşmış bir İncil alıntısıyla onun imparatorun

ayaklarına kapanıp yalvardığını yazmıştır.²⁵⁴ Dolayısıyla, İsa Bey'in II. Manuel Palaiologos'un Batı seyahatinden döndüğü 9 Haziran 1403'ten evvel İstanbul'a ulaştığı kesindir. Bununla birlikte, İsa Bey'in Anadolu'ya tekrar döndüğü olası en geç tarihi (terminus ante quem) Zachariadou, Cenevizlilerin muhasebe kayıtlarına dayanarak 18 Mayıs olarak tespit etmiştir.²⁵⁵ Bu tarihteki kayda göre İsa, "Turchia"dan Pera'ya bir elçi göndermiştir.²⁵⁶ Dolayısıyla, bu kaynağa güvenirsek savaşın 9 Mart'ta Bayezid'in ölümünden, en geç 18 Mayıs'ta İsa'nın

---

²⁵⁴ İsa Bey'in imparatorun ayaklarına kapanması meselesi Kısa Kronik yazarının abartılı anlatımından kaynaklanıyor olabilir. Ancak I. Bayezid'in İstanbul kuşatması ve 1402 yılındaki gelişmeler hakkında bu döneme ait Anonim bir Bizans kaynağında benzer bir ifade dikkat çekicidir. Kaynağımız, 1403 Bizans-Türk antlaşmasının sonuçlarını anlatırken şunları kaydetmiştir: "Bu şekilde Tanrı'nın merhametiyle bizim kentimiz özgürlüğe kavuştu. Bu şekilde İsa'yı doğuran gayet saf [Meryem] güçsüzler, fakirler ve kurtuluşa dair herhangi bir umuda sahip olmayanlar adına savaştı ve kenti sadece gerçekleşmesi tehdidi altında bulunduğu tehlikelerden kurtarmakla kalmadı, fakat aynı zamanda -mucizesi sayesinde- Bayezid'in oğullarının da [Bizanslıların] dindar imparatorunun ayaklarına kapanmasını sağladı. Barbarlar, uzun bir süre önce Romalılardan aldıkları topraklarla bölgeleri geri vermek ve bunların karşılığında barış yapmayı istemek zorunda kaldılar. Bu nedenden dolayı Karadeniz ile Avrupa'nın diğer pek çok kenti ve ünlü kent Selanik durumdan faydalanarak özgürlüğe kavuştular. Bu mucize bugüne değin İsa'nın Ana'sı tarafından bizim kentimiz lehine gerçekleştirilmiş mucizelerin en büyüğü ve en yücesi oldu." Bu metnin Yunanca aslı Fransızca tercümesi ile birlikte yayımlanmıştır. Bkz. Paul Gautier, "Un Récit Inédit du Siège de Constantinople par les Turcs (1394–1402)", *Revue des Études Byzantines*, 23 (1965), s. 100–117. Burada kullandığımız açıklamalı Türkçe tercüme için bkz. Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu, "Sultan I. Bayezid Dönemine Ait Grekçe Bir Anlatı" *OTAM* 24 (2010), s. 15.

²⁵⁵ Zachariadou, "Süleyman Çelebi", s. 288. Burada kullanılan Ceneviz kayıtları için bkz. Jorga, *Notes et extraits* (ROL) 4, s. 84

²⁵⁶ Kastritsis, *a.g.e.*, s. 97. Yazar, Zachariadou'nun bu tespitine dayanarak Ulubad Savaşı'nı 9 Mart–18 Mayıs 1403 tarihleri arasında gerçekleşmiş olduğuna inanmaktadır.

Anadolu'ya tekrar döndüğü tarihler arasında gerçekleşmiş olduğu kabul edilebilir. İsa'nın tekrar Anadolu'ya dönüşü hem Neşrî'de hem de kronikte anlatılmasına rağmen herhangi bir kronoloji verilmemektedir.

Neşrî ve kronik notu arasında kesin olarak tespit edilen paralel noktalar esasında çoğaltılabilir. Fakat bu, kronikteki belirsiz ifadelerin yorumuna bağlıdır. Kronik metninin yukarıdaki tercümesinden de anlaşılacağı gibi kronik yazarı ya şahısları birbirine karıştırmış veya olayları yanlış aktarmış olmalıdır. Kronikte, İsa Bey'in adı *Esebeis* olarak açıkça yazılmıştır. Ancak diğer kardeşi *Kyritzēs*'in Çelebi Mehmed olup olmadığı kesin olarak anlaşılammaktadır. Bu karışıklığı çözmeye çalışan yukarıda da bahsettiğimiz araştırmacıların yaklaşımları farklı olmuştur. Metni ilk yorumlayan Schreiner, Neşrî ile paralel noktaları göstermiş fakat kronikteki çelişkili ifadeleri atlamıştır.²⁵⁷ Daha ileri Osmanlı tetkiklerinin gerektiğini belirterek metnin Ulubad Savaşı'yla ilgisini belirtmekle yetinmiştir. Zachariadou ise çelişkili ifadeleri mantıklı bir temele oturtmaya gayret ederek metinde geçen “Kyritzēs” adlı şehzadenin Emir Süleyman olması gerektiğini öne sürmüş ve yorumunu bu ön kabule göre yapmıştır.²⁵⁸ Son olarak bu kronik metnini yorumlayan Kastritsis ise Zachariadou'nun görüşlerine katılmamaktadır. Bununla birlikte kronikteki çelişkileri tartışmasına rağmen kesin bir kanaate de ulaşmamıştır. Kastritsis'e göre kroniğin ilk cümlesindeki *iki kardeş Esebeis ve Kyritzēs bir araya geldiler ve büyük bir savaş oldu* ifadesi, buradaki Kyritzēs'in hangi şehzade olduğuna bağlı olarak yorumlanmalıdır. Özgün metinde Yunanca $\square\nu\omicron\sigma\alpha\nu\tau\epsilon\varsigma$ (enōsantes) sözcüğü

---

²⁵⁷ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 377–378.

²⁵⁸ Bkz. Zachariadou, “Süleyman Çelebi”, s. 287.

bağlamına göre *birlikte/bir araya gelerek, birleşerek, birlikte geldiler* şeklinde tercüme edilebilmektedir. Eğer buradaki *Kyritzēs*'i, Neşrî'ye ve Bizans kaynaklarındaki kullanımına uygun olarak Çelebi Mehmed olarak değerlendirirsek, o zaman ενώσαντες (enōsantes) sözcüğü, İsa ile Mehmed'in bir ittifakından değil savaştıklarını kastetmesi gerekir. Zira Mehmed ve İsa'nın bu dönemde düşman oldukları ve ittifaklarının söz konusu olmadığı bilinmektedir. Kastritsis, bu durumda kronik yazarının bunun bir Türkçe kaynaktan alınmış olabileceğini ileri sürmüştür. Ona göre *bir araya gelmek ya da beraber itmek/olmak* deyimleri, Osmanlı belgelerinde iki tarafı karşı karşıya getirmek anlamında kullanılmıştır.²⁵⁹ *Kyritzēs* adının Mehmed'i kastediyor olması durumunda kroniğin son kısmından İsa ile Mehmed arasında bir barışı kastediyor olmalıdır. Fakat bunu ima eden bir kayıt sadece Neşrî'de, İsa'nın Anadolu'ya dönmesinden sonra mektuplaşmaları bahsidir. Oysa kronikte İsa'nın doğuya (Anadolu'ya) *mektuplar aracılığıyla* gönderildiğinden bahsedilmektedir. Burada barış için bir pazarlık söz konusu olmalıdır. Bu barış İsa ile Mehmed arasında olsaydı, kroniğin sonunda *Oysa, Kyritzēs (Mehmed), barışın gereklerini yerine getirmeye istekli değildi, fakat bu sırada onu öldürme arzusuyla kışkırtıyordu* ifadesi, 1403 yazında üç defa savaşmış iki rakip için mantıklı olabilirdi.

Bu çelişkiler, *enōsantes* sözcüğünün Yunancadaki olağan anlamının bir ittifakı çağrıştırıyor olması, Zachariadou'nun buradaki *Kyritzēs*'i Süleyman Çelebi olarak yorumlamasının nedenlerinden olmalıdır. Öte yandan Zachariadou'nun bu olayları farklı kurguladığının bilinmesi gerekir. Ona göre, aslen Türkçede *Çelebi* sözcüğünün karşılığı olan *Kyritzēs* sözcüğü burada Mehmed'in yerine Süleyman Çelebi için

---

²⁵⁹ Kastritsis, *a.g.e.*, s. 95.

kullanılmıştır.²⁶⁰ Zachariadou bu nedenle *enōsantes* sözcüğünü ayrıca yorumlama gereği duymamıştır. Kastritsis'in onun bu görüşlerine itirazlarından biri, *Kyritzēs* adının Bizans kaynaklarında Çelebi Mehmed'in unvanı olduğu, Süleyman Çelebi'nin ise genellikle *Moursoumanes* / *Mousoulmanes* / *Mousoulman* gibi adlarla anılmasıdır. Aksi bir kullanım Kastritsis'e göre mümkün değildir. Bu görüş genel olarak doğru gibi görünse de bazı istisnaların olduğu aşağıda gösterilecek ve yeniden tartışılacaktır. Elbette bu durumda, *enōsantes* sözcüğünden Süleyman'ın İsa ile ittifak içinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Kastritsis'in diğer bir itirazı ise kronikte geçen şu cümlenin yorumu içindir: *Sonra Esebeis mektuplar aracılığıyla kardeşi Kyritzēs ile barış nedeniyle tekrar Doğu'ya [Anadolu'ya] gönderildi. Oysa, Kyritzēs, barışın gereklerini yerine getirmeye istekli değildi, fakat bu sırada onu öldürme arzusuyla kışkırtıyordu.* Buradaki *Kyritzēs*'in, Zachariadou'nun yorumladığı gibi Süleyman Çelebi olması durumunda, Süleyman'ın Bizans İmparatorluğu ile *mektuplar aracılığıyla* barış yaparak İsa Bey'i tekrar Anadolu'ya göndermesi Neşrî'deki anlatıyla da uyumlu görünmektedir. Zachariadou, burada bahsedilen barışın (αγάπη/agapi), 1403 Bizans-Türk antlaşması olması gerektiğini düşünmüştür. Buna karşın Neşrî'nin anlatısından Süleyman ile Bizans arasında sadece İsa'nın serbest bırakılması amacıyla bir anlaşmaya varıldığı yorumu da yapılabilir. Böyle bir antlaşmanın varlığı bilinmemekle birlikte 1403 antlaşmasına ek olarak yeni tavizler vermekle çözülmüş bir antlaşma olma ihtimali de söz konusudur. Bu durumda, cümlenin devamında belirsiz şahıs zamiri kullanılmasından dolayı tam anlaşılamayan ifadenin *Süleyman'ın (Kyritzēs) [İsa'yı] onu (Mehmed'i) öldürme isteğiyle*

---

²⁶⁰ Zachariadou, "Süleyman Çelebi", s. 287.

doldurması şeklinde anlaşılması gerekir. Kastritsis'in itirazı, bu durumun 1403 Bizans-Türk antlaşmasına ters düşmesinden dolayı mümkün olmayacağıdır.²⁶¹ Diğer bir itirazı ise aleyhine büyük bir savaşa girişilen düşmanın (yani Mehmed) adının hiçbir yerde zikredilmemiş olmasıdır.²⁶² Bununla birlikte, 1403'teki Bizans-Türk Antlaşması incelendiğinde Süleyman'ın İsa'yı, Mehmed'i öldürmesi için kışkırtmasının neden bu anlaşmaya aykırı olduğu anlaşılammıştır. Kastritsis dipnotunda bu aykırılıkla ilgili yeri göstermediğinden dolayı, ancak antlaşmada bulunan, Süleyman'ın Anadolu-Rumeli arasındaki geçişlerde denetimi Bizanslılara bırakmış olması sebebiyle bir aykırılık gördüğü tahmin edilebilir.²⁶³ Ancak, Ocak-Şubat 1403 civarında imzalandığı tahmin edilen bu antlaşmanın, Ulubad Savaşı'ndan sonraki koşullarda harfiyen yerine getirildiği konusunda şüphe duymak gerekir. Kaldı ki, bu antlaşmanın yanı sıra Süleyman'ın Anadolu'daki kardeşiyle de bir antlaşma arayışları 1403 antlaşmasıyla ilgili raporlara yansımıştır.²⁶⁴ Bu sırada Mehmed'in Bursa'dan ve Rumeli siyasetinden uzakta olduğunu, İsa'nın ise muhtemelen Süleyman ile bir ittifak içinde olduğunu ve Süleyman'ın Rumeli'den onu desteklemiş olabileceğini de dikkate almalıyız.²⁶⁵

---

²⁶¹ Kastritsis, *a.g.e.*, s. 96.

²⁶² Kastritsis, *a.g.e.*, s. 96.

²⁶³ Dennis, "1403 Tarihli Bizans-Türk Antlaşması", s. 161.

²⁶⁴ Dennis, "1403 Tarihli Bizans-Türk Antlaşması", s. 154–155. Ayrıca Zachariadou Venedik kaynaklarına dayanarak, Mart 1403'te Bizanslıların sadece Süleyman Çelebi ve Anadolu'daki İsa Bey ile anlaşmalarının olduğunu Venediklilerin bildiğini belirtir. Bkz. Zacharidou, "Süleyman Çelebi", s. 287.

²⁶⁵ Bkz. Zachariaodu, "Süleyman Çelebi", s. 287.

Kastritsis'in diğ er itirazı ise *Kyritzēs* (Süleyman) ve İsa'nın Mehmed'e karşı büyük bir savaş için birleşmelerine rağmen kronik yazarının onun adından zikretmemesidir. Kastritsis'e göre *Kyritzēs* ismi kronikte iki kez zikredilmektedir ve her ikisinin de aynı kişi olması gerekir.²⁶⁶ Tercümeden de görüleceğ i gibi iki değil üç defa zikrediliyor olması, böyle bir hata yapma olasılığ ı düşük olan yazarın muhtemelen gözünden kaçmış olmalıdır. Elbette, yazarın bakış açısıyla üç defa zikrediliyor olması bir şey değ iştirmez. Bu noktada, yukarıda bahsedilen *Kyritzēs* adının Bizans kaynaklarındaki kullanımını meselesine yeniden dönmek faydalı olacaktır.²⁶⁷

Zachariadou, bu sözcüğün Yunancada *Çelebi* sözcüğünün karşılığ ı olarak “genç bey” anlamında kullanıldığını, ancak bunun genellikle Mehmed için

---

²⁶⁶ Kastritsis, *a.g.e.*, s. 95.

²⁶⁷ Kısa Kronikler'de ve Bizans kaynaklarında Çelebi Mehmed için sürekli bu ad kullanılır. Yunanca Κυριτζής/Κυρίτζης=Kyritzēs ile olarak yazılan bu sözcüğün Çelebi Mehmed'e atfen kullanılması tartışmalıdır. Wittek bu konuyu tartıştığı makalesinde “genç prens veya bey” anlamına gelen *Çelebi* ile ses benzerliğini, Türkçe'ye “kirişçi” olarak yerleşmiş olmasını tartışır. Bkz. Paul Wittek, “Der ‘Beiname’ des osmanischen Sultans Mehmed I”, *Eretz-Israel* 7 (1964), s. 144-153; İnalçık, Yunanca'daki kyrios=bey, bay kelimesinin küçültme eki olarak *Kyritzēs* “genç efendi” manasına geldiğini ve Türkçe'ye “kirişçi” olarak geçtiğini belirtir. Bkz. İnalçık, “Mehmed I”, *DİA*, s. 391. Zachariadou da aynı görüştedir: Bkz. Zachariadou, “Süleyman Çelebi”, s. 287. Sözcüğün, ok atmaya yarayan yayın iki ucu arasındaki bağı yapan meslek olan “kirişçi” sözcüğüne yakınlığı sadece bir ses benzemesinden ibaret değ ildir. Laonikos Chalkokondyles'in kaynağı belli olmayan anlatımına göre, Çelebi Mehmed Bursa'da mesleğ i öğrenmesi için bir kirişçi'nin yanında çalışmıştır: Bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. I, s. 168, 8-9: “...χορδοποιο□ τινός, □ν Προ□σ□ παρεκατέθεντο , □ς □ν τ□ν τ□χην □κμανθ□νοι .” Yanlış bir şekilde Türk kaynaklarında “güreşçi” anlamında da kullanılmıştır. Bkz. Şerif Baştav, “Çelebi Mehmed'in Gençliği ile İlgili Efsaneler”, *Türk Tarih Kurumu Bildiri Özetleri*, Ankara 2002, s. 128–129.

kullanılmasına rağmen kronikte muhtemelen bu anlamdan habersiz olduğunu ileri sürmüştür. Bu nedenle de buradaki kullanımının Süleyman Çelebi olarak anlaşılması gerektiğini iddia etmiştir.²⁶⁸ Böyle bir kullanımın mümkün olmadığını iddia ederek karşı çıkan Kastritsis'in bu konudaki kesin hükmüne biraz şüpheyle bakmak gerekir. Tespitlerimize göre başka bir Kısa Kronik'te iki kez Süleyman Çelebi için *Kyritzēs* sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir. Schreiner tarafından tespit edilen Kr. 72a/17'deki karışıklığı²⁶⁹ Kastritsis, isim karışıklığından ziyade kimliklerin karışıklığı olarak yorumlamıştır.²⁷⁰ Aynı kronik notundaki diğer şahısların da birbirine karıştırıldığı gerçeği bu ihtimali güçlendirmektedir. Keza, Schreiner'ın, 16. yüzyılda derlenmesi tamamlanmış görünen kroniğin kaynağının esasen Sırp Yıllıkları (Letopisi) olduğu tespitleri de dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla, kronik yazarının şahısların adlarını veya kimliklerini karıştırması doğal görünmektedir. Aynı kroniğin başka bir notunda da (Kr. 72a/15) aynı karışıklığı görmekteyiz. İki not arasındaki dikkat çekici nokta ise Süleyman için aynı imlâ ve kelimelerle □ Κυρίτης σουλτάνος (o Kyritzēs sultanos) ifadesinin kullanılmasıdır.²⁷¹ Buna karşın burada konu edilen Kr.12 olayların çağdaşdır ve Schreiner tarafından 1402–1405/6 civarına tarihlenmiştir.²⁷² Sonuç olarak Kr.12'de kişilerin isimlerin karıştırılma ihtimali daha düşük olsa dahi Zachariadou'nun görüşü tamamen reddedilmemelidir. Kesin bir çözüme kavuşturulması eldeki kaynaklarla zor görünen bu mesele için bir başka

---

²⁶⁸ Zachariadou, "Süleyman Çelebi", s. 287.

²⁶⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 397.

²⁷⁰ Kastritsis, *a.g.e.*, s. 152, dn 59.

²⁷¹ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 559, 562 ve 563. Ayrıca Schreiner'ın yorumları için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 400.

²⁷² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 110.

ihtimal daha değerlendirmeye değer görünmektedir. Kronik metninde üç kez tekrarlanan *Kyritzēs*lerden ilkinin Mehmed'i kastediyor olmasıdır. Kr. 72'de görüldüğü gibi kronik yazarı iki notta hata yapmasına rağmen bir sonraki notta aynı imlâ ile (Kr.72a/18) *Kyritzēsi* doğru kişi için kullanmıştır. Aynı durumun tek not içinde olması imkânsız değildir. Metin bu şekilde değerlendirildiğinde çelişkileri çözülmekte ve Neşrî ile uyum göstermektedir. Elbette diğer görüşler gibi buradan da kesin bir sonuca gitmek mümkün değildir.

2. 4. Musa'nın Sultan Olması (1403 veya 1409 (?))

Kr. 72a/14: *Ve bundan sonra oğlu Musa Sultan [tahta] oturdu, ve babasının topraklarında hükümdar oldu.*

Kronik notunda herhangi bir kronoloji kaydedilmemiştir. Ancak Ankara Savaşı'ndan hemen sonra not eden kronik yazarı olayları birbiriyle bağlantılı gibi anlatmaktadır. Kronikte Musa'nın "Sultan" olmasından ve babasının topraklarında hükümdar olmasından bahsetmesi, metnin editörü Schreiner'a bu olayın en erken 1409 yılında olması gerektiğini düşündürmüştür.²⁷³ Schreiner'a göre Bayezid'in ölüm tarihi için olası en son tarih 9 Mart 1403 olduğuna göre Musa'nın babası hayattayken "Sultan" olabilmesi imkânsızdır. Bu nedenle, kaynaklarda Musa'nın Rumeli'deki ilk faaliyetlerinin 1409 yılına ait olması, onu bu kronik notunun 1409'la ilgili olabileceği sonucuna götürmüştür. Burada, Sırp Yıllıklardan birinde Musa için "İmparator" ifadesini kullanan "priat' carstvo Mosie" şeklinde açık bir kayıt olduğunu Schreiner'ın tespit ettiğini belirtmek gerekir. Bu kaynakta da herhangi bir tarih

---

²⁷³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 392.

kaydedilmemiş olmakla birlikte önceki ve sonraki notlar 6911/1403 tarihiyle bağlantılıdır.²⁷⁴ Schreiner'ın hem Kısa Kronik notunu hem bu Sırp kaynağını hatalı bulduğu anlaşılmaktadır. Onun araştırmalarına göre Kr.72a ve Sırp Yıllığı'ndaki bilgiler muhtemelen o bölgede yazılan ortak bir kaynağa sahiptir ve kronikteki pek çok notun kaynağı Sırp Yıllıklarıdır.²⁷⁵ Bu ilişkiyi tespit eden Schreiner, muhtemelen her iki kaydın da ortak hataya düştüğünü düşünerek bu kayıtların 1403 yılıyla ilgili olduğuna ihtimal vermemiş olmalıdır. Onun bu sonuca ulaşmasında Musa Çelebi hakkında dönemin kaynaklarındaki bilgilerin karmaşıklığı da etkili olmuştur. Musa Çelebi ve Fetret Devri hakkında en çok bilginin olduğu Osmanlı kaynaklarını doğrudan kullanmayan Schreiner, doğal olarak bu notun 1403 yılıyla ilgili olmadığını düşünmüştür. Keza, Musa Çelebi ve Fetret Devri üzerine yapılan araştırmalar da buradaki kısa kronik notunu ve Sırp Yıllıkları'ndaki bilgiyi gözden kaçırmış gözükmektedir. Peki, bu kronik notu gerçekten Musa Çelebi'nin 1403 gibi erken bir tarihte sultan olduğunu kaydetmiş olamaz mı? Bu sorunun cevabı kanaatimizce Musa Çelebi'den bahseden Osmanlı kaynaklarında vardır.

Fetret Devri ve şehzadeler hakkında bugüne kadar yapılan çalışmalarda, Ankara Savaşı sonrası Musa'nın faaliyetleri, esas alınan kaynaklara göre farklı kurgulanmıştır. Bu farklılık tespitlerimize göre esasen Neşrî nüshaları ve diğer Osmanlı kaynakları arasındaki anlatı farkından kaynaklanmıştır. Fetret Devri üzerine en geniş malûmatı veren Neşrî'yi anlatısına esas alan modern çalışmaların, Musa Çelebi'nin, Bursa'yı İsa Çelebi'yle Karasi bölgesindeki mücadelesinden sonra ele

---

²⁷⁴ Stojanovič, *Letopisi*, s. 221 (Nr. 607); Bu kaydı Schreiner tespit etmiş ve tarafımızdan kontrol edilmiştir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 392.

²⁷⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 558–559.

geçirmesinden bahseden Âşıkpaşazâde ve Oruç gibi kaynakları dikkate almadıkları görülür. Neşrî'deki *menâkıbnâme*nin Fetret Devri ile ilgili çok değerli bilgiler verdiği pek çok tarihçi tarafından kanıtlanmıştır.²⁷⁶ Ancak, Fetret Devri gibi karmaşık ve kaynakların yetersiz olduğu olayları kurgularken bunu sadece Neşrî üzerinden yapmak, diğer kaynaklardaki bazı bilgileri gözden kaçırmaya neden olabilir. Örneğin, Zachariadou, Süleyman Çelebi üzerine yazdığı ünlü makalesinde daha çok Bizans ve Batı kaynaklarını temel alırken, sıklıkla Neşrî'deki anlatıya başvurmaktadır. Kendi içinde uyumlu gibi görünen kurguda, Âşıkpaşazâde ve Oruç Beğ'de anlatılan mücadeleden bahsetmez. Kaldı ki bu bilgileri kullanmış olsaydı dahi onun kurgusunda bazı çelişkiler yaratabilirdi. Bu durumun en tipik örneği ise Kastritsis'in eseri olmuştur. Bütün kurgunun, Neşrî'deki *Ahvâl* (menâkıbnâme) anlatısı üzerine inşa edildiği eserde, kendi içinde tutarlı bir Fetret Devri anlatısı ortaya koyulmuştur. Mevcut Bizans, Osmanlı ve Batı kaynaklarının ve literatürün neredeyse tamamını karşılaştırmalı kullanan yazar, bu devir hakkında bilgi veren Kısa Kronikleri de sıklıkla kullanmıştır. Ancak, eserde Musa Çelebi hakkında burada konu edilen Kısa Kronik notunu değerlendirmemiştir. Bu not haricindeki bütün kronik notlarını gördüğü ve yorumladığı düşünüldüğünde, bir dikkatsizlik sonucu değil, bilinçli bir tercih olduğu anlaşılmaktadır. Bunun en önemli sebebi, yukarıda belirttiğimiz gibi anlatı kurgusunu tamamen Neşrî'ye dayandırarak, diğer Osmanlı kaynaklarındaki farklı anlatıları yeterince tahlil etmemesidir.²⁷⁷ Esasında Neşrî dışındaki Osmanlı kaynakları daha önce bazı Osmanlı tarihçileri tarafından tahlil

---

²⁷⁶ Bu çalışmalar ve İnalçık'ın bu kaynak üzerine yorumları için bkz. İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 97–103.

²⁷⁷ Eserdeki Musa Çelebi anlatısı için bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 129–134.

edilmiştir. Fakat bu tahlillerin anlatı kurgusunda da sorunlar olduğundan bazı tutarsızlıkların ortaya çıkmaması doğaldır. Bu çalışmalardan bahsetmeden önce, Neşrî dışındaki Osmanlı kaynaklarındaki Musa Çelebi'ye dair ilk haberleri nakletmek daha anlaşılır olmasını sağlayacaktır. Bunlardan *Oruç Beğ Tarihi*'ndeki kayıt şöyledir:

“...Ve İsa Çelebi ve Musâ Çelebi birbirini kova, Karası vilâyetinde vardılar uğraşdılar. Âhir Musa Çelebi, İsa Çelebi'yi aradan götürdi kendi kaldı.

Mûsâ Çelebi gelüp Bursa'da oturdu. Emir Süleyman bunu işitdi. Ardından yeniçeri kapu halkıyla, Rûm-eli leşkeriyle Anadolu'ya geçüp Bursa'ya vardı. Mûsâ Çelebi kaçdı Karaman-oglı'na vardı. Anda kaldı. Emir Süleyman bunu işidüp kız karındaşı Fâtıma Hatun ve kiçi karındaşı Kâsım Çelebi o vakt sagdı dirler. Anları Emîr Süleymân Kostantin tekürine rehn kodı. Tekürile barışdı; hiç yağılık itmeye dostluk ide. Emîr Süleymân âhirü'l emr girü Rûm-eli'ne geçdi, hicretün sene 805 vâkı' oldı.²⁷⁸

Oruç Beğ'in h. 805/1402-3 olarak tarih düştüğü bu anlatıyı Bayezid'in ölümü üzerine şehzadelerin durumunu açıklamak amacıyla yazdığı anlaşılmaktadır. Buradan açıkça anlaşılacağı gibi, Musa Çelebi, İsa Çelebi ile Bursa üzerinde mücadele ettikten Musa Çelebi Bursa'yı ele geçirmiş, ancak Süleyman Çelebi'nin Rumeli ordusuyla Anadolu'ya geçerek Musa'yı şehirden uzaklaştırmıştır. Musa ise Karamanoğlu'na sığınmıştır. Bayezid'in ölümünden sonra yaşananlar, bu anlatıyla neredeyse aynı şekilde Âşıkpaşazâde ve Anonim Osmanlı Kroniği'nde şu ifadelerle kaydedilmiştir:

Âşıkpaşazâde (Âli Bey): Altı oğlu kalub beşi mâlum biri nâbedid olmuş idi. Emir Süleyman ve Mehmed ve Musa ve İsa o küçücük sarayda kalmış idi, nâbedid olan Mustafa'dır. Emir Süleyman'ı, Ali Paşa, Eyne Beyi Subaşı ve Hasan Ağa aldılar Rumili'ne

---

²⁷⁸ *Oruç Beğ Tarihi*, haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2008, s. 42-43. [Bundan sonra *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk)].

girdiler. Sultan Mehmed girü Amasya'ya gitdi. Musa, Brusa'ya geldi. İsa Karesi vilayetinde birbirini kovup (takip etmek) yürüdü. Aher Musa İsa'yı giderdi, kendi Brusa'da oturdu.”

Âşıkpaşazâde Tarihi'nin bir başka nüshasında bu olay biraz daha ayrıntılı anlatılmaktadır. Her iki nüshada da h. 805 tarihi düşülen olayın anlatımı diğer nüshada şöyledir:

Âşık Paşazade (K. Yavuz-Y. Saraç) “...İsâ ve Mûsâ, Bursa vilâyetinde ve Karasi ilinde birbirin kovupyorurlardı. Âhir Mûsî İsâ'yı giderdi. Kendü gelüp Bursa'da oturdu. Bu taraftan Emîr Süleymân da Bursa'ya togruldu geldi. Mûsî kaçup Karaman'a gitdi. Emîr Süleymân'un bir kız karındaşı kim adı Fâtıma Hatun'dur ve kiçi karındaşı kim Kâsım'dur, anları İstanbul'da rehin kodı kim barışa, hiç yağılık itmeye. Âhirü'l emir Emîr Süleymân girü Rûmili'ne geçdi. Bunun târîhi hicretün sekiz yüz bişinde vâkı' olundu.”²⁷⁹

Anonim Osmanlı Kroniği'nde ise bu olay şöyle anlatılmaktadır:

“İsa ve Musa Karasi ilinde birbirin kovagitdi. Âhirü'l emr Musa, İsa'yı bulup aradan götürdi. Andan Musa Çelebi Bursa'ya vardı. Emir Süleyman dahı Bursa'ya geldi. Andan Musa kaçdı, Karaman'a gitdi. Andan emir Süleyman karındaşı Kasım Çelebi'yi kızkarındaşı Fâtıma ile Kostantiniyye'de rehin kodı ki, hiç yağılık itmeye dura. Andan gelüp İstanbul'dan geçüp Rum-ili'nde Edrene'de tahta geçüp karâr itdi, hicretün sene-i 804, padişah oldu.”²⁸⁰

Görüldüğü üzere üç ayrı Osmanlı kroniğine göre, Musa Çelebi h. 805 (1403) yılında, kısa bir süre de olsa İsa'yı kovarak Bursa'yı ele geçirmiş, ancak Süleyman'ın gelişiyle tutunamayarak Karaman'a sığınmıştır. Bu noktada, Musa Çelebi'nin Bursa yöresine gelmeden önce, Timur tarafından salıverilme öyküsünü hatırlamak gerekir. Neşri'ye göre, Mehmed'i başarılarından sonra Rum eyaletinde egemen hale gelince

---

²⁷⁹ Âşık Paşazade, *Osmanoğulları'nın Tarihi*, haz. Kemal Yavuz-M.A. Yekta Saraç, K Kitaplığı, İstanbul 2003, s. 414 (Bundan sonra *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç); *Âşıkpaşazâde, Tevârih-i Âl-i Osman*, nşr. Âli Bey, İstanbul 1332, s. 81. [Bundan sonra *Âşıkpaşazâde* (Âli)]

²⁸⁰ *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000, s. 56-57 [Bundan sonra *Anonim Osmanlı Kroniği*, (Öztürk)].

Timur onu huzuruna çağırıştır. Mehmed yerine Timur'un elçisinin yanına Sufi Bayezid adlı adamını bir mektupla elçi olarak göndermiştir. Elçi Timur'un yanına ulaştığında Bayezid'in ölüm haberini öğrenmiştir. Neşrî'nin anlatımına göre Timur elçiye Bayezid'in öldüğünü bildirmiş, Sufi Bayezid'in gitmesine izin vermeyerek başka bir elçiyle bir mektup yazdırarak bunun Mehmed'e bildirilmesini emretmiştir. Mehmed Çelebi Timur'un mektubundan babasının öldüğünü öğrendiğinde birkaç gün yas tutmuş, sonra da dağların arasındaki yolculuğuna devam ederek Aruş (bugün Ankara Beypazarı-Güdül arasında Uruş) denen yere gelmiştir. Neşrî bundan sonrasını şöyle anlatmaktadır:

“Yıldırım Han'ı Ak-şehr'de koyup Germiyan-oglı Ya'kub Beg'e ısmarladı ki, “eger Mehmed bunda gelüp, atasın ve karındaşın taleb idicek olursa Yıldırım'ı ve oğlu Mûsâ Çelebi'yi viresin. Zîrâ Yıldırım eyle vasiyyet itmişdür” diyüp, kendüsi askerile kalkub Tatar'a çıkub, Tatar'ı dahi gâret idüp, andan sonra karâr itmeyüp, yine vilâyetine azm itdi.”

Neşrî'nin eserinde hikâyenin asıl kahramanı Mehmed olduğu için sıkça görüldüğü gibi bu hikâyede de onu haklı çıkarma gayreti vardır. Nitekim bu hikâyenin devamında, Mehmed'in, henüz reşit olmayan kardeşi Musa'nın naipliğini yapan Yakub ile ittifak içinde, babasının cenazesini gömeceği Bursa'yı, İsa Çelebi'den alma gayretleri ve nihayet Ulubad Savaşı anlatılmaktadır. Böylelikle onun kardeşine karşı savaşı da meşrulaştırılmaktadır. Neşrî'de sıkça görülen bu özellik nedeniyle anlatının bu kısmı Kastritsis tarafından da kuşkulu bulunmuştur.²⁸¹ Dönemin çağdaşlarından Timur'un tarihçisi Şerefeddin Yazdî'nin anlatısını daha doğru olduğunu kabul etmektedir. Yazdî'nin anlatısına göre Timur, özel bir şefkat

---

²⁸¹ Bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 84-85.

gösterdiği²⁸² Musa Çelebi'ye “hil'at, kemer, kılıç ve tırkeş” vererek Bursa'ya babasının naaşını götürmesini istediği bilgisini verir. Timur, kıymetli hediye ve 100 at bağışlayarak Bursa ve çevresinin emirliğini kendisine tevcih etmiştir. Bir *yarlığ* ile babasının cenazesini de alarak Bursa'ya götürmesini emretmiştir.²⁸³ Neşrî'nin anlatısıyla birleştirildiğinde, Musa Çelebi'nin Timur tarafından *yarlığ* verilerek naipliğinin ve Bayezid'in cenazesinin Germiyanoglu Yakub'a verildiği sonucunu çıkmaktadır. Ayrıca, Timur'un Ankara Savaşı'ndan sonra bir süre Yakub'un Kütahya'daki sarayında kaldığı ve yakınlaştıkları dönemin kaynaklarında açıkça anlatılmaktadır. Dolayısıyla, Germiyanoglu Yakub'un Musa'nın naibi bir “atabeg” olarak kendisinin Bursa'ya egemen olma girişiminde bulunmuş olma ihtimali de vardır. Öte yandan Yakub'un o sırada Bursa'ya egemen olan İsa yerine neden Mehmed ile ittifak içine girdiği sorusu önemlidir. Bu soruyu kendine de soran D.Kastritsis'in tezlerinden biri, Osmanlı olmayan birini Bursa sakinlerinin kabul etmeyeceği, diğeri ise Süleyman ve İsa'ya göre daha güçsüz olan Mehmed'in, Bayezid'in eski düzenini canlandırma ihtimalinin daha düşük olmasıdır.²⁸⁴ Üstelik Çelebi Mehmed'in aynı tarihlere ait Yakub'a yazdığı bir *Sevgendnâme*'den bu

---

²⁸² Chalkokondyles, Musa Çelebi ve savaşta Timur'a esir düşen komutanlara, rütbelerini sökmek dışında ağır ceza verilmediğini, bunlar arasında en yüksek rütbelinin Musa olduğunu ve bu yüzden ordugâh çevresinde dolaşmasına izin verildiğini yazar. Timur'un Musa'ya müsamahalı davrandığı anlaşılması bakımından ilginçtir. Bkz. Nicos Nicoloudis, Laonikos Chalkokondyles, *A Translation and Commentary of the 'Demonstrationes of Histories' (Books I-III)*, Athens 1996, s. 322-323.

²⁸³ Bkz. İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 79, 83 ve Tekindağ, “Musa Çelebi”, *İA*, s. 662'den nakledilen bu eserin son yayını için bkz. Sharaf al-Dîn 'Alî, *Zafar-nâmah: Târîh-i Umûmî-yi mufassal-i Îrân dar dwrah-i Timûriyân*, yay. Muhammad Abbâsî, 2 Cilt. Tahran 1336/1957-1958.

²⁸⁴ Bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 85.

ittifakın olduğu kesin olarak anlaşılmaktadır.²⁸⁵ Bununla birlikte, yazarın yukarıda gösterdiğimiz gibi diğer Osmanlı kaynaklarındaki anlatıyı ve bunlara dayanarak yazılan bazı eserleri tartışmadığını görüyoruz. Başka bir ifadeyle, yazarın kurgusunda, Musa Çelebi'nin Bursa'yı ele geçirme meselesi açıkta kalmaktadır. Elbette onun kurgusunda bu bilgileri kronolojik olarak yerine koymak güç görünmektedir. Musa'nın Bursa'daki kısa egemenliği kronolojik olarak Bayezid'in 9 Mart 1403'te ölümüyle, 18 Mayıs 1403 arasında bir tarih aralığına sıkıştırılmak zorundadır. Yukarıda Ulubad Savaşı değerlendirilirken belirtildiği gibi bu aralıkta Mehmed ile İsa arasında Ulubad Savaşı da yaşanmıştır. Ancak bunun imkânsız olmadığı da söylenebilir.

Eğer Neşrî dışındaki anlatıları esas alırsak şöyle bir kurgu yapılabilir: Musa Çelebi yanında Germiyanoglu Yakub'la ve Timur'un siyasî desteğiyle, 9 Mart'tan hemen sonra İsa'yla Karasi bölgesinde kısa süren çatışmalardan sonra şehri ele geçirmiştir. Bursa'nın o dönemde *payitaht* olarak önemini yeniden tartışmaya lüzum yoktur. Ancak burada tahta oturanın meşru "sultan" olmasının, devletin tamamına egemen olmak isteyen bu şehzadeler için zarurî olduğunu hatırd tutmak gerekir. Musa Çelebi'nin tahtta çok kısa oturduğu da açıktır. Ancak bu kısa sürede de olsa "sultan" unvanını kullanmamış olması mümkün değildir. Bu açıdan bakıldığında kronik notumuzda ve Sırp Yıllıkları'nda 1403 gibi erken bir tarihte Musa için "sultan" unvanının kullanılmış olması anlam kazanmaktadır. Muhtemelen kronik ve Sırp Yıllıkları bu sırada yaşananlardan bir şekilde haberdar olmuşlar veya Musa'nın Rumeli'ye geçtikten sonraki süreçte bu bilgiyi edinmişlerdir.

---

²⁸⁵ Bu Sevgendnâme için bkz. Şinasi Tekin, "Fatih Sultan Mehmed Devrine âit bir İnşâ Mecmuası", *Journal of Turkish Studies*, 20 (1996), s. 267-311; Kastritsis, *a.g.e.*, s. 86.

Musa Çelebi ve Germiyanoğlu Yakub'un Bayezid'in naaşını Bursa'ya hemen getirmediği anlaşılmaktadır. Daha sonra Mehmed yine Yakub'la yaptığı ittifak sonucu Musa ile beraber Bayezid'in naaşını isteyecektir. Bu durum, Musa'nın Bursa'yı ele geçirmesine rağmen yerinin sağlam olmadığını da göstermektedir. Nitekim kısa süre Musa Karaman'a sığınmak zorunda kalmıştır.²⁸⁶ Bu anlatılarda İsa'nın şehri tekrar aldığı anlatılmamakla birlikte Neşrî ve pek çok kaynak Ulubad Savaşı sırasında İsa'nın Bursa'da egemen olduğunu kaydetmiştir.²⁸⁷ Bu noktadan yeniden Mehmed ile Yakub'un ittifakına bakmak gerekir. Eğer olaylar burada kurguladığımız gibi gerçekleştiyse, Musa Çelebi ilk olarak tek başına veya Yakub'un naipliğinde Bursa'yı ele geçirmiştir. Ancak yine muhtemelen Süleyman'ın desteğiyle İsa şehri kısa sürede geri almıştır. Musa'nın Karaman'a kaçtığı söyleniyorsa da yine Ulubad Savaşı'ndan sonra Germiyanoğlu Yakub'tan Mehmed'in Musa'yı ve babasının cenazesini istemesinden anlaşılmaktadır. Görüldüğü gibi burada Neşrî'nin anlatısı yine de büyük oranda doğrulanmaktadır.

Buraya kadar, Neşrî'de, diğer Osmanlı kroniklerinde bahsedilen Musa Çelebi'nin Bursa'yı alma hikâyesinin olmadığı ön bilgisiyle tartıştık. Ancak yine Neşrî'nin farklı nüshalarından kaynaklanan ve gözden kaçırılan bir ifade, esasında

---

²⁸⁶ Enverî, Musa Çelebi'nin Menteşe yöresine gittiğini yazar. Enverî ayrıca İsa'yı da Süleyman Çelebi'nin öldürdüğünü kaydetmiştir. Bkz. *Düstûrnâme-i Enverî, Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1466)*, Haz. Necdet Öztürk, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003, s. 42. [Bundan sonra *Düstûrnâme-i Enverî (Öztürk)*]. Şehabeddin Tekindağ'ın naklettiğine göre Behiştî onun Germiyanoğlu Yakub Bey'in yanına gittiğini, Ibn Arabshâh ise Amasya'ya Mehmed'in yanına gittiğini kaydetmiştir. Bkz. Ibn Arabshâh, *Tamerlane or Timur the Great Amir*, s. 184-185.

²⁸⁷ Bkz. yukarıda "Ulubad Savaşı"

dolaylı da olsa diğer Osmanlı kronikleriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Neşrî *menâkıbnâmenin* Fetret Devri'ni anlatmaya başladığı hikâyenin öncesinde *Cülûs-ı Emîr Süleymân* başlığının hemen altında Bayezid'in oğullarını saymaya başlar. Bu kısım Neşrî'nin Menzel nüshasında şu şekilde okunmuştur:

“İsâ gelüp Bursa'yı taht idinüp, nevahisiyle zabt itdi. Mûsâ atasıyla giriftâr olmuşdı. Bunlarun ahvâli ale't-tafsil zikr oluna, inşâ-Allâhu'l-azîz. Andan Emîr Süleymân, Bursa'ya gelüp, Mûsâ kaçub Karaman'a gitdi...”²⁸⁸

Neşrî, daha sonra Fetret Devri'ndeki olayları Mehmed'i meşrulaştıracak bir kurguyla anlatmaya başlar. Bilindiği gibi bu Neşrî'nin bu bölümü Ahmedî ve başka bir çağdaş kaynaktan aldığı araştırmalar sonucu kanıtlanmıştır. Ayrıca Neşrî'nin metnin tamamında Âşıkpaşazâde ve öteki metinlerden faydalandığı da kanıtlanmıştır.²⁸⁹ Neşrî nüshaları arasında orjinale en yakını olarak bilinen Menzel (Mz) Nüshasında, yukarıda alıntılanan kısım *menâkıbnâmedeki* Musa Çelebi anlatısı çelişmektedir. Buradaki “*Andan Emîr Süleymân, Bursa'ya geliüp, Mûsâ kaçub Karaman'a gitdi*” ifadesinin Neşrî'nin başka bir yerinde tekrar konu edildiği görülmez. Yukarıda gösterdiğimiz diğer Osmanlı kronikleriyle çok benzeyen bu ifade, Âşıkpaşazâde veya başka bir metinden alınmış olmalıdır. Aksi takdirde *menâkıbnâme*yle ilgisi kurulamamıştır. Bu durumun şimdiye kadar yapılan tetkik eserlerde gözden kaçırılmasının nedeni Unat-Köymen tarafından yayımlanan Manisa nüshasında *Andan Emîr Süleymân, Bursa'ya geliüp, İsa kaçub Karaman'a gitdi*

---

²⁸⁸ Neşrî, *Cihânnümâ*, (Öztürk), s. 166.

²⁸⁹ Bkz. İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 83-103.

şeklinde kaydedilmiş olmasıdır.²⁹⁰ Bu nüshada kaçan şehzadenin Musa yerine İsa olarak kaydedilmiş olması olayın yanlış yorumlanmasına neden olmuş, İsa'nın daha sonra Karaman'a sığındığı olayla karıştırılmış olmalıdır. Eğer, Menzel nüshasını esas alırsak Neşrî'nin diğer Osmanlı kronikleriyle bu konuda uyumlu olduğu sonucu çıkar. Esasında bu nüsha farklılığını en başından belirterek yukarıdaki tartışmaların çoğundan bahsetmeye gerek kalmayabilirdi. Ancak, Fetret Devri üzerine yapılan çalışmalarda Musa Çelebi'nin bu ilk yılları birbirinde çok farklı kurgulandığı görülmektedir. Bazılarında Âşıkpaşazâde'ye ve Oruç Beğ Tarihi'ne itibar edildiğini belirtmek gerekir. Bunlar arasından Ş. Tekindağ ve Uzunçarşılı, Şerefeddin Yazdî ve Behiştî gibi kaynakları da kullanarak anlatısını Musa'nın Bursa'yı ele geçirdiği bilgisi üzerinden kurgulamıştır.²⁹¹ Halil İnalçık, Neşrî anlatısına göre kurgulamasına rağmen Bayezid'in salıvermesinden sonra Musa'nın da taht kavgası içinde olduğunu belirtmiştir.²⁹² Uzunçarşılı, aynı kaynaklarla bizim anlatımıza daha yakın bir tahminde bulunmakla birlikte "Buraları şimdilik karışıktır; şüphelidir" diyerek kuşkusunu ifade etmiştir.

Sonuç olarak, kronik notumuzu yukarıda bahsettiğimiz kaynaklar ışında yeniden yorumladığımızda, en azından Fetret Devri'nin bu karışık ilk yıllarının yeniden yorumlanması gereği ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Kronik notunda kronoloji verilmemesine rağmen bir önceki notta (Kr.72a/13) Bayezid'in öldürüldüğünden bahsedildikten hemen sonra, bir sonraki notuna "Ve o zaman" diye başlayarak, iki olayın birbirine yakın bir zamanda gerçekleştiği izlenimi vermektedir.

---

²⁹⁰ Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 364–365.

²⁹¹ Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 330 ve dn.2; Bkz. Tekindağ, "Musa Çelebi", s. 662.

²⁹² İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 83; İnalçık, "Mehemmed I", *EI*², s. 973.

Burada not edilmesi gereken başka bir nokta ise Musa Çelebi'nin öldüğü 1413 yılına kadar Bursa'da tahta oturmamış olmasıdır. Bursa'yı ele geçiremedikçe tahta oturmuş ve sultan sayılmayacağından, bu notun Bursa ile ilgisi olmalıdır. Bu kaynakların ışığında, kronik notunun 1403 yılına ait olmasının muhtemel olduğunu söyleyebiliriz.

2. 5. Musa Bey'in Mesembria'yı Kuşatması (Eylül 1409- Ocak 1410)

Kr. 29/7: 6919 yılında Musa, imparatorun topraklarını yağmaladı ve Mesembria'yı kuşattı.

Kronik notu, kaynaklarda Musa Çelebi'nin Rumeli'ye geçtikten sonraki faaliyetleri hakkında en erken kayıttır. Musa Çelebi'nin Ankara Savaşı'ndan sonraki durumu hakkında dönemin kaynaklarında yeterince bilgi olmadığı yukarıdaki değerlendirmelerde görülmüştür.²⁹³ Onun ne zaman Rumeli'ye geçtiği kimlerden yardım aldığı ve Rumeli'deki müttefikleri konusunda da kaynakların farklı anlatıları söz konusudur. Kaynaklar, onun yanında bulunduğu Çelebi Mehmed'in onayı, Eflâk prensi Mircea'nın daveti ve İsfendiyar beyinin yardımlarıyla Rumeli'ye geçtiğini anlatırlar. Bu geçişte, Bizans İmparatoru II. Manuel'in de yardımı ve teşviki olduğuna dair görüşler de ileri sürülmektedir.²⁹⁴ *İslâm Ansiklopedisi*'nde Musa Çelebi maddesini yazan Ş. Tekindağ'a göre Musa Çelebi, Temmuz 1409'da

---

²⁹³ Bu kaynakların değerlendirmeleri için bkz. Nedim Filipovic, *Princ Musa i sejh Bedreddin*, Sarajevo 1971, s. 102.

²⁹⁴ Musa Çelebi'nin Rumeli'ye geçişine kadar olan durumu hakkındaki tartışma ve kaynaklar için bkz. Tekindağ, "Musa Çelebi" *İA*, s. 661-666; krş. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 123-137; Ayrıca Jorga'da Temmuz 1409'da geçtiğini idia etmektedir; bkz. Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, çev. N. Epçeli, Yeditepe Yay. İstanbul 2005, s. 310.

Rumeli'ye geçmiştir.²⁹⁵ P. Wittek ise 1409 yılı sonuna doğru Rumeli'de ortaya çıktığını ileri sürmüştür.²⁹⁶ Ancak bu konuda sundukları kanıtlar yetersizdir. Bazı tarihçiler Musa Çelebi'nin 1406 yılında Rumeli'ye geçtiğine inanmaktadırlar. Bu tarihi ilk ileri süren Aleksandrescu-Dersca, Romen tarihçi M. Gubaoğlu'na referansı dışında bir kaynak göstermemiştir. İncalcık bu bilgiye itibar etmiştir. İncalcık, Neşrî'deki *Menâkıbnâme*'de Musa'nın Rumeli'ye geçişinden bahsedilirken, aynı sıralarda Çandarlı Ali Paşa'nın ölüm tarihini vermesini bu olay için referans almaktadır. Dolayısıyla, Hicrî 17 Recep 809/28 Aralık 1406 tarihinde ölen Çandarlı Ali Paşa'nın öldüğü sıralarda gerçekleşen Musa Çelebi'nin Rumeli'ye geçiş tarihini 1406 olarak kabul etmektedir. İncalcık, I. Mehmed dönemini de içeren en son yayınlarında da tespitlerinde bir değişiklik yapmamıştır.²⁹⁷

Bununla birlikte, dönemin kaynaklarında Musa Çelebi ile ilgili bilgiler daha çok Rumeli'deki faaliyetleriyle ilgilidir. Musa Çelebi'nin Rumeli'deki tek Bizans toprağı Mesembira'yı kuşatmasından bahseden kronikteki bu bilgiye başka bir kaynakta ulaşılammıştır. Kronikteki ifadeden anlaşıldığına göre Musa "imparatorun (Basileus)" yani Bizans'ın topraklarını yağmalamıştır. Kaynaklardan sadece Chalkokondyles Musa'nın Eflâk askerleriyle birlikte Bizans bölgesini işgal ettiğini yazar.²⁹⁸ 1403'teki *Bizans-Türk Antlaşması*'nda Bizans'a devredilen kalelerden olan Mesembria'yı kuşattığı haberi kronikte 6919/Eylül 1410-Ağustos

---

²⁹⁵ Tekindağ, *İA*, s. 661-666.

²⁹⁶ Paul Wittek, "Ankara Bozgunundan İstanbul'un Fethine" çev. Halil İncalcık, *Belleten* XXVII (1943), 557-589. Burada s. 576.

²⁹⁷ Halil İncalcık, "Mehammed I", *ET*, s. 974-975 Bkz. İncalcık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 93-94.

²⁹⁸ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. I, s. 161.

1411 olarak tarihlenmiştir.²⁹⁹ Kentin fethedilmediği, sadece kuşatıldığı açıkça “kuşatmak” fiilinden anlaşılmaktadır. Kaldı ki fethedilmiş olsaydı kaynaklarda mutlaka kaydına rastlanması gerekirdi. Ancak, kronik notunun kaydettiği bu kronolojinin hatalı olduğu yine başka bir Kısa Kronik kaydıyla birlikte ortaya çıkmaktadır. Aşağıda değerlendireceğimiz bu kronik notunda, Diampolis (Yanbolu/Yambol)’in Musa tarafından alındığından bahsedilir. Bir başka bir kronik notunda tarihin kesin olarak kaydedilmesinden daha iyi anlaşılmaktadır. Kr.96/2’deki kayda göre Musa Çelebi 13 Şubat 6918 (1410)’da Diampolis’de Saruca Paşa adlı Emir Süleyman’ın bir beyini yakalamıştır. Musa Çelebi’nin coğrafi olarak Mesembria’dan geçmeden Diampolis’e ulaşmış olması mümkün değildir. Dolayısıyla, yolculuğun yaklaşık bir hafta süreceği hesaplandığında Mesembria’nın Ocak 1410 civarında kuşatılmış olması gerekmektedir.³⁰⁰ Benzer bir şekilde Musa Çelebi’yle ilgili 6919 tarihi hatalı olarak Kr. 9/39’da kaydedilmiştir. Bu ortak kronolojik veri her ikisinin de hatalı kaydedildiğine ilişkin bir temel oluşturmaktadır.³⁰¹ Bu kronik notu aynı zamanda Musa Çelebi’den bahsedilen en erken tarihi kayıt olması bakımından da önemlidir.³⁰² Sonuç olarak, bu kronik notuyla beraber, aşağıda göreceğimiz Kısa Kroniklerin,

---

²⁹⁹ Bu antlaşmada Bizans’a devredilen yerler arasında Mesembria’nın da adı geçer. Bkz. Dennis, “1403 Tarihli Bizans-Türk Antlaşması”, s. 160.

³⁰⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 394.

³⁰¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 394, dn. 87.

³⁰² Bu nedenle Schreiner onun muhtemelen Eylül 1409-Ağustos 1410 tarihleri arasında Rumeli’ye geçtiğini ileri sürmüştür. Bu kanaat başka bir kaynaktan doğrulanamamıştır. Ayrıca onun daha erken bir tarihte geçerek Mircea’nın yanında bir süre güç toplamış olma ihtimali de düşünülmelidir.

Musa Çelebi'nin Osmanlı kaynaklarında bahsi geçmeyen Rumeli'deki ilk günlerine dair en önemli kaynaklardan biri olduğu ortaya çıkmaktadır.

2. 6. Musa Bey'in Diampolis'i (Yanbolu) Zapt etmesi (13 Şubat 1410)

Kr. 96/2: *Daha sonra ise, 6918 yılında, bu Emir Süleyman'ın kardeşi Musa bey, Voyvoda Mircea'nın hükmettiği Eflâk'dan geldi. Ve Saruca Paşa'yı Diampolis'te yakaladı, Şubat ayının 13'ünde, Cuma günü. Ve Romania'nın [Rumeli] bütün kaleleri bütün toprakları da dâhil itaat ettiler.*

Kr. 72a/16: *6912 yılında Musa Sultan Bulgaristan üzerine yürüdü ve savaşta çok insan ve hükümdar telef etti.*

Musa Çelebi'nin Mesembria (Nişabur)'yı kuşattıktan sonra oradan Diampolis (Yanbolu)'e ilerleyerek Emir Süleyman'ın beylerinden Saruca Paşa'yı 13 Şubat 1410 (6918)'da mağlûp ettiğini haber veren tek kaynak Kr. 96/2 notudur. Bu kronoloji, yukarıda da belirtildiği gibi Diampolis'den önce Mesembria'yı kuşattığı haberinin tarihini yaklaşık olarak belirlememizi de sağlamıştır. Bununla birlikte kronik notunun Yunanca tercümesiyle ilgili farklı bir görüşü belirtmek gerekmektedir. Kastritsis'e göre kronikte kullanılan Yunanca ετζάκωσεν (etzakōsen<τσακώνω) sözcüğü “kaptı, yakaladı” anlamına gelmektedir. Bu sözcüğe çok yakın bir imlâ ile yazılan ετζάκισεν (etzakisen<τσακίζω) sözcüğü ise “yendi, mağlûp etti” anlamına gelmektedir. Bu sözcük aynı Kr. 96'nın farklı notlarında da kullanılmıştır. Dolayısıyla kronik yazarı “ετζάκωσεν=yakaladı” sözcüğü ile Saruca Paşa'nın mağlûp edildiğini değil, yakalandığını anlatmak istemiştir.³⁰³ Kronikteki bu bilgi Stefan Lazareviç'in hayatını anlatan Filozof Konstantin de açıkça doğrulanmaktadır. Bu kaynakta olay şöyle anlatılmaktadır:

---

³⁰³ Schreiner, sözcüğün Almanca tercümesinde bu ayrıma dikkat etmemiş ve τσακίζω (tsakizo) sözcüğünün anlamı içinde olan Almanca “schlag=sertçe vurmak, darbe

“Musa, Eflâk dönüşü sonrası İsmailoğullarının en büyük önderlerinden Saraca Paşa'nın, Dubulin [Yambol] kentinde olduğunu anladı ve hileyle onu tutsak etti. Saraca'yı yanına alarak Hadrianopolis'e gitti, oradan Kalipoli'ye gitmesini söylediler. Musa orada Saraca'yı öldürdü. Yanına daha çok asker, genelde soyguncu, topladıktan sonra, bütün batı ve İsmailoğulları topraklarına yemin ederek çeşitli vaadler gönderdi. Bunlara inanan herkes yanına toplandı. Kardeşinin, bütün batı topraklarını kısa zamanda elde etti. Despot Stefan'a da, gelip kardeş gibi yardım etmesi karşılığında, büyük, söz ve vaatlerde bulundu. Bir de Süleyman'dan hıncını almasını istiyordu. 'Ben -dedi, -toprağımın büyük kısmını da gerçek bir kardeşe verir gibi sana vereceğim.' Vuk'a da benzer vaatlerde bulundu: 'Sizleri barış ve huzur içinde yaşatacağım.' Yeğenlerine de benzer vaatlerle elçiler gönderdi. Daha önceden kırgın olan bazı komşuları da yanına çekmelerini istiyordu. Yeminle söz veriyor, 'Ben herkese iyilik yapacağım' diyordu.”³⁰⁴

Görüldüğü gibi, Kronik 96/2'de verilen bilgiler Filozof Konstantin'in verdiği bilgilerle örtüşmektedir. Fakat kesin kronoloji sadece Kısa Kronik'te

---

indirmek” fiilini karşılık olarak kullanmıştır. Ancak bu konuya ilişkin açıklamalar kısmını yaparken Musa'nın Saruca Paşa'yı “yakaladığını” (...*dort nahm er den Saruğa Pasa gefangen*) ifade etmiştir. Schreiner'ın bu yorumuna muhtemelen Stefan Lazareviç'in Biyografi'sinde Saruca Paşa'nın yakalandığını anlatan ve kronik notunu doğrulayan kayıt neden olmuş olmalıdır. Dolayısıyla Schreiner tercümeyle hatalı yapmasına rağmen Filozof Konstantin'in kaydına göre yorum yapmıştır. Almanca tercüme için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 130; krş. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 395. İki sözcük arasındaki farkı Kastritsis göstermiş ve Stefan Lazareviç'in kaydıyla doğrulandığını göstermiştir. Bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 143.

³⁰⁴ Konstantin Kosteneçki, *Stefan Lazareviç. Yıldırım Bayezid'in Emrinde Bir Sırp Despotu*, çev. Hüseyin Mevsim, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008, s. 74 [Bundan sonra Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim)]; Konstantin the Philosopher (Kostenecki), *Lebensbeschreibung des Despoten Stefan Lazarevic von Konstantin dem Philosophen*, ed. and trans. Maximilian Braun, The Hague:Mouton 1956, s. 31 [Bundan sonra Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*].

kaydedilmiştir. Bu kroniği doğrulayan başka bir Kısa Kronik ise Schreiner'dan sonra Mioni'nin yayımladığı başka bir kısa kroniktir. Bu kronikteki kayıt şöyledir: *6918 yılı Şubat ayında Mosēs [Musa] Vlachia'dan [Eflâk] geçti ve Batı'nın [Rumeli] bütüün topraklarını ve kalelerini aldı.*³⁰⁵ Kr. 96/2'de kaydedilen 6918 (1410) yılı 13 Şubat tarihini teyid eden bu kronik notu Musa'nın Rumeli'yi tamamen itaat altına aldığını da benzer ifadelerle kaydetmiştir. Dolayısıyla, şimdiye kadar bu açıdan değerlendirilmemiş olan bu kroniğin de Diampolis (Yanbolu)'deki çatışmadan bahsettiği sonucu kanaatimizce hatalı olmayacaktır.³⁰⁶

Musa'nın, bu zaferle birlikte birkaç ay içinde bütün Trakya'yı ele geçirdiği gibi bütün Adriyatik bölgesini, Edirne ve Gelibolu'yu da ele geçirmiş olduğu anlaşılmaktadır.³⁰⁷ Osmanlı kaynakları, Musa'nın Rumeli'yi kısa sürede tamamen ele geçirdiğini anlatırlar. Ancak ayrıntılı bilgi kaydetmedikleri için Musa'nın Rumeli'deki ilk faaliyetlerinden bahsetmezler.³⁰⁸

---

³⁰⁵ Mioni, a.g.m., s. 75, (n. 29).

³⁰⁶ Bu konuda yapılan tetkik eserlerde bu kroniğin kullanılmadığını görüyoruz. Bu konuda en güncel çalışmayı yapan ve Mioni'nin yayımlamış olduğu kroniğin Fetret Devri'yle ilgili notlarını kullanan Kastritsis de Diampolis'deki çatışmayla ilgili bu notu görmemiştir. Bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 142–144.

³⁰⁷ Bkz. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 311-312; John W. Barker, *Manuel II Palaeologus (1391-1425): A Study in Late Byzantine Statemanship*, New Brunswick, Rutgers University Press 1968, s. 282 (Bundan sonra Barker, *Manuel II*); Kastritsis, *a.g.e.*, s. 144–145.

³⁰⁸ Bkz. Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 223; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 478-479; *Rûhî Çelebi*, s. 424-425; *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 44; *Anonim Osmanlı Kroniği* (Öztürk), s. 57. *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 415. *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 81-82.

Aynı olay hakkında Kr. 72a/16'da, Musa'nın Bulgaristan üzerine yaptığı bir seferden bahsederek 6912=1403-4 tarihi kaydedilmiştir. Bu tarihte Musa'nın Rumeli'de olmadığı kesin olduğundan kronolojinin hatalı olduğu açıktır. Ancak, bazı kroniklerde kronolojik bilgi hatalı olsa da olayın kendisinin gerçekleştiğinden bahsediyor olması da önemlidir. Buna göre Kr. 72a/16, Süleyman Rumeli'ye geçmeden önce Bulgaristan topraklarındaki faaliyetlerinden bahsediyor olabileceği gibi, Emir Süleyman ile yaptığı bugünkü Eyüp civarında yaptığı Kosmidion Savaşı'ndan sonra Filippopolis (Filibe)'deki galibiyetinden de bahsediyor olması muhtemeldir.³⁰⁹ Bunun kesin cevabını vermek için kaynaklar şimdilik yetersizdir.

2. 7. Süleyman Çelebi'nin Rumeli'ye Geçişi ve Musa Çelebi ile Kosmidion Savaşı (14-15 Haziran 1410)

Kr. 9/39: 6919 yılında Musa Tatarlardan geldi ve 5 ay İmparator Manuel'e tâbi oldu. Ardından [**Musa**] isyan edince kardeşi Sultan Çelebi imparatorun davetiyle Üsküdar'dan karşıya geçti. [**Bu ikisi**] şehir kapılarının yakınında savaştılar, Musa mutlak yenilgiye uğradı ve Macaristan'a kaçtı.

Kr. 96/3: Sonra onun [**Musa'nın**] kardeşi, Emir Süleyman gelerek -onu İmparator Manuel Palaiologos geçirmişti- ve Şehir'de savaştılar, Kosmidion yukarısında, 15 Haziran, Pazar günü. Ve Musa beyi mağlûp etti ve onu kovdu.

Musa Çelebi'nin Rumeli'de hızlı ilerlemesinin Anadolu'da bulunan Süleyman Çelebi'yi telaşlandırdığı ve hemen Rumeli'ye geçmenin yollarını aradığını Osmanlı, Batı ve Bizans kaynakları anlatmaktadır.³¹⁰ Süleyman'ın Rumeli'ye geçme çabaları ve hemen ardından gerçekleşen Kosmidion Savaşı'nın kronolojisi sadece Kısa Kroniklerde kaydedilmiştir. Bununla birlikte 15 Haziran

---

³⁰⁹ Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 336.

³¹⁰ Bu kaynaklar ve değerlendirmeler için bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 144-149. Bu olayın değerlendirmesi için ayrıca bkz. Barker, *Manuel II*, s. 282-283.

1410'da gerçekleşen bu savaşın öncesi ve sonrasının ayrıntıları esasen Doukas, Chalkokondyles ve Filozof Konstantin'in yazdıklarından öğrenilmektedir.³¹¹ Osmanlı kaynaklarında bu savaştan bahseden sadece Neşrî'dir. Ancak Neşrî'nin anlatısında olaylar geçirilmiştir. Buna rağmen, kaynaklardaki anlatıların Kısa Kroniklerin olmadan tamamlanamayacağı aşağıda görülecektir. Bu nedenle öncelikle savaş öncesi Süleyman Çelebi'nin Rumeli'ye nasıl geçtiği konusunda kaynakların söyledikleriyle başlamak gerekmektedir. Bu konuda Doukas'ın oldukça ayrıntılı anlatımına göre, Musa'nın Rumeli'yi ele geçirmesi üzerine Rumeli'deki Hristiyan hükümdarlar ve Tuna boylarını koruyan muhafızlar Efes'te bulunan Süleyman'a haber salarak tehlikeyi bildirmişlerdir. Bunun üzerine Süleyman hemen yanına İzmiroğlu Cüneyt'i de alarak Efes'ten Lapseki (Lampsakon)'ye gelmişti.³¹² Burada kendisi için Cenevizli Salagruzo de Negro adlı bir soyluya kule inşa ettirerek Gelibolu'ya geçmiş ve ele geçirmiştir. Ancak buradan Musa'nın üzerine gitmeyip eğlenceye daldığı için Musa onun yanındaki adamları kendi yanına çekmeyi başarmıştır.³¹³ Doukas'ın bu anlatısının bir kısmı doğru gibi görünse de, Süleyman'ın Gelibolu'ya geçemediği anlaşılmaktadır. Filozof Konstantin'e göre Gelibolu zaten bütün Rumeli ile birlikte Musa'nın

---

³¹¹ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. I, s. 161, 163. Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 75.

³¹² Doukas, bu olaydan önce Cüneyt'in, Süleyman'a isyanını ve gelişmeleri anlatmaktadır. Ona göre Süleyman onun yerine İzmir'e başka birini vali atamış ve Cüneyd'i (tekrar isyan etmesin diye) Achridai (Ohri) denilen Bulgaristan'daki bir şehre vali atamıştır. Doukas (Grecu), XIX, 3; Doukas (Magoulias), s 106.

³¹³ Doukas (Grecu), XIX, 2-3; Doukas (Magoulias), s. 106.

elindedir.³¹⁴ Ancak, Raguzalıların bir raporunu içeren 30 Mayıs 1410 tarihli belgede de Bizans İmparatorunun Gelibolu'yu kalesi hariç surlarını ele geçirdiği anlatılmaktadır. Venedik arşivinde olan bu belgenin düzenlenmesinden 14 gün sonra Süleyman'ın Bizans'ın yardımıyla ve onlarla bir anlaşma yaparak karşıya geçtiği anlaşılıyor.³¹⁵ Bununla birlikte, Süleyman'ın boğazlarda karşıya geçme çabaları ve onun Çelebi Mehmed ile Musa Çelebi arasındaki sıkışık konumu Bizanslılara çeşitli ödünler vermek zorunda bırakmıştır. Bu durum Neşrî'de *İstanbul tekfurına ba'zı il adayup, andan geçip gitdiler* şeklinde anlatılmaktadır.³¹⁶ Buna rağmen Süleyman Çelebi'nin Bizanslılar ile anlaşmadan evvel tek başına karşıya geçmeye çalıştığına dair Mioni'nin yayımladığı Kısa Kronik'te önemli bir kanıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kronikteki notun tercümesi şöyledir:

---

³¹⁴ Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 74–75; Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*, s. 31–33.

³¹⁵ Bu belgenin aslı şuradadır: *Diplomatarium relationum Republicae Ragusanae cum regno Hungariae*, eds. J. Gelcich and L. Thalloczy, Budapest 1887, s. 195. Buradan naklen metnin Lâtinçe aslı ve İngilizce tercümesini Kastritis, *a.g.e.*, s. 146'da yayınlamıştır. Bu eserin Türkçe tercümesinde metnin İngilizce'den Türkçe'ye tercümesi bulunabilir. Bkz. Kastritsis, *Bayezid'in Oğulları*, s. 153-154; Ayrıca bu metnin özeti ve yorumları için bkz. Jorga, *Notes et Extraits*, s. 180-181; Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 311'de bu belgeye dayanarak, II. Manuel Palaiologos'un Venedik'e elçi gönderdiğini, şehzadelerin mücadelesinden faydalanmak için Türklerin Avrupa'daki gücünü kırma tavsiyesinde bulunduğunu, bu amaçla 8 kadirga istediğini ancak Venediklilerin durumu sessizce izlemeyi tercih ettiği yorumunu yapmıştır.

³¹⁶ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 223. Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 479; *Rûhî Çelebi*, s. 425

Aynı yılın 3 Haziran’ında aynı Mosēs Agion Phokas’da [Ortaköy] Paschainōn ile Mousourmanēs’in [Süleyman’ın] ordusuna karşı savaş yaptı ve onları yendi ve Agios Phokas’ı aldı.³¹⁷.

Kronik notunun başındaki “aynı yılın” ifadesi bir önceki notta verilen 6918 (1410) yılını kastetmektedir. Dolayısıyla Kosmidion Savaşı’ndan en çok 12 gün önce Musa Çelebi ve Süleyman Çelebi’nin Boğaz’ın Avrupa yakasındaki Ortaköy’de savaştıklarını ve Musa’nın galip gelerek burayı aldığını sadece bu kronikten öğrenebilmekteyiz. Buradan, Musa Çelebi’nin İstanbul surlarının dışından itibaren bütün Rumeli’yi karadan kontrol edebildiği sonucuna da ulaşabiliriz. Bu kronikteki yazılan “μετὰ Πασχάινον/Paschainon ile” ifadesi ilginçtir. Anlamı Schreiner tarafından da bilinmeyen ve sözlüklerde karşılığını bulamadığımız bu sözcüğün, Kastritsis’in kişisel mülâkatında Zachariadou tarafından Türkçe “baskın” sözcüğünden Yunancaya geçmiş olan “μπασκίνας=baskinas” olarak saptanabileceği ileri sürülmüştür.³¹⁸ Bu tespiti doğru kabul ettiğimizde, anlamı sadece Musa’nın bir “baskın” sonucu Süleyman’ı mağlûp ettiği şeklinde değiştirmek gerekecektir. Bize göre bu durum notun, öneminde ciddî bir değişiklik yapmayacaktır.

Bu savaş hakkında Kr. 9/39’da da ilginç bilgiler mevcuttur. Ancak öncelikle bu kronikteki bazı ifadeleri açıklığa kavuşturmak gerekir. Bunlardan biri, kronikte kullanılan ἐδουλώθη (edoulothē-tâbi oldu) ifadesidir. Burada Musa’nın İmparator Manuel’e biat etmesinden veya tâbi olmasından bahseder. Buna dair başka hiçbir kaynakta bilgi yoktur. Schreiner bunun kronik yazarının bunu “edebî ifade

---

³¹⁷ Mioni, a.g.m., s. 75 (no.30).

³¹⁸ Bkz. Kastritsis, a.g.e., s. 148.

(euphemistisch)” olarak değerlendirmiştir.³¹⁹ Dolayısıyla böyle bir olayın olmadığına inanmaktadır. Ancak bu ifadenin sadece edebî bir kelâm olmasından öte, Manuel’in, Musa’yı Rumeli’ye geçirme plânlarına kanıt gösterilebileceği iddia edilmektedir.³²⁰ Kronik yazarı, Musa’nın beş ay İmparator Manuel’e tâbi kaldığını yazmıştır. Bu bilgi başka bir kaynaktan doğrulanamamıştır. Ancak Selanik Başpiskoposu Symeon’un Konstantinopolis’te tanık olduğu olayları anlattığı bir hutbesindeki sözleri bunu doğrulamaktadır. Symeon’a göre Manuel, Musa’nın geçmesine yardım etmiş ve ona kış boyunca bakmıştır. Ancak Musa güçlendikten sonra Bizanslılara saldırmıştır.³²¹ Musa’nın Manuel’in yanında kalıp kalmadığı, kaldıysa ne kadar kaldığı başka bir kaynaktan doğrulanamamıştır. Bütün Osmanlı kaynakları, onun Mircea’nın yanına gittiğini ve onun kızıyla evlendiğini anlatmaktadır. Mircea ve Manuel’in Musa’yı ittifak içinde Musa’yı Rumeli’ye geçirdikten sonra dengelerin değiştiği ve Süleyman’ın Rumeli’ye Manuel tarafından Musa’ya karşı geçirildiğini kroniğimiz açıkça kaydetmiştir.³²² Kr. 9/39’da kaydedilen kronoloji hatalıdır. Sadece 6919 (1411) yılını kaydetmiştir. Öte yandan Süleyman’ın Anadolu yakasındaki

---

³¹⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 397.

³²⁰ Kastritsis, *a.g.e.*, s. 138-140.

³²¹ Symeon, *Politico-Historical Works of Symeon, Archbishop of Thessalonica (1416-17 to 1429): Critical Greek text with Introduction and Commentary*, ed. David Balfour, Vienna: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften 1979, s. 48; Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu, *Selanik Başpiskoposu Symeon’un Tarihi Nutku*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara 1998, s. 51.

³²² II. Manuel’in Musa ve Süleyman Çelebi’ler arasındaki dengelerden faydalanarak, iki şehzadeyi birbirine düşürmek ve zayıflatmak amacıyla izlediği gizli politikası hakkında bkz. Kastritsis, *a.g.e.*, s. 145.

Üsküdar'dan İstanbul'a geçtiğine dair kaydı ve Süleyman için "Sultan Çelebi" unvanını kullanması ilginçtir.

Bu savaşın kronolojisini ayrıntılarıyla kaydeden iki Kısa Kronik daha mevcuttur. Bunlardan biri Kr. 96/3'te savaşın 15 Haziran Pazar günü gerçekleştiği gününü kaydedilmiştir. Burada da Manuel'in Süleyman'ı Rumeli'ye geçirdiği açıkça yazılmıştır. Bu savaşın kronolojisini daha ayrıntılı kaydeden bir diğer kısa kronik ise yine Mioni tarafından yayımlanmıştır. Bu kroniğin tercümesi şöyledir:

"Bu ayın 14'ünde imparator [basileus] Moursoumanēs Tzalapi Şehir'e geldi ve 15'inde [Şehir'den] ayrıldı ve Kalligarioi [Eğrikapı] Kapısı önünde Mosē'yı yendi ve onu kovaladı ve Moursoumanēs tekrar Batı'nın hükümdarı oldu. Bundan sonra Anadolu'yu da Kyritzēs aldı."³²³

Kroniğin bu olayı 6918 (1410) yılı olayları içinde anlattığı önceki notlardan açıkça anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Süleyman Çelebi'nin 14 Haziran'da Konstantinopolis'e geçtiği, 15 Haziran'da da Osmanlı devrinde Eğrikapı olarak bilinen, kara surlarının hemen dışında, imparatorun Blachernai Sarayı'ndan görülebilecek mesafede gerçekleştiğini teyid edebilmekteyiz.

Chalkokondyles ve Filozof Konstantin'in anlatımlarına göre Kosmidion Savaşı'nın başlarında Süleyman'ın ordusu büyük kayıplar vermiştir.³²⁴ Filozof Konstantin'e göre çok kanlı geçen savaştan sonra kıyıları ceset dolmuştur. Kazanması beklenen Musa Çelebi savaşı kaybedip askerleriyle ayrılmıştır.³²⁵

---

³²³ Mioni, a.g.m., s. 75 (no. 31)

³²⁴ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. I, s. 162, Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*, s. 34; Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s.75.

³²⁵ Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s.75; Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*, s. 33-35. Doukas kronolojisi I. Mehmed ile yaptığı savaşla karıştırarak 1413

Neşrî'ye göre Musa'nın yanındaki beyler savaş başladığında onu terk ederek Süleyman'ın tarafına geçmişler ve Musa'da dağlara doğru kaçmış ve "harami" olmuştur.³²⁶ Aynı şekilde Filozof Konstantin'e göre, Musa'nın müttefiki olan Sırp despotu Stefan Lazareviç'in kardeşi Vuk Lazareviç, Musa'yı terk ederek Bizanslılara sığınmıştır. Konstantin'e göre Vuk Lazareviç'in savaştan önce kaçmak istediğini Musa anlamış ve Stefan'dan onu öldürmesini istemiştir. Bu isteği Stefan reddetmiş ve aynı gece Vuk kaçmıştır. Ancak, Konstantin'e göre Stefan Lazareviç savaşın sonuna kadar mücadele etmiş, Musa'nın korktuğunu, askerlerinin azaldığını anlayınca İmparator Manuel'in gönderdiği kadırgalarla Bizans'a sığınmıştır.³²⁷

Musa'nın savaştan sonra Macaristan'a kaçtığı haberi Kr. 9/39'da Edirne Savaşı ile karıştırılmıştır. Bu bilgi hatalı görünmektedir. Musa'nın esasen 11 Temmuz'daki savaştan sonra Eflâk bölgesine sığındığı aşağıda görülecektir. Kosmidion'daki yenilginin ardından Yanbolu ve Çirmen arasındaki ormanlık bölgelere sığındığı konusunda kaynaklar uyuşmaktadır³²⁸

---

olarak vermektedir. Bkz. Doukas (Grecu), XIX, 10; Doukas (Magoulias), s. 109. Doukas, Kosmidion savaşından hiç söz etmez. Süleyman'ın Cüneyd'i Achridai (Ohri) valiliğine atadığını yazar.

³²⁶ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 223; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), s. 478-479; *Rûhî Çelebi*, s. 425.

Ayrıca bkz. Tekindağ, "Musa Çelebi", s. 663; Kastritsis, *a.g.e.*, s. 150.

³²⁷ Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 75; Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*, s. 33-34.

³²⁸ Bkz. Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 76; Tekindağ, "Musa Çelebi", s. 663; Kosmidion Savaşı'nın öncesi ve sonrasının anlatımı için ayrıca bkz Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 311-313.

Yukarıdaki kaynakların dışında, Emir Süleyman ve Musa Çelebi arasında geçen bir savaştan bahseden başka bir kaynak da, Schreiner'in derlediği Münferit Kronik Notları'ndan (*ChronNot* 64) biridir. Schreiner, eksik kısımlarından dolayı hangi savaştan bahsettiği anlaşılamayan bu notun 11 Temmuz 1410'daki Edirne Savaşı'yla ilgili olabileceği gibi Kosmidion Savaşı'ndan da bahsediyor olabileceği ihtimalini belirtmiştir.³²⁹ Bu notun çevirisi şöyledir:

“Aynı yıl ve indikisyonda, 17 Temmuz'da, tanrısız Agarenlerin [**Agarēnoi**] savaşı ***'in surları çevresinde oldu ve iki kardeş *** ve Musa mahvoldular ve pek çok insan katledildi *** †Misirman†.”³³⁰

Schreiner, Yunancada Temmuz ve Haziran aylarının birbirine çok yakın yazımları olduğundan, 15 Haziran'daki Kosmidion Savaşı'ndan bahsetme ihtimalini belirtmiştir. Kanaatimizce bu şüphesi doğrudur. Kronik notunda savaşta iki kardeşin mahvolduğu yazmaktadır. Edirne Savaşı'ndan ikisinin de mahvolmasından ziyade Musa'nın yenildiğini biliyoruz. Öte yandan kaynakların bu iki savaşa verdikleri öneme bakıldığında Kosmidion Savaşı'nın daha önemli olduğunu ve savaşta her iki tarafın da çok kayıp verdiğini öğreniyoruz. Kaynakların anlatılarından Edirne Savaşı'nın daha küçük çaplı bir çatışma olduğu izlenimi doğmaktadır. Ayrıca bu savaşın, nottaki eksik kısımda neresi olduğu belli olmayan bir şehrin surları yakınında gerçekleştiği yazmaktadır. Yukarıda da görüleceği gibi Kosmidion Savaşı'nın İstanbul surlarının dibinde olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla kesin olarak ifade edememekle birlikte bu notun muhtemelen Kosmidion Savaşı'nı kastettiğini söyleyebiliriz.

---

³²⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 399 ve dn. 9.

³³⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s.617.

2. 8. Musa Bey'in Vuk Lazareviç ve Lazar Brankoviç'i Öldürmesi ve Edirne Savaşı (3–11 Temmuz 1410)

Kr. 72a/17: 6915 yılında Despot Stefanos ve Kyritzēs, Vounko Pranko'yu Filibe'ye elçi olarak gönderdi; yani Kyritzēs Sultan'ı, kardeşi Musa Sultan ile barıştırması, barış halinde olmaları ve ona [**Musa'ya**] hükmedeceği toprak vermesi için. Ve Musa Sultan Vounko Pranko'yu yakaladı ve onu Meriç nehri kenarında boğazladı.

Kr. 96/4: Dışarıdaki Türklerle birlikte tekrar savaşa başlayan Musa bey Adrianopolis'e geldi ve Krēbētzēon ve Dichalēn arasında savaştılar. *** , 11 Temmuz, Cuma günü, ve o [**Süleyman**] onu [**Musa'yu**] tekrar mağlup etti.

Kosmidion Savaşı'ndan sonra yaşanan gelişmeler hakkında bilgi veren nadir kaynaklardan en önemlisi Kr.72a/17'deki kayıttır.³³¹ Ancak kronik yazarı hem kronolojiyi hem de şahısları birbirine karıştırmıştır. Kronik, Kosmidion Savaşı'nın ardından, Sırp Despotu Stefan Lazareviç ve Süleyman'ın "Vounko Pranko" (Vuk Brankoviç)'yu elçi olarak Musa'ya gönderdiklerini, Musa'ya toprak teklif ederek barış yapmak istediklerini, ancak Musa'nın Vuk Brankoviç'i yakalayıp öldürdüğünü anlatmaktadır. İlk bakışta kronikte fark edilen karışıklıklardan biri *Kyritzēs* ile kastettiği kişinin belirsizliğidir. Kaynaklarda genellikle Çelebi Mehmed için kullanılan *Kyritzēs*'in burada onun için kullanılması tarihsel olarak imkânsızdır. Ancak kaynaklarda bazen rastlanıldığı gibi yazarın isimleri değil kişileri karıştırmış olma ihtimali de vardır. Nitekim aynı kroniğin bir sonraki notunda *Kyritzēs*'i Mehmed için kullanmıştır. Kronikte Vounko Pranko olarak bahsedilen kişi Lazar Brankoviç'in babası ve Stefan Lazareviç'in rakibi Vuk Brankoviç'dir. Kronik yazarı burada Stefan'ın kardeşi Vuk Lazareviç, Lazar Brankoviç ve Stefan Lazareviç'in rollerini birbirine karıştırmaktadır. Bu karışıklığı fark edemeyen Schreiner çelişkinin

---

³³¹ Kosmidion Savaşından sonraki olaylar L. Chalkokondyles'te de anlatılır. Fakat Edirne savaşından bahsetmez. Bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. I, s. 163.

farkına varmasına rağmen olayı Vuk Brankoviç'in ölümü olarak değerlendirmiştir.³³² Bu karışıklık, savaş sonrası gelişmeleri anlatan Filozof Konstantin'in anlatımından açıklığa kavuşmaktadır. Filozof Konstantin'e göre Stefan Lazareviç İmparator Manuel'e sığındıktan sonra onun yardımıyla gemilerle Karadeniz'den Eflâk'a ulaşmış, burada Mircea tarafından kabul edildikten sonra kendi topraklarında olan Golubaç (Güvercinlik) kentine gitmiştir.³³³ Dolayısıyla Stefan Lazareviç'in Süleyman ile birlikte Vuk Brankoviç'i elçi göndermesi mümkün gözükmemektedir. Filozof Konstantin'e göre Süleyman tam tersine Stefan'ın kardeşi Vuk Lazareviç'i ağabeyinden önce Sırbistan'a ulaşması ve ele geçirmesi için göndermiştir. Vuk Lazareviç'in yanında yeğeni Vuk Brankoviç'in oğlu Lazar Brankoviç de eşlik etmektedir. Vuk Lazareviç'in Kosmidion Savaşı'ndan bir gece önce Süleyman'ın tarafına geçtiğini yine Filozof Konstantin'den öğrenmiştik. Stefan Lazareviç ise aşağıda görüleceği gibi ileride yeniden Musa ile işbirliği yapacak, hatta Musa onun yanına sığınmak zorunda kalacaktır. Filozof Konstantin'in anlattığı ilginç hikâyeye bakıldığında kronik notunu doğruladığı daha iyi anlaşılacaktır. Konstantin olayları şöyle anlatmaktadır:

“...Musa, Süleyman'ın Vuk'u, ağabeyi Stefan'dan önce Sırbistan'a ulaşması ve ülkeyi ele geçirmesi için gönderdiğini anlayınca, İlyas (Aliaz) adlı bir voyvodasını askerle değil, çünkü çok az askeri kalmıştı, Filipopol'ün eski voyvodası sıfatıyla gönderdi. O bozgunlukta kimin hangi hükümdara ait olduğu anlaşılıyordu. Çünkü birileri “biz bu hükümdara aidiz”, ötekileri ise “biz o hükümdara aidiz” diyordu. İlyas 3 Temmuz'da Filipopol'e ulaşınca Vuk'u kentte buldu ve sabaha dek bir çayırdaki bekledi. Bu arada birilerini, kenttekileri uyarmaları için gönderdi. Ertesi gün, kente girerken herkes yanına koştu. O da, doğrudan

---

³³² Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 397-398

³³³ Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 75-76; Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*, s. 34-35.

Vuk'a saldırdı, bir çok yandaşını kesti, bazılarını yerliler, evlerinde gizledi. Asillerinden bazılarının da silaha sarıldığı söylendi. Vuk bunu engelledi ve: "Efendimin önünde suçluyum, dilediğini yapabilir bana." Dedi. Yeğeni Lazar'la O'nu, çayırlarda dolaşarak eşkiya toplayan Musa'ya götürdüler. Vuk'a refakatle görevli bir İsmailoğlu, -çünkü ölüme gittiğini bilseydi onu kaçırmayı denerdi- dostluk işareti olarak Vuk'a elma verdi. O da yeğeniyle paylaştı, uzun zaman dua ettikten sonra elmayı şarap ekmek ayini yerine dişlediler. Çünkü o zaman onu, şarap ekmekle kutsayacak biri yoktu. O yüzden elmayı, kan ve İsa'nın bedeni kabul ederek tattılar. Vuk'u, Musa'nın hiddetine sundular. Vuk'u elinde tutanlar, onu ve Süleyman'la birlikte olan yeğenini de göndereceklerine söz vererek yine hükümdara yalvardılar. Dahası, bundan böyle Musa'ya sadık kalacaklarını, ellerindeki kentleri geri vereceklerini söylediler, ama Musa'nın adamlarından biri yüksek sesle: "Vuk, Konstantinopolis'e sığınmasaydı, savaş ve zafer bizim olacaktı. O yüzden yok edilmeli." dedi. Bu ses üstün geldi. Hemen koruma altında olduğu yerden getirilmesi emredildi ve boynu vuruldu. Ancak belki bağışlar diye önce Musa'ya götürüldü. Ama, Vuk elini öpmek isterken, öteki homurdandı, sırtını döndü. Vuk'un başını aldıklarından Süleyman Musa'nın peşine düştü.

Büyük Lazar'ın torunu dindar Lazar'ı, ikinci savaşa kadar yanlarında götürerek korudular. Kardeşinden kaçan Musa, yine Hadrianopolis'e döndü. Süleyman yine peşine düştü. Bu arada Musa, askerinin Süleyman ile savaşabilecek durumda olduğunu gördü. Saflarına katılanlar olmuş durumu sağlamlaşmıştı. Hadrianopolis yakınlarında bunu denedi de. Çünkü askerleri toparlamaları için ağabeyi Georg Brankoviç'in de gelmesi konusunda, Lazar ile anlaşmışlardı. Musa: "Böyle bir şey olmazsa, onu öldürün!" diye emir verdi. Kendini yenik gördüğünden, Lazar'ı öldürmelerini emretti. O anda Lazar tutsak edildi ve Musa'nın yaratığa benzeyen Uğurlu adlı görevlisi geldi ve başını aldı. Ona elma veren ve uygun zaman bulunca kaçan İsmailoğlu, ibret için uzun zaman gözlerinden kırbaçlandıktan sonra, aynı ayın 11'inde Cuma günü, 6918 [1410] yılında öldürüldü. Musa yenik düştükten sonra Sırp toprağına kaçtı ve adı gibi kutlu olan despota sığındı.³³⁴

Yukarıda anlatılanlar kronik notunun hem kronolojik hatasını düzeltmekte hem de şahısları doğru şekilde teşhis etmemizi sağlamaktadır. Öncelikle, Stefan

---

³³⁴ Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 76-77; Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*, s. 36-38.

Lazareviç'in olayın içinde olmadığı görülmektedir. Süleyman, Vuk Lazareviç ve yeğeni Lazar Brankoviç'i Stefan'dan önce Sırbistan'ı ele geçirmeleri için göndermiştir. Fakat kronikte yazdığı gibi bir barış yapma amacından veya Süleyman'ın onları barış elçisi olarak gönderdiğinden bahsedilmemiştir. Kaynağımıza göre Musa, Süleyman'ın bu kişileri gönderme niyetini öğrenmiş ve onları Sırbistan yolu üzerinde olan Filibe (*Filippopolis, Plovdiv*) şehrinde yakalamıştır. Bununla birlikte, Filozof Konstantin'in Vuk ve Lazar'ın yakalanma biçimlerine dair anlattıklarından bazı çelişkiler söz konusudur. Hikâyeye göre Musa Aliaz (İlyas) adındaki adamını Filibe'nin eski beyi sıfatıyla 3 Temmuz'da göndermiştir. Bu kişi, bir gece beklemiş ve şehre haber göndermiştir. Ertesi gün 4 Temmuz'da Vuk Lazareviç ve beraberindekileri şehirle birlikte, sakinlerinin yardımıyla ele geçirmiştir. Bu sırada şehrin ileri gelenlerinden bazıları direnmek istemiş ancak Vuk bunları engelleyerek bunu hak ettiğini söylemiştir. Ardından Vuk Lazareviç Musa'nın huzuruna çıkarılmış, Musa ricalara ve sözlere rağmen öldürülmesini emretmiştir. Filozof Konstantin, Vuk'un ölümüne kadar geçen sürede Vuk'a ve o öldükten sonra refakat etmekle görevli bir İsmailoğlu'ndan (Türk) bahsetmektedir. Bu kişinin Vuk ile bir elma paylaşan ve eğer öldürüleceğini bilse onu kaçırmayı deneyeceğinde Filozof Konstantin emindir. Konstantin'e göre bu kişinin dışında başkalarının da olduğu anlaşılmaktadır. Bu kişiler, Vuk'un affedilmesi için Musa'ya da yalvarmışlardır. Nitekim Vuk öldükten sonra Lazar'ı sağ olarak elinde tutan Musa, ona baskı yaparak ağabeyi Georg Brankoviç'in kendisine yardıma gelmesini sağlamasını istiyordu. Musa'nın bu isteği gerçekleşmeyip Edirne'de Süleyman Çelebi'ye yenilgisinin ardından, aynı gün Lazar'ı ve ona refakat eden Türk'ü öldürtmüştür. Burada ilginç olan, Filozof Konstantin'in Vuk veya

Lazar'ın ölüm tarihinden bahsetmezken, ona refakat eden ve belli ki iyi davranan İsmailoğlu'nun (Türk) 6918 (1410) yılında 11 Temmuz Cuma günü öldürüldüğünü kaydetmesidir. Filozof Konstantin'in anlatımından, bu Türk'ün ve bahsetmediği diğerlerinin Musa'nın adamlarından olmadığı anlaşılmaktadır. Başından beri Vuk ve Lazar ile birlikte olduğu sezilen bu kişiler, Musa'ya Vuk'u öldürmemesi için yalvarmış, ellerindeki toprakları Musa'ya teslim etme sözü vermiş ve Süleyman'ın elinde bulunan yeğenini de göndereceklerine söz vermişlerdir. Herhâlde, Süleyman'dan habersiz bu herhangi birinin bu tür sözler verebilmesi imkânsızdır. Dolayısıyla, geriye sadece bu kişilerin kronikte bahsedildiği gibi Musa Çelebi'ye barış teklif etmek için Emir Süleyman tarafından Vuk Lazareviç'in yanında gönderilen Türkler olması ihtimali kalıyor. Aksi takdirde Filozof Konstantin'deki bu "dost Türk" hikâyesine bir anlam vermek mümkün gözüküyor. Bu konuda yapılan çalışmalarda gözden kaçmış olan bu durum, kronik notunun isimleri ve kronolojiyi karıştırıyor olsa da Fetret Devri'nin önemli aşamasına ışık tuttuğunu ortaya çıkarmaktadır.

Filozof Konstantin'in anlatısında olayların kronolojisi de açıkça kaydedilmiştir. 3 Temmuz 1410'da Filibe'ye ulaşan Musa'nın Aliaz (İlyas) adlı beyi, 4 Temmuz'da Vuk Lazareviç'i yakalamıştır. Önce Vuk'u öldürten Musa Çelebi, 11 Temmuz'da Edirne yakınlarında Emir Süleyman ile yaptığı savaşı kaybettikten sonra, aynı gün Lazar Brankoviç'i ve onlara refakat eden Türk'ü öldürtmüştür. Dolayısıyla Vuk Lazareviç'in 4–11 Temmuz tarihleri arasında öldürüldüğüne şüphe yoktur. Filozof Konstantin, Edirne'de yapılan savaşın ayrıntılarına girmeden sadece Musa'nın yenildiğini, bunun üzerine Lazar Brankoviç'i daha önce yaptıkları anlaşma gereğince ağabeyi Vuk Brankoviç'in desteğini sağlayamadığı için öldürttüğünü

anlatmaktadır. Burada, onun savaşın hangi gün gerçekleştiğine dair bir kronoloji kaydetmemiş olsa da hikâyenin akışından savaşın olduğu gün ile Lazar Brankoviç ve refakat eden Türk'ün öldürülmesinin aynı gün olduğu izlenimi yaratmaktadır. Bu izlenimi, biraz karmaşık bir ifadeyle Edirne'deki savaşı tarif eden Kr.96/4 kesin olarak doğrulamaktadır. Aynı şekilde, 11 Temmuz Cuma günü Edirne yakınlarına gelen Musa'nın Süleyman'a yenildiğini kaydeden kronik notunun, daha önceki notların devamı olarak 6918 (1410) yılı olaylarından bahsettiği anlaşılmaktadır. Kronikte bahsedilen “dışarıdaki Türklerle birlikte/μετὰ τὴν ἕξω Τούρκων” ifadesiyle anlatılmak istenenin Musa'nın yeniden toparlanmak için Yanbolu (Diampolis) civarında topladığı askerler olduğu tahmin edilmektedir.³³⁵ Kronik, savaşın Edirne yakınlarında *Krēbētzēon* ve *Dichala* (ἐν τῷ νότιο τῆς Κρηβητζήου καὶ τῆς Διχάλην) arasında meydana geldiğini yazmıştır. Bu yer adlarının tam olarak yeri tespit edilememiştir. Bizim araştırmalarımızda Gümülcüne yakınlarındaki Iasmos kasabasına 8km mesafede ve koordinatları 41°11'45"N 25°13'38"E olarak tespit edilen Dichala adlı bir köy adının varlığı anlaşılmıştır. Ancak diğer yer adının tespiti mümkün olmamıştır.³³⁶

---

³³⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 399.

³³⁶ Krş. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 399. Trakya toponomisi üzerine en son yapılan çalışmalarda da kronik notundaki kayıt tespit edilmesine rağmen yer adlarının lokasyonu yapılamamıştır. Bkz. *Tabula Imperii Byzantini 6, Thrakien (Thrakē, Rodopē und Haimimontos)* von Peter Soustal, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1991, s. 165.

2. 9. Musa'nın Stefan Lazareviç'e Sığınması ve Süleyman ile Çatışmalar (11 Temmuz 1410 Sonrası)

Kr. 72a/15: *Ve kardeşi vardı, Kyritzēs Sultan, onu öldürmek istedi. Ve o [Musa] kaçtı ve Knez Lazaros'un oğlu Despot Stefanos'a gitti.*

Kr. 96/5: *Ve Macaristan topraklarına³³⁷, Vidin bölgelerinin Sırbistan havalisine doğru Koltzos bölgesindeki kaleye kaçtı. Ve onu Lazaros'un oğlu Knez despot himaye etti.*

Kr. 96/6: *Daha sonra [69]19 yılında, Musa Bey tekrar Makedonia bölgesine geldi ve Diampolis'e, dağa, Byrlonkos'lara indi, [orada] Müslümanlarla birlikte suç işledi ve o [Süleyman] çok sayıda Türk öldürdü ve yolları kesti ve bir kaleden diğer kaleye Emir Süleyman'ın adamlarını geçirmede. Bunu haber alan Emir Süleyman Bey kalabalık asker ve arhontlarla Adrianopolis'e gelerek tekrar onu [Musa'yi] kovalamak için orduya ulûfe dağıtmak üzere harekete geçti.*

Öncelikle Kr. 72a/15'de *Kyritzēs Sultan* adıyla bahsedilen şehzadenin Emir Süleyman olduğunu belirtmek gerekir. Burada bir kez daha Bizans kaynaklarında genellikle Çelebi Mehmed için kullanılan *Kyritzēs*'in lâkabının karıştırıldığını görmekteyiz. Musa Çelebi'nin 11 Temmuz'daki Edirne yenilgisinden sonra Stefan Lazareviç'in yanına sığındığını haber veren Kr. 72a/15 ve 96/5'te kişiler ve kronoloji belirsizdir. Buna rağmen, Filozof Konstantin'deki bilgiler özellikle Kr. 96/5'teki bilgileri doğrulamaktadır.³³⁸ Bu kaynağa göre Musa Çelebi Edirne'de yenildikten sonra Sırp toprağına kaçmış ve Stefan Lazareviç'e sığınmıştır. Chalkokondyles, bunun Mircea yardımıyla olduğunu anlatmaktadır.³³⁹ Dolayısıyla Kr. 96/5'te Musa'nın Koltzos (Golubaç)'da yerleştiği haberiyle örtüşmektedir. Filozof

---

³³⁷ Bu notta “Ο□λαρία” olarak yazılmıştır. Bu kelime Moravcsik, *Byzantinoturcica*, c. II, s. 100'de tek bir kaynakta geçer ve Moravcsik bu kelimeyi Βουλγαρία yazımının bir versiyonu olarak değerlendirmiştir. Fakat hem dil hem tarihsel bağlamına bakıldığında bunu Ο□γγαρία olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır.

³³⁸ Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 77; Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*, s. 39.

³³⁹ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. I, s. 163.

Konstantin'e göre Musa Çelebi'nin kaçmasının ardından Süleyman Çelebi, yanında öldürülen Lazar Brankoviç'in kardeşi Durac Brankoviç ile beraber Filibe'ye girmiş ve Durac'a şehri ateşe verme izni vermiştir. Yine Konstantin'e göre Durac ile Süleyman Filibe'den ayrılınca, Musa oraya komutanlarından birini göndermiş, bu komutan Süleyman'ın tahttan indirildiğine inandırarak vergileri toplayarak kaçmıştır. Bunu duyan Süleyman, halktan zorla vergi toplayarak cezalandırmıştır. Üstelik şehirdeki bazı ileri gelen Müslümanları da idam ettirmek istemiş, ancak Konstantin'in ifadesiyle *hamama girip de şarap içmeye başlayınca onların affedilmesine rıza göstermiştir*. Konstantin'in anlatımına göre Süleyman şehirden ayrılınca Musa yeniden gelmiş, ancak Süleyman tekrar geri dönmüş ve Musa bir kez daha kaçmak zorunda kalmıştır.³⁴⁰

11 Temmuz 1410'dan sonra başlayarak 17 Şubat 1411'de Süleyman'ın ölümüne kadar devam eden iki şehzade arasındaki mücadelenin kronolojisi belirsizdir. Ancak Chalkokondyles, Filozof Konstantin ve Kısa Kroniklerden anlaşıldığı kadarıyla, bu süre içerisinde Musa Çelebi müttefikleri Mircea ve Stefan Lazareviç ile birlikte Süleyman'a karşı açık bir çatışmadan kaçınmıştır. Bu nedenle Tuna bölgesinde, Vidin ve Golubaç dolaylarında oyalanmış ve Süleyman'dan uzak durmaya çalışmıştır. Chalkokondyles Musa için *bir şehirden öbürüne dolaşıyordu* diye anlatmasına rağmen ayrıntılar üzerinde durmaz. Benzer şekilde Osmanlı kaynaklarından Neşrî, Musa Çelebi'nin Kosmidion Savaşı'ndan sonra *kaçup taglara düşüp harâmî* olduğunu yazmaktadır. Neşrî'ye göre Süleyman Çelebi Edirne'de

---

³⁴⁰ Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 77-78; Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*, s. 38-41; Burada Musa ve Süleyman'ı karıştırmıştır. Krş. Kastritsis, *The Sons of Bayezid* s. 152-153.

oturduktan sonra Musa Çelebi bu sırada... gelüp, *ceng itmek istedikçe sınıp kaçardı; varup taglarda yürürdi* diye yazarak Musa Çelebi'nin sürekli yer değiştirdiğini ve Süleyman Çelebi'yle karşılaşmaktan kaçındığını doğrulamaktadır.³⁴¹ Bu süre boyunca, daha önce de yaptığı gibi Rumeli'den asker toplamış olması muhtemeldir. Çünkü Kr. 96/6'da belirtildiği gibi, Musa Çelebi 6919 yılında (Eylül 1410'dan sonra) Şubat 1411'de Süleyman'ın ölümünden hemen önce Trakya'ya geri dönmüş ve Yanbolu yakınlarında bir dağı tutmuştur. Bu kroniğe göre, Musa Çelebi dağda yanındaki Müslümanlarla birlikte bir kaleden diğer kaleye Emir Süleyman'ın adamlarını geçirmemiştir. Bunu haber alan Emir Süleyman Bey ise kalabalık ordusuyla Edirne'ye gelerek Musa'yı tekrar kovalamak için orduya bahşiş (ulûfe) dağıtmıştır. Filozof Konstantin'in, Musa'nın Filibe (Filippopolis)'den kaçtıktan sonra yaptıklarını anlattığı kısım, Kr. 96/6 ile kısmen uyumlu görünmektedir. Konstantin'in şu sözleri ilgi çekicidir:

“...Süleyman bunu duyunca geldi. Öteki ise kaçarak Stanimahos [Asenovgrad] kentine vardı. Bu ad, dilimizde geçidi koruma anlamına gelir, çünkü gecikmesi zordu. ... Musa buraya bir pusu kurdu ve yeniden aşağı topraklara yöneldi. Süleyman bir yere kadar peşinden gitti, Hadrianopolis'e gelince, 'O, eşkıya gibi geziniyor, ben ise karşısına eşkıya çıkmıyorum' diye kendini suçladı.”³⁴²

Görüldüğü gibi, Filozof Konstantin Yanbolu şehrinden veya kronikte geçen ve kimler olduğu bilinmeyen *Byrlonkos*lardan bahsetmemiştir. Ancak her iki kaynakta da, Musa'nın korunaklı ve stratejik bir dağ geçidinde tutunduğu açıkça

---

³⁴¹ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 223-224; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), s. 478-481; *Rûhî Çelebi*, s. 425-426.

³⁴² Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 78; Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*, s. 41.

anlaşılmaktadır. Bu sayede Süleyman'ın ordusundan korunduğu gibi ilerlemelerini de durdurduğu sonucunu rahatlıkla çıkarabiliriz.

Kr. 96/6'da olayın 6919 yılında (1 Eylül 1410–31 Ağustos 1411) gerçekleştiği kaydedilmiştir. Aşağıda görüleceği gibi, Süleyman Çelebi'nin 17 Şubat 1411'de öldüğünü kesin olarak bildiğimiz için bu tarih bizi olayın Eylül 1410–17 Şubat 1411 tarihleri arasında gerçekleştiği sonucuna götürmektedir.

Kr. 96/6'da Süleyman Çelebi'nin Edirne'ye gelerek askerlere bahşiş dağıttığı yazmaktadır. Buradan anlaşıldığı kadarıyla, Süleyman Çelebi Rumeli'de Musa'ya karşı ordusunu tutmakta zorlanmaktadır. Rumeli'deki bu kargaşa sırasında sıklıkla taraf değiştiren uc beyleri ve askeri gruplara şehzadelerin geleneksel olarak ulûfe dağıtmaları sıradan görünebilir.³⁴³

2. 10. Süleyman Çelebi'nin Öldürülmesi (17 Şubat 1411)

Kr. 96/7: *Emir Süleyman hamamlara düşkün ve aşırı miktarda [şarap] içtiğinden, arhontlar ve ileri gelenler kızarak orduları bıraktılar ve Musa beye ayrılmak için harekete geçtiler. Bunu duyan Süleyman Bey korkaklık yaptı ve kaçmaya kalkıştığında onu Brysa³⁴⁴ bölgesinde yakaladılar ve onu boğdular, 17 Şubat, Salı günü.*

Kr. 97/2: *Moursouman Çelebi öldü 6916 yılı, <.> İndiksiyonda.*

Kr. 91/6³⁴⁵: *Mousloumanēs 6919.*

---

³⁴³ Doukas buna benzer bir olayda, Musa'nın Rumeli'ye geçmesinden hemen sonra oradaki ileri gelen Türklere sözler vererek ordu devşirdiğini anlatmaktadır. Ancak bize göre bu kronikteki bahşişle bir ilgisi yoktur. Bkz. Doukas (Grecu), XIX, 2; Doukas (Magoulias), s. 106.

³⁴⁴ Metinde “της βρύσης” olarak yazılmış. Kırklareli-Vize olabilir ancak Schreiner Brysa'yı “Bunarhisar” olarak tespit etmiştir. Bugünkü Pınarhisar olmalıdır. Bkz. Schreiner, Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 401.

³⁴⁵ Schreiner yanlışlıkla bir sonraki notun numarasını vererek Musa'nın ölümüyle karıştırmıştır.

Kr. 71a/11: *Musa, [Süleyman] Çelebi'yi öldürdüğü zaman 6919 yılıydı.*

Bizans ve Osmanlı kaynaklarında Süleyman Çelebi'nin ölümü hakkında pek çok kayıt mevcuttur. Ancak bunların içinde ölüm tarihini en doğru en ayrıntılı bir şekilde sadece Kısa Kronikler kaydetmiştir. Bunlardan Kr. 96/7'deki kayıt en önemlisidir. Buna göre, Süleyman Çelebi hamamda içki içip eğlendiği sırada yanında olan beyler ve askerleri onu terk ederek Edirne yakınlarına gelen Musa'nın tarafına geçmiştir. Bunu haber alan Süleyman'ın kaçırmaya çalışırken *Brysē* denilen yerde yakalanarak 17 Şubat 6919 (1411) tarihinde boğdurulmuştur. Kronolojik olarak en ayrıntılı bilgi bu kroniktedir. Burada kaydedilen 17 Şubat gerçekten de bir Salı gününe rastlar.³⁴⁶

Osmanlı kaynaklarına baktığımızda Süleyman Çelebi'nin ölüm tarihine dair kayıtların net olmadığını görürüz. Örneğin Âşıkpaşazâde'de doğrudan Süleyman Çelebi'nin ölüm tarihi kaydedilmek yerine Musa'nın tahta oturduğu h. 813 tarihi düşülmüştür.³⁴⁷ Oruç Beğ'e göre Süleyman Çelebi öldüğünde yedi buçuk yıl tahtta oturmuş ve Musa Çelebi h. 813 yılında tahta geçmiştir.³⁴⁸ *Tarihî Takvimler*'de Süleyman Çelebi'nin ölümü ve Musa Çelebi'nin cülûsu için h. 812-813 tarihleri verilmiştir.³⁴⁹

---

³⁴⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 401

³⁴⁷ H. 813 (6.5.1410–24.4.1411). Bkz. *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 415. *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 81.

³⁴⁸ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 43–44.

³⁴⁹ *Osmanlı Tarihine Ait Takvimler I*, düzenleyen Nihal Atsız, Küçükaydın Matbaası, İstanbul 1961, s. 27, 71 ve 103; Osman Turan, *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler* Ankara 1954, s. 21 ve 55.

Osmanlı kaynakları içinde Neşrî'nin kaydettiği bilgiler kısa kroniklerdeki kronoloji ile kıyaslandığında daha ilginçtir. Neşrî'nin ifadesi Menzel nüshasında şöyledir: *Merhûm Emîr Süleymân hicretün sekiz yüz beşinci yılında Osmân tahtına cülûs idüp, sekiz yıl ve on ay ve on yedi gün bundan evvel beyân olunan üzere beglik itdi.* Unat-Köymen'in yayınında ise bu cümle *beglik idüp, hicretin sekiz yüz on dördünde vefât itdi* şeklinde devam etmektedir.³⁵⁰ Görüldüğü gibi Menzel nüshasında Hicrî 814 (25.4.1411–12.4.1412) yılı yazılmamıştır. Bu noktada, Neşrî'nin Süleyman Çelebi'nin Rumeli'ye geçişiyle ilgili daha önce anlattıklarını da dikkate almak gerekir. Neşrî'ye göre Süleyman Çelebi h. 805 (1.8.1402–20.7.1403) Rumeli'ye geçmiştir.³⁵¹ *Tarihî Takvimler*'de cülûs yılı h. 805'tir.³⁵² Süleyman Çelebi'nin 20 Ağustos 1402'de Rumeli'ye geçtiği, 24 Eylül civarında Pera'da Bizanslılarla anlaşma arayışı içinde olduğunu biliyoruz.³⁵³ Dolayısıyla Neşrî'nin 8 yıl 10 ay ve 17 gün hesabını, h. 805 yılından itibaren hesaplandığı anlaşılacakla birlikte, hangi ay ve günden itibaren olduğuna dair elimizde bir kanıt yoktur. Ayrıca, Süleyman'ın hükümdarlık süresinin hesabını Neşrî'nin aslında Şükrullah'tan aldığı bilinmektedir. Şükrullah ölüm tarihini h. 813 yılının 13'üncü gününde öldüğünü yazar. Aynı şekilde *Tarihî Takvimler*'de h. 805 tarihini verir.³⁵⁴

---

³⁵⁰ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 227; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), c. II, 486-487; Krş. *Rûhî Çelebi*, s. 427.

³⁵¹ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 166; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), s. 364-365.

³⁵² *Osmanlı Tarihine Ait Takvimler* (Atsız), s. 103; Turan, *Tarihî Takvimler*, s. 21.

³⁵³ Bkz. yukarıda "Süleyman Çelebi'nin Rumeli'ye Geçişi"

³⁵⁴ *Osmanlı Tarihine Ait Takvimler* (Atsız), s. 103.

Şükrullah'ı yayımlayan Atsız'ın hesabına göre bu milâdî 18 Mayıs 1410'dur. Yine Atsız'ın hesabına göre hükümdarlık süresi milâdî 8 yıl, 7 ay 19 gündür.³⁵⁵ Buna rağmen bu ayrıntılı hesabı yapan kişinin bir milâdı olması gerekir. Bu noktada, elimizdeki en ayrıntılı ve güvenilir kaynak olan kısa kronikteki 17 Şubat 1411 tarihi bir sağlama yapmaya imkân vermektedir. Bu tarihten, Şükrullah'ın hicrî hükümdarlık süresinin milâdî karşılığını çıkarttığımızda sonuç olarak 29 Haziran 1402 tarihi çıkmaktadır. Bu tarihte Süleyman Çelebi'nin hükümdar olması mümkün olmadığından sonucun Şükrullah'ın hükümdarlık süresiyle Kısa Kronik'teki tarihin uyuşmadığı görülür. Ancak Şükrullah'ın kendi verdiği 13 Muharrem 813/18 Mayıs 1410 tarihinden, Süleyman'ın hükümdarlık süresini çıkarttığımızda en azından Süleyman'ın cülûsuna esas aldığı tarihin 30 Eylül 1402 olduğu sonucuna ulaşırız. Bu tarih Süleyman Çelebi'nin 20 Ağustos'ta Rumeli'ye geçişinden sonra Bizans ve bölgedeki diğer güçlerle bir antlaşma arayışı içinde olduğu günlere rastlamaktadır. Buna rağmen onun ölümü için 18 Mayıs 1410 tarihi çok erkendir.

Kronikte, Süleyman Çelebi'nin öldürüldüğü yer olan "Bryse" ise kaynak veya pınar anlamına gelmektedir ve bugünkü Pınarhisar'dır.³⁵⁶ Diğer kronik 97/2'de tarih hatalı kaydedilmiştir. Kr. 91/6 ve Kr.71a/11'de ise sadece 6919 (1411) yılı

---

³⁵⁵ Neşrî'yi yayınlayan Necdet Öztürk'e göre Süleyman Çelebi'nin kaç yıl hükümdar olduğuna dair bilgi tarihçi Şükrullah'ın *Behcetü't Tevârih*'inden almıştır. Bkz. Neşrî, *Cîhânnümâ* (Öztürk), s. 399; Şükrullah bin Şehabeddin, *Behcetü't Tevârih: Osmanlı Tarihleri I*, haz. Nihal Atsız, İstanbul 1949, s. 59 ve 71. Aynı kayıt Rûhî Çelebi'de de vardır. Bkz. *Rûhî Çelebi*, s.427.

³⁵⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 401.

kaydedilmiştir. Bu kroniklerin dışında yine Mioni'nin yayımladığı Kısa Kronik'ten bir not ilginç bilgiler sağlamaktadır. Bu kroniğin çevirisi şöyledir:

“6919 yılının Şubat ayında Musa aniden bir orduyla Edirne’de ortaya çıktı ve Mursumanes’i öldürdü, ve bizimle büyük kargaşa ve savaş oldu.”³⁵⁷

Burada kronolojiyi ayrıntılı kaydedilmemişse de, Musa'nın Süleyman'ı hazırlıksız yakaladığını ve Süleyman'ın Bizans askerlerinin de katıldığı küçük bir çatışmadan sonra yaşanan karmaşa sırasında öldürüldüğü bilgisini vermektedir. Bizanslılarla bir çatışmanın olduğundan başka kaynaklar bahsetmemiştir. Ancak ilk kronikte Süleyman'ın hamamda vakit geçirip kendini içkiye vermesi ve buna kızan yanındaki beylerin onu terk etmesi Neşrî, Âşıkpaşazâde ve Oruç Beğ Tarihi'nin yanı sıra Doukas'ta da anlatılır.

Osmanlı kaynaklarından Neşrî'nin anlatısına göre Edirne'yi almak için son bir hamle yapmak isteyen Musa, Mihaloğlu Mehmed Bey'in komutasındaki ordusuyla şehrin üzerine yürür. Bu sırada hamamda sohbet edip şarap içmekte olan Süleyman'a adamlarından biri Musa'nın şehrin çevresini ele geçirdiğini bildirir. Bunun için rahatsız edildiğine kızan Süleyman bunu idam ettirir. Bunun üzerine Hacı Evrenos durumun ciddiyetini anlatmak ister. Ancak Süleyman; *Hacı Lala! Beni sohbetimden ayırma. Anun cânı yokdur ki, bunda gelüp benümile mukâbil ola* diyerek ona da öfkelenir. Bunun üzerine Hacı Evrenos daha etkili olacağını düşündüğü Yeniçeri Ağası Hasan Ağa'yı Süleyman'a yollar. Süleyman Çelebi rahatsız edildiği için çok öfkelenir ve Hasan Ağa'nın sakalının yolunmasını emreder. Ardından bunu hazmedemeyen

---

³⁵⁷ Mioni, a.g.m., s. 75 (no. 33).

Hasan Ağa çıkıp Musa Çelebi'ye katılacağını ilân eder. Onu gören pek çok bey de Musa'ya katılmak için ayrılırlar. Süleyman'ın yanında sadece *bellü beglerden Karaca beg ve Kara Mukbil ve Oruc Beg* kalmıştır. Musa Çelebi şehre Süleyman'ın işret âleminde olduğunu, Süleyman Çelebi de Hasan Ağa'nın ve beylerin onu terk ettiğini öğrenir. Süleyman Çelebi, Kara Mukbil ve Karaca Bey'le birlikte gece karanlığında yanlarında bir Türkmen kılavuzla İstanbul'a kaçmaya başlar. Kılavuz bunları aldatarak *Düğüncü-ili*³⁵⁸ denen bir Türkmen köyüne götürür. Burada tuzağa düşen Süleyman köylü Türkler tarafından yakalanır. Yanındaki beylerden Karaca Bey'i yaralayıp, Kara Mukbil'i öldürdükten sonra, Süleyman'ı ne yapacaklarını tartışırken Musa Çelebi yetişir. Süleyman'ı sağ olarak teslim alan Musa Çelebi, *Koyun Mûsâsı* adlı adamına vererek onu boğdurur.³⁵⁹

Âşıkpaşazâde ve Oruç Beğ'in tarihlerindeki anlatı Neşrî'ye göre biraz farklıdır. Âşıkpaşazâde'ye göre Rumeli'nin *tovıcaları*³⁶⁰ ve tîmâr erlerinin

---

³⁵⁸ Bugün bölgede Babaeski'nin Düyüncülü adlı köydür. Bkz. Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), s. 485 ve dn. 1; Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 226; *Rûhî Çelebi*, s. 426'da "Düğüncü ili".

Bkz. *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 44. Kastritsis'e göre Lüleburgaz'da bulunan Düğüncübaşı adlı köydür. Her iki yazar da bir kanıt göstermemiş, köy adından yola çıkarak tahminde bulunmuşlardır.

³⁵⁹ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 225-227; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 480-487; *Rûhî Çelebi*, s. 426.

³⁶⁰ İnalçık'a göre *tovıca*, *tovici*, *tofuca* ya da *tavacı* olarak da yazılan *tovacılar*, uçlardaki akıncıların başlarındaki beylerdi ve sipahilere olduğu gibi bunlara da tımar tahsis edilir ve tımar sahibi sipahi muamelesi yapılırdı. Diğer bir deyişle akıncı beyleridir. Bkz. Halil İnalçık, "Notes on N. Beldiceanu's Translation of the Kanunnâme, fonds turc ancien 39, Bibliothèque Nationale, Paris", *Der Islam* 43 (1967), 139-157.

Musa tarafına geçtiği Süleyman'a bildirilmesine rağmen ciddiye almamış, Musa'nın gelmesi üzerine kaçarak adını belli olmayan bir köye varmış ve orada öldürülmüştür. Musa daha sonra köyü içindekilerle birlikte *Siz benim karındaşımı niçün öldürdüz* diyerek yakmıştır.³⁶¹ Görüldüğü gibi Neşrî bu köyün yakıldığından ve köylünün cezalandırıldığından bahsetmemiştir. Burada Neşrî'nin, ileride Çelebi Mehmed tarafından öldürülmesini meşrulaştırmak amacıyla Musa Çelebi'yi kardeş katili olarak göstermek isteyen tek kaynak olduğu anlaşılmaktadır.³⁶² Oruç Beğ ise olayı Aşıkpaşâde'de ile aynı şekilde anlatmasına rağmen ek olarak köyün adını *Düğüncilü* olarak yazmıştır. Yine Musa Çelebi bu köyü içindekilerle beraber yakmıştır.³⁶³ Âşıkpaşazâde ve Oruç'taki anlatının yaklaşık aynısını anlatan Doukas, Süleyman'ın Edirne'de işret âlemini sürdürdüğünü yazar. Bütün kaynaklar içinde Musa'nın Süleyman'ı Sofya yakınlarında yendiğini ve Musa'nın Batı bölgesinin hükümdarı olacağı rivayetinin her taraf yayıldığını yazan tek kaynaktır. Doukas, Musa'nın yanına gidenlerin sadece birkaç ileri gelen beyin değil bütün halk olduğunu eklemiştir. Doukas'a göre Süleyman, Musa'nın Edirne'ye girmeye hazırlandığını anladığında sarhoşluğundan ayılmış ve Konstantinopolis'e kaçmak istemiştir. Ona refakat eden birkaç süvari de onu bırakıp Musa'nın tarafına geçmişlerdir. Ancak kaçmakta çok geç kalmıştır. Kaçarken adı bilinmeyen bir köye ulaşır. Burada beş okçu tarafından karşılanır. Onlardan ikisini vurur, ama ötekiler onu öldürüp kafasını keserler. Musa daha sonra kardeşinin ölümünün intikamı için

---

³⁶¹ *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 415. *Âşıkpaşazâde*, (Âlî), s. 71?.

³⁶² *Kastritsis, a.g.e.*, s. 157

³⁶³ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 44.

bu köyü yakar.³⁶⁴ Chalkokondyes'e göre Evrenos ve Hasan Ağa'nın Musa tarafına geçtiğini duyan Süleyman Çelebi Anadolu'ya kaçarak oradaki durumu ele almayı ummuştur. Ancak kaçtığı yol üzerinde bulunan Türkler onu Musa'ya teslim etmişler. Chalkokondyles, Süleyman'ı yakalayan Türklerin onu öldürdüklerini ve köylerinin adına dair bir şey yazmamıştır. Buna rağmen Musa Çelebi'nin onu teslim edenleri aileleriyle birlikte yaktığını yazar. Dolayısıyla Âşıkpaşazâde'nin diğer nüshasıyla aynı olduğu anlaşılmaktadır.³⁶⁵

Bu kaynaklardan ortaya çıkan sonuca göre Süleyman'ı kesin olarak köylülerin veya Musa Çelebi'nin öldürdüğü sonucuna varmak mümkün değildir. Ancak bütün kaynakların ortak noktalarından biri Süleyman Çelebi'nin içkiye ve işret âlemlerine düşkün olmasından dolayı etrafındaki ileri gelen devlet adamlarının ve uç beylerinin ona kızarak Musa Çelebi'nin tarafına geçmesidir. Elbette, Süleyman Çelebi'nin Rumeli'deki desteğini yitirmesinin tek sebebinin Süleyman Çelebi'nin kişiliğine dair kaynaklarda anlatılanlar olduğuna inanmak güçtür. Bu konu Musa ve Süleyman Çelebi'nin, Rumeli uç toplumu üzerindeki etkileri, Rumeli'deki politikaları ve dönemin bölgesel güç dengeleri bağlamında incelenmelidir.³⁶⁶

2. 11. Çamurlu Savaşı ve Musa Bey'in Ölümü (5 Temmuz 1413)

Kr. 72a/18: 692(1) yılında Despot Stefanos ve Sultan Kyritzēs hareket etti, Musa Sultan'a karşı yürüdü ve onu Çamurlu ovasında yendiler ve kafasını kesti.

Kr. 97/3: Musa öldü 6918 yılı, <.> indiksiyonda.

---

³⁶⁴ Doukas (Grecu), XIX, 4-6; Doukas (Magoulias), s. 106-107.

³⁶⁵ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. I, s. 164-165.

³⁶⁶ Bu konuda bkz. İnalçık, "Mehemmed I", *ET*², 973-978; Kastritsis, *a.g.e.*, s. 149-158; Ayrıca bkz. Kastritsis, *a.g.m.*, s. 222-242; Tekindağ, "Musa Çelebi", *İA*, s. 661-666.

Kr. 91/7: Musa 6921

Kr. 71a/12: Sultan, Musa'yı öldürdüğü zaman 6921 yılıydı.

Çelebi Mehmed'in Musa Çelebi'yi öldürerek Fetret Devrini sona erdiren Çamurlu Savaşı hakkında Osmanlı ve Bizans kaynaklarında kısmî bilgiler mevcuttur.³⁶⁷ Ancak, Sofya ve Filibe (Philippopolis) arasında, Sofya'nın kuzeyinde kalan bir tepede³⁶⁸ yaşanan bu savaş hakkında bu kaynaklardaki kısmî anlatılar savaşın kesin kronolojini kaydetmemişlerdir. Kısa Kroniklerden Kr. 71a/12, 72a/18 ve 91/7'de olayın hangi yıl olduğunu 6921 (1413) olarak doğru kaydedilmiştir. Kr. 97/3'teki 6918 (1410) tarihi hatalıdır. Bu savaşın kesin tarihi 5 Temmuz 6921 (1413) olarak sadece Sırp Yıllıklarında kaydedilmiştir.³⁶⁹ Osmanlı kaynaklarından Neşrî'nin kronolojik hesabı biraz karmaşıktır. Ancak elimizdeki 5 Temmuz 1413 tarihi ile karşılaştırmalı olarak kullanıldığında bazı sonuçlara ulaşılabilir. Neşrî, Musa Çelebi'nin tam ölüm tarihini kaydetmemiştir. Sadece onun 2 yıl 7 ay 20 gün hükümdarlıktan sonra h. 816 (3.4.1413-23.3.1414) yılında vefat ettiğini yazmıştır.³⁷⁰ Aynı kaynak, Musa'nın ölümünden sonra Çelebi Mehmed'in cülûsu için ise *hicretin sekiz (yüz) on altı yılı dört ayı ve iki gün geçicek* şeklinde yazarak

---

³⁶⁷ Georgios Sphrantzes, *Memorii 1401-1477, În anexă Pseudo-Phrantzes: Macarie Melissenos Cronica 1258-1481*, ed. V. Grecu, Bucuresti 1966, s. 4 [Bundan sonra Sphrantzes (Grecu)]; Giorgio Sfranze, *Cronaca*, ed. R. Maisano, Accademia Nazianole Dei Lincei, Roma 1990, III, s. 6 [Bundan sonra, Sphrantzes (Maisano)].

³⁶⁸ Filipovic, *Princ Musa*, s. 506-518.

³⁶⁹ İlk defa Schreiner'in tespit ettiği bu bilgi elimizdeki Sırp Yıllıkları'yla karşılaştırılmıştır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 401; Stojanoviç, *Letopisi*, s. 224 (Nr. 622).

³⁷⁰ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 166; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 516-517; *Tarihî Takvimler*'den biri h. 815 ikisi 816 tarihini vermiştir. Bkz. *Osmanlı Tarihine Ait Takvimler* (Atsız), s. 27, 85 ve 103; Turan, *Tarihî Takvimler*, s. 21.

ayrıntılı kronoloji kaydetmiştir.³⁷¹ Neşrî'nin hesabına göre 2 *Rebiülahir* 816 tarihi Çelebi Mehmed'in tahta çıktığı tarihtir. Bu tarihi Milâdî takvime çevirdiğimizde 2 Temmuz 1413 tarihini elde ederiz.³⁷² Yani, bu tarihle Sırp Yıllıkları arasında bir uyumsuzluk görünür. Ancak bu farkın makul bir süre olduğunu kabul edersek Sırp yıllıklarındaki kaydı desteklediğini söyleyebiliriz. Neşrî'nin, Musa Çelebi'nin tahtta geçirdiği süreyi hangi tarihten itibaren hesapladığını bilmediğimiz Musa Çelebi'nin ölüm tarihine dair tek kaynak yine Sırp yıllıkları olarak kalmaktadır. Elbette, yukarıdaki gibi bir sağlama da yapılabilir. Ancak bu sağlama bize sadece Neşri'deki hesaba göre Musa Çelebi'nin cülûs tarihine dair bir fikir verebilir. Zira yukarıdaki bölümlerde incelediğimiz gibi Musa Çelebi'nin ne zaman tahta oturduğuna dair bilgiler yetersizdir. Buna rağmen hesaplama yaparsak, yani elimizde bulunan 5 Temmuz 1413 yılından 2 yıl, 7 ay 20 günü çıkarırsak sonuç olarak Neşrî'nin Musa Çelebi'nin saltanatını 15 Kasım 1410 tarihinden itibaren hesapladığı ortaya çıkar. Süleyman Çelebi'nin 17 Şubat 1411'de öldüğü kesindir. Dolayısıyla, hesaplamalarda yapılacak Hicrî-Miladî tarih çevirisinden kaynaklanan gün farklarını eklese bile aradaki fark büyüktür.

---

³⁷¹ Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 516-517. Neşrî metninin farklı elyazma nüshalarında bu hesaplama farklılık gösterir. Bize en mantıklı görünen Unat-Köymen'in yayınındaki hesaplamayı kullandık. Öztürk'ün yayımladığı Neşrî metninde *on biş yıl ve altı ay ve iki gün geçicek* şeklindeki kayıt 9 Eylül 1412 tarihine rastlamaktadır. Bu tarihin hatalı olduğu açıktır. Öztürk, bazı nüshalardaki farklı kayıtları da dipnotlarında göstermiştir. Onun tespitlerine göre incelediği diğer nüshalarda da verilen tarih "*on altı yıl ve dört ayı*" olarak kaydedilmiştir.

³⁷² Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 344; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), s. 516-517.

Bizans kaynakları içinde savaşın yapıldığı yer olan Çamurlu Ovası'nın adı sadece Kr. 72a/18'de kaydedilmiştir. Türkçe olan Çamurlu adının kronikte Yunanca Τζαμουρλί (Camurli) olarak aynen karşımıza çıkması ilginçtir. Bu yerin adı Âşıkpaşazâde'de asıl yer adıyla *Semekov* (Samokov) olarak yazılmıştır.³⁷³ Neşrî, bu yer adını *Çamurlu* olarak yazmıştır. Ayrıca bu kronik, Çelebi Mehmed'in Despot Setefan Lazareviç ile birlikte hareket ettiğini de doğrulamaktadır. Savaşta Musa'nın kaçtığı ve yakalanarak öldürüldüğünü bütün kaynaklar doğrulamaktadır. Kr. 72a/18'de Musa Çelebi'nin kafasının kesildiği yazılmıştır. Bu bilginin doğruluğu şüphelidir. Musa'nın nasıl yakalandığı ve kim tarafından öldürüldüğü meselesi Osmanlı ve Bizans kaynaklarında farklı anlatılmaktadır. Bizans kaynaklarından Doukas'a göre, Musa Çelebi, Mehmed Çelebi'nin komutanlarından birinin kölesi tarafından kolu kesildikten sonra kan kaybından ölmüş, Mehmed geldiğinde onu ölü bulmuştur. Mehmed kardeşinin cesedini gördüğünde ağlayıp onu babasının yanına Bursa'ya göndermiştir.³⁷⁴ Osmanlı kaynaklarından Neşrî'ye göre Musa Çelebi Mehmed'in ordusundan kaçarken atı bir çeltik tarlasında balçığa saplanmıştı. Musa'ya yetişen Mehmed'in beylerinden Bayezid Paşa, Mihaloğlu ve Barak Bey onu yakalamış, yine Mehmed'in beylerinden Baltaoğlu yetişerek, Süleyman'ı öldürenin Musa olduğu düşüncesiyle kendini tutamayıp Musa'yı hemen orada boğdurmuştur. Cesedi getirildiğinde Mehmed üzülp ağlamıştır.³⁷⁵ Âşıkpaşazâde'ye göre Musa'nın kendi kölesi Derzi Saruca Paşa tarafından

---

³⁷³ *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 419. *Âşıkpaşazâde*, (Âlî), s. 84

³⁷⁴ Doukas (Grecu), XIX, 13; Doukas (Magoulias), s. 110.

³⁷⁵ Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 516-517; Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 240.

yakalandıktan sonra Mehmed'e teslim edilmiştir. Akşam çadırında Mehmed tarafından boğdurulan Musa'nın cesedi Bursa'ya gönderilmiştir.³⁷⁶ Sırp kaynağı Filozof Konstantin'e göre Musa, Georg Brankoviç ve Stefan Lazareviç'in birliğine yenildikten sonra kuşatıldığını anlayarak kaçmıştır. Onu İskır nehrinde yakalayıp bel kemiğini kırıp boğmuşlardır.³⁷⁷

2. 12. Tesalya Bölgesinde İsyan (11 Temmuz–30 Eylül 1404)

Kr. 48/3: *Phanarion'nun Chantzalēs ile birlikte isyanı 11 Temmuz'da, 6912 yılında oldu.*

Kr. 48/4: *Sonra hürriyet 30 Eylül'de oldu.*

Kr. 69/9: *6912 yılında Megalē Vlachia'nın [Eflāk] isyanı oldu.*

Bu kronik notlarının bahsettiği olaylar hakkında başka bir kaynaktan bilgi yoktur. Kronik 48'de Thessalia'daki (Tesalya) Phanarion kentindeki isyandan bahsetmekte ise de Kronik 69'da bütün Tesalya isyanından bahsetmektedir. Burada Megalē Vlachia'dan kastedilen yer Thessalia (Tesalya) bölgesidir. Başka bir kaynaktan bu olaydan bahsetmediği için kesin olarak olayı belirleyemiyoruz. Ancak bu dönemde 1403'teki Bizans-Türk anlaşmasıyla Tesalya'dan bazı yerlerin de Türkler tarafından terk edildiği bilinmektedir. Üç notta da *Chantzalēs* adlı birinin yardımıyla (Phanarion'da) Türklere isyan edildiği ve sonunda özgürlüklerini yeniden kazandıklarıdır. Bu kişinin kim olduğu bilinmemektedir. Zachariadou bu kişinin Hacı Ali adlı biri olabileceği ihtimaline işaret etmiştir. Yine ona göre "isyancılar" Pindos

---

³⁷⁶ *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 418. *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 84.

³⁷⁷ Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 84; Konstantin the Philosopher, *Stefan Lazarevic*, s. 54.

dağlarında 15.yüzyılda belirli bir otonomi sahibi olan Vlahlardır.³⁷⁸ Bu tespitler doğru kabul edilirse, bir Türk'ün isyana öncülük etmesi ve Ankara Savaşı'ndan hemen sonra kısa süreli de olsa Rumeli'de otorite boşluğu doğduğunu göstermesi bakımından ilginçtir.³⁷⁹

2. 13. I. Mehmed'in Eflâk Seferi (Bahar? 1417? veya 1419?)

Kr. 72a/20: 6928 yılında Sultan Kyritzēs Vlachia'yı [Eflâk] yağmaladı. Ve o zamandan itibaren Vlahlar [Eflâklar] Türklere haraç vermeye boyun eğdirildiler.

Düzmece Mustafa'nın Bizans imparatorunun yardımıyla 1416 sonbaharında isyanından sonra, I. Mehmed isyan sırasında Mustafa'yı destekleyen Eflâk Prensi Mircea'ya karşı sefere çıkmıştır.³⁸⁰ Eflâk Seferi olarak bilinen bu olayın tarihi hakkında görüldüğü gibi sadece tek bir kronik notumuz bu olaydan bahsetmiş ve 6928 (1419/20) tarihi kaydetmiştir. Başka bir kaynakta ise yine aynı tarih fakat Yaz mevsiminde olduğu bilgisi vardır.³⁸¹ Schreiner, kronikteki bilgiyi hatalı bulmuş ve kronolojiyi 1417 Bahar (?) olarak tespit etmiştir.³⁸² Bahar aylarında olduğuna dair aynı tespiti Jorga'da yapmıştır.³⁸³ Her ikisinin de temelde Neşri'nin kaydını esas

---

³⁷⁸ Zachariadou, "Süleyman Çelebi", s. 291-292, dn. 104.

³⁷⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 385-386.

³⁸⁰ Bu seferin sebepleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bkz. İncılık, "Mehemmed I" *ET*², s. 976; krş. İncılık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, s. 127-129; Halil İncılık, *Osmanlı İmparatorluğu, Klâsik Çağ (1300-1600)*, çev. Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2006, s. 25.

³⁸¹ S. Kugeas, "Notizbuch eines Beamten der Metropolis in Thessalonike aus dem Anfang des XV. Jahrhunderts", *BZ* 23 (1914), 143-163, Nr. 79, s. 151.

³⁸² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 406.

³⁸³ Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 332.

aldıkları anlaşılmaktadır. Osmanlı kaynakları arasında bu seferi hem en ayrıntılı anlatan hem de kronolojiyi kaydeden Neşrî³⁸⁴ olmuştur. Neşrî, sefere h. 819 (1 Mart 1416- 17 Şubat 1417) tarihinde çıktığını kaydetmiştir. Buna göre I. Mehmed sefere Ocak-Şubat aylarında çıkmış olmalıdır. Osmanlı kaynaklarından Hoca Saadeddin'de bu seferin anlatısı Neşrî'ye çok yakındır ve aynı tarihi kaydetmiştir.³⁸⁵ *Oruç Beğ Tarihi* ise bu seferi kısaca anlattıktan sonra h. 817 (1414-1415) gibi çok erken bir tarih düşmüştür.³⁸⁶ Âşıkpaşazâde³⁸⁷ ve *Anonim Osmanlı Kroniği*'ndeki³⁸⁸ anlatı Neşrî'nin özeti mahiyetinde kısaca anlatılmasına rağmen herhangi bir tarih düşülmemiştir. Aynı şekilde Şükrullah da bu seferden bahseder. Kaynağa göre savaş niyetiyle Rumeli'ye giden sultan bu yörede bulunan ve kafirler tarafından yıkılmış Sakçı, Yeni Sala ve Yörkövi kalelerini yaptırmıştır. Düşmanları amân dileyip haraç vermeyi kabul ettiler. Ancak Şükrullah bu sefer hakkında herhangi bir kronoloji vermemiştir.³⁸⁹

Bununla birlikte, İnalçık'ın *İbn Hacer Askalanî*'deki kayda istinaden tespit ettiği 1419 tarihi esasında bizim kronik notuyla daha uyumlu görünmektedir. İnalçık'a göre, Neşrî'nin kaydettiği yukarıda bahsedilen h. 819 (1416-1417) gibi erken tarihler, I. Mehmed'in değil uc beylerinin yaptığı daha erken seferler

---

³⁸⁴ Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 534-537.

³⁸⁵ Hoca Saadeddin, *Tâc'üt Tevârih*, c.I, İstanbul, Matba-i Âmire 1279, s. 284-285.

³⁸⁶ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 49.

³⁸⁷ *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 88-89.

³⁸⁸ *Anonim Osmanlı Kroniği* (Öztürk), s. 63.

³⁸⁹ Şükrullah, *Behcet'üt Tevârih*, s. 64.

olmalıdır.³⁹⁰ Uzunçarşılı bu seferin tarihini yazmaz. Fakat, 1419-20 yılı olayları içinde anlatmaktadır.³⁹¹

Eflâk Seferi, Bizans kaynaklarında anlatılmasına rağmen Kısa Kronik dışında hiçbirinde kronolojik bilgi kaydedilmemiştir. Bizans kaynakları dışında Sırp Yıllıkları'nda ise 6926 (1417–1418) tarihi kaydedilmiştir.³⁹² Kronik notunda Türkçeden geçmiş haliyle Yunancada kullanılan “χαράτζι=charatzi=haraç” kelimesinin kullanılması ilginçtir. Eflâk ülkesinin haraca bağlanması Osmanlı kaynakları dışında, Chalkokondyles'te de anlatılmaktadır.³⁹³ Bizans kaynaklarından Doukas ise herhangi bir kronoloji kaydetmemiş ve sadece Mustafa'ya yardım ettiği için cezalandırmak amacıyla çok sayıda asker gönderdiğini ve büyük yağma ve yıkıma sebep olduklarından kısaca bahsetmiştir.³⁹⁴

Sonuç olarak, dönemin mevcut kaynaklarından hareketle iki ayrı görüş ortaya çıkmıştır. İnalçık'ın tespitiyle Kısa Kronik notları uyumludur. Diğer yandan

---

³⁹⁰ Krş. İnalçık, “Mehemmed I”, EI², s. 976; İnalçık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 88-89, dn. 29, 30.

³⁹¹ Krş. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 371.

³⁹² Stojanovič, *Letopisi*, s. 118 (Nr. 245).

³⁹³ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. I, s. 172, 16-19: “□ντα□θα Μεχμ□της □ Παιαζ□τεω τ□ν Βασ□λειαν παραλαβ□ν , το□ς τε □λληνας □πιτηδε□ους □ντας α□τ□ τ□ Τριβαλλ□ν □γεμ□νι χ□ραν □δωρ□σατο □καν□ν τ□ παροικ□ α□το□. μετ□ δ□ τα□τα στρ□τευμα □πιπ□μψας □π□ τ□ν Δακ□ας χ□ραν τα□την τε □δ□ου. □ς □ν δ□ πρ□σβεις π□μψας □ τ□ν Δακ□ν □γεμ□ν σπονδ□ς τε □ποι□σατο , □φ' □ □π□γειν φ□ρον , □ν τινα □τ□ξατο α□τ□ Μεχμ□της □ βασιλε□ς .” Ayrıca bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. I, s. 203-204

³⁹⁴ Doukas (Grecu), XXII 6: Ο δ□ Μαχουμ□τ κατ□ τ□ν Βλ□χων τρ□φων □χθραν □νεκα τ□ς του Μουσταφ□ □ναρρ□σεως , π□μπει στρατ□ν πολ□ν κα□ λειλ□τει κα□ πυρπολε□ κα□ ζημιο□ τ□ πλε□στα . Krş. ; Doukas (Magoulias), s. 125.

Schreiner'in ve Jorga'nın tespitleri, özellikle de Bahar mevsiminde olduğuna dair tahminlerin de daima akılda tutulması gerekir.

2. 14. Argyrokastron (Ergiri kasrı)'un Fethi (Eylül 1417–Ağustos 1418)

Kr. 60/12: Argyrokastron'u aldıklarında 6926 bin yıllarıydı.

Kr. 64/4: Argyrokastron'u 6926.

Bu iki kronik notu dışında, Argyrokastron şehrinin kuşatılması veya fethedilmesi hakkında ne Osmanlı kaynaklarında ne de dönemin Bizans ve Lâtin kaynaklarında bahsedilmez. Ancak Schreiner, bir Yunanca elyazmasında Kronik notunu destekleyen kısa bir kayıt bulmuştur. Bu notun tercümesi şöyledir: *6926 yılı, 11. İndiksiyonda, Chamouzas Argyrokastron'u kuşattı, ve ertesi yıl, Ekim ayında burayı aldı.*³⁹⁵ Buradaki “Chamouzas=Hamza”nın kim olduğu kesin olmamakla birlikte Rumeli Beylerbeyi Hamza Bey olmalıdır. Bu kronikte, Kısa Kroniklerden farklı olarak, kuşatmanın 6926=1 Eylül 1417- 31 Ağustos 1418 yılında başladığı ancak şehrin alınmasının ertesi yıl Ekim ayında olduğu kaydedilmiştir. Bu kronolojik notun “ertesi yıl Ekim ayında” ifadesinden şehrin 6926 yılında kuşatıldığı, ancak fethedilmesinin 6927 (1418-1419) yılında gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Kr. 60/12 ve 64/4'teki kaydın kuşatmanın başladığı tarihi kaydettiği anlaşılmaktadır. Fakat notta verilen 11. İndiksiyon 6926 yılına rastlamaktadır. Dolayısıyla en azından kalenin düşmesinin

---

³⁹⁵ Oxford, Christ Church, Cod. 49, f. 271'den aktaran Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 408, dn. 42. Orijinali şöyledir: “□τους ρϱκς' , □νδικτι□νος ια' □πολιόρκησεν □ργυρ□καστρον □ Χαμουζ□ς, κα□ τ□ □ρχ□μενον □τος, μην□ □κτωβρ□□ □παρ□λαβεν α□τ□ .

Ekim 1418'de gerçekleştiğini, kuşatmanın ise 1417 yılında aynı sıralarda başladığını söylemek yanlış olmaz. Sonuç olarak, elimizde Argyrokastron'un Osmanlılar tarafından fethine dair geniş bir anlatı yoktur. Ancak, burada incelediğimiz kaynaklardan en azından kronolojik olarak kuşatma ve aşamalarını öğrenebilmekteyiz.

2. 15. I. Mehmed'in Ölümü (21 Mayıs 1421)

Kr. 72a/22: *Ve aynı yılda Sultan Kyritzēs öldü ve onun oğlu Sultan Murad hükümdar oldu.*

Kr. 91/9: *6929 Sultan*

Kr. 97/5: *Kyritzēs öldü 6932'de, 2. İndiksiyonda.*

Kr. 60a/9: *O zaman 6929 yılında Sultan öldü.*

Kr. 71a/14: *Sultan ve Balşa öldüğü zaman 6930 yılıydı.*

ChronNot 67: *21 Mayıs'ta, 14. İndiksiyonda, 6929 yılında, Büyük Demetrios'un mucizesiyle tanrısız ve imansız Sultan Kyritzēs dizanteri ve epilepsi hastalığından öldü, ki o Agarenlerin [Agarēnoi] hükümdarı, Thessalonike ve Roma'nın her şeyine çok büyük baskı ve eziyet ediyordu.*

Çelebi Mehmed'in ölüm tarihine dair Kısa Kronik notlarından sadece 91/9 ve 60a/9'da ölüm yılı 6929 (1421) olarak doğru kaydedilmiştir. Buna en yakın tarih Kr. 71a/14'te 6920 (1422) olarak kaydedilmiştir. Kr. 72a/22 tarih vermemekle birlikte bir önceki notun verdiği 6934 (1426) tarihine atıfta bulunmaktadır. Kr. 97/5 ise 6932 (1424) yılını göstermektedir. Bizans kaynakları arasında ölüm tarihini en kesin ve doğru olarak *ChronNot* kaydetmiştir. 21 Mayıs 1421 olarak net bir tarih ve ölüm sebebini de doğru bir şekilde vermiştir. Bizans kaynaklarından Doukas, Sphrantzes ve Chalkokondyles'te Mehmed'in ölümüyle ilgili kayıtlar vardır. Bunların içinde sadece Sphrantzes kronoloji

vermektedir. Sphrantzes, aynı yılın (6928/1420)³⁹⁶ Bahar aylarında Leondarios Demetrios'u iyi karşılayan Mehmed'in ona *uzun zamandır sağlığım iyi değil, ama iyileştiğimde yiyip, içip sohbet etmek istiyorum* dediğini, ancak üç gün sonra öldüğünü kaydetmiştir. Sphrantzes, ölüm nedenine ve sonrasında yaşananlara dair ayrıntıya girmemiştir.³⁹⁷ Doukas ise Mehmed'in ölümünü ve o sırada yaşanan gelişmeleri ayrıntılarıyla anlatmakla beraber herhangi bir kronoloji kaydetmemiştir.³⁹⁸ Aynı şekilde Chalkokondyles'te de kronoloji söz konusu değildir.³⁹⁹

I. Mehmed'in ölüm tarihiyle ilgili araştırmacılar arasında farklı görüşler söz konusudur. Uzunçarşılı Mayıs 1421'de öldüğünü tespit etmiştir.⁴⁰⁰ İnalçık'a

---

³⁹⁶ Sphrantzes, anlattığı olayların yılını en başında, örneğin "28'inci yılda" diye ifade ettikten sonra tekrar kronoloji vermeksizin genellikle devamındaki olayları "aynı yılda" ifadesiyle anlatmıştır. Bu olayda da "28'inci yılda" diye başladığı tarih esasında 6928 (1420) yılıdır. Bazı edisyonlarda Dünya Yılı 5509 yerine 5508 yılından itibaren hesaplanmasından dolayı bu yıl hatalı olarak 1421 yılı olarak hesaplanmıştır. Biz hesabımızı Grumel'in tablosuna göre yaptık. Ayrıca *ChronNot* kaydından verilen 14. İndeksiyon tam olarak 6929 yılına rastlamaktadır. Dolayısıyla 1421 yılı bahar ayları ancak 6929 yılı içinde mümkün görünüyor. Bkz. V. Grumel, *a.g.e.*, s. 262; Bkz. Sphrantzes (Grecu), s. 8; Sphrantzes (Maisano), VII, 1, s. 14.

³⁹⁷ Sphrantzes (Maisano), VII, 4, s. 14; Sphrantzes (Grecu), s. 8

³⁹⁸ Doukas (Grecu), XXII-XXIII, s. 165-171; Doukas (Magoulias), s. 122-136.

³⁹⁹ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s.1. Chalkokondyles'in 5, 6, ve 7. Kitap'larının Türkçe tercümesi ve tarihî değerlendirmesi için bkz. Ferhan Kırıldökme Mollaoğlu, *Laonikos Chalkokondyles'in Kroniği ve Değerlendirilmesi (V.-VII. Bölümler)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2005, s. 56 [Bundan sonra Chalkokondyles, (Kırıldökme Mollaoğlu)].

⁴⁰⁰ Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 373 ve dn. 4. Yazar bu eserinden daha önce yazdığı *İslâm Ansiklopedisi*'nde Şükrullah'ın en güvenilir kaynak olduğunu ve onun kaydettiği H. 824 Cemaziyelevvel (Mayıs) sonları şeklindeki tarihi kendisi Haziran 1421 olarak tespit etmiştir.

göre I. Mehmed 25 Receb 825/25 Haziran 1421'de Edirne'de öldüğünde oğlu I. Murad'ta bu tarihte tahta çıkmıştır.⁴⁰¹ Uzunçarşılı, tespitlerini Neşrî, Hoca Saadeddin ve Şükrullah'ın eserlerine dayandırır. Bu kaynaklardan Şükrullah Mehmed'in Cemaziyelevvel (Mayıs) ayının 23 günü hasta olduğunu ve oğlu Murad Çelebi'yi veliahd edip öldüğünü yazar. Ayrıca Mehmed'in yedi sene onbir ay ve birkaç gün hükümdarlık yaptığını kaydeder.⁴⁰² *Tarihî Takvimler* Mehmed'in 8 Receb 824, Çarşamba/9 Temmuz 1421, Çarşamba günü öldüğünden bahseder.⁴⁰³ Hoca Saadeddin ise Cemaziyelevvel (Mayıs) başlarında öldüğünü kaydeder.⁴⁰⁴ Neşrî'deki kayıt ise şöyledir:

“...Sultan Mehmed bin Bayezid Han, hicretin sekiz yüz yirmi dört yıl beş ayı olıcak, Edirne'de hasta olup, büyük oğlu Murad Çelebi'yi veli'ahd edinmişti”⁴⁰⁵

Bu ifadeden h. 824 (1421) yılı, beşinci ayda (Cemaziyelevvel=Mayıs), onun ölüm döşeginde olduğu ancak henüz ölmediği anlaşılmaktadır. Neşrî, anlatısının devamında ne kadar süre sonra öldüğünü belirtmeden şu ifadeyi

---

Bu tespitini sonradan 824 Cemaziyelevvel/1421 Mayıs olarak değiştirdiği anlaşılmaktadır. Krş. Uzunçarşılı, “Mehmed I”, *İA*, s. 504.

⁴⁰¹ İncalcık, “Mehammed I”, *EF*, s. 977; Krş. “Murad II”, *İA*, s. 978; İncalcık, “The Ottoman Turks and the Crusades” *A History of the Crusades, 1329-1451*, General ed. K. M. Setton, vol. VI, Madison 1989, s. 222-310, burada s. 254; İncalcık, *Devlet-i 'Aliyye*, s. 90; İncalcık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, s. 129. Osmanlı tarihçilerinden Imber, I. Mehmed'in 1421 yazında öldüğünü belirtmekle birlikte kaynak göstermemiştir. Bkz. Imber, *The Ottoman Empire*, s. 90.

⁴⁰² Hicrî hükümdarlık süresi N. Atsız'ın hesabına göre mîladî 7 yıl 8 ay 20 gündür). Atsız'ın eserin sonua eklediği Şükrullah'ın kronolojisinde I. Mehmed'in ölümünü 26 Mayıs 1421 şeklinde hesaplamıştır. Bkz. Şükrullah, *Behcetü't Tevârih*, s. 61-62 ve71.

⁴⁰³ *Osmanlı Tarihine Ait Takvimler* (Atsız), s. 103

⁴⁰⁴ Hoca Saadeddin, *Tâc'üt Tevârih*, c. I, s. 300

⁴⁰⁵ Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 550-551.

kullanır: *zinhar benim vefatımı Murad gelmeden kimseye duyurmamağa tedarik edin' deyip, vezirlerine vasiyet edip, Allah emrine ulaştı.*⁴⁰⁶ Bu cümleden anlaşıldığı kadarıyla Mehmed'in hastalandıktan sonra ölümüne kadar çok uzun bir süre geçmemiştir. Fakat Neşrî'nin Unat-Köymen yayınında, Neşrî'nin kaydettiği h.824 yılı, dipnotta yayıncılar tarafından Haziran 1421 olarak belirtilmiştir.⁴⁰⁷ Anladığımız kadarıyla yayıncılar Neşrî'nin *sekizyüz yirmi dört yıl beş ay olıcak* ifadesinden beşinci ayın dolduğu, dolayısıyla Haziran ayına geçildiği anlamını çıkarmışlardır. Diğer taraftan, Neşrî'nin Menzel nüshasında ilgili yer şu şekildedir:

“Sultan Mehmed bin Bâyezîd han hicretün sekiz yüz yigirmi dört yıl ve biş ay geçecek Edirne'de hasta olup, büyük oğlu Murad Çelebi'yi velî'ahd idindi.”⁴⁰⁸

Görüldüğü gibi iki nüsha arasındaki fark “olıcak” yerine “geçecek” kelimesinden ibarettir. Ancak, Menzel nüshasının yayıncısı Öztürk'ün dipnotlarda gösterdiği nüsha farklılıklarında, Manisa nüshasının bu konuda oldukça farklı ifadeler içerdiği görülmektedir. Bu nüshada “geçecek” ve “olıcak” kelimeleri yerine “beşinci ayda” ifadesiyle karışıklığı açıklığa kavuşturmuştur.⁴⁰⁹ Dolayısıyla en azından hastalığının Mayıs ayı içinde olduğunu kesin olarak ifade edebiliriz. Manisa nüshası, Mehmed'in ölümünü de diğerlerinden daha farklı cümlelerle ifade etmesi ilginçtir:

---

⁴⁰⁶ Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 550-551.

⁴⁰⁷ Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 550-551, dn. 2.

⁴⁰⁸ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 254.

⁴⁰⁹ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 254, dn. 3224.

“...bir nice günden sonra dahı bâkî dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâya rıhlet itdi, inna’llâhe ve innâ ileyhi râci’un”.⁴¹⁰

Osmanlı kaynaklarından Âşıkpaşazâde’nin kaydında, Neşrî ile çok benzer olmasına rağmen kronolojide nüsha farklılıklarından kaynaklanan çelişki söz konusudur. Âşıkpaşazâde’nin *Âli Bey* yayınında h. 820/1417⁴¹¹ tarihi kaydedilmişken, son yıllarda eserin farklı yazma nüshalarından yapılan bir yayınında h. 824 (1421) tarihi söz konusudur.⁴¹² Ancak bu son yayında eserin tıpkıbasımı yapılmadan, sadece transkripsiyon ve sadeleştirilmiş hali basıldığından gerçekten nüsha farklılığından mı kaynaklandığına emin değiliz. *Anonim Osmanlı Kroniği* ise ayrıntıya girmeden sadece Mehmed’in Edirne’de 824 (1421) yılında vefat ettiğini kaydetmiştir.⁴¹³ Aynı şekilde *Oruç Beğ Tarihi* de h. 824 (1421) yılını kaydetmiştir.⁴¹⁴

Sonuç olarak, I. Mehmed’in ölüm tarihini Bizans kronikleri ve Osmanlı kaynakları bazı istisnaları hariç genellikle 1421 yılına tarihlendirmiştir. Osmanlı kaynaklarından özellikle Şükrullah ve Neşrî ise 21 Mayıs 1421 tarihini veren *ChronNot* kaydıyla en uyumlu Osmanlı kaynaklarıdır. Bu tarihi kabul etmemek için geçerli bir sebep görünmemektedir. Bununla birlikte Âşıkpaşazade, I. Mehmed’in ölümünün daha önce vezirleri Hacı İvaz Paşa ve Bayezid Paşa’ya vasiyet ettiği gibi oğlu II. Murad tahtı alana kadar gizlendiğini anlatmaktadır. Hatta sultanın öldüğünden şüphelenen ve onu görmek isteyen askerlere de

---

⁴¹⁰ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 255, dn. 3226.

⁴¹¹ *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 94.

⁴¹² *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 429.

⁴¹³ *Anonim Osmanlı Kroniği* (Öztürk), s. 65.

⁴¹⁴ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 53.

öldüğü halde hileyle uzaktan göstererek ikna ettiklerini de anlatmıştır.⁴¹⁵ Bu nedenle Osmanlı kaynaklarında ölüm tarihinin Haziran ayında olduğuna dair kayıtların sebebi ölüm tarihiyle II. Murad'ın tahta çıktığı tarih arasında 41 günlük gizleme süresi olmalıdır.

2. 16. Düzmece Mustafa'nın Ölümü (Kış 1422)

Kr. 53/12: 6930 yılında Mustafa hayatını kaybetti.

ChronNot 68: Ocak ayında, 15. İndiksiyonda, 6930 yılında, Murad, Doğu'dan Batı'ya Kallioupolis yoluyla Cenevizlilerin işbirliği ve yardımıyla İmparator Efendi Manuel Palaiologos'un rızası olmadan geçti, sultanın oğlu, onun amcası, Bayezid'in oğlu Mustafa ile birlikte; ve o [**Mustafa**] bir tertiple ordulara hükmediyordu, fakat Murad tarafından Edirne'de boğuldu.⁴¹⁶

Bayezid'in oğlu Düzmece Mustafa Midilli'de II. Murad 1421'de tahta çıkana kadar Bizans'ın gözetiminde kaldı. II. Murad tahta çıktığında Mustafa, Bizans'ın ve Balkanlardaki diğer güçlerin desteğiyle yeniden taht iddiasıyla Murad'a karşı mücadeleye başlamıştır. II. Murad, Bayezid Paşa kumandasındaki bir orduyu Mustafa'nın üzerine yollamış ve Gelibolu yakınlarındaki Sazlıdere mevkiinde gerçekleşen savaşta Mustafa galip gelerek Bayezid Paşa'yı esir alarak öldürtmüştür. Bu olaydan sonra Mustafa'nın Gelibolu tarafından Anadolu yakasındaki Lapseki'ye geçerek Bursa'ya doğru ilerlediğini, hazırlık yapan II. Murad'ın ordusuyla Ulubad yakınlarında karşılaştıklarını kaynaklar

---

⁴¹⁵ Âşıkpaşazâde, (Âli), s. 94-95; Âşık Paşazade (Yavuz-Saraç), s. 430-431.

⁴¹⁶ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 617. Selanik'ten anonim bir kronik notu olan bu kayıt Schreiner'dan daha önce Kugéas tarafından yayımlanmıştır. Bkz. S. Kugéas, "Notizbuch", s. 151, Nr. 78.

anlatmaktadır.⁴¹⁷ Ancak, Mustafa'nın 12.000 sipahi 5.000 piyade ile birlikte 20 Ocak 1422'de Anadolu yakasına geçtiğini İstanbul'dan bir Venedik *bailosu* kaydetmiştir.⁴¹⁸ Burada özellikle Hacı İvaz Paşa'nın aldığı tedbirlerle bozguna uğrayan Mustafa, kaçarak Gelibolu'ya geçmeyi başarmıştır. Mustafa'yı takip eden Murad Ceneviz *Podestası* Gioavanni Adorno'nun yardımıyla Gelibolu'ya geçerek Mustafa'ya takip etmeye başlamıştır.⁴¹⁹ Cenevizlilerin yardımı yukarıdaki çeviride görüldüğü gibi Selanik'ten anonim bir kronik notunda kaydedilmiştir. Burada İmparator II. Manuel'in rızası olmadığı halde Cenevizlilerin yardım ettiğinin vurgulanması da ilginçtir. Cenevizlilerin yardımını Doukas ve Sphrantzes de doğrulamaktadır.⁴²⁰ Ayrıca II. Murad'ın, Bizans İmparatoru'nun rızası olmadan Gelibolu tarafına geçtiği sadece bu kaynakta kaydedilmiştir.⁴²¹ Aynı notta Murad'ın Gelibolu'ya Ocak ayında geçtiği kaydedilmiştir. Venedik raporunda 20 Ocak'ta Mustafa'nın Anadolu tarafına geçtiğini bildiren kaydıyla uyuşan bu bilgi, savaşın 20 Ocak'tan sonra gerçekleştiği sonucuna ulaşmamızı sağlar. Bazı araştırmalarda Murad'ın Gelibolu'ya 15 Ocak'ta geçtiği belirtilmiştir. Ancak kaynaklara dayanmayan bu bilginin Venedik raporu ile çeliştiği de

---

⁴¹⁷ Murad'ın bu girişimleri için bkz. İnalçık, "Murad II", *İA*, s. 600

⁴¹⁸ İnalçık, "Murad II", *İA*, s. 600; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 413. Bu kayıt için bkz. Jorga, *Notes et Extratis*, I, s. 316-317.

⁴¹⁹ İnalçık, "Murad II", *İA*, s. 600; Colin J. Heywood, "Mustafa", *EI*², s. 710-713

⁴²⁰ Doukas (Grecu), s. 221-229; Doukas (Magoulias), s. 157-160.

⁴²¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 413.

görülmektedir.⁴²² Schreiner'a göre savaş ve Murad'ın Gelibolu'ya geçişi 21-30 Ocak tarihleri arasında gerçekleşmiş olmalıdır.⁴²³

Gelibolu'ya geçen Murad, Mustafa Eflâk bölgesine doğru kaçarken onu Tunca nehri yakınlarındaki Kızılağaç Yenicesi'nde⁴²⁴ yakalayarak 1422 Kış'ında Edirne'de idam ettirmiştir.⁴²⁵ Mustafa'nın ölümüyle bazı rivayetlere göre Edirne'den Eflâk'a kaçmayı başarmış ve oradan da Kefe'ye kaçarak kurtulmuştur.⁴²⁶

Bizans kaynaklarından Doukas ve Chalkokondyles Düzmece Mustafa olayını ve II. Murad'la mücadelelerini ayrıntılarıyla anlatmıştır.⁴²⁷ Uzunçarşılı da ve pek çok tetkik eser büyük oranda Doukas'ın anlatısına itibar etmişlerdir. Doukas anlatımında genellikle kronoloji vermemesine rağmen, Mustafa'nın öldürülmesi olayından sonra anlattıkları sonra bazı sonuçlara ulaşmaya yardımcı olmaktadır. Doukas bu bölümde, Murad'ın Mustafa'nın idamından sonra tahta (tekrar) oturduğunda, Kış mevsiminin zaten başlamış olduğunu ve gelen Bahar

---

⁴²² Krş. Heywood, "Mustafa", EI², s. 711; Imber, *The Ottoman Empire*, s. 93. Her iki eserde de 15 Ocak tarihi verilmiştir. Heywood herhangi bir kaynak göstermemiştir. Imber ise yukarıda bizim de çevirisini yaptığımız kaynağa referans yaptığı anlaşılıyor. Ancak ilgili kaynak sadece Ocak ayı 15. İndiksiyon tarihini vermiştir.

⁴²³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 413.

⁴²⁴ Imber, *The Ottoman Empire*, s. 93'te bu yer adını Elkhovo olarak veriyor.

⁴²⁵ İncılık, "Murad II", *İA*, s. 600

⁴²⁶ 1425'te Venedik'in desteğiyle Selanik'te ortaya çıkan diğer bir Düzme Mustafa'nın aynı kişi olduğuna dair rivayetler asıl kaynağı *Tarihî Takvimler*'de Kefe'den Selanik'e gelen Mustafa'dan bahsediyor olmasıdır. Bkz. Heywood, "Mustafa", EI², s. 711; Krş. İncılık, "Murad II", *İA*, s. 602. Takvimler için bkz. Turan, *Tarihî Takvimler*, s. 61; "Mustafa Çelebi, Düzmece" *DİA*, s.?.

⁴²⁷ Doukas (Grecu), XXVII, 1-7; Doukas (Magoulias), s. 157-160.

mevsimiyle beraber Murad'ın her tarafa İstanbul kuşatması için asker toplamak üzere haber saldığını kaydetmiştir.⁴²⁸ Dolayısıyla Doukas'ın kronolojisine göre Bahar aylarından önce Mustafa meselesi halledilmiştir. Sphrantzes ise bu olaydan çok kısa bahsetmesine rağmen şu ifadeyle kronolojiyi kaydetmiştir.

“Aynı yılın yazında (6929=1421) Murad da Ceneviz gemileri ile geçti (Rumeli'ye) ve amcasının takip ederek onu yakaladı ve otuzuncu yılın başlarında [6930 ç.n.] onu öldürdü.”⁴²⁹

Görüldüğü gibi Sphrantzes, 6930 (Eylül 1421-Ağustos 1422) yılında Mustafa'nın idam edildiğini belirtmektedir. Bu kayıt, Doukas'ın “bahar aylarından önce” olduğuna dair ifadesiyle birlikte düşünüldüğünde, idamın Eylül 1421 ile Kış 1422 civarında gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Chalkokondyles, Düzmece Mustafa olayını en ayrıntılı anlatan kaynaklardan biri olmasına rağmen herhangi bir kronoloji kaydetmemiştir.⁴³⁰

Osmanlı kaynakları Mustafa Çelebi'nin birinci ve ikinci saltanat iddiasını birbirine karıştırmaktadır.⁴³¹ Âşıkpaşazâde, bu olayın tarihini en başında anlatmaya başlarken h. 825 (26.12.1421–14.12.1422) yılını kaydetmiştir.⁴³²

Neşrî ise, aynı şekilde h. 825 tarihini Mustafa'nın ölümü olarak değil Mustafa olayının yaşandığı sene olarak vermektedir.⁴³³ *Anonim Osmanlı Kroniği*

---

⁴²⁸ Doukas (Grecu), XXVIII, 1; Doukas (Magoulias), s. 160.

⁴²⁹ Sphrantzes (Grecu), s. 12; Sphrantzes (Maisano), IX-4, s. 20. Sphrantzes'in Murad'ın 1421 yazında Mustafa'yı takip etmek üzere Rumeli'ye geçtiği haberi kronolojik olarak hatalıdır. Bkz. Barker, *Manuel II*, s. 359, dn.106.

⁴³⁰ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 1-7' de Mustafa olayını ayrıntılı anlatır.

⁴³¹ İncalcık, “Murad II”, *İA*, s. 600

⁴³² Âşıkpaşazâde, (Âli), s.99-100.

de h. 825 tarihini Mustafa'nın öldürülmesinden hemen sonra Murad'ın yeniden tahta oturduğu hikâyesine başlarken kaydetmiştir.⁴³⁴ Enverî ise olayı I. Mehmed'in ölümünden (h. 824) hemen sonra anlatır ve diğer Osmanlı kronikleriyle uyumludur.⁴³⁵

Sonuç olarak kaynaklar arasında en ayrıntılı ve doğru kronolojiyi *ChronNot* kaydetmiştir. Yukarıda da görüleceği üzere, Osmanlı ve Bizans kaynaklarında yaklaşık olarak kaydedilen kronolojilerin hiçbiri *ChronNot* kronolojisiyle çelişmemektedir.

2. 17. II. Murad'ın İstanbul Kuşatması (10 Haziran–6 Eylül 1422)

Kr. 9/49: 6931 yılı, 15. İndiksiyon'da, <24 Ağustos, Pazartesi> günü, Aziz İoannes Theologos'un öğrencisi, Aziz Eutykhēs gününde, tanrıtanımaz Murad Yüce Şehrin surlarına saldırdı. Romalılar galip geldi ve binlerce Türk öldürüldü.

Kr. 13/1: 6930 yılı, 15. indiksiyonda, 10 Haziran, Çarşamba günü Çarşamba öğleden sonra, Mihaloğlu Konstantinopolis'i tamamen yağmaladı.

Kr. 13/2: Ve aynı ayın 20'sinde, Cumartesi günü, Emir Murad bey de geldi, öğleden sonra saat altıda.

Kr. 13/3: Ağustos'un 24'ünde, aynı İndiksiyonda Konstantinopolis'te savaştı, Pazartesi günü, saat <.> öğlenin başından bütün Pazartesi öğleden sonra yani saat ikiye kadar.

Kr. 13/4: Eylül'ün 6'sında, 1. İndiksiyonda, 6931 yılında, Pazar günü, buradan çıktı, günün ilk saatinde.

Kr. 22/34: İmparator Manuel'in zamanında Murad Şehir'le bir savaşa girişti ve oraya hücum etti ve hiçbir başarı sağlayamadı.

Kr. 94 A/5: 6930'da Murad Şehre [karşı] büyük bir savaş yaptı, 24 Ağustos'ta.

Düzmece Mustafa sorununu çözen Sultan II. Murad, bir süre Edirne'de kalarak İstanbul kuşatmasının hazırlıklarıyla uğraşmıştır. II. Murad'ın 1422 İlkbaharında

---

⁴³³ Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (Unat-Köymen), c. II, s. 560-565.

⁴³⁴ *Anonim Osmanlı Kroniği* (Öztürk), s. 66-70.

⁴³⁵ *Düstûrnâme-i Enverî* (Öztürk), s. 43.

kuşatmanın başlamasını emretmiştir.⁴³⁶ Bu kuşatmasının detaylı anlatımı olayın görgü tanığı İoannes Kananos'un *Diēgēsis* adlı eserinden öğrenebiliyoruz.⁴³⁷ Dönemin diğer Bizans kaynakları arasında ise en ayrıntılı anlatım Chalkokondyles'in kayıtları ise Kananos'un anlatımıyla uyumludur.⁴³⁸ Kısa Kroniklerdeki bilgiler ise bu kaynakları doğrular ve kronolojiyi tamamlar. Kananos bu olayın kronolojisini kaydettiği kısmı şöyle anlatır:

“Palaiologos'un oğlu Manuel ve bunun oğlu İoannes'in saltanatının otuz ikinci senesi idi. Tarih, 6930 (1422) Hilkat yılı İndiktion'unun onbeşinci senesi, Haziran ayının onuncu gününün [**Salı**] ikinci saati. Birdenbire, müthiş bir hücumla, 10.000 kişilik Müslüman ordusu aleyhimize harekete geçerek, arazimizi istilâya uğratmıştı.”⁴³⁹

Bu kayda göre, Kananos'un, kuşatmanın öncüleri olarak gelen Mihaloğlu⁴⁴⁰ komutasındaki ordunun geldiği tarih olan 10 Haziran 1422, Salı günü, Kr. 13/1-2-3 ile uyumludur. Fakat Kr. 13, bu olayın Salı yerine Çarşamba günü öğleden sonra

---

⁴³⁶ *Rûhî Târîhi* (Cengiz-Yücel), s. 437.

⁴³⁷ Ioannes Kananos, “II. Murad'ın İstanbul Muhasarası Hakkında Bir Eser”, çev. Zafer Taşlıkloğlu, *İ.Ü.E.F.T.D.*, VIII/11-12 (1955), s. 209-226; Peri tu en Konstantinopolei Gegonotos Polemou, Yay. Haz. Immanuel Bekker, Bonnæ 1838, s. 457-479.

⁴³⁸ Doukas (Grecu) XXVIII, 1-6; Doukas (Magoulias), s. 160-164; Sphrantzes (Grecu), s. 14; Sphrantzes (Maisano), X, 1-2, s. 22; Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 7; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 61, 64-65.

⁴³⁹ Kananos, (çev. Taşlıkloğlu), s. 212. Z. Taşlıkloğlu'nun Türkçe tercümeyle esas aldığı asıl metinde varolan “Salı günü” eksik tercüme edilmiştir. Bu nedenle alıntı içine bu eksikliği biz ekledik. Krş. Kananos (Bekker), s. 458.

⁴⁴⁰ Bizans kaynaklarında kaydedilen bu Mihaloğlu'nu Uzunçarşılı Mihaloğlu Mehmed Bey olarak yazmıştır. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 389. Kananos, Mihaloğlu'nun ismini 10 Haziran'da gelen ordunun başında Μιχαλπαῖς (Michalpais) adında birinin olduğunu ifade ederken kaydetmiştir. Mihaloğlu'nun adı değişik imlâlarla Sphrantzes'de Μιχαλπει (Michalpei) ve Kr. 13'te Μιχαλπεις (Michalpeis) olarak kaydedilmiştir. Mihaloğlu'nun Bizans kaynaklarında geçen ismi için bkz. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, c. II, s. 191.

gerçekleştiğini kaydetmiştir.⁴⁴¹ Burada Kr. 13'ün verdiği Çarşamba gününün doğru olduğu kronolojik hesaplamalarla ortaya çıkmıştır. Sphrantzes ise bu olayın 8 Haziran'da gerçekleştiğini kaydetmiştir.⁴⁴²

Yine Kananos'a göre, 10 Haziran'daki bu saldırının ardından 20 Haziran'da ordunun ikinci kısmı gelmiş ve ardından II. Murad gelerek bizzat birlikleriyle kuşatmaya katılmıştır.⁴⁴³ Kananos'un buradaki ifadesinden Murad'ın aynı gün gelip gelmediği kesin olarak anlaşılmamasında rağmen Kr. 13'te 20 Haziran Cumartesi günü akşam saat altı civarında gelerek orduya katıldığı haberine güvenmemek için hiçbir sebep yoktur.⁴⁴⁴ Sphrantzes'e göre II. Murad 15 Haziran'da gelmiştir. Ancak dönemin takvimlerinden 20 Haziran'ın Cumartesi gününe rast geldiği görülmektedir. Dolayısıyla Kr.13 herhangi bir gün adı vermeyen Kananos ile uyumludur.

II. Murad'ın kuşatma alanına gelmesinden sonra surlara yapılan son kuvvetli saldırının 24 Ağustos'ta başladığını ayrıntılarıyla Kananos vermiştir. Kananos'a göre saldırı 6930 (1422) yılı, 24 Ağustos Pazartesi günü, akşam saat 7'de gerçekleşmiş, Türklere 1000 ölü hayli yaralı zayıtı verdirilmiştir.⁴⁴⁵ Bizanslıların zayıtı ise 30 ölü

---

⁴⁴¹ Kesin tarih Kr. 13'te 10 Haziran 1422, bir Çarşamba günüdür bir Salı değildir. Sphrantzes bunu 8 Haziran olarak kaydetmiştir.

⁴⁴² Sphrantzes (Maisano), X, 1, s. 22; Sphrantzes (Grecu), s. 14.

⁴⁴³ Kananos (çev. Taşlıkloğlu), s. 212; Kananos (Bekker), s. 460.

⁴⁴⁴ Schreiner, aynı kanaatini ifade ederken, Kananos'a göre Murad'ın gelişinin bir sonra olduğunu ifade etmiştir. Bekker yayınına kullanmış olan Schreiner'in nereden bu sonuca vardığını anlayamadık. Hem I. Bekker yayınında hem de Türkçe çevirisinden anlaşıldığı kadarıyla I. Kananos sadece II. Murad'ın orduya sonradan katıldığını ifade etmiştir. Buradan, "bir gün sonra" anlamı çıkarmak doğru değildir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 415, dn. 65. Krş. I. Kananos (çev. Z. Taşlıkloğlu), s. 212; I. Kananos, (I. Bekker), s. 560.

⁴⁴⁵ I. Kananos (çev. Z. Taşlıkloğlu), s. 225; I. Kananos, (I. Bekker), s. 479.

100'den az yaralı olmuştur. Bu bilgi Kronik 13'te saat farkıyla teyid edilmektedir. Ancak Kr. 13'te verilen iki ayrı saat bilgisinden birinin elyazmasından okunamadığı görünmektedir. Buna rağmen Kr. 13'teki "bütün öğleden sonra" ifadesinden Kananos'un verdiği saatin doğru olduğu anlaşılmaktadır. Kronik 9/49'da Dünya Yılı 6931 olarak bir yıl fazladan yazılmıştır. Ancak bu kroniğin verdiği 15. İndiksiyon ve 24 Ağustos Pazartesi günü doğrudur. Kronikte verilen 15. İndiksiyon 1422 yılına rastlamaktadır. Dolayısıyla 6931 yerine 6930/1422 olmalıdır. Ayrıca bu kronikte, binlerce Türk'ün öldürüldüğü haberi de Kananos ile uyumlu görünmektedir. Aynı olay için Sphrantzes hatalı olarak 22 Ağustos tarihini vermiştir.

Türklerin 24 Ağustos'taki saldırısından sonra şehir surlarını aşamadıkları ve püskürttüklerini Bizans kaynakları ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Ancak kronoloji konusunda ciddi farklar söz konusudur. Kananos'un anlatısından, 24 Ağustos'ta kuşatmanın sona erdiği ve her şeyin bittiği anlaşılmaktadır. Ancak Sphrantzes ve Kronik 13'e göre Murad ve ordusu 6 Eylülde hiçbir şey elde edemeden şehirden ayrılmıştır. Kr. 13'e göre 6931 (1422) 6 Eylül Pazar günü, günün ilk saatinde Murad buradan ayrılmıştır. Murad'ın şehirden ayrılışını anlatan bir başka kaynak ise Manuel ve oğlu İoannes'e yazılmış bir *Enkomion* (Methiye)'dur. Bu metinde kronoloji eski Yunan takvimine göre kaydedilmiştir. Milâdî takvime çevrildiğinde Ekim ayına rast gelmektedir.⁴⁴⁶

---

⁴⁴⁶ Enkomion, Eski Yunan takvimini kullanarak kuşatmanın *Elaphebolion* (Eski Yunan takviminde yılın 9. ayı) ayının 5'inde olduğunu yazar. Bkz. "Μ□ν μ□ν □π□ρχεν □θ' ο□ πολ□μοι □ρξαντο πολιορκε□ν Ποσειδε□ν, Γαμηλι□ν, □νθεστηρι□ν, □λαφηβολι□ν · τ□ π□μπτη του μην□ς το□του μ□γισ τ□ τ□ς μ□χης κατ□ληξε . Κα□ τ□ π□λεμον □ρα διεσκ□πετο □πονοστ□σαι..." Pachymeres sistemine göre bu ay Ekim ayıdır. Bkz. Grumel, *a.g.e.*, s. 177. Enkomion'a göre kuşatma 5 ay sürmüştür. Fakat bu ifade Pachymeres

Osmanlı kaynakları bu olayın anlatımına genellikle çok az yer vermişlerdir. Bunların içinde Neşrî, Küçük Mustafa olayını anlattığı hikâyenin sonunda sadece bir cümleyle aynı yılda Murad'ın İstanbul'u muhasara ettiğini belirterek, h. 826 (15 Aralık 1422-Aralık 1423) tarihini kaydetmiştir.⁴⁴⁷ Benzer şekilde *Oruç Beğ Tarihi*'nde de Küçük Mustafa olayı bağlamında İstanbul kuşatmasından bahsedilmiş ve h. 828 (23 Kasım 1424–12 Kasım 1425) tarihi kaydedilmiştir.⁴⁴⁸ Âşıkpaşazâde ise bu kuşatmadan hiç bahsetmemiştir. Kısa Kronikler ve Bizans kaynaklarında bu denli ayrıntılı ve net bilgilerle anlatılan bu önemli olayın Osmanlı kaynaklarında göz ardı edilmesi bir başarısızlığın saklanmasıyla açıklanabilir. Dolayısıyla Osmanlı tarihinin sessiz kaldığı bu olayı ayrıntılarını Kananos ve Chalkokondyles gibi anlatı türünde yazan Bizans kaynaklarından, kronolojisini de en ayrıntılı şekilde Kısa Kroniklerde bulabilmekteyiz.⁴⁴⁹

---

sistemine göre aşırı farklılık göstermektedir. Bize göre Kısa Kroniklerin verdiği tarih daha doğrudur. Bkz. Enkomion, *Παλαιολόγεια και Πελοποννησιακά*, c. III, ed. Spyridon Lampros, Atina 1924, s. 215.

⁴⁴⁷ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 263; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 572-573.

⁴⁴⁸ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 56.

⁴⁴⁹ Bu olayın esasen Bizans kaynaklarından öğrenildiğini Uzunçarşılı da ifade etmektedir. Keza onun döneminde henüz yeterince bilinmeyen Kısa Kronikler ve diğer Bizans kaynaklarını mukayese edemediği için hem kronolojide hem de ayrıntılarda eksiklikleri mevcuttur. Ağırlıklı olarak Kananos ve Sphrantzes'in anlatısına ve kronolojisine itibar ettiğinden bazı hatalara düşmüştür. Krş. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 389-390. Olayın ayrıntılarına vakıf olan en iyi tetkik eser için bkz. Barker, *Manuel II*, s. 359-366.

2. 18. Küçük Mustafa-II. Manuel Palaiologos Buluşması (30 Eylül–1 Ekim 1422)

Kr. 13/5: Aynı İndiksiyonun, aynı ayın 30'unda, Çarşamba günü, saat öğleden sonra 5'te, onun [Murad'ın] kardeşi Mustafopoulos Anadolu'dan geçti ve buraya [Konstantinopolis'e] geldi.

Kr. 13/6: Ve Ekim'in 1'inde, aynı İndiksiyonda, Perşembe günü, saat 3'te, [Mustafopoulos] geldi ve hükümdarımıza boyun eğdi, Aziz İmparator Efendi Manuel'e.

Kr. 13/7: Ve aynı günde, öğleden sonra ilk saatte, hükümdarımıza yarı felç hastalığı oldu, bu Aziz İmparator Efendi Manuel'e.

II. Murad'ın kardeşi Küçük Mustafa'nın ağabeyinin tahta çıktığı sırada nerede olduğuna dair kaynaklarda farklı anlatımlar mevcuttur. Chalkokondyles, Karamanoğlu Mehmed Bey'in yanında bulunduğunu⁴⁵⁰, Doukas ise Lalası Şarabdar İlyas Bey⁴⁵¹ tarafından İsfendiyar Bey'in yanına Kastamonu'ya götürüldüğünü kaydetmiştir.⁴⁵² Osmanlı kaynakları ise ağabeyinin ona Hamidili'ni verdiğini ve Germiyanoglu Yakub'un himayesine aldığını kaydetmişlerdir.⁴⁵³ Nihayetinde Mustafa'nın Anadolu'da olduğu ve orada bulunan bazı Türk beylerinin desteğini aldığı kesindir. II. Murad'ın başlattığı Konstantinopolis'in kuşatması devam ederken, İmparator II. Manuel, henüz 13–14 yaşlarındaki Küçük Mustafa ile bağlantıya geçip

---

⁴⁵⁰ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 12; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 66

⁴⁵¹ Bizans kaynaklarında sıkça rastladığımız Şarabdar İlyas Bey'in adı, Chalkondyles'de Αλιάζης (Aliazēs), Doukas'ta Ελιέζ (Eliez) olarak karşımıza çıkar. Bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 12; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 66; Bkz. Doukas (Grecu), XXVIII, 6; Doukas (Magoulias), s. 164. Ayrıca bkz. Akdes Nimet Kurat, *Die Türkische Prosopographie bei Laonikos Chalkokondyles*, Hamburg 1933, s. 34; G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, II, s. 123.

⁴⁵² Doukas (Grecu), XXVIII, 6; Doukas (Magoulias), s. 164.

⁴⁵³ Âşıkpaşazâde, (Âli), s. 101; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 566-567.

onu saltanat iddiası için teşvik etmiştir. Küçük Mustafa, Lalası Şarabdar İlyas Bey ile birlikte, Karaman ve Germiyan Beylerinden sağladığı kuvvetlerle Ağustos 1422’de Bursa’yı kuşatmıştır. Bu olay üzerine 6 Eylül 1422’de Konstantinopolis kuşatmasını bırakarak Edirne’ye çekilen II. Murad, Mihaloğlu Mehmed Bey’i Rumeli ordusuyla Küçük Mustafa’nın üzerine yollamıştır. Bunun üzerine Küçük Mustafa 30 Eylül 1422’de Bizans İmparatoruna sığınmıştır.⁴⁵⁴

Bu olayın en doğru anlatımı ve kronolojisi Sphrantzes ve Kr. 13/5-6’da kaydedilmiştir. Birbiriyle uyumlu olan bilgilerine göre bu olay 30 Eylül 1422’de gerçekleşmiştir. Yukarıda görüldüğü gibi, Kısa Kronikler ve diğer Bizans kaynaklarında Küçük Mustafa genellikle küçültme eki ile kullanarak *Moustaphopoulos* olarak kaydedilmiştir. Mustafacık ya da Küçük Mustafa olarak tercüme edilebilir.⁴⁵⁵ Kr. 13’e ait iki notun ilkinde (Kr. 13/5) kesin kronoloji vermektedir. Bu not, Kısa Kroniklerde sıkça rastlandığı gibi, kronik yazarının daha önceki bir notta verdiği kronolojiye gönderme yapmaktadır. Buradan anlaşıldığı gibi kroniğimiz kronolojiyi ayrıntılı şekilde, 30 Eylül 1422 Çarşamba günü, öğleden sonra saat 5 olarak kaydetmiştir. Bu kronoloji Küçük Mustafa’nın İstanbul’a geliş tarihidir. Aynı olayı Sphrantzes de “*Aynı ayın [Eylül] 30’unda Şehre Murad’ın kardeşi Moustaphopoulos geldi ve Şehre geçti ve saray çevresinde konakladı. Ve ertesi gün, Ekim’in 1’inde, imparatorların [II. Manuel ve oğlu VII. İoannes] önünde eğildi*” şeklinde kaydetmiştir.⁴⁵⁶ Sphrantzes’in kaydedildiği gibi ertesi gün

---

⁴⁵⁴ İnalçık, “Murad II”, *İA*, s. 600-601.

⁴⁵⁵ Bu olayın tam kronolojisi Kronik 13’ün önceki notlarına atfen alışılmış bir biçimde, aynı aydan bahsederek verilmektedir.

⁴⁵⁶ Sphrantzes (Grecu), s. 14; Sphrantzes (Maisano), XI, 1-2, s. 22.

gerçekleşen görüşme, iki ayrı Kısa Kronik notu tarafından da doğrulanmıştır. Sphrantzes'den daha ayrıntılı bir kronoloji Kr. 13/6'da kaydedilmiştir. Öğleden sonra saat 3'te gerçekleştiğini kaydeden bu notun yaklaşık teyidi ise Kr. 13/7'de görülmektedir. Bu not, esasında Küçük Mustafa'dan bahsetmemekle birlikte Küçük Mustafa ile Manuel'in görüştüğü gün olduğu kesindir. II. Manuel'e aynı gün *öğleden sonra ilk saatte* yarı felç indiği haberini kaydeden bu notun teyidini yine Sphrantzes'de görebiliyoruz. Sphrantzes, Manuel'e felç inmesi olayının saatini vermemekle birlikte *öğle yemeğinden sonra* gerçekleştiğini teyid etmektedir.⁴⁵⁷ Diğer yandan Sphrantzes, felç indiğini anlattıktan sonra, Küçük Mustafa ve yanındaki Türklerin Manuel ile görüştüğünü ve ondan çok etkilendiklerini eklemiştir. Sphrantzes'in ifadesinden ilk bakışta felç indikten sonra görüşme gerçekleşmiş gibi anlaşılmaktadır. Ancak zaten kısa süre sonra ölecek olan imparatorun felç geçirmeden önce görüşmeyi yaptığı akla daha yatkın görünmektedir. Manuel'e felç inmesi olayını başka Bizans kaynakları da kaydetmişlerdir. Örneğin Doukas, Manuel'in 21 Temmuz 1425'teki ölümüyle bu olayı karıştırmıştır.⁴⁵⁸ Syropoulos ise, sadece Manuel'e felç indiğini kaydetmiştir. Ancak kesin bir kronoloji yerine başka

---

⁴⁵⁷ Sphrantzes burada Yunanca μετὰ τὸ πρῶτον ifadesini kullanmıştır. Bizim “öğle yemeğinden sonra” olarak tercüme ettiğimiz bu ifade bazı Sphrantzes tercümelerinde “kahvaltıdan sonra” olarak tercüme edilmiş ve bazı bilim adamları tarafından bu şekilde kabul edilmiştir. Bizim tercüme ederken başvurduğumuz ve Ortaçağ Yunancası için temel sözlüklerden biri olan Kriaras sözlüğünde πρῶτον kelimesinin karşılığını “Μεσημβρινὸ γεύμα=öğlen yemeği” olarak kaydedilmiştir. Bkz. E. Kriaras'ın genişletilmiş baskısı için bkz. E. Kriaras, *Επιτομή του λεξικού της μεσαιωνικής ελληνικής δημόδου γραμματείας 1100-1669*, τόμος A-B, Thessalonikē 2001. Krş. Sphrantzes (Grecu), s. 14; Sphrantzes (Maisano), XI, 2, s. 22; krş. Barker, *Manuel II*, s. 367, dn. 119.

⁴⁵⁸ Doukas (Grecu), XXVIII, 7; Doukas (Magoulias), s. 164, dn. 160.

bir olayı meydana geldiği zamanı işaret etmiştir.⁴⁵⁹ Bu olay bir Venedik raporunda da hatalı olarak kaydedilmiştir.⁴⁶⁰

Sonuç olarak, Kısa Kronikler ve Sphrantzes'in verdiği ayrıntılı bilgiler ışığında olayı şöyle özetleyebiliriz. Küçük Mustafa 30 Eylül 1422 Çarşamba günü öğleden sonra, saat 5'te İstanbul'a gelir. Bir gece saray çevresinde bir yerde konakladıktan sonra 1 Ekim 1422 Perşembe günü, saat 3 civarında Manuel ile görüşür. Bu görüşmenin hemen ardından İmparator Manuel'e yarı felç inerek hastalanır.⁴⁶¹

2. 19. Küçük Mustafa'nın Öldürülmesi (24–25 Ocak 1423)

Kr. 91/10: 6931 Mustafa.

ChronNot 69⁴⁶²: 24 Ocak'ta, 1. İndiksiyonda, 6931 yılında, sultanın oğlu Murad Batı'dan Doğu'ya [*Anadolu'ya*] geçti ve Nikaia'da isyancı ve komplocu kardeşi Mustafa'yı kuşattı, ki onu [*Mustafa'yı*] İmparator Efendi Manuel Palaiologos ona karşı göndermişti. Ve Lalası tarafından ve İpipar [*Şarabdar*] Türk Aliaze [*İlyas*] ve diğerleri tarafından ihanet edildi, ve onu Murad yukarıda bahsettiğimiz Ocak ayının 2<.>'sinde boğdu.

---

⁴⁵⁹ Syropoulos, *Les "Mémoires" du Grand Ecclésiarque de Constantinople Silvestre Syropoulos sur le Concile de Florence (1438-39)*, yay. haz. V. Laurent, ed. V. Laurent, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma 1971, s. 112: "Ο δὲ βασιλεὺς περιπλοκε νοσῶματι ημιπληξῶς, ...". Syropoulos'u tercüme ederek yayına hazırlayan V. Laurent, Sphrantzes'in kaydettiği 1 Ekim 1422 tarihini doğru kabul etmiştir. Bkz. Syropoulos, (ed. V. Laurent), s. 113.

⁴⁶⁰ Barker, *Manuel II*, s. 367 ve dn. 119. Barker dipnotunda, bu Venedik raporunun ve diğer Lâtin kaynaklarındaki kayıtların hatalı olduğunu tespit etmiştir.

⁴⁶¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 417.

⁴⁶² *ChronNot* içindeki aslen S. Kugeas, "Notizbuch", s. 143-163'de yayımlanmış bazı notları Schreiner yeniden gözden geçirmiş, bunları orijinal mikrofilmleriyle karşılaştırmıştır. Bazı eksiklikleri de düzelterek burada yayınlamıştır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 605.

Küçük Mustafa'nın öldürülmesi hakkında sadece 6931 tarihini veren Kr. 91/10 mevcuttur. Esas ayrıntılı kronoloji ve diğer kaynakları destekleyen bilgiler *ChronNot*'ta mevcuttur. Oldukça ilginç olan bu notun verdiği kronoloji başka bir kaynakta yoktur. Küçük Mustafa olayının ayrıntıları hem Bizans hem de Osmanlı kaynaklarında kaydedilmiştir.⁴⁶³ *ChronNot* esasında gelişmeleri çok özet bir biçimde ancak doğru bir şekilde aktarmaktadır.

Bizans İmparatoru'nun yanından Silivri'ye geçen Küçük Mustafa Rueli askerlerinin saldırısına dayanamayıp Bizans'ın yardımıyla Anadolu'ya geçmiştir. Önce Kocaeli'ne sığınmış ve *Takvimler*'e göre Anadolu'daki halk sultan olarak tanımıştır.⁴⁶⁴ İznik'i almış ve Bursa'yı kuşatmaktan şehirdeki ileri gelenlerin itaatiyle geri çekilmiştir. Sultan II. Murad Şarabdar İlyas Bey'i gizlice kendi tarafına çekmiş ve Mustafa'nın İznik'ten ayrılmamasını temin ettikten sonra Bursa'ya gelerek İznik'i kuşatmaya başlamıştır. Şiddetli çarpışmalardan sonra şehir ele geçirilerek yağmalanmış ve İlyas Bey Murad ile anlaşığı gibi Mustafa'yı eliyle teslim etmiştir. Küçük Mustafa burada hemen idam edilmiştir.⁴⁶⁵

---

⁴⁶³ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 12-14; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 65-67; Doukas (Grecu), XXVIII 8; Doukas (Magoulias), s. 164-165; Sphrantzes (Grecu), s.14; Sphrantzes (Maisano), XI, 3, s. 24; Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), 262-263; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 566'dan itibaren; *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 55; *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 439-440. *Âşıkpaşazâde*, (Âli, s. 101-102; Turan, *Tarihî Takvimler*, s. 22-23, 58-61.

⁴⁶⁴ İnalçık, "Murad II", *İA*, s. 600; Turan, *Tarihî Takvimler*, s. 60.

⁴⁶⁵ İnalçık, "Murad II", *İA*, s. 601; Barker, *Manuel II*, s. 368; Imber, *The Ottoman Empire*, s. 95.

Bizans kaynaklarından Doukas etraflı bilgi vermekle birlikte kronoloji vermeden, sadece İstanbul kuşatmasından sonra olduğunu kaydetmiştir.⁴⁶⁶ Chalkokondyles ise daha ayrıntılı olarak anlattığı eserinde Mustafa'nın 13 yaşında olduğunu kaydetmiştir.⁴⁶⁷ Lalası Şarabdar İlyas'ın ihanetiyle Mustafa'nın ele geçirildiğini anlatan Chalkokondyles'in bu kaydı *ChronNot* ile uyumludur.⁴⁶⁸ Sphrantzes, Mustafa'nın kuşatma öncesi ve sonrası hareketlerini kısa bir şekilde kaydetmiştir. Ona göre aynı yılın (1423) bahar ayında Sultan Murad Anadolu'ya geçmiş ve Mustafa'yı kendi adamlarının ihanetiyle öldürmüştür.⁴⁶⁹

Osmanlı kaynakları arasında olayın kronolojisini sadece Neşrî kaydetmiştir. Âşıkpaşazâde⁴⁷⁰ ve Oruç Beğ bu olayı h. 825 (26 Aralık 1421-14 Aralık 1422) olayları içinde kaydetmişlerdir.⁴⁷¹ Neşrî ise bu olayın h. 826 (15 Aralık 1422 4 Aralık 1423) tarihinde gerçekleştiğini kaydetmiştir.⁴⁷²

---

⁴⁶⁶ Doukas (Grecu), XXVIII 8; Doukas (Magoulias), s. 164-165.

⁴⁶⁷ Uzunçarşılı, bir şehzadenin 10 yaşını geçmeden sancağa çıkarılmayacağından hareketle Chalkokondyles'in doğru olduğu sonucunu çıkarmıştır. Ancak Doukas'ın kaydında sancak beyi olmadığı, biraderi tarafından öldürülmek için lalası Şarabdar İlyas'la birlikte Paflagonya'ya gittiklerini ve oradayken imparatorun davet aldıklarını belirtmiştir. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 390, dn. 4. Osmanlı kaynakları genellikle Mustafa'nın Hamidili'ne Sancak Beyi olarak gönderildiğini kaydetmişlerdir.

⁴⁶⁸ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 12-14; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 65-67.

⁴⁶⁹ Sphrantzes (Grecu), s.14; Sphrantzes (Maisano), XI, 3, s. 24.

⁴⁷⁰ Âşık Paşazade (Yavuz-Saraç), s. 439-440 . Âşıkpaşazâde, (Âli, s. 101-102.

⁴⁷¹ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 55.

⁴⁷² Küçük Mustafa olayının anlatımı için bkz. Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), 262-263; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s.566'dan itibaren.

Sonuç olarak bu olayın sağlam kronolojisini *ChronNot* kaydetmiştir. Yukarıda görüldüğü gibi bu notta iki ayrı tarih söz konusudur. İlki Murad'ın Gelibolu'dan Anadolu tarafında 24 Ocak 1423 (6931) yılında geçtiğini kaydetmiştir. İkinci kayıt ise biraz sorunludur. *ChronNot*'un orjinalinde bu kısımda 2 rakamı okunabilmiştir ve yanındaki rakam siliktir. Bu rakam, notun ilk yayıncısı olan Kugeas'ın 20 Ocak olarak okuması sonucu farklı değerlendirmelere neden olmuştur. Örneğin Jorga ve onun tespitini kabul eden İnalçık ölüm tarihini 20 Şubat olarak yazmışlardır.⁴⁷³ Bu eksik okunan kısımda, notun mikrofilm veya orijinalini karşılaştıran Schreiner'in bu görüşe katılmağı görülmektedir. Schreiner bu olayı değerlendirirken, Doukas'ın anlatısına dayanarak ölüm günü olarak 24 veya 25 Ocak tarihi olması gerektiği sonucuna varmıştır.⁴⁷⁴ Doukas, Murad'ın Gelibolu'dan Anadolu tarafında geçen Murad'ın bir gün ve bir gece sonra İznik'e ulaştığını ifade etmektedir.⁴⁷⁵ Bu ifadeden hareketle 24-25 Ocak 1423 tarihini kabul etmemek için aksi yönde bir kanıt olmadığı görülmektedir.

Ayrıca metindeki “İpipar” ve “Türk Aliazi”nin kim olduğunu Schreiner'in soru işareti koyarak tespit edemediği, anlaşılmaktadır.⁴⁷⁶ Osmanlı tarihlerinde bahsi geçen Mustafa'nın Lalası Şarabdar İlyas'ın, *ChronNot*'daki *İpipar Aliaz* aynı

---

⁴⁷³ Bkz. Barker, *Manuel II*, s. 369, dn. 121'de Jorga'nın bu kayıtları tartıştığı N. Iorga, “Sur les deux prétendants Moustafa du XVe siècle”, *Revue historique du sud-est européen*, 10 (1933) adlı makalenin sonucunda bu ikinci kaydın 20 Şubat olması gerektiği sonucuna vardığını belirtmiştir. Ancak kendisi bu tespitin doğrulanamadığını belirtmiştir.

⁴⁷⁴ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 419.

⁴⁷⁵ Doukas (Grecu), XXVIII 8; Doukas (Magoulias), s. 164-165.

⁴⁷⁶ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 419; krş. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, İndeksler.

kişi olduğu aşikârdır. *ChronNot* Ayrıca Mustafa'nın öldürülme şeklini “boğdu” fiiliyle kaydetmiştir. Osmanlı hanedanından olanların boğdurularak öldürülmesi kan akıtmayan bir yöntem olduğu için genellikle tercih edilmiştir. Âşıkpaşazâde, ne şekilde öldüğünü anlatmamıştır. Sadece Murad'ın cellâda öldürmesi için emir verdiğini ve yerine getirildiğini kaydetmiştir. Neşrî ise incir ağacı altında “bir kepenk bırakıp suyla boğdular” şeklinde kaydetmiştir.⁴⁷⁷

2. 20. Turahan Bey'in Heksamilion Seferi ve Tabia'da Arnavutlarla Savaşı (22 Mayıs 1423 ve 5 Haziran 1423)

Kr. 32/27: 6931 yılında, 1423'te, Türk Turahan Bey geldi ve Heksamilion'u yıktı.

Kr. 33/34: D 6931 yılında Turahan Bey geldi ve 22 Mayıs'ta Heksamilion'u tahrip etti. **CP** 6931 yılında, 22 Mayıs'ta, Türk Turhan Bey bir orduyla birlikte Heksamilion'a geldi ve orayı aldı ve yakıp yıktı.

Kr. 36/15: Bin dört yüz kırk iki yılında Turahan Heksamilion'u yıktı, ve aynı yılda Arnavutlar Tabia'yı tahrip ettiler.

Kr. 33/35: D [O] daha sonra Lakedaimon'a, ve tekrar Leontari'ye, sonra Gardiki'ye ve Arnavutları kestiği Tabia'ya geldi. **CP** Daha sonra o Lakedaimon'a, ardından Leontari'ye, ardından Gardiki'ye, ardından Tabia'ya geldi ve orada Arnavutları kesti, 5 Haziran'da.

Kr. 40/2: 6931 yılında Turahan bey Arnavutları Tabia'da öldürdü.

Kr. 72/5: 6931 Türkler Arnavutları Tabia'da kestiler, 22 Mayıs Cumartesi günü.

Kr. 76/1: 6931 yılında Turahan bey Arnavutluk'u yıktı.

Osmanlı uc beylerinden Turahan Bey'in 1423'te Heksamilion'u (Germehisar) tahrip ettiği ve Arnavutları kılıçtan geçirdiği Mora seferine dair Osmanlı kaynakları yetersizdir.⁴⁷⁸ Bu olayı en ayrıntılı anlatan Bizans

---

⁴⁷⁷ Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 573.

⁴⁷⁸ II. Murad devrinde yapılan Osmanlı seferleri için İnalçık, “Murad II”, *İA*, s 601 vd; Heksamilion (Germehisar) üzerine yapılan Osmanlı seferleri için bkz. Spyridon Lampros, “Τα τείχη του Ισθμού της Κορίνθου κατά τους μέσους αιώνας”, *NE* (II), 1905, s. 435–489;

kaynaklarından Chalkokondyles olmuştur.⁴⁷⁹ Ancak Chalkokondyles olayları anlatırken kronoloji kaydetmediği için iki ayrı yerde anlattığı Turahan Bey'in Heksamilion (Germehisar) seferlerini, 1430-31 ve 1443 yılı olayları içinde anlatmaktadır. Dolayısıyla öncelikle Chalkokondyles'in Turahan'ın seferleri hakkında anlattıklarına bakmak gerekir. Onun 1430-31 olayları içinde anlattığı ilk kaydı şöyledir:

“...Helenler ise kapıya giderek <Sultan ile> anlaşma yapmak istiyorlardı. Germehisar'ın yıkılması ve gelecekte anlaşmaların dışına çıkılmaması koşuluyla barış anlaşması yaptılar. <Murad>, Turahan'ı Mora'ya gönderdi. <Turahan> Venediklilerin idaresi altında bulunan bölgeyi yakıp yıktı, Germehisar'ı yerle bir etti ve Venediklilere ait birkaç kenti ele geçirerek buralardan esir aldı. Mora'dan ayrılmaya hazırlandığı sırada Arnavutlar, Mora'nın ortalarındaki Tavia olarak adlandırılan bölgede toplandılar; kendilerine bir komutan tayin ettiler ve Turahan'ın ordusunu yok ettikten sonra Helenlere karşı ayaklanmayı kararlaştırdılar. Turahan, Arnavutların savaşmak için üzerine doğru geldiğini öğrendiğinde kaçması imkânsız olduğundan savaş tertibine geçti. Arnavutlar tertiplenerek saldırıya geçtiler, ancak savaşmaya başladıklarında Türklere direnmediler ve kaçıp gittiler. Turahan, saldırmaya devam ederek peşlerini bırakmadı ve takibat sırasında bir çoğunu yok etti. Diri olarak yakaladığı yaklaşık sekiz yüz kadarının tümünü öldürerek başlarından küçük kulecikler yaptıktan sonra buradan uzaklaştı.”⁴⁸⁰

Chalkokondyles, Turahan'ın Mora seferine dair ikinci kaydında ise, olayı II. Murad'ın 1443'teki Karaman Seferi'yle aynı yılda gerçekleşmiş gibi anlatır. Arnavutlardan bahsetmediği bu olayda Turahan Bey sadece Mistra ve civarını

D.A. Zakythinos, *Le Despotat grec de Morée*, c. I, Paris 1932, s. 196–198, 232–235; Barker, *Manuel II*, s. 310-313.

⁴⁷⁹ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 16; Chalkokondyles (Kırlıdökme-Mollaoğlu), s. 69.

⁴⁸⁰ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 16; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 69.

yağmaladıktan sonra geri döner.⁴⁸¹ Dönemin Osmanlı kaynaklarında II. Murad'ın Karaman Seferi sırasında Turahan'a bu görevi verdiğiine dair bir kayıt yoktur. Chalkokondyles'in bu kaydı muhtemelen 1446'daki Mora seferiyle ilgili olabilir.

Chalkokondyles, olayları ayrıntılı anlatmasına rağmen sıklıkla yaptığı gibi kronolojileri karıştırmaktadır. Ancak bu olaydaki kronolojik eksiklik Sphrantzes ve Kısa Kroniklerde kaydedilen kronolojik bilgilerle tamamlanabilir. Bizans kaynaklarından Syropoulos da bu olayı kaydetmiştir. Ancak ne kronoloji ne de Turahan Bey'in isminden bahsetmeden, sadece Türklerin Heksamilion'u tahrip ettiğini anlatmaktadır.⁴⁸² Bu kaynaklar aynı zamanda Chalkokondyles'in verdiği bilgileri doğrulamaktadır. Sphrantzes, 1423 yılı olaylarını anlatırken bu seferi şöyle kaydetmiştir: "Aynı yılın Mayıs ayında Turahan Mora'da Heksamilion'u yıktı ve Arnavutların çoğunu öldürdü."⁴⁸³ Görüldüğü gibi Sphrantzes, Turahan'ın Heksamilion'u tahrip ettikten sonra Arnavutları öldürmesi olayının kronolojisini ayırmamıştır. Bu olayın daha ayrıntılı kronolojisini kaydeden Kısa Kroniklerde ise her iki olayın kronolojisi ayrıca yazılmıştır. Dolayısıyla başka hiçbir kaynakta olmayan net kronolojik bilgiler Kısa Kronik kayıtlarının güvenilirliğini artırmaktadır.

Kısa Kroniklerden bazıları hatalı tarih kaydetmiştir. Örneğin Kr. 35/15'de tarih 1442 yılı olarak kaydedilmiştir. Bu hata dikkate alınmasa dahi, olayı doğrulama açısından katkı sağlamaktadır. Diğer kronik notlarının tamamı

---

⁴⁸¹ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 58; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 133.

⁴⁸² Bkz. Syropoulos, (ed. V. Laurent), s. 106–108.

⁴⁸³ Sphrantzes (Grecu), s. 16; Sphrantzes (Maisano), XII, 1, s. 24.

6931=1423 yılı, 22 Mayıs'ta gerçekleştiği konusunda uyumludur. Diğer yandan Kr. 72/5, esasında Tabia'da Turahan'ın Arnavutlarla savaşıyla Heksamilion'un yıkılması olayını karıştırıyor olsa da, 22 Mayıs Cumartesi tarihini kaydetmiştir. Bu tarih gerçekten de Cumartesi gününe rastlamaktadır. İki olayın aynı gün yaşanması imkânsız olduğundan bu tarihi de Heksamilion'un tahribi olayına dâhil ettiğimizde gün bilgisi de ortaya çıkmaktadır. 22 Mayıs Cumartesi günü Heksamilion'u tahrip eden Türklerin, daha sonra Arnavutların üzerine Tabia'ya yürümelerinin tarihini sadece Kr. 33/35'te 5 Haziran olarak kaydedilmiştir. Bu tarih en mantıklı görünendir. Zira aynı notta Turahan'ın Heksamilion'dan sonra sırasıyla Lakedaimon'a, Leontari'ye ve Gardiki'ye uğradıktan sonra Tabia'ya gelip Arnavutları kestiğini kaydetmiştir. Dolayısıyla bu arada 5 Haziran'a kadar vakit geçmiş olması mantıklı görünüyor. Kronik 76/1'de sanki olay Arnavutluk'ta gerçekleşmiş gibi anlaşılmaktadır. Fakat 72/5'teki kayıttan Heksamilion'un yıkılması olayı ile karıştırıldığı anlaşılmaktadır. Kr. 36/15'te kronikte hatalı olarak savaşta Arnavutların galip geldiğini ve kenti yakıp yıktıkları anlatılmaktadır.⁴⁸⁴

---

⁴⁸⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 419-420. Bu olayın değerlendirmeleri için bkz. Spyridon Lampros, *Τα τείχη του Ἴσθμου της Κορίνθου κατά τους μέσους αἰῶνας*, *NE* (II), 1905, s. 435-489; Zakythinos, *Despotat*, I, s. 193-196, 232-235; Barker, *Manuel II*, s. 310-313. Batı kaynakları için bkz. Jorga, *Notes et Extraits*, c. I, s. 334-335.; İnalcık, "Murad II", *İA* s. 601; Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 337. Jorga, *Notes et Extraits*, c. I, s. 333-335'de Heksamilion surlarını terk ederek savunmasız bırakan Rumlara yönelik "cani" ve "nankör" diyen Venedik kaynaklarını neşretmiştir. Bu dönemde Mora Venediklilerin hâkimiyetindedir.

Sonuç olarak Osmanlı kaynaklarının da sessiz kaldığı bu olayın kesin kronolojisini ve bazı ayrıntılarını Kısa Kroniklerin, detaylı anlatımını da Chalkokondyles'in kaydetmiş olduğunu söyleyebiliriz.

2. 21. Athos Keşişlerinin II. Murad'a İtaati (Eylül 1423-Ağustos 1424)

Kr. 63/4: *6932 yılında Agion Oros Sultan Murad'a Adrianopolis'te merhum Despot Efendi Andronikos Palaiologos'un muvafakatiyle itaat etti.*

Başka bir kaynaktan doğrulanamayan bu Kısa Kronik notu, Athos manastırlarının Osmanlıların tabiyetini kabul ettikleri çok erken bir tarih üzerinedir. Kaynaklar, Athos'un Osmanlılara tabiyetini esas olarak Thessalonike'nin 1430'daki tesliminden sonraki bir tarihle ilişkilendirmiştir. Burada verilen kronoloji (6932=1423–1424) diğer kaynaklar tarafından doğrulanabilmiş değildir. Ayrıca notta bu tabiyetin Andronikos'un onayıyla Edirne'de olduğu belirtiliyor. Oysa Andronikos 14 Eylül'de Venediklilerin şehri teslim almalarından önce Athos'daki Vatopedi manastırına çekilmiştir.⁴⁸⁵ Dolayısıyla kroniğin kaydettiği şekliyle kronolojik olarak Athos'un bu tabiyetinin Andronikos Palaiologos zamanında olması imkânsız görünüyor. Başka bir kaynaktan doğrulanamayan bu bilgi muhtemelen kronik yazarının yanlış bilgisinden kaynaklanan bir kayıttır.

2. 22. Thessalonike (Selanik)'nin Venediklilere Teslimi (13?-14 Eylül 1423)

Kr. 22/33: *Ve bu cüzamlı [Andronikos], Thessalonike'yi 20.000 Venedik florisine Venediklilere satıp, oradan ayrıldı.*

---

⁴⁸⁵ Schreiner, "Chronologische Untersuchungen", s. 286, dn. 5; Ayrıca bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. I, s. 193.

Kr. 34/1: *Büyük kent Thessalonike, Thessalonike despotu Efendi Andronikos Palaiologos tarafından 13 Eylül, 6931 yılında, 1. İndeksiyonda, Lâtinlere yani Venediklilere teslim edildi.*

Kr. 38/8: *1423 [yılında], 29 Eylül'de, Venedikliler Thessalonike'yi Efendi Despot Andronikos'tan aldılar.*

Kr. 39/4: *Büyük kent Thessalonike, Lâtinlere yani Venediklilere teslim edildi, 13 Eylül 6931 yılı, 1. İndeksiyonda, Thessalonike Despotu Andronikos Palaiologos tarafından.*

Kısa Kroniklerin, Thessalonike (Selanik)'nin idarecisi Despot Andronikos Palaiologos tarafından Venediklilere teslimiyle ilgili yeni tarihî bilgiler vermediği anlaşılmaktadır. Bu olayla ilgili Venedik senato kararları ve Morosini, Sanuto, Zancoruola kronikleri gibi Lâtin kronikleri vardır. Bizans kaynaklarından Pseudo-Sphrantzes ve Doukas'ta önemli bilgiler verilir. Söz konusu kaynaklara dayanarak yapılan incelemelerde olayın tarihî değerlendirmeleri ayrıntılarıyla pek çok kez yapılmıştır. Bu nedenle burada aynı bilgileri aktarmanın gereksiz olduğu kanaatindeyiz.⁴⁸⁶ Ancak Kr. 34/1 ve 39/4'teki kronolojik bilgilerin yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Kentin Venediklilere teslim edildiği tarih

---

⁴⁸⁶Kentin Venedik idaresine geçişi, 1423—1430 Osmanlı-Venedik Savaşı ve Selanik'in Zaptı ile devam eden tarihî sürecin kaynakları ve bu kaynaklara dayanan anlatısı için son çalışmalar şunlardır. Melek Delilbaşı, "Selânîk'in Venedik İdaresine Geçmesi ve Osmanlı-Venedik Savaşı (1423-1430)", *Belleten* XL/160, (1976), s. 573- 588; Melek Delilbaşı, *Johannes Anagnostis, Selanik (Thessaloniki)'nin Son Zaptı Hakkında Bir Tarih (Sulatan II. Murad Dönemine Ait Bir Bizans Kaynağı)*, TTK Basımevi, Ankara 1989; ayrıca bkz. Melek Delilbaşı, "Selânîk ve Yanya'da Osmanlı Egemenliği'nin Kurulması", *Belleten* LI/199 (1987), s. 75-106. Sonzamanlarda yayınlanan başka bir eserde, döneme dair bilgi veren Venedik ve Bizans kaynaklarındaki ilgili bölümlerin İngilizce tercümesi yayımlanmıştır. Ancak bu eserde herhangi bir yorum ve değerlendirme yapılmamıştır. Bkz. John R. Melville-Jones, *Venice and Thessalonica 1423-1430: The Venetian Documents*, Archivio del Litorale Adriatico VII, Padova 2002; aynı yazar, *Venice and Thessalonica 1423-1430: The Greek Accounts*, Archivio del Litorale Adriatico VIII, Padova 2002.

Morosini Kroniğine göre 14 Eylül'dür. Bu kroniğe göre Venedik senatosu tarafından görevlendirilen Nicola Giorgi ve Sancto Venier adlı kişiler şehri teslim almak üzere temsilci olarak görevlendirilmişlerdir (27 Temmuz). Bu temsilciler 14 Eylül'de Selanik limanına çıkmışlardır.⁴⁸⁷ Yukarıda bahsedilen iki ayrı kronikte şehrin Venediklilere teslimini 13 Eylül 1423 (6932) olarak kaydedilmiştir. Kısa Kronikleri yayımlayan Schreiner ve bu bilgiyi esas alan bazı incelemelerde, 13 Eylül tarihine itibar edildiği görülmektedir.⁴⁸⁸ Bununla birlikte Schreiner bu notunu değerlendirirken esasen 14 Eylül tarihini de reddetmemektedir. Schreiner'ın yorumuna göre şehir 13 Eylül'de Venedik idaresine teslim edilmiştir. Ona göre 14 Eylül adı geçen Venedik temsilcilerinin idareyi devraldığı tarihtir.⁴⁸⁹ Ayrıca Schreiner, bu bilgilerin başka bir kaynaktan doğrulanamamış olmasının yanı sıra, Kr. 39/4'teki 6932 yerine 6931 tarihinin, 2. İndiksiyon yerine 1. İndiksiyon olarak kaydedilmiş olmasını kronik derleyicisinin hatası olarak yorumlar.⁴⁹⁰ Diğer yandan aynı hata Kr. 34/1'de de görülmektedir. Bu kroniklerin gün bilgisini ayrıntılı kaydederken yıl ve indiksiyon bilgilerini hatalı kaydetmeleri yeterince güvenilir olmadıklarını düşündürmektedir. Bu şüphe, Schreiner'ın her iki tarihi de reddetmeyen muğlâk yorumundan da anlaşılmaktadır. Dolayısıyla daha ayrıntılı ve net bilgiler veren Venedik kaynağı yerine kısa kronik notlarına itibar edilmesini sağlayacak yeterli kanıtın olmadığını söyleyebiliriz.

---

⁴⁸⁷ Delilbaşı, a.g.e., s. 2–3.

⁴⁸⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 423–424; Schreiner'ın tespitini aynen kullanan güncel bir inceleme için bkz. Nevra Necipoğlu, *Byzantium Between the Ottomans and Lâtins*, Cambridge University Press, Cambridge 2009, s. 48.

⁴⁸⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 423–424.

⁴⁹⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 263, dn. 124a.

Aynı olaydan bahseden diğer iki kronik notunun ise yanlış bilgiler verdiği anlaşılmaktadır. Kr. 22/33 Andronikos'un (Cüzamlı) şehri 20 bin floriye Venediklilere sattığını kaydetmiştir. Buna benzer bir bilgi Pseudo-Sphrantzes'de 50 bin floriye sattığı şeklinde kaydedilmiştir.⁴⁹¹ Ancak bu görüş son araştırmalarda doğru olmadığı tespit edilmiştir.⁴⁹² Kr. 38/8'de ise kronik yazarı hatalı olarak 29 Eylül tarihini kaydederken kentin Andronikos'tan alındığını belirterek onun tarafından teslim edildiğini gizlemek istediği anlaşılmaktadır.

2. 23. II. Murad-II. Manuel Palaiologos Antlaşması (20 veya 22 Şubat 1424)

Kr. 13/11: *Şubat ayının 20'sinde, aynı İndiksiyonda, Pazar günü, Emir Murad Bey bizim imparator ve hükümdarlarımızla yeminli barış yaptı.*

Kr. 22/35: *Fakat anlaşma yaptılar.*

İstanbul kuşatması ve Mustafa isyanından sonra Türklere karşı zor durumda kalan Bizans yönetimi halen II. Manuel ve oğlunun elindeydi. 14 Kasım 1423'te, İoannes VIII. Palaiologos, Türklere karşı Batı'dan yardım toplamak üzere yola çıktı ve eli boş dönmekteydi. Henüz dönüş yolundayken, 20/22 Şubat 1424'te II. Manuel ile II. Murad bir barış antlaşması yaptılar.⁴⁹³ Antlaşmanın kronolojisi hakkında en doğru kayıt, Sphrantzes ile Kronik 13'te mevcuttur. Aralarında 2 günlük bir fark

---

⁴⁹¹ Delilbaşı, *a.g.e.*, s. 1, dn. 3; Pseudo-Sphrantzes (Grecu), s. 260.

⁴⁹² Bu görüşü reddeden çalışmalar için bkz. Delilbaşı, *a.g.e.*, s. 1, dn. 3.

⁴⁹³ Bu antlaşmanın metni için bkz. Franz Dölger, *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von 565-1453*, c. V, München-Berlin 1924-1965, 3414; Ayrıca bkz: Barker, *Manuel II*, s. 379, dn. 151'de bu antlaşma detaylı olarak anlatılmıştır. Krş. İnalcık, "Crusades", s. 257.

vardır. Sphrantzes 22 Şubat olarak kaydetmiştir.⁴⁹⁴ Yine de haftanın gününü dahi doğru kaydeden Kısa Kronik notu sanırsız bu olayda referans olmayı hak ediyor. Zira 20 Şubat 1424 günü gerçekten Pazar gününe rast gelir. Bununla birlikte, anlaşmanın detayları ve şartları hakkında ne Sphrantzes’de ne de Kısa Kroniklerde bir detay söz konusu değildir. Chalkokondyles⁴⁹⁵ ise anlaşmadan kısaca bahsederken ne kronoloji ne de şartlarından bahsetmektedir. Bu olay hakkında kronoloji hariç en ayrıntılı bilgiyi Doukas kaydetmiştir.⁴⁹⁶ Öte yandan anlaşmaya bizzat katılan Sphrantzes’in 22 Şubat tarihinin daha doğru olması akla uygun görünmektedir. Fakat Kr. 13/11’deki ayrıntılı kronoloji bu konuda şüphe yaratmaktadır. Ayrıca Koron’dan gönderilen ve antlaşma şartlarını içeren bir Venedik raporunun üstündeki 22 Şubat tarihi de, bu anlaşmanın en azından birkaç gün önce yapılmış olması gerektiğini düşündürmektedir.⁴⁹⁷

2. 24. Sırbistan’a Türk saldırısı (Bahar (?) 1426)

Kr. 72 a/21: 6934 yılında Sultan Kyritzēs Sofya, Pirot ve Kratovo’yu aldı.

Bu not oldukça karışık görünmektedir. Kronik yazarı Sultan Murad yerine lâkabını kullanarak Kyritzēs, yani Sultan I. Mehmed zamanında olmuş gibi kaydetmiştir. Kronik yazarının kaydettiği 6934/1425-26 tarihinde I. Mehmed hayatta değildir. Öte yandan, tarihî olarak 1385 yılında zaten Sofya Osmanlı idaresindedir.

---

⁴⁹⁴ Sphrantzes (Grecu), s. 16; Sphrantzes (Maisano), XII, 4, s. 26.

⁴⁹⁵ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 17; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 70.

⁴⁹⁶ Doukas, XXIX, 1 (Grecu)

⁴⁹⁷ Bkz. Barker, *Manuel II*, s. 380, dn, 150.

Bu tarihte yeniden fethedilmesi söz konusu değildir.⁴⁹⁸ Kronikte bahsedilen Kratovo ve Pirot şehirlerinin de alındığına dair başka hiçbir kaynakta bilgi yoktur. Ancak 1426 yılında, II. Murad'ın Sofya'dan Kruşevaç (Alacahisar)'a kadar olan bölgeyi yağmaladığına dair Filozof Konstantin'deki bilgilerle bu kronik notunun aynı olaydan bahsettikleri tespit edilmiştir. Bu kaynağa göre Stefan Lazareviç ölmeden kısa bir süre önce Murad Sofya'ya gitmiştir.⁴⁹⁹ Aynı kaynağa göre, Murad Sofya'ya gitmeden önce Stefan Lazareviç'in Macar kralı Sigismund ile iyi ilişkilerinden kendi adamlarının yanıltmasıyla şüphelenerek sefer düzenlemek istemiş ve elçiler göndermiştir. Bu elçileri kabul etmeyen Lazareviç Murad'a sadece hediyeler göndermekle yetinmesi üzerine Murad Sofya'ya gitmiş ve oradayken bu kez Lazareviç'in elçileri gelmiştir. Bu elçiler gelmeden hemen önce Murad Kruşevaç'a bir sefer düzenlemiş yağmalar yapılmıştır. Filozof Konstantin'i yayımlayan Stojanovic bir makalesinde, Ragusa belgelerinden bu seferin tarihini 1426 yılının ilk yarısına tarihlemektedir.⁵⁰⁰

Aynı kaynağın yanı sıra Osmanlı kaynaklarını da kullanan İnalçık'a göre Stefan Lazareviç Venediklilerle bir antlaşma yapmış (12 Ağustos 1423) ve bunu 1426 yılında tasdiklemiştir. Bu nedenle Lazareviç Osmanlılara taahhüdünü unutmuş görünerek Macar kralına yaklaşmıştır. Bunun farkında olan Osmanlı sarayı 1426'da bir elçi göndermiş ancak Lazareviç kabul etmemiştir. Bunun üzerine Sofya'da

---

⁴⁹⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 431.

⁴⁹⁹ Ancak bu şehri almak için mi yoksa sadece seferin aşamalarından biri olarak mı gittiği anlaşılamamaktadır. Stefan Lazareviç'in ölüm tarihi 6935 (1427) olarak kaydedilmiştir. Bkz. Filozof Konstantin, *Stefan Lazareviç*, (Mevsim), s. 89-90.

⁵⁰⁰ Stanoje Stojanovič, "Die Biographie Stefan Lazarevic's von Konstantin dem Philosophen als Geschichtsquelle", *Archiv für slavische Philologie* 18 (1896), s. 409-472, burada s. 470.

bulunan Murad bir ordu göndererek Kruşevaç (Alacahisar)'a kadar toprakları yağmalatmıştır. Bunun üzerine derhâl elçi gönderen Despot her yıl vergi vermeyi ve Kruşevaç'a kadar olan topraklarını Osmanlılara terk etmeyi kabul etmiştir.⁵⁰¹

Osmanlı kaynakları II. Murad ile Stefan Lazareviç arasında yaşanan bu olaydan bahsetmezler. Ancak, Âşıkpaşazâde'de, Stefan Lazareviç'in ölümünden sonra oğlu Vuk Lazareviç (Vilkoğlu) ile II. Murad arasındaki benzer bir olaydan bahsedilir.⁵⁰²

Sonuç olarak, Kısa Kroniklerin II. Murad'ın Sofya'dan Kruşevaç (Alacahisar)'a kadar Sırp Despotu'nun topraklarını ele geçirdiğinden bahsettiği açıktır. Ancak Kısa Kronikteki Pirot ve Kratovo şehirlerinden başka bir kaynağın bahsedilmediği görülür. Bu konuda Schreiner'in topografik olarak çok uzakta olması nedeniyle Kratovo'nun mümkün olamayacağı tespitleri doğrudur. Filozof Konstantin'e göre Sofya'dan Kruşevaç arasındaki bölge alınmıştır. Pirot şehrinin bu ara bölgede olması nedeniyle bu sefer sırasında ele geçirilmiş olma ihtimali yüksektir. Ancak Kratovo konusunda kronik yazarı hatalıdır. Aynı şekilde Sofya'nın zaten Osmanlı idaresinde olduğundan dolayı alınması söz konusu değildir. Kronolojik açıdan bakıldığında, 1426 yılının Kısa Kronikte doğru kaydedildiği görülür. Fakat bu kronik dışında 1426 tarihi yukarıda görüldüğü gibi Stojanoviç'in eserinden bilinmektedir.

---

⁵⁰¹ İncılık, "Murad II", *İA*, s. 602.

⁵⁰² *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 457; *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 117-118; Krş. İncılık, "Murad II", *İA*, s. 602-603.

2. 25. Türklerin Nauplion'a Saldırısı (Eylül 1426-Ağustos 1427)

Kr. 32/ 39: *6935'te Türkler Nauplion'a akın yaptılar.*

Nauplion, Osmanlılar tarafından kesin olarak 1540 yılında fethedilmiştir. Ancak bu erken tarihli saldırının sadece Kısa Kronik notunda bahsi geçmektedir. Bu tarihte bir sefer veya saldırı olduğu başka bir kaynaktan doğrulanamamıştır. Mora'daki büyük Osmanlı fetihleriyle ilgili kroniklerde de bu tarihteki bir fetih veya saldırı hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Bununla birlikte Turahan Bey'in 1423 yılında Mora'ya sefer düzenlediği fakat bölgede kalıcı olmadığı da bilinmektedir. Nauplion liman şehrinin bu tarihten sonra da Venedikliler'in elinde kaldığı kaynaklardan anlaşılmıştır. Ancak Kr. 32 yerel bir kronik olduğundan dolayı başka bir kaynaktan bu bilginin olmaması da doğal görünüyor. Kronik notu muhtemelen sadece uc beylerinin veya bölgede bağımsız hareket eden akıncı grupların saldırılarından bahsetmektedir. Başka bir ihtimal ise, Theodoros Palaiologos'a karşı 1427'de Carlo Tocco'nun düzenlediği seferde destek aldığı akıncı grupların saldırılarıdır.⁵⁰³

2. 26. Thessalonike (Selanik)'nin Fethi (29 Mart 1430)

Kr. 22/36: *Sultan Thessalonike'yi 9 yıl boyunca muhasara altına aldı ve zamanı geldiğinde, 6938 yılı, 2. indiksiyonda, <29> Mart, Megalos Kanonas'ın Çarşamba günü sabah, orasını işgal etti.*

Kr. 32/42: *6938 yılında, 1430'da, Murad Venediklilerden Thessalonike'yi aldı.*

Kr. 33/67: *6938 yılında Müslümanlar Thessalonike'yi aldılar.*

Kr. 34/5: *(AB¹ B²) Aynı yıl Murad Thessalonike'yi Venediklilerin elinden aldı. (C) Aynı yıl Venediklilerin egemenliğinde bulunan Thessalonike kenti benzer şekilde tutsak edildi.*

Kr. 38/9: *1429 [yılı], 9 Ekim'de, Türkler yukarıda zikredilen şehri Venediklilerin elinden aldılar.*

Kr. 53/14: *(ACJT) 6938 Bayezid'in oğlu Sultan Murad Thessalonike'yi aldı. (BM)*

---

⁵⁰³ Bu yorum için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 434.

6838'de Türkler Thessalonike'yi aldılar, 29 Mart, Çarşamba günü.
Kr. 54/11: 6938 Bayezid'in oğlu Sultan Murad Thessalonike'yi aldı.
Kr. 55/9: (DEV) 6938 yılında Sultan Murad Thessalonike'yi Venediklilerden aldı. (R) 6938, 29 Mart'da, Çarşamba günü, günün 4. saatinde Sultan Murad Thessalonike'yi Venediklilerden aldı.
Kr. 60/13: Thessalonike'yi aldıklarında 6938 yılıydı.
Kr. 60a/1: Thessalonike sultanın oğlu Murad bey tarafından alındı, 6938 yılı, 8. indiksiyon, Mart ayının 29'unda, Megalos Kanonas'ın Çarşamba günü.
Kr. 61/6: (D) Thessalonike'nin fethi 6938 yılında. (MN) Thessalonike'yi 6937 yılında aldılar. (U) Thessalonike alındığı zaman 6937.
Kr. 62/4: Thessalonike 6938 yılı, 29 Mart'ta fethedildi.
Kr. 63/5: 6938 yılı, 29 Mart'ta, Megalos Kanonas'ın Çarşamba günü, Thessalonike'nin işgali oldu.
Kr. 64/5: (K) Thessalonike ve İoannina'yı <6938>. (L) Thessalonike 6938 yılında.
Kr. 69/4: 6938 yılı, 29 Mart'ta, Sultan Murad meşhur Thessalonike'yi aldı.
Kr. 69/61: 6938 yılında Sultan Murad Thessalonike'yi aldı.
Kr. 70/10: Mehmed'in oğlu Sultan Murad, Thessalonike'yi İmparator İoannes Palaiologos devrinde, 6938 <yılında> aldı, 31 yıl hükümdarlık yaptı.
Kr. 71/6: 6938 yılında Thessalonike ve İoannina'yı fethetti.
Kr. 72/6: 6932 Türkler, Murad, Thessalonike'yi Venediklilerden aldılar.
Kr. 71a/15: Thessalonike İsmailîler [İsmaēlîtai] tarafından alındığı zaman 6938 yılıydı.
Kr. 72a/23: 6938 yılında Sultan Murad Thessalonike'yi aldı ve çok fena şeyler yaptı.
Kr. 74/2: Thessalonike de alındı 6938 yılı, 29 Mart'ta.
Kr. 76/6: 6<9>38 yılında (!) Sultan Mehmed indi ve Salonikē'yi aldı.
Kr. 91/11: 6938 yılında Türkler Thessalonike'yi aldılar, <29> Mart, Çarşamba günü.
Kr. 92/2: Türkler Thessalonike'yi aldılar 6838'de, 8. indiksiyon.
Kr. 101/5: Ve Thessalonike'nin işgalinden sonra İoannina 6938 yılında teslim edildi.
Kr. 102/1: 6938 yılı 29 Mart'ta, 8. indiksiyonda, Cumartesi günü, saygısız Murad Thessalonike'yi aldı ve yağmaladı.

Thessalonike (Selanik)'nin Türkler tarafından 29 Mart 1430, Çarşamba günü fethini tarihsel olgu olarak yeniden incelemenin, yapılan çalışmaların tespitlerini aynen aktarmanın gereksiz olduğu kanaatindeyiz. Bunun yerine kronik notlarındaki bilgileri açıklamak daha doğru olacaktır. Şehrin fetih tarihi, fetih öncesi ve sonrası yaşanan gelişmeler, o sırada şehirde olan görgü tanığı İoannes Anagnostes'de kaydedilmiştir. Anagnostes'in verdiği bilgiler çağdaş Bizans, Osmanlı ve Lâtin

kaynaklarından da doğrulanmıştır.⁵⁰⁴ Bir kısmının yanlışlığına rağmen çok sayıda kronik notunun fetih tarihini 6938 (1430) yılı, 29 Mart, 8. İndiksiyon, Çarşamba günü olarak doğru kaydettiği görülmektedir. Üstelik Kr. 55/9'da ilginç bir şekilde fetih saati *günün dördüncü saati* olarak kaydedilmiştir. Bu bilginin İoannes Anagnostes'in *dördüncü günün üçüncü saati geçti ve maalesef düşman bu şekilde kenti zaptetti*⁵⁰⁵ cümlesiyle uyumlu olduğu görülmektedir. Kr. 38/9'da fetih 9 Ekim 1429 yılı şeklinde kaydedilmiştir. Buradaki 9 Ekim tarihinin Kısa Kroniklerde sıkça rastlandığı gibi İoannina (Yanya)'nın teslim tarihiyle karıştırıldığı anlaşılmaktadır.⁵⁰⁶ Kr. 102/1'de Çarşamba yerine hatalı olarak Cumartesi günü kaydedilmiştir. Benzer şekilde Kr. 76/6, Murad yerine Mehmed yazmıştır.

2. 27. İoannina'nın Osmanlı İdaresine Geçmesi (9 Ekim 1430)

Kr. 34/4: Aynı yıl [6938] Despot Karlo [*Carlo Tocco*] öldü ve Türkler, İoannina'yı aldılar, Emir Murad.

Kr. 38/9: 1429 [yılı], 9 Ekim'de, Türkler yukarıda zikredilen şehri Venediklilerin elinden aldılar.

Kr. 58/5: 6934 yılında İoannina'yı aldı

Kr. 60/14: İoannina'yı aldıklarında 6938 senesiydi.

Kr. 60a/10: O zaman 6938 yılı, 29 Mart'ta İoannina'yı aldılar.

Kr. 62/5: Ve İoannina'da 6939'da fethedildi.

Kr. 64/5: (K) Thessalonike ve İoannina'yı <6938>

---

⁵⁰⁴ Bu eserin Türkçe çeviri ve değerlendirmeye birlikte yayını için bkz. Bkz. Delilbaşı, *a.g.e.*; Ayrıca Selanik'in Fethi üzerine bkz. Spyros Vryonis, Jr. The Ottoman Conquest of Thessaloniki in 1430", *Continuity and Change in Late Byzantine and Ealy Ottoman Society*, ed. A. Bryer and H. Lowry, Birmingham and Washington, DC, 1986, s. 281-321.

⁵⁰⁵ Bkz. Delilbaşı, *a.g.e.*, s. 33.

⁵⁰⁶ Schreiner, İoannina (Yanya)'nın Türklere teslim edilmesi tarihini sadece Ekim 1430 olarak tespit etmiştir. Aşağıda açıklayacağımız gibi İoannina'nın teslim tarihi 9 Ekim 1430'dur. Schreiner'in bu tarihten haberdar olmaması nedeniyle bu notta kaydedilmiş 9 Ekim tarihine bir anlam verememiştir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 440-441 ve 443-444.

Kr. 69/11: 6939 yılında İoannina'yı aldılar.

Kr. 71/6: 6938 yılında Thessalonike ve İoannina'yı fethetti.

Kr. 76/2: 6938 yılında Paşa İoannina'yı aldı.

Kr. 77/1: Âdem'in yaratılışından sonra 6936 yılı içinde Türkler İoannina'yı aldılar.

Kr. 92/3: Aynı yılda [6938] İoannina'yı da aldılar.

Kr. 101/5: Ve Thessalonike'nin işgalinden sonra İoannina 6938 yılında teslim edildi.

Kr. 102/10: İoannina'nın alınmasından beri 6939

Selânîk'in fethinden hemen sonra İoannina (Yanya)'nın Osmanlı idaresine geçmesi, Selanik gibi savaş yoluyla değil, II. Murad ve Beylerbeyi Sinan Paşa tarafından verilen iki *amannâme* ile tanınan imtiyazlar sonucu şehrin Osmanlılara tesliminin sağlandığı bilinmektedir. Bu olay *Grekçe Epir Kroniği*nde ayrıntılı olarak anlatılmış ve olayın tarihi 9 Ekim 1430 olarak kaydedilmiştir.⁵⁰⁷ 9 Ekim tarihi başka bir kaynaktan doğrulanmış değildir. Buna en yakın tarih Sphrantzes'de şöyle kaydedilmiştir:

“Aynı yılın [6939/1430] Ekim ayında Türklerin beylerbeyi Sinan, İoannina ve civar bölgelerini aldı.”⁵⁰⁸

Kısa Kroniklerden sadece Kr. 62/5 ve 102/10'da bu olay yıl olarak doğru kaydedilmiştir. Geri kalan kroniklerin bir kısmında 6938 (1 Eylül 1429–31 Ağustos 1430) yılı olarak, bir kısmında ise hatalı olarak 6934 ve 6936 tarihleri kaydedilmiştir. Kısa Kroniklerdeki bilgileri değerlendiren Schreiner, muhtemelen eserini

---

⁵⁰⁷ Melek Delilbaşı, “Selanik ve Yanya'da Osmanlı Egemenliğinin Kurulması”, s. 99; halen Yanya'nın Osmanlı idaresine geçmesi hakkında en kapsamlı çalışma olan bu makale, *Grekçe Epir Kroniği*'ndeki bilgiler ve dönemin çağdaş kaynaklarına dayanarak hazırlanmıştır. Ayrıca II. Murad ve Sinan Paşa tarafından *amannâmelerin* Türkçe tercümelerine de yer verilmiştir.

⁵⁰⁸ Sphrantzes (Grecu), s. 50; Sphrantzes (Maisano), XXI, 7, s. 70.

yayımladığı sırada Grekçe Eğir Kroniğindeki bilgilerden habersiz olmasından dolayı, Yanya'nın zaptını sadece Ekim 1430 olarak tespit etmiştir.⁵⁰⁹ Ayrıca Kr. 38/9'da Selanik'in fethinden bahseden notun 9 Ekim tarihini kaydetmiş olmasına bir anlam verememiş olması da aynı sebeple olmalıdır. Bize göre bu notun yazan kişi 9 Ekim tarihini rastgele uydurmamış, muhtemelen başka bir kaynaktan veya sözlü olarak duyduklarını aktarırken olayları ve tarihleri karıştırmıştır. Bu tür karışıklıklar Kısa kroniklerde sıklıkla rastlanmaktadır. Bu nedenle, Schreiner'in da bir kronik notunun hatalı kayıtları da bazen başka bir olayın aydınlatılmasına yardımcı olabilmektedir.

2. 28. Turahan Bey Tekrar Heksamilion'da (Bahar 1431)

Kr. 36/17: *Bin dört yüz yirmi dört yılında, Şubat'ın altısında, Türkler Morea'yı istila ettiler, ve bu ayın onbirinde Turahan <Heksamilion'a> saldırdı ve onu aldı.*

Kronik notu Turahan Bey'in 6 Şubat 1424 yılında Mora'ya saldırdığını ve ayın 11 Şubat'ta Heksamilion'a saldırarak ele geçirdiğini kaydetmiştir. Bu notun kaydettiği kronoloji, yukarıda değerlendirdiğimiz Turahan Bey'in 1423 yılındaki Mora seferine dair notlarla uyumsuz görünmektedir. Diğer yandan, burada kaydedilen 1424 yılı kronik yazarının olayları karıştırdığını göstermekle birlikte verdiği "6 ve 11 Şubat" tarihleri, başka bir kaynaktan doğrulanamasa da ilginç bir ayrıntı olarak karşımıza çıkmaktadır. Schreiner, bu notu Sphrantzes'de kaydedilen Turahan Bey'in 1431 "baharının sonlarında" gelerek Heksamilion'u tamamıyla tahrip ettiğine dair notu nedeniyle 1431 yılına tarihlendirmiştir.⁵¹⁰

---

⁵⁰⁹ Krş. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 443-444.

⁵¹⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 444; Sphrantzes (Grecu), s. 50; Sphrantzes (Maisano), XXI, 9, s. 72.

Yukarıda Turahan Bey'in 1423 seferini tartışırken Chalkokondyles'in Turahan Bey'in iki ayrı seferini 1430-31 ve 1443 yılı olayları içinde anlattığı belirtilmişti. Chalkokondyles'in kronolojileri karıştırdığı açıktır. Ancak Sphrantzes'in kaydıyla birlikte değerlendirildiğinde bunlardan birinin 1431 yılında gerçekleştiğine dair güçlü bir kanaat oluşmaktadır. Kısa Kronik'te kaydedildiği gibi 1424 yılında bir sefer yapıldığına dair dönemin kaynaklarında bilgi yoktur. Bu durum bize kronik yazarının kronolojileri karıştırdığı izlenimi vermektedir. Keza aynı kroniğin bir başka notunda da (Kr. 36/15) Turahan'ın Arnavutlarla savaşından bahsetmesine rağmen 1442 tarihini kaydettiği görülmüştür. Dolayısıyla başka kaynaklardan doğrulanamayan kronik notundaki 1424 tarihini kabul etmek için elimizde yeterli neden yoktur.

2. 29. Braşov (Kronstadt)'un Türkler Tarafından Kuşatılması (1432 Yaz)

Kr. 71a/16: *Murad bey Braşov'a geçtiği zaman 6940 yılıydı.*

II. Murad, Macar Kralı Sigismund'un hükümdarı olduğu Eflâk Prenslüğünde taht anlaşmazlıkları üzerine buradaki tartışmalara karışmak üzere 1432'nin Yaz aylarında Anadolu Beylerbeyi Hamza'yı Eflâk bölgesine göndermiştir.⁵¹¹ Bu sefer sırasında Firuz Bey, Karaca Bey ve Azboğa gibi önemli komutanlarla birlikte birkaç kez kuşattıkları Braşov (Kronstadt)'un yanı sıra başka şehirlere de akınlar yapan ordu bozguna uğramıştır. Sadece Tuna kıyılarında bazı kaleleri işgal ederek geri dönmüştür. Kronik notundan II. Murad'ın ordunun başında olduğu anlaşılmaktaysa

---

⁵¹¹ Bu seferin ayrıntılı anlatımı ve kaynakları için bkz. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 363-364.

da bu doğru değildir. Bu kuşatmanın yaz aylarında olduğuna dair *Bertrandon de la Braquiére*'in Temmuz ayından birkaç ay sonra Edirne'de Eflâk ülkesinden rehine olarak gelen 20 asilzade gördüğüne dair anlatımıdır.⁵¹² Kronik notu dışında Sırp Yıllıklarında da II. Murad'ın 6940 yılında Braşov'u kuşattığı kaydedilmiştir.⁵¹³ Osmanlı ve Bizans kaynakları bu kuşatmadan bahsetmezler. Dolayısıyla, kronikte kaydedilen 6940/1431-32 yılının ve olayın doğruluğu dikkate alındığında önemi ortaya çıkar.

2. 30. Türk Gemilerinin Kruşevaç'ta Yakılması (1437 Haziran)

Kr. 71a/19: *Aynı yılda Macarlar Kruşevaç'ta gemileri ele geçirdiler. 6945 yılında.*

Bu kronik notunu değerlendiren Schreiner, İmparator Sigismund adına John Marczaly adında müttefikinin Haziran 1437'de Sırp bölgesi Morava'da Osmanlı gemilerini yaktığını ve Kruşevaç şehrinin tahrip olduğuna dair Jirecek'in eserine atıfta bulunur. Bu bilginin sadece Sırp Yıllıklarından doğrulanabilmekle birlikte kaynaklarda ayrıntılı bilginin olmadığını belirtmiştir.⁵¹⁴ Dönemin Osmanlı kaynakları da bu konuda sessizdir.

---

⁵¹² Jorga'dan naklen Bkz. Bertrandon de la Broquiére, *Bertrandon de la Broquiére*'in Denizaşırı Seyahati, ed. Ch. Schefer, sun. S. Eyice, çev. İ. Arda, Eren Yayınları, İstanbul 2000, s. 245

⁵¹³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 165. Krş. Stojanovič, *Letopisi*, s. 229 (Nr. 647).

⁵¹⁴ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 166. Krş. Stojanovič, *Letopisi*, s. 230 (Nr. 653). Kronik Kruşevaç'a 6945'te Türkler tarafından saldırıldığını yazıyor.

2. 31. Sibiu (Zibin/Hermannstadt) Kuşatılması-Türklerin Ravanitsa Manastırı'nın Tahribi (Yaz-Ağustos 1438)

Kr. 71a/18: *Murad bey Sypinion'a geçtiği zaman,*

Kr. 71a/20: *Murad bey Sırbistan'ı yağmaladığı zaman 6946 yılıydı.*

Kr. 72a/25: *O vakit Türkler Ravanica'yı [kilisesini] tahrip ettiler.*

Macar Kralı Sigismund'un 9 Aralık 1437'de ölmesinden sonra Macar tahtı üzerine mücadeleler başlamıştı. II. Murad, dengelerin Osmanlılar aleyhine değişme tehlikesi nedeniyle 1438'de Macaristan'a bizzat katıldığı bir sefere çıkmıştır. Sefer sırasında Tuna'yı aşarak Erdel'in merkezi Zibin (Sibiu/Hermannstadt) önlerine gelmiş, on beş gün kuşatmış⁵¹⁵, etrafa akıncılar göndererek Eflâk'a girmiş ve Edirne'ye dönmüştür. Bu sefere Osmanlı vassalı olarak askeri destek ve kılavuzluk yapmak üzere Sırbistan Despotu Georg Brankoviç ve Vlad Drakul'un da katıldığı bilinmektedir.⁵¹⁶ Kr. 71a/18'de herhangi bir kronoloji kaydedilmemiştir. Ancak bir sonraki notun "Aynı yılda" diye başlayıp, 6945 (1437) yılını kaydetmiş olması her iki olayın aynı yılda olduğunu gösterir. Bu sefer ve şehrin kuşatılmasının tarihi hakkında kaynaklardaki kronolojik bilgiler tamamen uyumlu değildir. Osmanlı kaynaklarından *Oruç Beğ Tarihi*'ne göre, Sultan Murad h. 840 (16.7.1436–4.7.1437) yılı kış aylarında Rumeli'ne bir sefer düzenlemiş, askerler soğuktan telef olmuş ve Edirne'ye dönerek bir süre sonra yeniden Macaristan (Ungurus)'a sefere çıkmıştır. Oruç Beğ'e göre bu seferde bütün uc beyleri ve sultanın kendisi büyük bir ordu

---

⁵¹⁵ İnalçık, "Murad II", s. 607; Schreiner'a göre kuatma sekiz gün sürmüştür. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 165; Babinger'e göre bir hafta kuşatılmıştır. Bkz. Franz Babinger, *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, çev. Dost Körpe, Oğlak Yayınları, İstanbul 2008, s. 35.

⁵¹⁶ Bu sefer hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 416; Babinger, *a.g.e.*, s. 35; Imber, *The Ottoman Empire*, s. 118-119.

toplamaş, ordu Severin'den geçip bütün *Ungurus* vilâyetini harap ederek, Zibin (Sibiu) kalesi önünden gelip, Niğbolu'dan geçtikten sonra Edirne'ye geri dönmüştür.⁵¹⁷ Oruç Beğ bu seferin tarihini h. 841 (5.7.1437-23.6.1438) olarak kaydetmiştr. Aynı Şekilde *Anonim Osmanlı Kroniği* de h. 841 yılına tarihlemiştr.⁵¹⁸ Bu iki kaynağın doğru olduğunu kabul edersek, kış Edirne'de geçiren II. Murad, bahar aylarında sefere çıkmış ve en geç 23 Haziran 1438'de Edirne'ye geri dönmüş olmalıdır. Neşrî ve Âşıkpaşazâde bu olayı h. 840 yılına tarihlemiőlerdir.⁵¹⁹ Hem Osmanlı hem de Bizans kaynaklarında 1438'deki Macaristan Seferi ve hemen arkasından giriőtđi, Ağustos 1439'da Semendire'nin, Nisan 1440'daki Belgrad kuőatmasıyla sonuçlanan seferlerle karıőtrılmıőtr. Örneğin, Âşıkpaşazâde Belgrad kuşatmasını Semendire'nin fethinden önce anlatmıştır.⁵²⁰ Chalkokondyles ise 1442'deki olaylarla 1438'dekileri birbirine karıőtrmıőtr.⁵²¹ Schreiner, Macaristan seferinin 1438 Yaz aylarında, Sırbistan'ın iőtgalinin ise Ağustos 1438'de gerekleőtđini tespit etmiőtr. Onun bu tespitinin en önemli kaynağı Kr. 72a/25'de bahsedilen Sırbistan'daki Ravanitsa Manastırnın Türkler tarafından tahrip edildiğine dair kayıttır.⁵²² Schreiner, notun herhangi bir kronolojik bilgi kaydetmemiőtr

---

⁵¹⁷ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 60-61.

⁵¹⁸ *Anonim Osmanlı Kroniği* (Öztürk), s. 77.

⁵¹⁹ Neşrî'nin farklı nüshalarında H. 839 ve 845 tarihleri de kaydedilmiőtr. Bu nüsha karşılaőtırması için bkz. Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 285; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 622-623; Âşık Paşazade (Yavuz-Saraç), s. 464-465; Âşıkpaşazâde, (Âli), s. 124.

⁵²⁰ Bkz. Âşık Paşazade (Yavuz-Saraç), s. 466-467; Âşıkpaşazâde, (Âli), s. 123-124.

⁵²¹ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 31-32; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 79-80.

⁵²² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 453

olmasına rağmen, bu manastırın Türkler tarafından tahrip edildiği tarihi Sırp Yıllıklarına dayanarak Ağustos 6946/1438 olarak tespit etmiştir.⁵²³ Sırp Yıllıklarındaki birden fazla kayıta manastırın 6945/1437 veya 6946/1438'da Murad tarafından tahrip edildiği yazılmıştır. Aynı kaynağın birkaç ayrı notunda 1 Ağustos tarihi de verilmiştir.⁵²⁴ Bu noktada, Oruç Beğ'in Macaristan seferine kış bittikten sonra çıkıldığını ima eden anlatısını ve Doukas'ın, açıkça sefere Yaz başında çıkıldığını dair kaydını dikkate almak gerekir. Öte yandan, Macaristan seferi sırasında Osmanlı ordusu içinde vassal olarak hizmet eden Sırbistan Despotu Georg Brankoviç'in topraklarına, aynı zamanda damadı olan II. Murad'ın neden saldırdığı kesin olarak bilinmemektedir. Fakat tarihçi Doukas'ın, bunun fetih politikalarının ateşli savunucusu olan sultanın yeni veziri Hekim Fazlullah'ın⁵²⁵ teşvikiyle olduğuna dair anlattıkları tarihçiler tarafından benimsenmiştir.⁵²⁶

Sırbistan'a Ağustos 1438'de bir sefer düzenlendiğini destekleyen en önemli kaynaklardan biri de Kr. 71a/20'dir. Schreiner'ın, sonradan ek olarak yayımladığı

---

⁵²³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 453; Sırp Yıllıkları için bkz. Stojanoviç, *Letopisi*, s. 231 (Nr. 657).

⁵²⁴ Stojanoviç, *Letopisi*, s. 231 (Nr. 657).

⁵²⁵ Gebze kadısı olan Fazlullah hakkında en ayrıntılı bilgi için Bkz. Halil İnalçık-Mevlüt Oğuz, *Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemed Hân, İzladî ve Varna Savaşları (1443-1444) Üzerinde Anonim Gazavâtnâme*, TTK Yayınları 1989, s. 97, not. 21.

⁵²⁶ Bkz. Doukas (Grecu), XXX, 2-5; Doukas (Magoulias), s. 174-177. Bu seferin ayrıntılı anlatımı ve farklı görüşler için bkz. İnalçık, "Murad II"; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 426-418; Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 367-368; Colin Imber, *Varna Savaşı*, çev. Ayda Arel, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007, s. 27; Imber, *The Ottoman Empire*, s. 117; Babinger, *a.g.e.*, s. 35: Babinger'in Sibiu'nun 1438 Güz aylarında kuşatıldığını, Semendire'nin de 18 Ağustos 1439'da fethedildiğini yazar. Ancak bu görüşlerinin hangi kaynaklara dayandığı açıkça anlaşılmamıştır.

Kr. 71a/20'deki 6946 (1438) tarihi, Sırbistan Seferi için açıkça kronoloji yazan elimizdeki tek kaynaktır.⁵²⁷ Schreiner bu not için ayrı bir değerlendirme yazmaya gerek görmemiş, bu notun tarihini Ravanitsa Manastırı'nın tahrip edildiği Ağustos 1438 olarak tespit etmiştir.⁵²⁸ Her iki olayın aynı ay içinde olduğunu tespit etmek elimizdeki kaynaklarla şimdilik mümkün değildir. Buna rağmen, Semendire'nin fethi ve Nisan 1440 yılındaki Belgrad kuşatmasına kadar devam edecek olan Sırbistan seferinin 1438 yaz aylarından itibaren başladığı açıkça anlaşılmaktadır.

2. 32. Smederevo (Semendire)'nin Fethi (27? Ağustos 1439)

Kr. 72a/26: 6947 yılında Sultan Murad Smederevo'yu aldı ve Smederevo despotu kaçtı. [Murad] Macaristan'a yürüdü ve istila etti ve Sultan Murad onun oğulları Georgios [Brankoviç] ve Stefanos'u yakaladı, ve onları Paskalya günü kör etti.

Kr. 71a/ 21: Murad bey Smederevo'yu ilk aldığı zaman 6947 yılıydı.

Semendire'nin fethi, Bizans, Sırp, Lâtin ve Osmanlı kaynaklarında ayrıntılarıyla kaydedilmiştir.⁵²⁹ Buna rağmen iki Kısa Kronik notu bu kaynaklarda olmayan bazı bilgilerin yanı sıra kronolojiyi de teyid etmektedir. Ancak, kaynaklar arasında bazı konularda ihtilâflar da söz konusudur. Bizans kaynakları arasında bu olayı en ayrıntılı anlatan Doukas ve Chalkokondyles olmuştur. Ancak her ikisinde de kronoloji kaydedilmemiştir. Doukas'a göre bu şehrin alınması gerektiğine II.

---

⁵²⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 159.

⁵²⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 159.

⁵²⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 455'deki değerlendirmesinde, Sırp Yıllıkları'nda ve Bizans kaynaklarında George Brankoviç'in fetih sırasında buranın hükümdarı olduğunu kaydettiğini yazmıştır. Bizans kaynakları metinde ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Ancak Sırp Yıllıkları sadece despotun adını ve Semendire'nin hükümdarı olduğu şeklinde bir kayıttan ibarettir. Bkz. Stojanoviç, *Letopisi*, s. 232 (Nr. 660).

Murad'ı ikna eden kişi, Hristiyanlardan nefret eden yüksek rütbeli ve akıl hocalarından Fadulah (Fazlullah) adlı biriydi. II. Murad ise zaten kayınpederi Georg Brankoviç'e karşı bir sefer düzenleme niyetindeydi. Brankoviç'in barış arama amacıyla elçiler göndermesine rağmen, Murad sefere çıkarak yaz mevsiminde Semendire'ye ulaştı. Kalenin erzak stoğunun azlığı ve levazım eksiklikleri nedeniyle üç ay kuşatma altında kalan kale, kimseye zarar verilmemesi sözü alınarak teslim olmuştur. Doukas'a göre kale teslim olduğunda içeride despotun (Georg Brankoviç) ilk doğan oğlu ile dayısı Thomas Kantakouzenos da bulunmaktadır. Doukas, Georg Brankoviç'in oğullarının kaderi hakkında bilgi veren az sayıda kaynaktan biridir. Ona göre bunlardan biri Murad'ın Semendire seferine çıktığı sırada zaten Edirne'deydi, diğeri ise kalede ele geçirilerek Edirne'ye gönderildi. Buradan da zincirle bağı olarak Amasya'ya gönderildiler. Burada ise *Fadoulah* adlı kişinin öğüdüyle gözleri çıkarılmıştır. Doukas, bu kardeşlerin isimlerini kaydetmemiştir.⁵³⁰ Fakat Chalkokondyles'te oğulların isimlerini bulabiliyoruz. George Brankoviç'in yanında ikamet eden oğlu Stefan'ı yanına alan Murad Semendire'ye sefer düzenledi. Despot diğeri oğlu Gregor'u şehirde savunma için bıraktı ve Macaristan'a yardım almak için gitti. Ona göre şehir, uzun süren kuşatmadan sonra, top ateşinden korkan despotun oğlu Gregor tarafından bir anlaşma yapılarak teslim edilmiştir. Chalkokondyles, Gregor'un sultanla bir teslim anlaşması yaparak, sultanın kapısında yaşamaları ve her türlü koşulu kabul etmeleri sonucu kardeşi Stefan'la birlikte onun kapısında yaşamayı kabul etmiştir. Kısa bir süre sonra bu çocukların babalarıyla gizlice haberleştiğini ve isyan etmeyi plânladıklarını öğrenen Sultan her ikisinin de

---

⁵³⁰ Doukas (Grecu), XXX, 4; Doukas (Magoulias), s. 176-177.

gözlerini çıkarmıştır.⁵³¹ Chalkokondyles'e göre çocukların nereye gönderildikleri, nerede kör edildikleri belli değildir. Ancak onun verdiği isimlerin Kısa Kronik notuyla uyumlu olduğu görülmektedir.⁵³² Diğer bir Bizans kaynağı Kritovoulos ise George Brankoviç'den bahsederken onu dedesi Lazar'ın adıyla karıştırmıştır. Kalenin direniş olmadan teslim olduğunu ve despotun Macaristan'a kaçtığını yazdıktan sonra başka olayları anlatmaya başlar.⁵³³

İki kardeşin akıbeti hakkında da en ayrıntılı anlatı Doukas'ta kaydedilmiştir. Doukas, yukarıda da görüldüğü gibi Semendire'de yakalanan kardeşlerden Gregor'un Edirne'ye getirilmesinden sonra, orada bulunan, -veya Chalkokondyles'e göre Murad'la birlikte sefere gittikten sonra-, iki kardeşin de Amasya'ya gönderildiğini kaydeder. Bu konuda Osmanlı kaynakları bize yardımcı olmaktadır. Neşri'ye göre Üsküb'e gelen Murad, burada İshak Bey'in Semendire'deki despottan şikayeti üzerine Edirne'de kışı geçirdikten sonra baharda sefere çıkacağını belirtir. Despot Brankoviç hisarlarını berkittikten sonra iki oğlunu

---

⁵³¹ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 23 ve 26; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 74-75.

⁵³² Despotun oğullarının isimleri modern çalışmalarda da karıştırılmıştır. Uzunçarşılı, Brankoviç'in "Greguvar" adındaki oğlunu Semendire'de bıraktığını, diğerini de yanına alarak Macaristan'a kaçtığını yazmıştır. Bu olayı sadece Osmanlı kaynaklarından anlatan Uzunçarşılı, Lazar ismini nereden aldığına dair bir kaynak göstermemiştir. Benzer bir isim karışıklığı Jorga'da da görülür. Jorga, Lâtin kaynaklarına ve *Bertrandon de la Broquiére*'e dayanarak kardeşlerden Lazar isimli olanın Edirne'de ikamet etmekte olduğunu belirtmektedir. Bu "Lazar" isminin nereden kaynaklandığı kesin olmamakla birlikte Kritovoulos'un Brankoviç'e verdiği dedesinin isminden olması muhtemeldir.

⁵³³ Kritoboulos, *Critobul din Imbros, Din lui Mahomed, anii 1451-1467*, ed. V. Grecu, Bucuresti 1963, s. 324-325; Kritovoulos ayrıca bu seferin nedenleri hakkında da bilgiler vermiştir.

Semendire’de bırakarak Macaristan gider. Aynı yılda bir iki ay savaştıktan sonra Semendire. h. 842 (24.6.1438-13.6.1439) yılında fethedilmiştir. Neşrî’ye göre despotun iki oğlunu yakalayıp Dimetoka’da hapsedip, daha sonra oradan çıkarıp Balaban Paşayla Tokat’ta Bedevî Çardak’a iletip gözlerine mil çektiler.⁵³⁴

Bu sefere bizzat katılmış olan Âşıkpaşazâde bazı olayları birbirine karıştırmaktadır. Âşıkpaşazâde fetih tarihini bir yıl evveli, h. 841 (1437-1438) olarak kaydetmiştir. Ancak mevsim olarak Murad’ın Edirne’de kışladığı ve yaz olunca seferden önce elçilerin gidip gelmeye başladığı anlatılmaktadır.⁵³⁵ Despotun gönderdiği iki oğlunun Tokat’ta hapsedildiğini kaydetmiştir. İlginç bir biçimde Âşıkpaşazâde’nin anlatısı daha hatalı görünmektedir. Oruç Beğ ise sadece Semendire’nin fethinin h. 842’de olduğunu kaydetmiştir. Ancak diğer gelişmelerden hiç bahsetmemiştir.⁵³⁶ *Anonim Osmanlı Kroniği*’nde de fetih haberi bir cümleyle verilmekle birlikte h. 842 tarihi verilir.⁵³⁷

Âşıkpaşazâde hariç, Bizans ve Osmanlı kaynakları bu seferin Murad’ın 1439 kışını Edirne’de geçirdikten sonra bahar veya yaz mevsimi başlarında başladığına işaret etmektedir. Semendire kalesinin birkaç aylık kuşatmadan sonra fethedildiği kaynakların ortak görüşüdür. Kısa Kronik notları sadece 1439 yılını işaret etmektedir. Ancak Brankoviç’in oğullarının Paskalya günü kör edildikleri haberi bir sonraki yılın Paskalyası olmalıdır. 1440 yılı Paskalya’sında kör

---

⁵³⁴ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 287-288; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 626-631.

⁵³⁵ *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 467-469; *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 126-127.

⁵³⁶ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s.61.

⁵³⁷ *Anonim Osmanlı Kroniği* (Öztürk), s. 77.

edildiklerine dair bu bilgi başka bir kaynakta mevcut değildir.⁵³⁸ Bu kronik notunu değerlendiren Schreiner, fethin 1439 yılı Ağustos ayında gerçekleştiği sonucuna ulaşmıştır. Bu değerlendirmeden sonra yayımladığı eserinin son cildinde K. Jirecek'i kaynak göstererek 18 Ağustos'ta fethedildiğini belirtmiştir.⁵³⁹ Hiçbir kaynakta kaydedilmemiş olan bu kanaatin 31 Ağustos'ta biten 6937 yılı sebebiyle olduğunu sanıyoruz. Jorga ise kendi eseri *Notes Extraits*'i kaynak göstererek daha kesin bir tarih olan 27 Ağustos 1439 sonucuna ulaşmıştır.⁵⁴⁰ İncalcık da 27 ağustos tarihini yazarak bu görüşe katılmıştır.⁵⁴¹

2. 33. Hunyadi'nin Türklerle İlk Savaşı (Eylül 1439-Ağustos 1440)

Kr. 53/15: 6948 yılında İankos [*Hunyadi*] tezahür etti⁵⁴².

Bu kronik notunda, Yanoş Hunyadi'nin Türklere karşı bir savaşı bahsedilmemiştir. Ancak bu not, devamında bahsedilen Hunyadi'nin Varna Savaşı öncesi hareketleri ve Varna Savaşı'yla ilgili bilgilerle birlikte değerlendirilmesi

---

⁵³⁸ Bkz. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 370, dn. 59'da; *Notes et Extraits*, c. I, s. 46, dn. 1. Brankoviç'in çocukları hakkında bkz. *Bertrandon de la Broquière*, s. 258–259; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 417.

⁵³⁹ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 166.

⁵⁴⁰ Bkz. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 370; *Notes et Extraits*, c. I, s. 43

⁵⁴¹ İncalcık, "Murad II", s. 607.

⁵⁴² Schreiner, burada kullanılan Yunanca εφάνη<φαίνομαι (=tezahür etti) kelimesinin Almanca tercümesini yaparken önüne parantez içinde (ilk defa) ifadesini eklemiştir. Bu kelimenin Bizans kronografi geleneğindeki anlamını bir örnekle göstererek, kişinin ilk defa ortaya çıktığı anlamında kullanıldığını belirtmiştir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 456, dn. 93; krş. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II s. 80, dn. 50.

gerekmektedir.⁵⁴³ Yanoş Hunyadi'nin kökeni ve Türklerle ilk defa karşılaşması hakkında kaynaklarda bulunan bilgi muğlâktır.⁵⁴⁴ Ancak notun tercümesinden anlaşıldığı gibi tarih sahnesine ilk defa bu tarihte ortaya çıkmamıştır.⁵⁴⁵ Bu nedenle notun Türklerle mücadelesiyle ünlü Hunyadi'nin ilk kez bu mücadelede temayüz ettiğini veya bir savaşa katıldığını kastediyor olmalıdır. Schreiner'ın herhangi bir açıklamada bulunmadan kronik notunu bu şekilde yorumlaması da sanırız bu nedenledir.⁵⁴⁶ Kronik notumuz, 6948 yılını kaydetmiştir. Kesin kronolojiyi tespit edecek başka bir kaynak mevcut değildir. Ancak, onun aynı adı taşıyan kardeşiyle birlikte, 9 Mayıs 1439'da Kral Albert tarafından güneye, Mark Szöreny'nin bölgesindeki kaleleri savunmaları için gönderildiği bilinmektedir.⁵⁴⁷ 27 Eylül 1439'da yine Kral Albert tarafından Mark Szöreny'nin topraklarında Ban denilen yere vali olarak atanmışlar ve onlara asker toplamaları için mali yardım sağlanmıştı.⁵⁴⁸ Onun Türklere karşı kazandığı zaferler sonucunda Erdel Voyvodası olarak atandığı da kesindir. Öte yandan Schreiner, Kr. 55/10'a ait

---

⁵⁴³ Bkz. Kr. 53/16

⁵⁴⁴ Yanoş Hunyadi'nin kökeni ve tarih sahnesine çıkış hakkında bkz. Joseph Held, *Hunyadi: legend and reality*, Boulder: East European Monographs, Distributed by Columbia University Press, New York 1985, s. 6-16.

⁵⁴⁵ Chalkokondyles, Yanoş Hunyadi'nin biyografisi ve askeri faaliyetleri hakkında ayrıntılı bilgi verir. Bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 32-38; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), 81-84.

⁵⁴⁶ Bkz. not.208

⁵⁴⁷ Held, *a.g.e.*, s. 13. Bu eser, Hunyadi'nin kökeni, hayatı ve faaliyetleri hakkında en kapsamlı araştırmadır. Özellikle Macar, Romen ve Lâtin kaynaklarını, vesikaları ve arşiv malzemelerini kullanması sebebiyle son derece önemlidir. Burada kullandığımız kronolojiler de onun vesikalardan elde ettiği sağlam verilere dayanmaktadır.

⁵⁴⁸ Held, *a.g.e.*, s. 14

Apparatus Criticus kısmında 6945 (1436–37, 14.-15. İndiksiyon⁵⁴⁹) tarihini veren farklılığa işaret etmiştir.⁵⁵⁰ Sonuç olarak Kısa Kronik notu dışında herhangi bir kaynakta rastlanmayan bu bilgiyi teyid etmek mümkün değildir. Bununla birlikte, kronik notumuz ileride ortaya çıkabilecek bir kaynak için tarihçiye önemli bir sağlama yapma olanağı sunmaktadır.

2.34. Belgrad Kuşatması (Nisan-Ekim 1440)

Kr. 72a/27: 6948 yılında Sultan Murad Macaristan'ın Belgrad'a gitti ve onu alamadı ve geri döndü.

Kr. 71a/22: Belgrad'a gittiği zaman 6948 yılıydı.

Sırp Yıllıkları II. Murad'ın Belgrad'ı Nisan 6948/1440 yılından itibaren 6 ay boyunca kuşattığını ve kuşatmanın sonuçsuz kaldığını kaydetmiştir.⁵⁵¹ Bizans kaynaklarından Doukas'a göre kuşatma 1440 yılının ilkbaharında başlamış ve Sultan II. Murad bizzat katılmıştır.⁵⁵² Chalkokondyles ise bu olayı Smederevo (Semendire)'nin fethiyle bağlantılı bir olaymış gibi hemen ardından anlatmaya başlamıştır.⁵⁵³ Oysa Murad Semendire'den sonra Edirne'ye dönmüş, Belgrad seferine buradan hareket etmiştir. Her iki kronik notunda 6948 (=1440) yılında sefere

---

⁵⁴⁹ Grumel, *a.g.e.*, s. 263

⁵⁵⁰ Krş. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 399, *Apparatus Criticus*,10; Bkz. Kr. 55/10.

⁵⁵¹ Bu bilgiyi Schreiner Sırp Yıllıkları'ndan aktarmış ve tarafımızdan kontrol edilmiştir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 438, dn. 1; Sırp Yıllıkları için bkz. Stojanovič, *Letopisi*, s. 232 (Nr. 662); Kuşatmanın 6 ay sürdüğünü Uzunçarşılı da kaydetmiştir. Ancak herhangi bir kaynak göstermemiştir. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 419.

⁵⁵² Doukas (Grecu), XXX, 6-7; Doukas (Magoulias), s. 177-178.

⁵⁵³ Krş. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 25; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), 74-75.

çıkıldığı ve şehri alamadan geri döndüğü kaydedilmiştir. Diğer kaynaklarla kıyaslandığında herhangi bir ayrıntı vermese de yıl bilgisi doğru kaydedilmiştir. Ayrıca bütün kaynaklarda ortak olan seferin başarısızlığı kronik notlarında da teyid edilmektedir. Bu kuşatmayla ilgili bazı Osmanlı kaynaklarında ve Macar kroniklerinde de kayıtlar vardır. Osmanlı kaynaklarından Neşrî bu seferi hatalı bir şekilde Semendire'nin fethinden önce ve h. 842 (1437-1438) olarak kaydetmiştir.⁵⁵⁴ Âşıkpaşazâde ise bu olayı h. 841 (1436-1437) yılına tarihlediği Semendire'nin fethinden önce anlatmakla birlikte h.842 tarihini kaydetmiştir. Uzunçarşılı'nın da gösterdiği gibi Âşıkpaşazâde'nin söylediğiyle gösterdiği tarih birbirini tutmamaktadır.⁵⁵⁵ Bu sefere bizzat katılan Âşıkpaşazâde'nin dışında Neşrî'de kuşatmanın başarısız olduğuna dair bir kayıt yoktur. Aksine kuşatmadan sadece "Hisâra ceng ider gibi oldılar" diyerek geçitirdikten sonra Macaristan topraklarına akın yaptıklarını, *Sava'yı geçdiler, Biline'ye*⁵⁵⁶ *akın saldılar. Gaziler şöyle toyum geldier* ifadesinden sonra, gazilerin bu seferde hiç olmadığı kadar ganimet topladıklarını anlatmaya devam etmişlerdir.⁵⁵⁷ Dolayısıyla, Osmanlı kroniklerinin

---

⁵⁵⁴ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 286-288; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 621-627; *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 462-467 *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 126. *Âşıkpaşazâde*'de Belgrad'ın kuşatılması Semendire'nin fethinden önce anlatılmasına rağmen Semendire için h. 841, Belgrad için H. 842 tarihini vermiştir. Dolayısıyla anlattığı ile gösterdiği tarihler çelişkilidir. Krş. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 418, dn. 5

⁵⁵⁵ Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 419, dn. 5. Yazar aynı sayfada Osmanlı kaynakları ve Hammer'den naklen aktardığı bilgiler sonucu kuşatmanın kaldırıldığı tarihi h. 843/1439' olara tespit etmiştir. Bu tarih sadece Anonim Osmanlı Kronikleri'nde kaydedilmiştir. Ancak onun bu sonuca nereden ulaştığına dair bir kaynak göstermemiştir.

⁵⁵⁶ *Âşıkpaşazâde* ve Neşrî'de Belina/Bielina. Bkz. Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 627, dn. 1.

⁵⁵⁷ *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 464-467; *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 110-112.

başarısız bir girişimin ayrıntılarından ziyade bunu gizlemeye çalışmaları açıkça anlaşılmaktadır. *Anonim Osmanlı Kroniği*'nde durum daha farklıdır. Anonim'de Belgrad'ın kuşatılması Semendire'nin fethinden sonra kaydedilmiştir. Semendire'nin fethine h. 842 tarihini düştükten sonra şunları kaydetmiştir:

“Andan Belgrad'a düşüp alınmayup girü dönüp gelüp Nevabırda hisarın feth idüp ve ba'zı illerin Rum-ili beğlerbeğisi Sehâbeddin Paşa ve uç beği İshak Paşa ol vilâyetleri bu senede feth eyledi, 843.”⁵⁵⁸

Bu cümleden anlaşıldığı gibi aynı zamanda Âşıkpaşazâde ve Neşrî anlatılarından farklı olarak Belgrad'ın alınmadığı haberi gizlenmemiştir. Osmanlı kaynakları içinde bu kuşatmayı en açık ve ayrıntılı anlatan *Oruç Beğ Tarihi*'dir. Anonim ile aynı şekilde Murad'ın Semendire'nin fethinden (h. 842) sonra Belgrad'a sefer düzenlediğini, uzun zaman savaştıktan sonra fethin nasip olmadığını, bunun üzerine yağmaya izin vererek geri döndüğünü anlatır. Devamında, Murad'ın şehri alamayacağını anlayınca belki oğullarına nasip olur düşüncesiyle Evrenosoğlu Ali'ye akın verdiğini, onun da otuz-kırk bin akıncı ile Macaristan'ın Mehdiye adlı şehrinde oniki bin kafiri kılıçtan geçirerek büyük yağma yaptığını anlatmaya devam eder. Hemen ardından ise Şihabeddin Paşa'nın Nevâbiri (Novobrdó) şehrini fethederek (h. 843) oraya Uc Beyi olarak İshak Bey'in bırakıldığını kaydetmiştir.⁵⁵⁹ Oruç Beğ'den anlaşıldığına göre Âşıkpaşazâde ve Neşrî'de anlatılan akın ve ganimet hikâyesi uydurma değildir. Ancak bilinçli bir şekilde şehrin alınmadığı görmezden gelinmiştir. Sonuç olarak bütün Osmanlı kaynakları 1440 yılından önceki bir döneme

---

⁵⁵⁸ *Anonim Osmanlı Kroniği* (Öztürk), s. 77.

⁵⁵⁹ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 61-62.

tariflemektedir. Macar kroniği ise olayları ayrıntılı bir Şekilde anlatmasına rağmen kronoloji kaydetmemiştir.⁵⁶⁰

2. 35. Novo Brdo'nun Fethi (27 Haziran 1441)

Kr. 72 a/28: 6949 yılında Hadım [Şihabeddin] Paşa Novo Brdo'yu aldı.

Novo Brdo'nun fethi ayrıntılı kronolojiyle 27 Haziran 1441 Salı günü olarak bazı Sırp yıllıklarında kaydedilmiştir. Kent, Beylerbeyi Şihabeddin Paşa tarafından fethedilmiştir. Şihabeddin Paşa'dan, Sırp kaynaklarında "Hadam" bizim Kısa Kronik'te "Khatim" yani Hadım olarak bahsedilmektedir.⁵⁶¹ Bu olayı anlatan tek Bizans tarihçisi Doukas ise hatalı olarak 1439'daki Sırp seferiyle bağlantı kurmaktadır.⁵⁶² Osmanlı kaynaklarından Neşrî ile Kısa Kronikler ve Sırp Yıllıkları daha uyumlu görünmektedir. Neşrî'de bu fethin tarihi h. 844 (2 Haziran 1440-21 Mayıs 1441) olarak kaydedilmiştir.⁵⁶³ Oruç Beğ ise bir sene evvelini kaydetmiştir. ÂŞıkpaşazâde ise bu fetih kaydedilmemiştir. *Anonim Osmanlı Kroniği*'nde de h. 843

---

⁵⁶⁰ Bkz. H. Akın, "XV. Yüzyıl Lâtince Macar Kroniği Chronica Hungarorum'un Türk Tarihi Bakımından Değeri", *Bulleten*, LI/200 (1987), s. 684-686 ve 723-724; Şerif Baştav, *Osmanlı Türk-Macar Tarihi Münasebetlerinde İlk Devir 1456'ya Kadar*, Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1991, s. 94-97.

⁵⁶¹ Sırp kaynakları 6949/1441 yılı 21 veya 27 Temmuz tarihini kaydederler. Ancak Stojanovič bu tarihin 27 Haziran olabileceđini çùnkü Salı gününün ancak bu tarihle uyuŐtuđunu tespit etmiŐtir. Bkz. Stojanovič, *Letopisi*, s. 233 (Nr. 668) ve dn. 1; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 460

⁵⁶² Doukas (Grecu), XXX, 4; Doukas (Magoulias), s. 176-177.

⁵⁶³ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 290; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 634-635.

yılı kaydedilmiştir.⁵⁶⁴ Osmanlı kaynaklarının tamamı kentin Şihabeddin Paşa tarafından alındığını doğrulamaktadır.

2. 36. Hunyadi'nin Mezid Bey'i Mağlup Etmesi (Mart 1442)

Kr. 71a/23: [*Hunyadi'nin*] *Mezotagan'ı* [*Mezid Bey'i*] *yendiği zaman 6950 yılıydı.*

Sultan II. Murad'ın Mezid Bey'i Erdel'e sefere gönderdiği ve Yanoş Hunyadi tarafından burada mağlup edildiğine dair en ayrıntılı anlatılar Macar Kroniği Thuroczy ve Oruç Beğ'dedir. Chalkokondyles ise Mezid Bey'in seferini anlattığı karışık hikâyede, Mezid Bey'in Sibium kentinin muhasarası sırasında bir top güllesinin isabeti sonucu öldüğünü yazar. Ordunun Tuna'ya doğru kaçarken Hunyadi'nin bunları kovalayarak öldürdüğünü ve ordunun büyük bir kayba uğradığını yazan Chalkokondyles, Sultan Murad'ın bunu büyük bir felâket sayarak Şihabeddin Paşa'nın komutasında yeni bir sefer hazırlıklarına başladığını bildirir.⁵⁶⁵ Chalkokondyles, genellikle olduğu gibi, kronoloji kaydetmemiştir ve olayları birbirine karıştırmıştır. Macar Kroniği Thuroczy'ye göre Mezid Bey Tuna'yı geçtikten sonra Erdel'in içlerine doğru ilerlemiş, hatta Hunyadi karşısında başarı göstermiştir. Fakat "Szeben" adındaki bir kenti kuşattığı sırada, Hunyadi'nin Türkler tarafından öldürülmesini engellemek amacıyla yerine başka birisi geçmiş, bu kent civarındaki savaşta Mezid Bey ve oğlu öldürülmüştür.⁵⁶⁶ Chalkokondyles gibi Osmanlı ordusunun büyük kayıplar verdiğini bildiren Thuroczy, Mezid Bey'in nasıl

---

⁵⁶⁴ *Anonim Osmanlı Kroniği* (Öztürk), s. 77.

⁵⁶⁵ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 30-31; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 79-80.

⁵⁶⁶ Akın, a.g.m., s. 687-690 ve 725-726.

ve ne zaman öldüğüne dair bilgi vermez. Bu olay hakkında Osmanlı kaynakları Oruç Beğ hariç sessiz kalmıştır. Ancak, aynı bölgeye daha sonra Şihabeddin Paşa'nın çıkacağı seferin gerekçesi olarak sürekli Mezid Bey'in intikamını almak olduğuna dair ifadelerden, bu yenilginin bilinçli olarak görmezden gelindiği izlenimi doğmaktadır.⁵⁶⁷ Osmanlı kaynakları içinde en etraflı bilgiyi veren Oruç Beğ'e göre, Sultan Murad Edirne'de iken uc beyi Mezid Bey'e Macar topraklarına akın vermiş, Mezid Bey burada gafil avlanarak Hunyadi tarafından baskına uğramış ve öldürülmüştür. Oruç Beğ bu seferin tarihini h. 845 (22.5.1441–11.5.1442) olarak kaydetmiştir.⁵⁶⁸ Benzer şekilde geç tarihli *Grekçe Anonim Osmanlı Tarihi*'nde de bu olayın anlatısı bulunur. Ancak, Mezid Bey'i Mehmed Bey olarak yazan bu eserdeki anlatının da Chalkokondyles'in bir özeti mahiyetinde olduğu görülür.⁵⁶⁹

Schreiner, bu kroniği ek olarak yayımlamıştır. Bu nedenle olayla ilgili açıklamaları oldukça kısadır. Kronikteki 6950/1442 tarihi diğer kaynaklarla uyumludur. Ancak bu seferin tarihini daha ayrıntılı bir şekilde Mart 1442 olarak tespit etmiştir. Bu tespitinin esas dayanağı Sırp Yıllıkları'dır. Bu kaynakta Hunyadi'nin Mezid Bey'i 18 Mart'ta yendiğine dair ayrıntılı bir kayıt söz

---

⁵⁶⁷ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 290; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 634-635; *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 473. *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 131.

⁵⁶⁸ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 62.

⁵⁶⁹ 16. *Asırda Yazılmış Grekçe Anonim Osmanlı Tarihi, Giriş ve Metin (1373-1512)*, haz. Şerif Baştav, A.Ü. D.T.C.F Yayınları, Ankara 1973, s. 80, 126.

konusudur.⁵⁷⁰ Schreiner yine de temkinli davranarak sadece Mart ayı olarak tespit etmiş görünüyor.

Bununla birlikte Jorga, Uzunçarşılı⁵⁷¹ gibi Osmanlı tarihçilerinin eserlerinde Mezid Bey'in seferi sıklıkla 18 Mart 1442 olarak yazılmıştır. Bu tarih daha sonra yazılmış bütün eserlerde kullanılmıştır. Bunların arasında en eski tarihli eser olan Jorga, bu sefer hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Jorga'ya göre savaşın kaderini tayin eden çatışma Szent Imre köyü yakınlarında meydana gelmiştir.⁵⁷² Jorga'nın Sırp Yıllıkları'ndan haberdar olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla 18 Mart tarihinin buradan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. İnalçık⁵⁷³ bütün eserlerinde Mart ayından bahsetmeden sadece 1442 yılını belirtmiştir. Imber ise hepsinden farklı olarak 22 Mart tarihini yazmış ancak bu tarih için kaynak göstermemiştir.⁵⁷⁴

---

⁵⁷⁰ Schreiner, Osmanlı kaynaklarının bu konuda sessiz olduğunu belirtmiştir. Oysa yukarıda da görüldüğü gibi Oruç Beğ'de bu seferin ayrıntıları ve kronolojisi kaydedilmiştir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 160 ve 166; krş. Stojanovič, *Letopisi*, s. 233 (Nr. 669).

⁵⁷¹ Uzunçarşılı, kaynak olarak Chalkokondyles, Hoca Saadeddin ve Behiştî'yi kullanmıştır. 18 Mart 1442 tarihini parantez içinde Hicrî olarak 30 Zilkade 845 olarak yazmıştır. Hesaplarımıza göre bu tarih 11 Nisan 1442'ye rastlamaktadır.

Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 419-420.

⁵⁷² Jorga bu seferin anlatımı için *Geschichte des Rumänischen Volkes* adlı yine kendi eserini kaynak göstermiştir. Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 372-373 ve dn. 64.

⁵⁷³ İnalçık, "Murad II", s. 607; *Devlet-i Aliyye*, s. 106; Halil İnalçık, *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, 3. Baskı, TTK Yayınları, Ankara 1995, s. 85

⁵⁷⁴ Bkz. Imber, *Varna Savaşı*, s. 32; Başka bir eserinde Mart ayını belirmeden sadece 1442 tarihini vermiştir. Imber, *Ottoman Empire*, s. 120. Imber, her iki eserinde de *Oruç Beğ Tarihi*'ni kullanmıştır. Ancak ilk eserindeki alıntıda Oruç Beğ'in verdiği tarihi h. 846 olarak yazmıştır. Yukarıda belirttiğimiz gibi bizim kullandığımız Oruç Beğ yayınının tıpkıbasımında da H. 845 tarihi yazmaktadır. Bkz. Imber, *Varna Savaşı*, s. 243-244; krş. *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 62.

2. 37. Konstantinopolis'e Türk Saldırısı? (23 Nisan–6 Ağustos 1442)

Kr. 29/11: 6950 yılı, 5. İndiksiyonda, 23 Nisan'da Türkler Despot Demetrios'un yardımıyla Şehri yağmaladılar. Ve aynı yıl, 6 Ağustos'ta tekrar geri gelerek, tarla ve üzüm bağlarını tahrip ettiler.

Kr. 62/10: 6950 yılı, 5.İndiksiyon, 23 Nisan'da, Türkler Şehri yağmaladılar ve aynı yıl, 6 Ağustos'ta, ayrılırlarken tarım ürünlerini ve bağları yağmaladılar.

Kronik notları, Despot Demetrios Palaiologos'la kardeşleri Konstantinos ve İmparator İoannes VIII. Palaiologos arasındaki taht varisliği anlaşmazlığı nedeniyle Demetrios'un başkenti kuşatmasından bahsetmektedir. Bu olaya kadar yaşanan gelişmelerin ayrıntıları ve kronolojilerini esasen Bizans kaynakları kaydetmiştir.⁵⁷⁵ Bu kaynaklara göre İmparator İoannes, Floransa Konsili'nden kardeşi Demetrios ve ileri gelenlerle birlikte 1 Şubat 1440'da dönmüştür ve Karadeniz kıyısındaki Mesembria bölgesini kardeşi Demetrios'a tevcih ederek (Apanage) idareci olarak atamıştır.⁵⁷⁶ Diğer kardeşi Mora Despotu Konstantinos ise, imparatorun İtalya'da bulunduğu sırada 3 yıl naip olarak görev yapmış, İoannes'in dönüşünden sonra bu

---

⁵⁷⁵ Schreiner'in, Sphrantzes, Chalkokondyles ve Gennadios Scholarios'un Enkomion'undan faydalanarak ayrıntılı bir şekilde değerlendirmeleri için bkz. Schreiner, *Studien*, s. 167-169.; krş. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 461.

⁵⁷⁶ Schreiner bu bilgiyi Gennadios Scholarios'un *Enkomion*'una dayandırmaktadır. Schreiner'a göre yazılı bir vesikayla onaylanan Demetrios'un Karadeniz kıyısındaki apanajı 1440 veya 1441 yılı başlarında gerçekleşmiştir. Bkz. P.Schreiner, *Studien*, s. 168, dn. 1. Gennadios Scholarios'un Enkomion'u için bkz. L. Petit, X.A. Siderides, M. Jugie, *Oevres complètes de Georges (Gennade) Scholarios*, III, Paris 1930, s. 117-136. Bu *Enkomion*'un s. 117-126 arasında Demetrios'un 1437-1450 yılları arasındaki faaliyetleri sözkonusu edilmiştir. Geri kalan kısmı teoloji ağırlıklıdır. Bu tarihi bilgiler veren ilk kısmının tarihsel değerlendirmeleri ayrıca başka br eserde yapılmıştır; bkz. I.K. Bogiatzides, "Néa πηγὴ Βυζαντινῆς Ἱστορίας", *NE* 18 (1924), s. 69-105. Enkomion'un daha eski *editio princeps* yayını için bkz. Spyridon Lampros, *Παλαιολόγεια και Πελοποννησιακά*, c. II, ed. Spyridon Lampros, Atina, 1924, s. 52-76; Krş. Schreiner, *Studien*, s. 168, dn.3.

görevi bırakmıştır. İstanbul'dan hemen ayrılmayan Konstantinos, ilk önce Midilli'de hüküm süren Doris Palaiologos Gateluzi'nin kızı Aikaterina ile evlenmiş ve onu Midilli'de bırakarak Mora'ya dönmüştür. Konstantinos daha sonra Demetrios'a Mora'yı vererek onun idaresindeki Mesembria (Misivri) ve haleflik hakkını (Apanage) istemek için tarihçi Sphrantzes'i 20 Ekim 1441'de imparatorudan bu konuda müsaade almak için elçi olarak göndermiştir. Sphrantzes'in anlattığına göre, imparatorudan müsaade aldıktan sonra Mesembria'ya gitmiş, ancak Demetrios İstanbul üzerine gitme hazırlıkları yaptığı sonuç alamadan başkente geri dönmüştür. Bu sırada Demetrios aynı zamanda Paulos Asanēs adında İstanbul'un ileri gelenlerinden birinin kızıyla 16 Nisan 1441'de Mesembria'da evlenmiştir.⁵⁷⁷

İmparator VIII. İoannes'in kardeşi Demetrios'a verdiği sözlere bağlı kalmayıp Konstantinos'u desteklemesi sonucu Demetrios da Türklerle işbirliği yaparak Konstantinopolis'i kuşatmıştır.⁵⁷⁸ İmparator İoannes ise Konstantinos'u yardıma çağırılmış Mora'da bulunan Konstantinos Temmuz ayında yola çıkmıştır. Yolunun üzerinde ve karısının bulunduğu Midilli'ye uğradığı sırada Osmanlı donanması tarafından kuşatıldığını Sphrantzes'in anlattığı olay hakkında Osmanlı kaynaklarında bilgi yoktur. Ancak Venedik Senatosu'nun 21 ve 27 Temmuz tarihli kararlarında Demetrios'un kuşatmasına Türklerin yardım etmek niyetinde olduğuna dair kayıtlar

---

⁵⁷⁷ Sphrantzes (Grecu), s. 62-64; Sphrantzes (Maisano), XXIV, 10, s. 86-88.

⁵⁷⁸ Despot Konstantinos'un hizmetinde olan tarihçi Sphrantzes olayları bizzat yaşamış biri olarak hem kronolojiyi ve ayrıntıları anlatmaktadır. Ancak elbette onun olayların sebepler ve sonuçları üzerine yorumları dikkatli kullanılmalıdır. Bu olayı ayrıntılarıyla anlatan Chalkokondyles'in, Demetrios'un Sultan Murad'a elçi gönderdiğini kaydetmesi bu kuşatmanın esasen Demetrios'un planı olduğunun kanıtıdır. Bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 80-81; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 148-149.

vardır.⁵⁷⁹ Yine 10 Eylül 1442 tarihli bir Senato kararında altmış gemiden oluşan bir Türk donanmasının Gelibolu'dan hareket ederek yardıma gelen Konstantinos'a saldırı hazırlıkları yaptığını bildirmektedir.⁵⁸⁰ Chalkokondyles'e göre Demetrios başkenti kuşatmış ve kuşatma "yirmi yedi gün" sürmüştür.

Kısa Kroniklerde tarihi gerçekler tam olarak yansıtılmamaktadır. Zira Kronik 29/11'de "*Despot Demetrios'un yardımıyla*" ifadesinden ve Kr. 62/10'da Demetrios'tan hiç bahsetmemesinden, bu olayın asıl failinin Türkler olup, Demetrios'un sadece yardım etmiş gibi anlaşılmaktadır. Oysa bu olayın arka planı ve ayrıntılarının Sphrantzes ve Chalkokondyles'te anlatıldığı gibi tam aksine Demetrios'un Türklerden yardım istediği açıktır.⁵⁸¹ Kr.29'un aynı zamanda Demetrios'un bölgesi olan *Mesembria Kroniği* olması onu bu olayın müsebbibi olarak göstermeme çabası olarak da algılanabilir. Ancak her iki kronikte de kuşatmanın kronolojisi kesin olarak doğrudur. Bizans kaynaklarından sadece Sphrantzes aynı kronolojiyi kaydetmiştir.⁵⁸² Kuşatmanın ne kadar sürdüğüne dair Sphrantzes veya Chalkokondyles'te herhangi bir bilgi yoktur. Bununla birlikte her iki

---

⁵⁷⁹ Thiriet, *Régestes des Délibérations du Sénat de Venise Concernant la Roumanie*, c. III, Paris-La Haye 1961, s. 95, no. 2583: "*Lorenzo Moro, supracomite du Golfe, accompagnera les galées de Roumanie jusqu'aux Dardanelles, la guerre continuant entre les Turcs et le basileus; L. Moro s'adjoindra les galées de Nauplie et de Néegrepoint.*"; no. 2584: "...3° si la guerre continue entre les Ottomans et Jean VIII Paléologue, les quatre galées suffiront;..."

⁵⁸⁰ Thiriet, *Régestes des Délibérations*, c. III, s. 96, no 2590: "...*Le capitaine du Golfe escortera les deux galées de Roumanie jusqu'au détroit de Gallipoli (les Dardanelles), une flotte turque, forte de soixante fustes, ayant quitté le détroit pour assiéger Lemnos, ...*"

⁵⁸¹ Sphrantzes (Grecu), s. 64; Sphrantzes (Maisano), XXV, 1-3, s. 90.

⁵⁸² Sphrantzes (Grecu), s. 64; Sphrantzes (Maisano), XXV, 1-3, s. 90.

kısa kronik notunda da 23 Nisan'da başladığı ve 6 Ağustos'ta kuşatmanın sona erdiği bilgisi kesin olarak doğrulanmıştır.⁵⁸³ Kronik notları, kuşatmadan ayrılırken Türklerin tarım ürünlerini ve bağları yağmaladıklarını kaydetmiştir. Buna benzer bir bilgiyi sadece Sphrantzes kaydetmiştir. Ancak Sphrantzes tahribatın sorumlusu olarak Türkleri değil Demetrios'u kastetmektedir.⁵⁸⁴

2. 38. Hunyadi Yanoş'un Şihabeddin Paşa'yı Yenmesi (2 Eylül 1442)

Kr. 29/14: 6951 yılı, 6. İndiksiyonda, 2 Eylül, Pazar günü, Vlahlar, Macarlarla birlikte, Vlachia'da [**Eflâk**] Türkleri mağlup ettiler. 28 bin Türk öldürüldü.

Kr. 72a/29: 6951 yılında İanko [**Hunyadi**] Hadım [**Şihabeddin**] Paşa'yı öldürdü, 2 Eylül'de.

Kr. 71a/26: Vlahlar ile Chatbasan'ın [**Hadım Şihabeddin Paşa**]savaştığı zaman 6952.

Hunyadi Yanoş, Erdel'de Mezid Bey kumandasındaki Osmanlı kuvvetlerini ağır bir yenilgiye uğratmış ve Mezid Bey bu seferde öldürülmüştür. Mezid Bey'in intikamını almak üzere II. Murad'ın Şihabeddin Paşa'yı⁵⁸⁵ Erdel'e büyük bir orduyla

---

⁵⁸³ Kuşatmanın geri çekilmesi için bkz. Schreiner, *Studien*, s. 169.

⁵⁸⁴ Bkz. Sphrantzes (Grecu), s. 64; Sphrantzes (Maisano), XXV, 1-3, s. 90.

⁵⁸⁵ Şihabeddin Paşa'nın adı üzerine Osmanlı kaynaklarından farklı kayıtlar mevcuttur. Uzunçarşılı bu farklılıkları dipnotunda göstermiştir. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 420, dn. 1. Ona göre Chalkokondyles, Oruç Beğ, ve Hammer, Âli ve Lütfi Paşa bu kişinin Şihabeddin Paşa olduğunu, diğerlerinin (Âşıkpaşazâde, Neşrî, Hoca Saadeddin, Müneccimbaşı ve Behiştî) Kula Şahin Paşa olarak yazdığını tespit etmiştir. Bazı tarihlerde ise Hadım Şihabeddin Paşa olarak kaydedildiğini belirtmiştir. Kendisi iki ismin aynı kişi olduğu inancındadır ve İnalıcık'ın görüşüne katılarak adının Şahin künyesinin Şihabeddin olduğunu belirtmiştir. Bizim incelememizde ise Chalkokondyles'in de sürekli bir sıfat olarak kullanmasa da ilk bahsettiği yerde paşadan "Hadım" olarak bahsettiği tespit edilmiştir. Bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 32; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 80. Görüldüğü gibi Kısa Kroniklerde de Hadım Paşa olarak yazılmıştır. Ayrıca bkz. İnalıcık,

yolladığını Bizans ve Osmanlı kaynakları nakletmiştir.⁵⁸⁶ Şihabeddin Paşa'nın Hunyadi tarafından Eflâk'taki Jalomica⁵⁸⁷ nehrindeki mağlûbiyeti ve kaçarak kurtulduğu haberi Sırp Yıllıkları, Osmanlı ve Bizans kaynaklarının yanı sıra Macar Kroniği Thuroczy'de ayrıntılarıyla anlatılır.⁵⁸⁸ Bununla birlikte Kr 72a/29'da kaydedildiği gibi Şihabeddin Paşa orada öldürülmemiştir.⁵⁸⁹ Schreiner'a göre bu bilgi Sırp kaynaklarının yanlış yorumu veya çevirinden kaynaklanır.⁵⁹⁰ Ona göre bir grup Sırp kaynağı Şihabeddin Paşa için öldürüldü fiilini kullanırken (ubiti) diğer grup kaynak ise ordunun bozgunundan (razbiti fiili) bahsetmektedir.⁵⁹¹ Bu kronik notu da muhtemelen bu hatayı olduğu gibi çevirmiştir.⁵⁹² Sırp kaynağı olayın tarihini 6951/1443, 6 Eylül olarak verir.⁵⁹³ Ancak bu olayın kronolojisi net olarak sadece Kronik 29/14'te kesin olarak günüyle beraber tespit edilmiştir ve inanmamak için bir

---

Fatih Devri, s. 1'de Şahabeddin Şahin Paşa olarak s. 10'da Hadım Şahabeddin Şahin Paşa olarak bahsetmiştir.

⁵⁸⁶ Chalkokondyles, Mezid Bey'in seferini ve yenilgisini anlattıktan sonra, Şihabeddin Paşa'nın sultanın Kapıkulları'ndan dört bin yeniçeriyi de yanına alarak tüm orduyla sefere çıktığını yazar. Bkz Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 31-32; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 80-81. Bu konuda Uzunçarşılı, Hammer'in seksen bin kişilik rakamını abartılı bularak Hoca Saadeddin'in Anadolu'dan bazı kuvvetler celbedildiği haberine dikkat çekmiştir.

⁵⁸⁷ Uzunçarşılı bu yeri Vazağ mevki olarak yazar ve Jirecek'te naklen yukarı Eflak'taki Jalomica olarak gösterildiğini nakleder. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 420, ve dn. 4.

⁵⁸⁸ Akın, *a.g.m.*, s. 690-691 ve 726.

⁵⁸⁹ Macar Kroniği Thuroczy'ye göre Paşa kaçmak suretiyle kurtulmuştur. Bkz. Akın, *a.g.m.*, s. 690-91.

⁵⁹⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 462.

⁵⁹¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 462, dn. 12.

⁵⁹² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 462.

⁵⁹³ Stojanovič, *Letopisi*, s. 233 (Nr. 671).

sebepe yoktur. Kr. 71a/26'da ise diğer iki kronikten farklı olarak 6952 yılında Şihabeddin Paşa'nın Vlahlar ile savaşından söz edilmiştir. Chalkokondyles olayı anlatmasına rağmen bir kronoloji kaydetmemiştir. Osmanlı kaynaklarından Neşrî h. 845/22 Mayıs 1441-11 Mayıs 1442 tarihini düşmüştür.⁵⁹⁴ Kısa Kroniklere en yakın tarihi Oruç Beğ h. 846 (12 Mayıs 1442-30 Nisan 1443) kaydetmiştir. Kr. 29/14'te bu savaşta 28 bin Türk'ün öldürüldüğü kaydedilmiştir. Yukarıda gösterilen kaynakların hemen hepsinde Türklerin ağır kayıp verdiği bilgisi kaydedilmiştir.⁵⁹⁵ Ancak 28 bin rakamı başka bir kaynakta kaydedilmemiştir.

2. 39. II. Murad-İoannes VIII. Palaiologos Barışı (Haziran 1443)

Kr. 29/15: *Ve İmparator'un barış anlaşması Haziran ayında oldu.*

Schreiner bu notun II. Murad ile İmparator VIII. İoannes Palaiologos arasındaki bir barıştan söz ettiği kanaatinde olmakla birlikte böyle bir anlaşma hakkında bilinen kaynaklardan kesin olarak doğrulamamıştır.⁵⁹⁶ Kronik notunda sadece Haziran ayı bilgisi kaydedilmiştir. Buna rağmen, *Mesembria Kroniği* olan 29 numaralı kronikte yer alan toplam 16 nottan sadece bu notta yıl bilgisinin kaydedilmemesi bu konuda fikir yürütmemizi sağlamaktadır. Bize göre kronik yazarının bütün notlara, örneğin $\epsilon\nu \acute{\epsilon}\tau\epsilon\iota$ 6951 (6951 yılında) şeklinde başlamasına

---

⁵⁹⁴ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 291; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 636-637.

⁵⁹⁵ Neşrî ve Âşıkpaşazâde'de ağır kayıp veren ordunun komutanı Kula Şahin Paşa'nın "Tuna suyu yakın mıdır" diyerek kaçtığı anlatılır. *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 62-63'de Şihabeddin Paşa'nın yalnız kaçtığını, yanında bulunan onaltı sancak beyinin bu savaşta şehit olduğunu yazar.

⁵⁹⁶ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 462-463.

rağmen sadece 15 numaralı notta olayın yılını kaydetmemesi, bu olayı bir önceki not ile aynı yıl içinde, yani 6951/1442-1443 yılında saymasından kaynaklanmaktadır.⁵⁹⁷ Bu durum, kronik yazarının Yunanca ifadesinden daha iyi sezinlenmektedir. Dolayısıyla Schreiner'ın soru işaretiyle emin olmadığı anlaşılan bu tarih bize göre doğrudur.

Schreiner, İmparator İoannes ile Sultan II. Murad arasındaki bir barış girişiminden söz eden Chalkokondyles'teki bir bahsi bu olayla ilişkilendirmiştir. Chalkokondyles, Güz 1442'deki Türklerin Limnos'u kuşatması⁵⁹⁸ ve Hunyadi'nin Aralık 1443'deki saldırısı arasındaki dönemi anlatırken Murad'la imparatorun barışından bahsetmektedir. Chalkokondyles, bu anlaşmanın temellerinin atıldığı II. Murad'a elçi gönderilmesinden şöyle bahsetmiştir: *“Helenler eve döndükten sonra Sultan Murad'a elçiler yollayarak onunla barış yapmayı ve anlaşmaları sağlamlaştırmayı istediler.”*⁵⁹⁹ Bu cümleden, Floransa Konsili'nden dönen Bizanslıların, Batı'dan umduğunu bulamaması nedeniyle II. Murad'la uzlaşma yoluna gitmek istedikleri anlaşılıyor. Chalkokondyles'in devamında anlattıklarından anlaşmanın yapılmış olduğu şu ifadesinden anlaşılmaktadır: *“İmparator, Mehmed'in oğlu Murad ile yapmış olduğu anlaşmayı sağlamlaştırdığı halde Papa Eugenius; ve kısa bir süre önce Macar Kralı olan*

---

⁵⁹⁷ Kroniğin özellikleri ve Yunanca metniyle karşılaştırma için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 213-217

⁵⁹⁸ Bkz. Schreiner, *Studien*, 169.

⁵⁹⁹ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 80; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), 148-149.

*Ladislav ile elçiler vasıtasıyla görüşmekten geri kalmıyordu.*⁶⁰⁰ Bu son alıntıda İmparator İoannes'in aynı zamanda Macar Kralı ve Papa ile de görüştüğü, çok taraflı bir politika izlediği anlaşılmaktadır. Schreiner, İoannes'in aynı zamanda Macar Kralı ile elçiler vasıtasıyla görüşerek 1443 başlarında bir anlaşma yaptığını, bir Venedik elçisinin raporuna dayandırmıştır.⁶⁰¹ Chalkokondyles'teki benzer bir kayıt Doukas'ta da teyid edilir. Ancak Doukas bir anlaşmadan değil, VIII. İoannes'in Floransa Konsili'nden dönüşünden sonra II. Murad'ın bir Bizans-Batı ittifakı nedeniyle endişesini yatıştırmak amacıyla elçiler gönderdiğinden ve ona teminat verdiğinden bahsetmektedir.⁶⁰² Sonuç olarak böyle bir anlaşmanın varlığını ve kronolojiyi kesin olarak teyid eden bir kaynak yoktur. Böyle bir anlaşmadan mutlaka bahsetmesi gereken Osmanlı kaynaklarındaki sessizliğin nedeni olarak bu bilginin hatalı olduğunu iddia etmek de mümkün görünmüyor. Bununla birlikte, bu anlaşmanın varlığı ve kronolojisi hakkında en önemli kaynağın bu Kısa Kronik notu olduğunu söylemek yanlış olmaz kanaatindeyiz.

---

⁶⁰⁰ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 80; Türkçe çevirileri için bkz. Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 148-149.

⁶⁰¹ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 462, dn. 15'de, yorumu için referans olarak şu eserleri göstermiştir; Bu raporun yayımlandığı Jorga, *Notes et Extraits*, c. I, s. 110, dipnot 3 ve F. Dölger, *Regesten*, c. V, 3501.

⁶⁰² Doukas (Grecu), XXXI, 8; Doukas (Magoulias), s. 181.

2. 40. Sredna Gora'da Hunyadi-Osmanlı Savaşı (Aralık 1443)

Kr. 53/16: ACJT 6951 *Íankos [Hunyadi] dağ geçidine*⁶⁰³ *doğru geldi ve Emir de buradan ona karşı yürüdü. B Ve 6951'de Kral [Hunyadi] geldi ve Emir [Murad] dağ geçitlerinin*⁶⁰⁴ *<içinde hücum> etti ve tekrar geri çekildi.*

Kr. 54/12: 69(5)1 *Íankos [Hunyadi] dağ geçidine geldi ve Sultan [Murad] ona karşı karargâh kurdu.*

Kr. 71a/24: *Macarlar Zladitza'ya çıktıkları zaman.*

Schreiner bu notları “Hunyadi'nin Sredna Gora'daki Savaşı” başlığıyla değerlendirmiştir.⁶⁰⁵ Yeni kaynaklar ışığında, bu notların bugün İzladı (Zlatica) Savaşı olarak bilinen savaşın aşamalarından biri olduğu kesin olarak ortaya çıkmış görünmektedir.⁶⁰⁶ Bu savaşın aşamalarını özellikle Chalkokondyles ayrıntılarıyla anlatmıştır.⁶⁰⁷ Doukas'da önemli bilgiler vermektedir.⁶⁰⁸ Ancak İnalçık ve Mevlüt Oğuz tarafından yayımlanan *Gazavatnâme* bu savaşın en geniş ve güvenilir kaynağı olmuştur. İnalçık'ın, Osmanlı, Bizans ve diğer Batı kaynaklarının

---

⁶⁰³ Burada asıl metinde η κλεισόυρα terimi kullanılmış. Dağ geçidi, derbent veya boğaz anlamına gelen bu terim ormanlık sıradağlar arasında uzanan Sredna Gora'yı tarif eder. Burası Zlatica ve Karlova arasındadır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c.II, s. 463 ve dn.17; Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 81-90'da ayrıntılı anlatır; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 149-157; Doukas (Grecu), XXXII, 1; Doukas (Magoulias), s. 182.

⁶⁰⁴ Aynı şekilde çoğul hali κλεισόυραι kullanılmaktadır.

⁶⁰⁵ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 463.

⁶⁰⁶ Schreiner bu değerlendirmesi, Chalkokondyles, Doukas ve bazı ikincil kaynaklara dayanmaktadır.

⁶⁰⁷ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 81- 90; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 149-157.

⁶⁰⁸ Doukas (Grecu), XXXII,1; Doukas (Magoulias), s. 182.

karşılaştırarak yaptığı değerlendirmeye göre bu süreçte cereyan eden olaylar şöyle özetlenebilir⁶⁰⁹:

Macaristan ve Polonya Kralı Ladislas'ın liderliğinde, Kardinal Cessarini, Hunyadi Yanoş ve Sırp Despotu Georg Brankoviç'in başında bulunduğu 25.000 kişilik⁶¹⁰ bir ordu 1443'te Edirne'nin hedeflendiği bir haçlı seferine çıkmıştır. 22 Temmuz 1443'te Buda'dan hareket eden bu ordu Ekim ayı başında Tuna'yı geçtikten sonra beş-altı günlük bir yürüyüşle Morava ırmağına ulaşır ve burada 300 kişilik keşif gücüyle karşılaşır.⁶¹¹ Haçlı ordusunun asıl rotası Kapuli Derbend⁶¹² (Trajan Porta) Türkler tarafından tutulduğu için Zlatica (İzladi⁶¹³) köyünün

---

⁶⁰⁹ Osmanlı kronikleri ve diğer Türk kaynaklarının kayıtlarını burada tekrar etmeye gerek görmedik. Bu kaynaklar daki bilgilerin karşılaştırmalı değerlendirmesi için bkz. İncalcık-Oğuz, *Gazavâtnâme*, s. 92-101.

⁶¹⁰ Bu rakamı Doukas vermektedir. Bkz. Doukas (Grecu), XXXII,1; Doukas (Magoulias), s. 182. Bu toplama Haçlı ordusuna nereden, ne kadar askerin katıldığı hakkında daha geniş bilgi için bkz. İncalcık-Oğuz, *Gazavâtnâme*, s.92-93 ve referansları.

⁶¹¹ İncalcık-Oğuz, *Gazavâtnâme*, s. 94

⁶¹² Kapuli-derbend için bkz. İncalcık-Oğuz, *Gazavâtnâme*, s. 15. Edirne ile Sofya'yı birbirine bağlayan kapalı bir geçit. Roma İmparatoru Trajan zamanında bir kapı yapıldığı biliniyor. Eskiden Viyana-İstanbul arasındaki ana yol olarak kullanılırdı Demirkapı (Iron Thor) olarak adlandırılırdı.

⁶¹³ Doukas'a göre, "İzlati" Bulgarca "Altın" anlamına geldiğini kaydetmiş. Filibe ve Sofya arasında kalır. Bu aradaki mesafe dağlarla kaplıdır. Macar ordusu daha önceden adam gönderip geçitlerde bir patika açmış. Türkler de aynı geçide gelerek Macar ordusunu karşılaşmış ancak buradan ovaya inmeden savaşa uygun olmayan yerde oklarıyla savaşmışlar ancak hiçbir başarı elde edememişlerdir. İki ordu da arazi şartları nedeniyle bir sonuç alınamayacağını anlayınca bir anlaşma yapmışlar ve geri çekilmişlerdir (Segedin Muahedesi). Bu anlaşmanın şartlarını sayarak, sadece Yanoş Hunyadi'nin kendisinin despot olmadığı sadece bir despotun hizmetkarı olduğu gerekçesiyle anlaşmaya taraf olmadığını

bulunduğu vadiden sonra dağa tırmanarak Prohod geçidinden Derbend-dere'ye inmiştir. Osmanlı ordusu 12 Aralık'ta bu geçitte onları karşılamış ve tarihte İzladi Savaşı olarak bilinen savaş cereyan etmiştir.⁶¹⁴ Osmanlıların zaferiyle sonuçlanan bu savaştan sonra Hristiyan ordusu geri çekilirken Osmanlılar yeniden saldırmış ancak başarılı olamamıştır. Geri çekilen Haçlı ordusuyla Osmanlılar arasında 24 Aralık'ta Melstica'da ve 2 Ocak 1444'te Kunovica'da iki ayrı savaş daha olmuştur. Takip eden Osmanlı kuvvetleri bu iki savaşta da püskürtülmüş hatta savaşta Veziriazam Halil Paşa'nın kardeşi Mahmud ve Padişahın damadı esir düşmüştür.⁶¹⁵ Ancak Osmanlı ileri kuvvetleri Haçlı ordusunu taciz etmeye devam etmiş, soğuk ve açlıktan da büyük kayıplar veren ordu Belgrad'ta 25 Ocak 1444 yılında muzaffer olarak karşılanmıştır.⁶¹⁶

Schreiner, derin dağ geçitleri anlamına gelen Κλεισοῦραι (Kleisourai)'nın bugün Zlatica (İzladi) ve Karlovo arasında kalan Sredna Gora bölgesinde bir yer adı olduğunu tespit etmiştir.⁶¹⁷ Güncel haritalardan da tespit edebildiğimiz bu bilgiye, İncalcık'ın bahsettiği küçük çatışmalardan hiçbiri uymamaktadır⁶¹⁸ Zlatica (İzladi) geçidi aynı bölgede, ancak Kleisoura'nın batısında kalmaktadır. Diğer iki yer,

---

kaydetmiştir. Bkz. Doukas (Grecu), XXXII,1; Doukas (Magoulias), s. 182. Segedin muahedesi için bkz. İncalcık, *Fatih Devri*; s. 27-53.

⁶¹⁴ İncalcık-Oğuz, *Gazavâtnâme*, s. 98

⁶¹⁵ Olayın detaylı tasvirini Chalkokondyles yapar. Ayrıca bkz. İncalcık-Oğuz, *Gazavâtnâme*, s. 98-100.

⁶¹⁶ İncalcık-Oğuz, *Gazavâtnâme*, s. 101. 1443 İzladi Savaşı ve 1444 Varna Savaşı'nın yaşandığı kritik döneme ait kaynaklar ve çok yönlü değerlendirmesi için bkz. İncalcık, *Fatih Devri*, s. 1-53; Imber, *Varna Savaşı*, s. 31-37.

⁶¹⁷ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 463, dn. 17.

⁶¹⁸ Bu yer adı güncel bir Bulgaristan haritasında tespit edilebilmektedir.

Melstica ve Kunovica ise çok daha batıda kalmaktadır. Sonuç olarak Kısa Kroniklerdeki bu bilginin, kronolojik olarak teyid edici rolünün yanında, *Gazavatname*, Chalkokondyles veya Doukas gibi savaşın aşamaları hakkında tafsilâtlı bilgi veren kaynaklarda bulamadığımız bir aşaması hakkında çok önemli bir kaynak olduğunu söyleyebiliriz.

2. 41. Smederovo (Semendire)'nun Türklerden Alınması (15 Ağustos 1444)

Kr. 71a/25: < Aynı yılda > *Smederevo*'yu geri verdiler, 6951 yılında.

II. Murad, 12 Haziran 1444'te onayladığı Edirne muahedesi ile Türkler tarafından 1439'da alınan Semendire (Smederovo) Sırbistan Despotu Georg Brankoviç'e geri verilmiştir. Daha sonra Despotun ve Macar Kralı'nın Segedin'de Osmanlı elçisi Baltaoğlu Süleyman'ın önünde yeminiyle tamamlanan antlaşmanın gereği olarak, Sırbistan Despotunun toprakları 1427'deki haliyle ihya olunacaktı. Golubaç (Güğercinlik) dâhil Ağustos ayında despota iade olundu.⁶¹⁹ Bu kronik notu antlaşmanın gereği olarak Semendire'nin iadesiyle ilgilidir. Kronikte tarih 6951 (1443) olarak kaydedilmiştir. Bu tarih hatalıdır. Schreiner, bu notun hemen ardından gelen ve Şihabeddin Paşa'nın 1441'deki seferiyle ilgili olan Kr. 71a/26 nolu notun 6952 (1444) tarihini kaydettiğini, her iki notun kronolojisinin karışmış olabileceğini

---

⁶¹⁹Bkz. İnalçık, "Murad II", *İA*, s. 608-609. Bu antlaşmanın sebepleri ve sonuçları üzerine yeniden tartışmaya lüzum yoktur. İzladi Savaşı sonrası yapılan antlaşma ve kaynakları üzerine çok sayıda inceleme yapılmıştır. Bunlardan en önemlileri şunlardır: İnalçık-Oğuz, *Gazavâtname*, s. 28-33; İnalçık, *Fatih Devri*, s. 8-27; D. Kolodziejczyk, "The Segedin Treaty Rediscovered", *Romano-Turcica* I, (2003), s. 15-24; Bu antlaşmadan bahseden en önemli Osmanlı, Bizans, Sırp ve Macar kaynaklarının ilgili kısımlarının Türkçe çevirileri için bkz. Imber, *Varna Savaşı*, s. 265-273.

belirtmiştir.⁶²⁰ Schreiner, Semendire'nin iadesinin 15 Ağustos'ta gerçekleştiğini Sırp Yıllıklarından tespit etmiştir.⁶²¹ Ancak tespitlerimize göre Sırp Yıllıkları'nda Semendire ile beraber Kupinovo, Bovo Brdo ve bütün Sırp topraklarının 22 Ağustos'ta iade edildiğini bildiren birden fazla not mevcuttur.⁶²² Dolayısıyla 15 Ağustos yerine 22 Ağustos'u kabul etmemek için bir neden yoktur.

2. 42. Varna Savaşı (10 Kasım 1444)

Kr. 29/13: 6953 yılı, 8. İndiksiyonda, 10 Kasım'da, Türkler Macar Hunyadi'nin komutasındaki Eflâk ve Macar birlikleriyle savaşa tutuştular. Türklerden çok sayıda ve Macarlardan daha az [*sayıda*] nüfus yere serildi. Karanlık çöküp, gece bastırmadan, Türklerden kimse evine dönmedi; daha sonra ordular birbirinden ayrıldılar ve Emir, Adrianopolis'e, Macarlar Macaristan'a ve Eflâklar Eflâk'a geri döndüler. Muharebe Varna'da gerçekleşti.

Kr. 34/11: [69]53 [*yılında*] Macaristan Kralı Varna'da Emir Sultan Murad tarafından öldürüldü.

Kr. 53/17: ACJT 6952 Kral [*Hunyadi*] Varna'da öldürüldü **B** Ve [*Murad*] 6953'te tekrar geldi ve Varna'da savaştı ve Kral öldürüldü. Zira savaş Kasım ayının 11'inde Çarşamba günü başladı, sabahtan Güneşin batışına kadar [*devam etti*].

Kr. 54/13: 6951 Kral budalılığı nedeniyle Varna'da öldü.

Kr. 55/11: 6953 Macaristan hükümdarı Varna'da Murad bey tarafından öldürüldü.

Kr. 62/11: 6953 yılında, 8. İndiksiyon, 10 Kasım'da, Macarlar Türklerle ve Eflâklarla savaştılar, Macarlara Giankos [*Hunaydi*] komuta ediyordu. Her iki taraftan da pek çoğu düştü.

---

⁶²⁰ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 166.

⁶²¹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 166, dn. 675. Schreiner, referans gösterdiği Sırp Yıllıkları'nın ilgili numarası hatalıdır. 675 numaralı nota gönderme yapmıştır. Doğrusu 676 numara olmalıdır. Bkz. Stojanovič, *Letopisi*, s. 234 (Nr. 676 ve 677).

⁶²² Sırp Yıllıklarında Semendire'nin iadesini bildiren notların tercümesini yapan Imber sadece iki notu kaydetmiştir. Bunlardan biri 15 Ağustos'ta antlaşmanın yapıldığını bildirir. Diğeri ise yukarıda saydığımız şehirleri Despot'un 22 Ağustos'ta geri aldığını bildirmektedir. Ayrıca bizim tespitlerimizde göre Imber'in tercüme ettikleri dışında da Semendire'nin 22 Ağustos'ta iade edildiğini bildiren 3 not daha vardır. Notlardan biri ise 23 Ağustos tarihini verir. Bkz. Imber, *Varna Savaşı*, s. 271; Krş. Stojanovič, *Letopisi*, s. 234 (Nr. 676 ve 677).

Kr. 82/4: 1444 Macarlar Emir'e karşı sefer yaptılar, ve bu kral. Ki o yakalandı ya da muhtemelen Varna'da savaşta öldürüldü.

Kr. 71a/27: Kral Varna'da kaybettiği zaman 6953.

Varna Savaşı'nın ayrıntıları ve kronolojisi pek çok tarihî kaynakta olduğu gibi çok sayıda Kısa Kronik'te de kaydedilmiştir. Ancak Kısa Kronikler bu savaşın temel kaynaklarından değildir. Varna Savaşı'nın tarihî kaynakları ve bu savaşın tarihine dair çok sayıda inceleme yayımlanmıştır.⁶²³ Bu nedenle, İzladı Savaşı'nı takiben gerçekleşen bu savaşın ayrıntılarını burada yeniden aktarmayacağız. Kısa Kroniklerden bazıları sadece Macar Kralı Ladislas'ın ölümünü bildirirken, bunlardan sadece Kronik 29 savaşı daha detaylı anlatır. Ancak bu kronik savaşın sonunda sanki Osmanlılar zafer kazanmamış havası yaratarak her iki tarafın yenişmeden ayrıldığını ve her iki taraftan büyük kayıplar olduğunu, fakat Türklerden daha çok kayıplar verildiğini anlatır. Aynı şey Kronik 62/11 notunda da görülür. Sonuç olarak kronolojik olarak Kısa Kroniklerin verdiği bilgilerin doğruluğuna şüphe yoktur.⁶²⁴ Bu nedenle Kısa Kronikler bu savaşın tarihi için sadece doğrulayıcı bir işlev görür.

---

⁶²³ Bu savaşın tarihini en kapsamlı inceleyen İncalcık olmuştur. Onun şu eserleri bu savaşın tarihi ve kaynaklarına dair en kapsamlı çalışmalardır: Bkz. İncalcık-Oğuz, *Gazavâtname* ve Halil İncalcık, "Byzantium and the Origins of the crisis of 1444 under the light of Turkish sources", *Actes du XIIe Congrès International des Etudes Byzantines, Ohrid, 1961* (Belgrad: Comité Yugoslave des Etudes Byzantines, 1978), s. 159-163 ve ayrıca bu savaş üzerine yazdığı kapsamlı makale için bkz. İncalcık, "Crusades", s. 276-310; Ayrıca bkz. Imber, *Varna Savaşı* adlı eseri. Bu savaşın kaynaklarının metinlerini kısa değerlendirmelerle yayınlamıştır. Araştırmacılar için ulaşılması güç olan kaynakların metinleri ve Imber'in yorumları nedeniyle son zamanlarda bu konuda çıkan en önemli araştırmadır.

⁶²⁴ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 465-466.

2. 43. II. Murad'ın Mora Seferi ve Heksamilion'un Fethi (10 Aralık 1446)

Kr. 33/50: 6955 Dünya Yılı, 10. indiksiyonda, 3 Aralık'ta, İsa'nın doğumundan sonraki 1446'da, Cumartesi günü, Türk Emir Murad 60000 kişilik bir orduyla birlikte Korinthos'tan Heksamilion'a geldi. Ve sonraki Cuma akşamı muharebe'ye girişti ve bütün gece zor bir savaş verdi ve sabah hainler yüzünden surlar terk edildi ve Romalılar kaçmaya başladılar. Türkler [**kente**] zorla girdi ve onları takip edip, öldürdüler; bazılarını da tutsak aldılar. Silah, hayvan ve birçok eşyayla birlikte sayılamayacak kadar çok insanı alıp götürdüler. Daha sonra onlar [**önce**] Basilika, sonra Bostitsa'ya yürüdüler ve orasını yakıp, tahrip ettiler. Ve benzer şekilde Patra ve çevresindeki bölgeyi de kale hariç [**tahrip ettiler**]. Ve sayılamayacak kadar tutsak alındı ve ardından o [**Murad**] tekrar geri döndü.

Kr. 34/12: [69]55 [yılında], 27 Kasım'da, Emir Murad Heksamilion'a geldi. İki kardeş, Despot Konstantinos ve Despot Thomas da orada bulunuyordu ve o onları 10 Aralıkta mağlup etti ve onları perişan etti, ve Patra'ya kadar geldi ve kenti ateşe verdi ve o kilisede toplanan pek çok insanı katletti.

Kr. 47/9: 6955 yılı, 10. İndiksiyonda, Güneşin 11. döngüsünde, Ay'ın 19. döngüsünde, Aralık ayının 3'ünde, Cumartesi günü, tanrısız Müslümanlar Korinthos'daki Heksamilion'a geldiler ve Emir ve Paşa [**ve**] Turahan elli bin kişilik orduyla birlikteydi. Morea'nın despotu, Efendi Konstantinos Palaiologos da oradaydı, ve onun kardeşi Thomas, ve bütün Morea'lı beyler arhontlar, bütün Morea'lı ordular çok fazlaydı. Ve Türklerle Cuma günü bütün gece savaştilar, 10 Aralık'ta, ve zafer Romalılara görünüyordu. Cumartesi şafak söktükten sonra, Romalılar kaçışmaya yöneldiler ve Türkler cesaret aldılar, ve Türkler istila ettiler ve bunları kovaladılar ve kestiler, ve Romalılarda çığlık ve yakınmalar olur. Oh! ne yakınmalar oldu!

Atina dükü Nerio II Acciaiuoli'nin Despot Konstantin Palaiologos'tan korkusundan dolayı Türkleri yardıma çağırması ve Turahan Bey'in teşvikleriyle, II. Murad 1446 sonlarında bizzat başında olduğu kalabalık bir orduyla orta Yunanistan ve Mora'yı ele geçirmek üzere sefere çıkmıştır. Bu sefer sonunda gerçekleşen Heksamilion'un fethi Bizans ve Osmanlı kaynaklarında ayrıntılılarıyla anlatılmıştır.⁶²⁵ Bizans kaynakları içinde en ayrıntılı bilgi Chalkokondyles'te

---

⁶²⁵ Osmanlı kaynaklarıyla Bizans kaynaklarının bu olay hakkında verdiği bilgileri mukayeseli olarak değerlendiren eser için bkz. A. N. Kurat, "Bizans'ın Son ve Osmanlıların İlk Tarihçileri, Türklerin 1446 da Mora'yı Haraca Bağlamalarına Ait Bizans ve Osmanlı-

bulunur.⁶²⁶ Sphrantzes ise kısa olmasına rağmen kronolojiyi doğru kaydetmiştir. Yukarıda tercümesini verdiğimiz Kr. 47/9 dışında çok sayıda Kısa Kronik'te bu olayı kaydetmiştir.⁶²⁷

Bizans kaynaklarından Sphrantzes'e göre II. Murad 27 Kasım'da Heksamilion'a gelmiş, 10 Aralık'ta Heksamilion surunu fethederek tahrip etmiştir.⁶²⁸ Bu tarihler aynı zamanda pek çok Kısa Kronikte de doğrulanmıştır. Özellikle 47/9 ve 33/50'de çok detaylı ve hatta olayın saati de kaydedilmiştir. Chalkokondyles ise kesin bir kronoloji vermez. Ancak II. Murad'ın surlar önüne ordugâhını kurduktan sonra altıncı günde saldırının başladığını ve aynı gün ele geçirildiğini yazar. Sphrantzes ve bazı Kısa Kroniklerin kaydettiği 27 Kasım'ı esas alırsak, Chalkokondyles'in hesabına göre 3 Aralık'ta surlar ele geçirilmiştir. Ancak yukarıda görüldüğü gibi bazı Kısa Kronikler ordunun 3 Aralık'ta surlar önüne geldiğini kaydetmişlerdir. Kr. 47/9 ve 33/50'de, II. Murad'ın 3 Aralık Cumartesi günü geldiği ve Cuma günü bütün gece savaştıktan sonra 10 Aralık Cumartesi günü şafak söktüğünde Türklerin zafer kazandığını yazar. Bu tarih esas alındığında Chalkokondyles'in yanılmadığını anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, kanaatimizce 27 Kasım tarihi de hatalı değildir. Ancak muhtemelen kuşatmanın başladığı

Türk Kaynaklarında Verilen Malumatın Mukayesesi", *Türkiyat Mecmuası*, 3 (1935), s. 185-206.

⁶²⁶ Bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 112-119; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 198-203.

⁶²⁷ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I: Kr. 22/42; 33/39. 50; 34/12; 35/7; 36/18; 37/6; 38/10; 39/6; 40/3; 47/9; 53/19; 54/14; 55/12; 56/3; 58/7; 60/17; 62/6; 65/2; 66/3; 67/3; 68/2; 69/10. 28; 73/4; 76/3; 82/3; 101/4; 102/9.

⁶²⁸ Sphrantzes (Grecu), s. 71; Sphrantzes (Maisano), XXVII, 3, s. 98.

tarihten önce ordunun bölgeye ulaştığı tarihtir. Osmanlı kaynaklarından Neşrî'nin Menzel nüshasında *hicretün sekiz yüz kırk ikisinden sehel geçmişti kim vakı' oldu* yazmaktadır. Âşıkpaşazâde'nin Âli Bey yayınında bu fetih Varna savaşından önce gösterilir. Yavuz-Saraç yayınında ise h. 842 tarihini vermiştir. İdris-i Bitlisî h. 850/1446 yılını kaydetmiştir. *Anonim Osmanlı Kroniği* sadece h. 850 Kış ayında, Enverî ise h. 850 tarihini gösterirler.⁶²⁹

Kr. 47/9'da durum Bizanslıların lehine iken anîden bir kaçışma olduğu ve Türklerin bundan cesaret alarak zafere ulaştıkları yazıyor. Benzer şekilde, Kronik 33/50 bazılarının ihanet ederek surları terk ettiği kaydedilmiştir. Bu ihanetin kimler tarafından yapıldığı açık değildir. Ancak Chalkokondyles Sırp soyundan Hıdır (Chitiris) adlı bir yeniçerinin cesaretle ilk surlara tırmanan kişi olduğunu ve muhafızları kaçırmaya zorladığı yazmaktadır.⁶³⁰ Bu olay muhtemelen bahsedilen ihanetle aynı şeyden bahsetmektedir. Kr. 33/50'de Murad'ın 60.000 kişilik

---

⁶²⁹ *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 469; *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 127-128; Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 290; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 630-635; İdrisi Bitlisi, *Hişt Bihîşt*, s. 384; *Anonim Osmanlı Kroniği* (Öztürk). s. 81; *Düstûrnâme-i Enverî*, (Öztürk), s. 44. Bu kaynaklara ek olarak Behiştî'deki kayıtlar Uzunçarşılı tarafından da tespit edilmiştir. Bkz. Uzunçarşılı, s. 442-443. Kaynakların hepsi Behiştî hariç tarafımızdan kontrol edilmiştir. Uzunçarşılı, *Behiştî*, *Giese Anonimi* ve *Enverî*'de 21 Ramazan 850/10 Aralık 1446 tarihinin kaydedilmiş olduğunu belirtmiştir. Bizim incelememiz sonucu, Öztürk'ün hazırladığı *Düsturnâme-i Enverî* ve yine Öztürk'ün *Giese Anonimi*'nden hazırladığı *Anonim Osmanlı Kroniği*'nde bu tarihi bulamadık. Ayrıca Uzunçarşılı, metnini anlatırken Sultan Murad'ın surların önüne gelişini 8 Ramazan 850/27 Kasım 1446 tarihinde olduğunu yazar. Fakat bu kronoloji için bir kaynak göstermemiştir.

⁶³⁰ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 116; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 202.

ordusundan bahsederken bunu Doukas doğrulamaktadır.⁶³¹ Ancak Kronik 47/9'da görüldüğü gibi ayrıca 50.000 rakamı da kaydedilmiştir. Kronik 33/50'deki pek çok olay Sphrantzes ve Chalkokondyles tarafından doğrulanmaktadır. Örneğin, Sykion-Basilika ve Bostitsa-Aigion'a Türklerin saldırıları, Türklerin Patra kalesini değil de aşağıdaki şehri ele geçirmeleri gibi olaylar doğrulanmaktadır.⁶³² II. Murad'ın Patra'dan sonra Turahan Bey ile birlikte ordularını toplayarak Mora'yı terk ettiği ve daha sonra Despot ile anlaşma yaptığını Chalkokondyles yazmıştır. Muhtemelen önce anlaşma yapıldığı, daha sonra Mora'nın terk edildiği yine Chalkokondyles'in "o tarihe kadar özgür olan Mora haraca bağlandı" ifadesinden anlaşılmaktadır.⁶³³ Ayrıca Kr. 22/42'deki *Diğer kardeşler kavga ederlerken, Murad gelip, Heksamilion'u aldı ve onu yerle bir etti. Ve tekrar barış yaptılar. Demetrios imparator ile birlikteydi ve*

---

⁶³¹ Doukas (Grecu), XXXII, 7; Doukas (Magoulias), s. 185-186

⁶³² Sphrantzes'in Patra şehrinin alınmasıyla ilgili ifadesi şöyledir: "την χώραν, κα την μόνην □π□ρε" krş. Sphrantzes (Grecu), s. 70. Schreiner bunu Almanca'ya şu şekilde tercüme etmiştir: " die Stadt, und nur sie [sc. ohne Festung] nahm er ein". Türkçesi şöyledir: "o, Şehri, ve sadece onu [kale hariç] aldı". Schreiner, Sphrantzes'i Grecu yayınından kullanmıştır. Maisano yayınında bu cümledeki bir artikel eksikle şöyle yazılmıştır: "την χώραν και μόνην άπηρε". Bkz. Sphrantzes (Maisano), XVIII, 3, s. 98. Buradaki eksiklik küçük gibi görünse de anlamı değiştirmektedir. Bunu Türkçeye tercüme ettiğimizde "şehri ve sadece aldı" şeklinde tercüme ederiz. Dolayısıyla V. Grecu yayınında "sadece şehri" aldığını vurguladığı anlaşılırken diğerinde tam olarak anlaşılmamaktadır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 468, dn. 34. Bu saldırıda Patras şehrinin iç kalesinin alınmadığını sadece aşağıdaki şehri ve çevresini aldığını Kr. 33/50 açıkça doğrulamaktadır. Ayrıca Chalkokondyles'te de yeniçerilerin kaleyi kuşatmalarına rağmen kaleyi savunanlarına kızgın katran dökerek kaleyi ellerinde tuttuklarını yazmıştır. Bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 119; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 204.

⁶³³ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 119; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 204.

o Hristiyanlara karşı ihanet etti ifadesinden de önce barış yapıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu notun son kısmı Demetrios'un Hristiyanlara ihanetinden bahsetmektedir. Bu durum söz dizimi olarak uygun görünmekle birlikte bir sonraki notla daha çok ilişkili görünmektedir. Zira sonraki not Floransa Konsili'nden bahsetmekte ve Demetrios'un şehre ihanetine atıfta bulunmaktadır.⁶³⁴ Kr. 35/7'de, Heksamilion için *...merhum Efendi Konstantinos'un hükümdarlığı zamanında <onun> tarafından yeniden inşa edilmişti* şeklindeki notundan bu kroniğin 1453'ten sonra yazıldığı anlaşılmaktadır.⁶³⁵ Sonuç olarak, görüldüğü gibi Kısa Kroniklerin bir kısmı bu olayla ilgili kaynakların doğrulanmasında çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle kronolojik olarak en doğru ve kesin bilgileri bu notlardan öğrenmekteyiz.

2. 44. Pogoyanni Bölgesinin Teslim Olması (Yaz 1447)

Kr. 64/6: K *** 6955. *o zaman Pogoyanni de itaat etti.*

Başka herhangi bir kaynaktan kaydedilmemiş olan bu olayın Kr. 64/6'daki notu sorunludur. Kroniği elyazmasından inceleyen Schreiner, bu notun bir parça olarak kurtarıldığını belirtmiş ve yıldız işareti ile göstermiştir. Ona göre bu eksik kısım muhtemelen “<τό Ἑξαμίλιον> 6955” (Heksamilion 6955) olarak tamamlanmalıdır. Onun tespitine göre Kronik'in yer aldığı elyazması İoannina'daki (Yanya) Pogoyanni bölgesiyle ilgilidir. Aynı dönemde II. Murad'ın Arnavutluk'taki İskender Bey'e karşı çıktığı seferi ve Akçahisar'ın alınmasını Osmanlı kaynakları kaydetmiştir. İskender Bey'in amcasının oğlu Hamza'nın talebi üzerine çıkılan bu seferi, Neşrî ve

---

⁶³⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 468-469.

⁶³⁵ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 468.

Âşıkpaşazâde h. 851/1447-1448 yılına tarihlemektedir.⁶³⁶ Neşrî'ye göre, kenti kuşatma ile alamayan Osmanlı kuvvetleri, kalenin suyunu keserek teslim olmasını sağlamışlardır. Bu olayın yaz aylarında gerçekleştiği tahminini de güçlendirmektedir. Dolayısıyla, Pogoyanni bölgesinin bu sefer yolu üzerinde olması her iki olayı birbirine bağlamaktadır. Aynı olayı Chalkokondyles iki ayrı yerde kaydetmiştir. İlkinde Heksamilion'un fethinin (1446) hemen ardından "yaz gelince" Murad'ın İskender Bey'e karşı sefer çıktığını ve burada Kocancık (Chalkokondyles'te Yunanca Σφετία=Sfetia) kalesini kuşatarak aldığını kaydetmiştir. İkinci kayıt ise bir sonraki yaz ayında Akçahisar'ın (Κροκίη=Krouē) kuşatmasını anlattığı kısımdır. Burada Chalkokondyles, uzun kuşatmanın başarılı olmaması sonucu şehrin açlıkla teslim alınmasının plânlandığını, ancak Sırp despotu Yanoş'un Tuna'ya geçmeye hazırlandığı haberini alması üzerine süratle o tarafa gittiğini kaydetmiştir.⁶³⁷ Chalkokondyles de Âşıkpaşazâde ve Neşrî gibi kalenin ele geçirildiğinden bahsetmemiştir. Diğer yandan Chalkokondyles'in metnindeki bir boşluk, esasında Osmanlı kuvvetlerinin Akçahisar üzerine yürürken nereleri yağmaladığını öğrenmemize izin vermez. Bu kısımdaki cümle şöyledir: *"..Doğrudan Akçahisar üzerine yürüdü ve ordularıyla karşılarına çıkan her yeri ateşe vererek yağmaladı. Ordular (metinde boşluk) nehrine kadar olan yerleri yağmaladılar."*⁶³⁸ Chalkokondyles'in anlatısından Osmanlı kuvvetlerinin İyon denizi sahiline kadar

---

⁶³⁶ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 288-299; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 656-659; Âşık Paşazade (Yavuz-Saraç), s. 476-477; Âşıkpaşazâde, (Âli), s. 133-134.

⁶³⁷ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II 119; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 204-205.

⁶³⁸ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, 120; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 206-207.

olan bütün bölgeyi teslim alarak ilerlediğini kesin olarak söyleyebiliriz. Ancak ilkini Heksamilion'un fethinden hemen sonra anlatan yazar ikinci anlatı için herhangi bir kronoloji kaydetmemiştir. Öte yandan, anlatımında iki olay arasında Varna savaşının yaşandığı ve Murad'ın oğlu I. Mehmed'e tahtını devrettikten sonra yeniden görülmektedir. En azından bu açıdan Osmanlı kaynaklarının kronolojik sıralamasıyla uyusmaktadır.⁶³⁹

Sonuç olarak, mahalli bir Kısa Kronik'te kaydedilen bu olayın 1447 Yaz aylarında gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

2. 45. Konstantinopolis'e bir Osmanlı Deniz Saldırısı (?) (Haziran 1448)

Kr. 9/50: *6956 yılında, 11. İndiksiyon'da, Haziran ayında aziz havariler orucu<nun> <. > günü, Müslümanlar 65 gemiyle ve ek olarak pek çok donanma ve kara gücüyle Konstantinopolis'e geldiler, ve yeni yapılmış olan ve ağır silahlarla donatılmış Blanga [mahallesinde] tamamen başarısızlık ve kepezellikle karşılaştılar, buna ilaveten, [yeni tahkim edilmiş] kale, ve deniz ve kara güçleri ve denizde zincirle [karşılaştılar]. Daha sonra utançla amaçlarına ulaşamadıklarını gördüklerinde, Kellion'a⁶⁴⁰ doğru gittiler ve tamamen gözden kayboldular ve dağılmış şekilde geri döndüler.*

Kronik notu, 6956 (1448) yılında Osmanlı donanmasının şehir surlarına doğru yaptığı bir saldırıdan bahsetmektedir. Ancak, bu notta verilen bilgiler her ne kadar ilginç ve kabul edilebilir gibi görünüyorsa da başka bir kaynak tarafından

---

⁶³⁹ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 123; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 205-206.

⁶⁴⁰ Bugün Ukrayna sınırları içinde ve Tuna nehrinin kıyısında olan bu küçük şehir Ukrayna'da Kilia, Romence Chilia, Yunanca'da Kellia veya Kellion şehir Osmanlı kaynaklarında Kili ve Kilya olarak geçer.

doğrulanamamıştır.⁶⁴¹ Öte yandan, bu nottan sonra gelen iki not (Kr. 9/51 ve 9/52) τω αὐτῷ ἐτεῖ (aynı yılda) ifadesiyle başlamaktadır 1448 yılındaki bu iki olayın da kronolojisini doğrudur.⁶⁴² Kronik yazarının güvenilir bilgi verdiğini gösteren bu özelliğine rağmen, bu tarihlerde şehirde olan Sphrantzes'in bu olaydan hiç bahsetmemesi başka ihtimalleri akla getiriyor.⁶⁴³ Schreiner'a göre, bu ihtimallerden biri Osmanlı gemilerinin asıl hedefinin Konstantinopolis değil *Kellion* (Kilya/Kili) olabileceğidir.⁶⁴⁴ Buna ilâveten notta bahsedilen Blanka Mahallesi surlarında 1448 tarihli bir yazıt olması burada kronikte bahsedilen sur duvarlarının olduğunu kanıtlamaktadır.⁶⁴⁵ Bu notta Şehrin surlarına dair ve Haliç'teki zincirli giriş hakkında verdiği tasvirler ilgi çekicidir. Sonuç olarak başka bir kaynaktan doğrulanamayan bilgiler olayın gerçekliğiyle ilgili fikir yürütmek için yeterli değildir.⁶⁴⁶

2. 46. İkinci Kosova Savaşı (17–19 Ekim 1448)

Kr. 29/16: 6957 yılında, Türkler bir kez daha Giaggos [*Hunyadi*]'un komutası altında bulunan Macarlarla savaşa tutuştular. 12. İndiksiyonda, Kasım ayında her iki taraf da bir bozguna uğradı ve birbirlerinden ayrıldılar.

---

⁶⁴¹ Peter Schreiner, *Studiein zu* adlı eserinde bu notu 1422 İstanbul kuşatması ile karıştırmış ve kendisinin de belirttiği gibi Zachariadou'nun eleştirisi üzerine bu son yayınında 1448 yılına çekmiştir. Bkz Schreiner, *Studien*, s. 116-117 ve 172-175; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 470, dn, 39; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 99. Zachariadou'nun bu nota dair görüşleri için krş. Zachariadou, *Bibliokrisia* (1968) s. 425-428.

⁶⁴² Schreiner, *Kleinchroniken*, c. I, s. 99-100.

⁶⁴³ Sphrantzes (Grecu), s. 74; Sphrantzes (Maisano), XXVIII, 5, s. 98.

⁶⁴⁴ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 470.

⁶⁴⁵ Bu yazıt için bkz. R. Janin, *Constantinople byzantine, développement urbain et répertoire topographique*, Paris 1950, s. 299; Zachariadou, *Bibliokrisia* (1968), s. 428, dipnot 1; Blanka mahallesi için bkz. R. Janin, *a.g.e.*, s. 325.

⁶⁴⁶ Krş. Imber, *The Ottoman Empire*, s. 119.

Kr. 82/5: 1448 İaggos [**Hunyadi**] Vlahlarla beraber [**Türklere karşı**] geçti ve **Türkler tarafından yenilgiye uğratıldılar ve İanko kaçtı.**

Kr. 71a/28: İanko'yu [**Hunyadi**] Kosova'da yendikleri zaman 6957.

1443 ve 1444'de iki defa bozguna uğrayan Yanoş Hunyadi, 1447 yılının başlarından itibaren yeni bir Haçlı Seferi düzenlenmesi için faaliyetlere başlar.⁶⁴⁷ 28 Eylül 1448'de Tuna'yı geçen Hunyadi Yanoş'un komutasındaki ordu Sırbistan'a girerek Niş şehrine kadar rahatsız edilmeden gelir. 17 Ekim'de Osmanlı topraklarına girerek Kosova ovasına geldiklerinde Priştine yönünden bizzat II. Murad komutasındaki Osmanlı ordusu görünür. Sultan Murad'ın Arnavutluk isyanları ile uğraşırken Hunyadi'nin hareketini haber alır almaz dönmüş ve hazırlıklara başlamıştır. Savaş, 17-19 Ekim tarihleri arasında üç gün sürmüştür. İlk gün süvariler arasında küçük çarpışmaların ardından asıl savaş ertesi gün yaşanmış ve taraflar yenişememiştir. 19 Ekim'de savaşın sonucunu belirleyecek çarpışma yaşanırken, Hunyadi Yanoş bir gece önce savaş alanından kaçmıştır.⁶⁴⁸ Tarihte II. Kosova Savaşı olarak bilinen savaşın kronolojisi hakkında Kısa Kronikler sadece 1448 yılını teyid etmektedir. Kr. 29/16 ise Kasım ayında gerçekleştiğini kaydetmiştir. Bizans

---

⁶⁴⁷ Bu faaliyetler için bkz Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 391.

⁶⁴⁸ II. Kosova Savaşı'nın hem kronoloji hem de ayrıntıları hakkında bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 446-450; Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, s. 390-392; Ayrıca bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 474. Schreiner'in değerlendirmesinde sanırız daktilo hatası nedeniyle, savaşın ilk günü 17 Ekim'den sonra 18 ve 19 Kasım tarihlerinde devam ettiği beyan edilmiştir. Ancak değerlendirmelerinin başlığında oğru tarihler olan 17-19 Ekim olarak yazmıştır.

kaynaklarından Chalkokondyles⁶⁴⁹ ve Doukas'ın⁶⁵⁰ yanı sıra Osmanlı kronikleri⁶⁵¹ ve Macar Kroniği Thuroczy'de bilgi vermektedir.⁶⁵² Kr. 82/5'te Hunyadi'nin savaş alanından kaçtığı haberini doğrulamaktadır. Kr. 29/16'da görüldüğü gibi kronik yazarı Hristiyanların yenilgisini gizlemekte ve her iki tarafın da eşit derecede bozguna uğrayarak çekildiğini yazmaktadır.⁶⁵³

Osmanlı kaynaklarından bu savaşın iki gün bir gece sürdüğü izlenimi doğmaktadır. Bunlardan Neşrî, h. 852 tarihini kaydederek Cuma günü gün doğarken savaşın başladığını, bütün gün ve gece savaştıktan sonra Cumartesi günü de savaşın devam ettiğini yazar.⁶⁵⁴

Anonim Osmanlı Kroniği ise h. 852 yılında, bir gün ve bir gece boyunca savaştıklarını sabaha kadar top attıklarını kaydetmiştir. 50-60 bin kişilik ordunun üç gün savaş alanında bekledikten sonra Cuma günü öğleden sonra savaşa başladığını,

---

⁶⁴⁹ Bkz. Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 124-137; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 207-216. Chalkokondyles bu savaşın özellikle Osmanlı tarafıyla ilgili bazı ayrıntılarda yegane kaynaktır. Anlatısında çok uzun bir yer tutar.

⁶⁵⁰ Doukas (Grecu), XXXII, 6; Doukas (Magoulias), s. 185. Doukas'ta da iki gün bir gece savaş olduğu anlaşılmaktadır.

⁶⁵¹ Osmanlı tarihlerindeki bilgileri Chalkokondyles'le karşılaştırarak Uzunçarşılı ayrıntılı değerlendirmiştir. Bkz. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. I, s. 446-450. Uzunçarşılı'ya göre, Âşıkpaşazâde, Neşrî ve Ruhi ve onlardan naklen bu savaşın iki gün bir gece yani Cuma günü Cumartesi gece ve gündüz olarak devam ettiğini yazarlar. Bazılarında ise üç gün gösterilmiştir. (Behiştî, Lütfi Paşa ve Hammer).

⁶⁵² Thuroczy için bkz. Akın, *a.g.m.*; Ayrıca bkz. Ş. Baştav, "Osmanlı Türk-Macar Tarihi Münasebetlerinde İlk Devir", s. 117-119; Held, *a.g.e.*, s. 124-133.

⁶⁵³ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 474.

⁶⁵⁴ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 299-303; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 663-675.

gece boyunca süren savaştan sonra ertesi gün düşmanın kaçtığını kaydetmiştir.⁶⁵⁵ Âşıkpaşazâde de aynı şekilde, h. 852'de, Cuma günü savaşın başladığını ertesi güne kadar savaş olduğunu ve Yanko (Yanoş Hunyadi)'nun kaçtığını yazmıştır.⁶⁵⁶

Oruç Beğ Tarihi'nde savaşın h. 24 Şaban 852 yılı Cuma günü gerçekleştiği kaydedilmiştir.⁶⁵⁷ Ancak bu tarih 23 Ekim 1448 Çarşamba gününe tekabül etmektedir. Oruç Beğ'in tarihi hatalı görünse de Cuma günü gerçekleştiği haberi doğrudur. Osmanlı kaynaklarının dışında, Sırp Yıllıkları fazla ayrıntı vermeden, bu savaşın 18 Ekim'de gerçekleştiğini kaydetmiştir.⁶⁵⁸

2. 47. Arta'nın Fethi (24 Mart (?) 1449)

Kr. 58/8: *Âdem'den sonra 6960 yılında [Türkler] Arta'yı aldılar.*

Arta'nın fetih tarihi yıl olarak sadece bu Kısa Kronik notunda 6960/1452 olarak kaydedilmiştir. Schreiner, 24 Mart 1449/6957 tarihine P. Aravantinos'un Epir Kroniği ve Metropolit Seraphim gibi Epir bölgesine dair mahallî kaynaklarından ulaşmıştır. Ancak onun da belirttiği gibi bu kaynaklar herhangi bir kaynak göstermedikleri için bu bilginin doğrulanması mümkün olmamıştır.⁶⁵⁹ Osmanlı kaynaklarında da bu konuda herhangi bir bilgi yoktur.

---

⁶⁵⁵ *Anonim Osmanlı Kroniği* (Öztürk), s. 82-84

⁶⁵⁶ *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 477-480; *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 134-137.

⁶⁵⁷ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 71-75.

⁶⁵⁸ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 474; Sırp Yıllıkları için bkz. Stojanovič, *Letopisi*, s. 235 (Nr. 686) ve s. 294 (Nr. 1171).

⁶⁵⁹ Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 476 ve dn. 64 naklen P. Aravantinos, *Χρονογραφία της Ηπείρου*, Athen 1856, s. 170 ve Metropolit Serapheim, *Δοκίμιον Ιστορικής τινος περιλήψεως*

2. 48. Türklerin Midilli'yi Kuşatması (Mart-Nisan 1450)

Kr. 70/12: *Kallonē [Midilli] Türkler tarafından 6956 yılında tutsak edildi.*

Bu kronik notu Bizans kaynaklarından sıklıkla Kallonē adıyla kaydedilen Midilli (Lesbos) adasına Gelibolu'dan hareket eden Türk donanması tarafından yapılan bir saldırı veya kuşatmayla ilgilidir. Bu kuşatmaya dair en detaylı bilgi Chalkokondyles'te bulunur.⁶⁶⁰ Chalkokondyles bu kuşatma birliklerinin "Paltogles" (Baltaoğlu Süleyman Bey) komutasındaki birlikler tarafından gerçekleştirildiğini kaydederken herhangi bir kronoloji vermemiştir. Kronik notunda kaydedilmiş olan 6956/1448 tarihi başka bir kaynaktan doğrulanamamıştır. Ancak Chalkokondyles'in de doğruladığı bu sefer hakkında, Girit'teki Venedik idaresinden gönderilen bir raporda 16 Mart'ta bir Türk donanmasının Gelibolu'dan hareket ettiği, Francesco Gattilusio'nun Sultan Murad'a bu tehlikeyi görünce elçi gönderdiği kaydedilmiştir.⁶⁶¹ Sadece Babinger, herhangi bir kaynak göstermeden olayın 1449 yılında gerçekleştiğini yazar.⁶⁶² Sonuçta Kısa kronik notunda verilen 6956/1448 yılının hatalı olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Midilli'ye yönelik bu girişim hakkında az sayıdaki tarihsel kayıtlar arasında önemli bir yer tutar.

της ποτε αρχαίας και εγκρίτου Ηπειρωτικής Πόλεως Άρτης και της ωσαντης νεώτερης Πόλεως Πρεβέζης, Atina 1884, s. 87.

⁶⁶⁰ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 267-268.

⁶⁶¹ Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 477; Schreiner'dan naklen, Jorga, *Notes et Extraits*, c. III, s. 252.

⁶⁶² Babinger, *a.g.e.*, s. 88'de İstanbul kuşatmasını anlatırken donanmaya komuta eden Baltaoğlu Süleyman Bey'in 1449'da Midilli'ye saldırmakla ün kazandığını yazıyor. Ancak kaynak göstermemiştir.

2. 49. II. Murad'ın Vefatı (3 Şubat 1451, Çarşamba)

- Kr. 22/47:** *Murad 6957 yılı, 9. indiksiyonda, 31 Ocak, Cumartesi günü öldü.*
- Kr. 33/51:** *6959 yılında Türklerin tanrısız Emir'i, Murad öldü ve hükümdarlığı onun oğlu Çelebi aldı.*
- Kr. 34/17:** *59 [yılında], 10 Şubat'ta, Emir Murad Bey Adrianopolis'te öldü.*
- Kr. 53/20:** **ACJMT** *6959 Sultan Murad öldü, 3 Şubat'ta. B 6959 yılı, 14. indiksiyonda, 3 Ocak'ta, Sultan Murad bey öldü.*
- Kr. 54/15:** *[Murad] daha sonra 6959, 3 Şubat'ta ölü.*
- Kr. 55/13:** *6959 yılında Sultan Murad öldü ve oğlu Mehmed sultan oldu.*
- Kr. 97/10:** *Murad 5958'de öldü, < .>.indiksiyonda.*
- Kr. 71a/29:** *Murad öldüğü zaman 6959.*

II. Murad'ın ölümü Bizans kaynaklarından Kritovoulos, Chalkokondyles, Sphrantzes ve Doukas'ta anlatılmıştır. Ancak bunların arasından sadece Doukas, II. Mehmed'in 5 Şubat'ta Manisa'da babasının ölüm haberini aldığını kaydetmiştir.⁶⁶³ Sphrantzes sadece 6959/1451 Şubat ayında öldüğünü bildirir.⁶⁶⁴ Kritovoulos da aynı şekilde sadece 6959/1451 yılını kaydetmiştir.⁶⁶⁵ Chalkokondyles ise II. Murad'ın 32 yıl hükümdarlıktan sonra bir eğlence sırasında içtiği şarabın etkisiyle damla hastalığına yakalanarak öldüğünü yazar.⁶⁶⁶

Osmanlı kaynakları II. Murad'ın ölüm tarihi hakkında birbirine yakın tarihler kaydetmiştir. Bunların arasında Âşıkpaşazâde, h. 855 Muharrem ayının başlarında

---

⁶⁶³ Doukas (Grecu), XXXIII, 3; Doukas (Magoulias), s.187.

⁶⁶⁴ Sphrantzes (Grecu), s. 76; Sphrantzes (Maisano), XXX, 4, s. 104.

⁶⁶⁵ Kritoboulos (Grecu), I 4, 1. Kritovoulos hatalı bir şekilde öldüğünde 52 yaşında olduğunu yazıyor. Esasında 48 yaşında ölmüştür. II. Murad'ın ölüm tarihi ve kaynakları için bkz. İnalçık, "Murad II", *İA*, s. 610

⁶⁶⁶ Chalkokondyles, *Historiarum*, c. II, s. 141-142; Chalkokondyles (Kırlıdökme Mollaoğlu), s. 219-221.

öldüğünü kaydeder (3 Şubat 1451).⁶⁶⁷ Şükrullah da 1 Muharrem 855, Çarşamba/3 Şubat 1451 tarihini verir.⁶⁶⁸ Neşrî de aynı kronolojiyi kaydetmiştir.⁶⁶⁹ Oruç Beğ’de de h. 855 yılı, Muharrem ayının başlarında Çarşamba günü vefat ettiği kaydedilmiştir.⁶⁷⁰ Osmanlı kaynaklarındaki bu bilgiler Kr. 53 ve Kr. 54’te verilen 3 Şubat 1451 tarihini doğrulamaktadır. Diğer kronik notlarında da ayrıntılı kronoloji kaydedilmiş olsa da, bunlardaki hataların nereden kaynaklandığı bilinmemektedir.⁶⁷¹

---

⁶⁶⁷ *Âşık Paşazade* (Yavuz-Saraç), s. 483. Kronoloji sadece bu yayında mevcuttur. Farklı bir nüshadan yayımlanan *Âşıkpaşazâde*, (Âli), s. 139’daki ilgili kısımda bu bilgi yoktur.

⁶⁶⁸ Şükrullah, *Behcet’üt Tevarih*, s. 63.

⁶⁶⁹ Neşrî, *Cihânnümâ* (Öztürk), s. 306; Neşrî, *Kitâb-ı Cihan-nümâ* (Unat-Köymen), s. 680–681.

⁶⁷⁰ *Oruç Beğ Tarihi* (Öztürk), s. 75–76.

⁶⁷¹ II. Murad ve dönemi hakkında geniş bilgi ve bibliyografya için İnalcık, “Murad II”, *İA*, s. 598–615.

3. BÖLÜM

BİZANS KISA KRONİKLERİ: ÇEVİRİ METİN

KRONİK-7

1203/6711, 6. indiksiyon, 17 Temmuz

1 Bak Konstantinopolis İtalyanlar tarafından nasıl işgal edildi. Konstantinopolis'i savaş yoluyla ele geçiren Lâtin komutanlar ve kontlar şunlardır: Venedik Dukası Enrico Dandolo, Monferrato Markisi Bonifacio, Flanders Kontu Baldouin, Agios Paulos Kontu Henri, Blois Kontu Ludwig, ve aralarında Venedik Doukası ile işbirliğinde bulunan diğerleri. Bunların elinde 110 adet kürekli dromonas⁶⁷², 60 büyük gemi ve 70'in üzerinde büyük yelkenli gemi bulunuyordu. Birlikler 1000 süvari ve 3000 piyade askerinden oluşmaktaydı. Lâtinler kente geldiklerinde 6711 yılı Temmuz ayıydı ve savaş açtıklarında Aleksios Komnenos Bambakorabdēs⁶⁷³'in devriydi ki o [Aleksios] 8 yıl, 3 ay, 10 gün imparatorluk yaptı.

1203/6711, 6. indiksiyon, 19 Temmuz

2 O [Aleksios] kaçtıktan sonra [onun] yeğeni ve kör edilmiş İsaakios Angelos'un oğlu Aleksios iktidar oldu ve [hükümdarlığı] 6 ay 8 gün [sürdü].

1204/6712, 7. indiksiyon, 12 Nisan, Pazartesi

3 (V) Aleksios Doukas Mourtzouphlos tarafından boğdurulan bu Mourtzouphlos'un hükümdarlığı 2 ay 16 gün [sürdü]. Şehir⁶⁷⁴ Lâtinler tarafından söz konusu, 12 Nisan, 7. indiksiyon, 6712 yılında, [Oruc'un 6. haftası 12 Nisan Pazartesi idi]. Şöyle işgal edildi: Lâtin kuvvetlerinin tamamı denizin kuzey tarafında savaştığı bir sırada, iki cesur Lâtin <alışılmadık> bir eylem gerçekleştirerek Petrion'da savaşan Aleksios Doukas'ın savaştığı yere merdivenin sonuna kadar

---

⁶⁷² Dromonas: Korvet.

⁶⁷³ Aleksios'un lâkabı.

⁶⁷⁴ Kısa Kronikler'de sıklıkla İstanbul için Yunanca Πόλις (Polis=Şehir) şeklinde bir kısaltma kullanılır. Bugün Çağdaş Yunanca'da İstanbul için kullanılan bu sözcük metin içinde "Şehir" olarak çevrildi. Kronik notundaki kullanıma göre eğer gerekliyse çevirmenin yaptığı eklemelerde de bu ikisinden biri tercih edildi. Karışıklık olmaması için diğer yer isimleri için kullanılan aynı kelime ise "kent" olarak çevrildi.

atladılar ve oradaki kuleden kılıç kuşanmış **[olarak]** aşağı indiler. Orada bulunan Romalılar güçlü ve cesur oldukları için söz konusu yerden çıkarılmaları veya öldürülmeleri mümkün olmadı; **[Lâtinlerin]** geri kalan kısmı da merdivenden kuleye sızdılar. Buradaki kapıdan kente taarruz ederek ilk giren Petros isimli Lâtin bir süvari oldu. O, orada bulunan Romalıları korkutarak kaçmalarını sağladı. İmparator yapayalnız kaldı ve o da firar etti. Ve kente Lâtinler tarafından tamamen egemen olundu. Kenti terk eden Romalılar ise Lâtinlerin rızasıyla Altın Kapı'dan geçerek ayrıldılar. O zaman Hristiyan Paskalya 25 Nisan'ına rastladı. Şehre Lâtinlerin oluşturduğu büyük felâketler Nikētas Choniatēs'in kitabında anlatıldı ve sen bunu öğrenmelisin. O zamanki olanlar çok ağıt yakmaya değer **[Şehre]** 58 yıl boyunca İtalyanlar tarafından hükmedildi.

(A) Lâtinler Konstantinopolis'i 6712 yılı, 12 Nisan Pazar günü aldılar, ona 58 yıl boyunca hükmettiler.

1261/6769, 4. indiksiyon, 25 Temmuz

4 (V) Michael Komnenos Palaiologos İmparatorluk tahtına oturduğunda, Konstantinopolis, General Aleksios Stratēgopoulos tarafından 6769 yılı 25 Temmuz'da tekrar ele geçirildi. Michael Palaiologos burada 58 yıl yaşadıktan sonra öldü. Bu yıllarda 24 yıl 20 gün hüküm sürdü O tarihte onun oğlu Efendi Andronikos ise 24 yaşındaydı. Michael Palaiologos öldüğünde 6791 yılıydı.

(A) Romalılar onu **[Konstantinopolis'i]** Lâtinlerden tekrar aldılar, 6769 yılı 25 Temmuz'da.

Eylül 1390-Ağustos1391/6899, 14. indiksiyon

5 Bakın. Palaiologos sülâlesi bugüne kadar yani 6899 yılı 14. indiksiyona kadar 130 yıl boyunca hükümdar olarak krallığın başında hüküm sürdü. Bu noktada Lâtinlerle birleşmeye giden Michael Palaiologos ile ilişkili bir kehanetle karşılaşırız: P.P.P. Bu şöyle bozuldu: Palaiologos Paraskeuē **[Cuma]** günü Pachomion köyünde öldü.

II

1326/6834, 9. indiksiyon, 6 Nisan

6 (V) 6834 yılında Prousa⁶⁷⁵ tanrısız Agarenlere **[Agarēnoi]**⁶⁷⁶ teslim edildi, 6

---

⁶⁷⁵ Bursa

Nisan'da.

(A) Türkler Prousa'yı aldılar 6834 yılı, 6 Nisan'da.

1331/6839, 14. indiksiyon, 2 Mart

7 (V) Ve Nikaia⁶⁷⁷ kenti de 6839 yılında Türklere teslim edildi.

(A) Aynı şekilde Nikaia 6838 yılında.

1341/6849, 9. indiksiyon, 14 Haziran, Perşembe

8 (V) Michael'in genç oğlu İmparator Efendi Andronikos Palaiologos, 6849 yılı, 9. indiksiyonda, 15 Haziran Cuma günü vefat etti.

(A) İmparator Efendi Andronikos Palaiologos hayata veda etti, 6849 yılı, 15 Haziran'da.

1341/6850, 10. indiksiyon, 19 Kasım, Pazar

9 (V) Onun [**Andronikos'un**] oğlu İmparator Efendi İoannes Palaiologos 6850 yılı, 10. indiksiyonda, 19 Kasım, Pazartesi günü taç giydi. İmparator o tarihte henüz 10 yaşındaydı.

(A) Onun [**Andronikos'un**] oğlu Efendi İoannes Palaiologos 10 yaşındayken imparator olarak ilân edildi 6850 yılı, 19 Kasım'da.

---

⁶⁷⁶ Türkler: Kısa Kroniklerde Türkler için birden fazla terim kullanıldığı görülür; □γαραηνο□ (Agarēnoi / Agarenler) terimi bunlardan biridir. İbrahim peygamberin kölesi Mısırlı Agar / Hacer'e bağlanmaktadır. Kısa Kroniklerde sıklıkla Batı Anadolu beylikleri ve Osmanlılar için kullanılır. □σμαηλ□ται (İsmaēlitai / İsmailîler) ise Hacer'in oğlu İsmail peygamberin soyundan gelenler anlamında bir kökene sahiptir. Öte yandan yine Μουσουλμ□νοι (Mousoulmanoi / Müslümanlar), sıklıkla Το□ρκοι (Tourkoi / Türkler), bir kez Μωαμεθανο□ (Mōamethanoi / Muhammedîler) gibi terimlerde görülmektedir. Bazen de bu terimler tekil olarak bir şahsiyetin etnik kimliğini nitelemek için veya nadiren bir Osmanlı sultanının adının yerine kullanılmaktadır. (Το□ρκοϛ / Tourkos/ Türk) veya Μουσουλμ□νοϛ / Mousoulmanos / Müslüman gibi). Ayrıca Moğol ve Tatarlar için Σκ□θαι (Skythai / İskitler), Τατ□ροι (Tataroi / Tatarlar), Araplar, Memlûklar ve Eyyubiler için Σαρακηνο□ (Sarakēnoi / Sarazenler) veya nadiren yine Agarenler terimi de kullanılmaktadır. Erken devirlerden beri Bizans kaynaklarında yüklendikleri anlamlar değişerek gelen bu terimler yeri geldikçe dipnotta ne anlamda kullanıldığı gösterilecektir. Bu konuda daha fazla bilgi için bkz. A.G.C. Savvides, "Agarēnoi, Ismaēlitai and Sarakēnoi in Byzantine Sources", *Byzantion*, 67 (1997), s. 89–96.

⁶⁷⁷ İznik

1346/6854, 14. indiksiyon, 19 Mayıs, Cuma

10 (V) 6854 yılında Anna Palaiologina ve oğlu Efendi İoannes Palaiologos'un imparatorluğu döneminde, Efendi İoannes Aprēnos'un patrik olduğu sırada, Mayıs ayının 19'unda, Cuma günü, gece, Ayasofya⁶⁷⁸ kilisesinin doğu kısmı yani söz konusu yapının kubbesinin üçte birlik kısmı ile bir Apsis'i; ayrıca muhteşem Ambon bölümü ve Kutsal Bēma⁶⁷⁹ bölümü ve bütün kutsal ikonları mahvoldu.

(A) 6854 yılında, Ayasofya'nın sunak odasındaki Apsis İoannes Aprēnos'un patrikliği sırasında yıkıldı.

1346/6855, 15. indiksiyon, 6 Ekim, Cuma

11 (V) 6855 yılı, 6 Ekim, Cuma günü apsisli kilise onarıldı.

1349/6857, 2. indiksiyon, 5 Mart, Perşembe

12 (V) 6857 yılı, 15. indiksiyonda, Efendi İoannes Kantakouzenos'un imparatorluğu döneminde, 5 Mart, Perşembe günü bütün Roma donanması battı ve Lâtinler içi boş gemileri Galata'ya götürdüler. O vakit Phakeōlatos⁶⁸⁰ da hayattaydı.

1354/6862, 7. indiksiyon, 2 Mart

13 (V) 6862 yılı, 7. indiksiyonda, 2 Mart, Ortodoksluğun [**Pazar**] gecesi, Efendi İoannes Kantakouzenos'un imparatorluğu döneminde, büyük bir deprem oldu, o vakit Kallioupolis [**Gelibolu**] surları ve çevresi yıkıldı ve kimin günahkâr olduğunu bilen Tanrı tarafından Agarenlere [**Agarēnoi**] teslim edildiler.

(A) 6862 yılında, Efendi İoannes Kantakouzenos'un imparatorluğu sırasında, Ortodoksluğun Pazar gecesi büyük bir deprem oldu, o zaman Kallioupolis'in surları da yıkıldı.

Eylül 1361- Ağustos 1362/6870, 15. indiksiyon

14 (V) 6870 yılı, 15. indiksiyonda, Efendi İoannes Palaiologos'un imparatorluğu döneminde Eylül ayında başlayan büyük bir Veba salgını oldu ve bir yıl devam etti.

---

⁶⁷⁸ Ayasofya

⁶⁷⁹ Presbyterium veya İkonastasis duvarı; Ortodoks kiliselerde kutsal mekânı halkın ibadet yaptığı yerden ayıran duvar.

⁶⁸⁰ Phakeōlatos hakkında çok az bilgi vardır. 1346-47'de Donanma komutanı olduğu ve Kantakouzenos'un muhalifi olduğu bilgisinin dışında Kısa Kroniklerdeki bilgiye göre de Anna Palaiologina tarafından 1345-46 depreminden sonra yıkılan Ayasofya'nın Apsis'ini onarması için görevlendirdiği biliniyor. Bkz. E. Trapp, *PLP*, No: 29559.

(A) 6870 yılında Eylül ayında başlayıp Ağustos'a kadar devam eden büyük bir Veba salgını oldu.

1362/6870, 15. indiksiyon, Mart

15 (V) Aynı yılın ortalarına doğru, Mart ayında, Orhan da öldü.

Eylül 1363-Ağustos 1364/6872, 2. indiksiyon

16 (V) Ardından gelen 2. indiksiyon'da Patrik Efendi Kallistos elçi⁶⁸¹ olarak Sırbistan'a gitti ve orada öldü ve kilisenin önde gelenleri de onunla birlikte telef oldular.

(A) İki yıl sonra Patrik Efendi Kallistos Sırbistan'a gitti ve orada öldü.

12 Ağustos-Ekim 1376/6884-6885, 14. 15. indiksiyon

17 (V) 6884 yılı, 14. indiksiyonda, genç İmparator Efendi Andronikos Pēgē⁶⁸² Kapısı'ndan Konstantinopolis'e girdi, 12 Ağustos'ta. [O] kenti 32 gün muhasara altına almıştı.

(A) 6884 yılında babasına karşı ayaklanarak kaçmış olan İmparator Andronikos Palaiologos, Emir Murad beyin Türklerinin yardımıyla Konstantinopolis'e girdi ve Ekim ayında babası İoannes Palaiologos ile erkek kardeşleri Despot Manuel ve Despot Theodoros'u en güvenli zindan [olan] Anemas Kulesine⁶⁸³ koydu.

1377/6886, 1. indiksiyon, 18 Ekim, Pazar

18 (V) Ve 18 Ekim, 1. indiksiyonda, [imparator] taç giydi, Pazar günü.

1379/6887, 2. indiksiyon, 1 Temmuz, Cuma.

19 (V) 2. indiksiyon, 6887 yılı, 1 Temmuz Cuma günü onun [Andronikos'un]

---

⁶⁸¹ Burada kullanılan Apokrisiarios unvanı Bizans'ta İmparatorun elçi olarak gönderdiği heyetin başı, haber getiren elçiler için kullanılır. Bkz. Paul Magdalino "Apokrisiarios", *ODB*, c. I, s. 136.

⁶⁸² Bugün Silivri Kapı olarak da bilinen İstanbul'un 55 kapısından biri. Türkçe'de "Balıklı" olarak da bilinen ve antik devirden beri kutsal bir ayazmanın bulunduğu su kaynağından gelen adı (Pēgē: su kaynağı, pınar) buradaki sur kapısına adını vermiştir.

⁶⁸³ Bugün Karagümrük sınırları içinde Blachernai Sarayı'nın bir parçası olarak Haliç surlarına bitişik olarak inşa edilmiştir. Bizans devrinden günümüze kalan en büyük yapı sitelerinden biridir. Genellikle üst mevkilerdeki kişiler için hapisane olarak kullanıldığı bilinmektedir.

babası, İmparator Efendi İoannes Palaiologos ile öz kardeşi İmparator Efendi Manuel Palaiologos Charisiou Kapısı'ndan Şehre girdi ve orada egemen oldu. O [Andronikos], 2 yıl 10 ay ve 20 gün boyunca Şehir'de hüküm sürdüktan sonra Galata'ya geçti.

(A) Onlar [İoannes ve Manuel Palaiologos] üç yıl sonra hapisten mucizevî bir biçimde dışarı çıktılar ve Anadolu'ya geçtiler ve sonra adı geçen Emir'in yardımıyla geri dönerek 1 Temmuz, 6887 yılında Şehre girdiler. Fakat İmparator Andronikos kaçarak Galata'ya geçti.

1385/6893, 8. indiksiyon, 28 Haziran, Çarşamba

20 (V) Bu İmparator Andronikos 6893 yılı, 8. indiksiyonda, 28 Haziran, Çarşamba günü vefat etti ve Pantokratör İsa Manastırı'na⁶⁸⁴ defnedildi.

(A) O [Andronikos] Selymbria'ya⁶⁸⁵ gittikten sonra babasına karşı savaşmaya devam etmekteydi. Melitiada⁶⁸⁶ denilen kent yakınlarındaki yerde askerleriyle birlikte babasına karşı yürüdü; yenilerek Selymbria'ya geri çekildi ve birkaç gün sonra hastalanarak kısa bir süre sonra öldü. Ve onu 6893 yılının [2]8 Haziran'ında Konstantinopolis'deki Pantokratör İsa Manastırı'na defnettiler.

1390/6898, 13. indiksiyon, 14 Nisan, Perşembe

21 (V) 6898 yılı, 13. indiksiyonda, Aziz Thomas haftasının Perşembe günü İmparator Efendi Andronikos'un genç oğlu İmparator Efendi İoannes Charisiou Kapısı'ndan⁶⁸⁷ Şehre girdi, 14 Nisan'da, ve 5 ay 3 gün iktidarı elinde tuttu.

(A) 6898 yılında adı geçen İmparator Efendi Andronikos'un oğlu karayoluyla Cenova'dan gelen ve Emir Bayezid'ten yardım ve yanına ordusunu alan genç Efendi İoannes Konstantinopolis'e girdi, 14 Nisan'da, Bunun üzerine onun büyükbabası

---

⁶⁸⁴ İstanbul'da Pantokrator Kilisesi veya Zeyrek Kilise Camii olarak da bilinen yapı esasen bir Manastır olarak Ioannēs II. Komnenos zamanında 1136'da inşaatı tamamlanmıştır. Kilise Manastır sitesinin bir parçasıdır. Bugün halen ayakta olan yapı Osmanlı devrinde camiye çevrilen kiliselerdendir.

⁶⁸⁵ Silivri

⁶⁸⁶ Melitiada, Marmara'nın Trakya bölgesinde bir yer ismi. Bugünkü yerini tespit edemedik.

⁶⁸⁷ Bugün Edirne Kapı olarak bilinen Edirne yoluna çıktığı için Bizans devrinde Adrianopolis kapısı olarak da kullanılan sur kapılarından biri.

olan İmparator, oğlu Efendi Manuel ile birlikte Altın Kapı'nın⁶⁸⁸ yanındaki, torunu ve Galatalılar tarafından kuşatılmış kaleye girdi. Adı geçen İmparator Efendi Manuel'in limanda hazır bekleyen kadirga ile doğrudan Rodos'a, Şövalyelere doğru denize açıldı.

Ağustos- 17 Eylül 1390, Cumartesi/6898-6899, 13.-14. indiksiyon

22 (V) 6899 yılı, 14. indiksiyonda, 17 Eylül'de, Cumartesi günü, İmparator Efendi Manuel Palaiologos yanında bulunan piyade birliği ve birkaç süvari ile birlikte Altın Kapı'nın yanındaki kaleden çıktı ve yeğenini kovup Konstantinopolis'i aldı.

(A) Aynı yılın Ağustos ayında İmparator Efendi Manuel iki Rodos, Lemnos⁶⁸⁹ ve Christoupolis⁶⁹⁰ kadirgası, kendi mahiyeti ve daha başka küçük gemilerle geri geldi. Rodos Şövalyeleri hariç tüm donanma Altınkapı'da karaya çıktığında İmparator Efendi İoannes kaçarak Şehir'den ayrıldı ve Şehri tekrar İmparator Efendi Manuel devraldı.

1391/6899, 14. indiksiyon, 15-16 Şubat

23 (V) 6899 yılı, 14. indiksiyonda, Kutsal Perhiz'in⁶⁹¹ 2. haftasının Perşembe günü merhum İmparator Efendi İoannes Palaiologos vefat etti ve Hodēgētria Manastırı'na⁶⁹² defnedildi, 16 Şubat'ta.

---

⁶⁸⁸ İstanbul sur kapılarından en önemlilerinden biridir ve Yıldızlı Kapı olarak da bilinir. Kara surlarının en güney ucunda bulunur. İmparatorluğun zafer kutlamaları ve önemli günlerde kullanılan kapı Bizans devrinde nadir mermerler ve heykellerle süslüdür. II. Mehmed devrinde Yedikule surlarıyla birleştirilerek bu surlara dâhil olmuştur. Bkz. Cyril Mango "Golden Gate", *ODB*, c. II, s. 858-59.

⁶⁸⁹ Limni Adası

⁶⁹⁰ Kavala/Yunanistan

⁶⁹¹ Noel veya Paskalya'dan önceki oruç tutulan 40 gün.

⁶⁹² Bugünkü Cankurtaran bölgesinde yer alan Hodēgētria Manastırı ve Ayazması, orta ve geç Bizans döneminde Konstantinopolis'in en önemli ibadet yerlerinden biriydi. Manastırın yapım tarihini 9.yy'dan öncelere götüren bir takım iddialar mevcutsa da bunu kanıtlayan somut bir veri yoktur. 12.yy'da Palaiologos Hanedanı'nın bir üyesince onartıldığı bilinmektedir. Manastırın orijinal ismi olan "Hodēgōn" Yunanca "önderler, öncüler, liderler" gibi anlamlar içeriyor. İsim manastırda bulunan ayazmayı ziyarete gelen ve şifa bulmayı umut eden kör hacıları buraya getiren keşişlerden dolayı konmuştu. Söz konusu ayazmadan

(A) Yüce İmparator merhum Efendi İoannes Palaiologos, Sultan'ın kalenin yıkılmasını emretmesiyle Altın Kapı'nın kenarındaki kaleden çıktı. Bunun yıkılmasından hemen sonra aşağı yukarı aynı günde imparatorun kuşatıldığı burç düştü ve imparator da vefat etti. Bu hadise 6899 yılının 16 Şubat'ında meydana geldi. Ve O [İmparator] Hodēgētria Manastırı'na defnedildi. Daha sonra oğlu İmparator Efendi Manuel hükmediyordu.

1383/6811, 6. indiksiyon 15 Haziran

24 (V) 6891 yılı, 6. indiksiyonda, 15 Haziran'da keşiş ismi İōsaph olan İmparator Efendi İoannes Kantakouzenos, Morea'da⁶⁹³ vefat etti ve orada defnedildi. Birkaç gün evvel orada İmparator Matthaios⁶⁹⁴ da öldü.

III

(Sadece A Nüshası)

1395/6903, 3. indiksiyon, Haziran (?)

25 6903 yılında, Haziran ayında daha önce adı geçen Türklerin saygısız [sultanı] Bayezid, ona [Manuel'e] karşı çok şiddetli bir savaşa başladı. Büyük Pers satrapı Timur'un Anadolu'dan gelerek Bayezid'i yenip tutsak alana kadar bu savaş yaklaşık 8 yıl boyunca son derece şiddetli bir biçimde devam etti. Ağustos ayında, 10. indiksiyonda, dindar İmparator Efendi Manuel'in Batı'da bulunduğu sırada Pers satrapı Timur Bayezid'in boyunduruğu altındaki Anadolu bölgesini yağma ederek, yakıp yıktı.

10 Aralık 1399- 9 Haziran 1403/6908-6911, 8.-11. indiksiyon

26 6908 yılındaki savaşın ortasında Hristiyan krallarla müttefiklik yapmak ve onlardan yardım talep etmek amacıyla yeğeni İmparator Efendi İoannes ile arasında önce barış daha sonrasında bir müttefiklik anlaşmasına vardı ve onu geri

---

sonraki dönemlerde çok ender olarak söz edilir olmuştur ki bunun nedeni ya ayazmanın kaynağının kurumuş olması ya da herhangi bir nedenle kaybolmuş olma olasılığı olabileceği gibi, ayazmanın şifa verici yanının azalması ile gözden düşmesi de olabilir. Sonraki dönemlerde iyileştirici güç ayazmadan, kilisede bulunan Meryem Ana ikonuna geçince ayazmadan da daha az söz edilir olma olasılığı akla yakın gözükmektedir. Bu tarihten sonra manastırın adı değişmiş ve “yol gösterici Meryem” anlamına gelen “Hodēgētria” olarak anılmaya başlanmıştır.

⁶⁹³ Mora

⁶⁹⁴ Matthaios Kantakouzenos

dönene kadar İmparator olarak başta kalması için Konstantinopolis’de bırakarak yola çıktı.

1403/6911, 11. indiksiyon, 9 Haziran

27 [Manuell] adı geçen Emir Bayezid’in bahsedilen iktidarının dağılmasından sonra 6911 yılı Haziran ayında [Şehre] geri geldi ve Thessalonike’yi⁶⁹⁵ yeğenine burada idarecilik yapması için verdi, kendisi ise bu imparatorun gökyüzünün kralının [Tanrı’nın] onu kendi krallığına aldığı tarihe kadar birinci imparatordu, o ebediyen şerefle anılsın. Amin.

1425/6933, 3. indiksiyon, 21 Temmuz

28 Vefat edip dünya öbür dünyaya geçen, tanrısal ve melek suretli keşiş kıyafetli ve Matthaios adını alan, merhum İmparator Efendi Manuel Palaiologos’un kutsal naaşı imparatorluğa ait kutsal Pantokratör İsa Manastırı’nda defnedildi, 6933 yılı, 21 Temmuz’da, 3. indiksiyonda.

1435/6943, 13. indiksiyon, Haziran

29 6943 yılının Haziran ayında imparatorun oğlu ve Morea Despotu olan Theodoros altınla kaplı⁶⁹⁶ oldukça değerli bir nesneyi, İmparator baba ve annesinin [hatıra] stelini, imparatorun mezarının yakınına diktirdi. Theodoros’un bu steli diktirebilmek için dört nomisma harcadığı rivayet edilir.

KRONİK-9

Kısmî Kronik

I

1315/6824, 14. indiksiyon, 29 Eylül

1 6824 yılı, 29 Eylül’de büyük bir deprem oldu.

1320/ 6829, 4. indiksiyon, 12 Ekim, Pazar

2 6829 yılı, 12 Ekim, Pazar günü, Andronikos’un oğlu İmparator Michael Palaiologos öldü.

1321/6829, 4. indiksiyon, 20 Nisan

3 Aynı yıl, 20 Nisan’da, İmparator Andronikos dedesinden kaçarak [Şehir’den] ayrıldı.

1321/6830, 5. indiksiyon, 24 Aralık

4 6830 yılı, 24 Aralık’ta, o [Andronikos] büyük bir ordu desteğiyle Şehre

---

⁶⁹⁵ Selanik

⁶⁹⁶ Yunanca aslı Χρυσοκλαδάρικον (Chrysokladarikon). Altınla kaplanmış mezar steli.

geldi.

1322/ 6830, 5. indikasyon, 17 Temmuz

5 Aynı yıl, 17 Temmuz'da, imparatorlar barış yaptılar.

1328/6836, 11. indikasyon, 24 Mayıs, Salı

6 6836 yılının, [2]4 Mayıs, Salı günü, İmparator Andronikos Şehri aldı.

1333/ 6841, 1. indikasyon, 14 Mayıs

7 6841 yılı, 14 Mayıs'ta, Güneş tutulması oldu.

1341/ 6849, 9. indikasyon, 14 Haziran

8 6849 yılı, 17 Haziran'da, İmparator Andronikos Palaiologos vefat etti.

1341/6850, 10. indikasyon, 19 Kasım, Pazartesi

9 6850 yılı, 19 Kasım, Pazartesi günü, <onun oğlu İoannes> imparator olarak taç giydi. O [İoannes] 6840'ta, 17 Temmuz'da doğmuştu.

1343/6852, 12. indikasyon, 18 Ekim

10 6852 yılı, <18> Ekim'de, o kadar büyük bir deprem oldu ki, deniz Stauros⁶⁹⁷, a kadar yükseldi.

1345/6853, 13. indikasyon, 11-12 Haziran

11 6853 yılı, 11 Temmuz'da. megas douks [Apokaukos] katledildi. Ertesi gün 180 arhont katledildi.

1347/6855, 15. indikasyon, 3 Şubat, Cumartesi

12 6854 yılı, 3 Şubat, Cumartesi günü, İmparator İoannes Kantakouzenos Phakeolatos⁶⁹⁸, un yardımıyla, Altın Kapı'dan Şehre girdi.

1346/6854, 14. indikasyon, 19 Mayıs, Cuma

13 Aynı yıl, 19 Mayıs'ta, Cuma günü, gece saat 8'de, Yüce Kilise, Hagion Bēma⁶⁹⁹ Ayasofya yıkıldı, gece saat 8'de.

1354/6863, 8. indikasyon, 22 Kasım

14 6863 yılı, 21 Ocak'ta, İmparator İoannes Palaiologos, Kontoskalios⁷⁰⁰, un yardımıyla Şehre girdi.

1355/ 6864, 9. indikasyon, 2 Kasım (?)

15 6864 yılı, 2 Kasım'da, Megas Domestikos Tarchaniotēs katledildi.

---

⁶⁹⁷ Beylerbeyi semti

⁶⁹⁸ Kantakouzenos'un şehre girmesini tezgâhlayan Bizanslı amiral.

⁶⁹⁹ Vaaz kürsüsüne açılan merdivenli kapı.

⁷⁰⁰ Kontoskalios: Francesco Gattilusio olmalı. Diğer çağdaş kaynaklarca doğrulanmasa da şehre onun yardımıyla girdiği hakkında Schreiner da Francesco I. Gattilusio olarak çevirmiştir.

1363/6871, 1. indiksiyon, 20 Temmuz

16 6871 yılı, 20 Temmuz'da, Patrik Kallistos †**zorlu/dikenli** yollardan Sırlara⁷⁰¹ † (!) doğru hareket etti ve [**orada**] öldü.

1364/6873, 3. indiksiyon, 8 Ekim

17 6872 yılı, 11 Ekim'de, Theophilos yeniden patrikliğe yükseldi.

1365/6874, 4. indiksiyon, Kasım-Aralık (yaklaşık)

18 6874 yılında İmparator İoannes Macaristan'a hareket etti.

1366/6875, 5. indiksiyon, 2 (veya 4) Eylül

19 6875 yılı, 2 Eylül'de, Kont Savoyen Şehre ulaştı.

1366/6875, 5. indiksiyon, Ekim

20 Aynı yıl, 11 Ekim'de, [**Kont Savoyen**] Mesēmbria⁷⁰² kentine gitti.

Bahar- Ekim 1367/6875-6876, 5.-6.indiksiyon,

21 Kışı geçirdikten sonra imparatorlarla birlikte Paskalya Haftası sırasında Şehre döndü, <9 Ekim>, Cuma günü, bizim Papa'ya [**gönderdiğimiz**] elçiler ile birlikte gelerek ***

1368/6877, 7. indiksiyon, 24 Eylül, Pazar

22 6877 yılı, 2<4> Eylül, Pazar günü Hipodrom'da *** ve Papa'nın mektupları okundu.

1371/6880, 10.indiksiyon, 28 Ekim-5 Aralık

23 6880 yılı, 28 Ekim'de, İmparator İoannes Şehre ulaştı, ve 5 Aralık'ta Glabas, İoannes Asanes, Manuel Bryenēs, panhypersebastos Tzambلاكos ve Agalos gibi ileri gelenleri tutukladılar.

1373/6881, 11. indiksiyon, Cuma

24 6881 yılı, 6 Mayıs'ta, Cuma günü, İmparator Andronikos Palaiologos kendi babasından kaçarak ayrıldı ve <. > ay ve 10 günden beri o da kendi babasından kaçan Murad'ın oğlu İsmail Çelebi ile birleşti. Bundan dolayı İmparator İoannes öfkelenerek Murad ile birleşti ve onu büyük ordusuyla beraber *** Şehir üzerinden Anadolu'dan Batı'ya doğru geçirdi.

1373/6881, 11. indiksiyon, 25 Mayıs, Çarşamba

25 Yine aynı Mayıs'ın 25'inde, Çarşamba günü, İsa kutsal Perşembe'si savaş oldu ve çok yüce İmparator Andronikos Palaiologos savaştı. Fakat [**Androikos'a**]

---

⁷⁰¹ Asıl metinde ek yapılan şu kısmın tercümesinden emin değiliz: † τριβ□λη τριβου□
Σ□ρβου□ †

⁷⁰² Misivri

müttefik olan [**İsmail**] Çelebi'nin adamları mutlak yenilgiye uğradılar. 500 Türk öldü. Pek çoğu onun elinden [**öldü**]. <..> Romalı öldü ve 1700'ü canlı [**olarak**] tutuklandılar.

1373/6881, 11. indiksiyon, 30 Mayıs

26 Bu Mayıs ayı 30'unda İmparator Andronikos savaşmayı bırakarak gece saat 11 civarında Anthyros kalesinde babasına boyun eğdi.[**Babası**] onu, karısı Maria ile beraber hapse kapattı.

Bilinmeyen Tarih

27 Yıl † 15 † Ağustos'ta <. .> İmparatorun iki kızı siyah himation⁷⁰³ giydiler.

1373/6882, 11. indiksiyon, 12 Eylül

28 6882 yılı, 11 Eylül'de, oğlunu Lemnos Adası'na sürgüne gönderdi.

1373/6882, 12. indiksiyon, 25 Eylül

29 Bu ayın 25'inde Manuel'i Aetos Sarayı'nda ortak imparator ilan etti.

1373/6882, 12. indiksiyon, 29 Eylül

30 29 Eylül'de Murad, oğlu Savcı Bey'i Didymoteichon şehrinde yakaladı ve onu kör etti. Ayrıca onunla birlikte olan herkesi öldürdü.

1376/6884, 14. indiksiyon, Temmuz (yaklaşık)

31 6884 yılında gözleri gören Andronikos Kauleas Manastırı hapisanesinden karısı ve oğluyla birlikte, Şehir'den Galata'ya kaçtı.

1376/6884, 14. indiksiyon, 12-14 Ağustos

32 Aynı yıl, 12 Ağustos, Salı günü, [**Andronikos**] Ksylokerkēs Kapısı'ndan girdi ve Şehir'de Cenevizlilerle Romalılar üç gün savaştı, ve 160 Cenevizli yere serildi.

Eylül 1376 –Ağustos 1377/ 6885, 15. indiksiyon,

33 6885 yılında Patrik Philotheos'un anısına dua okumayı bıraktılar.

---

⁷⁰³ □μ□τιον=Himation. Antik dönem ve Roma'da tunik üstüne giyilen bir tür kolsuz manto biçiminde kıyafet iken Bizans devrinde keşişlerin ve rahibelerin giydiği siyah pamuktan yapılmış kolsuz manto biçimindeki kıyafet için kullanılmıştır. Çoğul halde kullanıldığı zaman genel anlamda giyinme anlamına da gelir. Bkz. Nancy Patterson Ševčenko "Himation", *ODB*, c.II, s. 932. Masumiyeti de simgeleyen bu kıyafet bu notta imparatorun kızkardeşlerinin manastıra çekilip rahibe olduklarını ifade etmek amacıyla kullanılır. Kısa Kroniklerde manastıra çekilen imparatorlar veya diğer şahısların sadece keşiş kıyafetleri giydiğini veya keşiş traş olduğunu yazarak manastıra çekildiklerini ifade etme biçimine sıkça rastlanır.

1377/6885, 15. indikasyon, Bahar ?

34 Aynı ayın 3'ünde Murad'tan destek alan Andronikos Anadolu'ya sığındı †arkadaşı İsmail †.

1377/6885, 15. indikasyon, Bahar?

35 Aynı ayın 11'inde aynı imparatorun kız kardeşi Maria öldü.

II

1386/6894, 9. indikasyon, 1 Ocak, Pazartesi

36 6894 yılı, 9. indikasyon'da, Hagios Basileios [haftasının] 1 Ocak, Pazartesi günü, saat 5'te tamamen karanlık tam bir Güneş tutulması oldu.

330/5838, 3. indikasyon, 11 Mayıs

37 5838 yılında büyük şehir Konstantinopolis inşa edildi.

320/ 5829, 9. indikasyon, 14 Eylül

38 İsa'nın göğe yükselmesinden sonra <onun doğumundan sonra 685 yıl> kayıp olan haç bulundu, 318 yılında.

1410/ 6918, 3. indikasyon, 15 Haziran

39 6919 yılında Musa Tatarlardan⁷⁰⁴ geldi ve 5 ay İmparator Manuel'de rehin kaldı.⁷⁰⁵

Ardından [Musa] isyan edince kardeşi Sultan Çelebi imparatorun davetiyle Üsküdar'dan karşıya geçti. [Bu ikisi] şehir kapılarının yakınında savaştılar, Musa mutlak yenilgiye uğradı ve Macaristan'a kaçtı.

1410/6918, 3. indikasyon, 15 Haziran- (?) Ağustos

40 Aynı yıl İmparator Bizyē'yi ve çevresini aldı.

Eylül 1409-Ağustos 1410/6918⁷⁰⁶, 3. indikasyon

41 Aynı yıl Patrik Efendi Mathaios ve Efendi Theodoros Kantakouzenos ve on bin insanın telefine sebep olan büyük bir Veba salgını oldu.

III

Eylül 1357-Ağustos 1358/6866, 11. indikasyon

42 6866 yılında, 11. indikasyonda, Bizyē'den tehcir gerçekleşti.

1351/ 6860, 5. indikasyon, 23 Ekim

43 6856 yılında Lâtinler Herakleia'yı aldılar.

Eylül 1379-Ağustos 1380/6888, 3. indikasyon

⁷⁰⁴ Timur'un ülkesinden

⁷⁰⁵ Burada köle edildi anlamına da gelen □δουλ□θη kelimesinin rehin tutulması olarak anlaşılması gerektiği konusunda bkz. *Kleinchroniken*, C. III, s. 397, dipnot 98.

⁷⁰⁶ Sanırız baskı hatası nedeniyle 6818 yazılmıştır. Burada düzeltme gereği duyduk.

44 6888 yılında Kyriion Paskalya oldu. Mesēmbria da yağmalandı.

1261/6769, 4. indiksiyon, 25 Temmuz

45 6769 yılında Romalılar, Franklardan Şehri Michael Palaiologos devrinde aldılar.

1408/6917, 2. indiksiyon, 22 Eylül

46 6917 yılı, 2. indiksiyon'da, 10 Eylül'de, keşiş olarak İoasaph adını alan, Efendi Andronikos'un oğlu İmparator İoannes Thessalonike'de vefat etti.

1403/6911, 11. indiksiyon, 14 Haziran'dan sonra

47 Aynı yıl, Patrik Efendi Mathaios, Ayasofya içerisinde ayın devam ederken Monembasia'dan gelen keşiş İōakeim tarafından suçlandı.

1421/6929, 14. indiksiyon, 19 Ocak

48 6929 yılında, 14. indiksiyon'da, İmparator Efendi İoannes Frank Hanımefendi Sophia ile evlendi.

1422/ 6930, 15. indiksiyon, 24 Ağustos

49 6931 yılı, 15. indiksiyon'da, <24 Ağustos, Pazartesi> günü, Aziz İoannes Theologos'un öğrencisi, Aziz Eutyche's gününde, tanrıtanımaz Murad Yüce Şehrin surlarına saldırdı. Romalılar galip geldi ve binlerce Türk öldürüldü.

*

Bilmelisin ki Efendimiz İsa Mesih'in miracından sonra havari Matthaios 8 yıl sonra İncil'i yazdı, Markos keza 10 yıl sonra, Loukas 15 yıl sonra, İoannes ise 35 yıl sonra [yazdı].

IV

1448/6956, 11. indiksiyon, Haziran

50 6956 yılında, 11. indiksiyonda, Haziran ayında aziz havariler orucu<nun> <.> günü, Müslümanlar 65 gemiyle ve ek olarak pek çok donanma ve kara gücüyle Konstantinopolis'e geldiler, ve yeni yapılmış olan ve ağır silahlarla donatılmış Blanga [mahallesindeki] tamamen başarısızlık ve kepezellikle karşılaştılar, buna ilaveten, [yeni tahkim edilmiş] kale, ve deniz ve kara güçleri ve denizde zincirle [karşılaştılar]. Daha sonra utançla amaçlarına ulaşamadıklarını gördüklerinde, Kelli[on]⁷⁰⁷, a doğru gittiler ve tamamen gözden kayboldular ve dağılmış şekilde geri döndüler.

1448/ 6956, 11. indiksiyon, (24?) Haziran

---

⁷⁰⁷ Kelli/Kilya/Chilia. Bugün Ukrayna'nın Karadeniz kıyılarında bir liman kenti.

51 Aynı yılda, <Temmuz> ayında İmparator İoannes'in kardeşi Despot Efendi Theodoros Palaiologos öldü. Ve sadık olmayanlar birkaç kişi gizli olarak değil açıkça buluştular, Theophilos Palaiologos, Bryennios Leontarēs, Sengkroula, Stratēgopoulos Skantzileres, yargıç, sekreter, ve pekçok diğerleri. O [**Theodoros**], Pantakratoras'a [**manastırına**] defnedildi.

1448/ 6956, 11. indiksiyon, Temmuz-Ağustos

52 Aynı yıl, *** ayında imparatorun kardeşi Despot Efendi Demetrios Palaiologos [**Şehre**] geldi.

V

1452/ 6960, 15. indiksiyon, 23 Mart

53 6960 yılı, 23 Mart'ta Murad'ın imansız oğlu büyük orduyla geldi ve Batı'daki Hieron'u [**Rumelihisarını**] inşa etti.

1453/ 6961, 1. indiksiyon, 4 Nisan-29 Mays

54 6961 yılı, 3 Mart'ta, O [**Mehmed**] çok büyük ordugâhıyla ve gemilerle geldi ve Şehri karadan ve denizden kuşattı ve Mayıs ayının 23(!)'ünde, Aziz Theodosia gününde, onu ele geçirdi.

KRONİK-12

I

1 Andronikos Michael Palaiologos'u, Michael yeniden bir Andronikos Palaiologos'u, Andronikos, İoannes Palaiologos'u, Kantakouzenos'un damadını, İoannes Andronikos'u, Aleksandros'un damadını döledi; o bu Andronikos'u da körleştirdi.

1376/6884, 14. indiksiyon, 12 Ağustos

2 6885 yılında o [**Andronikos**] dikkatini babasının hükümdarlığına çevirdiğinden onu iki yıl aldı.

1379/6887, 2. indiksiyon, 1 Temmuz

3 İoannes 6887 yılında imparatorluğu oğlu Andronikos'tan geri aldı.

1391/6899, 14. indiksiyon, 15 Şubat

4 6894 yılında imparatorluğunda en sofu ve en İsa dostu Efendi İoannes Palaiologos vefat etti, imparatorluğu onun oğlu Manuel devraldı.

1399/6908, 8. indiksiyon, 10 Aralık-1403/6911, 11. indiksiyon, 9 Haziran

5 Ve 6907 yılında Andronikos'un oğlu İmparator İoannes Sultan Beyazid'in teşvik ve nasihatıyla Konstantinopolis'e geldi; o bir ay boyunca imparatorluk görevini ifa etti. Daha sonra Manuel tekrar imparator olarak hüküm sürdü.

1394/6903, 3. indikasyon, Eylöl-1402/6910, 10. indikasyon, Temmuz

6 Ve 6903 yılında Bayezid Kontantinopolis'i kuşatmaya ve harbetmeye başladı ki yedi yıl [sürdü].

II

1400/6908, 8. indikasyon, 10-26 Ağustos

7 6907 yılında Pers ve İskit hükümdarı Timur onunla [ilgili vakayı] öğrendiğinde kendisine ait olan Semerkant denilen yerden hareket ederek savaş yoluyla Sebasteia'yı⁷⁰⁸ aldı ve oradaki halkı katletti. O oradaki ölülerin başlarını toplattırarak üç kule inşa etti ve bu gören herkeste büyük bir dehşet uyandırdı.

1400/6909, 9. indikasyon, yaklaşık Eylül

8 Aynı yıl o herkes tarafından Melitēnē⁷⁰⁹ olarak adlandırılan Melitias'ı da aldı.

1400/6909, 9. indikasyon, Güz

9 6908 yılında o Sarazenler'in [Sarakēnoi]⁷¹⁰ dilinde Halep, Edessa⁷¹¹ veya Beroutē⁷¹² olarak adlandırılan diğer kentlerle Sammo [Samossata]⁷¹³ ve Damaskos⁷¹⁴ kentini aldı.

1402/6910, 10. indikasyon, 28 Temmuz

10 6910 yılı, 10. indikasyonda, Galatia eyaletindeki Ankara'da büyük bir savaş patlak verdiğinde tüm milletler tarafından nefret edilen ve hilekâr olan, İsmailîlerin [İsmaîlitai] hükümdarı Bayezid, 28 Temmuz'da Pers ve İskitler'in hükümdarı Timur tarafından mutlak şekilde mağlup edildi.

Ağustos-Ekim (yaklaşık) 1402/6910-6911, 10.11. indikasyon

11a [Timur], İkonion⁷¹⁵, Lystra, Derbē'yi alarak Kappadokia'da Kaisareia⁷¹⁶, ya kadar ilerledi; o Nikaia ve Prousa'ya kadar geldi ve pek çok defa ifade ettiğim gibi bütün doğuyu yakıp yıktı. O üç önemli kulesi bulunan Prousa kentinde Bayezid'in

---

⁷⁰⁸ Sivas

⁷⁰⁹ Malatya

⁷¹⁰ Araplar

⁷¹¹ Urfa

⁷¹² Beyrut

⁷¹³ Samsat

⁷¹⁴ Şam

⁷¹⁵ Konya

⁷¹⁶ Kayseri

devlet hazinesini buldu ve 700 deveye altın, mücevher, gösterişli ve değerli taşları yükledi ve onları Bayezid'in hanımı olan, ve Mirōni ismini taşıyan Lazaros'un kızı ile birlikte kendi topraklarına götürdü.

Temmuz 1402- Yaz 1403/6910-6911, 10.-11. indiksiyon

11b Sayısız günahsız çocuğu atların ve ayakların altında çiğneyip, öldürdü ve en acı ölüme teslim etti; bazıları da suda ve ırmakta boğuldular; anneleri barbarlara teslim etmemek için, kimisini kendi elleriyle boğdu. Sayısız işkence aygıtına boyun eğen rahip ve keşişlerin haddi hesabı yoktu. Şu şekilde işkence ederlerdi; el ve ayakları başlarının arkasına ipe bağlayarak bunları uçurumdan aşağı attılar; bazıları bağladıktan sonra ağızlarını kızgın külle doldurup paralarını isteyerek ölüme gönderdiler; bazıları ise ateşte yakarak ve balık gibi boğarak, ateşte kül olarak öldüler, diğerlerini de denizin dibine attılar- Boğulanlar atların kuyruklarına bağlandılar *** ve çok büyük bir dehşet ve korku yarattılar.

1402/6911, 11. indiksiyon, Aralık

11c O, Magnesia⁷¹⁷, Thyateira⁷¹⁸, Phokaia⁷¹⁹ ve Smyrnē'ye⁷²⁰ kadar ulaştığında, Smyrnē'de şiddetli bir savaş oldu ve birçok rahip, keşiş ve sivil 4000 kişi kılıçtan geçirilip, öldürüldü. O onların başlarını bir yere toplatarak, **[onlardan]** iki kule inşa etti; o bunu görenlerde son derece güçlü bir korku uyandırdı.

Ağustos-Eylül yaklaşık 1402./6911- 6912, 11.12. indiksiyon

11d O bütün Ephesos'u yağma etti- bildiğimiz Ephesos yani Megas Theologos'u⁷²¹.

Ağustos-Ekim 1402/6910- 6911, 10.11. indiksiyon (?)

11e **[O]** katliamın dostu, kana susamış, kötülükle dolu, köpek Timur, Philadelphia⁷²², Laodikeia⁷²³, Perge ve Atteleia'ya⁷²⁴ kadar ulaşarak bütün Asya'yı **[yağmaladı]**

---

⁷¹⁷ Manisa

⁷¹⁸ Tire

⁷¹⁹ Foça

⁷²⁰ İzmir

⁷²¹ Ayasuluğ

⁷²² Alaşehir

⁷²³ Denizli

⁷²⁴ Antalya

1403/6911, 11. indiksiyon, 9 Mart

11f Orada, Bayezid Timur'un darbesiyle bir köpek gibi geberdiği için, o [**Timur**] artık <daha vahşi> hayvanlar kadar acımasız ve kanunsuz biri oldu. Konstantinopolis tanrının anasının arabuluculuğuyla bunların [**Osmanlıların**] kanunsuz ve kötü niyetinden kurtulmuş oldu. -Ayrıca Tanrının annesinin mükemmel biçimde yarattığı mucizeyi anlatmak isterim.

1403/6911, 11. indiksiyon, Bahar-Yaz

12 Tanrısız Bayezid'in Tabiata aykırı ölümünün ardından iki kardeş, İsa ve Kyritzēs birlikte çarpıştılar ve sayıları 5000'i bulan birçok Agarenli [**Agarēnoi**] öldü. İsa Nikomedeia'ya⁷²⁵ kaçtı ve bu kentin sakinleri tarafından kabul edilmeyince, bu defa dindar ve İsa'yı seven İmparator İoannes Palaiologos'un yanına kaçtı. Konstantinopolis'e girdikten sonra, o Roma İmparatorunun ayaklarına kapanıp, Tanrının annesinin özdeyişinin gerçekleşmesini istedi: "Zalimleri tahttan indir ve zavallıları yücelt. Açları mala ve mülke boğ, zenginleri ise yoksun bırak." Daha sonra yazılı bir talep üzerine İsa erkek kardeşi Kyritzēs ile yapılan bir barış antlaşmasından dolayı tekrar doğuya gönderildi; fakat Kyritzēs barış antlaşmasına riayet etmeyip, onu ölümcül bir öfkeyle kışkırttı. Ve bu mesele böyledir.

Eylül 1402- Haziran 1403/6911, 11. indiksiyon

13 6911 yılında İmparator Manuel Palaiologos gemiyle batı denizinde iken, Gotthia Metropoliti İakōbos öfke ve kıskançlıkla doldu ve kilise yönetimini elinde tutan Matthaios'a karşı söylenen boş sözler pek çok yanıltıcı sözü de içeriyordu. Ve kilise meclisin toplanması için yapılan çağrının ardından o imparatorun onayıyla Pantokratōr-Manastırına kapatıldı.

1403/6911, 11. indiksiyon, Haziran

14 7 Temmuzda denizin batısından İsa'yı seven, dindar Manuel geldi. Aynı tarihte Gotthia'nın en kutsal metropoliti de huzur içinde vefat etti; Gotthia metropoliti daha önce başpiskopos ile ilişkili mesele konusunda açık bir itirafta bulunarak, kıskançlık yüzünden [bu şekilde] konuştuğunu da kabul etmiştir. Artık herkes huzur ve dirlik içinde olduğu için hükümdar çok sevinçliydi ve oğlunu gebe kalmadan ve bakiree olarak doğuran her şeyin hâkimi ve yönetici Tanrının annesine teşekkür ve sitayişte bulundu.

---

⁷²⁵ İzmit

KRONİK-13

1422/6930, 15. indiksyon, 10 Haziran, Çarşamba

1 6930 yılı, 15. indiksyonda, 10 Haziran, Çarşamba günü Çarşamba öğleden sonra, Mihal Bey Konstantinopolis'i tamamen yağmaladı.

1422/6930, 15. indiksyon, Haziran, Cumartesi

2 Ve aynı ayın 20'sinde, Cumartesi günü, Emir Murad Bey de geldi, öğleden sonra saat altıda.

1422/6930, 15. indiksyon, 24 Ağustos, Pazartesi

3 Ağustos'un 24'ünde, aynı indiksyonda Konstantinopolis'de savaştı, Pazartesi günü, saat <.> öğlenin başından bütün Pazartesi öğleden sonra yani saat ikiye kadar.

1422/6931, 1. indiksyon, 6 Eylül, Pazar

4 Eylül'ün 6'sında, 1. indiksyon, 6931 yılında, Pazar günü, buradan ayrıldı, günün ilk saatinde.

1422/6931, 1. indiksyon, 30 Eylül, Çarşamba

5 Aynı indiksyonun, aynı ayının 30'unda, Çarşamba günü, saat öğleden sonra 5'te, onun [Murad'm] kardeşi Mustafopoulos⁷²⁶ Anadolu'dan geçti ve buraya [Şehre] geldi.

1422/6931, 1. indiksyon, 1 Ekim, Perşembe

6 Ve Ekim'in 1'inde, aynı indiksyonda, Perşembe günü, saat 3'te, [Mustafa] geldi ve hükümdarımıza boyun eğdi, Aziz İmparator Efendi Manuel'e.

1422/ 6931, 1. indiksyon, 1 Ekim

7 Ve aynı günde, öğleden sonra ilk saatte, hükümdarımıza yarı felç hastalığı oldu, bu Aziz İmparator Efendi Manuel'e.

1423/6931, 1 indiksyon, 4 Temmuz

8 Temmuz'un 4'ünde, aynı indiksyonda, aynı hükümdar Efendi Demetrios, Hilarion Doria ile birlikte Galata'ya geçti.

1423/6931, 1. indiksyon, 7 Temmuz

9 Aynı ayın 7'sinde, aynı indiksyonda, bu prens Demetrios, Macaristan'a doğru geçti.

1423/6932, 2. indiksyon, 14 Kasım

10 Kasım'ın 14'ünde, 2. indiksyonda, 6932 yılında, İmparator İoannes Venedik gemileriyle Phrangia'ya geçti.

1424/6932, 2. indiksyon, 20 Şubat, Pazar

---

⁷²⁶ Küçük Mustafa.

11 Şubat ayının 20'sinde, aynı indiksyonda, Pazar günü, Emir Murad Bey bizim imparator ve hükümdarlarımızla yeminli barış yaptı.

1424/6933, 3. indiksyon, 13 Eylül

12 Eylül ayının 13'ünde, 3. indiksyonda, 6933 yılında, Asprokastron'a Aziz İmparator hükümdarımız Efendi İoannes'i almak için iki kadırğa geldi.

1424/6933, 3. indiksyon, 1 Kasım

13 Ve Kasım'ın 1'inde, aynı indiksyonda, bunların ardından bizim adı geçen hükümdarımız, İmparator Efendi İoannes, evine geldi.

1425/6933, 3. indiksyon, 21 Temmuz

14 Temmuz'un 21'inde, aynı indiksyonda, Cumartesi günü, günün ilk saatinde, bizim dindar imparatorumuz Manuel bahtiyar öldü, ki o keşiş elbisesi giyip adını Matthaios olarak değiştirmişti. Ve aynı gün saygınlıkla ve Tanrı'nın ve İsa'nın muhteşem imparatorluk Pantokratör Manastırı'na defnedildi.

KRONİK-22

1221/6730, 10 indiksyon, Kasım- 1254/6763, 13. indiksyon, 3 Kasım

1 Anadolu'da Laskaris'in ardından, kızı Eirēnē'nin kocası onun [Laskaris'in] damadı, İoannes Doukas Vatatzes, 32 yıl, 1<1> ay.

1254/6763, 13. indiksyon, 3 Kasım-1258/6766, 1 indiksyon, 16 Ağustos

2 Ve onun ardından oğlu, Theodoros Laskaris, 4 yıl. Bunun oğlu İoannes'i [Michael] Palaiologos kör etti..

1261/6769, 4. indiksyon, 25 Temmuz

3 Michael Komnenos Palaiologos, 24 yıl. Hükümdarlığının üçüncü yılında Kontantinopolis Romalılar tarafından fethedildi, 6768 yılı, 25 Temmuz, 4. indiksyonda.

1282/6791, 11. indiksyon, 11 Aralık

4 Michael Komnenos Palaiologos 6791 yılı, 11. indiksyon, 11 Aralık'ta öldü.

1282/6791, 11. indiksyon, 11 Aralık- 1328/6836, 11. indiksyon, 24 Mayıs

5 Andronikos Komnenos Palaiologos <. > yıl.

1294/6802, 7. indiksyon, 21 Mayıs-1320/6829, 4. indiksyon, 12 Ekim

6 Oğlu, Michael Komnenos Palaiologos <. > yıl.

1328/6836, 11. indiksyon, 24 Mayıs-1341/6849, 9. indiksyon, 15 Haziran

- 7 Andronikos Palaiologos, onun oğlu, kudretli ve en büyük komutan.⁷²⁷
1341/6849, 9. indiksiyon, 15 Haziran- 1391/6899, 14. indiksiyon, 15 Şubat
- 8 Ve onun ardından oğlu, İoannes Palaiologos Megas Domestikos İoannes Kantakouzenos'u tek kızı Helenē ile evlendirdi.
1347/6855, 15. indiksiyon, 3 Şubat
- 9 Ve kâfi miktarda uzun bir zaman geçtikten sonra damadı, İoannes Kantakouzenos imparatorluğu eline eline geçirir ve 8 yıl hüküm sürer.
1353/6861, 6. indiksiyon, Bahar
- 10 O oğlu Matthaios'u imparatorlukla taçlandırdı.
1353/6861, 6. indiksiyon, Mart (?)
- 11 Fakat Palaiologos Samothrakē'ye⁷²⁸ kaçtı.
1354/6863, 8. indiksiyon, 22 Kasım
- 12 Daha sonra o Vayia yortusu günü⁷²⁹ bir Triērēs⁷³⁰ ile kente gizlice girdi ve tekrar imparatorluğu aldı. Fakat o Kantakouzenos'u tahttan indirdi ve onu Mangana Manastırı'na keşiş olarak yerleştirdi ve onun ismini keşiş İōasaph olarak değiştirdi.
1350/6858, 2. indiksiyon, Yaz (?)
- 13 Dört oğlu — Andronikos, Manuel, Michael ve Theodoros — olan İoannes Palaiologos Andronikos'u imparator ilan etti, Manuel'e ise despot unvanı bağışladı.
1373/6881, 11. indiksiyon, 30 Mayıs
- 14 Onlar bir müddet sonra birbirlerine baş kaldırıncaya babası oğlu Andronikos'u yakaladı ve onu kör etti ve onu hapsedi.
1376/6884, 14. indiksiyon, Temmuz (yaklaşık)
- 15 Fakat o hapisten firar ederek, kaçtı ve Galata'ya geldi. Cenovalılar onu kabul ederek, onu müstakbel iktidar olarak desteklediler.
1376/6884, 14. indiksiyon, 12 Ağustos
- 16 6884 yılı, Temmuz ayında onlar onu gizlice Şehre getirdiler.
1376/6885, 15. indiksiyon, Ekim
- 17 Ve imparatorluğu ele geçirdikten sonra babası ve annesini hapse kapattı, ve aynı şekilde imparatorluğunu elinden alan Despot Manuel'i ve kardeşi Theodoros ile

---

⁷²⁷ Burada, P. Schriener çeviri yorum yaparak “birçok beylik ya da liderle anlaşma yaptı” şeklinde çevirmiştir. Ancak biz böyle bir anlam çıkartamadık.

⁷²⁸ Semadirek adası

⁷²⁹ Yunan Ortodokslarında Paskalya haftasının başladığı Pazar günü kutlanan yortudur. Yunanca metinlerde □ □μ□ρα τ□ν Βα□ων veya □ Κυριακ□ τ□ν Βα□ων olarak yazılır.

⁷³⁰ Τρίηρης: Üç sıra kürekli savaş gemisi.

birlikte daha sert koşullarda hapsetti.

1373/6882, 12. indiksiyon, 11-15 Kasım

18 Bu Őartlarda, Trabzon'a gelen ve burasını alamadan geri d6nen kardeş Michael, Despot Dobrotiĉ'in damadı oldu.

Eyl6l 1376- Ağustos 1377/6885, 15. indiksiyon

19 Ve kayın biraderi olan Terter6s isimli biri tarafından 6ld6r6ld6

1379/6887, 2. indiksiyon, 1 Temmuz

20 İki yıl sonra, İoannes Palaiologos ve oğulları, İmparator Efendi Manuel ve Efendi Theodoros, kaĉtıkları zaman onlar Orhan'ın oğlu Sultan Murad'ın yanına sığındılar. Ve kısa bir s6re sonra onlar [**tekrar**] imparatorluğu ele geĉirdiler. Ancak Andronikos, hanımı Maria, b6y6kbabası Kantakouzenos ve annesi Helen6'yı alarak Galata'ya geldi.

1381/6889, 4. indiksiyon, Mayıs

21 Ve kısa bir s6re sonra, Kantakouzenos'un Şehre d6nd6ę6 bir sırada, bir barış antlaşması imzalandı.

1392/6900, 15. indiksiyon, 20 Temmuz (?) (sonra)

22 Fakat hanemfendi Helen6 rahibe oldu ve Hyponom6 ismini alıp, Martha'nın rahibe manastırına gitti.

1425/6933, 3. indiksiyon, 21 Temmuz

23 Manuel Palaiologos imparatorluğun sahibi oldu. O uzun bir zaman imparator kaldı ve 105 yaşında (!) 6ld6. Onun tek g6zli, doğuştan zeki, Sırbistanlı Helen6 isimli bir hanımı ile altı oğlu vardı: İoannes, Theodoros, Konstantinos, Dragas6s, Demetrios, Thomas ve c6zzamlı Andronikos.

1415/6923, 8. indiksiyon, 29 Mart – 2 Mayıs

24 Bu Manuel (uzun zaman 6nce tahrip edilen) Heksamilion'u⁷³¹ inşa etti ve

---

⁷³¹ İlk defa 3.y6zyılda Mora Yarımadası'nı kuzeyden gelen saldırılara karşı koruma amacıyla yapıldığı bilinen surlar, Mora Yarımadası ile Kara Yunanistan'ını Saronikos k6rfezinden Korinthos k6rfezine kadar uzanarak birbirinen ayırarak Mora'yı bir ada haline getirmektedir. B6ylelikle yarımadanın savunması kolaylaşmıştır. II. Manuel Palaiologos 1415'te Mora'yı T6rk akıncılarına karşı korunaklı hale getirmek iĉin yeniden inşa ettirir. Roma mili ile "Altımil" anlamına gelen adı, Osmanlı kaynaklarında "Germe Berzahı" olarak da bilinir. Toplam uzunluğu en kısa yerde 7028 metre en uzun yerde 7760 metredir. 6zerinde 153 tane kule bulunduğu bilinen surların bug6n ĉok az sayıda kalıntıları mevcuttur. Bkz. Timothy E. Gregory "Hexamilion", *ODB*, c. II, s. 927-28; Ayrıca bkz. J.W. Barker, "On

bütün Morea'yı idaresi altına aldı.

1430/6938, 8. indiksiyon, 17 Temmuz

25 Ve o daha önce Papa'nın elinde bulunan Glarentza'yı⁷³² savaşta yoluyla bu kenti tahrip etti.

Eylül 1394-Temmuz 1402/6903-6910, 3-10 indiksiyon

26 O Phrangia'da bulunduğu sırada, birleşmeden ziyade şu nedenden bunlar meydana geldi: Yıldırım olarak adlandırılan Sultan Bayezid [**kuvvetleri ile birlikte**] ilerleyerek, hükmettiği toprakları üzerinde yayıldı ve Konstantinopolis'i 9 yıl muhasara altına aldı; öyle ki Mouzourion⁷³³ Buğdayı 100 Aspron'a⁷³⁴ mal olsa da, yine de aranıp bulunamadı.

1399/6908, 8. indiksiyon, 10 Aralık

27 İmparator bu açıklıkla yüzleştiği zaman, imparatoriçe ile ileri gelenlerin bir bölümünü ve eşrafını alarak kilise birliği maksadıyla <değil>, daha ziyade kente yardım bulmak maksadıyla Phrangia'ya giden bir Triērēs'e bindi; kardeşi Andronikos'u (!) hükümdar olarak Şehir'de bıraktı.

1402/6910, 10. indiksiyon, Bahar-Yaz

---

the Chronology of the Activities of Manuil II. Paleologus in the Peloponnesus in 1415" *BZ*, 55 (1962), s. 39-55.

⁷³² Glarentza. Bugünkü adı Κυλλήνη=Kyllēnē. Mora Yarımadasının kuzeybatısında Pyrgos şehrine bağlı bir limandır. 14.yüzyıl boyunca Katalan Achaia Prensiği egemenliğinde kalan kale 1460'ta Osmanlı egemenliğine girmiş, bugün sadece kalıntıları mevcuttur. Bkz. R.L. Wolff- H.W. Hazard, "The Later Crusades" *A History of the Crusades*, ed. K.M. Setton, Londra 1969, C.II, s. 249-273.

⁷³³ Mouzourion fiyat karşılığı bu devirlerde aşağı yukarı 100 asper (aspron) tutmaktadır. Bizans'ta resmi para ve ölçülerin değerlerine dair tablolar için bkz. Eric Schilbach, *Byzantinische metrologie*, München 1970, 266-272; Ayrıca bkz *The Economic History of Byzantium, From the Seventh through the Fifteenth Century*, ed. Angeliki Laiou, Dumbarton Oaks Studies, Washington 2002, s. 815-878.

⁷³⁴ Asper, 12.yüzyıldan 17.yüzyıla kadar Akdeniz ticaretinde sıkça kullanılmış madeni paralardan biridir. Yunanca άσπρον=beyaz anlamına gelen gümüş madeninden yapılmış olan bu madeni para başka medeniyetlerde de karşılığını bulmuştur. Osmanlı'da da "akçe"nin beyaz anlamı nedeniyle bu sözcükten türediği zannedilmektedir. Ayrıca Batı'da da aynı anlama gelen kullanımları görülür. Bkz. Philip Grierson "Asper", *ODB*, c. I, s. 211.

28 Şehir'deki insanlar açlıktan ölürlen, halk kaçtı. İleri gelenlerden bazıları Şehrin anahtarını aldılar ve Şehri teslim etmek için Sultan'ın yanına Kotyaeion'a⁷³⁵ doğru yola çıktılar.

1402/6910, 10. indiksiyon, 28 Temmuz

29 Pers hükümdarı kuvvetleriyle gelerek Bayezid ile savaşa tutuştu ve onu Sebasteia'da büyük yenilgiye uğrattı ve Bayezid'i canlı aldı ve Anadolu'yu da aldı ve onu yağmaladı, 6904 yılı, 4. indiksiyonda, 6 Aralık, Cuma günü.

1403/6911, 11. indiksiyon, Haziran

30 Şehin anahtarını alan ileri gelenler keyifle geri döndüler. [Onlar] İmparator Manuel'e bildirdiler; [Manuel] Phranga'dan geri döndü ve kentte imparatorluğu tekrar devraldı. Andronikos'u (!) ise despot olarak Thessalonike'ye gönderdi. Ve orada çocuksuz öldü.

1421/6929, 14. indiksiyon, 19 Ocak

31 <Babası henüz hayattayken imparatorluk> tacını takan Manuel oğlu İoannes'e imparatorluk tacını giydirdi, 6924 yılı, 10 indiksiyonda, 21 Mayıs'ta.

1408/6917, 2. indiksiyon, 22 Eylül'den sonra

32 Andronikos öldüğünde (!), İmparator Manuel en küçük oğlu cüzamlı Andronikos'u Thessalonike'ye gönderdi.

1423/6932, 2. indiksiyon, 13 Eylül

33 Ve bu cüzamlı, Thessalonike'yi 20.000 Venedik Flori'e Venediklilere satıp, oradan ayrıldı.

1422/6930, 15. indiksiyon, 10 Haziran- 24 Ağustos

34 İmparator Manuel'in zamanında Murad Şehir'le bir savaşa girişti ve oraya hücum etti ve hiçbir başarı sağlayamadı.

1424/6932, 2. indiksiyon, 20 Şubat

35 Fakat anlaşma yaptılar.

1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart, Çarşamba

36 Sultan Thessalonike'yi 9 yıl boyunca muhasara altına aldı ve zamanı geldiğinde, 6938 yılı, 2. indiksiyonda, <29> Mart, Megalos Kanonas'ın Çarşamba günü sabah, orasını işgal etti.

1425/6933, 3. indiksiyon, 21 Temmuz

37 İmparator Manuel bunu, yani Thessalonike'nin kaderini duyduğu zaman, o baygınlık geçirdi ve öldü.

---

⁷³⁵ Kütahya

1430/6938, 8. indiksiyon, Ocak

38 İmparator İoannes; Theodoros, Dragasēs ve Thomas'ı Despotluğu üstlenmesi için Morea'ya gönderdi. Ve Thomas prensin kızını kendisine eş olarak aldı ve bu hükümdarlığı üstlendi.

Bilinmeyen Tarih

39 Demetrios ise Kantakouzenos Strabomitēs'in⁷³⁶ kızını [**eş olarak aldı.**]

1441/6949, 4. indiksiyon, Ağustos

40 Dragasēs Midilli⁷³⁷ hükümdarının.

1448/6956, 11. indiksiyon, (24?) Haziran

41 Theodoros onun elindeki imparatorluğu almak için geldiğinde, Selymbria'da zehirlenerek öldü.

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık

42 Diğer kardeşler kavga ederlerken, Murad gelip, Heksamilion'u aldı ve onu yerle bir etti. Ve tekrar barış yaptılar. Demetrios İmparator ile birlikteydi ve o Hristiyanlara karşı ihanet etti.

1437/6946, 1. indiksiyon, 27 Kasım

43 İmparator İoannes Şehrin yoksulluğunu gördüğünde, Papa Eugenios zamanında Phrangia'ya doğru yola çıktı ve 8. Sinod gerçekleştirildi. O 2,5 yıl orada kaldı ve o Şehre ihanet eden Demetrios'u da beraberinde götürmüştü.

1441/6949, 4. indiksiyon, 16 Nisan'dan sonra

44 Onlar döndükleri vakit, eşlerini defnedilmiş buldular. Ve Demetrios annesi ve imparatorun istediğine karşın Mesēmbria'da Asanes'in kızını aldı ve onunla evlendi. Ve ondan Helenē isminde bir kız çocuğu doğdu

Ağustos-Eylül 1449/6957-6958, 12.13. indiksiyon

45 İmparator tarafından çağrıldıktan sonra ona erkek kardeşi Thomas ile birlikte Morea'yı verdi. Fakat o Dragasēs'i hüküm sürmesi için Şehir'de alıkoydu.

1448/6957, 12. indiksiyon, 31 Ekim

46 İmparator İoannes 6957 yılı, 9. indiksiyon, 1 Kasım günü öldü ve imparator Dragasēs imparatorluğu üstlendi. Anneleri Helenē, rahibe Hyponomē, hala eski

---

⁷³⁶ Kantakouzenos Strabomites 1417-1424 tarihleri arasında Tesalya'daki Lamia kentinin idarecisidir. Bkz. Kleinchroniken, II, s. 583. Bu kişi hakkında en ayrıntılı bilgi için şu eserlere bkz. D. Nicol, *The Byzantine Family of Kantakouzenos (Cantacuzenus) ca. 1100-1460*, Washington 1968, s. 167; E. Trapp, *PLP*, Nr. 10987.

⁷³⁷ Midilli Adası

imparatora ait olan sarayda [yaşıyordu].

1451/6959, 14. indikasyon, 3 Şubat

47 Murad 6957 yılı, 9. indikasyonda, 31 Ocak, Cumartesi günü öldü.

1450/6958, 13. indikasyon, 23 Mart

48 İmparatorun annesi, Hanımefendi Helenē de öldü.

1452/6960, 15. indikasyon, Mart Ağustos

49 Mehmed hükümdar oldu ve her iki Neokastra'yı⁷³⁸ inşa etti.

1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs

50 Ve Şehri kuşattı işgal etti ve onu savaşla aldı, 6961 yılı, 1. indikasyonda, 29 Mayıs, Salı günü, sabah.

1460/6968, 8. indikasyon, Mayıs

51 Morea'lı iki kardeşin arası bozulunca, Demetrios Asanēs'in tavsiyesi üzerine Sultanı kayınpeder almak ve Morea'yı teslim etmek <istedi> ve Hristiyanlar soyu bıçakla yokoldu.

Eylül 1470 - Ağustos 1471/6979, 4. indikasyon

52 O, Adrianopolis'te Keşiş David ismiyle öldü.

1460/6968, 8. indikasyon, 28 Temmuz

53 Fakat Thomas Phrangia'ya kaçtı. Ve talihsiz Dragasēs ile birlikte Romalıların imparatorluğu ortadan kalktı. Konstantinos ve Helenē kenti kurdu; Konstantinos ve Helenē [Konstantinopolis'in] çöküşüne neden oldu. [Orakel] Mamaimi [kehaneti]⁷³⁹ gerçekleştirildi.

KRONİK-29 (Mesēmbria Kroniği)

Eylül 1365- Ağustos 1366/6874, 4. indikasyon (?)

1 6874 yılında Koundouros'lar⁷⁴⁰ Mesēmbria'yı aldı.

---

⁷³⁸ Rumelihisarı

⁷³⁹ Orakel'in kim olduğu tespit edilememiştir. Schreiner'a göre Kronik 7/5'te Michael Palaiologos için anlatılan P.P.P kehaneti gibi bir akrostiş ima edilmesi muhtemeldir. Bkz. *Kleinchroniken*, c. III, s. 52, not. 11.

⁷⁴⁰ Κούντουροι<κούντουρος: Schreiner, 1967'de yayınladığı eserinde bu sözcüğün Mesēmbria'yı işgal eden Savoy Kontu Amadeo'nun askerlerinin olabileceğini veya Lâtin olan Amadeo için "Kont" unvanına atfen türetilmiş olma ihtimalinden söz etmektedir. Lâkin Zachariadou bunun hiçbir kanıtının olmadığını göstermiştir. Nitekim son yayınında bu yorumundan vazgeçmiştir. Bkz. Schreiner, *Studien*, s. 204. E. Kriaras'ın sözlüğünde, asıl

- Eylül 1376- Ağustos 1377/6855, 15. indiksiyon**
- 2 6885 yılı, 15. indiksiyonda, Despot Michael Tristria'da öldürüldü.
- 1396/6905, 5. indiksiyon, Ekim (?)**
- 3 6905'te Türkler Mesēmbria'yı aldılar ve [ahaliyi] Tzymōn [ırmağı] kenarına iskân ettiler.
- 1402/6910, 10. indiksiyon, 28 Temmuz**
- 4 6910 yılında Timur Bayezid'i mağlup etti, Temmuz ayında.
- 1399/6907, 7. indiksiyon, 2 Şubat, Pazar**
- 5 6907 yılı, 7. indiksiyon, 2 Şubat, Cuma günü, Varna tanrısız Tatarlar⁷⁴¹ tarafından tutsak edildi.
- 1404/6912, 12. indiksiyon, 6 Haziran- 1405/6913, 13. indiksiyon, Temmuz**
- 6 691<2> yılı, 12. indiksiyon, 6 Haziran'da, Salagrouzos Kalatha'yı hileyle işgal etti⁷⁴² ve 6913 yılı, 16 Temmuz'da [kentten] çekildi.
- Eylül 1409- Ocak 1410/6918, 3. indiksiyon**
- 7 6919 yılında Musa, imparatorun topraklarını yağmaladı ve Mesēmbria'yı kuşattı.

---

anlamı kuyruğu kesik köpek ya da güdük kuyruklu şeklinde verilmiş. Ancak 3. Anlam olarak etnik gruplar için kullanıldığını belirtmiş, herhangi bir etnik grup adı vermemiştir. E. A. Sophocles'in sözlüğünde "kısa kuyruk" anlamının dışında kayda değer bir bilgi vermemekle beraber kaynaklardaki olası farklı yazımları eklemektedir. Zachariadou'ya göre başka bir anlamı da "hırsız"dır. Ancak bu konudaki en son öneri Konstatinos Minas'tan gelmiştir. Onun tahliline göre bu sözcük Kalymnos gibi bazı bölgelerde "şeytan" anlamında, Bizanslıların daimi düşmanı olan Türkler için kullanılmıştır Bazı örnekler vermesine rağmen, Minas'ın Bizans metinlerinde Türklere yönelik hakaret sözcüklerini sıraladıktan sonra bu sözcüğünde Türkler için kullanılmış olabileceğini iddia etmesi yeterli dayanaktan yoksun görünmektedir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 249; Zachariadou, *Bibliokrisia* (1968), s. 440; Minas, a.g.m., s. 415-416; E. A. Sophocles, *Great Lexicon of the Roman and Byzantine Periods*, Harvard University Press, London-Oxford 1914.

⁷⁴¹ Altın Ordu Moğolları

⁷⁴² Burada kullanılan ἐκλεψεῖν fiilinin anlamı konusunda Zachariadou'nun önerisini kullanmayı uygun gördük. Schreiner'ın, bu fiili "yağmaladı" olarak tercüme ettiği eserinden sonra, Zachariadou bir eleştiri yazısında bunun anlamı tam karşılamadığını, yerine "hileyle işgal etti" tercümesinin daha doğru olacağını önermiştir. Bkz. Schreiner, *Studien*, s. 204; Zachariadou, *Bibliokrisia* (1968), s. 430.

1424/6933, 3. indikasyon, 20 Ekim, Cuma
8 6933 yılı, 3. indikasyonunda, 20 Ekim, Cuma günü İmparator İoannes iki kadırgayla Asprokastron'dan Mesēmbria'ya geldi.

1428/6937, 7. indikasyon, 28 Eylül, Salı
9 6937 yılı, 7. indikasyonunda, 28 Eylül, Salı günü Mesēmbria'nın en aziz Metropolit'i Efendi İakōbos vefat etti.

1437/6946, 1. indikasyon, 27 Kasım - 1440/6948, 3. indikasyon, 31 Ocak
10 6946 yılı, 1. indikasyonunda, 28 Kasım'da İmparator İoannes, Patrik İoseph ve kardeşi Despot Demetrios ile birlikte Phrangia'ya Sinod için yola çıktı. Ve 6948 yılı, 3. indikasyonunda, 2 Şubat'ta Şehre geldiler.

1442/6950, 5. indikasyon, 23 Nisan- 6 Ağustos
11 6950 yılı, 5. indikasyonunda, 23 Nisan'da Türkler Despot Demetrios'un yardımıyla Şehri yağmaladılar. Ve aynı yıl, 6 Ağustos'ta tekrar geri gelerek, tarla ve üzüm bağlarını tahrip ettiler.

1442/6950, 5. indikasyon, 23 Nisan, Pazartesi
12 Aynı yıl, aynı indikasyon ve ayda, <23>'ünde, Pazartesi günü, İmparator kızı Hanımefendi Helenē, doğdu.

1444/6953, 8. indikasyon, 10 Kasım
13 6953 yılı, 8. indikasyonunda, 10 Kasım'da, Türkler Macar Hunyadi'nin komutasındaki Vlah ve Macar birlikleriyle savaşa tutuştular. Türklerden çok sayıda ve Macarlardan daha az [sayıda] nüfus yere serildi. Karanlık çöküp, gece bastırmadan, Türklerden kimse evine dönmedi; daha sonra ordular birbirinden ayrıldılar ve Emir, Adrianopolis'e, Macarlar Macaristan'a ve Vlahlar [Eflâklar], Vlachia'ya [Eflâk]⁷⁴³ geri döndüler. Muharebe Varna'da gerçekleşti.

1442/6951, 6. indikasyon, 2 Eylül, Pazar
14 6951 yılı, 6. indikasyonunda, 2 Eylül, Pazar günü, Vlahlar, Macarlarla birlikte, Vlachia'da Türkleri mağlûp ettiler. 28 bin Türk öldürüldü.

1443/6951, 6. indikasyon, Haziran (?)
15 İmparator'un barış anlaşması Haziran ayında oldu.

1448/6957, 12. indikasyon, 17-19 Ekim
16 6957 yılında, Türkler bir kez daha Hunyadi'nin komutası altında bulunan Macarlarla savaşa tutuştular. 12. indikasyonunda, Kasım ayında her iki taraf da bir bozguna uğradı ve birbirlerinden ayrıldılar.

---

⁷⁴³ Eflâklar ve Eflâk ülkesi veya Ulahlar olarak da bilinir.

KRONİK-32 (Argos ve Nauplion Kronikleri)

920/6428, 8. indiksiyon, 9 Temmuz (?)

1 <Argos ve Nauplion'un > ilk piskoposu Petros idi. Makedon dindar İmparator zamanında 1. ve 2. kutsal Ekümenik⁷⁴⁴ Sinod, Efendi Photios'un patrikliğinde, 6365 yılında †pederler 83†, genç Aziz Theodosios'u atadı.

Eylül 1082 - Mayıs 1083/6591, 6. indiksiyon

2 659<1> yılında Efendi Aleksios tarafından Eustratios zamanında Lakedaimonia'ya metropolit atandı.

1143/6652, 7. indiksiyon, Ekim

3 (L) 6652'de yani 1144'te, Efendi Manuel Komnenos'un hükümdarlığı sırasında, Nikolaos Mouzalōn'un patrikliği zamanında, Nauplion'un ve Argos'un en aziz piskoposu, Efendi Leon, Nea Monē'yi⁷⁴⁵ inşa etti.

(S) Leon Nea Monē manastırını inşa etti, Efendi Manuel Komnenos hükümdarlığı zamanında, 6652 yılında.

Eylül 1165 -Ağustos 1166/6674, 14. indiksiyon

4 (L) 6674'te yani 1166'da adı geçen Efendi Manuel'in imparatorluğundan 22 yıl sonra ve onun patriğinin patrikliği zamanında imparatorluk emirleri ve fermanlarıyla, kâtibi Efendi Konstantinos Melissēnos tarafından Nauplion ve Argos'un en kutsal piskoposluk idaresi azizler azizi Efendi Nikētas'a verildi.

(S) Nikētas ise aynı imparatorun fermanlarıyla Nauplion ve Argos'un en kutsal piskoposluğunun mazbatasını [praktikon'u] aldı, 6674 yılında.

1187/6696, 6. indiksiyon, 2 Ekim

5 6695 yılında, 1187'de, Efendi İsaakios <Angelos'un> hükümdarlığı sırasında

---

⁷⁴⁴ Ekümenik (Evrensel) Sinod veya Konsil, resmi olarak dünyada Ortodoks kilisesinin temsilcilerinin toplandığı, kilisenin resmi doktrini, işleyişi, disiplini, kuralları ve hiyerarşisiyle ilgili kararlar alan meclistir. İlki İ. S. 326 yılında İznik (Nicaia)'te toplanan bu Konsil, 381'deki İstanbul ve 451'deki Kadıköy'de toplanan 2. ve 4. Konsil'de kararlarından sonra İstanbul Patriği Doğu'nun Ekümenik Patriği olmuştur. Bkz. Aristeides Papadakis, Anthony Cutler "Councils" *ODB*, c. I, s. 540-43.

⁷⁴⁵ Bugün Argos'ta Nea Mone adıyla bir manastır tespit edilebilmiş değildir. Bu nedenle manastır hakkında kronik notumuz dışında bilgi yoktur. Schreiner bu notta bahsi geçen şahısların karıştırıldığını düşülmektedir. Bkz. Kleinchroniken, II, s. 168-169. Ayrıca, bu manastır aynı adla Sakız (Chios) adasında bulunan manastır ile karıştırılmamalıdır.

Sarazenler [**Sarakēnoi**] Despot İsa'nın kutsal mezarını aldılar.

Eylül 1188 – Şubat 1189/6697, 7. indikasyon

6 (L) 6697 yılında yani 1189'da Efendi İsaakios Angelos'un hükümdarlığının dördüncü yılında, Efendi Nikētas Mountanēs'in patrikliği sırasında, Nauplion ve Argos'un en aziz piskoposu İoannes, 88. derece metropolitliğe yükseltildi ve onurlandırıldı. 6860 yılında, Efendi Andronikos II. Palaiologos'un hükümdarlığı sırasında, 163 yıl sonra, 107. dereceye indirildi. Daha sonraki yıllarda Argos piskoposu 90. dereceye yükseltildi, kendisinin kilisenin [**tuttuğu**] resmi kayıtlarından anlaşıldığı üzere.

(S) Ve Bizim, Nauplion ve Argos'un metropoliti İoannes yükseltildi, İsaakios Angelos zamanında, 6697'de.

(C) Argos 6597 (!) yılında metropolitlik oldu. 88. dereceye metropolitliğe yükseltilen Metropolit İoannes idi.

(C) Daha sonra 107. [**derece**] oldu.

1185//6694, 4. indikasyon, yaklaşık 12 Eylül- 1195/6703, 13. indikasyon, Nisan

7 Dindar İmparator olan Efendi İsaakios Angelos 8 yıl ve ** ay boyunca yaşadı. Azizler azizi Patrik Basileios Kamatēros'u kovarak, <sakelarios> Nikētas'ı bu makama yükseltti. Sonra bunu kovduktan ve aforoz ettikten sonra, Theotokitēs Leontas'ı yükseltti. Ve onu suçlayarak tahta Hierosolymōn Dositheos makama oturtuldu, ve o da makamdan indirilerek, rahip Ksifilinos patrik oldu.

1204/6712, 7. indikasyon, 12 Nisan

8 6712'de, yani 1204'te, Aleksios Doukas Mourtzouphlos'un hükümdarlığı sırasında, ki o 2 ay 10 gün hükümdarlık yaptı, İoannes Kamatēros'un patrikliğinde, Lâtinler Şehri aldılar. Öte yandan Theodosios (!) Laskaris Anadolu'da 19 yıl hükümdarlık yaptı, Patrik Autoreianos ise *** de.

1261/6769, 4. indikasyon, 25 Temmuz

9 6769 yılında, yani 1259'da, Efendi Manuel (!) Palaiologos Komnenos hükmediyordu. Onun hükümdarlığının altıncı yılında yani 6772 yılında, 1264'te, Lâtinleri Şehir'den attı ve onu aldı. Ve onlar Şehre 60 yıl hükmetti.

Eylül 1262- Ağustos 1263/6771, 6. indikasyon

10 Aziz Andreas'ın kutsal İncil'i, şimdi ona sahip olan Nauplion kentine muganni Demetrios Charburēs tarafından 6771 yılında sunuldu.

1272/6781, 1. indikasyon, 8. Kasım

11 6781 yılında ise, 12<72> de, onun imparatorluğunun 4. ve 10. yılında onun

oğlu Efendi İmparator Andronikos, Patrik İōsēph tarafından taç giydirildi. Efendi Manuel (!) 24 yıl hükümdarlık yaparken öte yandan Efendi Andronikos 49 yıl hükümdarlık yaptı.

1301/6809, 14. indikasyon, Haziran

12 680<9>'da, 14. indikasyon'un, Monembasia metropolitlik oldu.

Eylül 1303 - Ağustos 1304/6812, 2. indikasyon

13 Ve 6812 yılında, 1303, Efendi Andronikos Doukas Komnenos Palaiologos'un hükümdarlığı zamanında ***

1281/6790, 10. indikasyon, 18 Kasım (?)

14 Onun hükümdarlığının 31. yılında Papa Nikolaos imparatoru aforoz etti.

1332/6840, 15. indikasyon, 12 Şubat, Çarşamba

15 6840 yılında, 1332'de, dindar İmparator Efendi Andronikos Palaiologos öldü. Onun ölümünden birkaç gün önce, <1>2 Şubat, Çarşamba günü, <Kırk Şehitler kilisesiyle birlikte> bulunan sütun yıkıldı. Ve ** yıl önce üzerinde 'Nika' denen haç vardı, yani o çarmıhın kutsal parçasındandı, ki daha önce düşmüştü. Onun ardından Efendi Michael Palaiologos yaşamının 10 yıl, 4 ay, 10 gününde imparatorluk yaptı.

Eylül 1331 - Ağustos 1332/6840, 15. indikasyon

16 6840⁷⁴⁶, bu 4 yılda, 1332'de, Nauplion ve Argos'un hükümdarı, Frantzozos⁷⁴⁷ Efendi, Rane *** Nauplion'nun Archimandritēs'i yaptı.

Eylül 1350 - Ağustos 1351/6859, 4. indikasyon

17 Ve benzer şekilde 1351'de, 6<859> yılında, Papaz Manuel Kamatēros'u başpapaz yaptı.

1341/6849, 9. indikasyon, 14 Haziran

18 6850 yılında Efendi Andronikos 24 yıl ve 3 ay hükümdardı.

Bilinmeyen Tarih

19 6860 yılında, 1322'de, Palaiologoslar'ın ikinci Efendi Andronikos Argos'u 88. dereceden 107'ye indirdi, ve sonra burada tekrar 90. dereceyle onurlandırıldı.

Eylül 1365 - Ağustos 1366/6874, 4. indikasyon

20 6874 yılında Efendi İoannes Palaiologos † <41 yıl>, 1 ay † hükümdardı.

1390/6898, 13. indikasyon, 8 Temmuz- 1395/6903, 3. indikasyon, 15 Mart

21 6891 yılında, Korinthos'ta⁷⁴⁸ <ve> bu bölgede Lâtinlerin metropoliti Fra

---

⁷⁴⁶ Asıl metinde Lâtin harfleriyle yazılmış.

⁷⁴⁷ Gautier II de Brienne. Bkz. *Kleinchroniken*, II, s. 239.

⁷⁴⁸ Osmanlı

Stephanos de Pistoias⁷⁴⁹ adında biriydi.

Eylül 1384 – Ağustos 1385/6893, 8. indiksiyon

22 6893’de, 1385’de Aziz Markos’un hükümdarlığı⁷⁵⁰ Korfu adasını aldı.

1388/6896, 11. indiksiyon, 6 Ağustos

23 6896 yılı, 6 Ağustos’ta, Argos ve Nauplion’nun hükümdarı, Miser Pieros Kornaros öldü. Nauplion metropolitliğine defnedildi.

1389/6897, 12. indiksiyon, 2 Nisan

24 6897 yılında, 1389, 2 Nisan’da, görkemli hükümdarlık⁷⁵¹ Nauplion <ve> onun bölgesini teslim aldı.

Eylül 1387- Ağustos 1388/6896, 11. indiksiyon

25 6896 yılında, 1388’de, Paulos Spata’dan sonra Naupaktos hükümdarlığını aldı.

1382/6891, 6. indiksiyon, Aralık

26 6896’da, yani 1388’de Porphyogennetos Despot Efendi Theodoros Palaiologos Morea’ya geldi.

Aralık 1388- Ocak 1389/6897, 12. indiksiyon

27 Ve 6<897 yılında, 20 Eylül’de, Argos kalesini aldı. Ve Argos’u almadan önce Nauplion sakinleri ile Nauplion’u ona teslim etmeleri için savaştı.

Eylül 1391- Ağustos 1392/6900, 15. indiksiyon

28 6900 yılında, yani 1392’de, Theodoros Palaiologos, tanrının yardımıyla dindar despot Porphyogennetos, isteyenlerin özgür Monembasia’lılar gibi Monembasia’da ikamet etsin diye talimat verdi; bazı bölgeler hariç: Batika Tsakonia, Esopos [**Asopos**], Helos, Hierakion, Apiden, Seraphon, Tsitsinon, Reontos, Prastos, Kastanitsa, ve Hagios Leonidion.

Despottan önce Argos ve Nauplion’nun hükümdarı, Franzose, bütün Tsakonia’yı yönetiyordu , *** adıyla, Ve despottan sonra Tsakonia’yı Aziz Markos yönetiyordu.

1394/6902, 2. indiksiyon, 27 Mayıs

29 1394’te Morea despotu bizim hükümdarımızla anlaşma yaptı ve despot bizim hükümdarımıza Argos’u ve Thermisi’yi verdi, ve hükümdarımız despota Megara ve

---

⁷⁴⁹ Stefanus Governus ya da Gabernus adında biri olduğu sanılmaktadır. “Poistoias” sözcüğünün ne anlama geldiği ise bilinmemektedir. Bkz. *Kleinchroniken*, II, s. 341-342.

⁷⁵⁰ Venedikliler

⁷⁵¹ Venedikliler kastedilmektedir.

Mylopotamon kulesini verdi.

1397/6905, 5. indiksiyon, 2 Haziran

30 69[0]5 yılında, 1397'de, 6. indiksiyonda, Emir karadan geldi ve ilk defa Argos'u aldı ve onu tamamen yok etti. Ve bu tarihte Nauplion'da Doukas Epikernēs⁷⁵² bulunuyordu.

Eylül 1405- Ağustos 1406/6914, 14. indiksiyon

31 6914 yılında, 1406'da, yüce Efendi podestas ve Argos ve Nauplion'un kaptanı Oktavios Bonos⁷⁵³ Papaz İoannes Katelos'u Nauplion'un başpapazı yaptı.

1407/6915, 15. indiksiyon, (24?) Haziran

32 6915 yılında, 1407 <de> Efendi Manuel Palaiologos imparatorluk yaptı. İmparatorlukta 19 yıl yaşadıktan sonra 6933 yılında vefat etti.

1415/6923, 8. indiksiyon, 29 Mart-Mayıs

33 6923'te, yani 1415'te, Efendi İmparator Manuel Palaiologos geldi ve Heksamilion'u inşa etti.

Eylül 1414 - Ağustos 1415/6923, 8. indiksiyon

34 Aynı yılda, 1415'te, ve Argos ve Nauplion'nun en yüce Efendisi podestas ve kaptan Thomas Minotos⁷⁵⁴ Papaz Nikolaos Pigasēs'i ikinci başpapaz yaptı.

1420/6929, 14. indiksiyon, 17 Aralık, Salı

35 6929 yılının, Çarşamba günü, 17 Aralık'ta, Nauplion'da gök gürültüleri ve şimşeklerin eşliğinde aşırı yağmur, korkunç bir kış oldu. Ve Hagios Andreas'ın [kilisesinin] narteksi yıkıldı ve kilisenin ana kapıları açıldı ve abideler açıldı ve çan düştü ve duvarlarda ve kapılarda sanki kılıçtan işaretler oldu.

1421/6929, 14. indiksiyon, 21 Ocak, Salı

36 (L) Ve 1421'de, Efendi Manuel Palaiologos'un hükümdarlığı zamanında, Lâtinlerin piskoposu, Nani Secundo, Nauplion ve Argos'un piskoposu, ermiş Petros'un kutsal kemiklerini, Argos'tan Nauplion piskoposluğuna taşıdı. Yani 6929 yılında.

(CP) 6929 yılı, 14. indiksiyonda, 21 Ocak, Salı günü, Efendi Manuel Palaiologos'un hükümdarlığı zamanında Lâtinlerin piskoposu, Nani Secundo

---

⁷⁵² Epikernes Dukas. Nauplion'un idarecisi. 1393/94 yıllarında ayrıca Tesalya'daki Pharsalos (Farsala) ve Domokos hükümdarıdır. Bkz. E. Trapp, *PLP*, No. 6090.

⁷⁵³ Ottaviano Bon.

⁷⁵⁴ Minotto Tommaso

Nauplion ve Argos'un piskoposu, Aziz Petros'un kutsal kemiklerini, Argos'tan Nauplion piskoposluğuna taşıdı. Daha sonra orada bulunanlar karar verirdiler, kutsal mezarı açtıklarında, bölgede deprem oldu ve çok fazla güzel koku çıktı ve etrafı ve havayı doldurdu. Ve mezar ışık dolmuş ve kutsal kemikler kutsallığıyla uzanıyordu. Ve bazı inançları sakat olanlar pekçok şifa buldular.

1423/6931, 1. indiksiyon, 22 Mayıs

37 6931 yılında, 1423'te, Türk Turahan Bey geldi ve Heksamilion'u yıktı.

1425/6933, 3. İndiksiyon, 21 Temmuz

38 6933 yılında, 1425'te, Efendi İmparator Manuel Palaiologos öldü, ve onun oğlu İoannes İmparator oldu, ki o 24 yıl imparatorluk yaptı.

Eylül 1426- Ağustos 1427/6935, 5. indiksiyon

39 6935'te Türkler Nauplion'a akın yaptılar.

1428/6937, 7. indiksiyon, Ekim (?)

40 6936'da Efendi İmparator Palaiologos üç kardeşiyle birlikte Korinthos'a geldi.

Eylül 1428 – Ağustos 1429/6937, 7. indiksiyon

41 6937'de, yani <14>29'da Tanrı İsa'ya(?) inançlı Romalıların İmparator ve Autokrator'u⁷⁵⁵ İoannes Palaiologos ferman yoluyla Monembasia metropolitliğine ve piskoposluk olan Zemena, Reontos, Maines ve, aldığı zaman, Methōnē⁷⁵⁶ ve Korōnē⁷⁵⁷ için atama yaptı.

1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart

42 6938 yılında, 1430'da, Murad Venediklilerden Thessalonike'yi aldı.

1430/6938, 8. indiksiyon, Temmuz (?)

43 Ve aynı yılda, Temmuz ayında, Despot Efendi Konstantinos Patra kalesini açlık sebebiyle aldı.

1430/6938, 8. indiksiyon, 17 Temmuz

44 İkinci yılda, 1431'de, Katalanlar Glarentza'yi aldılar, ve Despot Konstantinos burayı bedelini ödeyerek aldı ve onu yıktı.

---

⁷⁵⁵ "İmparator" anlamına gelen Yunanca αὐτοκράτωρ / αὐτοκράτορας =autokrator sözcüğü Kısa Kronikler'de nadiren kullanılırken, genellikle Βασιλεὺς/Bασιλεὺς sözcüğü kullanılmaktadır. Bu nedenle autokrator sözcüğünü olduğu gibi bırakarak ikincisini "İmparator" olarak çevirmeyi uygun gördük.

⁷⁵⁶ Modon/Modun

⁷⁵⁷ Koron/Korun

1443/6952, 7. indikasyon, Aralık

45 6932 yılında, 1424'te, Efendi Despot Konstantinos Palaiologos geldi ve Morea'yı aldı ve Heksamilion'u inşa etti. Ve Efendi Theodoros, onun kardeşi, Morea'nın Porphyrogennetos despotu imparator olmak amacıyla Şehre girdi ve amacında başarısız oldu. Çünkü onun kardeşi Efendi İoannes hükümdardı.

1439/6947, 2. indikasyon, 6 Temmuz

46 6947 yılında, 1439'da, en dindar İmparator Efendi İoannes Palaiologos, onun patriği İoseph ile birlikte iken, Floransa'da sekizinci Sinod'u gerçekleştirdiler ve Lâtinlerle birleştiler.

Eylül 1459 - Ağustos 1460/6968, 8. indikasyon (?)

47 6968' yılında, 1461'de, en yüce Efendi Vintzilaos da Ripas ilk başpapazının kardeşi papaz Demetrios Pigasēs'i Nauplion'nun üçüncü başpapazı yaptı.

Eylül 1446 - Ağustos 1447/6955, 10. indikasyon

48 6955 yılında, 1447'de ***

KRONİK-33 (1423 yılı Kroniği)

I

1187/6696, 6. indikasyon, 2 Ekim

1 (D) 6695 yılında Sarazenler [Sarakēnoi] İsa'nın kabrini aldılar.

(CP) 6695 yılında Sarazenler [Sarakēnoi] Despot İsa'nın kutsal kabrini aldılar.

1204/6712, 7. indikasyon, 12 Nisan

2 (D) 6711 yılında Franklar⁷⁵⁸ Konstantinopolis'i aldılar.

(CP) 6711 yılında Franklar Konstantinopolis'i aldılar

1261/6769, 4. indikasyon, 25 Temmuz

3 (D) 6768 yılında Andronikos (!) Palaiologos orasını Franklardan tekrar geri aldı.

(CP) 6768 yılında Andronikos (!) Palaiologos orasını Franklardan geri aldı.

1259/6768, 3. indikasyon, Güz

4 (D) 6769 yılında Pelagonia Prensi Romalılar tarafından yakalandı.

1320/6829, 4. indikasyon, Eylül

5 (D) 6829 yılında Andronikos Asanes 36 bin kişilik Morea ordusunu Amyklin'de gözden geçirdi, bu sırada şu kaleleri fethettiler: Akova, Karytaina ve

---

⁷⁵⁸ Lâtinler

Hagios Georgios.

Eylül 1347 - Ağustos 1348/6856, 1. indikasyon

6 Dokuz Veba salgını oldu: ilk büyük [salgın] 68<5>6 yılı, ikincisi 6871 yılı, üçüncüsü 6882 yılı, dördüncüsü 6890 yılı, beşincisi 6899 yılı, altıncısı 6907 yılı, yedincisi 6918 yılı, sekizincisi 6916 yılı, dokuzuncusu Arnavutların Tabia'ya geldiği tarih olan 6939 yılında meydana geldi.

(CP) 6856 yılında büyük bir Veba salgını oldu.

1349/6858, 3. indikasyon, 25 Ekim

7 (D) 6857 yılında Despot Kantakouzenos Morea'ya geldi.

(CP) Ve ertesi yıl, 6857 yılı, 25 Ekim'de, Despot Kantakouzenos Morea'ya geldi.

Eylül 1362 - Ağustos 1363/6871, 1. indikasyon

8 (CP) 6871 yılında ikinci Veba salgını meydana geldi.

Eylül 1373-Ağustos 1374/6882, 12. indikasyon

9 (CP) 6882 yılında üçüncü Veba salgını meydana geldi

1380/6888, 3. indikasyon, 25 Mart

10 (D) 6888 yılında kyrion Paskalya oldu.

(CP) 6888 yılında kyrion Paskalya oldu.

1380/6888, 3. indikasyon, 10 Nisan

11 (D) 10 Nisan 6888 yılında Despot Kantakouzenos öldü.

(CP) Despot Kantakouzenos da öldü.

Eylül 1381- Ağustos 1382/6890, 5. indikasyon

12 (CP) 6890 yılında dördüncü Veba salgını meydana geldi.

1382/6891, 6. indikasyon, Aralık ca.

13 (D) 6891 yılında Porphyrogenetos Despot Morea'ya geldi.

(CP) 6896 yılında Profyrogenetos Despot Palaiologos Morea'ya geldi.

1387/6896, 11. indikasyon, Eylül

14 (D) Evrenos 6896 yılında geldi ve Morea'yı dolaştı.

(CP) 6896 yılında Despot'un isteği üzerine Evrenos geldi ve Morea'yı dolaştı.

Eylül 1390- Ağustos 1391/6899, 14. indikasyon

15 (CP) 6899 yılında beşinci Veba salgını meydana geldi.

25 Eylül 1394 – 21 Şubat 1395/6903, 3. indikasyon (?)

16 (D) Despot 6903 yılında Korinthos yakınlarında Evrenos tarafından bozguna uğratıldı.

1395/6903, 3. indikasyon, 21 Şubat

17 (D) Aynı yıl Evrenos Lakedaimon'a geldi ve orada 15 gün kaldı. Daha sonra yeniden Leontari'ye geldi ve Prens'le buluştu ve Tyrinē⁷⁵⁹'in Pazar günü Romalılarından Akova'yı aldı.

(CP) Aynı yıl Evrenos Lakedaimon'a geldi ve Leontari'de Prens'le birleştiler ve onlar yola çıktılar ve Tyrinēs'in Pazar günü Akova'yı aldılar.

1395/6903, 3. indiksiyon, 4 Haziran

18 (D) Aynı yıl Raul Efendi Demetrios Palaiologos, Romalılar ve Arnavutlar **[dan oluşan]** kendi özel ordusuyla birlikte Prens'i yakaladı. 4 Haziran'da

(CP) Aynı yıl Demetrios Rhalēs ordusu ve Arnavutlarla birlikte Leontari'den geldi ve Prens'i 4 Haziran'da yakaladı, ve [o] Aralık ayında **[fidyeyle özgürlüğünü]** satın aldı.

1397/6905, 5. indiksiyon, 2 Haziran, Cumartesi

19 (D) Yakub Paşa geldi ve Argos'u aldı, Cumartesi günü, 2 Haziran'da.

(CP) 6905 yılı, 5. indiksiyonda, Yakub Paşa ve Timurtaş altı yedi bin kişilik bir Türk ordusuyla 2 Haziran, Cumartesi günü, Argos'a yürüdü ve Pazar günü saat 2'de, orayı aldı ve halkı tutsak aldı.

1397/6905, 5. indiksiyon, 21 Haziran

20 (D) Ve ayın 21'inde o Leontari'ye geldi ve 2 Temmuz'da muharebeye girişti fakat **[kenti]** alamadı.

(CP) Ve aynı ayın 21'inde o Leontari'ye geldi ve savaştılar. Ve aynı tarihte Doukas Epikernēs Nauplion'da bulunuyordu.

Eylül 1398- Ağustos 1399/6907, 7. indiksiyon

21 (CP) 6907 yılında altıncı Veba salgını meydana geldi.

1407/6915, 15. indiksiyon, (24?)Haziran

22 (D) 6956 yılında Porphyogennetos Despot Şehre doğru ilerlerken öldü, ve Selymbria'da hayatı son buldu, 24 Haziran'da.

(CP) Ve Porphyogennetos Despot öldü, 24 Haziran, 6915 yılında.

1404/6912, 12 indiksiyon, Haziran

23 (CP) 6912'de aynı Porphyogennetos Despot Korinthos ve buna bağlı müstahkem mevkilleri Rodos Şövalyelerinin elinden aldı, 14 Haziran'da.

1407/6916, 1. indiksiyon, yaklaşık Kasım

---

⁷⁵⁹ Anlamını bulamadığımız bu sözcüğü yayıncı Schreiner anlamını bulamadığı gibi Almanca çeviride Yunanca yazılışı ile bırakmış: τ□ç τυρι□ç.

24 (D) 6916 yılında İmparator Efendi Manuel Korinthos'a geldi.

(CP) 6916 yılında İmparator Efendi Manuel Palaiologos Korinthos'a geldi.

Eylül 1409 – Ağustos 1410/6918, 3. indiksiyon

25 (CP) 6918 yılında yedinci Veba salgını meydana geldi. Aynı yıl megas douks Manuel öldü.

1415/6923, 8. indiksiyon, 29 Mart -2 Mayıs

26 (D) 6923 yılında İmparator Efendi Manuel Heksamilion'u inşa etmeye başladı.

(CP) 6923 yılında İmparator Manuel Palaiologos <30 Mart, Paskalyadan evvelki Cumartesi günü> geldi ve Mayıs ayında Heksamilion'u inşa etti.

1415/6923, 8. indiksiyon, 15 Temmuz

27 (D) Ve [o] Morea'lı arhontları yakaladı, 15 Temmuz'da.

(CP) Ve [30 Mart'ta, Büyük Cumartesi günü] Morea'lı arhontları yakaladı.

Eylül 1417 – Ağustos 1418/6926, 11. indiksiyon

28 (CP) Ve 6926 yılında sekizinci Veba salgını meydana geldi. O tarihte Navarino'lular de Tabia'ya geldiler.

1422/6930, 15. indiksiyon, 13 Nisan

29 (D) 6930 yılında büyük bir deprem oldu ve bütün Morea'da bir Veba salgını başladı.

(CP) 6930 yılı, Paskalya öncesindeki haftanın ikinci gününde büyük bir deprem meydana geldi ve hemen sonra Morea'da yer yer büyük felaket, Veba başladı.

1420/6929, 14. indiksiyon, 17 Aralık

30 (CP) 6929 yılında, Çarşamba günü, 17 Aralık'ta, çok sert bir kış oldu; Nauplion üzerine korkutucu bir fırtına, bol yağmur ve aralıksız gök gürültüsü ve şimşek geldi. Ve Aziz Andreas kilisesinin narteksi yıkıldı ve kilisenin kapıları açıldı ve mezarlar açıldı ve çan kulesi devrildi ve duvarlar ile kapılarda kılıçla yapılmış gibi işaretler oluştu.

1421/6929, 14 indiksiyon, 21 Ocak

31 (CP) 6929 yılın, 14. indiksiyonda, 21 Ocak'ta, Salı günü, Manuel Palaiologos'un imparatorluğu döneminde, Lâtinlerin piskoposu Nani Secundo, eski Nauplion ve Argos piskoposu ermiş Petros'un kutsal kemiklerini nakletti. Orada bulunan kimseler mezarın açıldığı sırada bu yerde bir deprem meydana geldiğini ve yeri göğü dolduran güzel bir kokunun yayıldığını söylerler. Ve mezarın ışık ve nurani eserlerle dolu olduğu da rivayet edilmektedir. Bazı dindarlar onlara dokunmuş

ve bu sayede pek çok şifa bulmuşlardır.

1394/6902, 2. indiksiyon, 27 Mayıs

32 (CP) 394 yılında Morea Despotu hükümdarımız ile anlaşma yoluyla müttefikliğe vardı ve Despot hükümdarımıza Argos ve Thermision'u verdi. Hükümdarımız ise Despot'a Megara'yı ve Mylopotamon kulesini verdi.

Eylül 1188 – Şubat 1189/6697, 7. indiksiyon

33 (CP) Argos 6597 yılında metropolitlik oldu. İoannes onu 88. kademeye terfi ettirdi. Daha sonradan söz konusu metropolitlik 107. kademeye geriledi.

1423/6931, 1. indiksiyon, 22 Mayıs

34 (D) 6931 yılında Turahan Bey geldi ve 22 Mayıs'ta Heksamilion'u tahrip etti.
(CP) 6931 yılında, 22 Mayıs'ta, Türk Turahan Bey bir orduyla birlikte Heksamilion'a geldi ve orayı aldı ve yakıp yıktı.

1423/6931, 1. indiksiyon, 5 Haziran

35 (D) [O] daha sonra Lakedaimon'a ve tekrar Leontari'ye, sonra Gardiki'ye ve Arnavutları kestiği Tabia'ya geldi.

(CP) Daha sonra o Lakedaimon'a, ardından Leontari'ye, ardından Gardiki'ye, ardından Tabia'ya geldi ve orada Arnavutları kesti, 5 Haziran'da.

Eylül 1422 - Ağustos 1423/6931, 1. indiksiyon

36 (CP) 6939 yılında dokuzuncu Veba salgını meydana geldi.

Eylül 1440 – Ağustos 1441/6949, 4. indiksiyon

37 (CP) 6949 yılında onuncu Veba salgını meydana geldi.

II

(Sadece D Nüshası)

1440/6948, 3. indiksiyon, 31 Ocak

38 6948 yılında İmparator İoannes Franklarla kiliseleri birleştirmek üzere Floransa'dan geri döndü; fakat başarılı olamadı.

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık

39 6955 yılında dindar Efendi Konstantinos ile dindar Despot Thomas'ın hükümdarlığı döneminde Murad Bey Heksamilion'u tamamıyla tahrip etti.

1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

40 6961 yılı, 29 Mayıs, Salı günü, Mehmed Konstantinopolis'i aldı.

1453/6962, 2. indiksiyon, Güz-1454/6963, 3. indiksiyon, Ekim

41 Aynı yıl Morealı Arnavutlar iki yıl [süren] bir ayaklanma başlattılar.

1470/6978, 3. indiksiyon, 12 Temmuz, Perşembe

42 6969 yılında, Türkler Euripos'u⁷⁶⁰ kılıçla aldılar, 8 Temmuz, Pazartesi günü.

1479/6987, 12. indikasyon, 25 Ocak

43 6987 yılında, büyük hükümdar Mehmed Franklarla bir barış antlaşması yaptı.

1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos

44 7007 yılı, 29 Ağustos'ta, Türkler Naupaktos'u⁷⁶¹ aldılar.

1500/7008, 3. indikasyon, 9-16 Ağustos

45 7008 yılında bunlar [**Türkler**] Methōnē ve Korōnē'yi aldılar, 9 Ağustos'ta.

1500/7008, 3. indikasyon, 15 Ağustos

46 Aynı yıl, Kolokos dağında Bostitsa'nın⁷⁶² üst kısmındaki Büyük Taksiarchos'un yani yaşlı azizin manastırı ateşe verildi, 15 Ağustos'ta.

1531/7039, 4. indikasyon, 15 Mart, Çarşamba

47 7039 yılı, 15 Mart, Perşembe günü, dindar Efendimiz, yukarıda ismi zikredilen manastırın kurucusu, İoannes Tsernotas Korinthos'ta, eski yerleşimde öldü ve manastırına defnedildi.

III

(Sadece CP Nüshaları)

1443/6952, 7. indikasyon, Aralık

48 6952 yılı, 7. indikasyonda, 20 Aralık'ta, Despot Konstantinos Palaiologos Konstantinopolis'ten geldi ve Morea hükümdarlığını devraldı; kardeşi Morea Despotu, Porphyogennetos Theodoros ise imparator olmak üzere Konstantinopolis'e gitti; ancak o amacında başarısız oldu. Zira kardeşi İoannes hükümdar oldu.

1444/6952, 7. indikasyon, Mart

49 6952 yılı Mart ayında Morea Despotu Konstantinos Heksamilion'u inşa etti; yedi kapılı Thēbai'yı da fethederek Libadeia, Zetunion ve Agrapha⁷⁶³ bölgesine kadar uzanan alanı yağmaladı.

1446/6955, 10. indikasyon, Aralık, Cumartesi

50 6955 Dünya Yılı, 10. indikasyonda, 3 Aralık'ta, İsa'nın doğumundan sonraki 1446'da, Cumartesi günü, Türk Emir Murad 60000 kişilik bir orduyla birlikte Korinthos'tan Heksamilion'a geldi. Ve sonraki Cuma akşamı muharebe'ye girişti ve bütün gece zor bir savaş verdi ve sabah hainler yüzünden surlar terk edildi ve

---

⁷⁶⁰ Eğriboz Adası/Negroponte

⁷⁶¹ İnebahtı/Lepanto

⁷⁶² Kuzey Mora'da, Korinthos körfezi kıyısında bugün Aigio olarak adlandırılan yer.

⁷⁶³ Ağrafa

Romalılar kaçımağa başladılar. Türkler [**kente**] zorla girdi ve onları takip edip, öldürdüler; bazılarını da tutsak aldılar. Silah, hayvan ve birçok eşyayla birlikte sayılamayacak kadar çok insanı alıp götürdüler. Daha sonra onlar [**önce**] Basilika, sonra Bostitsa'ya yürüdüler ve orasını yakıp, tahrip ettiler. Ve benzer şekilde Patra ve çevresindeki bölgeyi de kale hariç [**tahrip ettiler**]. Ve sayılamayacak kadar tutsak alındı ve ardından o [**Murad**] tekrar geri döndü.

1451/6959, 14. indiksiyon, 3 Şubat

51 6959 yılında Türklerin tanrısız Emir'i, Murad öldü ve hükümdarlığı onun oğlu Çelebi aldı.

1452/6960, 15. indiksiyon, Mart-Ağustos

52 Ve [**o**] hükümdarlığı devraldıktan sonra, Neokastron'u⁷⁶⁴ inşa etti ve Konstantinopolis'i [**alma**] arayışına başladı.

1453/6901, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

53 O barışı bozduktan sonra görülmemiş bir kalabalık toplayarak, su ve karaya büyük bir ordu yığdı ve kuşatmak suretiyle kenti muhasara altına aldı ve savaşmaya başladı. Daha sonra çok sayıda kuşatma makinesi inşa ettirerek, piyade ve süvarilerden oluşan bir alay tesis etti ve limandaki denizi gemilerle doldurdu. O iki taraftan saldırı başlattı ve 29 Mayıs, saat 3'te, 1. İndiksiyonda, 6961 yılında, kenti aldı.

1439/6947, 2. indiksiyon, 6 Temmuz

54 6947 yılında sözü edilen 8. Sinod Floransa'da toplandı.

1456/6964, 4. indiksiyon, Mayıs-Haziran

55 6954 yılı, 4. indiksiyonda, 29 Mayıs'ta gökyüzüne aniden bir yıldız doğdu ve günlerce bir duman gibi [**orada kaldı**].

1456/6964, 4. indiksiyon, 4 Haziran

56 6964 yılı, 4. indiksiyonda, Haziran ayında, Athina⁷⁶⁵ kenti Müslümanların eline teslim edildi ve kale Türk Ömer Bey'e teslim edildi.

Eylül 1455 - Ağustos 1456/6964, 4. indiksiyon

57 6964 yılı, 4. indiksiyonda, bütün ürünlerde büyük bir darlık ve kıtlık yaşandı; halk aç kalmak zorunda kalmış ve bütün bitkileri, çimen ve otlaklar ile zeytin çekirdeklerini ve sertleşmiş meyveleri yemiştir; her bir insan açlıktan etkilendi. Beş

---

⁷⁶⁴ Rumelihisarı

⁷⁶⁵ Atina

litre buğday 30 Hyperpyra⁷⁶⁶ tutuyordu ve buna rağmen yine de bulmak mümkün değildi ve büyük bir kıtlık hüküm sürdü.

1458/6966, 6. indikasyon, Mayıs-Ağustos

58 6966'da, Mayıs ayında, Emir Mehmed Çelebi 60.000 kişilik kalabalık bir orduyla Morea'ya geldi ve Patra'yı, Mouchlin'i⁷⁶⁷ aldı ve daha sonra 6 Ağustos'ta Korinthos'u aldı ve muhafız olarak Müslümanları oraya yerleştirdi.

1460/6968, 8. indikasyon, Mayıs

59 6968 yılında aynı Emir Morea'ya ikinci kez geldi ve Mistra'yı alarak, Despot Demetrios'u da hanımı ve kız çocuğuyla birlikte aldı ve onu 7. indikasyonda, 30 Mayıs'ta saraya aldı.

1463/6971, 11. indikasyon, 3 Nisan, Pazar-25 Temmuz, Pazartesi

60 6971 yılı, 3 Nisan'da, Paskalya'dan önceki Pazar günü, Argoslular Argos kentini Türklere teslim ettiler. Ve 25 Temmuz Pazartesi günü, Türkler onları Argos'tan tehcir edip, çocukları ve hanımları ile birlikte Konstantinopolis'e götürdüler.

1463/6971, 11. indikasyon, 5 Ağustos

61 Ve 5 Ağustos'ta Venedikliler aynı Argos'u aldılar.

1463/6972, 12. indikasyon, Güz

62 6972 yılında Venedik hükümdarlığı Nauplion'da su ve karada süvari ve piyade askerler ile pek çok gemiden oluşan bir ordu topladı. Ve 1 Eylül'de onlar Heksamilion'a geldiler ve orasını inşa etmeye ve bu çorak hendeğe duvar örmeye başladılar. Onlar ayrıca Korinthos'a bir saldırı da düzenlediler ve aralarında bir anlaşmazlık çıkınca, ittifak bozuldu.

1389/6897, 12. indikasyon, 2 Nisan

63 6897 yılında bizim hazret hükümdarımız Nauplion'u teslim aldı.

1467/6975, 15. indikasyon, Mart (?)

64 6975 yılı, Mart ayında Ömer Bey birçok insan ve zanaatkârla birlikte gelerek, kuleyi ve Argos kalesini yeniden inşa etti ve muhafız birlikleri yerleştirerek, kenti idaresi altına aldı.

1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz, Perşembe

65 6978 yılı, 8. indikasyonda, Emir, piyade, süvari ve 360 büyüklü küçükü gemilerden oluşan güçlü bir orduyla Euripos'a geldi ve 12 Haziran'dan 12

---

⁷⁶⁶ Bkz Eric Scilbach, *Byzantinische metrologie*, München 1970.

⁷⁶⁷ Muhli

Temmuz'a kadar gün ve gece boyunca birçok kuşatma gereçleriyle taarruz etti. 12 Temmuz, Perşembe günü aynı Emir Mehmed Çelebi orasını şiddetli bir çarpışma neticesinde büyük kan dökerek aldı. Her iki taraftan da sayılamayacak kadar çok insan öldü. Ve böylelikle bütün ada onun idaresi altına girdi.

IV

(Sadece C Nüshası)

Eylül 1446 – Ağustos 1447/6955, 10. indikasyon

66 6955 yılı, 10 indikasyon, Aziz Markos'un vefatının ardından, Aziz Metropolit Efendi Malachias Korinthos'a geldi.

1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart

67 6938 yılında Müslümanlar Thessalonike'yi aldılar.

1513/7021, 1. indikasyon, 16 Nisan

68 7022 yılında, 16 Nisan'da, Zakyntos'da çok büyük bir deprem meydana geldi; öyle ki kalede bulunan pek çok ev ile aşağıdaki [**yapılar**] kısmen yıkıldı; birçok kimse molozların altında kaldı.

1479/6987, 12. indikasyon, 25 Ocak

69 1477'de, 17 Ocak'ta, biz Venedikliler'in yüce hükümdarı Türklerle barış yaptı.

1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos

70 1499'da hükümdarımız Türk'le savaştı ve aynı yıl Türk Naupaktos'u aldı.

1500/7008, 3. indikasyon, 9-16 Ağustos

71 1500 yılında [o] Methōnē ve Korōnē'yi aldı.

1503/7011, 6. indikasyon, 20 Mayıs

72 1503 yılında [o] Türk ile barış yaptı.

1512/7020, 15. indikasyon, Mayıs

73 7020 yılında Emir Bayezid öldü ve hükümdarlığı bu Beyazid'in oğlu devraldı.

1512/7020, 15. indikasyon, Temmuz-1513/7021, 1. indikasyon, 24 Nisan

74 Ve aynı yıl o kardeşi Ahmet ile savaştı ve maiyetindeki ileri gelenler tarafından ihanet edilen Ahmet'i hileyle yakaladı ve onu yay kirişi ile boğdu.

1513/7021, 1. indikasyon, Ocak

75 7021 yılında [o] Ahmet'in iki çocuğunu yakaladı ve onları kesti.

1513/7021, 1 indikasyon 1, Kış

76 Ve aynı yılda diğer erkek kardeşi Korkut'u da yakaladı, ve onu öldürdü.

1514/7022, 2. indikasyon, 23 Ağustos

77 7022 yılında Selim süvari ve piyadelerden oluşan 200.000'in üstünde bir kuvvet toplayarak, Persia'ya⁷⁶⁸, Sofēs'in [**Şah İsmail'in**]⁷⁶⁹ üzerine yürüdü. Ve Ağustos ayının 29'unda, gece saat 2'de Sofēs'in topraklarında bir muharebe meydana geldi ve Sofēs onu mağlup etti ve Selim'in ordusundan 100.000 kişiden fazla kesti, ve Selim mağlup geri döndü ve Sofēs tekrar taht ikametgâhı Tebriz'i, ve Selim'in aldığı bütün toprakları geri aldı.

1517/7025, 5. indiksiyon, 22 Ocak

78 7025 yılında Sultan Selim Kahire ve sultanın hükmettiği bütün toprakları aldı, sultanı yakaladı ve onu acılı bir ölümle cezalandırdı. O Sultan Barak olarak adlandırılıyordu; Yunan dilinde “şerefli bir İmparator” anlamına geliyordu.⁷⁷⁰

1520/7029, 9. indiksiyon, 21 Eylül

79 7029 yılında, 26 Eylül'de, 9 yıllık imparatorluğunun ardından, tanrısız, cesur bir adam, titiz ve adil bir yargıç olan Sultan Selim öldü. O özellikle Hristiyanların çoğunu ve İsa'nın kiliselerini severdi. Onun döneminde birçok Hristiyanların pekçok kilisesi onarıldı. O, döneminde eski kiliselerin yeniden onarılması için gereken bütün yardımları yaptı. O şöyle demiştir: “Tanrının bütün evleri güzelleştirilsin”. Ve eski kiliselerle birlikte pekçok yenileri de temelinden yapıldı.

1520/7029, 9. indiksiyon, 30 Eylül

80 Aynı yılda, hükümdarlığı 23 yaşında olan oğlu Sultan Süleyman devraldı ve o 16 Eylül'de (!) Adrianopolis'de tahta oturdu.

1521/7029, 9. indiksiyon, Mayıs

81 702<9>' yılında, Haziran ayında, Sultan Süleyman süvari ve piyadelerden oluşan 100.000 kişilik bir ordu topladı. Ve o Macaristan'a yürüdü ve Belgrad'a hücum etti.

1521/7029, 9 indiksiyon, 28 Ağustos

---

⁷⁶⁸ Kısa Kronikler'de İran için Persia terimi kullanılır. Ancak Persler terimini genellikle Şah İsmail zamanı İranlıları için kullanırken nadiren Türkler için de kullanılmıştır. Yeri geldiğinde bu durum ayrıca belirtilecektir.

⁷⁶⁹ Kısa Kronikler'de Şah İsmail sıklıkla Yunanca Σοφής/Σοφίς (Sofēs) şeklinde adlandırılır. Muhtemelen “Safevi” adının Yunanca'da bozulmuş halidir. Nadiren Kızılbaş adının Yunanca harflerle yazılmasıyla da adlandırıldığı görülmektedir. Ancak hiçbir Kısa Kronik'te Şah İsmail'in adına rastlanmaz.

⁷⁷⁰ Memluk sultanı

82 Ve Ağustos'un 2'sinde orasını işgal ederek, tekrar Adrianopolis'e geri döndü.

5 Haziran - 20 Aralık 1522/7030-7031, 10. 11. indiksiyon

83 1522'de, <5> Haziran'da Sultan Süleyman 200.000 kişilik bir kara ordusu ve kadirga, gemiler ve kalitalardan oluşan 270 gemi donanımlı bir filo hazırladı, ve Rodos'a yürüdü. Haziran'dan Aralık ayına kadar süren pek çok taarruz sonrasında aynı [**Aralık**] ayının 25'inde zavallı ada onun kontrolü altına girdi. O, adadan ayrılmak isteyenlerin gitmesine izin verdi.

1521/7029, 9. indiksiyon, Bahar

84 Süleyman hükümdarlığa gelmeden önce, Yahudi bir büyücü onun yanına gitti ve şöyle söyledi: "Bil ki, sen hükümdar olacaksın." Sultan da bunun karşılığında "Ne zaman?" diye yanıt verdi.. Yahudi de: "Bunu üç harften öğrendim. Hangi yıl veya ay olacağını veya [**bu konuda**] herhangi bir şey görmedim". Ve o bunu ve başka yararlı şeyler söylediği vakit, Sultan Süleyman dedi ki: "Ben hükümdar olursam, sana istediğin ödülü vereceğim". Ve o ona yazılı bir teminat verdi. Ve o Yahudi'nin söylediklerine göre hükümdar oldu ve Yahudi'nin harfleri sayıldığı vakit, sözlerinin doğru olduğu görüldü. Yahudi ortaya çıktı ve Sultanın kendi el yazısıyla kaleme aldığı yazıya uygun olarak ödülünü talep etti ve itibarlı kimselerle birlikte onun yanına vardı. O ona hükümdarlığının nasıl olacağını sordu. İnanişi veya kötü niyeti sayesinde geleceği öğrenen Yahudi dedi ki: "Şehir'deki Hristiyanlar bir ayaklanma başlatacaklar ve bugün Şehir'de bulunan birini hükümdar seçecekler ve bununla bağlantılı olarak onlar senin devletine karşı baş kaldıracaklar. Bu nedenle ve hükümdarlığın için bu işi yapmamaları için onları kılıçtan geçirmelisin. Fakat o Hristiyanları kılıçtan geçirmek için önde gelen danışmanlarını topladı. Piri Paşa isimli ileri gelenlerden biri onu kanundışı ve adaletsiz öfkeden alıkoydu ve şöyle dedi: "Sultanım, böyle büyük meseleler Tanrı'dandır ve şayet bunlar Tanrı'dan ise olan bitenler için Tanrı'ya karşı duramayız; zira Tanrı'ya şirk koşmamalıyız. Şayet insandan kaynaklanırsa, o vakit gereken cezayı vermeyi biz kullarına bırak.

1522/7030, 10. indiksiyon, veya 1523/7031, 11. indiksiyon, Paskalya (?)

85 Aynı yıl Tanrı Konstantinopolis'de şu alametini gösterdi: Paskalya'nın Pazar günü gece yarısı dervişler bir araya gelerek, gelenekleri üzere salavat getirmek için Ayasofya'ya gittiler. Ve onlar kilisenin ön avlusuna geldikleri vakit, bir ilahi duyular ve kilisenin içinde ilahi ışık gördüler. Onlar oraya yaklaştıkları vakit, kapıları açık, kandilleri yakılmış ve "İsa dirildi" ilahisini çalınırken buldular. Ve

onlar bunları duyduklarında, derhal hükümdarı bilgilendirdiler ve o bizzat gelip, bunu dinledi. Ve o **[hükümdar]** bunlara kendi gözleriyle şahit olduktan sonra bunun bir insan işi olup olmadığını öğrenmek için kemerlerin üstüne çıkılmasını emretti. Ve o an da ışık ve ilahi sona erdi. O Hristiyanları kılıçtan geçirmeye yöneldiyse de Piri Paşa onun öfkesini yatıştırdı.

1522/7030, 10. indiksiyon, 30 Mayıs

86 1552'de, < .. > Temmuz'da, İspanyol Cenova'yı kılıçla aldı ve burada 35.000 insan kesti.

1523/7031, 11. indiksiyon, Yaz-1524/7032, 12. indiksiyon, Kış

87 1523 yılında Ahmet Paşa Sultan Süleyman tarafından yönetimini üstlenmek üzere Kahire'ye gönderildi. Söz konusu Emir İbrahim Paşayı tercih ettiği için o **[Ahmet Paşa]** kıskançlıktan ayaklandı ve isyancı oldu. Ve sözkonusu Emir'in hizmetinde bulunmak isteyen herkesi kesti. O bölgenin sakinleri de paşayı onurlu bir makama yükselterek onu Sultan yaptılar. Kardeşi Morea'da Phlamburiarēs⁷⁷¹ idi. Ve sözkonusu Emir onu çağırarak, Methōnē'de başını vurdurttu. Onlar onun kafasının derisini yüzdü, onu Konstantiopolis'e gönderdiler. Adı geçen yeni Sultan Ahmet egemenlik sahasında bulunan bütün Yahudileri topladı ve onların mallarına el koydu. O bunlardan muazzam büyüklükte bir servet yaptı.

1524/7032, 12. indiksiyon, Mart ca.

88 Aynı yılda adı geçen büyük hükümdar Süleyman'ın girişimiyle adı geçen Ahmet Paşa'yı hamamda öldürdüler ve bütün Suriye toprakları tekrar büyük hükümdarın egemenliğine döndü.

Eylül 1523 – Ağustos 1524/7032, 12. indiksiyon

89 Aynı yılda adı geçen Emir birçok aileyi Romanya'daki kalelerden sürgün edip, onları Mısır'a gönderdi, ve Türkler' i de.

Eylül 1523 - Ağustos 1524/7032, 12. indiksiyon

90 Aynı yılda ve öncesinde tüm dünyada, özellikle de Girit, Rodos, Korfu, Zakynthos ve Arta'da bir Veba salgını baş gösterdi. **[Salgın]** özellikle İoannina⁷⁷² ve Morea'da yaygındı, ve Athina'da ise daha seyrekti.

1524/7032, 12. indiksiyon, 18 Ağustos (?)

---

⁷⁷¹ Sancak Beyi

⁷⁷² Yanya

91 Aynı yılda, 18 Ağustos'ta, Kourtouglis⁷⁷³ kadirga ve kalitalarla karşı kıyıya geçti ve Poulia⁷⁷⁴ topraklarına yürüdü ve bir kaleyi aldı.

KRONİK-34 (Sphrantzes-Alıntı)

I

1423/6932, 2. indikasyon, 13 Eylül

1 Büyük kent Thessalonike, Thessalonike despotu Efendi Andronikos Palaiologos tarafından 13 Eylül, 6931 yılında, 1.indikasyonda, Lâtinlere yani Venediklilere teslim edildi.

1423/6932, 2. indikasyon, 14 Kasım-1424/6933, 3. indikasyon, 1 Kasım

2 6932 [yılında] İmparator Efendi İoannes Palaiologos yola çıktı ve Kilise Sinod'una İtalya'ya gitti; aynı İmparator, 15 Kasım'da Şehir'den ayrıldı ve 20 Ekim 33 yılında Şehre [geri] geldi.

1428/6936, 6. indikasyon, Temmuz

3 38 [yılında] Despot Karlo [Tokko] ile dünür olundu ve Despot Efendi Konstaninos onun yeğenini, sevgili Basilissa'yı kendisine eş olarak aldı ve o Glarentza ile Morea'daki bütün mal varlığını çeyiz [proika] olarak aldı.

1430/6938, 8. indikasyon, Temmuz (?)

4 Aynı yıl Despot Karlo [Tokko] öldü ve Türkler, İoannina'yı aldılar, Emir Murad.

1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart

5 (AB¹ B²) Aynı yıl Murad Thessalonike'yi Venedikliler'in elinden aldı.

(C) Aynı yıl Venedikliler'in egemenliğinde bulunan Thessalonike kenti benzer şekilde tutsak edildi.

Temmuz (?) - Eylül 1430 -/6938-6939, 8.-9. indikasyon

6 Aynı yıl, Temmuz ayında, Despot Efendi Konstantinos açlığa mahkûm etmek suretiyle Palaia Patra⁷⁷⁵ kalesini aldı ve idareci [olarak] Efendi Georgios Sphrantzes Phyalites'i⁷⁷⁶ bıraktı.

1430/6938, 8. indikasyon, 17 Temmuz

---

⁷⁷³ Moravcsik'de bir Osmanlı Beyi olarak belirtiliyor: bkz. Κοῦρτουγλης, kurtoglu, Hayreddin Hızır Bey Kurdoğlu olmalıdır. G. Moravcsik, *Byzantinoturcica*, II, s. 170

⁷⁷⁴ Apulien yada Puglia, İtalya'nın doğusunda bir liman kenti.

⁷⁷⁵ Eski Patra/ Osm. Balya Badra

⁷⁷⁶ Tarihçi Georgios Sphrantzes

7 39 [yılında] Katalanlar Glarentza'yı aldılar ve Despot Efendi Konstantinos orayı satın aldı ve tahrip etti.

1435/6943, 13. indiksiyon, 13 Temmuz

8 43 [yılında] Athina ve Thēbai hükümdarı Antonio Acciaiuoli öldü.

1437/6946, 1. indiksiyon, 27 Kasım

9 47'de [yılında], 15 Kasım'da, İmparator Efendi İoannes Palaiologos yola çıktı ve İtalya'ya geçti, yani Floransa Sinodu'na.

1440/6948, 3. indiksiyon, 31 Ocak

10 48 [yılında] aynı İmparator Şehre [geri] geldi, 1 Ekim'de.

1444/6953, 8. indiksiyon, 10 Kasım

11 53 [yılında] Macaristan Kralı Varna'da Emir Sultan Murad tarafından öldürüldü.

1446/6955, 10. indiksiyon, 27 Kasım- 10 Aralık

12 55 [yılında], 27 Kasım'da, Emir Murad Heksamilion'a geldi. İki kardeş, Despot Konstaninos ve Despot Thomas da orada bulunuyordu ve o onları 10 Aralıkta mağlup etti ve onları perişan etti, ve Patra'ya kadar geldi ve kenti ateşe verdi ve o kilisede⁷⁷⁷ toplanan pek çok insanı katletti.

1448/6956, 11. indiksiyon, (24?) Haziran

13 56 [yılında] Despot Efendi Theodoros Selymbria'da öldü ve onu Şehre getirdiler ve onu Pantokratör [kilisesinde] defnettiler.

1448/6957, 12. indiksiyon, 31 Ekim

14 57 [yılında], 1 Kasım'da, İmparator Efendi İoannes Palaiologos öldü ve Pantokratör [kilisesine] defnedildi. O 23 yıl, 3 ay, 10 gün imparatorluk yaptı; 56 yıl, 10 ay, 15 gün yaşadı.

13 Kasım 1448-12 Mart 1449/6957, 12. indiksiyon

15 (AB¹ B²) Aynı yıl Despot Thomas Şehre doğru yola çıktı ve Gelibolu'da İmparatorun öldüğünü öğrendi. Despot Demetrios imparatorluğu ele geçirmeye çalıştı, kentteki arhontlar Konstaninos'u imparator olarak ilan edip, iki arhontu

---

⁷⁷⁷ Bu kelime asıl metinde κανονικά olarak yazılmıştır. Schreiner, bunu soru işareti koyarak kilise olarak tercüme etmiştir. Ancak dipnotunda bu kelimenin Lâtincebir deyim olan “kanonistlerin evi” yani kilise kanunlarını yazan yazarların yaşadığı yer anlamına gelebileceğini belirtir. Bu sebeplerle cümlemin gidişatına da uyum sağladığı için biz de benzer şekilde tercüme etmeyi uygun bulduk. Krş. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 468, dn. 34; Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 75, dn. 17.

Şehir'den gönderdiler; bunlardan Aleksios Laskaris Philanthropenos kentte Despot Thomas ile birlikte bulunuyordu; diğeri ise Manuel Palaiologos Giagaris idi. Onlar Mistra'ya gelerek 6 Ocak'ta İmparator Efendi Konstaninos'a taç giydirdiler. Ve o aynı yıl Ağustos ayında Şehre gitti.

(C) Aynı yıl Despot Efendi Thomas Konstantinopolis'e doğru yola çıktı ve Gelibolu'da kardeşi imparatorun ölüm haberini öğrendi. Despot Demetrios imparatorluğu elde etmeye gayret etti. İleri gelenler ise Konstantinos'u imparator olarak tayin ettiler. O, Mistra'da bulunduğu için, onlar Aleksios Laskaris Philanthropenos ve Manuel Palaiologos Giagaris oraya gönderdiler ve onu imparator olarak taçlandırıdılar. Ve <..> Ağustos'ta Konstantinopolis'e geldi.

Ağustos-Eylül 1449/6957-58, 12-13. indikasyon

16 58 [yılında], 1 Eylül'de, her iki despot, Efendi Demetrios ve Efendi Thomas, Morea'ya geldi.

1451/6959, 14. indikasyon, 3 Şubat

17 59 [yılında], 10 Şubat'ta, Emir Murad Bey Adrianopolis'de öldü.

1451/6959, 14. indikasyon, 18 Şubat

18 Aynı yıl Büyük Emir Mehmed hükümdar oldu.

1453/6961, 1. indikasyon, 17 Ocak

19 61 [yılında], 17 Ocak'ta, Despot Efendi Thomas'ın oğlu, Efendi Andreas Palaia Patra'da doğdu, [Andreas] belki de Morea Despotu'nun veliahtıydı.

1453/6961, 1. indikasyon, 4 Nisan- 29 Mayıs

20 Aynı yılda, 4 Nisan'da, büyük hükümdar Sultan Mehmed Şehre geldi, ve onu karadan ve denizden muhasara etti. 200.000 adamdan oluşan bir kara ordusu ile denizde 400 gemisi bulunuyordu. Kuşatma sırasında yapılan büyük incelemenin ardından nüfuz kayıtlarına göre kentte 4773 adam vardı. Ayrıca kentte 200 yabancı vardı. Onu 54 gün kuşattı.

1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs

21 Ve Mayıs ayının 29'unda, Salı günü, günün ilk saatinde, Hagia Theodosia yortusunda, [Mehmed] kutsal Romanos [kapısının] yanında [açılan] bir gedikten geçerek kenti aldı. Ve Aziz Efendimiz, havari suretli şehidimiz İmparator Efendi Konstaninos Palaiologos öldürüldü. O 4 yıl, 3 ay, 12 gün boyunca imparatorluk yaptı. Yaşamı 49 yıl, 3 ay, 21 gün sürdü.

(A) O, Palaiologos sülalesinden gelen 8. imparatordu; diğeri imparatorların adları sırasıyla aşağıda:

1. Michael Palaiologos 72 yıl
2. Andronikos Palaiologos 73 yıl
3. Michael Palaiologos 74 yıl
4. Andronikos Palaiologos 75 yıl
5. İoannes Palaiologos 76 yıl
6. Manuel Palaiologos 77 yıl
- 7 Manuel'in oğlu İoannes Palaiologos 56 yıl.

Aynı Efendi İoannes'in merhum erkek kardeşi, şehit Efendi Konstantinos Palaiologos, 49 yıl, 3 ay 21 gün idi, şehir'de arhontlar, ileri gelenler ve asilzadeler ile birlikte bir gedikte öldürüldüğü zaman. Ki o isteseydi arhontlar ona kaçmasını söylediklerinde kurtulabilirdi. Fakat o ölümü tercih etti. Ve o arhontları direnmeye de teşvik etti ve onlar savaşlarıyla kentlerin kenti anavatanlarında Hıristiyan şehitleri ve erkekleri olarak Aziz Romanos [kapısının] yanında açılan gedikte ldler. Palaiologoslar bu ismi taşıyan 8. imparatora kadar toplam 194 yıl, 10 ay ve 8 gün boyunca imparatorluğu ellerinde tuttular.

(B¹B²) İsim isim sıralandığı şekliyle Palaiologos sülalesinden gelen şu kimseler imparatordu:

1. Andronikos Palaiologos 73 yıl
2. Michael Palaiologos 74 yıl
3. Andronikos Palaiologos 74 yıl
4. Andronikos Palaiologos 75 yıl.
5. Manuel Palaiologos 77 yıl;
-
7. Onun oğlu İoannes Palaiologos 78 yıl;

8. Onun oğlu merhum ve şehit kardeşi Efendi Konstantinos Palaiologos. Onun yaşamı 49 yıl, 10 ay, 15 gün sürdü, şehir'de arhontlar, ileri gelenler ve asilzadeler ile birlikte öldürüldüğü zamana kadar. şayet arzu etseydi, arhontlar [kaçmasını] söylediklerinde kurtulabilirdi. Ama o ölümü seti ve arhontları da direnmeye teşvik etti ve onlar savaşlarıyla birlikte Hıristiyan şehidi ve erkeğine yakışır bir şekilde anavatanlarında, şehir'de ldler.

Palaiologoslar bu sülaleden gelen 8. İmparator da dâhil olmak üzere 194 yıl,

10 ay ve 15 gün boyunca hüküm sürdüler.

1453/6962, 2. indiksiyon, Güz-1454/6963, 3. indiksiyon, Ekim

22 63 [yılında], Despot Demetrios ve Thomas'a karşı Morea'da bir savaş oldu ve Arnavutlar Kantakouzenos'un Manuel isimli oğlunu Sahte-Despot olarak görevlendirdiler. Türkler Morealı despotlarla barış imzaladılar ve Turahan bey Morea'ya geldi ve istila etti ve Arnavutları yok etti ve Petros Buzēkēs Leontari'de öldürüldü, ve Kantakouzenos'un oğlu, Arnavut despot, kovuldu.

1458/6966, 6. indiksiyon, 15 Mayıs-6 Ağustos

23 66 [yılında], 15 Mayıs'da, büyük hükümdar Korinthos'a geldi ve onu muhasara etti. Efendi Mathaios Asanēs, ve Nikēforos Loukanēs içerideydi ve kenti 6 Ağustos'ta teslim ettiler.

1459/6967, 7 indiksiyon, Ocak-Şubat

24 O şimdi de, Despot Thomas'dan Patra'yı, Kalabryta'yı ve Riolon'a kadar uzanan toprakları talep etti ve bu toprakları aldı. Despot Thomas Arkadia'da bulunuyordu, ve Glarentza'da Blachernai manastırında bulunan iki kardeş Rhalēs'ler, Georgios ve Thomas, birkaç askerle harekete geçerek Türklerin sahip olduğu, Patra ve Kalabryta ile Türklerin olan diğer köy ve yerleşimlerde bir ayaklanma başlattılar. Fakat onlar [onlardan] birkaçını öldürdüler.

1460/6968, 8 indiksiyon, 28 Temmuz

25 Büyük hükümdar olanları duyduğunda Mayıs ayında ordu hazırladı ve Morea'ya geldi ve vakit kaybetmeden Mistra'ya doğru geçti ve Despot Efendi Demetrios, karısı ve kızı prenses ile birlikte teslim oldu. Bunun üzerine Despot Thomas adına Manuel Palaiologos'un egemenliği altındaki Monembasia hariç bütün Morea'yı aldı.

1460/6968, 8. indiksiyon, 28 Temmuz

26 Mantineia'da bulunan Despot Thomas bir gemi buldu ve bindi ve Navarino'ya Porto Longo'ya geçti, ve oradan kalktı ve Bassilissa, hükümdarın çocuğu, iki oğlu ve kızı prenses ile birlikte Korfu'ya geldi.

1462/6970, 10. indiksiyon, 26 Ağustos

27 70 [yılında], 26 Ağustos'ta Despot Efendi Thomas'ın karısı Korfu'da öldü ve Korfu'nun dışındaki aziz Havariler İason ve Sosipatros Manastırı'na defnedildi.

1461/6970, 10. indiksiyon, Eylül, anf.

28 (B¹B²) Aynı yıl büyük hükümdar Trabzon ve bütün çevresini aldı ve imparatoru da aldı.

(C) Aynı yıl Trabzon da alındı.

1462/6971, 11. indiksiyon, Kasım

29 71 [yılında] Ömer bey Naupaktos'u yağmaladı ve Galata'yı yaktı, Venedikliler ile savaştı.

Eylül 1463 –Ağustos 1464/6972, 12. indiksiyon

30 72 [yılında] Venedikliler Monembasia'yı idarecisinden teslim aldılar, kenti Efendi Manuel Palaiologos idare ediyordu.

1465/6973, 13. indiksiyon, 12 Mayıs

31 (AB¹ B²) 3 [yılında], 12 Mayıs'da Despot Efendi Thomas Roma'da öldü. Oğulları Andreas ve Manuel ile kız kardeşleri Hükümdar kızı, Roma'ya gelirlerken Ancona'da babalarının ölümünü öğrendiler. Papa <birilerini> gönderdi, ve onları Roma'ya getirdiler, ve Despot Andreas'a pekçok şeref tevcih etti ve onlara yaşadıkları hayat için pekçok hediye verdi.

(C) 73 [yılında], 12 Mayıs'da Despot Thomas Roma'da vefat etti. Daha sonra Andreas ve Manuel ile onların kız kardeşi Roma'ya geldi.

1466/6974, 14. indiksiyon, 9-16 Ağustos

32 75 yılında, 9 Ağustos'ta, Pazar günü, Vittorio Capello donanma ile birlikte Patra'ya geldi ve Pazartesi günü Türkler Michael Rhalles'i yakalayarak, 10 Ağustos'ta onu öldürdüler. Aynı tarihte onlar Palaia Patra en aziz metropoliti Efendi Neophytos'u kazığa oturtular. Aynı Ağustos'un 15'inde Cumartesi, öğlen Venedikliler'in mutlak mağlubiyetiyle sonuçlandı, ve 16'sında Pazar sabahı donanma Patra kıyısı açıklarından demir aldı ve yola çıktı. Franklar'dan 700 kişi öldürüldü.

1470/6978, 3. indiksiyon, 12 Temmuz

33 78 [yılında], Emir Mehmed Euripos'u aldı, 12 Temmuz'da.

1470/6978, 3 indiksiyon, 4 Ağustos

34 Ve [o] Has Murad Paşa'yı Morea'ya gönderdi ve 4 Ağustos 79 yılında Bostitza'yı Venediklilerden aldı ve orayı tamamen yakıp yıktı.

Eylül 1470 – Ağustos 1471/6979, 14 indiksiyon

35 Aynı 79 [yılında] Despot Demetrios keşiş olup David ismini aldığı Adrianopolis'de öldü.

Eylül 1470 –Ağustos 1471/6979, 4 indiksiyon

36 Aynı yıl Despot Efendi Demetrios'un, kızı ve keza karısı da öldü.

1473/6982, 7. indiksiyon, 7 Kasım

37 82 [yılında], 7 Kasım'da, Despot Thomas'ın kızı, Bassilisa Hanımefendi Helenē'da öldü ve o rahibe olup ismini rahibe Hypomonē olarak değiştirmişti.

38 *1475/6983, 8. indikasyon, 6 Haziran*
83 [yılında], büyük hükümdar Kefe'yi⁷⁷⁸ aldı.

II

39 *1481/6989, 14. indikasyon, 3 Mayıs*
89 [yılında], Şehri alan Emir Mehmed öldü, 3 Mayıs'da.

40 *1481/6989, 14. indikasyon, 19 Mayıs*
Ve aynı ayın <1>9'unda onun oğlu Sultan Bayezid hükümdarlığı devraldı.

41 *1491/6999, 9. indikasyon, Ağustos*
99 [yılında] Hagios Oros'daki çanları imha ettiler, Ağustos ayında.

42 *1492/7000, 10. indikasyon, 1 Ocak*
Aynı yılda Kastilya Kralı Granada'yı aldı. O burayı 12 yıl boyunca muhasara altında tutmuştu. Onu 1 Ocak'ta aldı.

43 *1492/7000, 10. indikasyon, Haziran-Temmuz*
(B¹B²) 7000 [yılında] Büyük hükümdar Sultan Bayezid geldi ve Arnavutluk'u istila ve tahrip etti ve orasını fena halde yağmaladı.
(C) 7000 [yılında] Bayezid Arnavutluğu yağmaladı.

44 *1499/7007, 2. indikasyon, Ağustos*
(A) 7007 yılında Büyük hükümdar Sultan Bayezid kılıçla Naupaktos'u aldı, 29 Ağustos'da.
(B¹B²) 7008 [yılında], Ağustos ayında, aynı Emir geldi ve Naupaktos'u aldı.

45 *1499/7008, 3. indikasyon, Eylül*
Ve Eylül ayında emir verdi ve Stenos'ta⁷⁷⁹ iki hisar inşa edildi. Ve donanma Aspra Spitia yakınlarında körfezde kışı geçirdi.

46 *1500/7008, 3. indikasyon, 10 Temmuz – 8 Ağustos*
(B¹B²) Ve Haziran ayında denize açıldı ve Methōnē'ye doğru geçti ve kenti 50 gün [boyunca] kara ve denizden muhasara altına aldı.
(C) Ve [onlar] Haziran'da Methōnē'ye geldiler.

47 *1500/7008, 3. indikasyon, 9 Ağustos, Pazar*
(B¹B²) 7009 [yılında]. Ve Ağustos'un 8'inde, Pazar günü, akşam saatinde, dört Venedik kadırgası geldi ve Türk donanmasına merkezden <hücum> ettiler ve süratle yardım ulaştırabilmek için Methōnē limanına sızdılar. Aynı saatlerde Azaplar bir taarruz hareketi başlatarak kenti kılıçla aldılar. Bizim duyduğumuz kadarıyla Kale halkı kendilerine yardıma gelen kalyonları gördüklerinde çok sevindiler ve onlar

⁷⁷⁸ Kefe

⁷⁷⁹ Boğaz

bunları karşılamak üzere silahlarını bırakarak surları yalnız bıraktılar. Ve Azaplar bir fırsat bularak, içeri girdiler. Kalenin büyük bir kısmı alev aldı ve yandı.

(C) Ve Ağustos'un 8'inde, Pazar günü, akşam saatinde, dört Venedik kadırgası geldi ve [kente] yardım ulaştırabilmek için limandaki Türk gemilerinin arasından geçti. Aynı saatlerde kent işgal edildi.

(A) 8 [yılında] Büyük hükümdar Methōnē'yi kılıçla aldı, 9 Ağustos'da.

1500/7008, 3. indikasyon, 16 Ağustos

48 (A) Aynı yılda, 17 Ağustos'ta, Korōnē ve Navarino itaat etti.

(B¹B²) Ve bunlardan sonra Korōnē'de itaat etti, aynı ay içinde.

1501/7009, 4. indikasyon, 13 Ağustos

49 Aynı <yıl> o Dyrrachion'u⁷⁸⁰ da aldı.

1501/7009, 4. indikasyon, Yaz

50 7009 [yılında] Sofēs Persia'dan ayrıldı ve Türkmenlere, yani Uzun Hasan'ın topraklarına saldırdı.

Eylül 1503- Haziran 1504/7012, 7. indikasyon

51 Ve 7012 [yılında], [o] onları tamamıyla yok edip, bütün Persia'yı boyunduruğu altına aldı ve Bakü'ye yani Hazar denizine kadar ilerledi.

1509/7018, 13. indikasyon, 10-11 Eylül

52 7018 [yılında] Şehri tamamıyla yıkan büyük bir deprem meydana geldi, Eylül ayında.

1512/7020, 15. indikasyon, 24 Nisan, Cumartesi

53 7020 [yılında], 24 Nisan'da, Sultan Selim hükümdar oldu, Perşembe günü.

1512/7020, 15. indikasyon, 26 Mayıs

54 Mayıs'ta onun babası Sultan Bayezid öldü, Şehrin dışında.

1520/7029, 9. indikasyon, 21 Eylül

55 7021 [yılında] o da öldü.

1520/7029, 9. indikasyon, 30 Eylül

56 Ve [şimdi], 7029'da, <Eylül> ayında, şimdiki Süleyman [sultan] oldu ve hükümdarlıktan sonra <..> yıl ***.

KRONİK-35 (Heksamilion-Kronik)

I

330/5838. 3. indikasyon, 11 Mayıs

1 (A) Konstantinopolis Büyük Konstantinos tarafından 5838 yılında kuruldu.

---

⁷⁸⁰ Draç

1204/6712, 7. indiksiyon, 12 Nisan

2 (A) Ve kuşatılmadan 1204'e kadar devam etti.

(BE) 6712 yılı, 12. İndiksiyonda (!), Konstantinos'un şehri Lâtinler tarafından işgal edildi <12 Nisan'da>, Cuma günü.

1261/6769, 4. indiksiyon, 25 Temmuz

3 (A) Daha sonra Lâtinler tarafından 57 yıl boyunca işgal altındaydı, yani dünyanın oluşumundan 6769 yıl <sonra>. Bizim tarafımızdan tekrar ele geçirilmesinden sonra bugüne, 6960 yılına kadar Romalıları egemenliği altındadır yani 191 sene. Öyleyse Konstantinopolis'in kurulmasından sonra şimdiki 6960 yılına kadar 1121 yıldır. Ve şimdi vay haline, dinsizler tarafından işgal edildi Tanrı'ya işlenen belirsiz günahlar yüzünden. Mayıs ayının 29'unda fethedildi.

(BE) 6769 yılında Michael Palaiologos tarafından işgal edildi. O [Michael] 12 Aralık'ta, 6791 yılında hayata veda etti.

II

1399/6908, 8. indiksiyon, 4 Aralık

4 6908 yılı, 8. indiksiyonda, 4 Aralık'ta, İmparator Efendi Andronikos'un oğlu, merhum İmparator Efendi İoannes, Konstantinopolis'de daha önce yapılan yeminli anlaşmalar [gereğince] barış içinde geldi.

1399/6908, 8. indiksiyon, 10 Aralık

5 Aynı Aralık ayının onuncu gününde İmparator Efendi Manuel Venedikliler'in kadirgalarına binerek bahsi geçen Konstantinopolis ve doğu bölgelerine yardım [almak için] Phrangia'ya doğru yola çıktı.

1415/6923, 8. indiksiyon, 29 Mart – 2 Mayıs

6 6923 yılı, 8. İndiksiyonda, 29 Mart'ta, Büyük Cuma günü [Megali Paraskevi], İmparator, merhum Efendi Manuel, Kechreai limanına geldi. Ve Nisan'ın 8'inde Heksamilion'u temizlemeye ve yeniden inşa etmeye başladı ki orası 3800 kulaç uzunluğundaydı. Onun üstüne 153 kule dikti. Mermere oyulmuş [oyma] yazılarda boydan boya yazılanlara Hellas'ta şöyle söylediler: "Nur'un ışığı, gerçek Tanrı'dan [olma] Tanrı [İsa] autokrator İoustinianos'u ve bu sadık kölesi Viktorino'yu, ve Hellas'ta Tanrı inayetiyle yaşayıp ikamet eden cümlesini korusun.

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık

7 6955 yılı, 10. indiksiyonda, <10> Aralık, Cumartesi günü, saat 2'de, Heksamilion Emir Murad tarafından tahrip edildi, ki burası üç yıl önce o zaman despot olan, merhum Efendi Konstantinos'un hükümdarlığı zamanında <onun> tarafından yeniden inşa edilmişti.

1443/6952, 7. indikasyon, Aralık

8 6952 yılı, 7. indikasyonda, 8 Aralık'ta, merhum Despot Efendi Konstantinos Mistra'ye geldi ve onun kardeşi merhum Despot Efendi Theodoros Şehre geçti.

1449/6957, 12. indikasyon, 12 Mart

9 Ve tekrar aynı Efendi Konstantinos Konstantinopolis'e geldi, 6958 yılında, imparator olarak.

III

1448/6956, 11. indikasyon, (24?) Haziran

10 Ve 6956 yılı, Haziran ayında, Despot Efendi Theodoros Selymbria'da öldü.

1448/6957, 12. indikasyon, 31 Ekim

11 Ve 6957 yılında, Ocak ayında, İmparator Efendi İoannes öldü.

1439/6947, 2. indikasyon, 6 Haziran 6

12 Floransa'da 8. Sinod 6951 (!) yılında gerçekleşti.

1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos

13 7006 Naupaktos'u.

1500/7008, 3. indikasyon, 9-16 Ağustos

14 Methōkorōnē'yi 7007

IV

1397/6905, 5. indikasyon, 2 Haziran

15 6905 yılında Türkler Argos'u aldılar.

1429/6937, 7. indikasyon, 1-5 Haziran

16 6937 yılında Despot Efendi Konstantinos Patra'yı aldı.

1458/6966, 6. indikasyon, Mayıs-Ağustos

17 6966 yılında Emir akın etti ve Korinthos'u ve Mouchlin'i ve diğerlerini aldı.

KRONİK-36

I

Venedik'in ortaya çıktığı zamandan başlıyorum, ve Methōnē zamanına kadar anlatmak istiyorum.

421, 25 Mart

1 Dört yüz yirmibirde, Nisan ayının dördünde, ve ilk olarak Rialton'u⁷⁸¹ inşa ettiler, Âdem'den sonra beş bin dokuzyüz yirmibir yıldır oradaydı.

Aralık 828 - Aralık 829

2 Ve sekiz yüz otuzda Hagios Markos Kilisesi'ni inşa ettiler, Venedik'in kuruluşundan dört yüz dokuz yıl sonra.

832, 31 Ocak (?)

---

⁷⁸¹ Venedik

3 Ve iki yıl sonra Hagios Markos'un kutsal kemiklerini getirdiler, yani sekizyüz otuz iki [yılında].

1149 (?)

4 Ve bin yüz kırk dokuz [yılında] Hagios Markos'un [kilise] çanını inşa ettiler.

1177, 24 Haziran

5 Bin yüz altmış yedi [yılında] İmparator Ferdikos Papa Aleksandros ile barış yaptı.

II

1382/6891, 6. indikasyon, Aralık

6 Bin üçyüz seksen bir [yılında] Despot Efendi Theodoros Morea'ya geldi.

Eylül 1384 – Ağustos 1385/6893, 8. indikasyon

7 Bin üçyüz seksen beş [yılında], Mayıs'ın yirmisinde Venedikliler'in hükümdarlığı Korfu adasını bütün adaları ile beraber aldı.

Eylül 1387 – Ağustos 1388/6896, 11. indikasyon

8 Bin üçyüz seksen sekiz [yılında] Venedikliler Naupaktos'u Paulos Spatas'tan aldılar.

Eylül 1394 – Eylül 1395 Eylül/6903, 3. indikasyon

9 Bin üçyüz doksan dört [yılında] Evrenos Morea'yı yağmaladı.

1397/6905, 5. indikasyon, 2 Haziran

10 Bin üçyüz doksan altı [yılında] Türkler Argos'u aldılar.

1402/6910, 5. indikasyon, 28 Temmuz

11 Bin dört yüz altı yılında Timur Emir'i mağlup etti.

1400/6908, 8. indikasyon, 23 Mayıs'tan önce

12 Bin dört yüz on bir yılında Franklar Kalabryta'yı istila ettiler.

1415/6923, 8. indikasyon, 29 Mart- 2 Mayıs

13 Bin dört yüz on dört yılında İmparator Efendi Manuel geldi ve Heksamilion'u inşa etmeye başladı.

1421/6929, 14. indikasyon, 19 Ocak'dan sonra

14 Bin dört yüz on altı yılında Hanımefendi İmparatoriçe Kleopa⁷⁸² geldi.

---

⁷⁸² Bu kişi Mora despotu Theodoros Palaiologos'un evlendiği ve İtalyan Rimini kontunun kızı prenses Kleope Malatesta'dır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 411, 446 ve 447; ayrıca bkz. Donald Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları* (1261-1453), çev. B. Umar, İstanbul 1999, s. 354. Bu kişi hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. Gudrun Schmalzbauer, "Eine bisher unedierte Monodie auf Kleope Palaiologina von Demetrios Pepagomenos," *JÖB*, XX (1971), s. 223-240; E. Trapp, *PLP*, No. 21385.

1423/6931, 1. indiksiyon, 22 Mayıs – 5 Haziran

15 Bin dört yüz kırk iki yılında Turahan Heksamilion'u yıktı, ve aynı yılda Arnavutlar Tabia'yı tahrip ettiler.

1423/6931, 1. indiksiyon, 12 Ağustos

16 Bin dört yüz yirmi üç yılında, Mayıs'ın yirmi dördünde, Venedikliler Doultzinon [**Dulcigno**]'u⁷⁸³ aldılar ve onu anlaşma ile aldılar, ki hükümdar Blatzas [**Balşa**] öldükten sonra, o zaman onu alırlar; ve böyle oldu.

1431/6939, 9. indiksiyon, Bahar

17 Bin dört yüz yirmi dört yılında, Şubat'ın altısında, Türkler Morea'yı istila ettiler, ve bu ayın onbirinde Turahan <Heksamilion'a> saldırdı ve onu aldı.

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık

18 Bin dört yüz kırk altı yılında, Aralık'ın on dördünde, Cumartesi günü, Türkler Heksamilion'a saldırdı, ve hükümdar Efendi Konstantinos ve Despot Efendi Thomas arhontlarıyla birlikte kaçtılar. Ve hükümdar bizzat Murad idi, ve Patra'ya geldi ve onu yaktı.

1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

19 Bin dört yüz elli iki yılında, Mayıs'ın yirmi dokuzunda, Salı günü, emir Mehmed Konstantinopolis'i aldı ve o sırada Efendi Konstantinos Palaiologos imparatordu.

Güz 1453- Ekim 1454/6961-62, 1.-2. indiksiyon

20 Bin dört yüz elli dört yılında Arnavutlar Despot Kantakouzenos'u yakaladılar.

1458/6966, 6. indiksiyon, Mayıs-Ağustos

21 Bin dört yüz elli yedi yılında Korinthos ve Mouchlin ve Patra alındı.

1458/6966, 6. indiksiyon, Mayıs-Ağustos

22 Bin dört yüz elli sekiz yılında Emir Morea'yı aldı. Ve o zaman Demetrios Palaiologos ve Thomas Palaiologos despot idi.

1460/6968, 8. indiksiyon, Mayıs

23 Bin dört yüz altmış yılında, Mayıs'ın yirmi dokuzunda, Emir Morea'yı istila etti ve despotu, Efendi Demetrios'u da, Mistra'dan aldı.

---

⁷⁸³ Bugün Karadağ sınırları içinde Arnavut asıllı nüfusun yoğun olarak yaşadığı kentin adı tarihte olduğu gibi *Ulcinj* olarak bilinmektedir. 1423 yılında Venediklilerin şehri almasından sonra kendi dillerindeki söyleyişle *Dulcigno* adı yerleşmiştir. Kronik notu Venediklilerin şehri ele geçirmesinden bahsetmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 422.

1463/6972, 12. indikasyon, Eylöl

24 Bin dört yüz altmış üç yılında, Eylöl ayında, Franklar Heksamilion'u tuttular.

1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz

25 Bin dört yüz yetmiş yılında, Temmuz'un ikisinde, Perşembe günü, Emir Euripos'u aldı.

1477/6985, 10. indikasyon, Mayıs-Temmuz

26 Bin dört yüz yetmiş yedi yılında, Mayıs'ın yirmi sekizinde, Paşa Naupaktos'a geldi.

1479/6987, 12. indikasyon, 25 Ocak

27 Bin dört yüz yetmiş sekiz yılında, Şubat'ın yirmi beşinde, Venedikliler Emir ile, Sultan Mehmed ile barış yaptılar.

1495/7003, 13. indikasyon, Şubat-Mart

28 Bin dört yüz doksan beş yılında Carlo Frantzas Poulia'ya geldi.

1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos

29 Bin dört yüz doksan dokuz yılında, Mayıs ayında, Venedikliler Sultan Bayezid ile savaştılar, ve bu sırada Bayezid'in kendisi Anadolu'nun ve Batı'nın kalabalık ordularıyla geldi. Ve ordularla karadan, ve üç yüz gemi donanımıyla denizden geldi, ve aynı zamanda karadan ve denizden geldi ve Naupaktos'u istila etti, ve Naupaktos'lular bu kadar donanmayı görerek şu anlaşma ile itaat ettiler ki üç yıl içinde kimse vergi vermesin; ve böylece Naupaktos'u tuttular ve o zaman yargıç Miser **[Efendi]** Giovanni Moro⁷⁸⁴ idi. Ve o zaman Emir'in donanması yani onun gemileri⁷⁸⁵ Stēri'ye⁷⁸⁶ girdi ve kışı geçirdi. Ve Emir öteki ordularıyla Adrianopolis'e gitti.

1500/7008, 3. indikasyon, 10 Temmuz – 8 Ağustos

30 Ve bir yıl sonra tekrar, bin beş yüz **[yılında]**, bu Emir bütün ordularıyla indi ve Morea içine akın etti ve Methōnē'yi aldı. Ve onun gemileri Haziran'ın onikisinde

---

⁷⁸⁴ Venedikli idareci. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s.534.

⁷⁸⁵ Asıl metinde πλεντικά<πλεντικόν= gemi yada denizde yüzen araçlar için kullanılır. Πλέω fiilinden gelir.

⁷⁸⁶ Esasında Στείρι/Steiri olarak yazılan bu yer adı bugün Yunansitan'ın Boeotia vilayeti, Distoma belediye sınırları içinde bir köydür. Korinthos körfezine yakındır. Kronikte gemilerin buradan çıktığı anlaşılmaktadır. Ancak Steiri denizden yüksekte ve iç kısımdadır ve en yakın liman Aspra Spitia'dır. Muhtemelen kronik yazarı bu köyden geçilerek yakın olan kıyıdan hareket eden gemileri kastetmiştir.

Stēri'den çıktılar, ve Naupaktos'a geldiler. Ve orada on iki gün kaldılar. Ve bu ayın yirmi dördünde donanma [yola] çıktı ve Cavo de Ducato'ya⁷⁸⁷ gitti, ve orada yirmi sekiz gemili Preveza⁷⁸⁸ kadırgalarıyla birleştiler, ve bunlardan sonra Methōnē'ye geçtiler. Ve hükümdar Methōnē'ye ulaştı, Temmuz'un onunda, ve oraya otuz gün hücum etti ve ona hiçbir şey yapamadı.

1500/7008, 3. indiksiyon, 9 Ağustos

31 Ve Ağustos'un dokuzunda dokuz Venedik kadırgası Methōnē'ye yardım etmek için geldiler. Ve insanlar surları yalnız bıraktılar, yani gözetleme yapanlar; ve hükümdarlığın savaş malzemelerini kadırgalardan almak için gittiler. Ve Türkler surları terkedilmiş yalnız buldular ve saldırdılar ve aldılar, ve Pazar günüydü, akşama doğru. Ve onu yağmaladılar ve ateşe verdiler, ve kentin büyük bölümünü yaktılar.

1503/7011, 6. indiksiyon, 20 Mayıs

32 Ve bin beş yüz dört yılında, Ocak ayında, Venedikliler Sultan Bayezid ile barış yaptılar. Ve anlaşmayı yapan elçi o zaman bay miser Andrea Gritti⁷⁸⁹ idi, ki bugün prenstir.

KRONİK-37

İakōbos Kyriannitēs'in özet kroniği

I

1204/6712, 7. indiksiyon, 12 Nisan, Pazartesi

1 Aleksios Doukas Mourtzouphlos zamanında Konstantinopolis Lâtin hâkimiyetine girdi, 6712 yılı, 12 Nisan, 2. indiksiyonda, Pazartesi günü. Bunlar tarafından 56 yıl, neredeyse 60 yıl, 8 ay, 13 gün idare edildi.

1261/6769, 4. indiksiyon, 25 Temmuz

2 Fakat Konstantinopolis 6768 yılı, 25 Temmuz, 4. indiksiyonda tekrar Romalılar <tarafından> ele geçirildi, ve onu Palaiologosların ilki olan Michael aldı.

1282/6791, 11. indiksiyon, 11 Aralık

3 Bu İmparator Michael ise 6791 yılı, 11 Aralık'ta öldü.

1326/6834, 9. indiksiyon, 6 Nisan, Pazar

4 İsa'nın yeryüzüne inişinden sonra 1326 [yılı], 4 Nisan Perşembe günü, Sultan Orhan Romalıların elinden Prousa'yı aldı.

---

⁷⁸⁷ Leukas: Hagia Maura, bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 536.

⁷⁸⁸ Preveza.

⁷⁸⁹ Venedik Doge'u. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 195 (indeks)

1354/6862, 7. indikasyon, 1-2 Mart

5 6<8>62 [yılında] Türkler Gelibolu'yu Venedikliler'in (!) elinden aldılar.

II

1446/6955, 10. indikasyon, 10 Aralık

6 İsa'nın yeryüzüne inişinden sonra 1445 yılında Heksamilion Türkler tarafından ilk kez işgal edildi.

1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs

7 29 Mayıs 1453, bir Salı günü Sultan Mehmed Konstantinopolis'i Romalıların elinden aldı.

1460/6968, 8. indikasyon, Mayıs

8 25 Mayıs 1460'da Türkler Romalıların elinden Morea'yı aldılar.

1463/6972, 12. indikasyon, 8 Kasım

9 1463 yılında onlar Heksamilion'u ikinci kez Venediklilerin elinden aldılar.

1463/6972, 12. indikasyon, 14 (?) Kasım

10 Aynı yıl Mistra'lılar [şehirden] kaçıp, Koronē'ye geldiler.

1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz Perşembe

11 Aynı yıl, 23 Haziran'da, Türkler Euripos'u Venedikliler'in elinden aldı, Pazar günü.

1475/6983, 8. indikasyon, 6 Haziran

12 23 Temmuz 1473'te Türkler Kefe'yi Cenova'luların elinden aldı.

1499/7007, 2. indikasyon, 25 Temmuz

13 1489'da, 25 Temmuz'da, 270 gemiden [oluşan] bir Türk donanması geldi. Bunların arasında 22 gemi, 3 mavna ve 8 kadirge bulunuyordu. [Donanmanın] geri kalan kısmı sandallardan⁷⁹⁰ ve teknelerden⁷⁹¹ oluşmaktaydı. Bunlar Piganousa⁷⁹² kanalında çapa bırakıp, 3 gün boyunca [orada] beklediler.

1499/7007, 2. indikasyon, Temmuz-Ağustos

14 Aynı yıl General Antonio Grimani 60 hafif ve 16 ağır kadirge ve 20 filika ve

---

⁷⁹⁰ Περαταρίες<περαταρία= Genellikle iki kıyı arasında taşımacılık yapmaya yarayan küçük bot veya sandal anlamına gelir. Türkçede tam karşılığı yoktur.

⁷⁹¹ Yunanca aslında çoğulu σκιράτζια olarak yazmaktadır. Schreiner indeksinde yalın halinin σκεράτζιον olduğunu yazmakta ve karşılığında Almanca sadece genel bir ifadeyle "Fähre=Feribot, vapur" olarak tespit etmiştir. Herhangi bir Yunanca sözlükte karşılığını bulamadığımız bu sözcüğe anlam olarak en yakın bu kelimeyi uygun gördük.

⁷⁹² Bugün Bodrum yarımadasının karşısına düşen, Leros ve Kalymnos adaları arasındaki boğazın girişinde bu isimde iki adacık bulunmaktadır.

kalita **[topladı]**; yani bunlar Methōnē'deydi.

1499/7007, 2. indiksiyon, 29 Ağustos

15 Aynı yıl, 29 Ağustos'ta, Sultan Bayezid Naupaktos'a geldi ve onu Venedikliler'in elinden aldı.

1500/7008, 3. indiksiyon, 9 Ağustos

16 9 Ağustos 1500'de, aynı Sultan Bayezid kılıçla Methōnē'yi aldı ve 7000 erkeği kesti. Bütün kenti ateşe verdi ve yaktı.

1500/7008, 3. indiksiyon, Yaklaşık 16 Ağustos

17 Aynı yıl Navarino da itaat etti.

1500/7008, 3. indiksiyon, 16 Ağustos

18 Aynı yılda hükümdar Sultan Bayezid kara ordusu ve 250 gemiden <oluşan> bir donanma ile birlikte Korōnē'ye geldi ve **[kent]** anlaşma yoluyla da olsa ona teslim oldu.

1500/7009, 4. indiksiyon, 3-4 Aralık

19 Aynı yılda, 4 Aralıkta Venedikliler Navarino'yu Türklerin elinden aldılar ve kaleyi savunan yeniçerileri kestiler.

1501/7009, 4. indiksiyon, 20 Mayıs

20 20 Mayıs 1501'de, Kemal Bey **[Kiamalpeis]**15 Kadırğa ve 17 kalita ile birlikte Navarino'ya geldi. Ali Paşa'nın da karada 5000 kişilik bir ordusu bulunuyordu, ve saldırdılar ve dışarıyı kılıçla aldılar ve Arnavut, Frank ve Romalılardan 1000 kişiyi kestiler ve kadın ve çocukları köle yaptılar. Ve içerisi, kale, teslim oldu. İçeride 3000 erkek bulunuyordu; orada üç Venedik kalyonu da bulunmaktaydı. Ve onlar **[Türkler]**, **[kalyona]** üzerinde bulunan kişilerle birlikte el koydular. Ayrıca orada içinde 12 000 Flori değerinde şarap, balmumu ve çeşitli mallar yüklenmiş Chania'dan⁷⁹³ gelen iki filika da bulunuyordu. Onlar **[söz konusu]** filikalarda bulunan bir Venedik soylusu — Takas Nanis isimli bu şahıs **[Chania'da]** kançılara **[sinodlieris]** idi — ile 3000 Venedik Flori'sine de el koydular.

1501/7009, 4. indiksiyon, Yaz

21 Aynı yılda Benedetto de Pesaro isimli Venedikli bir general iyi kadırgalarla birlikte geldi ve **[o]** Kastelophrangos'un⁷⁹⁴ bütün insanlarını **[gemisine]** aldı ve kenti

---

⁷⁹³ Hanya (Girit)

⁷⁹⁴ Korōnē'da bir yer adı.

ateşe vererek, yakıp kül etti. Ve insanları Kytheria'ya⁷⁹⁵ çıkardı.

22 *5 Haziran-20 Aralık 1522/7030-7031/10.-11. indiksiyon*
1521 yılında Sultan Süleyman Rodos'u aldı.

KRONİK-38

I

1 *1326/6834, 9. indiksiyon, 6 Nisan Pazar*
6831 yılı, 4 Nisan, 9. indiksiyonda, Perşembe günü, Prousa Türkler tarafından Romalıların elinden alındı.

2 *1421/6929, 14. indiksiyon, Yaklaşık 19 Ocak*
6925 yılında Basilissa Kleopa Morea'ya geldi.

3 *1421/6929, 14. indiksiyon, 19 Ocak*
37'de [Kleopa] Roma imparatoriçesi oldu.

4 *1433/6941, 11. indiksiyon, 18 Nisan*
694<1> yılında, bu imparatoriçe vefat etti, 18 Nisan'da.

5 *1402/6910, 10. indiksiyon, 28 Temmuz*
6910 yılında Timur Emir'i mağlup etti..

6 *1459/6967, 7. indiksiyon, Ocak-Şubat*
6967 yılında Despot Efendi Thomas, Ömer bey ile ve Assanēos⁷⁹⁶larla Leontarion'da savaştı.

7 *1463/6972, 12. indiksiyon, Güz*
6972 yılında Franklar Heksamilion'u inşa etmeye başladılar.

II

8 *1423/6932, 2. indiksiyon, 13 Eylül*
1423 [yılında], 29 Eylül'de, Venedikliler Thessalonike'yi Efendi Despot Andronikos'tan aldılar.

9 *1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart*
1429 [yılı], 9 Ekim'de, Türkler yukarıda zikredilen şehri Venedikliler'in elinden aldılar.

10 *1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık*
1445 [yılı], <10> Aralık'ta, Heksamilion ilk kez Efendi Despot Konstantinos'tan alındı- Emir Murad bey.

---

⁷⁹⁵ Ege adalarından biri.

⁷⁹⁶ Demetrios Palaiologos'un eşi Theodora'nın ailesidir. Asanes (Asenler) olarak bilinen metinde de Ασάνεοι olarak yazılan soylu ve güçlü bir ailedir.

1463/6972, 12. indiksiyon, 8 Kasım

11 1463 [yılı], 10 Ekim'de, Heksamilion ikinci kez Venedikliler'in elinden alındı- Sultan Mehmed.

1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

12 1453 [yılı], 29 Mayıs'ta, Konstantinopolis Türkler tarafından Romalıların elinden alındı- Sultan Mehmed.

1460/6968, 8. indiksiyon, Mayıs

13 1460 [yılı], 29 Mayıs'ta, Morea Türkler tarafından Romalıların elinden alındı- Sultan Mehmed.

1462/6971, 11. indiksiyon, 1-17 Eylül

14 1462 [yılı], 17 Temmuz'da, Midilli Türkler tarafından Gattilusio'nun elinden alındı-Sultan Mehmed.

1463/6972, 12. indiksiyon, 14(?) Kasım

15 1463 [yılı] 14 Kasım'da, Mistra'lılar kaçtılar ve Korōnē'ye geldiler.

1470/6978, 3. indiksiyon, 12 Temmuz

16 1470 [yılı], 13 Temmuz'da, Euripos Türkler tarafından Venedikliler'in elinden alındı-Sultan Mehmed.

1475/6983, 8. indiksiyon, 6 Haziran

17 1473 [yılı], 23 Temmuz'da Kefe Cenovalıların elinden alındı-Sultan Mehmed.

1499/7007, 2. indiksiyon, 25 Temmuz

18 1499 [yılı] 25 Temmuz'da, Emir Sultan Bayezid'in donanması 200 gemi ile Korōnē'ye geldi. [Donanmada] 22 gemi, 3 mavna, 80 kadirga, artakalanları tekneler, kalitalar ve sandallar [vardı]. Bölge [Korōnē] yakınındaki Hagios Sostos'ta demirlediler. Yukarıda zikredilen sene, üç gün boyunca [orada] kaldılar.

1499/7007, 2. indiksiyon, 25 Temmuz

19 1499 yılı, 25 Temmuz'da, Venedikliler'in General Kaptanı saygıdeğer miser Antonio Grimani'ydi. Onun Methōnē limanında 60 hafif ve 16 ağır kadirgası, 35 gemisi, 20 kalita ve filikası, toplamda 135 adet [gemisi] vardı.

1499/7007, 2. indiksiyon, 29 Ağustos

20 1499 [yılı], 29 Ağustos'ta, Osmanlı sultanının donanması Naupaktos'a gitti ve onu savaşmadan aldı.

1500/7008, 3. indiksiyon, 9 Ağustos, Pazar

21 1500 yılında, 9 Ağustos'ta, Sultan Bayezid Methōnē'yi kılıçla aldı ve orasını yağmaya bıraktı. O, 7000 erkeği kesti ve bunların kemiklerinden kentin yakınlarında bir kule diktirdi. Aynı saatlerde bütün kenti ateşe vererek, yakıp yok etti. O, şehire 24

gündür saldırıyordu. Pazar günü, akşamın 2. saatiydi.

1500/7008, 3. indikasyon, 16 Ağustos'tan sonra

22 Ertesi gün Navarino da itaat etti.

1500/7008, 3. indikasyon, 16 Ağustos, Pazar

23 1500 [yılı], 16 Ağustos'ta yukarıda yukarıda zikredilen hükümdar Sultan Bayezid deniz ve karadan Korōnē'ye geldi. Kent yemin ve anlaşma yoluyla ona teslim oldu, Perşembe günü.

1501/7009, 4. indikasyon, 20 Mayıs

24 1501 [yılında], 19 Mayıs'ta, Kemal 5 kalyon ve 14 küçük gemi ile birlikte Şehir'den geldi, ve Navarino'ya gitti ve o denizden, Ali Paşa ise karadan saldırıya geçti. Ve onlar kalenin dışında kalan toprakları kılıçla, kaleyi ise anlaşmayla Venediklerin elinden aldılar. Kalenin dışında kalan bölgede ise onlar çok miktarda insan, Arnavut, kestiler,

1500/7009, 4. indikasyon, 3-4 Aralık

25 Aynı yıl Aralık ayında Navarino'yu Venedikliler yerli halkla birlikte hileyle Türklerin elinden almışlardı.

1512/7020, 15. indikasyon, 24 Nisan

26 1512 [yılında], Sultan Selim hükümdar oldu.

1513/7021, 1. indikasyon, 24 Nisan

27 [O] kısa bir süre sonra erkek kardeşlerini kesti. Sultan Ahmet'i savaşta yakaladı.

1513/7021, 1. indikasyon, Kış

28 Ve birkaç kişi Sultan Korkut'u Anadolu'da yakalayarak, onu hükümdara getirdiler.

1514/7022, 2. indikasyon, 23 Ağustos

29 1514 [yılında], Sultan Selim Sofēs'e doğru yürüdü ve onunla Tebriz yakınlarında savaşa tutuştu. Çok kan aktı; fakat Sultan Selim [bu savaşta] muzaffer olarak çıktı; Sofēs ise *** tarafından yakalanmış ve kaçtı.

KRONİK-39

I

1185/6693, 3. indikasyon, 24 Ağustos

1 Büyük Thessalonike kenti Sicilyalılar'ın eline teslim edildi, 6693 yılı, Ağustos ayı, 3. indikasyonda.

1204/6712, 7. indikasyon, 12 Nisan

2 Benzer şekilde Konstantinopolis'de Lâtinlerin eline teslim edildi, Nisan ayı,

7. indiksyonda, 6912'de, İsaakios Angelos'un kardeşi Aleksios Komnenos'un imparatorluğu sırasında.

1425/6933, 3. indiksyon, 21 Temmuz

3 6933 yılı, 3. indiksyonda, 21 Temmuz'da, kutsal peygamber Elias gününde Konstantinopolis'in aziz imparatoru Manuel Palaiologos vefat etti. Ve İsa'nın doğumundan sonra 1425 yılında onun yerine oğlu İoannes imparatorluğa yükseldi.

1423/6932, 2. indiksyon, 13 Eylül

4 Thessalonike Despotu Andronikos Palaiologos tarafından büyük kent Thessalonike, Lâtinlere yani Venediklilere teslim edildi, 13 Eylül 6931 yılı, 1. İndiksyonda.

1512/7020, 15. indiksyon, 24 Nisan

5 Selim babası [henüz] hayattayken Türklerin hükümdarlığını üstlendi, 1512, 23 Nisan'da. Babası Bayezid <26> Mayıs'ta öldü.

II

1446/6955, 10. indiksyon, 10 Aralık, Cumartesi

6 6955 [yılı], 9 Kasım, Cumartesi günü, 10. indiksyonda, Türk Emir Murad geldi ve Heksamilion'a saldırdı. Ve kaçmakta olan Romalıları yendi ve çoğunu katletti ve sayısız tutsak aldı. Ve büyük bir yağma yaptı. Basilika, Bostitsa ve Patra'yı da tahrip etti ve [Türkler] sınırsız sayıda savaş esiri, hayvan ve para aldılar.

1447/6955, 10. indiksyon, 6 Mayıs, Cumartesi

7 Aynı yıl, 10. indiksyonda, 6 Mayıs, Cumartesi günü Euripos'tan bir Napoli kalyonu geldi ve bir Türk gemisiyle karşılaştı. Türkler Romalıları mağlup etti ve kalyonu mürettebatı, silahlar ve orada bulunan kadınlarla birlikte ele geçirdiler. Ve onlar kalyonun kaptanlarını, Giorgio Cornaro ve diğerlerini öldürdüler.

1499/7007, 2. indiksyon, 29 Ağustos

8 İsa'nın doğumundan sonra 1499 yılında, 29 Ağustos'ta, kuşatılmış olan Aitolia'daki Naupaktos Venedikliler'den koptu ve günahlarımızın çokluğu yüzünden Sultan Bayezid'e geçti. 7009 Dünya yılında.

1500/7008, 3. indiksyon, 9 Ağustos

9 Naupaktos'un düşmesinden sonraki yıl bir kuşatmanın ardından Peloponnesos'taki Methōnē işgal edildi; bu kent aynı Emir tarafından yakıldı İsa'dan sonra 1500 yılı, 9 Ağustos'da, 7008 Dünya yılında.

1500/7008, 3. indiksyon, 16 Ağustos

10 Aynı yıl, aynı ayda, Methōnē'nin zaptından 8 gün sonra Korōnē sakinleri korktukları için Venedikliler'den ayrıldılar. Ve Peloponnesos'un diğer kentleri de bu

Emir'e teslim oldular

1501/7009, 4. indiksiyon, 13 Ağustos

11 Sonraki yıl, 1502, Ağustos ayında, İon körfezinde Epiros'daki Dyrrachion da ayrıldı yani aynı Emir'in satrapları tarafından işgal edildi.

1522/7031, 11. indiksiyon, 20 Aralık

12 İsa'nın doğumundan sonra 1522'de, 25 Aralık'ta, Rodos ya da kent ve ada Emir Selim tarafından 6 ay kuşatıldıktan sonra, **[onlar]** anlaşmaya karar vererek, adayı kenti ve tahkimat yapılarını teslim ettiler; Şövalyeler, Kuzevliler ve Batılılar, Almanlar, Fransızlar, İspanyol ve İngilizler ile **[şövalyelerin]** Büyük Üstad'ı da bütün malları ve kıymetli şeyleri ile ve gemileriyle beraber, ve isteyen herkes **[adayı]** terkettiler.

10 Ocak 1514

13 1513, 10 Ocak'ta, gece saat 2'de, Venedik'te Rialto denen yerde bir yangın meydana geldi ve çok sayıda ev, atölye ve bina ile tüccarların ticarethaneleri, oldukça değerli mallar ve büyük masraf yapılarak tesis edilmiş sayılamayacak kadar çok şey yanıp kül oldu — bütün Rialto civarı ile kutsal Apollinarios tahıl ambarı da dâhil olmak üzere.

KRONİK-40

I

1415/6923, 8. indiksiyon, 29 Mart -2 Mayıs

1 6923 yılı, 8. İndiksiyonda, 29 Mart'ta, Büyük Cuma günü **[Megali Paraskevi]**, İmparator, Efendi Manuel, Kechreai limanına geldi. Ve Nisan'ın 8'inde Heksamilion'u temizlemeye ve yeniden inşa etmeye başladı ki orası 3800 kulaç uzunluğundaydı. Onun üstüne 153 kule dikti. Mermere oyulmuş **[oyma]** yazılarda boydan boya yazılanlara Hellas'ta şöyle söylediler: "Nur'un ışığı, gerçek Tanrı'dan **[olma]** Tanrı **[İsa]** autokrator İoustinianos'u ve bu sadık kölesi Viktorino'yu, ve Hellas'ta Tanrı inayetiyle yaşayıp ikamet eden cümlesini korusun.

1423/6931, 1. indiksiyon, 5 Haziran

2 6931 yılında Turahan Bey Arnavutları Tabia'da öldürdü.

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık

3 6955 yılında Murad bey Heksamilion'u aldı.

1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

4 6961 yılında Sultan Mehmed Konstantinos'un şehrini aldı, 29 Mayıs, Salı günü.

- 5 **1453/6962, 2. indikasyon, Güz**
6963 yılında Arnavutlar Kantakouzenos'u despot atadılar.⁷⁹⁷
- 6 **1458/6966, 6. indikasyon, 6 Ağustos**
6966 yılında Sultan Mehmed Korinthos'u aldı.
- 7 **1463/6972, 12. indikasyon, Güz**
6971 yılında Venedikliler [ikinci kez] yeniden Heksamilion'u inşa ettiler.
- 8 **1469/6977, 2. indikasyon, 5 Ağustos**
6977 yılı, 5 Ağustos'da, Venedikliler Bostitsa'yı inşa ettiler.
- 9 **1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz**
6978 yılında Sultan Mehmed Euripos'u aldı.
- 10 **1479/6987, 12. indikasyon, 25 Ocak**
6987 yılında Sultan Mehmed Venediklilerle barış yaptı.
- 11 **Ağustos-Eylül 1479 /6987-6988, 12.-13. indikasyon**
6988 yılında Sultan Mehmed Leukada'yı, Kephallonia'yı ve Zakynthos'u aldı.
- 12 **1481/6987, 14. indikasyon, 3 Mayıs**
6989 yılında Sultan Mehmed öldü ve onun oğlu Bayezid hükümdar oldu.
- 13 **1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos**
7007 yılında Naupaktos Sultan Bayezid'e itaat etti.
- 14 **1500/7008, 3. indikasyon, 9 Ağustos, Pazar**
7008 yılında bu [Bayezid] Methōnē'yi savaşıla aldı, 9 Ağustos, Pazar günü.
- 15 **1500/7008, 3. indikasyon, 16 Ağustos, Pazar**
Ve aynı yılda, Ağustos ayının 16'sında, Pazar günü, Korōnē itaat etti.
- II**
- 16 **1520/7029, 9. indikasyon, 30 Eylül**
7030 yılında, 30 Eylül'de, Sultan Süleyman hükümdar oldu.
- 17 **1521/7029, 9. indikasyon, 28 Ağustos**
Aynı yılda Macaristan'ın Belgrad'ını da aldı.
- 18 **1522/7031, 11. indikasyon, 20 Aralık**
7031 yılında, 25 Aralık'ta, Büyük Üstad'ın Rodos'unu da aldı.
- 19 **1540/7049, 14. indikasyon, 21 Kasım, Pazar- 24, Çarşamba**
7049 yılında, 21 Kasım'da, Venedikliler gönüllü olarak Nauplion'u, Monembasia'yı Sultan Süleyman'a verdiler. Aynı ayın 21'inde, Pazar günü, Türkler Nauplion'a girdiler, ve aynı ayın 25'inde, Perşembe günü, Monembasia'ya girdiler.

---

⁷⁹⁷ D. Nicol, *Bizans'ın Son Yüzyılları*, s. 425.

KRONİK-42

Eylül 1394 – Ağustos 1395, /6903, 3. indiksiyon

1 6903 yılında [Emir] Evrenos Morea'yı yağmaladı.

1397/6905, 5. indiksiyon, 2 Haziran

2 6905 yılında Müslümanlar Argos'u aldılar.

1402/6910, 10. indiksiyon, 28 Temmuz

3 6910 yılında Ambraumis (!) Emir'i yendi.

Eylül 1399 – Ağustos 1400/6908, 8. indiksiyon (?)

4 6920 yılında Franklar Batika⁷⁹⁸,ya girdiler.

1415/6923, 8. indiksiyon, 29 Mart- 2 Mayıs

5 6923 yılında İmparator Efendi Manolēs [Manuel] geldi ve Heksamilion'u inşa etti.

1427/6936, 6. indiksiyon, 26 Aralık

6 6936 yılı, Aralık ayında, Despot Efendi Konstantinos <Morea'ya geldi>.

1429/6937, 7. indiksiyon, 1-5 Haziran

7 6937 yılında Despot Efendi Konstantinos Patra'yı aldı.

1435/6943, 13. indiksiyon, Anf. Ağustos

8 6943 yılında Despot Efendi Konstantinos Şehre gitti.

KRONİK-47 (Thebai Kroniği)

I

1379/6887, 2. indiksiyon, 6 Mart (?)

1 6 Mart, 1. indiksiyonda, 6887 yılında, Navarra'lılar⁷⁹⁹ Thebai Yedikapı'dan, girdiler, Koupania Blanka⁸⁰⁰ da olarak da adlandırılırlar, saat gecenin 9'u, Cuma günü.

1380/6888, 3. indiksiyon, 25 Mart

2 O zaman kutsal Paskalya'ya rastgeldi, dünyanın kuruluşundan sonra 6888 yılıydı, Ay'ın 10. döngüsü, Güneş'in 28 döngüsüydü. 20 Mayıs'taki Agion Panton'un Apokreos'u başlıyor. Gelenek olan sabah <ilahisine> başlıyorum ve dördüncü makamda⁸⁰¹ ve kilisenin bu geleneğini devam ettiriyorum.

---

⁷⁹⁸ Basilika, bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, (index).

⁷⁹⁹ İspanya'nın kuzeyindeki tarihi bölge. Burada Katalanları kastetmektedir.

⁸⁰⁰ Compagnie Blanche.

⁸⁰¹ Burada kullanılan *πλάγιος* kelimesi dini kilise müziğinde bulunan ve sekize kadar devam eden makamlar için kullanılmıştır.

1381/6890, 5. indiksiyon, 10 Kasım, Pazar

3 Manuel Eksedaktilos [**Altıparmak**]’a bağbozumunun sonu 4 Soldius verdim, Kasım ayında, 5. indiksiyonda, büyücünün kutsal tanıklığında, ayın 10’unda, Pazar günü.

1382/6891, 6. indiksiyon, 7 Eylül (?)

4 7 Eylül’de Manuel tekrar bağbozumunun sonunda 4 Soldius aldı, Georgios Deroulia ve Aziz Glavas’ın tanıklığında.

1403/6911, 11. indiksiyon, 7 Haziran

5 Âdem’den sonra 6911 yılı, 11. indiksiyonda, Thebai’liler, Türklerle, Megara’lılarla, Athina’lılarla birleştiler, ve Korinthos’u ve yukarısını yağmaladılar ve hayvanlara ve insanlara büyük zarar verdiler, 7 Haziran’da.

1403/6911, 11. indiksiyon, 10 Haziran

6 Aynı Haziran’ın 10’unda ise Agion Panton Apokreos’a rastgeldi, gelenek üzere sabah ilâhîsi, dördüncü makam; “İsaia onun yüksek bir tahtın üstünde gördü ve onun etrafında melekler Heraphim ve Seraphim uçuyordu. Mütemadiyen onun büyüklüğünü dile getiren bir ilahi ile.

1429/6937, 7. indiksiyon, 24 Mart, Perşembe

7 Michael köprüyü istila etti, 24 Mart’ta, 6937 yılı, 7. indiksiyonda, kutsal ve büyük Perşembe, aynı gün, ve Efendi Tanrı bize yaptığı herşeyin gerçeğini onun emriyle gerçek olduğunu rehberlik eder, Michael’in eliyle yaptığını kaydetti.

II

1435/6943, 13. indiksiyon, 13 Temmuz

8 6943 yılı, 13. indiksiyonda, Temmuz ayının 13’ünde, Athina’nın dindar ve muhterem hükümdarı, miser Neris Antonios de Astzayole⁸⁰² öldü. Ve hükümdarlığı bunun yeğeni miser Neris Frangos⁸⁰³ ele geçirdi.

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık, Cumartesi

9 6955 yılı, 10. indiksiyonda, Güneşin 11. döngüsünde, Ay’ın 19. döngüsünde, Aralık ayının 3’ünde, Cumartesi günü, tanrısız Müslümanlar Korinthos’daki Heksamilion’a geldiler ve Emir ve Paşa [ve] Turahan elli bin kişilik orduyla birlikteydi. Morea’nın despotu, Efendi Konstantinos Palaiologos da oradaydı, ve onun kardeşi Thomas, ve bütün Morea’lı beyler, ve bütün Morealı ordular çok

---

⁸⁰² Nerio I Antonio Acciaiuoli’nin babası ile Nerio II’nin büyükbabası kardeştir. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 448, dn.69.

⁸⁰³ Nerio II (Donato Acciaiuoli)

fazlaydı. Ve Türklerle Cuma günü bütün gece savaştılar, 10 Aralık'ta, ve zafer Romalılara görünüyordu. Cumartesi şafak söktükten sonra, Romalılar kaçışmaya yöneldiler ve Türkler cesaret aldılar, ve Türkler istila ettiler ve bunları kovaladılar ve kestiler, ve Romalılarda çılgılık ve ağlaşmalar olur. Ohh, (ω) ne ağlaşmalar oldu!

KRONİK-48 (Thessalia Kroniği)

1574/7082, 2. indiksiyon, 23 Nisan

1 7082 yılında Kabos⁸⁰⁴ çocukları Lazarina'da topladı, 23 Nisan'da.

1388/6996, 11. indiksiyon, 17 Ağustos

2 Ağustos ayı 17'sinde. Aynı gün Kappoua ve Fanario Piskoposu Damianos vefat etti, 6996 yılında.

1404/6912, 12. indiksiyon, 11 Temmuz

3 Fanario'nun Chantzalēs ile birlikte ihaneti Temmuz ayı 11'inde, 6912 yılında oldu.

1404/6913, 13. indiksiyon, 30 Eylül

4 Sonra hürriyet Eylül ayının 30'unda oldu.⁸⁰⁵

KRONİK-50 B

Konstantinopolis ve Ayasofya'nın ne zaman inşa edildiklerine dair

330/5838, 3. indiksiyon, 11 Mayıs

1 Efendimiz İsa'nın doğumundan sonra 6070 yılında Büyük Konstantinos bütün şehirlerin kraliçesi Konstantinopolis'i inşa etti.

532/6040, 10. indiksiyon, 23 Şubat

2 Dünyanın yaratılışından sonra 14. indiksiyon, 6349 yılı, Ayasofya İmparator büyük İoustinianos tarafından inşa edildi.

Venedik ne zaman inşa edildi ve Venedikliler aşağıdaki kaleleri ne zaman aldığına dair.

25 Mart 421

3 İsa'nın ilk ortaya çıkışından sonra 421 yılında Venedik, yani Rialto gelişmeye başladı.

---

⁸⁰⁴ Bilinmeyen şahıs.

⁸⁰⁵ Burada Türklerden Tesalya'nın kurtuluşu kastedilmektedir.

Aralık 828-Aralık 829

4 Ve 830'da Hagios Markos kilisesini inşa ettiler.

31 (?) Ocak 832

5 Ve 832'de Hagios Markos'un kutsal kemiklerini Venedik'e getirdiler, Ocak ayının 30'unda.

(?)

6 Ve 1149'da Çan Kulesini⁸⁰⁶ inşa ettiler.

Eylül 1384-Ağustos 1385/6893, 8. indiksiyon

7 İsa'dan sonra 13<..> yılında Venedikliler Korfu adasını kaleleriyle birlikte aldılar.

Eylül 1387-Ağustos 1388/6896, 11. indiksiyon

8 İsa'dan sonra 1388 yılında Naupaktos'u Paulo Spata'dan aldılar.

1423/6931, 1. indiksiyon, 12 Ağustos

9 İsa'dan beri 1423 yılı, 29 Mayıs'ta hükümdarı Balşa'nın⁸⁰⁷ ölümünden sonra anlaşmayla Doulcinio'yu aldılar.

1474/6982, 7. indiksiyon, 26 Mayıs

10 İsa'dan beri 1474 yılında Kıbrıs adasını Tzagos⁸⁰⁸ öldükten sonra aldılar.

1204/6712, 7. indiksiyon, 12 Nisan

11 Âdem'den sonra 6712 yılında Konstantinopolis Aleksios ve İsaakios Komnenoslar'ın imparatorluğu zamanında Venedikliler'in eline teslim edildi.

1261/6769, 4. indiksiyon, 25 Temmuz

12 Âdem'den sonra 67<6>9 yılında Kostantinopolis İmparator Efendi Michael Palaiologos zamanında tekrar Venedikliler'in elinden Romalılara döndü.

1389/6897, 12. indiksiyon, 2 Nisan

13 (CDE) Âdem'den sonra 6897 yılında bu Venedikliler Peloponnesos'ta Nauplion'u aldılar.

(W) Âdem'den sonra 6897 yılında Efendimiz İsa'nın dünyada vücuda gelmesinden sonra 1389 yılında Venedikliler'in hükümdarlığı Peloponnesos'daki Nauplion'u ele geçirdi.

1281/6790, 10. indiksiyon, 18 Kasım (?)

14 İsa'nın doğumundan sonra 1433 yılında Papa Nikolaos Romalıların

---

⁸⁰⁶ İtalyanca Campanile: Özel olarak Aziz Markos (St. Marcos) kilisesi ve diğer Venedik formundaki çan kuleleri için kullanılan terim.

⁸⁰⁷ Balşa III. Stracimirovic.

⁸⁰⁸ Jacques III. Lusignan hanedanından.

imparatorlarını aforoz etti.

Muhammed'in ne zaman ortaya çıktığı ve en başından bugüne kadar hangi Türk imparatorlarının olduğuna dair.

634/6142, 7. indiksiyon, Bahar

15 (ADEMSV) Âdem'den sonra 6127 yılında Muhammed tezahür etti.

Osmanlılar denen bu Türk hükümdarları şöyledir: 1. Osman. 2. Orhan. 3. Murad. 4. Bayezid 5. Selim. 6. Murad. 7. Mehmed. 8. Bayezid. 9. Selim. 10. Süleyman. 11. Bekri Selim 20 yıl. 7083'te hayatı son buldu, Ocak ayında bir at tarafından mahvedildi⁸⁰⁹ ve onun oğlu Murad [**sultan**] oldu

(W) 6127 yılında Muhammed zuhur etti.

En başından beri hükümdarlık yapan Türkler ki onlar Osmanlılar olarak çağrılırlar, şunlardır: birinci Osman, ikinci Orhan, üçüncü Murad, dördüncü Bayezid, beşinci Mehmed, altıncı Murad, yedinci Mehmed.

Bu [**Mehmed**], zavallı Konstantinopolis'i aldı Ve [**bu olay**] büyük Konstantinos'un mezarında yazılı olan, büyük başpiskopos Scholarios'un yorumladığı kehanetin ön gördüğü biçimde gerçekleşmiştir: Ondan sonraki [**imparator**] döneminde imparatorluk ortadan kalkacaktı. Beş Müslüman komutanın Konstantinopolis'de hükümdarlık üstleneceğini öngören Kserolophos-**[forumuna]** kazınan başka bir kehanet de bu [**yazıtla**] uyuşmaktadır; kehanette geçen isimler ise Kserolophos'un sütunlarına oyma kalemle hakkedilmiştir. Ve onlar ellerindeki yalın kılıçlarla çıkageldiler ve bu sütunların üzerindeki başından sonuna kadar [**sıralanan**] yeryüzünün bütün imparatorluklarını yok ettiler. Ayrıca dört çocuğu göğsünde tutarak onları emziren dişi bir ayı ile ilişkili bir kehanet de söz konusudur. Bu dişi ayı Agar'ın tarihinde tanrının inayetiyle Konstantinopolis üzerinde hüküm süren ilk kişiyi sembolize etmektedir. Söz konusu dört çocuk ise onun [**hükümdarın**] soyundan gelen, tanrının inayetiyle hükümdarlığı elinde tutmuş dört hükümdar ile onların soyundan gelenleri temsil etmektedir.

---

⁸⁰⁹ εσυντρίφη < συντρίβω= Mahvolmak, yıkılmak, bozguna uğramak, paramparça olmak. Burada attan düştüğünü kastediyor da olabilir. Osmanlı tarihçileri ise II. Selim'in hamamda ayağının kayması sonucu düşerek öldüğünü yazarlar. Bkz. İ.Hakkı Uzunçarşılı, *a.g.e.*, c. III., I. Kısım, (4. Baskı), TTK Yayınları, Ankara 1988, s. 40.

Sekizinci Bayezid, dokuzuncu Selim; onuncu olarak Süleyman, onbirinci olarak Selim.

Bu Agar'dan yani Türklerin hükümdarlığının sonunu getirecek olan beşinci hükümdardır ve bunların adları yukarıda söylenen kehanet gibi yeryüzünden silindi. En kutsal Tanrı doğuran hanımefendimiz ve kurtarıcımız ile bütün azizlerin vasıtasıyla bu gerçekleşsin. Amin.

KRONİK-53

Bilinmeyen Tarih

1 6854 Osmanlılar Avrupa'ya geçtiler.

1355/6864, 9. indiksiyon, 20 Aralık

2 İmparator Stephanos [**Duşan**] 6865 yılı 20 Aralık'ta vefat etti.

1354/6862, 7. indiksiyon, 1-2 Mart

3 (**ABCJT**) 6865 Sultan Murad Gelibolu'yu aldı.

(**M**) 6865 yılında Türkler Romania'ya⁸¹⁰ geçtiler.

Eylül 1368 - Ağustos 1369/6877, 7. indiksiyon

4 6877 Sultan Murad Adrianopolis'i aldı.

1371 /6880, 10. indiksiyon, 26 Eylül

5 (**ACJT**) 6879 Sultan Murad despotu mağlup etti.

(**M**) 6879 Uglješa Maritza'da⁸¹¹ hayatını kaybetti.

(**B**) 6876'da (!) Despot [**Uglješa**] Maritza'da mağlup oldu.

1386/6894, 9. indiksiyon, 1 Ocak

6 (**ACJT**) 6894 Güneş tutulması oldu, 1 Ocak'ta.

(**BM**) 6894, 1 Ocak'ta, Güneş kayboldu.

1386/6894, 12. indiksiyon, 15 Haziran

7 (**ACT**) 6897 Sultan Murad'ı Despot Efendi Lazaros öldürdü, 20 Ocak'ta, hileyle.

(**M**) Lazaros ve Murad hayatını kaybetti, 20 Temmuz, 6897 yılında.

(**B**) 6897'de, 20 Ocak'ta yaşlı Murad Bey, Despot Efendi Lazaros tarafından öldürüldü, o Kazichondiker [**Gazi Hünkâr**] olarak da adlandırılırdı.

1389/6897, 12. indiksiyon, 15 Haziran

8 6897 onun oğlu Bayezid sultan oldu.

---

⁸¹⁰ Rumeli

⁸¹¹ Meriç Nehri

- 1402/6910, 10. indiksiyon, 28 Temmuz*
- 9 (ACJT) 6911 Pers Timurlenk Sultan Bayezid'i esir aldı.
(B) 6911 yılında Bayezid Timur tarafından mağlup edildi.
- 1414/6922, 7. indiksiyon, 22 Temmuz, Pazar*
- 10 6912 yılı, 22 Temmuz'da, Salı günü, öğlen vakti ***
- 1403/6911, 11. indiksiyon, 9 Mart*
- 11 (ACJT) 6929 O [Bayezid] esarete öldü.
(BM) 6929'da Sultan Murad'ın babası Sultan Mehmed öldü.
- 1422/6930, 15. indiksiyon, Kış*
- 12 6939 yılında Mustafa⁸¹² hayatını kaybetti.
- 1425/6933, 3. indiksiyon, 21 Temmuz*
- 13 6933 yılında Yüce İmparator Efendi Manuel Palaiologos kefareтини ödedi, Tanrısal ve melek suretli keşiş olup Matthaios adını alarak <Temmuz ayı 21. gün>, Cumartesi günü.
- 1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart*
- 14 (ACJT) 6938 Bayezid'in oğlu Sultan Murad Thessalonike'yi aldı.
(BM) 6838'de Türkler Thessalonike'yi aldılar, 29 Mart, Çarşamba günü.
- Eylül 1439 - Ağustos 1440/6948, 3. indiksiyon*
- 15 6948 yılında İankos⁸¹³ [Hunyadi] tezahür etti.
- 1443/6952, 7. indiksiyon, Aralık*
- 16 (ACJT) 6951 İankos dağ geçidine⁸¹⁴ doğru geldi ve Emir de buradan ona karşı geçti.
(B) Ve 6951'de Kral [Hunyadi] geldi ve Emir [Murad] dağ geçitlerinin⁸¹⁵ <içinde hücum> etti ve tekrar geri çekildi.
- 1444/6953, 8. indiksiyon, 10 Kasım*
- 17 (ACJT) 6952 Kral [Hunyadi] Varna'da öldürüldü
(B) Ve [Murad] 6953'te tekrar geldi ve Varna'da savaştı ve Kral öldürüldü.
Zira savaş Kasım ayının 11'inde Çarşamba günü başladı, sabahtan Güneşin batışına

---

⁸¹² Bayezit'in oğlu

⁸¹³ Ioannēs Hunyadi yada Johannes Hunyadi veya Janko

⁸¹⁴ Burada asıl metinde □ κλεισο□ρα terimi kullanılmış. Dağ geçidi, derbent veya boğaz anlamına gelen bu terim ormanlık sıradağlar arasında uzanan Sredna Gora'yı tarif eder. Burası Zlatica ve Karlova arasındadır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c.II, s. 463 ve dn.17.

⁸¹⁵ Aynı şekilde çoğul hali κλεισο□ραι kullanılmaktadır.

kadar [devam etti].

1444/6952, 7. indikasyon, Mart

18 6954 yılında Despot yola çıktı ve Heksamilion'u inşa etti.

1446/6955, 10. indikasyon, 10 Aralık

19 (ACJT) 6956 Sultan Murad Heksamilion'u yıktı.

(B) Ve Emir gitti ve onu [Hexamilion'u] yıktı.

1451/6959, 14. indikasyon, 3 Şubat

20 (ACJMT) 6959 Sultan Murad öldü, 3 Şubat'ta.

(B) 6959 yılı, 14. indikasyonda, 3 Ocak'ta, Sultan Murad bey öldü.

1451/6959, 14. indikasyon, 18 Şubat

21 (ACJT) 6959 onun oğlu Mehmed sultan oldu.

(B) Aynı yılda onun oğlu hükümdar oldu.

1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs

22 (ACJT) 6951 Konstantinopolis'i tutsak aldı, 29 Mayıs, Salı günü.

(BM) 6961'de, 29 Mayıs'ta, Salı günü, Konstantinopolis Türkler tarafından alındı.

1460/6968, 8. indikasyon, Mayıs

23 696(8), o [Mehmed] Morea'yı aldı.

1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz

24 (ACJT) 69(78) o, [Mehmed] Euripos'u aldı.

(M) Mehmed Bey Euripos'u aldı, 12 Temmuz, 6978 yılında.

(B) 6978 yılında Euripos alındı.

1475/6883, 8. indikasyon, 6 Haziran

25 69(83) o [Mehmed] Kefe'yi aldı.

1479/6987, 12. indikasyon, 25 Ocak

26 69(87) o [Mehmed] Skoutari⁸¹⁶, yi aldı.

1479/6987, 12. indikasyon, 17 Ağustos

27 6987 o [Mehmed] Hagia Maura'yi⁸¹⁷ aldı.

1481/6989, 14. indikasyon, 3 Mayıs

28 6989, 4 Mayıs, Sultan Mehmed Asya'da Çeşme'de öldü.

1481/6989, 14. indikasyon, 19 Mayıs, Cumartesi

---

⁸¹⁶ Skoutari olarak yanlış yazılan bu yer Skiathos adasıdır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 520.

⁸¹⁷ Ayamavra: İyon Denizi'nde Leukas/Lefkada adası. Osmanlı devrinde Lefkede adası da denir. Bkz. M. Kiel "Ayamavra" *DİA*, C.IV, s. 194-195.

- 29 (ACJT) 6989, 19 Mayıs, onun oğlu Bayezid Konstantinopolis'e geçti.
(B) Aynı ayın 19'unda, Cumartesi günü, onun oğlu Sultan Bayezid Şehre geldi, günün 6. saatinde, 14. indiksiyonda, Güneş'in 17. döngüsü Ay'ın 16. döngüsü
- 1481/6989, 14. indiksiyon, Mayıs (sonu)*
- 30 (AJT) 69(91) o, kardeşi Cem'e karşı sefere çıktı.
(M) Yıldırım Bayezid Anadoludaki Yenişehir'de kardeşi Cem ile savaştı.
- 1481/6989, 14. indiksiyon, 20 Haziran*
- 31 Ve Cem Mayıs ayının 15'i, Cumartesi günü, 6989 yılında mağlup oldu.
- 1482/6990, 15. indiksiyon, 26 Temmuz*
- 32 69<90> Cem Sultan Rodos'a kaçtı.
- 1484/6992, 2. indiksiyon, Temmuz-Ağustos*
- 33 69<92> Sultan Bayezid Kellion ve Asprokastron'u aldı.
- 1492/7000, 10. indiksiyon, Haziran-Temmuz*
- 34 <7000> Arnavutlara karşı askeri sefere çıktı.
- 1499/7007, 2. indiksiyon, 29 Ağustos*
- 35 7007 29 Ağustos'ta, Naupaktos işgal edildi
- 1500/7008, 3. indiksiyon, 9 Ağustos*
- 36 7008, 9 Ağustos'ta, Methōnē işgal edildi.
- 1509/7018, 13. indiksiyon, 10 Eylül, Salı*
- 37 7018, 10 Eylül, Salı günü, gecenin dördüncü saatinde, Konstantinopolis'de büyük bir deprem oldu.
- 1511/7019, 14. indiksiyon, 28 Temmuz, Pazartesi*
- 38 7019 28 Temmuz, Pazartesi günü, onun oğlu Sultan Selim babasına karşı savaştı ve Selim mağlup oldu ve Kefe'ya kaçtı.
- 1512/7020, 15. indiksiyon, 24 Nisan, Cumartesi*
- 39 7020 23 Nisan, Cuma günü, Sultan Selim Şehir'de hükümdar oldu.
- 1512/7020, 15. indiksiyon, 26 Mayıs*
- 40 7020, 10 Haziran, [Selim] babasına Selymbria'da zehir⁸¹⁸ verdi ve [Bayezid] öldü
- 1512/7020, 15 indiksiyon, Temmuz- 1513/7021, 1. indiksiyon, 24 Nisan*
- 41 7021 [Selim] kardeşi Sultan Ahmet'e karşı sefer düzenledi.
- 1513/7021, 1. indiksiyon, 5 Ocak, Çarşamba*
- 42 7021, 5 Ocak'ta, Çarşamba, o, Prousa'da yeğenlerini katletti; Şahinşah⁸¹⁹'ın

---

⁸¹⁸ κόνειον (koneion): bir çeşit zehirli bitki.

⁸¹⁹ Asıl metinde Τζαμισάχ (Tzamisach).

oğlu Mehmed'i, kardeşi Sultan Mahmud⁸²⁰,un oğulları Musa, Orhan ve Emir'i, Sultan Alemşah⁸²¹,ın oğlunu, dahası Sultan Mehmed'in oğlunu öldürdü.⁸²²

1513/7021, 1. indiksiyon, 24 Nisan

43 7021, <24> Nisan, kardeşi Sultan Ahmet'e hücum etti ve onu katletti.

1514/7022, 2. indiksiyon, 20 Mart

44 7022, 20 Mart'ta, Sofēs'e karşı doğuda sefere çıktı. Ve Tebriz'e doğru geçtiler, ve onu mağlup etti.

1515/7023, 3. indiksiyon, 12 Haziran

45 7023, Alâüddeve'ye⁸²³ yürüdü ve onu öldürdü.

1515/7023, 3. indiksiyon, 19 Mayıs

46 Aynı yılda Sofēs'in toprağı Kemah'ı da aldı.

1515/7024, 4. indiksiyon, 18 Eylül

47 7024, 18 Eylül'de Adrianopolis'e geldi.

1516/7024, 4. indiksiyon, 24 Ağustos

48 7025, 22 Ağustos, Mısır sultanına karşı yürüdü ve Halep'i aldı.

1517/7025, 5. indiksiyon, 22 Ocak

49 7026 Şam'da kışı geçirdi ve orada Mısır'a yürüdü, savaştı ve onu [Mısır'ı] aldı.

1520/7029, 9. indiksiyon, 21 Eylül

50 7029, 22 Eylül, Sultan Selim, Misēnē⁸²⁴ köyü olarak adlandırılan, babasıyla savaştığı bölgede öldü.

1520/7029, 9. indiksiyon, 30 Eylül

51 Aynı yılda onun oğlu Sultan Süleyman Konstantinopolis'e geldi ve sultan oldu, 1 Ekim'de.

1566/7075, 10. indiksiyon, 5-6 Eylül

52 İsa'dan sonra 1566⁸²⁵ ve dünyanın kuruluşundan sonra 7074, 9. indiksiyonda,

---

⁸²⁰ Asıl metinde Αχμάτης (Achmatēs)

⁸²¹ Asıl metinde Μελισάχ (Melisach)

⁸²² Burada Mehmet'in adı bilinmeyen başka bir oğlunu daha öldürdüğünü kastetmektedir.

⁸²³ Dulkadiroğulları Beyi

⁸²⁴ *Ekthesis Chronike* 68:28 ve İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. II. (5. Baskı), TTK Yayınları, Ankara 1988, s. 302'ye göre Çorlu yakınlarında Sirtköy mevki. Yunanca metinde Μισήνη (Misēnē) ya da bazı kaynaklarda Messene veya Misinli olarak da kaydedilir.

⁸²⁵ Metinde bu notla beraber aşağıdaki 53 ve 54 numaralı notlarda da rakamlar Yunan rakamlarıyla değil Arap rakamlarıyla yazılmıştır.

22 Ağustos'da, birinci gün Sultan Süleyman Alamania'da Zigetvar'da savaşırken öldü.

1566/7075, 10. indiksiyon, 23 Eylül, Pazartesi

53 Bugün, Pazartesi günü, 3 Eylül, üçüncü saatte, 7075 yılı, 10. indiksiyonda, onun [**Süleyman'ın**] oğlu Sultan Selim geldi ve sonra yedi †kayıkla† ***

1574/982 H, 22 Aralık, Çarşamba

54 Türk yılı [**Hicri**] 982, 22 Aralık, Çarşamba günü, Sultan Murad imparator oldu.

KRONİK-54

Bilinmeyen Tarih

1 Andronikos Palaiologos'un oğlu ve Kantakouzenos 24!'ün⁸²⁶ damadı da olan İoannes. Onun imparatorluğunun ilk yılında Türkler Avrupa'ya geçtiler.

1354/6962, 7. indiksiyon, 1-2 Mart

2 <Sultan> 11 yıl sonra Gelibolu'yu da aldı, 6865'de.

Eylül 1368 - Ağustos 1369/6877, 7. indiksiyon

3 VI. İoannes'in(!) oğlu Andronikos, onun oğlu İoannes 27 (!). Onun İmparatorluğunun altıncı yılında Sultan Adrianopolis'i aldı ve sonra Romalılara karşı savaşmayı genişletmeye de başladı.

4 Yaşlı İoannes 27'nin (!) oğlu Manuel. Onun oğlu İoannes ki o Floransa Sinodu'nu gerçekleştirdi 30. Dördüncü kardeşi Konstantinos ve Konstantinopolis'in kuşatmasında öldü, 29 Mayıs, 6961'in, 1. indiksiyon, Salı günü, birinci saatte.⁸²⁷

Buradan itibaren bulunduğu kadarıyla Agarenlerin [**Agarēnoi**] olaylarını da yazıyorum.

1371/6880, 10. indiksiyon, 26 Eylül

5 Yukarıda söylediğim gibi, [**sultan**] elbette [**Romalılara karşı savaşını**] genişletmeye başladı, *** onu [**Adrianopolis'i**] aldıktan sonra ise [**o**] Despota doğru yöneldi, 6879 yılında

---

⁸²⁶ Buradaki soru işareti bizim eklememiz değildir. Asıl metnin yayıncısı Schreiner, kronik yazarının hatasına anlam veremediğinden soru işareti eklemiştir.

⁸²⁷ Editör Schreiner asıl metinde de bu notun başına herhangi bir tarih tespit etmemiştir.

- 1386/6894, 9. indiksiyon, 1 Ocak**
- 6 6894 yılında ise Güneş tutulması oldu, 1 Ocak'ta, zannediyorum ki zavallı Romalıların talihsizliğini gösteriyordu.
- 1389/6897, 12. indiksiyon, 15 Haziran**
- 7 6894 (!) Kral, Despot Lazaros, Sultan Murad'ı hileyle öldürdü.
- 1389/6897, 12. indiksiyon, 15 Haziran**
- 8 Daha sonra onun oğlu Bayezid imparator oldu.
- 1402/6910, 10. indiksiyon, 28 Temmuz**
- 9 6911 Fatih Timurlenk (?), Sultan Bayezid'i esir aldı.
- 1403/6911, 11. İndiksiyon, 9 Mart**
- 10 Sonra 6929'da esarete yaşamı son buldu ve onun oğlu Murad imparator oldu
- 1430/6938, 8 indiksiyon, 29 Mart**
- 11 6938 Bayezid'in oğlu Sultan Murad Thessalonike'yi aldı.
- 1443/6952, 7. indiksiyon, Aralık**
- 12 69(5)1 İankos dağ geçidine⁸²⁸ geldi ve Sultan [Murad] ona karşı karargâh kurdu.
- 1444/6953, 8. indiksiyon, 10 Kasım**
- 13 6951 Kral budalalığı nedeniyle Varna'da öldü.
- 1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık**
- 14 6956 Sultan Murad Heksamilion'u yerle bir etti.
- 1451/6959, 14. indiksiyon, 3 Şubat**
- 15 [Murad] daha sonra 6959, 3 Şubat'ta ölür.
- 1451/6959, 14. indiksiyon, 18 Şubat**
- 16 Ve onun oğlu, Sultan Mehmed imparator olur.
- 1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs**
- 17 O, üç yıl sonra Konstantinopolis'i İmparator Konstantinos'tan aldı, daha evvel yazdığımız gibi.
- 1460/6968, 8. indiksiyon, Mayıs**
- 18 Daha sonra Peloponnesos'a sefer düzenler ve orayı da alır.
- 1470/6978, 3. indiksiyon, 12 Temmuz**
- 19 Daha sonra Euripos'u,
- 1475/6983, 8. indiksiyon, 6 Haziran**
- 20 Daha sonra Kefe'yi,
- 1479/6987, 12. indiksiyon, 25 Ocak**
- 21 Daha sonra Skoutarion [İşkodra] denen yeri,

---

⁸²⁸ Bkz. yukarıda not...?

1512/7021, 1. indiksiyon, 5 Ocak

36 Daha sonra, 702(1), 1. indiksiyonda, [o] yeğenlerini Prousa'da öldürdü; Şahinşah'ın oğlu Mehmed'i, Musa'yı, Orhan'ı ve Emir'i, Sultan Mahmud'u, Osman'ı, Sultan Alemşah'ın⁸³¹ oğlunu, ve Sultan Mehmed'in oğlunu.⁸³²

1513/7021, 1. indiksiyon, 24 Nisan

37 Daha sonra, kardeşi Ahmet'e karşı savaşır ve onu yenerek katleder.

1514/7022, 2. indiksiyon, 20 Mart

38 7022, 20 Mart'da, Sofēs'e karşı askeri sefer başlatır ve onu şimdi Tebriz denen yerde yener.

1515/7023, 3. indiksiyon, 12 Haziran

39 Daha sonra Alâüddeve'ye geçer ve onu öldürür.

1515/7023, 3. indiksiyon, 19 Mayıs

40 <Daha sonra>, Sofēs'in tahtının bulunduğu Kemah'ı da <aldı>.

1515/7024, 4. indiksiyon, 18 Eylül

41 Daha sonra Adrianopolis'e geldi.

1516/7024, 4. indiksiyon, 24 Ağustos

42 7025 Mısır sultanına karşı askeri sefer düzenler ve Halep'i alır.

1517/7025, 5. indiksiyon, 22 Ocak

43 7026 Damaskos'ta kışladı. Daha sonra bugün Mısır denilen, Egyptos'a karşı sefer başlatır ve onu alır.

1520/7029, 9. indiksiyon, 21 Eylül

44 7029'da, şimdi Misēnē denilen, babasına karşı savaş yaptığı yerde ölür.

1520/7029, 9. indiksiyon, 30 Eylül

45 Ve onun oğlu Süleyman sultan olur, 1 Ekim'de.

KRONİK-55

I

İsmailîlerin [İsmaēlitai] Kronografisi Üzerine

Bilinmeyen Tarih

1 6854 yılında Türkler Batı'ya geçtiler.

1359/6868, 13. indiksiyon, 14 Kasım (?)

2 6866, Thessalonike'nin, azizlerin azizi metropoliti Efendi Grēgorios Palamas vefat etti.

---

⁸³¹ Asıl metinde Μελοσάχ

⁸³² Aynı metin ve açıklamalar 53 numaralı kronikte de mevcuttur.

- 3** *1354/6862, 7. indikasyon, 1-2 Mart*
6865 yılında Gelibolu'yu aldılar.
- 4** *Eylül 1368- Ağustos 1369/6877, 7. indikasyon*
6877 yılında Adrianopolis'i aldılar.
- 5** *1371/6880, 10. indikasyon, 26 Eylül*
6879 Despot [Uglješa], Maritza'da yenildi.
- 6** *1383/6892, 7. indikasyon, 19 Eylül*
6892 yılı, 19 Eylül'de, Serres'i aldılar.
- 7** *1386/6894, 9. indikasyon, 1 Ocak*
6894 Güneş kayboldu, 1 Ocak'ta.
- 8** *1389/6897, 12. indikasyon, Haziran 15*
(E) 6897 yaşlı Murad bey, despotun oğlu Lazaros tarafından Kosova'da öldürüldü.
(D) 6897 yılında Murad Bey despotun oğlu Lazaros tarafından Kosova'da öldürüldü.
- 9** *1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart, Çarşamba*
(DEV) 6938 yılında Sultan Murad Thessalonike'yi Venedikliler'den aldı.
(R) 6938, 29 Mart'da, Çarşamba günü, günün 4. saatinde Sultan Murad Thessalonike'yi Venedikliler'den aldı.
- 10** *1437/6946, 1. indikasyon 1, 27 Kasım*
6952 yılında İmparator İoannes İtalya'ya geldi ve Floransa'da 8. Sinod'u gerçekleştirdi.
- 11** *1444/6953, 8. indikasyon, 10 Kasım*
6953 Macaristan hükümdarı Varna'da Murad bey tarafından öldürüldü.
- 12** *1446/6955, 10. indikasyon, 10 Aralık*
6955 yılında Sultan Murad, Efendi Thomas ve Efendi Konstantinos'un hükümdar olduğu Heksamilion'a geldi ve onu tahrip etti.
- 13** *1451/6959, 14. indikasyon, 3 Şubat*
6959 yılında Sultan Murad öldü ve oğlu Mehmed sultan oldu.
- 14** *1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs*
6961 yılında aynı Mehmed Konstantinopolis'i 29 Mayıs'da aldı.
- 15** *1456/6964, 4. indikasyon 4, 4 Haziran*
6964 yılında o [Mehmed] Athina'yı aldı.
- 16** *1458/6966, 6. indikasyon, Mayıs-Ağustos*
(DV) 6966 yılında o [Mehmed] Korinthos'u aldı.
(E) 6966, o [Mehmed] Korinthos'a geldi ve onu kuşattı.
(R) 6966, Mayıs ayında, Emir Morea'yı istila etti ve Korinthos dâhil yarısını

aldı.

1458/6966, 6. indiksyon, Bahar-Yaz

17 Sonra Mahmut Paşa Sırbistan'a gitti ve Smederovo'yu [**Semendire**] aldı.

1459/6967, 7. indiksyon, 25 Mart

18 6967, 7. indiksyonda, Kyrion Paskalya oldu.

1460/6968, 8. indiksyon, Mayıs

19 6968 Emir Morea'ya tekrar girdi ve geri kalanını da aldı. Ve ailesiyle birlikte Despot Efendi Demetrios'u da aldı. Onun kardeşi Efendi Thomas İtalya'ya gitti.

1461/6970, 10. indiksyon, Eylül Anf.

20 (DEV) 6970 yılında aynı sultan Trabzon'u ve imparatorunu ve arhontlarını aldı.

(R) 6970 Trabzon'u ve imparatoru Efendi David'i ve arhontlarını ve Metropoliti de dâhil aldı ve onları Konstantinopolis'e gönderdi.

1462/6971, 11. indiksyon, 1-17 Eylül

21 6971 Emir Midilli'yi aldı.

1470/6978, 3. indiksyon, 12 Temmuz

22 6978 yılında 11 Temmuz'da o, Sultan Mehmed Euripos'u Venediklilerden aldı.

1465/6973, 13. indiksyon, 12 Mayıs

23 6973 Despot Efendi Thomas Roma'da öldü.

1479/6987, 12. indiksyon, 25 Ocak

24 6981 yılı, 4 Nisan'da Venedikliler Lemnos'u ve Skoutari'yi barış yapmak için verdiler.

1475/6983, 8. indiksyon, 6 Haziran

25 6982 Ahmet Paşa Kefe'yi aldı.

1481/6989, 14. indiksyon, 3 Mayıs

26 6989 yılında Sultan Mehmed öldü.

1481/6989, 14. indiksyon, 19 Mayıs

27 Ve onun oğlu Bayezid sultan oldu.

1491/6999, 9. indiksyon, Ağustos

28 Ağustos'un 7. gününde Hagios Oros'ta çanlar sustu.

1492/7001, 11. indiksyon, Ekim

29 7001 Ekim ayında Türkler Thessalonike'teki Hagios Demetrios'u aldılar.

1499/7007 2. indiksyon, 29 Ağustos

30 7007 yılı, 29 Ağustos'ta, Sultan Bayezid Naupaktos'u aldı.

1500/7008, 3. indiksyon, 9-16 Ağustos

31 7008 yılında aynı Sultan Bayezid (!) Methōnē ve Korōnē'yi aldı.

- 1512/7020, 15. indikasyon, 24 Nisan**
32 7019 yılında Bayezid'in oğlu Sultan Selim hükümdar oldu.
- 1517/7025, 5. indikasyon, 22 Ocak**
33 7025 yılı, 22 Ocak'ta, Sultan Selim Mısır'ı aldı.
- 1520/7029, 9. indikasyon, 30 Eylül**
34 7029 yılında hükümdar yani sultan oldu onun [Selim'in] oğlu Süleyman.
- 1521/7029, 9. indikasyon, 28 Ağustos**
35 7029 yılında aynı Sultan Süleyman Belgrad'ı aldı.
- 1522/7031, 11. indikasyon, 20 Aralık**
36 7031 yılında, o, Rodos'u aldı, 7 Ocak'ta.
- 23 Nisan-23 Kasım 1526/7034-7035, 14.-15. indikasyon**
37 7034 yılında [Süleyman] Macaristan'a geldi ve Kral'ı öldürdü ve Budin'den Yahudileri aldı ve onları Sofya'ya getirdi. Franklar ise kaçtılar.
- 10 Mayıs- 9 Eylül 1529/7037-7038, 2.-3. indikasyon**
38 7037 yılında Sultan Süleyman Macaristan'a ikinci seferi yaptı ve Budin'i aldı ve Erdel'e hükümdar bıraktı.
- 1529/7038, 3. indikasyon, 14 Eylül- 16 Ekim**
39 Aynı yılda Petzi'ye⁸³³ [Viyana'ya] de gitti ve onu almadı.
- 26 Nisan-18 Kasım 1532/7040-7041, 5.-6. indikasyon**
40 7040 yılında Sultan Süleyman Macaristan'a yeniden sefer düzenledi, fakat oradan sonuç alamadan geri döndü.
- 1532/7041, 6. indikasyon, 19 Eylül**
41 Zira aynı yılda İspanya armadası Morea'ya geldi ve Korōnē ve Palaia Patra'yı aldı.
- 1531/7039, 4. indikasyon, Ağustos**
42 Dört ay boyunca Kuyruklu Yıldız'ın öğleye kadar görüldüğü zamandı.
- 1530/7038, 3. indikasyon, Temmuz-Haziran**
43 Ve sonra bu hükümdar oğullarını, Selim'i ve diğerlerini sünnet ettirdi.
- 1534/7042, 7. indikasyon, 13 Haziran - 1536/7044, 9. indikasyon, 8 Ocak**
44 7042 o [Selim] İran'da Tebriz'e kadar gitti ve İran sultanı <ile> buluşamadı ve Babil'e döndü ve onu aldı.
- 1535/7043, 8. indikasyon, Nisan-Haziran**
45 Ve tekrar sonraki baharda İran hükümdarını kovarak oradan gitti ve tekrar onunla buluşmadı.

---

⁸³³ Bec=Viyana

1540/7049, 14. indiksiyon, 21-24 Kasım

46 7049 yılı, 21 Kasım'da Venedikliler Nauplion ve Monembasia'yı barış yapmak için Türklere verdiler.

Bu kronik hikâyesinin sonudur ve Tanrı'ya şükürler olsun.

II

(sadece R Nüshası)

Bahar-Güz 1537/7045-7046\ 10.-11. indiksiyon

47 7045'te aynı Süleyman, Hayreddin Paşa'yı donanma ile birlikte gönderdi ve o bütün adaları yakıp yok etti.

1 Nisan-11 Eylül 1565/7073-7074, 8-9. indiksiyon

48 7073 aynı hükümdar, Piyale Paşa'yı donanma ile birlikte Malta'ya gönderdi ve onlar oradan mağlup ve başarısız döndüler. Pek çoğu orada kaldı ve onları büyük bir korku kapladı.

1566/7074, 9. indiksiyon, 14 Nisan, Paskalya-Pazar

49 7074 aynı hükümdar Piyale Paşayı bir donanma ile birlikte tekrar yolladı ve o Paskalya bayramından sonraki hafta Salı günü, Chios'u savaş yapmadan barış yoluyla aldı.

1566/7075, 10. indiksiyon, 5-6 Eylül

50 Söz konusu aynı yılda, o Bezi'ye [**Viyana'ya**], yani Alamanlara karşı bir sefer düzenledi ve orada öldü. Oğlu Selim Anadolu'dan geldi ve o Alamanlar'da bulunduğu sırada, hükümdarlığı devraldı. Daha sonra onlar yeni hükümdar ile birlikte oradan döndüler ve Şehre geldiler.

Temmuz- 9 Eylül 1570 /7078-7079, 12-14. indiksiyon

51 7078 yılında Sultan Selim Kıbrıs'a sefer yaptı, bu onun ilk seferiydi ve orasını aldı.

1571/7079, 14. indiksiyon, Bahar

52 7079 yılında o iki paşayı, Balta Paşa ile Ali Paşa'yı, yaklaşık 450 gemiden oluşan güçlü bir donanma ile birlikte Venedik'e kadar uzanan bütün Frank topraklarını ele geçirmek üzere gönderdi. Ve onlar Venedikliler'in topraklarını yakıp yıktılar. Onlar Frankların donanmasıyla savaşmak üzere de emir almışlardı.

1571/7080, 15. indiksiyon, 7 Ekim

53 Söz konusu iki donanma en nihayetinde Naupaktos dolaylarında karşı karşıya geldi. Ve şiddetli bir savaş meydana geldi ve lânet Türkler üç saatlik bir çarpışma sonucunda direnemediler. Derhâl geri çekildiler ve [**böylelikle onlara**] ağır bir darbe

vuruldu.

1574–1606

54 Sultan Selim'in ölümünden sonra oğlu Murad sultan oldu; Murad'ın ardından Mehmed sultan oldu ve onun ardından da oğlu Sultan Ahmet şimdi, 7114'de imparatorudur.

1605/7114, 4. indikasyon, 6 Ekim

55 İçinde bulunduğumuz bu yılda, 6 Ekim'de hatip Dionysos Hieromonachos Hagia Anna manastırında vefat etti. Erdeminden ötürü ünü dünyanın sınırlarına kadar yayılmıştı.

1609/7117, 7. indikasyon, Pazartesi, 27 Şubat

56 7117, 27 Şubat'ta, Oruç haftasının Pazartesi günü, Erissos'da⁸³⁴ üç kalita⁸³⁵ karaya yanaşarak onu zapt ettiler; bunlardan biri 22 sıralı, bir diğeri ise 17 sıralı bir kadirga kadardı; üçüncü kalita biraz daha küçüktü. Onlar Hagios Oros'u da tehdit ediyorlardı. Ancak Theotokos [**Meryem**] iyi idare etti ve onların girişimleri akamete uğradı ve onlar hiçbir şekilde ayrılmadılar. Zira onlar [**Athos'a**] gitmek üzere yola çıktıkları vakit, küçük olan gemi bir kayaya çarptı ve parçalandı, ve orada kaldı. 17 sıradan müteşekkil bütün kuvvet yelken açtıkları bu yerden yola çıkarak, Hagia Laura'nın üzerine yürüdüler ve onlardan hiçbiri sağ kurtulamadı. [**Yaşanan**] talihsizlik yüzünden, geride kalan bir kadirga büyük bir korkuyla faciayı haber vermeye yola çıktı.

KRONİK–58

Türklerin imparatorlarının, aşağıdaki kaleleri ne zaman aldıklarına dair

Bilinmeyen Tarih

---

⁸³⁴ Midilli adasını kuzeybatısında.

⁸³⁵ Φούστε veya φούστα: Kadırgadan biraz daha küçük, hafif, çevik ve hızlıdır. Üç top ve bordalarda iki adet kolomborne taşır, üçyüz savaşıya maliktir. Daha çok hırpalama ve baskın görevlerinde kullanılır. Türkçede "Kalita" olarak geçmiş bu ad İtalyanca "galiota" sözcüğünün geçmiştir. Almanca'da Fusta veya Fuste, İngilizce'de Foist olarak kullanılır. Bkz. Svat Soucek, "The Ottomans and Their Rivals, Galleys and Galleons, Portolan Charts and Isolarii," in *Piri Reis & Turkish Mapmaking After Columbus: The Khalili Portolan Atlas*, Nour Foundation, 1995, s. 10-33.

1 Âdem'den sonra 6854 yılında, yeni Âdem İsa'dan sonra 1354 yılında Türkler Batı'ya geçtiler.

1354/6862, 7. indiksiyon, 1-2 Mart

2 6865 yılında, İsa'dan sonra 1365 yılında **[Türkler]** Gelibolu'yı aldılar.

Eylül 1368-Ağustos 1369/6877, 7. indiksiyon

3 Âdem'den sonra 6877 ve İsa'dan sonra 1377 yılında **[Türkler]** Adrianopolis'i aldılar.

1387/6895, 10. indiksiyon, 8 Mayıs

4 6895 yılı, 8 Mayıs'ta Sultan Ahmet Berroia'yı aldı.

1430/6939, 9. indiksiyon, Ekim

5 6934 yılında İoannina'yı aldı.

1387/6895, 10. indiksiyon, Mart-Mayıs (?)

6 Âdem'den sonra 6935, 24 Mayıs'ta, **[Türkler]** Thessalonike'yi aldılar.

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık

7 Âdem'den sonra 6957 yılında **[Türkler]** Heksamilion'u aldılar.

1449/6957, 12. indiksiyon, 24 Mart (?)

8 Âdem'den sonra 6960 yılında **[Türkler]** Arta'yı aldılar.

1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

9 **(BEJKLPSTV)** Âdem'den sonra 6961, İsa'dan sonra 1453 yılı, 29 Mayıs'ta Konstantinos Palaiologos imparatorken Konstantinopolis'i İsmailîlere **[İsmaîlitai]** teslim etti, yani Tanrı bizim günahlarımız yüzünden Sultan Mehmed'e bağışladı. **[Mehmed]** şu halde Konstantinopolis'e 23 yıl hükmetti. Sonrasında şu pek çok şehir ve memleketi boyunduruk altına aldı.

(CD) Âdem'den sonra 6961 yılı, 29 Mayıs'ta, Konstantinos Palaiologos imparatorken Şehir Sultan Mehmed tarafından alındı.

1458/6966, 6. indiksiyon, Mayıs-Ağustos

10 İsa'dan sonra 1457 yılında Büyük Hükümdar **[Mehmed]** Korinthos'u, Patra'yı, Mouchli'yi ve Kastelania'yı aldı.

1456/6964, 4. indiksiyon, 4 Haziran

11 Âdem'den sonra 6964 yılı, Haziran ayında, Athina teslim edildi.

1460 (?)

12 **(P)** İsa'dan sonra 1466 yani 1466⁸³⁶ **[yılında]** Aitolia'daki Angelokastron'u aldılar.

---

⁸³⁶ Bu kısmı Arap rakamlarıyla yazılmıştır.

(T) Âdem'den sonra 6966 yılında Angeloskastron'u aldı.

1460/6968, 8. indikasyon, Mayıs

13 (EKT) Âdem'den sonra 6968, İsa'dan sonra 1460 yılında, Büyük Hükümdar Mistra'ya geldi ve Despot Efendi Demetrios [kenti] teslim etti ve berikisi Mistra'yı aldı.

(ABJL) Âdem'den sonra 6968, İsa'dan sonra 1460 yılında, Büyük Hükümdar Mistra'ya geldi ve onu aldı.

(CDP) İsa'dan sonra 6968 Mistra'yı aldılar.

(VS) Âdem'den sonra 6968⁸³⁷ yılında Mistra'yı aldılar.

1461/6970, 10. indikasyon, Eylül.

14 Âdem'den sonra 6970 yılında Trabzon işgal edildi.

1463/6971, 11. indikasyon, 3 Nisan

15 Âdem'den sonra 6971 yılı, Nisan ayında, Argoslular Argos'u Türklerin eline teslim etti.

1462/6971, 11. indikasyon, 1-17 Eylül

16 6972 yılı, 11 Temmuz'da, Midilli'yi aldılar.

1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz

17 Âdem'den sonra 6978, İsa'dan sonra 1470 yılında Euripos alındı, 12 Temmuz'da.

1475/6983, 8. indikasyon, 6 Haziran

18 Âdem'den sonra 6983, İsa'dan sonra 1475 yılı, Temmuz ayında Kefe işgal edildi.

1481/6989, 14. indikasyon, 3 Mayıs

19 6989 yılı, 3 Mayıs'ta, Sultan Mehmed öldü.

1481/6989, 14. indikasyon, 19 Mayıs

20 Ve aynı ayın 19'unda onun oğlu Sultan Bayezid Şehre geldi ve imparatorluğu aldı.

1484/6992 2. indikasyon, Temmuz-Ağustos

21 Ve iki yıl sonra Kellion ve Asproskastron'a karşı sefere çıktı.

1479/6887, 12. indikasyon, 17-26 Ağustos

22 İsa'dan sonra 1487 yani 1487⁸³⁸, de Hagia Maura ve Kefallinia'yı aldılar.

Eylül 1486-Ağustos 1487/6995, 5. indikasyon, (?)

23 (T) Âdem'den sonra 6995 yılında Preveza kuruldu.

---

⁸³⁷ Bu kısım Arap rakamlarıyla yazılmış.

⁸³⁸ Bu tarih Arap rakamlarıyla yazılmıştır.

(P) Preveza İsa'nın doğumundan sonra 1495 yılında Türkler tarafından kuruldu. Daha sonra 1684 yılında kenti Venedikliler aldı ve 1701 yılında bir antlaşmayla kenti tekrar Türklere teslim ettiler ki bu anlaşmada Naupaktos da **[Türklere]** terk edildi. Ve tekrar Venedikliler Preveza'yı aldılar. Venedik'in Napolyon Bonapart tarafından yıkılışından sonra Fransızların idaresi altında kaldı ve tekrar 1798'de Epiros'taki Tepedelenli ünlü Ali Paşa hileyle **[kenti]** aldı. O **[Ali Paşa]** kaleyi ve ikameti için sarayları yeniledi.

1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos

24 Âdem'den sonra 7007 yılı 29 Ağustos'ta Naupaktos işgal edildi; **[ki bu kenti]** Venediklier Paulo Spata isimli birinden teslim almışlardı; ve tekrar Venedikliler 1686 yılında teslim aldılar, ve onlar orasını 1701 yılında tekrar Türklere bıraktılar.

1500/7008, 3. indikasyon, 9-16 Ağustos

25 Âdem'den sonra 7007 yılı, İsa'dan sonra 1500 yılı 9 Ağustos'ta, Venedikliler'in idaresini üstlendiği Methōnē teslim edildi ve Türkler bütün Hıristiyan halkı kestiler ve onların kafatası ve kemiklerinden, bugün bile görülebilen bir kule inşa ettiler.

1500/7008, 3. indikasyon, 16 Ağustos

26 **(BCDEJKLPSV)** Aynı yıl ve aynı ayın [Eylül] 17'sinde, Korōnē'liler büyük hükümdara itaat ettiler ve kaleyi onun ellerine teslim ettiler.

(T)⁸³⁹ Aynı yıl, 7 Eylül'de **[Türkler]** Korōnē'yi de aldılar; orada kimse savaştı; içeride bulunanlar, yani asilzadeler ile diğerleri aynı hükümdarın, Sultan Bayezid'in oturduğu yere gittiler, ve onun karşısında itaat ettiler ve her şeyi, kaleyi, bütün zırhlı arabalarını ki keza silahlarıydı, yani asilzadelerin gereçleriydi. Hükümdar bunları gördüğünde, oldukça memnun oldu ve onları imparatorluğunda verilen bütün vergilerden muaf kıldı. O tarihte bu şehri de Venedikliler idare ediyorlardı.

1512/7020, 15. indikasyon, 24 Nisan

27 Âdem'den sonra 7012 yılı, Nisan ayında Sultan Beyazid oğlu Sultan Selim tarafından **[tahttan]** kovuldu

1512/7020, 15. indikasyon, 26 Mayıs

28 Aynı yıl 7020'de, bahsi geçen Sultan Bayezid imparatorluğunun tahtından

---

⁸³⁹ Almanca çeviride Schreiner T yerine C yazmıştır.

uzakta öldü.

1513/7021, 1. indiksiyon, 24 Nisan

29 Onun ölümünün hemen akabinde onun oğlu Sultan Selim kardeşi Sultan Ahmet ile savaşa tutuştu ve onu hile yoluyla yakalayıp, öldürdü.

1513/7021, 1. indiksiyon, Kış

30 Aynı şekilde diğer erkek kardeşi Sultan Korkut'u da hile yoluyla yakaladı ve onu da öldürdü.

1514/7022, 2. indiksiyon, 23 Ağustos

31 (EK) Aynı Sultan Selim imparatorluğu ele geçirir geçirmez, Perslere karşı sefere çıktı. Ve zafer kazanarak Konstantionpolis'e geri döndü.

(BT) Aynı Sultan Selim devleti ve [imparatorluk] esasını devralarak doğrudan Perslere karşı sefere çıktı. Zafer kazandıktan sonra tahtına Konstantinopolis'e döndü.

(J) O imparatorluk esasını teslim alır almaz, Perslere karşı sefere çıktı. Onları yenince Konstantinos'un şehrine geri döndü.

1517/7025, 5. indiksiyon, 22 Ocak

32 Âdem'den sonra 7021 yılında aynı Sultan Selim Kahire'yi, yani Mısır'ı aldı.

1520/7029, 9. indiksiyon, 21 Eylül

33 Âdem'den sonra 7029 yılı, 26 Eylül'de Sultan Selim dokuz yıllık hükümdarlığının ardından öldü.

[O] kudretli, basiretli ve adil bir adamdı ve Hristiyanların soyunun çoğunu ve elbette kiliseyi severdi. Onun hükümdarlığı döneminde, Hristiyanların pek çok eski kiliselerini tekrar inşa edildi, çünkü eski kiliselerin yenilenmesi ve bunların güzelleşmesi için izin ve destek verdi, ve eski kiliselerin inşa edilmesinin yanında pek çok yenisini de temelden yaptılar.

1520/7029, 9. indiksiyon, 30 Eylül

34 Aynı yıl onun oğlu Sultan Süleyman hükümdarlığı aldı, ve Adrianopolis'te imparatorluk tahtına oturdu. O 23 yaşındaydı.

1521/7029, 9. indiksiyon, Bahar

35 Sultan Süleyman henüz hükümdarlığa yükselmeden evvel, Yahudi bir müneccim ona gitti ve dedi ki: "Efendim bilesin ki, babanın vefatından sonra hükümdarlığa sen geçeceksin". O [Süleyman] ona cevap verdi ve dedi ki: "Hangi tarihte?" Ve Yahudi dedi ki: "Üç işaret bana bunu söyledi ve ben senin hangi yıl veya hangi ay hükümdar olacağını bilmiyorum". Sultan bunu duyduğu vakit, Yahudi'ye şöyle dedi: "Senin söylediklerin hakikat olarak ortaya çıktığında, ben sana

büyük saygı göstereceğim ve para vereceğim”. Ve böylelikle Yahudi talep ettiği üzere onlardan yazılı bir belge aldı. Yahudi'nin söylediği gibi, olay gerçekleşti. Yani o üç yıl sonra hükümdarlığa yükseldi; Yahudi'nin bahsettiği bu üç işaret üç yıla karşılık geliyordu. Hükümdar Yahudi'nin **[söylediklerinin]** hakikat olduğunu gördüğünde, son derece şaşırıldı ve ona söz verdiği gibi, onurlandırdı ve para bağışladı. O zaman o söz konusu Yahudi'ye hükümdarlığında neler yaşayacağını sordu. Büyük bir Hristiyan düşmanı olan Yahudi Hükümdar'a dedi ki: “Şu anda Konstantinopolis'da yaşayan Hristiyanlar bir ayaklanma başlatacak ve başka birini imparator yapmak için senin hükümdarlığına kastedecekler”. Hükümdar bunu işitir işitmez, Hristiyanlara karşı öfke ve hiddet doldu ve birini yollayarak, dört paşayı getirtti. O zaman onlara Yahudi'nin sözlerini ve hayatı ile hükümdarlığına kastedecekleri için tüm Hristiyanları öldüreceğine dair kararını anlatmaya başladı. Bilgeliği sayesinde mümkün olmayı mümkün, mümkün olanı mümkün olmayan kılan tanrının gözü daima uyanık olduğu için, Piri Paşa isimli, Paşaların ilki cevap verdi ve şöyle dedi: “Sultanım, biz böylesine büyük bir meselenin tanrıdan geldiğini biliyoruz. **[her ne olursa olsun]** onun iradesi yerine geleceği için, onun isteği ve iradesine karşı gelemeyiz. Şayet bu plânlar insandan kaynaklanıyorsa, o zaman, senin hizmetkârların olan bizim, bu konu ile ilişkili ayrıntılı bir araştırma yapmamıza izin ver ve eğer bunlar hakikat olarak ortaya çıkarsa, sen intikamını alabilirsin”. Ve böylece hükümdarın hiddet ve öfkesi yumuşadı ve zavallı Hristiyanlar lânet olası Yahudi'nin haksızlık ve iftirasından kurtuldular.

1521/7029, 9. indiksiyon, Mayıs

36 (BELT) Âdem'den sonra 7030 yılı, Haziran ayında Sultan Süleyman süvari ve piyadelerden **[oluşan]** yüz bin **[kişilik]** bir ordu topladı ve Macaristan'a yürüyerek Belgrad'a saldırdı.

(J) Âdemden sonra 7030 yılı, Haziran ayında Süleyman süvari ve piyadelerden **[oluşan]** yüz bin **[kişilik]** bir ordu topladı ve Macaristan'a yürüdü ve bu münasebetle Belgrad'a saldırdı.

1521/7029, 9. indiksiyon, 28 Ağustos

37 (BELT) Ve 2 Ağustos'ta **[Süleyman]** orasını işgal etti ve tekrar Adrianopolis'e geri döndü.

(CDKSV) Âdem'den sonra 7030 yılı, 2 Ağustos'ta Belgrad'ı aldı.

(J) Ve 2 Ağustos'ta **[Belgrad'ı]** alarak Adriano**[polis'e]** geri döndü.

5 Haziran-20 Aralık 1522-/7030-7031, 10.-11. indiksiyon

38 (BJL) İsa'dan sonra 1522'de Sultan Süleyman kara ve denizde 200.000 [kişi] ve 270 büyük ve küçük gemi[den oluşan] bir ordu topladı ve Rodos'a saldırdı. Ve Aralık ayının 25'inde onun ellerine teslim edildi ve isteyen herkese ayrılma izni verdi.

(CDEPKSV) İsa'dan sonra 1522 yılı, 25 Aralık'ta o Rodos'u aldı.

(T) Efendimiz İsa Mesih'in vücut bulduğu tarihten sonra 1522 yılında Sultan Süleyman kara ve denizde 200.000 [kişi] ve 270 büyük ve küçük gemiden oluşan bir ordu topladı ve Rodos'a saldırdı. Ve Aralık ayının yirmi beşinde eskiden şöhretli [bir kent olan] talihsiz Rodos onun ellerine teslim oldu. Ve en büyük hükümdar padişah arhontların tamamı ve yerli halktan pek çok kimseyi oradan yolladı; sultanın zarar görüş durumdaki bu ünlü kaleyi teslim almadan evvel yaptığı anlaşma gereğince onlar sahip oldukları bütün silah, kampana⁸⁴⁰ ve gemileri yanlarına alarak [gittiler].

1532/7041, 6. indiksiyon, 19 Eylül

39 Efendimiz İsa Mesih'in vücut bulduğu tarihten sonra 1532 yılında prens miser Andrea Doria Korōnē'yi Türklerin elinden aldı.

1540/7049, 14. indiksiyon, 21 Kasım, Pazar

40 (BJLP) 21 Kasım, İsa'dan sonra 1540 yılında, bir Pazar günü, Kasım Paşa Nauplion'u antlaşma yoluyla Venedikliler'in elinden aldı. Ve böylelikle barış anlaşmasına varıldı.

(SV) İsa'dan sonra 1540 yılında, Kasım paşa Nauplion'u aldı ve Venediklilerle barış yapıldı. Kasım ayının 21. günüydü.

(CDEKI) İsa'dan sonra 1540 yılı, 21 Kasım'da o Nauplion'u aldı.

(T) İsa'nın doğumundan sonra 1540 yılı, Kasım ayının 21'inde, Pazar günü Kasım Paşa acınacak durumdaki Nauplion'u Venediklilerden aldı. O tarihte general miser Alessandro Contarini meşhur Venedik lordunun emriyle teslim oldu. Bailo ise Francesco Barbaro oldu. Onlar bütün silah, malzeme ve kampanalarını da yanlarına aldılar ve halkın bir kısmı kenti terk etti; diğer kısmı -büyük bir çoğunluğu ise evlerinde kaldılar.

1540/7049, 14. indiksiyon, 24 Kasım

41 (BCDJLPSV) Ve aynı yıl, aynı ayın 24'ünde [o] Monembasia'yı da aldı.

---

⁸⁴⁰ Kilise çanları

1715 Ağustos’unda Osmanlılar Peloponnesos ve Nauplion’u onlardan **[Venediklilerden]** tekrar aldılar.

(T) Aynı yıl, aynı ayın yirmi dördünde Çavuş Monembasia’yı hükümdar Contari’nin elinden aldı. Podestas Garzoni oldu. Ve aynı bey, general, bütün silahları aldı. Ve halkın bir kısmı kenti terk ederken, bir kısmı ise kaldı. Daha sonra Kasım Paşa bu kaleyi de almış ve Venedik’in saygıdeğer efendisi ile Sultan arasında sağlam bir barış hüküm sürmüştür.

1770

42 İsa’dan sonra 1770’de Mesolongion ve Anatolikon ve pek çok diğer bölgenin Türkler tarafından esareti başladı.

1771, 9 Mart-14 Temmuz

43 Aynı yılda Trikkala’nın **[Tirhala]** yarısını yakıp kül ettiler ve Larissa’daki **[Yenişehir]** Kutsal Achilleios kilisesini yerle bir ettiler. Bu **[yapı]** daha sonra Larissa’lı Dionysios tarafından -şimdi Ephesos’lu- restore edildi.

II

(sadece T Nüshası)

1522/7030, 10. indiksiyon veya 1523/7031, 11. indiksiyon, Paskalya

44 Efendimiz İsa Mesih’in vücut bulmasından 1559 yıl sonra Tanrı Konstantinopolis’te şu mucizesini gösterdi. Paskalya pazarı, gece yarısı, Agarenli **[Agarēnoi]** kâtiplerin başları, yani hocalar kalkıp, lânet alışkanlıkları gereği dua okumak üzere Ayasofya’ya gitti. Ve onlar Kilisenin ön avlusuna geldiklerinde, mucizevî güzellikte ilâhî bir şarkı duyup, kilisenin içinde büyük bir ışık gördüler. Ve onlar daha da yakınlaştıkları vakit, kilisenin kapılarının açıldığı fark ettiler; ilâhî parçada şunlar söyleniyordu: “İsa diriliyor”. Ve onlar bunu işitip, gördükleri vakit, hükümdarın yanına koşarak, ona olan bitenleri anlattılar. Hükümdar bunları işitir işitmez, bizzat Ayasofya kilisesine geldi ve hocaların⁸⁴¹ anlattığı şeyleri kendi gözleriyle görüp işitti. Daha sonra hizmetkârı Yeniçerilere kilisenin galerisine giderek, ilâhînin bir insandan kaynaklanıp kaynaklanmadığını, şayet öyleyse oradaki bütün Hristiyanları öldürmelerini emretti. Ve hükümdarın hizmetkârları emri yerine getirmek için harekete geçtiklerinde ilâhî bozuldu ve ışık ortadan kayboldu. Hükümdar ışık ve ilâhî şarkının Tanrıdan geldiğini anladı ve hükümdarlığı ile

---

⁸⁴¹ chongiades

yaşamının bu yüzden bitebileceğini düşünerek büyük bir korkuya kapıldı.

1553/7062, 12. indiksiyon, 6 Ekim

45 İsa'nın doğumundan sonra 1553 yılı, 28 Ağustos'ta Sultan Süleyman büyük bir orduyla Perslerin üzerine yürüdü. O oraya gittiği vakit, Hristiyanları çok seven oğlu Mustafa babasına itaat ederek kenti terk etti. Bu **[babası]** onu yakalayıp, öldürdü. Bütün ordu babanın kendi oğlunu öldürttüğüne dair bu zavallı emirden haberdar olduğunda, hepsi gözyaşı döktü ve tanrısız ve merhametsiz babanın kalpsizliği hakkında az üzülmeler. Baba sadece bu şaşılacak olaya —oğlunu öldürmeye— neden olmadı, aynı zamanda imparatorluk kentine geri döndükten sonra haremağası İbrahim Paşa'yı imparatorluk kentine yollayarak, torununu, oğlunun oğlu Sultan Mustafa'yı da Prousa'da öldürdü. Ve bütün halk arasında büyük bir kedere neden oldu. Ey, kalpsiz, insanlıktan nasibini almamış, allahsız kanun tanımaz. O bütün bunları karısının isteği üzerine yaptı ve karısının arzusunu yerine getirmek istediği için oğlu ve torununu öldürdü.

1566/7074, 9. indiksiyon, Mayıs

46 Âdem'den sonra 7074 yılında, Ağustos ayında aynı Sultan Süleyman Macaristan ve Alamanya seferine çıkarak orada öldü.

1566/7075, 10. indiksiyon, 23 Eylül

47 23 Eylül'de ölen Sultan Süleyman'ın oğlu, Sultan Selim Amaseia'dan Konstantinopolis'e geldi. Ve aynı ayın 24'ünde hükümdarlar Mehmed, Bayezid, Selim ve Süleyman'ın imaretlerinde⁸⁴² dua etti. Ve 25'inde, yani aynı Eylül ayının, o babasının tahtına çıktı ve hükümdar olarak ilan edildi.

1566/7075, 26 Eylül

48 Ve aynı ayın 26'sında Konstantinopolis'i terk etti ve bir orduyla birlikte babasının öldüğü yere, Macaristan'a yürüdü.

Bu Selim Konstantinopolis'e hükmeden beşinci hükümdardır. Yukarıda onun hükümdarlığı esnasında tanrısız Agarenlerin **[Agarēnoi]** devletinin gücünün yıkılıp

---

⁸⁴² Asıl metinde Μαρέτια olarak yazan bu kelime karşılığı Schreiner hayrat, vakıf, kurum karşılığı olan Almanca tercümesini yapmış ancak dipnotta bunu açıklayarak Türkçedeki külliye'yi kastettiğini belirtmiştir. Verdiği sözlükçe kısmında ise kelimenin kökenine dair herhangi bir işaret koymadan “Stiftung= Vakıf, hayır kurumu” olarak karşılamıştır. Ancak bu kelimenin Türkçe'deki “imaret” kelimesinden geldiği fikrindeyiz. Burada sanırım bu sultanların adına yapılan camilerde mevlit veya hutbe okutulması olayı kastediliyor.

ve tamamen tahrip olacağını ve onun hükümdarlığının yeryüzünden yok olacağını anlatıyorum.

KRONİK- 60

I

330/5838, 3. indikasyon, 11 Mayıs

1 Konstantinopolis kurulduğu zaman 5838 yılıydı.

532/6040, 10. indikasyon, 23 Şubat

2 Ayasofya inşa edildiği zaman 6039 yılıydı.

634/6142, 7. indikasyon, Bahar

3 Muhammed zuhur ettiği zaman, 6127 yılıydı.

II

1307/6815, 5. indikasyon, Mayıs ca.

4 (S) Türkler Doğu'dan Batı'ya geldiklerinde, 6815 yılıydı.

(K) Türkler Doğu'dan Batı'ya geçtiklerinde, 6801 binyılları.

Bilinmeyen Tarih

5 (S) Türkler Romania'ya geçtiklerinde 686(1) yılıydı.

(K) Türkler Doğu'dan geldiklerinde ve Romania'ya geçtiklerinde 6861 bin yıllarıydı.

1354/6862, 7. indikasyon, 1-2 Mart

6 Türkler Gelibolu'yu aldıkları zaman 686(.) yılıydı.

Eylül 1368 - Ağustos 1369/6877, 7. indikasyon

7 Adrianopolis'i aldıkları zaman 6877 yılıydı.

1371/6880, 10. indikasyon, 26 Eylül

8 Türkler Despot Uglješa'yı yendiklerinde 6879 yılıydı.

1383/6892, 7. indikasyon, 19 Eylül

9 Serres'i aldıkları zaman 6892 yılıydı.

1389/6897, 12. indikasyon, 15 Haziran

10 Yaşlı Murad Bey despot (!) Lazaros'la birlikte hayatını kaybettiği ve Sultan Mehmed(!) hükümdar olduğu zaman 6897 yılıydı.⁸⁴³

1402/6910, 10. indikasyon, Ağustos

11 Prousa'yı aldıklarında 6911 yılıydı.

---

⁸⁴³ Asıl metinde kronik yazarı hatalı bilgi yazdığı için editör Schreiner ünlem işaretleriyle hatanın farkında olduğunu göstermiştir. Tercüme hatası gibi anlaşılması için bu işaretleri aynen kullanmayı uygun gördük.

- Eylül 1417 - Ağustos 1418/6926, 11. indiksiyon*
- 12 Argyrokastron'u aldıklarında 6926 bin yıllarıydı.
- 1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart*
- 13 Thessalonike'yi aldıklarında 6938 yılıydı.
- 1430/6939, 9. indiksiyon, Ekim*
- 14 İoannina'yı aldıklarında 6938 senesiydi.
- 1439/6947, 2. indiksiyon, 6 Temmuz*
- 15 İmparator İoannes'in Floransa'ya gittiği zamandı ve Sekizinci Sinod gerçekleşti. 6947.
- 1187/6696, 6. indiksiyon, 2 Ekim*
- 16 Kudüs'ü aldıklarında 6692 bin yıllarıydı.
- 1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık*
- 17 Heksamilion'u aldıklarında 6955 yıllarıydı.
- 1451/6959, 14. indiksiyon, Bahar*
- 18 Karamania'yı aldıklarında 6959 bin yıllarıydı.
- 1453/6951, 1. indiksiyon, 29 Mayıs*
- 19 O [Mehmed], Konstantinopolis'i aldığında 6961 yılı, 29 Mayıs, Salı günüydü.
- 1456/6964, 4. indiksiyon, 4 Haziran*
- 20 Athina'yı aldıklarında 6964 bin yıllarıydı.
- 1458/6966, 6. indiksiyon, Bahar-Yaz*
- 21 O [Mehmed] Sırbistan'ı aldığında 6965 yılıydı.
- 1458/6966, 6. indiksiyon, Mayıs-Ağustos*
- 22 Korinthos'u aldıklarında 6966 yıllarıydı.
- 1460/6968 (indiksiyon 8) Mayıs*
- 23 O, [Mehmed] Morea'yı aldığında 6968 yılıydı.
- 1461/6970, 10. indiksiyon, Eylül*
- 24 O, [Mehmed]) Trabzon'u aldığında 6970 yılıydı.
- 1463/6971, 11. indiksiyon, Mayıs-Temmuz*
- 25 O, [Mehmed], Bosna'yı aldığında 6971 yılıydı.
- 1470/6978, 3. indiksiyon, 12 Temmuz*
- 26 O, [Mehmed] Euripos ve Krogai'yi⁸⁴⁴ aldığında 6978 yılıydı.

---

⁸⁴⁴ Metinde Κρογαι. Kesin olarak bilinmeyen bu yerin yine Euripos adasında müstahkem mevki olduğu veya paleografik olarak “Ορεσιν” veya “Kroja” adının yanlış yazımından kaynaklandığına dair görüşler vardır. Bu konudaki tartışma için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s 513.

1479/6987, 12. indikasyon, 25 Ocak
27 (S) Venedikliler'in Lemnos ve Skoutari'yi barış yapmak için verdiklerinde 6981 yılıydı.

(K) Lemnos ve Skoutari'yi aldıklarında 6981 bin yıllarıydı.

1475/6983, 8. indikasyon, 6 Haziran
28 Kefe'yi aldıklarında 6983 yılıydı.

1481/6989, 14. indikasyon, 19 Mayıs
29 Bayezid sultan olduğunda 6989 yılıydı.

1484/6992, 2. indikasyon, Temmuz Ağustos
30 O, [Bayezid], Asprokastron ve Kellion'u aldığında 6991 yılıydı.

1492/7000, 10. indikasyon, Ekim
31 Hagios Demetrios'u⁸⁴⁵ aldıklarında 7005 yıllarıydı.

1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos
32 O, [Bayezid] Naupaktos'u aldığında 7007 yılıydı.

1500/7008, 3. indikasyon, 9-16 Ağustos
33 O [Bayezid] Methōnē ve Korōnē'yi aldığında 7008 yılıydı.

III

1512/7020, 15. indikasyon, 24 Nisan
34 Sultan Selim hükümdar olduğunda 7019 yılıydı.

1517/7025, 5. indikasyon, 22 Ocak
35 O [Selim] Mısır'ı aldığında 7025 yılıydı.

1520/7029, 9. indikasyon, 30 Eylül
36 Sultan Süleyman hükümdar olduğunda 7028 yılıydı.

1521/7029, 9. indikasyon, 28 Ağustos
37 O [Süleyman] Belgrad'ı aldığında 7029 yılıydı.

5 Haziran 1522 – 20 Aralık/7030-31, 10.-11. indikasyon
38 O [Süleyman] Rodos'u aldığında 7031 yılıydı.

23 Nisan- 23 Kasım 1526/7034-7035, 14.-15. indikasyon
39 O [Süleyman] Macaristan'a gittiği ve Macar kralını öldürdüğü ve Yahudileri Budin'den aldığı ve onları Sofia'ya⁸⁴⁶ getirdiği zaman. Ayrıca Franklar kaçtılar; 7034 yılıydı.

10 Mayıs- 9 Eylül 1529/7037-7038, 2-3 indikasyon

---

⁸⁴⁵ Thessalonike'nin 1430'daki fethinden sonra Hagios Demetrios Kilisesi Hristiyanların kullanımında kalmıştır. Burada kesin olarak camiye dönüştürülmesini kasteden bu bilgi sadece Kısa Kronikler'de mevcuttur.

⁸⁴⁶ Sofya

40 (S) O [Süleyman] Macaristan'a ikinci defa gittiğinde ve Budin'i aldığında ve Erdel'e hükümdar bıraktığında 7037 yılıydı.

(K) Budin'i aldıklarında 7037 <yıllarıydı>.

Nisan-18 Kasım 1532//7040-7041, 5-6 indikasyon

41 O zaman [Süleyman], Macaristan'a gitti ve sonuçsuz döndü 7040 yılında.

1532/7041, 6. indikasyon, 19 Eylül

42 Aynı yılda İspanya donanması Morea'ya geldi ve Korōnē'yi ve Palaia Patra'yı aldı.

27 Ağustos-14 Eylül 1537/7045-7046, 10.-11. indikasyon

43 Sultan Süleyman Korfu'ya indiğinde 7045 yıllarıydı.

1540/7049, 14. indikasyon, 21-24 Kasım

44 (S) O zaman [Süleyman], Nauplion ve Monembasia'yı Venediklilerden barış yapmak için aldı 7042 yılında, 24 Kasım.

(K) Nauplion ve Monembasia'yı aldıklarında 7047 yıllarıydı.

Temmuz-9 Eylül 1570/7078-7079, 13-14. indikasyon

45 Kıbrıs'ı aldıklarında 7073 yıllarıydı.

1566/7075, 10. indikasyon, 23 Eylül

46 Sultan Selim hükümdar olduğunda 7074 yılıydı, 1 Kasım'da

1566/7074, 9. indikasyon, 14 Nisan

47 Chios'u aldıklarında 7079 yıllarıydı.

1574/7083, 3. indikasyon, 22 Aralık

48 Sultan Murad hükümdar olduğunda 7083 yılıydı, 1 Kasım

1594/7102, 7. indikasyon, Temmuz-Ağustos

49 Türkler Gianniki'yi⁸⁴⁷ aldıklarında 7102 yılıydı. Bu yılda Sultan Murad hükümdardı.

Kasım 1594 - Haziran 1595/7103, 8. indikasyon

50 Türkler Vlachia'yı yağmaladıklarında 7103 yılıydı. Bu yılda Vlahlar donanmayı aldılar.

1596/7105, 10. indikasyon, 12 Ekim

51 Sultan Selim Macaristan'a gittiğinde ve Egri'yi⁸⁴⁸ aldığında 7104 yılıydı.

Türklerin senelerinin sonu.

---

⁸⁴⁷ Januk

⁸⁴⁸ Eger (Erlau)

KRONİK-60a

II

1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart, Çarşamba

1 Thessalonike sultanın oğlu Murad Bey tarafından alındı, 6938 yılı, 8. indiksiyon, Mart ayının 29'unda, Megalos Kanonas'ın⁸⁴⁹ Çarşamba günü.

Bilinmeyen Tarih

2 O zaman Romania'ya geçtiler 20 Aralık'ta, 6865 yılında.

Eylül 1368-Ağustos 1369/6877, 7. indiksiyon

3 O zaman 6877 yılı, Mart ayının 1'inde Adrianopolis'i aldılar.

1371/6880, 10. indiksiyon, 26 Eylül

4 O zaman despot Uglješa Türkler tarafından Maritza nehrinde 6879 yılı, 10 Haziran'da yenilgiye uğratıldı.

1386/6894, 9. indiksiyon, 1 Ocak

5 O zaman bütün evren karanlık oldu 6894 yılı, 1 Ocak'ta.

1389/6897, 12. indiksiyon, 15 Haziran

6 O zaman yaşlı Sultan Murad Despot Lazaros'la birlikte hayatını kaybetti 6897 yılında.

Eylül 1395-Ağustos 1396/6904, 4. indiksiyon

7 O zaman büyük bir deprem oldu ve Bodena mahf oldu ve battı 6904 yılında.

1402/6910, 10. indiksiyon, 3 Ağustos

8 O zaman Prousa 6911 yılı, 16 Mayıs'ta yıkıldı ve tutsak oldu.

1421/6929, 14. indiksiyon, 21 Mayıs

9 O zaman 6929 yılında Sultan öldü.

1430/6939, 9. indiksiyon, Ekim

10 O zaman 6938 yılı, 29 Mart'ta İoannina'yı aldılar.

12 Temmuz 1470/6978, 3. indiksiyon, Perşembe

11 O zaman 6978 yılı, 28 Temmuz'da, Çarşamba günü Euripos alındı.

1479/6887, 12. indiksiyon, 17 Ağustos

12 O zaman Paşa Hagia Maura'ya geçti, 6888 yılı, 18 Ağustos'ta.

1480/6988, 13. indiksiyon, 28 Temmuz, Cuma

13 İkinci yılda o Poulia'ya geçti, 4 Ağustos, Cuma günü.

1480/6988, 13. indiksiyon, 11 Ağustos

14 O zaman 6982 yılı, 25 Temmuz'da Otranto'yu aldı.

1481/6989, 14. indiksiyon, 3 Mayıs

15 Sultan Konstantinos'un şehrine 32 buçuk yıl hükmetti ve 6989 yılı 18

---

⁸⁴⁹ Theodoros II. Laskaris'in yazdığı dualar.

Temmuz'da öldü.

Eylül 1493-Ağustos 1494/7002, 12. indiksiyon

16 O zaman Sultan Bayezid bütün devletinde çocukları topladı, 7002 yılında.

1500/7008, 3. indiksiyon, 18 Temmuz, Cumartesi

17 O zaman benim oğlum Basileios'u Argyrokastron'da aldılar, Mustafa⁸⁵⁰ bey 7009 yılında.

1500/7008, 3. indiksiyon, 9 Ağustos

18 O zaman Methōnē'yi aynı yılda, Ağustos ayında aldılar. Basileios'u ise 18 Temmuz, Cumartesi günü aldılar.

1499/7007, 2. indiksiyon, 29 Ağustos

19 Naupaktos'u da Basileios'u [almalarından] bir yıl önce aldılar, 7008 yılı, Ağustos ayında.

16-17 Haziran 1503/7011, 6. indiksiyon, Cuma-Cumartesi

20 O zaman Avlona ve Kanina'da 7011 yılı, 17 Haziran'da, Hagios İsauros'un Cumartesi günü büyük bir deprem oldu. Ayrıca Cuma günü gecenin saat 2'sinde deprem oldu. Cuma günü Haziran ayının 16'sıydı.

III

1511/7019, 14. indiksiyon, 28 Temmuz

21 O zaman Büyük Hükümdarın oğlu Selim 7019 yılında aşağıya indi⁸⁵¹.

1512/7020, 15. indiksiyon, 24 Nisan

22 O zaman o, Büyük Hükümdar Selim, hükümdarlığı aldı, 7020 yılı, Hagios Georgios günü, Thomas'ın Cumartesi⁸⁵² [günü]

1512/7020, 15. indiksiyon, 26 Mayıs

23 Aynı yılda Büyük Hükümdar Bayezid öldü.

1513/7021, 1. indiksiyon, Kış-24 Nisan

24 7021 yılında [Selim] kendi kardeşlerini öldürdü.

1514/7022, 2. indiksiyon, 20 Mart

25 O zaman Büyük Hükümdar Sofēs'e gitti 7022.

KRONİK-61

I

---

⁸⁵⁰ Koca Mustafa Paşa olması muhtemeldir. Bu not muhtemelen devşirme alımıyla ilgilidir.

⁸⁵¹ Asıl metinde εκατ□βη. Kronik yazarı Selim'in sefere çıkarak Kırım'a gitmek üzere Adrianopolis'e doğru harekete geçtiğini ifade etmek için kullanmış olmalı.

⁸⁵² Hagios Thomas günü Paskalya Pazar'ından bir hafta sonra 23 Nisan günüdür.

- 1 **330/5838, 3. İndiksiyon, 11 Mayıs**
Konstantinopolis kuruldu 5837 yılında.
- 2 **532/6040, 10. İndiksiyon, 23 Şubat**
Konstantinopolis Ayasofya'sı kuruldu 6039 yılında.
- 3 **634/6142, 7. İndiksiyon, Bahar**
Muhammed zuhur etti 6127 yılında.
- II**
- 4 **1307/6815, 5. İndiksiyon, yaklaşık Mayıs**
Türkler Batı'ya⁸⁵³ geldiler 6815 yılında.
- 5 **Eylül 1368 - Ağustos 1369/6877, 7. İndiksiyon**
Edirne 6877
- 6 **1430/6938, 8. İndiksiyon, 29 Mart**
(D) Thessalonike'nin fethi 6938 yılında.
(MN) Thessalonike'yi 6937 yılında aldılar.
(U) Thessalonike alındığı zaman 6937.
- 7 **1444/6952, 7. İndiksiyon, Mart**
Heksamilion'un inşa edildiği zaman 6955.
- 8 **1453/6961, 1. İndiksiyon, 29 Mayıs**
(D) Şehrin fethi 6961 yılında.
(M) Türkler Şehre geldiler 6961 yılında.
(N) Onun Konstantinopolis'ini aldılar 6961
(U) Konstantinopolis'in alındığı zaman 6961
- 9 **1470/6978, 3. İndiksiyon, 12 Temmuz**
Euripos 6978 yılında.
- 10 **1499/7007, 2. İndiksiyon, 29 Ağustos**
(D) Naupaktos 7007 yılında.
(N) Naupaktos'u 7007.
(U) Naupaktos 7007.
- 11 **1500/7008, 3. İndiksiyon, 9-16 Ağustos**
(D) Methōnē 7008 yılı.
(NU) Methōkorōnē 7021

---

⁸⁵³ Metinde “ε□ç τ□v κ□σμου” Osmanlıların Batı'ya doğru ilerlemelerini kastediyor. Aynı haberi veren diğer kroniklerle beraber bir grup halinde değerlendirmesi için bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c.II, s. 221–222. Diğer kroniklerin bazılarında Batı'ya geçtiler diye ifade edilen not Bizanslıları ilk defa yendikleri Bapheus Savaşı olmalıdır.

III

1521/7029, 9. İndiskiyon, 28 Ağustos

12 Belgrad'ı 7029 yılında.

5 Haziran- 20 Aralık 1522/7030-7031, 10.-11. İndiskiyon 10-11)

13 Rodos 7030 yılı

23 Nisan-23 Kasım 1526 /7034-7035, 14.-15. İndiskiyon

14 Budin 7035 yılı

KRONİK-62

I

634/6142 Bizans takvimi=6126 İsk. Takvimi, 7. İndiskiyon, Bahar

1 (LP) Muhammed zuhur ettikten sonra 6126 yılıydı, Heraklēs'in hükümdarlığının 3. yılında. O zaman Hosroes ortaya çıktı.

C (f.357) O (f.108) Üstelik Sarazenler [**Sarakēnoi**] her şeyin felâketini başlattılar 6126 yılı, 7. indiksiyon.

Onun hükümdarlığının üçüncü yılında Pers Romalıların topraklarının pek çoğunu ele geçirdi.

1304/6812, 2. indiksiyon, Bahar (?)

2 İsmailîlerin [**İsmaēlitai**] tiranlığı Osmancık'tan Doğu'da hükümran oldu⁸⁵⁴, 6812 yılında.

II

1307/6815, 5. indiksiyon, Mayıs ca.

3 6815 yılı içinde Türkler Avrupa topraklarına geldiler.

1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart

4 Thessalonike 6938 yılı, 29 Mart'ta fethedildi.

1430/6939, 9. indiksiyon, Ekim

5 Ve İoannina'da 6939'da fethedildi.

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık

6 Sultan 6955 yılı, 8 Aralık'ta Heksamilion'a geldi.

1448/6957, 12. indiksiyon, 31 Ekim

7 6957 yılı, 12. indiksiyonda, 1 Kasım'da, İmparator Efendi İoannes öldü, 23 yıl, 3 ay, 12 gün imparatorluktan sonra.

1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

8 6961 yılında, 1. indiksiyon, 29 Mayıs'ta, Salı günü, günün 2. saatinde,

---

⁸⁵⁴ Asıl metinde □ρξατο. Kronik yazarı hatalı kullanmış ancak diğer kroniklerdeki bilgilerle beraber Bapheus Savaşı olarak bilinen 1302 tarihli notlarıyla birlikte değerlendirilmelidir.

Konstantinopolis Emir Mehmed'in liderliğinde tanrısız Türkler tarafından fethedildi.

III

(sadece O Nüshası)

1437/6946, 1. indikasyon, 27 Kasım

9 6946 yılında, 27 Kasım'da, İmparator Efendi İoannes, patriği ve Despot Efendi Demetrios ile birlikte Sinod için yola çıktı.

1442/6950, 5. indikasyon, 23 Nisan- 6 Ağustos

10 6950 yılı, 5. indikasyon, 23 Nisan'da, Türkler Şehri yağmaladılar ve aynı yıl, 6 Ağustos'ta, ayrılırlarken tarım ürünlerini ve bağları yağmaladılar.

1444/6953, 8. indikasyon, 10 Kasım

11 6953 yılında, 8. indikasyon, 10 Kasım'da, Macarlar Türklerle ve Vlahlarla savaştılar, Macarlara Giankos komuta ediyordu. Her iki taraftan da pek çoğu düştü.

IV

1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz

12 6978 yılında Euripos fethedildi.

1481/6989, 14. indikasyon, 3 Mayıs, Perşembe

13 6989 yılında, 14. indikasyon'un, 3 Mayıs'ta, Perşembe günü, saat 8'de, Murad beyin oğlu Mehmed Sultan Anadolu'da öldü, Aritzion⁸⁵⁵ yakınlarında.

1481/6989, 14. indikasyon, 19 Mayıs, Cumartesi

14 Ve aynı ay 19'unda, Cumartesi günü, saat 6'da, onun oğlu, Bayezid bey Eptalophon'a⁸⁵⁶ geldi ve imparatorluğun tahtına oturdu.

1481/6989, 14. indikasyon, 19 Mayıs

15 Aynı gün ve saatte onun babasını da defnettiler.

1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos

16 7007 yılında Naupaktos fethedildi.

1500/7008, 3. indikasyon, 9 Ağustos, Pazar

17 7008 yılında Sultan Bayezid beraberinde sayısız kalabalıkla geldi ve Methōnē'yi aldı, 15 Ağustos'ta, Pazar günü.

KRONİK-63

I

Türklerin Konstantinopolis'e Hükmeden Hükümdarları

1307/6815, 5. indikasyon, Mayıs

---

⁸⁵⁵ Gebze yakınlarında Darika olarak da bilinen yer.

⁸⁵⁶ Yeditepe (=İstanbul)

- 1** 6811 yılında Türkler Doğu'dan Batı'ya geçtiler.
- a** İlki Atoumanoglēs (ali Atoumanis **C**) ve 21 yıl hükümdarlık yaptı.
- b** Ondan sonra ikincisi Orchanēs (Arkanēs **OS**. Kazibeyis **C**) 40 yıl
- c** Kaze Chmikiarēs (Kaze Chanitziaris **F**. Kazi Chonikiaris **V**. Kazē Amouratēs **O**. Kazis Mouratbeeis **S**. Amouratē Beyis **C**) 30 yıl.
- d** Gilterim Bayazēt (İldirēm Bayazitēs **OS**. İldirim Bayazitpeis **C**. Giltērim Bagiazitēs **FV**) 14 yıl.
- e** Mousē Tzelepēs (Mousēltzepēs **O**. Mousi kelepis **FS**. Mousi Tzelepis **CV**) 3 yıl
- f** Kelepēs Mērsouleymanēs (sultan tzelepis **FV**. emēr Suleymanis **S**) 3 yıl
- g** Mourat beyis (Sultan Amouratbeyēs **OV**. Emer (!) Sultan Amouratis **C**) 31 yıl.
- h** Mechemet Beyis (Sultan Meemetbeyis **O**. Sultan Mechemetēs **S**. Sultan Meemetis **V**), ki o Konsantinoupolis'i de aldı, 31 yıl.

(**C**) Ondan sonra sultan Mechemetēs, ki o Konstantinopolis'i İmparator Konstantinos Palaiologos'un elinden aldı, ne yazık papazlara. Hükümdarlarımızın günahları ve yemini bozmaları ve bizim Tanrı'nın sabrını küçümsememiz yüzünden.

- i)** onun oğlu Bagiazētēs, 31 [**yıl**]

1512/7020, 15. indiksiyon, 24 Nisan-26 Mayıs

- k)** (**FO**) 7020 yılı, Mayıs ayında, Sultan Selim babası Sultan Bayezid hayatta olduğu halde hükümdar oldu, 8 yıl. Ve hükümdarlığı aldıktan 20 gün sonra babası 15 Temmuz'da öldü.

(**S**) 78 (!) yılında Sultan Selim hükümdar oldu, onun babası Bayezid'in hayatta (!) ve 8 yıl hükümdarlık yaptı.

(**V**) O hayattayken oğlu Selim imparatorluğa yerleşti. Ve o 8 yıl yaşadı. Ardından onun babası 8 gün sonra öldü, 15 Haziran'da.

II

330/5838, 3. indiksiyon, 11 Mayıs

- 2** Dünyanın yaratılışından sonra 5838 yılında, Büyük Konstantinos Şehri inşa etti.

1387/6895, 10. indiksiyon, 8 Mayıs

- 3** 6895 yılı, Mayıs ayı 8'inde, Sultan Ahmet Berroia'yı aldı.

Eylül 1423-Ağustos 1424/6932, 2. indiksiyon (?)

- 4** 6932 yılında Hagios Oros Sultan Murad'a Adrinopolis'te merhum despot

Efendi Andronikos Palaiologos'un muvafakatıyla itaat etti.

1430/6938, 8. indiksiyon, 20 Mart, Çarşamba

5 6938 yılı, 29 Mart'ta, Megalos Kanonas'ın Çarşamba günü, Thessalonike'nin işgali oldu.

III

1451/6959, 14. indiksiyon, Bahar

6 6958'de ise Karaman'a gitti.

1452/6960 (15. indiksiyon) Mart-Ağustos

7 6959'da ise Şehrin yakınına gitti ve Neokastro'yu inşa etti.

1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

8 6961'de ise Konstantinopolis'i, 29 Mayıs'ta aldı.

1456/6964, 4. indiksiyon, 24 Ocak

9 6962'de ise kışın Ainos'a⁸⁵⁷ gitti.

1454/6962, 2. indiksiyon, Nisan-Ağustos

10 Ve yazın Smederevo'ya [gitti].

1456/6964, 4. indiksiyon, Temmuz

11 6963'te ise Belgrad'a gitti ve burayı almadı.

1458/6966, 6. indiksiyon, Mayıs-Ağustos

12 (DEFOPSV) 6964 yılında ise Morea'yı ve çevresiyle birlikte Athina'yı aldı.

(C) 6964 yılında ilk önce Morea'daki Heksamilion'u aldı ve Morea'yı istila etti ve onu aldı.

1458/6966, 6. indiksiyon, Bahar-Yaz (?)

13 6965 yılında ise Giatze⁸⁵⁸ye gitti ve onu almadı.

1460/6968, 8. indiksiyon, Mayıs

14 6966 yılında ise Morea'ya ikinci kez gitti ve onu yok etti.

1459/6967, 7. indiksiyon, Mart-Haziran (?)

15 6967 yılında ise tekrar Giatze'ye gitti ve onu almadı.

Güz 1460-Yaz 1461/6969, 9. indiksiyon

16 6968 yılında ise Amasra ve Sinop'u aldı.

1461/6969, 9. indiksiyon, Temmuz ca.

17 6969 yılında ise Uzun Hasan'a gitti.

1461/6970, 10. indiksiyon, Eylül. Anf.

18 Ve dönerken Trabzon'u aldı.

1462/6970, 10. indiksiyon, Nisan-Temmuz

---

⁸⁵⁷ Enez

⁸⁵⁸ Yayçe: Mahmud Paşa'nın Sırbistan seferinde kuşattığı şehir.

- 19 6970'te ise Vlachia'ya Voyvoda Vlad Dracul'a gitti.
1462/6971, 11. indikasyon, 1-17 Eylöl
- 20 (CDEOPSV) Aynı yılda Midilli'yi aldı.
(F) Ve 6971 yılında, Midilli'yi aldı, 14 Eylöl'de.
1463/6971, 11. indikasyon, Mayıs-Temmuz
- 21 6971'de ise Bosna'ya gitti ve onu aldı.
1466/6974, 14. indikasyon, Mart-Temmuz
- 22 6972'de ise Arnavutluk'u aldı.
Yaz (?)- Kasım 1468/6976-6977, 1.-2. indikasyon
- 23 6974'te ise Karaman'a gitti.
1470/6978⁸⁵⁹, 3. indikasyon, 12 Temmuz, Perşembe
- 24 (DEFOP) 6978'da ise Euripos'u aldı, 20 Temmuz'da.
(C) 6974'de Euripos'a gitti ve tamamını kılıçla aldı, Perşembe günü, 15 Temmuz'da.
Ekim 1472-Ağustos 1473/6981, 6. indikasyon
- 25 6982'de ise Uzun Hasan'a gitti.
1475/6983, 8. indikasyon, 6 Haziran
- 26 6983'te ise Kefe'yi aldı
Mayıs-Aralık 1476/6984-6985, 9-10 indikasyon
- 27 6984'te ise Boğdan'a gitti ve oradaki Macarların inşa ettiği kaleleri aldı.
18 Mayıs -7 Eylöl 1478/6986-6987, 11.-12. indikasyon
- 28 6986 yılında ise Skoutari'ye gitti ve onu almadı. Daha sonra [Skoutari] boyun eğdi.
1481/6989, 14. indikasyon, 3 Mayıs
- 29 6989, 3 Mayıs'ta ise o [Mehmed] öldü.
1481/6989, 14. indikasyon, 19 Mayıs
- 30 (DEOPS) Aynı yılda onun oğlu Bayezid hükümdar oldu.
(C) Ve aynı yılda imparatorluğu Sultan Bayezid aldı. İmparatorlukta 31 yıl hükümdarlık yaptı.
(F) Onun oğlu Bayezid hükümdarlığa getirildi 6989, ki o babası Mehmed beyin ilk oğludur, o ki 3 Mayıs'ta Şehri aldı, ve bundan sonra onun oğlu Bayezid tahta oturdu, 6989, 14 Temmuz'da.
1484/6992, 2. indikasyon, 14 Temmuz
- 31 6992 yılında ise [Bayezid] Boğdan'a gitti ve Kellion'u 14 Temmuz'da aldı.

---

⁸⁵⁹ Asıl metinde baskı hatası sonucu 6878 olarak yazılmıştır.

- 1484/6992, 2. indiksiyon, 7-8 Ağustos**
- 32** Aynı yılda Ağustos'un dördünde Asprokastron'u.
- 1499/7007, 2. indiksiyon, 29 Ağustos**
- 33** <7000>'de, Ağustos'un 7'sinde Naupaktos'u aldı.
- 1500/7008, 3. indiksiyon, 9-10 Ağustos**
- 34** (EFP) Aynı yılda, Methōnē ve Korōnē'yi de aldı, Ağustos ayında.
(CDOS) 7008'de Methōkorōnē'yi ve Navarino'yu⁸⁶⁰ aldı.
- 1511/7019, 14. indiksiyon, 28 Temmuz**
- 35** (FV) Ve Temmuz'un 19'unda bunun oğlu Selim geldi ve babasıyla savaştı. Ve pek çok ordu telef oldu ve dünyada büyük kargaşa oldu 7019 yılında.
(EP) 7019'da, Temmuz'da, bunun oğlu Selim geldi ve babasıyla savaştı ve çok kan aktı ve kargaşa oldu.
- 1512/7020, 15. indiksiyon, 24 Nisan-26 Mayıs**
- 36** (EP) 7022 yılı, Nisan ayında, bunun oğlu Selim hükümdarlığı babası hayattayken aldı. Ve 20. günde bunun babası öldü. Yani 31 yıl hükümdarlık yaptı.
(F) Babası yaşarken Selim, 7020, 23 Nisan'da hükümdarlığa atandı, ve birkaç gün sonra bunun babası öldü.
(O) 7008 yılında Sultan Selim hükümdar oldu, bunun babası Sultan Bayezid hayattayken.
(V) 7008, Nisan ayında, Sultan Selim babası hayattayken hükümdar oldu, ve 20. günde, 15 Haziran'da, bunun babası Sultan Bayezid öldü.
(C) Bu hükümdar Sultan Bayezid ise 31 yıl imparatorluk yaptı, ve 7008 yılında öldü. Ve hükümdarlığı babası hayattayken aldı.
- 1514/7022, 2. indiksiyon, 23 Ağustos**
- 37** (EPFV) 7022 yılında Sultan Selim Sofēs'e gitti ve onu ve yeğeni sultan Murad'ı bozguna uğrattı. Aynı yılda Tebriz'e gitti ve pek çok ordu kaybetti.
(DSO) 7022 yılı, 6 Ağustos'ta, Sultan Selim Sofēs ile savaştı ve onun topraklarından aldı.
(C) Sultan Selim ilk seferini Kızılbaş'a⁸⁶¹ yaptı ve onunla savaştı ve onun Tebriz ve diğer Pers topraklarını aldı.
- 1515/7023, 3. indiksiyon, 12 Haziran**

---

⁸⁶⁰ Navarin

⁸⁶¹ Şah İsmail

38 Aynı yıl, Kasım ayında, Alâüddevle ile savaştı.

1515/7023, 3. indiksiyon, 19 Mayıs

39 (EFP) Ve 2. yılda Kemah'ı aldı ve Alâüddevle'yi öldürdü.

(V) 7024 Kemah'ı ve Alâüddevle'nin hükümdarlığını tamamen aldı.

(OS) Ve onun bir kalesini, Kemah'ı aldı.

(D) Ve aynı yıl Kemah kalesini aldı.

(C) Ve onun Kemah'ını ve onun bütün topraklarını aldı.

1517/7025, 5. indiksiyon, 22 Ocak

40 (EFOPSV) 7024 yılında Mısır'a gitti ve topraklarını aldı ve sultanı kesti.

(C) 7025'te Mısır'a doğru geçti ve Suriye'nin bütün topraklarına hakim oldu, 22 Ocak'ta.

1520/7029, 9. indiksiyon, 21 Eylül

41 (EP) 8 yıl hükümdarlık yaptı ve öldü.

(OS) 7029 yılında Sultan Selim öldü ve hükümdar Sultan Süleyman oldu.

(C) Sultan Selim ise imparatorlukta 9 yıl hükmetti ve 7029 yılında öldü. Aynı yılda onun oğlu Sultan Süleyman hükümdar oldu.

(F) Selim öldü ve onun oğlu Süleyman tahta oturdu, 7029.

(V) Ve onun hükümdarlığını aldı.

KRONİK-64

I

1307/6815\ 5. indiksiyon\ Mayıs ca.

1 (K) Osmanoğlu 6811 yılında Anadolu'dan geçti ve Batı'ya geldi ve 21 yıl hükümdarlık yaptı. Ve o Osman, orada Türklerin ilk hükümdarı oldu, mutlak ve genel. Ve Konstantinopolis'de hükmeden Türklerin hükümdarlığı bugüne kadar ondan gelmektedir.

a) bundan sonra Giol Kasimēs⁸⁶², 40 yıl

b) Kazē Amouratēs 30 yıl

c) İtirim Bagiazētēs 15 yıl

d) ---

e) Emir Süleymanēs 3 yıl.

---

⁸⁶² Tam olarak ne anlama geldiği bilinmiyor ancak İl-gazi Orhan olabileceği belirtilmiş. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 222.

- f) Sultan Muradēs 31 yıl
g) Sultan Mechemetēs 32, ki o Şehri aldı.
h) Sultan Bagiazētēs 33
i) Sultan Selimēs 8 yıl ve buçuk.
k) Sultan Suleēmanēs 48
l) Sultan Selimēs 8
m) Sultan Muradēs 20
n) Sultan Mechemetēs 9 yıl
o) Sultan Achmetēs 7112'de [**sultan**] oldu. 14 yıl yaşadı. Sultan Mustafas yarım yıl oturdu. Sultan Osmanēs 3 yıl oturdu ve Sultan Muradēs 7151'de oturdu.
(L) 6811 yılında Otmanos'un oğlu Süleymanpeis Batı'ya geçti ve 21 yıl hükümdarlık yaptı.
a) ve bundan sonra Orchanis 40
b) ve bundan sonra kazi Chondikarēs [**Gazi Hünkâr**] denen Muradbeyis 30 yıl.
c) bundan sonra İltirim Payazitēs 14 yıl.
d) Ve bundan sonra Mousi Tzelepēs 8 yıl.
e) Ve bundan sonra Sultan Tzelapēs 3 yıl.
f) Ve bundan sonra Muradēs 31 yıl
g) Ve bundan sonra Machametbeyis 31 yıl
h) Ve bundan sonra Bagiazitēs 31 buçuk yıl.
i) Ve bundan sonra Selimēs 8 buçuk yıl.
k) Ve bundan sonra Suleymanēs 45 yıl.
l) Ve şimdi Selēmēs 2 yıl, ve sadece, ve hala yaşıyor.

II

- 1187/6696, 6. indiksiyon, 2 Ekim*
2 (K) Kudüs'ü 6695 yılında alındılar.
1387/6895, 10. indiksiyon, 8 Mayıs
3 (L) Berroia 6895 yılında fethedildi.
Eylül 1417-Ağustos 1418/6926 (11. indiksiyon)
4 (K) Argyrokastron'u 6926
1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart
5 (K) Thessalonike ve İoannina'yı <6938>
(L) Thessalonike 6938 yılında.
1447/6955, 10. indiksiyon, Yaz

6 (K) *** 6955. o zaman Pōgōianē’de itaat etti.

III

1451/6959, 14. indikasyon, Bahar

7 (K) Karaman’ı 6957.

1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs

8 (K) Sultan Mehmed Konstantinopolis’i aldı 6961 yılında, 29 Mayıs, Salı günü.

1460/6968, 8. indikasyon, Mayıs

9 (L) Peloponnesos 696[!] yılında.

1466/6974, 14. indikasyon, Mart-Temmuz

10 (L) Arnavutluk 6972 yılında.

1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz

11 (L) Euripos 6977 yılında işgal edildi.

1475/6983, 8. indikasyon, 6 Haziran

12 (L) Kefe 6983

1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos

13 (K) Naupaktos’u 7007

(L) Naupaktos 7007 yılında.

1500/7008, 3. indikasyon, 9 Ağustos

14 (K) Methōnē’yi 7008

(L) Methōnē 7003.

1500/7008, 3. indikasyon, 16 Ağustos

15 (L) Korōnē 7008 yılında

1514/7022, 2. indikasyon, 23 Ağustos

16 (K) Tebriz’i 7022

1517/7025, 5. indikasyon, 22 Ocak

17 (K) Mısır’ı 7025.

(L) Kahire yani Mısır’ı 7024’te

1521/7029, 9. indikasyon, 28 Ağustos

18 (K) Belgrad’ı 7029

5 Haziran-20 Aralık 1522/7030-7031, 10-11. indikasyon

19 (K) Rodos’u 7031

(L) Rodos 7031 yılında

23 Nisan-23 Kasım 1526/7034-7035, 14-15. indikasyon

20 (K) Budin’i 7034

10 Mayıs-9 Eylül 1529/7037-7038, 2-3. indikasyon

21 (L) Sultan Süleyman Macaristan’a sefer düzenledi ve Budin’i 7036 yılında aldı.

- 1535/7043, 8. indikasyon, Nisan-Haziran**
- 22 (L) Aynı hükümdar Sophia⁸⁶³'ya karşı 7043 yılında sefer düzenledi.

IV

(sadece K Nüshası)

- 27 Ağustos-14 Eylül 1537/7045-7046, 10-11. indikasyon**
- 23 Sultan Süleyman 7045 yılında Korfu'ya indi.

- 1 Nisan-11 Eylül 1565/7073-7074, 8-9. indikasyon**
- 24 Malta'ya 7073.

- 1566/7074, 9. indikasyon, 14 Nisan**
- 25 Chios'u aldı 7074

- 1566/7075, 10. indikasyon, 8 Eylül**
- 26 Zigetvar'ı

- Temmuz-Eylül 1570/7078-7079, 13-14. indikasyon**
- 27 Kıbrıs'ı 7078

- 1574/7082, 2. indikasyon, Ağustos (?)**
- 28 Aklibentē'yi⁸⁶⁴ 7081

- 1578/7086, 6. indikasyon, Bahar**
- 29 Persia'yı yağmaladılar yani Kızılbaş'ı 7085 yılında.

- 1594/7102, 7. indikasyon, Temmuz-Ağustos**
- 30 Gianike'i aldılar 7102

- Kasım 1594-Temmuz 1595/7103, 8. indikasyon**
- 31 Sinan Paşa, Michal Voyvoda Türklerin emrinden çıktığında Vlachia'yı yağmaladı, 7103 yılında. Ve zavallı Vlahlara çok zarar verildi. Ve bugüne kadar devam eden oradaki çatışmalar o zamandan başladı.

KRONİK-69

I

Türk sultanlarının aşağıda yazılmış olan kaleleri hangi zamanda aldıklarına dair.

Bilinmeyen Tarih

- 1 Âdem'den sonra 6864 yılında Türkler Batı'ya geçtiler.

- 1354/6862, 7. indikasyon, 1-2 Mart**
- 2 6865 yılında Kallioupolis'i aldılar.

- Eylül 1368-Ağustos 1369/6877, 7. indikasyon**
- 3 6877 yılında Adrianopolis'i aldılar.

---

⁸⁶³ Tebriz'e Şah Tahmasb üzerine çıktığı sefer kastedilmektedir.

⁸⁶⁴ Asıl metinde Ακλιμπέτη şeklinde yazılan yazılan bu yerin neresi olduğu tespit edilememiştir.

1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart
4 6938 yılı, 29 Mart'ta, Sultan Murad meşhur Thessalonike'yi aldı.

1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs
5 6962 yılı, 27 Mart'ta, sultan Mehmed zavallı, şehirlerin kraliçesi Konstantinopolis'i aldı. O zaman burada Konstantinos Porphyrogennetos hüküm sürüyordu, ve onun kafasını kestiler.

II

1359/6868, 13. indikasyon, 14 Kasım (?)
6 6866 yılında Thessalonike'nin en aziz metropoliti Grēgorios Palamas vefat etti.

Eylül 1395-Ağustos 1396/6904, 4. indikasyon
7 6904 yılında deprem oldu ve Vodena'yı yıktı.

1402/6910, 10. indikasyon, 3 Ağustos
8 6910 yılında Prousa'yı yıktılar ve onu tutsak ettiler.

11 Temmuz- 30 Eylül 1404/6912-6913, 12-13. indikasyon
9 6912 yılında Büyük Vlachia'nın isyanı oldu.

1446/6955, 10. indikasyon, 10 Aralık
10 695<5> yılında Heksamilion'u aldılar.

1430/6939, 9. indikasyon,
11 6939 yılında İoannina'yı aldılar.

1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz
12 6978 yılı, 12 Temmuz'da, Sultan Mehmed Euripos'u aldı.

III

1458/6966, 6. indikasyon, Mayıs-Ağustos
13 6964 yılında Korinthos ve Mistra'yı aldılar.

1461/6970, 10. indikasyon, yaklaşık Eylül
14 6970 yılında Trabzon ve bu bölgenin bütün çevresini aldılar.

1462/6971, 11. indikasyon, Kasım
15 6971 yılında Ömer Bey Naupaktos'u aldı ve Galata'yı yıktı.

Ağustos-Eylül 1479/6987-6988, 12.-13. indikasyon
16 6988 yılında Kephalaria ve bütün adaları aldılar.

1460 (?)
17 6960 yılında Angelokastron'yu aldılar.

1466/6974, 14. indikasyon, Mart-Temmuz
18 6957 yılında Arnavutluk'u aldılar.

1500/7008, 3. indikasyon, 9 Ağustos
19 7008 yılında Methōnē'yi aldılar.

IV

5 Haziran-20 Aralık 1522/7030-7031, 10.-11. indikasyon

- 20 7031 yılı, Ocak ayında, Sultan Süleyman Rodos'u aldı.
23 Nisan-23 Kasım 1526/7034-7035, 14.-15. indikasyon
- 21 7035 yılında Sultan Süleyman Budin'e gitti.
1529/7038, 3. indikasyon, 14 Eylül-16 Ekim
- 22 7038 yılında aynı hükümdar Betzē [Viyana]'ye⁸⁶⁵ gitti.
1534/7042, 7. indikasyon, 12 Temmuz-1536/7044, 9. indikasyon, 8 Ocak
- 23 7044 yılında aynı Sultan Süleyman Kızılbaş'a gitti ve 2 yıl <savaş> yaptı.

V

- 1521/7029, 9. indikasyon, 28 Ağustos*
- 24 7030 yılında sultan Süleyman Belgrad'ı aldı.
1517/7025, 5. indikasyon, 22 Ocak
- 25 7020 yılında aynı Selim (!) Kahire'yi yani Mısır'ı aldı.
Ağustos-14 Eylül 1537/7045-7046, 10.-11. indikasyon
- 26 7046 yılında Sultan Süleyman Korfu'ya indi ve utançla başarısız oldu.

VI

- 1459/6967, 7. indikasyon, 25 Mart*
- 27 6968 yılında Kyrion Paskalya oldu. Sonra tekrar 7051'de ve sonra 7062'de.
1446/6955, 10. indikasyon, 10 Aralık
- 28 695<5> yılında Sultan Murad Heksamilion'u aldı.
1462/6971, 11. indikasyon, 1-17 Eylül
- 29 6971 yılında aynı Murad Midilli'yi aldı.

VII

- 1475/6983, 8. indikasyon, 6 Haziran*
- 30 6982 yılında Ahmet Paşa Kefe'yi aldı.
1187/6696, 6. indikasyon, 2 Ekim
- 31 6695 yılında Türkler bizim Tanrımız İsa'nın kutsal mezarını aldılar.
1261/6769, 4. indikasyon, 25 Temmuz
- 32 6<7>6<9> yılında Andronikos Palaiologos Konstantinopolis'i aldı.
1456/6964, 4. indikasyon, 4 Haziran
- 33 6964 yılında Athina'yı aldılar.
1481/6989, 14. indikasyon, 3 Mayıs
- 34 6989 yılında Sultan Mehmed öldü.
1481/6989, 14. indikasyon, 19 Mayıs
- 35 Aynı yılda Sultan Bayezid hükümdar oldu.
1540/7049, 14. indikasyon, 21 Kasım

---

⁸⁶⁵ Asıl metinde Μπέτζη/Πέτζι Slavca "Beč" kelimesini hatırlatır ve Viyana için kullanılır
Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 567.

36 7049 yılında Nauplion'u aldılar. Venedikliler tarafından teslim edildi.

VIII

330/5838, 3. indikasyon, 11 Mayıs

37 (AD²) 5839 yılı, 5 Mayıs'ta Konstantinopolis inşa edildi. Kente Hristiyanlar 972 yıl egemen oldular.

(O) 5839 yılı, Mayıs ayında, Konstantinopolis inşa edildi. Hristiyanlar buna dokuz yüz yetmiş beş yıl hükmettiler.

1204/6712, 7. indikasyon, 12 Nisan

38 (AD²) 6711'de onu Franklar aldılar ve ona 57 yıl egemen oldular. Onu İmparator Mourtzouphlos zamanında aldılar.

(O) Ve 6711'de onu Lâtinler İmparator Mourtzouphlos'un döneminde aldılar, ve ona 59 yıl hükümdarlık yaptılar.

1261/6769, 4. indikasyon, 25 Temmuz

39 (AD²) Ve tekrar 6770 yılında onu [Şehri] Romalıların imparatoru Efendi Manuel Palaiologos⁸⁶⁶ aldı, ve ona 190 yıl Hristiyanlar egemen oldular. Ve onu tekrar Despot Efendi Konstantinos Porphyrogenetos⁸⁶⁷ orada imparatorluk yaptığı zamanda Türkler aldılar.

(O) 6779 yılında Manuel Palaiologos hükümdarlığı sırasında bu şehirlerin kraliçesini tekrar armağan etti, Orada Lâtinler Stratēgopoulos tarafından yenilgiye uğradılar. Ve 106 (!) yıl hükmettiler. Ve tekrar Agar'ın [Türkler'i] istila ettiler ve onu despot taçsız olan Konstantinos'un ellerinden aldılar, Sultan Mehmed 6961 yılı, 29 Mayıs'ta.

1402/6910, 10. indikasyon, 3 Ağustos

40 (AD²) 6910 yılında Prousa'yı aldılar.

IX

Sultan Mehmed'in yaptığı seferler

1451/6959, 14. indikasyon, Bahar

41 6958 yılında Karaman'a sefer yaptı.

1452/6960, 15. indikasyon, Mart-Ağustos

42 6959 yılında Şehir'de Stenos'a [Boğaz'a] gitti ve Neokastr'a'yı inşa etti.

1456/6964, 4. indikasyon, 24 Ocak

---

⁸⁶⁶ Kronik yazarı İstanbul'u Lâtinlerden 1261 yılında geri alan Michaël Palaiologos ile Manuel'i karıştırmıştır.

⁸⁶⁷ Bizans'ın son imparatoru Konstantinos XI. Palaiologos.

- 43 6962 yılında kışın Ainos'a gitti.
1454/6962, 2. indikasyon, Nisan-Ağustos
- 44 Ve yazın Smederevo'ya.
1460/6968, 8. indikasyon, Mayıs
- 45 6964 yılında Morea'yı aldı.
Güz 1460-Yaz 1461/6969, 9. indikasyon,
- 46 6968 yılında Amasra ve Sinop'u aldı.
1461/6969, 9. indikasyon, Temmuz ca.
- 47 6969 yılında Uzun Hasan'a gitti.
1461/6970, 10. indikasyon, Eylül, Auf.
- 48 Ve dönüşte Trabzon'u aldı.
1462/6970, 10. indikasyon, Nisan-Temmuz
- 49 6970 yılında Vlachia'ya Voyvoda'ya gitti.
1462/6971, 11. indikasyon, 1-17 Eylül
- 50 Aynı yılda Midilli'yi aldı.
1463/6971, 11. indikasyon, Mayıs-Temmuz
- 51 6971 yılında Bosna'yı aldı.
Yaz (?) - Kasım 1468/6976-6977, 1.-2. indikasyon
- 52 6974 yılında Karamanos'a gitti.
Mayıs-Aralık 1476/6984-6985, 9.-10. indikasyon
- 53 6984 yılında, Boğdan'a gitti ve orada Macarların inşa ettiği kaleleri aldı.
Mayıs-7 Eylül 1478/6986-6987, 11.-12. indikasyon
- 54 6986 yılında Skoutari'ye gitti ve onu almadı. Ve daha sonradan [Skoutari] itaat etti.
1484/6992, 2. indikasyon, Temmuz-Ağustos
- 55 6992 yılında Boğdan'a gitti ve Kellion'u aldı ve Ağustos'un 2'sinde Asprokastron'u aldı.
1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos
- 56 7006 yılında Naupaktos'u aldı.
1500/7008, 3. indikasyon, 9-16 Ağustos
- 57 7007 yılında Methōkorōnē⁸⁶⁸ ve Navarino'yu aldı.
Sultan Selim'in yaptığı seferler
1514/7022, 2. indikasyon, 23 Ağustos
- 58 7022 yılı, Ağustos ayında, Sultan Selim Sofēs ile savaştı ve Sofēs'in topraklarını aldı.

---

⁸⁶⁸ Methonē ve Koronē

1515/7023, 3. indikasyon, 19 Mayıs
59 Ve aynı yılda Kemah'ı aldı.

X

1402/6910, 10. indikasyon, 28 Temmuz
60 69<10> yılı, <28 Temmuz'da>, Cuma günü, Anadolu Emir tarafından işgal edildi, Sultan Bayezid'in imparatorluğu zamanında.

1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart
61 6938 yılında Sultan Murad Thessalonike'yi aldı.

1509/7018, 13. indikasyon, yaklaşık 10-11 Eylül
62 7018 yılında Sultan Bayezid Kosntantinopolis'in depremin yığı bölgeleli inşa etti.

1456/6964, 4. indikasyon, 4 Haziran
63 6964 yılında Türkler Athina'yı aldılar.

1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz, Perşembe
64 6977 yılı, 15 Temmuz, Perşembe günü, Euripos'u aldı.

1540/7049, 14. indikasyon, 21 Kasım
65 7049 yılında Nauplion'u aldılar. Venedikliler tarafından teslim edildi.

XI

1451/6959, 14. indikasyon, 18 Şubat
66 Sultan Mehmed hükümdar olduğunda 20 yaşındaydı. Ondan sonra Bayezid sultan oldu.

1512/7020, 15. indikasyon, 24 Nisan
67 7020 yılında sultan Selim babası Bayezid hayattayken hükümdar oldu.

1544/7052, 2. indikasyon, 24 Nisan
68 7052 yılında Yunanistan'da büyük bir deprem oldu, o kadar **[büyüktü ki]** Zetouni, Nea Patra ve Naupaktos'u tahrip etti. Depremin şiddetinden bu **[şehirlerin]** duvarları yıkıldı.

69 a Sultan Mehmed 20 yıl hükmetti.
b Sultan Bayezid 31 yıl.
c Sultan Murad 22 yıl
d Sultan Selim 9 yıl
e Sultan Süleyman 50 yıl.

1566/7075, 10. indikasyon, 5-6 Eylül
70 Ve **[Süleyman]** 7075 yılı, Ekim ayında Zigetvar'da öldü.

1566/7075, 10. indikasyon, 23 Eylül
71 Aynı yılda onun oğlu Selim **[sultan]** oldu, ve manastırları tahrip ve yağma etti ve **[oradakilerin]** canlarını aldı -onun deliliğine ve vahşiliğine yazıklar olsun!

Temmuz-9 Eylül 1570/7078-7079, 13.-14. indikasyon

72 7074 yılında Piyale paşa meşhur Kıbrıs'ı, yani onun bölgesini aldı. Ve sayısız can ve azımsanamaz <sayıda> erkek ve kadın ve çocukları esir aldılar.

XII

1544/7052, 2. indikasyon, 22 Nisan, Salı (?)

73 7052 yılı, 2. indikasyon, 22 Nisan'da, Perşembe günü, büyük bir deprem oldu [ki] Zitouni'ye kadar bütün bölge yok oldu. Aynı zamanda Hellas ve Vlachia'da çok ölüm oldu *** ve günlerce devam etti.

1566/7074, 9. indikasyon, 11 Temmuz, Perşembe

74 Tekrar 7074 yılı, 11 Temmuz, Perşembe günü, büyük ve şiddetli bir deprem oldu. Ve 1 yıl sürdü, ve Litzas ve Agraphaon, ve ayrıca Radovisdios *** [yıkıldı]. Ve azımsanamaz kiliseler ve evler yıkıldı ve sayısız ölüm oldu ve dağlar temelinden parçalandı.

XIII

1425/6933, 3. indikasyon, 16 Haziran

75 6933 yılında Güneş tutulması oldu.

1539/7047, 12. indikasyon, 18 Nisan

76 Ve tekrar 7047 yılında Güneş tutulması oldu.

1567/7075, 10. indikasyon, 9 Nisan

77 Ve tekrar 7075 yılı, <. > Mart'ta, Cuma günü, gündüz saat 9'da Güneş tutulması oldu.

XIV

27 Ağustos-14 Eylül 1537/7045-7046, 10.-11. indikasyon

78 7046 yılında Sultan Süleyman Korfu'ya indi ve başarısız oldu.

5 Haziran-20 Aralık 1522/7030-7031, 10.-11. indikasyon

79 7031 yılı, Ocak ayında Sultan Süleyman Rodos'u aldı.

KRONİK-70

I

330/5838, 3. indikasyon, 11 Mayıs

1 Konstantinopolis 6833 yılında inşa edildi.

532/6040, 10. indikasyon, 23 Şubat

2 Ayasofya 603[9] yılında inşa edildi.

634/6142, 7. indikasyon, Bahar

3 Muhammed 6127 yılında zuhur etti.

II

1304/6812, 2. indikasyon, Bahar (?)

4 Türklerin hükümdarı İsa'dan bu yana 1300 yılında ortaya çıktı. Onun adı

Osman'dı, 28 yıl hükümdarlık yaptı.

1326/6834, 9. indikasyon, 6 Nisan

5 Onun [Osman'm] oğlu Prousa'yı 1350'de aldı. 22 yıl hükümdarlık yaptı.

1376/6865, 15. indikasyon, Güz (?)

6 Orhan'ın oğlu Sultan Murad 1377'de Gelibolu'yu aldı.

1371/6880, 10. indikasyon, 26 Eylül

7 Bu aynı sene Sırbistan'ı aldı.

1394/6903, 3. indikasyon, Eylül

8 Sultan Murad'ın oğlu Bayezid 1395'te, Eylül'ün 29'unda Konstantinopolis'e saldırdı, ve dışarıdaki büyük binaları, tarlaları ve ağaçları imha etti. Ve tekrar Anadolu'ya, Prousa'ya döndü. 6 yıl yaşadı.

9 Onun oğlu Mehmed hükümdarlığı sırasında Adrianopolis'de taht kurdu. 14 yıl hükümdarlık yaptı.

1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart

10 Mehmed'in oğlu Sultan Murad, Thessalonike'yi İmparator İoannes Palaiologos devrinde, 6938 <yılında> aldı, 31 yıl hükümdarlık yaptı.

III

1452/6960, 15. indikasyon, Mart-Ağustos

11 Hükümdar olan Sultan Murad'ın oğlu Sultan Mehmed, Şehir yakınına gitti ve Rumelihisarı'nı 6959 yılında inşa etti.

1450/6958 (13. indikasyon) Mart-Nisan

12 Kallonē⁸⁶⁹ Türkler tarafından 6956 yılında tutsak edildi.

1451/6959 (14. indikasyon) Bahar

13 6958 yılında Karaman'a gitti.

1453/6961 (1. indikasyon) 29 Mayıs

14 6961 yılı, 29 Mayıs, Salı günü, İsa'dan sonra 1453'te, Konstantinopolis'i aldı. Konstantinopolis'i Romalılar 192 Franklar 60 yıl idare ettiler.

1456/6964 (4. indikasyon) 24 Ocak

15 6962 yılında, Kışın Ainos'a gitti.

1456/6964 (4. indikasyon) 4 Haziran

16 Ardından Athina'ya [gitti]

1456/6964, 4. indikasyon, yaklaşık 4 Temmuz

17 Thebai'ye⁸⁷⁰ [gitti]

---

⁸⁶⁹ Lesbos=Midilli Adasında, adını Sapho'nun şiirinden alan bugün adanın merkezi yerleşim yerlerinden biridir. Ayrıca Kallone körfezi adanın en büyük iki körfezinden biridir.

- 18 Thasos'a⁸⁷¹ [**gitti**] *1455/6964, 4. indiksiyon, Güz*
- 19 6963 yılında, Belgrad'a gitti ve onu almadı. *1456/6964, 4. indiksiyon, Temmuz*
- 20 6964 yılında, Morea'ya gitti ve onu aldı. *1458/6966, 6. indiksiyon, Mayıs-Ağustos*
- 21 Giazin'e⁸⁷² gitti ve onu almadı, 6968 *1459/6967, 7. indiksiyon, Mart-Haziran (?)*
- 22 6966 yılında, Morea'ya gitti ve onu ikinci kez imha etti. *1460/6968, 8. indiksiyon, Mayıs*
- 23 Uzun Hasan'a gitti. *1461/6969, 9. indiksiyon, Temmuz ca.*
- 24 Ve dönüşte 6969 yılında Trabzon, Kastamonu, Sinop'u savaşız aldı. *1461/6970, 10. indiksiyon, Eylül Anf.*
- 25 Ve aynı yıl Vlachia'ya gitti. *1462/6970, 10. indiksiyon, Nisan-Temmuz*
- 26 6971 yılında Midilli'yi aldı. *1462/6971, 11. indiksiyon, 1-17 Eylül*
- 27 Ve aynı yılda iki Foça'yı da aldı. *1455/6964, 4. indiksiyon, 31 Ekim-24 Aralık*
- 28 6977 yılı, Temmuz ayında, Euripos'a gitti ve onu esir etti. *1470/6978, 3. indiksiyon, 12 Temmuz*
- 29 Kefe ve Amasra'yı aldı, ve onları esir etti, 6983. *1475/6983, 8. indiksiyon, 6 Haziran*
- 30 Boğdan'a gitti ve Macarların inşa ettiği kaleleri aldı, 6984 *Mayıs-Aralık 1476/6984-6985, 9.-10. indiksiyon*
- 31 Skoutari'ye⁸⁷³ gitti ve onu almadı. Ve daha sonra boyun eğdi, 6986. *7 Eylül-18 Mayıs 1478/6986-6987, 11-12. indiksiyon*
- 32 Despotlara karşı gitti ve Korinthos'u, Palaia Patra, Kalabryta, Mistra, Posia⁸⁷⁴ *1458/6966, 6. indiksiyon, Mayıs-Ağustos*

---

⁸⁷⁰ Tive

⁸⁷¹ Taşoz Adası

⁸⁷² Smederevo yakınlarında Jacje.

⁸⁷³ İşkodra

⁸⁷⁴ Schreiner'a göre Bezeniko olmalıdır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 493; Chalkokondyles'de Παζεβίκη olarak tanımlanan yer olmalıdır. Bkz. Chalk. II 205, 15-206

(?) ve diğerk pekçok kaleyi aldı, İsa'dan sonra 1457.

1479/6987, 12. indiksiyon, 17 Ağustos

33 6987 yılında Hagia Maura onun tarafından alındı.

1480/6988, 13. indiksiyon, 23 Mayıs-28 Temmuz

34 Aynı yılda Rodos'a gönderdi ve savaştı, ve hiçbirşey yapmadı.

1481/6989, 14. indiksiyon, 3 Mayıs

35 Şehri alan Sultan Mehmed öldü, 6989. 53 yıl yaşadı. 32 yıl hükümdarlık yaptı.

1480/6988, 13. indiksiyon, 11 Ağustos

36 Aynı yılda Sultanın orduları Poulia'daydı ve onu esir ettiler.

1481/6989, 14. indiksiyon, 19 Mayıs

37 Onun hükümdarlığını oğlu Sultan Bayezid aldı, 6989.

1484/6992, 2. indiksiyon, Temmuz-Ağustos

38 Boğdan'a gitti ve Kellion ve Asprokastron'u aldı, 6992.

Eylül 1486-Ağustos 1487/6996, 5. indiksiyon (?)

39 Preveza bu sultanın hükümdarlığı zamanında inşa edildi, 6995.

1499/7007, 2. indiksiyon, Nisan

40 1498'de sultan Venediklilerle savaş yaptı.

1499/7007, 2. indiksiyon, Ağustos

41 Naupaktos 7007 yılında teslim oldu.

1500/7008, 3. indiksiyon, 9 Ağustos

42 7009 yılı, 9 Ağustos'ta, Methōnē alındı.

1500/7008, 3. indiksiyon, 16 Ağustos

43 Aynı yıl Korōnē'yi, Navarino'yu aldı ve onları esir etti.

1512/7020, 15. indiksiyon, 26 Mayıs

44 Sultan Bayezid öldü. 74 yıl yaşadı, 31 yıl hükümdarlık yaptı.

1512/7020, 15. indiksiyon, 24 Nisan

45 Sultan Selim 7020, 24 Nisan'da hükümdar oldu.

1517/7025, 5. indiksiyon, 22 Ocak

46 O, Kahire'yi, Suriye'yi, Şam'ı aldı ve Nil nehrine kadar ulaştı. 1517 yılı, 25 Ocak'ta Kahire'yi aldı.

IV

1520/7029, 9. indiksiyon, 21 Eylül

47 1520'de Sultan Selim öldü. 8 buçuk yıl hükümdarlık yaptı. 26 yaşındaydı.

1520/7029, 9. indiksiyon, 30 Eylül

48 Sultan Süleyman 1520'de hükümdar oldu.

1521/7029, 9. indiksiyon, 28 Ağustos

49 1521'de Ağustos'un 2'sinde Macaristan'da Belgrad'ı aldı.

- 5 Haziran-20 Aralık 1522/7030-7031, 10-11. indikasyon**
- 50** 25 Aralık 1522’de Rodos’u aldı.
- 27 Ağustos-14 Eylül 1537/7045-7046, 10.-11. indikasyon**
- 51** 1537 Ağustos ayında Sultan Venediklilerle savaş yaptı ve Korfu’ya gitti ve savaştı.
- Bahar-Güz 1537/7045-7046, 10.-11. indikasyon**
- 52** O zaman Cephalonia’yı ve Archipelagos’un bütün adalarını, Paros’u, Aksias’ı Milos’u yağmaladı. Andros 1537 yılında boyun eğdi.
- 1566/7075, 10.indikasyon, 5-6 Eylül**
- 53** 1566’da Macaristan’a gitti, Zigetvar kalesini aldı ve orada hastalanarak Belgrad’da öldü. 47 yıl hükümdarlık yaptı.
- 1566/7075, 10. indikasyon, 14 Nisan (Paskalya-) Pazar**
- 54** 1566’da, 17 Nisan’da, yeni 4’ünde⁸⁷⁵, Piyale Paşa Sakız’ı aldı.
- Eylül-Temmuz 1570/7078-7079, 13.-14. indikasyon**
- 55** 1570’te Sultan Süleyman’ın oğlu Sultan Selim Venediklilerle savaştı ve Kıbrıs’a karşı donanma gönderdi.
- 1571/7079, 14. indikasyon, 1 Ağustos**
- 56** 1570’te Kıbrıs’ı ve 1571’de Ammochostos⁸⁷⁶’u aldı.

KRONİK-71

Türkler’in Doğu’dan Batı’ya Nasıl Geldiklerine Dair

I

1307/6815, 5.indikasyon, Mayıs ca.

- 1** 6811 yılında, Doğu Batı’ya geçen ilk hükümdarın adı Osmanoğlu’ydu ve 21 yıl hükümdarlık yaptı.
- a) Onun ardından Orhan 40 yıl hükümdarlık yaptı.
- b) Ve onun ardından Kazi Murad 30 yıl.
- c) Ve onun ardından Yıldırım Bayezid 14 yıl.
- d) Ve onun ardından Emir Süleyman 3 yıl.
- e) Ve onun ardından Sultan Murad 31 yıl.
- f) Ve onun ardından Sultan Mehmed 31 yıl.

---

⁸⁷⁵ Burada “τ□v v□av δ” eklemesi tam olarak anlaşılıyor ancak başlayan Paskalyanın 4. günü kastediliyor olabilir.

⁸⁷⁶ Famagusta: Magosa.

g) Ve onun ardından Sultan Bayezid 33 yıl.

h) Ve onun ardından Sultan Selim 8 yıl.

1520/7029, 9. indikasyon, 30 Eylül

2 7028 yılı, 14 Nisan Salı günü Süleyman sultan oldu.

II

1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs

3 6961 yılında Türk Konstantinopolis'i fethetti.

1461/6970, 10. indikasyon, Eylül. Anf.

4 Trabzon'u 6969 yılında fethetti.

1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz

5 Euripos'u 6977 yılında fethetti.

1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart

6 6938 yılında Thessalonike ve Ioannina'yı fethetti.

Eylül 1486-Ağustos 1487/6995, 5. indikasyon) (?)

7 6996 yılında Preveza'yı inşa etti.

1492/7000, 10. indikasyon, Haziran

8 Tepe[te]leni'ye indi 7002.

1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos

9 7007 yılında Naupaktos'u fethetti.

1500/7008, 3. indikasyon, 9 Ağustos

10 7008 yılında Methönē'yi fethetti.

1514/7022, 2. indikasyon, 23 Ağustos

11 7022 yılında Tebriz'i fethetti.

1517/7025, 5. indikasyon, 22 Ocak

12 7025 yılında Mısır'ı fethetti.

1521/7029, 9. indikasyon, 28 Ağustos

13 7029 yılında Belgrad'ı fethetti.

5 Haziran-20 Aralık 1520/7030-7031, 10-11. indikasyon

14 7031 yılında Rodos'u fethetti.

23 Nisan-23 Kasım 1526/7034-7035, 14.-15. indikasyon

15 7034 yılında Budin'i fethetti.

KRONİK-71a

Eylül 1311-Ağustos 1312/6820, 10. indikasyon, (?)

1 İmparator Stephanos doğduğunda 6820 yılıydı.

1331/6839, 14. indikasyon, Yaz

2 Stephanos imparator olduğunda 6844 yılıydı.

1355/6864, 9. indikasyon, 20 Aralık

- 3 Ve o [**Stephanos**] vefat etti 6864 yılıydı.
1354/6862, 7. indikasyon, 1-2 Mart
- 4 Türkler Gelibolu'yu aldıklarında 6865 yılıydı.
1371/6880, 10. indikasyon, 26 Eylül
- 5 [**Türkler**] Kral Vouktaşın'ı Maritza'da öldürdükleri zaman 6880 yılıydı.
1386/6894, 9. indikasyon, 1 Ocak
- 6 Güneş tutulması olduğunda 6894 [**yılıydı**]
1389/6897, 12. indikasyon, 15 Haziran
- 7 Gnez'in Murad bey ile savaş yaptığı zaman 6897 <yılıydı>.
1395/6903, 3. indikasyon, 17 Mayıs
- 8 Vlahlar Bayezid'i Vlachia'da yendikleri zaman 6<903> yılıydı.
1396/6905, 5. indikasyon, 25 Eylül
- 9 Türkler Kral Sigismund ile Nikopolis'te savaştıkları zaman 6904 yılıydı.
1402/6910, 10. indikasyon, 28 Temmuz
- 10 Yıldırım [**Bayezid**] Ankara'da kaybettiği zaman 6910 yılıydı.
1411/6919, 4. indikasyon, 17 Şubat
- 11 Musa, [**Süleyman**] Çelebi'yi öldürdüğü zaman 6919 yılıydı.
1413/6921, 6. indikasyon, 5 Temmuz
- 12 Sultan, Musa'yı öldürdüğü zaman 6921 yılıydı.
1414/6923, 8. indikasyon, 27 Aralık
- 13 Despot Georgios'un [**Brankoviç**] evlendiği zaman 6923 yılıydı.
1421/6929, 14. indikasyon, 28 Nisan
- 14 Sultan ve Balşa öldüğü zaman 6930 yılıydı.
1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart
- 15 Thessalonike İsmailîler [**İsmaelitai**] tarafından alındığı zaman 6938 yılıydı.
1432/6940, 10. indikasyon, Yaz
- 16 Murad Bey Braşov'a geçtiği zaman 6940 yılıydı.
1433/6941, 11. indikasyon, 17 Haziran
- 17 Güneş tutulması olduğunda 6941 yılıydı.
1438/6946, 1. indikasyon, Yaz
- 18 Murad Bey Sypinion'a⁸⁷⁷ geçtiği zaman,
1437/6945, 15. indikasyon, Haziran
- 19 Aynı yılda Macarlar Krusşevaç'ta gemileri işgal ettiler 6945 yılında.
1438/6946, 1. indikasyon, Ağustos
- 20 Murad Bey Sırbistan'ı yağmaladığı zaman 6946 yılıydı.

---

⁸⁷⁷ Sibiu/Hermanstadt/Zibin

- 21 *1439/6947, 2. indikasyon, Ağustos*
Murad bey Smederevo'yu ilk aldığı zaman 6947 yılıydı.
- 22 *Nisan-Ekim 1440/6948-6949, 3.-4. indikasyon*
Belgrad'a gittiği zaman 6948 yılıydı.
- 23 *1442/6950, 5. indikasyon, Mart*
[Hunyadi'nin] Mezotagan'ı (Mezid Bey'i) yendiği zaman 6950 yılıydı.
- 24 *1443/6952, 7. indikasyon, Aralık*
Macarlar Zladitza'ya çıktıkları zaman,
- 25 *1444/6952, 7. indikasyon, 15 Ağustos*
< Aynı yılda > Smederevo'yu geri verdiler, 6951 yılında.
- 26 *1442/6951, 6. indikasyon, 2 Eylül*
Vlahlar ile Chatbasan'ın⁸⁷⁸ savaştığı zaman 6952.
- 27 *1444/ 6953, 8. indikasyon, 10 Kasım*
Kral Varna'da kaybettiği zaman 6953.
- 28 *1448, 12. indikasyon, 17-19 Ekim*
İanko'yu Kosova'da yendikleri zaman 6957.
- 29 *1451/6959, 14. indikasyon, 3 Şubat*
Murad öldüğü zaman 6959.
- 30 *1451/6959, 14. indikasyon, 18 Şubat*
Aynı yılda onun oğlu hükümdar oldu.
- 31 *1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs*
29 Mayıs'ta Şehri aldıkları zaman.
- 32 *1454/6962, 2. indikasyon, Nisan-Ağustos*
Mahmud Bey Sırbistan'ı aldığında 6962.
- 33 *1455/6963, 3. indikasyon, 1 Haziran*
Novo Brdo'yu aldıkları zaman 6964.
- 34 *1455/6964, 4. indikasyon, 17 Aralık*
Slaevikis [Michael Szilagy] despotu [Brankoviç'i] yakaladığı zaman 696<4>.
- 35 *1456/6954, 4. indikasyon, Temmuz*
Aynı yılda hükümdarı Belgrad'ta yendiler.
- 36 *1456/6964, 4. indikasyon, 11 Ağustos*
Aynı yılda İankoulas [Hunyadi] öldü.
- 37 *24 Aralık 1456 ve 2-3 Mayıs 1457/6965, 5. indikasyon*
Despot [Brankoviç] ve Eirēnē öldüğü zaman 6965.

---

⁸⁷⁸ Hadım Şihabeddin Paşa olmalıdır.

- 1458/6966, 6. indikasyon, 20 Ocak*
- 38 Despot'un oğlu Lazaros öldüğü zaman 6966.
- 1458/6966, 6. indikasyon, Mayıs-Ağustos*
- 39 Hükümdar Morea'ya indi ve [orayı] aldı zaman <6966 yılıydı>.
- 1458/6966, 6. indikasyon, Ağustos*
- 40 Müslümanlar Koloupto'yu⁸⁷⁹ <aldıkları zaman>, Mahmut Paşa, 6967.
- 1459/6967, 7. indikasyon, 20 Haziran*
- 41 Aynı yılda Smederevo'yu aldılar.
- 1459/6968, 8. indikasyon, 16 Ekim*
- 42 Gourgouras [Grigor Brankoviç] vefat etti. Tanrı katında muhterem ve keşiş adı Germanos almıştı, 6968.
- Yaz (?) - Kasım 1468/6976-6977, 1.-2. indikasyon*
- 43 Hükümdar Karaman'a gittiği zaman 6976.
- 1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz, Perşembe*
- 44 Euripos'u aldıkları zaman 6978, 15 Temmuz, Perşembe günüydü.
- Ekim 1472-Ağustos 1473/6981, 6. indikasyon*
- 45 Hükümdar Uzun Hasan'a gittiğinde 6982 <yılıydı>.
- 1475/6983, 8. indikasyon, Ocak*
- 46 Karabogdanos, paşayı yendiği zaman 6983.
- Mayıs-Aralık 1476/6984-6985, 9.-10. indikasyon*
- 47 Hükümdar Karabogdan'a geçtiği zaman 6984.
- 18 Mayıs-7 Eylül 1478/6986-6987, 11.-12. indikasyon*
- 48 Skenderia'yı⁸⁸⁰ aldığı zaman 6985.
- 1478/6987, 12. indikasyon, 17 Ağustos*
- 49 Paşa Hagia Maura'yı aldığı zaman 6986.
- 1481/6989, 14. indikasyon, 3-19 Mayıs*
- 50 Bayezid Bey hükümdar olduğu zaman, aynı yılda Sultan Mehmed öldü, 6988.
- 1484/6992, 2. indikasyon, Temmuz-Ağustos*
- 51 Bayezid Bey Kellion'u ve Asprokastron'u aldığı zaman 6991.
- 1486/6994, 4. indikasyon, Bahar*
- 52 Hersekoğlu [Ahmet Paşa] savaşmak için Semlides [Memluklar]'e geçtiği zaman, ve onu yakaladılar, 6992.
- 1488/6996, 6. indikasyon, 17 Ağustos*
- 53 Hattim [Hadım] Paşa Semlides [Memluklar]'e geçti, ve savaştı ve onu

---

⁸⁷⁹ Golubac

⁸⁸⁰ Skoutari

yendiler 6995.

KRONİK-72

I

- 1 6828 Osman Prousa'yı aldı.
1326/6834, 9. indiksiyon, 6 Nisan
- 2 6858 Türkler Kallioupolis'i aldılar.
1354/6862, 7. indiksiyon, 1-2 Mart
- 3 6864 Süleyman ve Orhan Adrianopolis'i aldılar.
Eylül 1368 - Ağustos 1369/6877, 7. indiksiyon
- 4 6883 Berroia ve Serres'i aldılar.
1387/6895, 10. indiksiyon, 8 Mayıs

II

- 5 6931 Türkler Arnavutları Tabia'da kestiler, 22 Mayıs Cumartesi günü.
1423/6931, 1. indiksiyon, 5 Haziran
- 6 6932 Türkler, Murad, Thessalonike'yi Venediklilerden aldılar.
1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart
- 7 6947 İmparator, Kaloİoannes⁸⁸¹ Sinod'a gitti.
1437/6946, 1. indiksiyon, 27 Kasım
- 8 6972 Heksamilion Venedikliler tarafından yeniden inşa edildi.
1463/6972, 12. indiksiyon, Güz
- 9 6987 Sultan Mehmed Venediklilerle barış yaptı.
1479/6987, 12. indiksiyon, 25 Ocak
- 10 6988 Ahmed Paşa Zakynthos ve Otranto'yu aldı.
1479/6988, 13. indiksiyon, 8 Eylül
- 11 6989 Sultan Mehmed öldü, 2 Mayıs.
1481/6989, 14. indiksiyon, 3 Mayıs
- 12 Ve [ayın] 15'inde onun oğlu Bayezid [sultan] oldu.
1481/6989, 14. indiksiyon, 19 Mayıs
- 13 7007 [Türkler] Patra ve Naupaktos'a yeni kaleler inşa ettiler. 25 Eylül.
1499/7008, 3. indiksiyon, 25 Eylül
- 14 Aynı yılda Naupaktos'u aldılar.
1499/7007, 12. indiksiyon, Ağustos 29
- 15 Ve 7008'de Methōnē ve Korōnē'yi.
1500/7008, 3. indiksiyon, 9-16 Ağustos

III

---

⁸⁸¹ Ioannēs VIII. Palaiologos.

(sadece A Nüshası)

1512/7020, 15. indikasyon, 24 Nisan

16 7019 Bayezid'in oğlu Selim [sultan] oldu.

1517/7025, 5. indikasyon, 22 Ocak

17 O Mısır'ı aldı, 7025.

1520/7029, 9. indikasyon, 30 Eylül

18 7028 Onun oğlu Süleyman [sultan] oldu.

1521/7029, 9. indikasyon, 28 Ağustos

19 7029 Belgrad'ı aldı .

5 Haziran-20 Aralık 1522/7030-31, 10.-11. indikasyon

20 7031 Rodos'u aldı. Süleyman 46 yıl hüküm sürdü.

1566/7075, 10. indikasyon, 23 Eylül

21 7075, Eylül ayında, onun oğlu genç Selim [sultan] oldu ve 8 yıl hüküm sürdü.

Temmuz- 9 Eylül 1570/7078-79, 13.-14. indikasyon

22 7079 Kıbrıs alındı.

1574/7083, 3. indikasyon, 22 Aralık

23 7082, Aralık ayında, Murad sultan oldu.

KRONİK-72a

İsmailîlerin [İsmailitai] hükümdarlarının kaç yıl geçirdiği ve bütün evrenin ne kadarını aldıklarının hikâyesi

1354/6862, 7. indikasyon, 1-2 Mart

1 6866 yılı içinde Osman'ın oğlu Sultan Orhan Kallioupolis'e üçyüz kırk atlı askerle geçti ve Kallioupolis'e, Koumutzina⁸⁸² ve Peritheri'ye⁸⁸³ sahip oldu.

1361 Bahar-Güz

2 Ve oradan ayrıldı ve Adrianopolis'de savaştı ve onu ele geçirmek mümkün değildi, ve Didymoteichon'a ve Yanbolu üzerine gitti.

Eylü1368 l- Ağustos 1369/6877, 7. indikasyon

3 6871 yılı içinde Sultan Orhan Adrianopolis'e gitti ve aldı.

1362, 6870, 15. indikasyon, Mart

4 Ve aynı yılda Sultan Orhan öldü ve onun oğlu Sultan Murad yeniden hükümdar oldu, o [Murad] hükümdarlıkta 8 yıl (?) kaldı, ve onun oğlu [hükümdar]

---

⁸⁸² Gümölcine

⁸⁸³ Perinthos olabilir: Marmara da bir şehir?

oldu.

1371/6880, 10. indikasyon 10, 26 Eylöl

5 6879 yılı içinde Sultan Murad Sırbistan despotu Uglješa'ya karşı gitti ve Maritza nehri kıyısında savaştı ve yendi. Ve o zamandan itibaren İsmaililer [İsmaelitai] Hristiyanların hükümdarlıklarına hâkim olmaya başladılar.

Eylöl 1385 - Ağustos 1386/6894, 9. indikasyon

6 6894 yılında Sultan Murad Sırbistan'a Lazaros knezine yürüdü ve ona hiçbir şey yapamadı.

1386/6894, 9. indikasyon, 1 Ocak

7 Aynı yılda Güneş karardı ve 3. güne kadar karanlık oldu, 7 Ocak.

1389/6897, 12. indikasyon, 15 Haziran

8 6897 yılında Miloş Kobeliç Sultan Murad'ı Kosova'da öldürdü, 14 Haziran'da.

1389/6897, 12. indikasyon, 15 Haziran

9 Ve bundan sonra onun oğlu Yıldırım Bayezid sultan oldu.

1389/6897, 12. indikasyon, yaklaşık 15 Haziran

10 6898 yılında Yıldırım Bayezid kardeşini öldürdü, ve Knez Lazaros üzerine yürüdü ve onu öldürdü. Ve o zaman Sırbistan'ın hükümdarı onun oğlu Despot Stephanos oldu.

1393/6901, 1. indikasyon, 17 Temmuz

11 6901 yılında, bu sultan Yıldırım Bayezid gitti ve Tirnovo ve Zagoria'yı aldı ve orada keramet sahibi Moglen Piskoposu Aziz Hilarion'un kutsal kemiklerini buldu ve onu Oziglovo'da oturan Prens Konstantinos'a bağışladı. Ve onu Sarantaporos'daki Aziz Taksiarchos Manastırı'na getirdi.

1395/6903, 3. indikasyon, 17 Mayıs

12 6903 yılında Yıldırım Bayezid Tuna'ya, Vlachia Voyvodası Mirça'ya doğru yürüdü. Ve orada Vlahlar'a yenildi ve Mirca Vlahlarla beraber [Bayezid'in] ordusunu kesti ve onun hassını⁸⁸⁴ aldı, yani şahsi mülkünü, ve onu Tuna'ya kadar kovdu. Ve bundan sonra Kral Markos ve Zegligovo Efendisi Konstantinos öldü. Ve Yıldırım Bayezid çok az insanla son anda kurtuldu.

1402/6910, 10. indikasyon, 28 Temmuz

13 6910 yılında Yıldırım Bayezid Tatarlara, Timurhan Bey'e karşı yürüdü, ve o,

---

⁸⁸⁴ Yunanca metinde, Türkçe "Hass" kelimesinden türetilmiş χασνά=chasna olarak yazılmıştır.

Timurhan Bey onu orada yakaladı ve onu sanki koyun keser gibi boğazından kesti, 9 Haziran. Ve ordusundan hiç kimse kurtulamadı.

1403?

14 Ve bundan sonra oğlu Musa Sultan [**tahta**] oturdu, ve babasının topraklarında hükümdar oldu.

1410/6918, 13. indikasyon, yaklaşık Temmuz 11

15 Ve kardeşi vardı, Kyrizēs Sultan, onu öldürmek istedi. Ve o kaçtı ve Knez Lazaros'un oğlu Despot Stephanos'a gitti.

1410/6918, 3. indikasyon, Şubat (?)

16 6912 yılında Musa Sultan Bulgaristan üzerine yürüdü ve savaşta çok insan ve hükümdar telef etti.

1410/6918, 3. indikasyon, 15 Haziran- 11 Temmuz

17 6915 yılında Despot Stephanos ve Kyrizēs, Vuk Brankoviç'i Filippopolis'e⁸⁸⁵ elçi olarak gönderdi; yani Kyrizēs Sultan'ı, kardeşi Musa Sultan ile barıştırmayı, barış halinde olmaları ve ona hükmedeceği toprak vermesi için. Ve Musa Sultan Vuk Brankoviç'i yakaladı ve onu Maritza nehri kenarında boğazladı.

1413/6921, 6. indikasyon, 5 Temmuz

18 692(1) yılında Despot Stephanos ve Sultan Kyrizēs hareket etti, Musa Sultan'a karşı yürüdü ve onu Çamurlu ovasında yendiler ve kafasını kestiler, ve onun kardeşi Sultan Kyrizēs hükümdarlığı ele geçirdi.

1419/6927, 12. indikasyon, 31 Ocak (?)

19 6927 yılında Vlahların hükümdarı Voyvoda Mirça, Türklerle savaştığı yerde öldü.

1417/6925, 10. indikasyon, Bahar

20 6928 yılında Sultan Kyrizēs Vlachia'yı yağmaladı. Ve o zamandan itibaren Vlahlar Türklere haraç vermeye boyun eğdirildiler.

1426/6934, 4. indikasyon, Bahar (?)

21 6934 yılında Sultan Kyrizēs Sofya, Pirot ve Kratovo'yu aldı.

1421/6929, 14. indikasyon, 21 Mayıs

22 Ve aynı yılda Sultan Kyrizēs öldü ve onun oğlu Sultan Murad hükümdar oldu.

1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart

---

⁸⁸⁵ Filibe

23 6938 yılında Sultan Murad Thessalonike'yi aldı ve çok fena şeyler yaptı.

1433/6941, 11. indiksiyon, 17 Haziran

24 6941 yılında Güneş kayboldu ve insanın yürürken önünü göremeyeceği kadar karanlık oldu. Benzer şekilde ay ve yıldızlar da **[görülmiyordu]**. 5 gün kimse hiçbir şey bilmiyordu, ne geceyi ne gündüzü.

1438/6946, 1. indiksiyon, Ağustos

25 O vakit Türkler Ravanica'yı **[kilisesini]** tahrip ettiler.

1439/6947, 2. indiksiyon, Ağustos

26 6947 yılında Sultan Murad Smederevo'yu aldı ve Smederevo despotu kaçtı. **[Murad]** Macaristan'a yürüdü ve istila etti ve Sultan Murad onun oğulları Georgios ve Stephanos'u⁸⁸⁶ yakaladı, ve onları Paskalya günü kör etti.

Nisan- Ekim 1440/6948-6949, 3-4. indiksiyon 3-4)

27 6948 yılında Sultan Murad Macaristan'ın Belgrad'a gitti ve onu alamadı ve geri döndü.

1441/6949, 4. indiksiyon, 27 Haziran

28 6949 yılında Hadım **[Şihabeddin]** Paşa Novo Brdo'yu aldı.

1442/6951, 6. indiksiyon, 2 Eylül

29 6951 yılında İanko **[Hunyadi]** Hadım **[Şihabeddin]** Paşa'yı öldürdü, 2 Eylül'de.

KRONİK-73

I

1359/6868, 13. indiksiyon, 14 Kasım (?)

1 Thessalonike'nin en aziz metropoliti ve Yeni Chrysostomos vefat etti. Ve o Grēgorios Palamas'tır, 696[.] yılında.

1439/6947, 2. indiksiyon, 6 Temmuz

2 Floransa'da Sinod 694<7> yılında İoannes Palaiologos'un imparatorluğu zamanındadır.

963/6471, 6. indiksiyon, yaklaşık 1 Mayıs

3 Hagia Laura Aziz Athanasios zamanında inşa edildi, 646[.] yılında.

II

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık

4 Murad Bey Peloponnesos'taki Heksamilion'u aldı, 695[5] yılı, 5 Aralık'ta.

1458/6966, 6. indiksiyon, Mayıs-Ağustos

---

⁸⁸⁶ Georg ve Stephan Brankoviç

- 5 6966 yılında Mehmed Peloponnesos'a girdi ve Morea'nın yarısını aldı.
1460/6968, 8. indikasyon, Mayıs
- 6 6968 yılında aynı Emir Morea'ya tekrar girdi ve geri kalan kısmı da aldı.
1461/6970, 10. indikasyon, Eylül Anf.
- 7 6969 yılında Mehmed Trabzon'u aldı.
1462/6971, 11. indikasyon, 1-17 Eylül
- 8 6971 yılında aynı Emir Midilli'yi aldı.
1475/6983, 8. indikasyon, 6 Haziran
- 9 6982 yılında yine aynı Emir Kefe'yi aldı.
1326/6834, 9. indikasyon, 6 Nisan
- 10 Altıbin sekizyüz otuz dördün 9. indikasyon'u, 3 Nisan'da Türkler Prousa'yı aldılar, yani (?) 6834 yılında.
1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos
- 11 7008 yılında Bayezid Bey Naupaktos'u aldı.
1500/7008, 3. indikasyon, 9-16 Ağustos
- 12 Yine aynı Emir 7009 yılında Methōnē ve Korōnē'yi aldı.
1530/7038, 3. indikasyon, 17 Mayıs, Salı
- 13 Benim hükümdarım merhum Efendi Andronikos Kalothos [**Andronikos**] Haramilerin⁸⁸⁷ elinden öldü, Mayıs ayının 17'sinde, Çarşamba günü, 7038 yılında.
Eylül 1549-Ağustos 1550/7058, 8. indikasyon
- 14 Konstantinopolis'in ekümenik patriği Efendi Dionysos'un zamanında benim yeğenim Efendi İoasaph Thessalonike'nin *** †katakes†*** oldu 7058 yılında.

KRONİK-74

- 1 *1383/6892, 7. indikasyon, 19 Eylül*
Türkler Serres'i aldılar 6892 yılı, 19 Eylül'de.
- 2 *1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart*
Thessalonike de alındı 6938 yılı, 29 Mart'ta.
- 3 *1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs*
Konstantinopolis, ve o da alındı 6961 yılı, 23 Mayıs'ta (!), Salı günü.
- 4 *1470/6978, 3. indikasyon, 12 Temmuz*
Euripos da alındı 6978 yılı, Haziran ayında.
- 5 *1499/7007, 2. indikasyon, 29 Ağustos*
Naupaktos alındı, 7007 yılı, 2. indikasyon.
1500/7008, 3. indikasyon, 9 Ağustos

---

⁸⁸⁷ Türkler

- 6 Methōnē 7008 yılı, 9 Ağustos, 3. indiksiyon
1521/7029, 9. indiksiyon, 28 Ağustos
- 7 Belgrad alındı 7029 yılı, 18 Eylül, Perşembe günü.
5 Temmuz-20 Aralık 1522/7030-7031, 10.-11. indiksiyon
- 8 Rodos alındı 7031 yılı, 25 Aralık'ta.
1511/7019, 14. indiksiyon, 28 Temmuz, Pazartesi
- 9 7019 yılı, 28 Temmuz'da, Pazartesi günü, Sultan Bayezid oğlu Sultan Süleyman ile savaştı.
1512/7020, 15. indiksiyon, 25 Nisan, Cumartesi
- 10 7020 yılı, 23 Nisan, Cuma günü, Sultan Selim'i hükümdar atadılar..
1520/7029, 9. indiksiyon, 21 Eylül
- 11 Ve [Selim] öldü 7029'da.
1520/7029, 9. indiksiyon, 30 Eylül
- 12 Sultan Süleyman 7029 yılından itibaren hükümdarlık yaptı.
- KRONİK-76**
- 1423/6931, 1. indiksiyon, 5 Haziran*
- 1 6931 yılında Turahan bey Arnavutluk'u yıktı.
1430/6939, 9. indiksiyon, Ekim
- 2 6938 yılında Paşa İoannina'yı aldı.
1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık
- 3 6955 yılında Sultan Murad Morea'daki Heksamilion'a indi ve Heksamilion'u aldı ve despotları bozguna uğrattı.
1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs
- 4 6961 yılında Sultan Mehmed Konstantinopolis'i aldı.
1460/6968, 8. indiksiyon, Mayıs
- 5 6966 yılında aynı sultan Karytaina'ya indi ve bütün Morea'nın topraklarını aldı
1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart
- 6 6<9>38 yılında (!) Sultan Mehmed indi ve Salonikē'yi⁸⁸⁸ aldı.
1461/6970, 10. indiksiyon, Eylül Anf.
- 7 69<6>9 yılında Trabzon'u.
1470/6978, 3. indiksiyon, Temmuz 12
- 8 6978 yılında Euripos'u aldı.
Ekim 1472 - Ağustos 1473/6981, 6. indiksiyon
- 9 6982 yılında Uzun Hasan ile savaştı.

---

⁸⁸⁸ Selanik

- 1475/6983, 8. indiksiyon, Ocak*
- 10 <6983 gitti> Macaristan'a *** Karaboğdan'a ve Bogdanos Eunouchobasan [Hadım Paşa]'ı yendi (?).
- 1475/6983, 8. indiksiyon, 6 Haziran*
- 11 Bu yılda Kefe ve Tana'yı aldı.
- 1477/6985, 10. indiksiyon, Mayıs-Temmuz*
- 12 6985 yılında Hadım Naupaktos'a doğru indi ve onu almadı.
- 1479/6987, 12. indiksiyon, 25 Ocak*
- 13 69<87> yılında Venedikliler ile barış yaptı.
- 1481/6989, 14. indiksiyon, 3 Mayıs*
- 14 6988 yılında Sultan Mehmed öldü.
- 1499/7007, 2. indiksiyon, 29 Ağustos*
- 15 7007 yılında Sultan Bayezid indi ve Naupaktos'u aldı.
- 1500/7008, 3. indiksiyon, 9 Ağustos*
- 16 7008 yılında Methōnē'yi aldı Ağustos'un <9>unda ve 15 gün sonra Navarino teslim oldu.
- 5 Haziran 1522 – 20 Aralık/7030-7031, 10.-11. indiksiyon*
- 17 7033 yılında Sultan Süleyman Rodos'u aldı.
- 27Ağustos -14 Eylül 1537/7045-7046, 10.11. indiksiyon*
- 18 7045 yılında Sultan Süleyman Avlona'ya indi ve Arnavutları yağmaladı ve Korfu'yu yağmaladı, Temmuz ayında.
- Ağustos-Eylül 1538 /7046-7047, 11.-12. indiksiyon*
- 19 7046 yılında Franklar Preveza'yı yıktılar.
- Temmuz 9-Ekim 1538/7046-7047, 11.-12. indiksiyon*
- 20 Ve Karabogdan üzerine yürüdü (?) ve başarısız döndü.

KRONİK-77

- 1430/6939, 9. indiksiyon, Ekim*
- 1 Âdem'in yaratılışından sonra 6936 yılı içinde Türkler İoannina'yı aldılar.
- 1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs*
- 2 Ve Şehri de 6961,
- 1460/6968, 8. indiksiyon, Mayıs*
- 3 Ve Morea'yı da <6968>,
- 1460 (?)*
- 4 Ve Angelokastron'u 6966.
- 1470/6978, 3. indiksiyon, 12 Temmuz*
- 5 Euripos'u da aldılar 6979.
- 1479/6987, 12. indiksiyon, 17 Ağustos*

6 Ve Hagia Maura'yı 6988.

1571/7080, 15. indikasyon, 20-21 Kasım

7 †İki kişi⁸⁸⁹† ana caddede zorla koparıldı 7080 yılı, 15. indikasyon, 20 Kasım'da, ve 21'inde 15000 asprona⁸⁹⁰ teslim edildiler.⁸⁹¹

KRONİK-82

I

1204/6912, 7. indikasyon, 12 Nisan

1 9 Nisan'da, 7. indikasyon, 6912 yılında, Choniatēs'e göre Konstantinopolis Lâtinler tarafından işgal edildi.

1254/6963, 13. indikasyon, 3 Kasım

2 6963 yılı, 13. indikasyon, 4 Kasım'da, yüce ve aziz İmparator İoannes Doukas hayata gözlerini yumdu ve onun tarafından yaptırılmış ve onun tarafından Sosandra adı verilen, Magnesia Sipylo'ya⁸⁹² yakın bulunan Anelios diye çağrılan yerdeki kiliseye defnedildi.

II

1446/6955, 10. indikasyon, 10 Aralık

3 Bizim tanrımız İsa'nın doğumundan sonra 1446, 18 Aralık'ta Despot Efendi Konstantinos tarafından bina edilmiş olan Heksamilion işgal edildi.

1444/6953, 8. indikasyon, 10 Kasım

4 1444 Macarlar Emir'e karşı sefer yaptılar, ve bu kral, ki o yakalandı ya da muhtemelen Varna'da savaşta öldürüldü.

1448/6957 (indikasyon 12) Ekim 17-19

5 1448 İanko [**Hunyadi**] Vlahlarla beraber [**Türklere karşı**] geçti ve Türkler

---

⁸⁸⁹ Asıl metinde “α□δνοv” yazılmış. Biz bunu “α□δνο□v” olması gerektiğini düşündük. Zira diğer fiillerde de çoğul ve pasif halinde kullanılmıştır ve birden fazla kişinin başına gelen bir olay anlatılmaktadır ancak olayın ne olduğu cümle eksik olduğundan dolayı anlaşılamamaktadır.

⁸⁹⁰ □σπρον= para,akçe.

⁸⁹¹ Bu notun hangi olaya refeans verdiği anlaşılamamıştır. Schreiner'ın da “Konstantinopolis'da bilinmeyen bir olay” olarak tanımladığı notun çevirisini de yapmadığı için karşılaştırma imkânımız olmadı. Hehangi başka bir kronikte de benzeri bir olayın bahsi geçmemektedir.

⁸⁹² Manisa'daki Spil Dağı

tarafından yenilgiye uğratıldılar ve İanko kaçtı.

KRONİK-91

- 1355/6864, 9. indikasyon, 20 Aralık 20*
1 6864 yılı Stephanos'un vefatı, 20 Aralık'ta.
- 1386/6894, 9. indikasyon, 1 Ocak*
2 6894 Güneş kayboldu, 1 Ocak'ta
- 1389/6897, 12. indikasyon, 15 Haziran*
3 Emir 6897, 20 Temmuz'da
- 1395/6904, 4. indikasyon, 29 Ekim*
4 Sēsmanēs [**Şişman**] 6904, 29 Ekim'de
- 1403/6911, 11. indikasyon, 9 Mart*
5 Bayezid 6911
- 1411/6919, 4. indikasyon, 17 Şubat*
6 Mousloumanēs 6919
- 1413/6921, 6. indikasyon, 5 Temmuz*
7 Musa 6921
- 1400/6908, 8. indikasyon, Ocak*
8 Prousa yıkıldı.
- 1421/6929, 14. indikasyon, 21 Mayıs*
9 6929 Sultan
- 1423/6931, 1. indikasyon, 24-25 Ocak*
10 6931 Mustafa.
- 1430/6938, 8. indikasyon, 29 Mart, Çarşamba*
11 6938 yılında Türkler Thessalonike'yi aldılar, <29> Mart, Çarşamba günü.

KRONİK-92

- 1359/6868, 13. indikasyon, 14 Kasım (?)*
1 Bizim aziz pederlerimizden Grēgorios Palamas vefat etmişti, 6866 yılında.
- 1430/6838, 8. indikasyon, 29 Mart*
2 Türkler Thessalonike'yi aldılar 6838'de, 8. indikasyon.
- 1430/6939, 9. indikasyon, Ekim*
3 Aynı yılda İoannina'yı da aldılar.
- 1439/6947, 2. indikasyon, 6 Temmuz*
4 Floransa Sinod'u 6947 yılında.
- 1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs*
5 Şehir 6961'de alındı.

KRONİK-94 A

1395/6903, 3. indikasyon, 17 Nisan

1 6903'te Venedikten geldiler. 17 Nisan'da. Büyük bir savaş da oldu.

1402/6910, 10. indikasyon, 28 Temmuz

2 6910'da Emir Bayezid Timur tarafından yok edildi, 10. indikasyon, 28 Temmuz'da.

1417/6926, 11. indikasyon, 24 Aralık

3 6926'da, 11. indikasyon, Stoudios'un [manastırının] hegomonu, Efendi İgnatios aziz keşiş hayata gözlerini yumdu, 24 Aralık'ta.

1422/6930, 15. indikasyon, 24 Aralık

4 6931'de *** Trapezountos metropolit oldu, 13 Kasım'da, 1. indikasyon

1422/6930, 15. indikasyon, 24 Ağustos

5 6930'da Murad Şehre [karşı] büyük bir savaş yaptı, 24 Ağustos'ta.

1427/6935, 5. indikasyon, 30 Ağustos

6 6935'te, 5. indikasyon, Despina Hanımefendi Maria Trabzon'dan geldi, 30 Ağustos'ta.

KRONİK-94 B

1438/6946, 1. indikasyon, 8 Şubat, Cumartesi

1 6946 [yılı], 1. indikasyonda, İmparator Efendi İoannes Palaiologos ve Patrik Efendi İosef ve yoldaşlarıyla birlikte Venedik'e geldik, 8 Şubat, Asotos⁸⁹³'un Cumartesi günü.

1438/6946, 1. indikasyon, 8 Mart

2 8 Mart'ta Ferrara'ya, Papa Efendi Eugenios'a geldik.

1439/6947, 2. indikasyon, 10 Haziran, Çarşamba

3 6947 [yılı], 2. indikasyonda 10 Haziran, Çarşamba günü, Patrik İosef Floransa'da yaşama veda etti.

1439/6947, 2. indikasyon, 6 Temmuz, Pazartesi

4 Aynı yılda, 6 Temmuz'da, Pazartesi günü, Floransa'nın büyük naosu içinde Kilise birleşti.

1439/6947, 2. indikasyon, 20 Temmuz

5 Aynı ayın 20'sinde Floransa'dan ayrıldık.

---

⁸⁹³ □σωτοç: sözlük karşılığı savurgan veya İncil'den "geri gelen sefih evlat". Kilise'de Cumartesi günü okunan ilahi.

1439/6947, 2. indiksiyon, 27 Temmuz

6 Ve 27'sinde Venedik'e geldik.

1440/6948, 3. indiksiyon, 31 Ocak, Pazar

7 6948'de, Phrangia'dan Şehre geldik, 31 Ocak, 3. indiksiyonda, Apokreos'un Pazar günü.

1440/6948, 3. indiksiyon, 4 Mayıs

8 Aynı yılda, 5 Mayıs'ta, 3. indiksiyonda, Efendi Mitrophanēs patrik oldu.

1440/6948, 3. indiksiyon, 15 Mayıs

9 Ve Pazar [günü] Pentikostis⁸⁹⁴ ayinini yönetti ve Papa Eugenios'a rahmet okudular.

1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

10 Herşeyin vatani, Yeni Roma, ünlü Kostantinopolis işgal edildi, 6961 yılı, 29 Mayıs, Salı günü, Konstantinos Palaiologos'un imparatorluğu zamanında.

KRONİK-95

1402/6910, 10. indiksiyon, 28 Temmuz, Cuma

1 28 Temmuz'da, Cuma günü, 6910 yılı, 10. indiksiyonda, Hüdavendigâr Murad'ın oğlu Bayezid, Ankara'da Timur'a saldırdı, ve Timur Bayezid'i bozguna uğrattı ve onu oğluyla birlikte yakaladı.

1402/6910, 10. indiksiyon, 17 Ağustos

2 Ve 17 Ağustos'ta, 10. indiksiyonda, 6910 yılında, İshak Çelebi'nin oğlu, Orhan bey, Magnesia'ya geldi ve hükümdar olarak girdi"

1402/6910, 10. indiksiyon, 20 Ağustos

3 20 Ağustos'ta, 6910 yılı, 10. indiksiyonda, Bayezid'in oğlu, Mousoulman Çelebi, kardeşi İsa Bey ile birlikte Kallioupolis'e geçti.

1402/6911, 11. indiksiyon, 21 Eylül

4 21 Eylül'de, 6911 yılı, 11. indiksiyonda, Timur'un ordusu Mainomenos düzlüğüne geldi ve yağma yaptı.

KRONİK-96

1402/6910, 10. indiksiyon, 28 Temmuz

1 6910 yılında Timur Han geldi ve Bayezid bey ile Ankara'da savaştı, 28 Temmuz, Cuma günü. Ve onu tamamen mağlup etti ve onu yakaladı, ve öldürdü.

---

⁸⁹⁴ Hristiyanların Hamsin yortusu.

Bunlardan sonra onun oğlu Emir Süleyman bey, bizim yüce ve Hristiyan dostu imparatorumuz Manuel Palaiologos'un hükümdarlığı zamanında hükümdarlık yaptı.

1410/6918, 3. indiksiyon, 13 Şubat, Perşembe

2 Daha sonra ise, 6918 yılında, bu Emir Süleyman'ın kardeşi Musa bey, Voyvoda Mirça'nın hükmettiği Vlachia'dan geldi. Ve Saruca Paşa'yı Diampolis'te⁸⁹⁵ mağlup etti, Şubat ayının 13'ünde, Cuma günü. Ve Romania'nın bütün kaleleri bütün toprakları da dâhil itaat ettiler.

1410/6918, 3. indiksiyon, 15 Haziran, Pazar

3 Onun kardeşi Emir Süleyman geldiğinde, İmparator Manuel Palaiologos onun üzerine yürüdü ve Şehir'de savaştılar, Kosmidion⁸⁹⁶ üzerinde, 15 Haziran, Pazar günü. Ve Musa beyi mağlup etti ve onu kovdu.

1410/6918, 3. indiksiyon, 11 Temmuz, Cuma

4 Dışarıdaki Türklerle⁸⁹⁷ birlikte tekrar savaşa başlayan Musa bey Adrianopolis'e geldi ve Krēbētzeōn ve Dichalēn⁸⁹⁸ arasında savaştılar. *** , 11 Temmuz, Cuma günü, ve o [Süleyman] onu [Musa'yı] tekrar mağlup etti.

1410/6918, 3. indiksiyon, yaklaşık 11 Temmuz

5 Ve Macaristan'a topraklarına, Vidin bölgelerinin Sırbistan havalisine doğru Koltzos⁸⁹⁹ bölgesindeki kaleye kaçtı. Ve onu Lazaros'un oğlu knez despot himaye etti.

Eylül 1410 - Şubat 1411 / 6919, 4. indiksiyon

6 Daha sonra [69]19 yılında, Musa Bey tekrar Makedonia⁹⁰⁰ bölgesine geldi ve

---

⁸⁹⁵ Yambol

⁸⁹⁶ Eyüp

⁸⁹⁷ Ἰξω Τοῦρκοι ifadesi Osmanlı olmayan Türkler için kullanılmış olmalıdır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 399, dn. 7.

⁸⁹⁸ Metinde Edirne yakınlarında olduğu anlaşılan “τῶν Κρηβητζῶου καὶ τῶν Διχαλῶν” olarak yazılmış bu iki yer adı tespit edilememiştir. Ayrıca bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. II, s. 399, dn. 8.

⁸⁹⁹ Golubac

⁹⁰⁰ Burada Thrakia yerine Makedonia kullanımı hakkında daha fazla bilgi için bkz. “Chronique brève de 1352”. III, s. 346.

Diampolis'e, dağa, Byrionkos'lara⁹⁰¹ indi, [orada] Müslümanlarla birlikte suç işledi⁹⁰² ve o [Süleyman] çok sayıda Türk öldürdü ve yolları kesti⁹⁰³ ve bir kaleden diğer kaleye Emir Süleyman'ın adamlarını geçirmede. Bunu haber alan Emir Süleyman Bey kalabalık asker ve arhontlarla Adrianopolis'e gelerek tekrar onu [Musa'ya] kovalamak için orduya ulûfe dağıtmak üzere harekete geçti.

1411/6919, 4. indiksiyon, 17 Şubat, Salı

7 Emir Süleyman hamamlara düşkün ve aşırı miktarda bardak [şarap]

---

⁹⁰¹ Özgün metinde “το □ς Βυρλονκούς” olarak yazmaktadır. Metinden, tam olarak ne olduğu anlaşılammıştır. Krş. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 130

⁹⁰² Burada “suç işledi” olarak tercüme ettiğimiz sözcük Yunanca metinde “□πλημμέλειεν” sözcüğüdür. Bu sözcüğün “oyalanmak, beklemek, kısa süre duraklamak, kalmak, tereddüt etmek vs. gibi anlamları olduğu gibi ayn zamanda suç işlemek, günah işlemek, kabahat işlemek, yanlış yapmak gibi anlamları da vardır. Schreiner Almanca “verweilte” sözcüğü ile karşılaşmıştır. Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 130. Bkz. E. A. Sophocles, *Great Lexicon*, s. 896.

⁹⁰³ Burada italik olarak eklediğimiz cümle yayıncının Yunanca metni yayınladığı 1.cildinde yer almaz. Ancak Schreiner eserinin III. Cildindeki Almanca çevirisine bu cümleyi ekleyerek, emsalsiz elyazması nüshasından (*editio princeps*) bu cümleyi eklediğini göstermiş ve cümlenin Yunanca aslını dipnotunda eklemiştir. Bu cümlenin aslı şöyledir: “κα □ εκλούθισεν (lies: □κλύθησεν) πλήθη τ □ν Τούρκων κα □ □δεσεν το □ς δρόμους” Bkz. Schreiner, *Kleinchroniken*, c. III, s. 130-131, dn. 71. Görüldüğü gibi Schreiner burada hangi fiilin kullanıldığından emin değildir. Bu nedenle εκλούθισεν veya □κλύθησεν olarak okunabilecek bu fiili “öldürdü= er tötete (?)” olarak tercüme etmesine rağmen soru işaretiyle bu şüphesini göstermiştir. Ancak yukarıda geçmiş zaman hali görülen sözcüklerin “öldürmek” anlamları yoktur. Kaldı ki Musa Çelebi'nin çok sayıda Türk'ü öldürdükten sonra yolları kapatması mantıklı görünmüyor. Bunlardan εκλούθισεν sözcüğü muhtemelen εκλούω fiilinin çekimidir. Bu sözcüğün, silmek, çıkarmak, yok etmek, unutturmak gibi anlamları vardır. Bkz. E. A. Sophocles, *Great Lexicon*, s. 454. Diğer sözcük □κλύθησεν ise muhtemelen εκλύω fiilinin çekimidir. Bu sözcüğün çözmek, açmak, halletmek, kurtarmak, salıvermek, vazgeçmek, çekilmek gibi anlamları vardır. Bkz. E. A. Sophocles, *Great Lexicon*, s. 465. Her iki sözcüğün anlamlarından zorlama yorumlarla bir sonuca varılabilir. Ancak bu durumda kesin olarak okunamamış bu sözcüklerin imlâsına yakın yazılan başka Yunanca sözcükler olması da muhtemel görünüyor.

içtiğinden, arhontlar ve ileri gelenler kızarak orduları bıraktılar ve Musa beye ayrılmak için harekete geçtiler. Bunu duyan Süleyman Bey korkaklık yaptı ve kaçmaya kalkıştığında onu Brysa⁹⁰⁴ bölgesinde yakaladılar ve onu boğdular 17 Şubat, Salı günü.

KRONİK-97

- 1403/6911, 11. indikasyon, 9 Mart*
1 Bayezid öldü 69<10> yılı, <11.> indikasyonda
- 1411/6919, 4. indikasyon, 17 Şubat*
2 Moursouman Çelebi öldü 6916 yılı, <.> indikasyonda.
- 1413/6921, 6. indikasyon, 5 Temmuz*
3 Musa öldü 6918 yılı, <.> indikasyonda.
- 1417/6925, 10. indikasyon, Ağustos*
4 Despina Rosa öldü 6924 yılı, <.> indikasyonda.
- 1421/6929, 14. indikasyon, 21 Mayıs*
5 Kyritzēs öldü 6932'de, 2. indikasyonda.
- 1425/6933, 3. indikasyon, 21 Temmuz*
6 İmparator Manuel öldü, 6931 yılı, 8. indikasyonda.
- 1434/6942, 12. indikasyon, 29 Ocak, Cuma*
7 Blachernai'nin yangını oldu 6942 yılı içinde, Apokreos'un Cuma günü, saat gecenin dördünde. Ey Tanrım merhamet et. Üçüncü yangın ve felâket.
- 1439/6948, 3. indikasyon, 17 Aralık*
8 Despina Maria 6948 yılı içinde öldü, 18. indikasyonda (!).
- 1448/6957, 12. indikasyon, 31 Ekim*
9 İmparator Efendi İoannes 6956'da öldü, 26. indikasyonda.(!).
- 1451/6959, 14. indikasyon, 3 Şubat*
10 Murad 5958'de öldü, < .>.indikasyonda.
- 1453/6961, 1. indikasyon, 29 Mayıs*
11 Şehir Türkler tarafından işgal edildi, 6961 yılı, 1. indikasyonda, 29 Mayıs'ta, Salı günü, günün 2. saatinde. Ey, hayranlık duyduğumuz ve ürkütücü gizem ve acayip ve yüce.

KRONİK-100

Eylül 1422- Ağustos 1423/6931, 1. indikasyon

---

⁹⁰⁴ Pınarhisar/Kırklareli

- 1 6931 yılında Bryennios İōsēph hayattaydı.
1439/6947, 2. indikasyon, Şubat- Temmuz
- 2 1439'da, yeni yılda, Floransa'da Sinod gerçekleşti.
1285/6793, 13. indikasyon, Ağustos
- 3 Bekkos'a karşı Gregorios Kyprios'un Sinod Kitabı Bryennios'un zamanından 125 yıl önce yapıldı.
1143/6651, 6. indikasyon, 31 Mart (?)
- 4 6651 yılı ***
1425/6933, 3. indikasyon, 21 Temmuz
- 5 En bilge Manuel Palaiologos, sadece Patrik İōsēph zamanında değil Bryennios İōsēph zamanında da 55 yıl hükmederek imparatorluğunu bıraktı.
1421/6929, 14. indikasyon, 19 Ocak
- 6 Onun oğlu İoannes Palaiologos Ayasofya'nın Naos'unda Patrik İoseph tarafından evlendirildi, 6929 yılı, 14. indikasyonda, Asotos'un Pazar günü.
1425/6933, 3. indikasyon, 21 Temmuz
- 7 Keşif olup Matthaios ismini almış olan İmparator Manuel vefat etti, 6934 yılı, 11 Temmuz, 4. indikasyonda.
1439/6947, 2. indikasyon, 6 Temmuz
- 8 Ve sonra İmparator İoannes yeni yıl 1439'da ekonomik sebeplerle güya yalandan Grekleri ve Lâtinleri birleştirecek olan [anlaşmayı] Floransa'da imzaladı, Lâtinler seksen yalan söyleyerek imzaladı, ve bunlar öldürmek için Konstantinopolis'de bulunmayacaklardı.

KRONİK-101

I

1422/6931, 1. indikasyon, 6 Aralık

- 1 Grebena'nın en aziz piskoposu ve yeni ikinci Chrysostomos Efendi Neophytos vefat etti, 6931 yılı, 6 Aralık'ta.

Eylül 1481-Ağustos 1482/6990, 15. indikasyon (?)

- 2 Ve başka bir Blachos Neophytos, 6990(?).

II

1331/6889, 14. indikasyon, 2 Mart, Cumartesi

- 3 2 Mart, 14. indikasyonda, Cumartesi günü, büyük şehir Nikaia Müslümanlar⁹⁰⁵ tarafından alındı, 6389 yılı.

---

⁹⁰⁵ Türkler

III

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık

4 6956 yılında Heksamilion yok oldu.

1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart

5 Ve Thessalonike'nin işalinden sonra İoannina 6938 yılında teslim edildi.

1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

6 Ve Byzantion'luların, Konstantinopolis'in işgali 6961, 29 Mayıs, Salı günü.

IV

1481/6989, 14. indiksiyon, 3 Mayıs

7 Vahşi kurt ve gaddar canavar Emir Mehmed 6989 yılında öldü.

1482/6990, 15. indiksiyon, 3 Nisan, Çarşamba

8 Bir yıl sonra bu şehrin ve yeni Roma'nın yani Byzantion'un başpiskoposu, bizim ermiş babamız Maksimos vefat etti, 3 Nisan, 15. indiksiyonda, Çarşamba günü.

KRONİK-102

I

1430/6938, 8. indiksiyon, 29 Mart, Çarşamba

1 6938 yılı 29 Mart'ta, 8. indiksiyonda, Cumartesi günü, imansız Murad Thessalonike'yi aldı ve yağmaladı.

1434/6942, 12. indiksiyon, 29 Ocak

2 6942 yılı, 12. indiksiyon, 30 Ocak'ta, meşhur Blachernai kilisesi yandı.

1437/6946, 1. indiksiyon, 27 Kasım

3 29 Kasım'da İmparator İoannes ve Patrik İōsēph yola çıktı. 6946 yılı, 1. indiksiyonda Roma'ya doğru ayrıldılar.

1453/6961, 1. indiksiyon, 29 Mayıs

4 6961 [yılı], 1. indiksiyon, 29 Mayıs'ta, Türkler Konstantinopolis'i aldılar ve yağmaladılar, Lâtin inancına geçtikleri için, ve günahlarından dolayı Tanrı onları cezalandırdı.

1386/6894, 9. indiksiyon, 1 Ocak

5 1 Ocak'ta, günün 6. saatinde, tam Güneş tutulması oldu, yıldızlar dahi ortaya çıktı, 6894 yılı.

1371/6880, 10. indiksiyon, 26 Eylül

6 6879 yılında Sırp Uglješa öldürüldü.

1433/6941, 11. indiksiyon, 17 Haziran

7 6941 yılı, 17 Ocak'ta, günün 9. saatinde tam Güneş tutulması oldu, yıldızlar dahi ortaya çıktı.

II

1470/6978, 3. indiksiyon, 12 Temmuz, Perşembe

8 Euripos'un fethinden beri, 6978, 17 Temmuz'da, Perşembe günü.

1446/6955, 10. indiksiyon, 10 Aralık

9 Heksamilion 6955.

1430/6939, 9. indiksiyon, Ekim

10 İoannina'nın alınmasından beri 6939.

1500/7008, 3. indiksiyon, 9 Ağustos

11 7008, 15 Ağustos'ta Methōnē alındı.

1491/6999, 9. indiksiyon, Ağustos

12 Hagios Oros'un çanlarından beri, 6999, Ağustos ayının.

Eylül 1466 –Ağustos 1467/6975, 15. indiksiyon 15

13 Konouchi'nin⁹⁰⁶ kurulmasından beri, 6975.

1534/7043, 8. indiksiyon, 25 Ekim

14 Dionysos Manastırı yandı, 25 Ekim'de, 7041 yılında.

KRONİK-104

Sinod ile ilgili Hatırât

I

1437/6946, 1. indiksiyon, 21 Aralık

1 6946 yılı-1437- 21 Aralık'ta Konstantinopolis patriği Efendi İoseph, ve 29 metropolit ve piskopos, Ayasofya'nın ruhbanları ve bunlarla beraber diğer din adamları, mali yöneticiler ve sivil yöneticiler ve Despot Efendi Demetrios, Methōnē'ye geldi. Bunların hepsi bir imparatorluk ve üç [adet] Roma'daki Papa'ya ait kadırgayla geldiler. Methōnē'de 14 gün konakladılar.

1437 Aralık 28-1438 Ocak 3/6946, 1. indiksiyon

2 Aynı ayın 28'inde, İmparator Efendi İoannes ordusuyla birlikte İmparator Pylos'a geldi. Ve 3 Ocak'ta patrik yola çıktı ve bütün Sinod İmparator Efendi İoannes'in bulunduğu Pylos'a gitti.

1439/6948, 3. indiksiyon, 16. Kasım

3 1439, 16 Kasım'da, İmparator Efendi İoannes ve bütün Sinod miser Gabriel Barbarigo'nun gemisiyle Methōnē'ye geldi. Ve İmparator ve onun kardeşi Mantenē'de karaya çıktı.

1439/6948, 3. indiksiyon, 23-24 Kasım

4 Ve aynı yıl, 23 Kasım'da, Frank piskopos din kendi adamlarıyla beraber

---

⁹⁰⁶ Elbasan

ayın yaptı. Ve Romalı piskopos ve onun rahibi bu **[Frankların]** ayın gününde **[tören]** yapmadı; Franklar ve Romalılar Lâtin merasiminde sadece kucaklaşma yaptılar. Ve aynı ayın 24'ünde dünyevî adı Kontaratos⁹⁰⁷ olan Romalı piskopos Efendi İōsēph ve bütün din adamları ve bütün ülke içeride ve dışarıda, Franklar ve Romalılar, Hagios İoannes Theologos'a ayın yaptı. Ve kale komutanı hükümdar ve bütün arhontlar ve eşleri, Romalılar usulünde komünyon ekmeği yediler.

II

1439/6947, 2. indiksiyon, 6 Temmuz

5 Kiliselerin birliği, Roma'nın merhum papası Eugenios zamanında. 1439'da gerçekleşti.

1439/6947, 2. indiksiyon, 10 Haziran

6 Konstantinopolis patriği Floransa'da vefat etti,

1438/6946, 1. indiksiyon, 13 Nisan (?)

7 Sardes metropoliti de **[vefat etti]**.

1054/6562, 7. indiksiyon, 20 Temmuz (?)

8 Lâtinler 6562 yılında bizden ayrıldılar ve kovuldular.

KRONİK-105

1437/6946, 1. indiksiyon, 27 Kasım

1 6946 yılı, 1. indiksiyonda, İmparator İoannes Phrangia'ya Sinod'a gitti.

1439/6947, 2. indiksiyon, 6 Temmuz, Pazartesi

2 Ve Sinod Floransa'da 6947 yılı, 6 Temmuz, Pazartesi günü toplandı.

1448/6957 12. indiksiyon, 31 Ekim

3 6957 yılı, Kasım ayında, İmparator Efendi İoannes öldü ve onun dördüncü kardeşi Mistra Despotu Konstantinos imparator oldu.

---

⁹⁰⁷ Methonē piskoposu

SONUÇ

Sonuç olarak, hem çevirisini hem de tarihsel yorumlarını yaptığımız Bizans Kısa Kroniklerinin Osmanlı tarihi bakımından değerini kanıtlayacak somut sonuçlar ortaya çıkmıştır. Osmanlı tarih yazıcılığının geç tarihlerde başlaması nedeniyle doğru ve kesin kronoloji bakımından sorunlu olması, bu kroniklerin ne denli önemli olduğunu göstermiştir. Osmanlı-Bizans ilişkileri bağlamında, 1402-1451 tarihleri arasında gelişen olayların değerlendirilmesi sonucu, doğru bilinen bazı tarihi gerçeklerin dönemin kaynaklarıyla mukayese edildiğinde eksik veya hatalı olduğu görülmüştür. Özellikle Osmanlı Fetret Devri'nin kronolojisini ve bazı gelişmelerin ayrıntılarını sadece bu kroniklerden öğrenebildiğimiz ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Kısa Kroniklerin Osmanlı tarihçiliğinde nasıl kullanılması gerektiğine dair bir metodoloji de ortaya çıkmıştır.

Bununla birlikte, bu çalışma ile sınırlı sayıda tarihsel olayın değerlendirilmesi yapılmıştır. Günümüzde bilinen 120 kadar kroniğin burada sadece 49'unun çevirisi yapılmıştır. Bunlardan 30'unun tamamı, 6'sının ise bir bölümünün herhangi bir modern dilde daha önce yapılmış çevirisi yoktur. Geri kalan 13 kroniğin ise Almanca çevirisinin olduğundan daha önce bahsetmiştik. Dolayısıyla önemli bir bölümü ilk defa modern bir dile tercüme edilmiştir. Bu nedenle tezde çevirisi yapılan kronikler Osmanlı tarihi araştırmacılarının elinde önemli bir kaynak olacaktır. Osmanlı tarihçiliği için halen çok sayıda kronik hem Türkçeye çevrilmeyi hem de değerlendirmeyi beklemektedir.

BİBLİYOGRAFYA

Akın, Hakkı., “XV. Yüzyıl Lâtince Macar Kroniği Chronica Hungarorum’un Türk Tarihi Bakımından Değeri”, *Belleten*, LI/200 (1987), s. 684-686 ve 723-724;

Alexandrescu-Dersca Bulgaru., M.M., *La Campagne de Timur en Anatolie (1402)*, Bükreş 1942.

Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), haz. Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000.

Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman F. Giese Neşri, yay. Nihat Azamat, Marmara Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1992.

Aravantinos, P., *Χρονογραφία της Ηπειρου*, Athēna 1856

Âşık Paşazade, *Osmanoğulları'nın Tarihi*, haz. K. Yavuz-M.A. Yekta Saraç, K Kitaplığı, İstanbul 2003.

Âşıkpaşazâde, *Tevârih-i Âl-i Osman*, nşr. Âli Bey, İstanbul 1332.

Babinger, Franz., *Fatih Sultan Mehmed ve Zamanı*, çev. Dost Körpe, Oğlak Yayınları, İstanbul 2008.

Barker, John. W., “On the Chronolgy of the Activities of Manuel II Palaeologus in the Peloponnesus in 1415”, *BZ*, 55 (1962), 39-55

-----, *Manuel II Palaeologus (1391-1425): A Study in Late Byzantine Statesmanship*, New Brunswick 1969.

Baştav, Şerif *Osmanlı Türk-Macar Tarihi Münasebetlerinde İlk Devir 1456'ya Kadar*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1991, s. 94-97.

-----, “Çelebi Mehmed’in Gençliği ile İlgili Efsaneler”, *Türk Tarih Kurumu Bildiri Özetleri*, Ankara 2002, s. 128–129.

-----, *16. Asırda Yazılmış Grekçe Anonim Osmanlı Tarihi, Giriş ve Metin (1373-1512)*, A.Ü. D.T.C.F Yayınları, Ankara 1973.

Bertrandon de la Broquiére, *Bertrandon de la Broquiére’in Denizaşırı Seyahati*, ed. Ch. Schefer, sun. S. Eyice, çev. İ. Arda, Eren Yayınları, İstanbul 2000.

Bogiatzides, I.K., “Νέα πηγή Βυζαντινής Ιστορίας”, *NE* 18 (1924), s. 69-105.

Chalkokondyles, *Laonici Chalcocondylae Historiarum Demonstrationes*, ed. E. Darko, c. I-II, Academia Litterarum Hungarica, Budapestini 1922-1927.

Charanis, Peter, “A Note on the Short Chronicle No 45 of the Lampros-Amantos Collection”, *Annuaire de l’Institut de Philologie et d’Histoire Orientales et Slaves*, 7 (1939-1944), 447-450

-----, “Les BPAXEA XPONIKA comme source historique”, *Byzantion* 13 (1938), 36-362.

Collingwood, R.G., *Tarih Tasarımı*, çev. Kurtuluş Dinçer, Gündoğan Yay. (2. Baskı), Ankara 1996.

Conomis, O. N., “On the Cypriot Chronicles (Symmeikta)”, *Ελληνικά*, 30 (1977-78), s. 153-156.

Critobulus Imbriota., *Historiae*, ed. D. R. Reinsch, Berlin 1983

Croke, B.- Kazhdan, A., "Chronology" *ODB*, c. I, s. 448-449.

Croke, Brian., “The Origins of the Christian World Chronicle”, *Christian Chronicles and Byzantine History, 5th-6th Centuries*, Variorum, Great Britain-USA 1992, III, s. 116-131.

Darrouz s, Jean., “Peter Schreiner, Die Byzantinischen Kelinchroniken. I. Einleitung und Text (Corpus Fontium Historiae Byzantinae. Vo. XII/1 Series Vindobonensis. Edidit H. Hunger).  sterreichischen Akademie der Wissenschaften, Vienna 1975”, *REB* 34 (1976), 355-336.

Delilbaşı, Melek, “Sel nik ve Yanya’da Osmanlı Egemenliği’nin Kurulması”, *Bulleten* LI/199 (1987), s. 75-106.

-----, “Sel nik’in Venedik İdaresine Geçmesi ve Osmanlı-Venedik Savaşı (1423-1430)”, *Bulleten* XL/160, (1976), s. 573- 588.

-----, “The Present and Future of Byzantine Studies in Turkey”, *in memory of Nikos Oikonomides*, ed. by Florentia Evangelatou-Notara, Triantafyllitsa Maniati-Kokkini, Athens 2005, s. 63-72

-----, “Türk Tarihinin Bizans Kaynakları”, *Cogito*, Sayı 17 (Kış 1999), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 339-351.

-----, *Anagnostis, Johannis*, “Selanik (Thessaloniki)’in son Zaptı Hakkında Bir Tarih” (*Sultan II. Murad Dönemine Ait Bir Bizans Kaynağı*), eviren ve değerlendiren Melek Delilbaşı, TTK Yayınları, Ankara 1989.

-----, “Classical Tradition, Byzantine and Modern Greek Studies in Turkey and Future Prospects”, *Association Internationale d’Etudes du Sud-Est Europ en*, 35-39 (2005-2009), s. 259-266.

Byzantium and the Franks, Variorum Reprints, London 1982.

- Dennis, G.T.**, "The Short Chronicle of Lesbos, 1355-1428", *Lesbiaka* 5 (1965), 3-22
in *Byzantium and the Franks*, Variorum Reprints, London 1982.
- Dennis, G.T.**, "1403 Tarihli Bizans-Türk Antlaşması", çev. Melek Delilbaşı,
A.Ü.D.T.C.F. Dergisi, XXIX/1-4 (1971-78), 153-166.
- Dennis, G.T.**, "Official Documents of Manuel II Palaeologus", *Byzantion* 41 (1971),
45-58
- Dennis, G.T.**, *The Reign of Manuel II Paleologus in Thessalonica (1382-1387)*,
Orientalia Christiana Analecta 159, Pontifical Institute of Oriental Studies,
Rome 1960
- Dennis, George T.**, "The Capture of Thebes by the Navarrese (6 March 1378) and
other Chronological Notes in two Paris Manuscripts", *OCP* 26, Fasc. I
(1960), 42-50
- Doukas**, *Decline and Fall of Byzantium to the Ottoman Turks by Doukas, An
Annotated Translation of "HistoriaTurco-Byzantina"* Eng. Trans by Harry
J. Magoulias, Wayne State University Press, Detroit 1975.
- , *Doucae Historia Turcobyzantina (1341-1462)*, ed. Vasile Grecu,
Bucharesti 1958.
- Dölger, Franz.**, *Regesten der Kaiserurkunden des Oströmischen Reiches von
565-1453*, I-V, München-Berlin 1924-1965.
- Dyobouniotes, K.**, "Αί εκκλησιαστικά ειδήσεις των βραχέων χρονικών του Σπ.
Λάμπρου", *EEBS* 11 (1935) s. 3-15.

Ecthesis chronica and chronicon Athenarum, ed. Spyridon Lampros,. London 1902, Amsterdam 1969.

Enverî, *Düstûrnâme-i Enverî, Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1466)*, haz. Necdet Öztürk, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2003.

Filipovic, Nedim, *Princ Musa i sejh Bedreddin*, Sarajevo 1971, s. 506-518.

Gautier, Paul., “Un Récit Inédit du Siège de Constantinople par les Turcs (1394–1402)”, *Revue des Études Byzantines*, 23 (1965), 100–117.

Gorjanov, B.T., “Neizdannij anonimnij vizantijskij chronograph XIV veka”, *VizVrem* 2 (1949), s. 276-293

Gökbilgin, M. Tayyib., “Süleyman Çelebi”, *İA*, c. 11, s. 179-182.

Gregory, Timothy E., "Hexamilion", *ODB*, c. II, s. 927-28;

Grierson, Philip., "Asper", *ODB*, c. I, s. 211.

Grumel, V., *La Chronologie, Traite d'Etudes Byzantines*, Paris 1958

Held, Joseph., *Hunyadi: legend and reality*, Boulder: East European Monographs, Distributed by Columbia University Press, New York 1985.

Heywood, Colin J., “Mustafa”, *EI²*, s. 710-713

Hoca Saadeddin., *Tâc'üt Tevârih*, c.I, İstanbul, Matba-i Âmire 1279.

Ibn Arabshâh., *Tamerlane or Timur the Great Amir*, çev. J.H. Sanders, Londra; Luzac, 1936.

Imber, Colin, “Musa Çelebi”, *EI²*, s. 644-645;

-----, *Varna Savaşı*, çev. Ayda Arel, Kitap Yayınevi, İstanbul 2007

-----, *The Ottoman Empire 1300-1481*, Istanbul, Isis Press, 1990.

Iorga, Nicolai., “Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XVe siècle », *Revue de l'Orient Latin* (ROL) IV (1896), 25-118, 226-320, 503-622.

Iorga, Nicolai., *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XVe siècle*, I-IV, Paris-Bukarest 1899–1915.

İnalçık, Halil, “Ottoman Methods of Conquest”, *Studia Islamica*, 3 (1954), 103-129

-----, "Bâyazid I", *El²*, s. 1117-1119.

-----, "Murad II", *İA*, s. 598-602;

-----, “ ‘Ahmedî’s Gazânâme’ on the Battle of Kosova”, Kosovo, Paris 2000.

-----, “ Bayazid I”, *El²*, s. 1117–1119.

-----, “Byzantium and the Origins of the crisis of 1444 under the light of Turkish sources”, *Actes du XIIe Congrès International des Etudes Byzantines, Ohrid, 1961* (Belgrad: Comité Yugoslave des Etudes Byzantines, 1978), s. 159-163.

-----, “Mehemmed I”, *El²*, 973–978.

-----, “Mustafa Çelebi, Düzmece” *TDİA*, s.

-----, “Notes on N. Beldiceanu’s Translation of the Kanunnâme, fonds turc ancien 39, Bibliothèque Nationale, Paris”, *Der Islam* 43 (1967), 139-157.

-----, “Osmanlı Tarihçliğinin Doğuşu” Söğütten İstanbul’a Osmanlı Devleti’nin Kuruluşu Üzerine Tartışmalar, İmge Kitabevi, Ankara 2000, s. 93-117.

-----, “Rumeli”, *İA*, s. 766-77

- , *Devlet-i 'Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I*, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2009.
- , *Fatih Devri Üzerinde Tetkikler ve Vesikalar I*, 3. Baskı, TTK Yayınları, Ankara 1995.
- , *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları (1302-1481)*, İSAM Yayınları, İstanbul 2010.
- , *Osmanlı İmparatorluğu, Klâsik Çağ (1300-1600)*, çev. Ruşen Sezer, YKY, İstanbul 2006
- , İnalçık, "The Ottoman Turks and the Crusades" *A History of the Crusades, 1329-1451*, General ed. K. M. Setton, vol. VI, Madison 1989, s. 222-310
- İnalçık, H.-Oğuz, M.**, *Gazavât-ı Sultân Murâd b. Mehemmed Hân, İzladı ve Varna Savaşları (1443-1444 Üzerinde Anonim Gazavâtnâme*, TTK Yayınları 1989.
- Janin, R.**, *Constaninople byzantine, développement urbain et répertoire topographique*, Paris 1950.
- Jeffreys, Elizabeth M.**, "Chronicles, Short" *ODB*, c.I, s. 447.
- Johnson, James William.**, "Chronological Writing: Its Concept and Development", *History and Theory*, Vol.2 No.2, (1962), 124-145
- Jorga, Nicolae.**, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, c. I, çev. Nilüfer Epçeli, Yeditepe Yay., İstanbul 2005.
- Kambylis, Athanasios.**, "Peter Schreiner, Die Byzantinischen Kelinchroniken. I. Einleitung und Text, Wien 1975, (CFHB 12/1)", in *Kyklos. Rudolf Keydell zum Geburtstag*, Berlin 1978, s. 150-170.

Kananos, Ioannes., “II. Murad’ın İstanbul Muhasarası Hakkında Bir Eser”, çev. Z. Taşlıkılıçoğlu, İ.Ü.E.F.T.D, VIII/11-12 (1955), s. 209-226.

Kananos, Ioannes., *Peri tou en Kōnstantinopolei Gegonotos Polemou*, yay. haz., I. Bekker, Bonnae 1838, s. 457-479.

Karpozilos, Apostolos., “Peter Schreiner, Die Byzantinischen Kleinchroniken. 2. Teil Historischer Commentar. 3. Teil Teilübersetzungen, Addenda et Corrigenda, Indices [Corpus Fontium Historiae Byzantinae. 12,2-12,3. Series Vindobonensis. ed. H. Hunger]. Wien, Öster. Akad. d Wiss. 1977, 644 S/1979/, 254 S.”, *Ελληνικά*. 34 (1982), 436-440.

-----, “Peter Schreiner, Die Byzantinischen Kleinchroniken. I. Einleitung und Text (Corpus Fontium Historiae Byzantinae. Vo. XII/1 Series Vindobonensis. Edidit H. Hunger). Österreichischen Akademie der Wissenschaften, *Ελληνικά* 30, (1977-78), 181-182.

-----, *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι, τόμος Β’ (8ος -10ος αί.)*, Ekdoseis Kanakē, Athēna 2002.

-----, *Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι, τόμος Β’ (8ος -10ος αί.)*, Ekdoseis Kanakē, Athēna 2002.

Kastritsis, Dimitris. J., *Bayezid’in Oğulları*, çev. Ayda Arel, Kitap Yayınevi, İstanbul 2010.

-----, *The Sons of Bayezid, Empire Building and the Representation in the Ottoman Civil War of 1402–1413*, Brill, Leiden-Boston 2007.

-----, “Religious Affiliations and Political Alliances in the Ottoman Succession Wars of 1402-1413”, *Medieval Encounters*, 13 (2007), s. 222-242.

Kazhdan, Alexander, "Chronicle" *ODB*, c.I, s. 443.

-----, "Literature", *ODB*, c. II, s. 1234-1237.

-----, "Historiography", *ODB*, c. II, s. 937-938.

Kiel, Machiel, "Ayamavra" *DÍA*, s. 194-195

Kolodziejczyk, D., "The Segedin Treaty Rediscovered", *Romano-Turcica* I, (2003),
s. 15-24.

Komodikes, Konstantinos, Οι Πληροφορίες των Βραχέων Χρονικών για την
Κύπρο, Η Κατάσταση κα'ο Σχολιασμός Τους, Ekdoseis Epifaniou,
Leukosia 2006.

Konstantin the Philosopher (Kostenecki)., *Lebensbeschreibung des Despoten
Stefan Lazarevic von Konstantin dem Philosophen*, ed. and trans.
Maximilian Braun, The Hague: Mouton 1956.

Korać, Dušan- Radić, Radivoj, "Mehmed II "The Conqueror", in *Byzantine Short
Chronicles and Old Serbian Annals, Inscriptions, and Genealogies*", *ZRVI*,
XLV (2008), 289-300.

Kostenečki, Konstantin, *Stefan Lazareviç. Yıldırım Bayezid'in Emrinde Bir Sırp
Despotu*, çev. Hüseyin Mevsim, Kitap Yayınevi, İstanbul 2008.

Kriaras, Emmanuel., *Επιτομή του λεξικού της μεσαιωνικής ελληνικής δημόδους
γραμματείας 1100-1669*, τόμος A-B, Thessalonikē 2001.

Kritovoulos, Michael, *Critobul din Imbros, Din lui Mahomed, Anii 1451-1467*, ed.
V. Grecu, Bucharesti 1963).

Krumbacher, Karl, *Geschichte der byzantinischen Literatur*, Munich, 1897

Kugéas, S., “Notizbuch eines Beamten der Metropolis in Thessalonike aus dem Anfang des XV. Jahrhunderts”, *BZ* 23 (1914), 143-163.

Kurat, Akdes, N., *Die Türkische Prosopographie bei Laonikos Chalkokondyles*, Hamburg 1933.

-----, “Bizans’ın Son ve Osmanlıların İlk Tarihçileri, Türklerin 1446 da Mora’yi Haraca Bağlamalarına Ait Bizans ve Osmanlı-Türk Kaynaklarında Verilen Manlumatın Mukayesesi”, *Türkiyat Mecmuası*, 3 (1935), s. 185-206.

Lampros, Spyridon, “Τα τείχη του Ίσθμου της Κορίνθου κατά τους μέσους αιώνας”, *NE* (II), 1905, 435–489.

-----, *Παλαιολόγεια και Πελοποννησιακά*, I-IV, Atina 1912-1930.

-----, Ενθυμήσεων ήτοι χρονικών σημειωμάτων συλλογή πρώτη. *NE* 7 (1910) 113-313.

-----, *Βραχεία Χρονικά*,. εκδίδονται. επιμελεία Κ. Ί. Άμάντου Μνημεία της έλληνικής ιστορίας. Τόμος Α', τεύχος 1, Athēna 1932.

Liddell, H.G and Scott, R., *An Intermediate Greek-English Lexicon, The Seventh Edition*, Clarendon Press, Oxford 2000.

Ljubarskij, Jakov N. “New Trends in the Study of Byzantine Historiography” *DOP*, 47 (1993), 131-138.

-----, “Man in Byzantine Historiography from John Malalas to Michale Psellos”, *DOP*, 46, *Homo Byzantinus: Papers in Honour of Alexander Kazhdan*, (1992), 177-186.

Loenertz, Raymond J., “La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire, *OCP* 29 (1963), s. 331-356 (I)

-----, «Pour l'histoire du Péloponnèse au XIVe siècle.» *Études Byzantines* 1 (1943) 152-196 (=Byzantina et Franco-Graeca 227-265).

-----, “Chronicon brève de Graecorum imperatoribus, ab anno 1341 ad annum 1453 e codice Vaticano graeco 162”, *EEBS* 28 (1958), s. 204-215.

-----, “Études sur les chroniques brève byzantines”, *OCP* 24 (1958), s. 155-164.

-----, “La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire. Deuxième partie: de 1328 à 1341”, *OCP* 30 (1964) 39-64 (II).

-----, *Byzantina et Franco-Graeca. Articles parus de 1935 à 1966 réédités avec la collaboration de Peter Schreiner*, Rome 1970.

-----, "La Chronique breve mereote de 1423", *Melanges Eugene Tisserant II, Studi e Testi* 232, Vatican 1964, 399-439.

Magdalino, Paul. "Apokrisiarios", *ODB*, c. I, s. 136.

Mango, Cyril., "Golden Gate", *ODB*, c. II, s. 858-59.

-----, “The Tradition of Byzantine Chronography”, *Harvard Ukrainian Studies*, 12/13 (1988/1989), 360-372.

-----, *Bizans. Yeni Roma İmparatorluğu*, çev. Gül Ç. Güven, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.

Ménage, V. L., “The Menāqīb of Yakhshi Faqīh”, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, 26 (1963), 50-54

- Ménage, V. L.,** *Neshrī's History of the Ottomans, The Sources and the Development of the Text* (London, New York, Toronto: Oxford University Press, 1964)
- Ménage, V.L.,** “The ‘Annals of Murad II’” *Bulletin of the School of Oriental and African Studies, University of London*, Vol.39,No.3 (1976), s. 570-584
- Milas, Herkül.,** “Yunanca’nın Türkçe Harflerle Yazılışı”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C. XVI, 27 (1992-1994), s. 189-197.
- Minas, Konstantinos.,** “Γλωσσικές παρατηρήσεις στα ‘βραχέα χρονικά (Σύμμεικτα)”, *Ελληνικά* 34 (1982-83), s. 412-421.
- Mioni, Elpidio.,** “Una inedita cronaca bizantina (dal. Marc.gr. 595)”, *Rivista di Studi Studi bizantini e Slavi*, 1 (1981), s. 71-88
- Mollaoglu, Ferhan K.,** *Laonikos Chalkokondyles’in Kroniği ve Değerlendirilmesi (V.-VII. Bölümler)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2005.
- , *Selanik Başpiskoposu Symeon’un Tarihi Nutku*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, Ankara 1998.
- , “Sultan I. Bayezid dönemine Ait Grekçe Bir Anlatı” *OTAM* 24 (2010), s. 129-146.
- Momigliano, Arnold.,** “Greek Historiography”, *History and Theory*, 17.1 (1978), 1-28.
- Moravcsik, Gyula,** “Ανέκδοτα Βραχέα Ελληνικά Χρονικά”, *Ελληνικά* 4 (1931), 257-259
- , “Άγνωστος κώδιξ της Έκθέσεως Χρονικής”, *Ελληνικά* 2 (1929), 119-123

- , *Byzantinoturcica*, I-II, Berlin: Akademie Verlag, 1958
- , *Türk Tarihinin Bizans Kaynakları*, çev. H. N. Orkun, Sümer Basımevi, Ankara 1938
- Necipoğlu, Nevra.**, *Byzantium Between the Ottomans and Latins*, Cambridge University Press, Cambridge 2009.
- Neşrî, Mehmed.**, *Kitâb-ı Cihan-nümâ*, 2 Cilt, haz. F.R. Unat-M.A. Köymen, TTK Yayınları (3. Baskı) Ankara 1995.
- Neşrî, Mevlânâ Mehmed.**, *Cihânnümâ*, haz. Necdet. Öztürk, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2008.
- Nicol, Donal M.**, *Bizans'ın Son Yüzyılları (1261-1453)*, çev. B. Umar, İstanbul 1999.
- , *The Byzantine Family of Kantakouzenos (Cantacuzenus) ca.1100-1460, A Genealogical and Prosopographical Study*, Dumbarton Oaks Center for Byzantine Studies, Trustees for Harvard University, Washington, D.C. 1968.
- Nicoloudis, Nicos**, *Laonikos Chalkokondyles, A Translation and Commentary of the 'Demonstrationes of Histories' (Books I-III)*, Athens 1996.
- Oikonomides, Nicolas.**, "Indiction", *ODB*, c. II, s. 993.
- Oruç Beğ Tarihi*, haz. Necdet Öztürk, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2008.
- Osmanlı Tarihine Ait Takvimler I*, düzenleyen Nihal Atsız, Küçükaydın Matbaası, İstanbul 1961.
- Papadakis, A., Cutler, A.** "Councils" *ODB*, c. I, s. 540-43.

Prosopographisches Lexikon der Palaiologenzeit, ed. by Erich Trapp, 1-12 (CD Version), Österreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 2001.

Radič, Radivoj. “The Information which the Short Chronicles provide on the History of the Yugoslav Peoples in the 16th Century”, *ZRVI*, 26 (1987), s. 217-236

-----, “Οι πληροφορίες των Βραχέων Χρονικών για την Πελοπόννησο και την Ιταλία τον 16^ο αιώνα”, *Peloponnēsos, Poleis kai Epikoinōnies ste Mesogeio kai tē Maurē Thalassa*, Epimeleia: Charis Kalliga-Aleksis Malliaris, Athina 2006, 215-230.

-----, “Τα Βραχέα Χρονικά ως Πηγή της Ιστορίας του 16^{ου} αι. Γενικές Παρατηρήσεις”, *Byzantinos Domos*, 5-6 (1991-1992), s. 45-53

Samodurova Z.G. “Neizdannaja grehsekaja hronika iz rukopisi Gosudarstvennogo Istoricheskogo muzeja”, *VizVrem* 39 (1978), s. 201-225.

-----, “Grecheskie rukopisi soderezascie malye vizantijskie hroniki”, *VizVrem*, 36 (1974), s. 139-144.

-----, “Kratkaja anonimnaja khronika iz grecheskoj rukopisi Gos. istoricheskogo muzeja”, *VizVrem*, 42 (1981), s. 115.

-----, “ K voprosu o malych vizantijskich chronikach (po rukopisjam moskovskich sobranij)”, *VizVrem* , 21 (1962),

-----, “Malye vizantijskie khroniki i ikh istochniki”, *VizVrem*, (1967), s. 153-161.

Savvides, Aleksis G.C. “Agarēnoi, Ismaēlitai and Sarakēnoi in Byzantine Sources”, *Byzantion*, 67 (1997), s. 89–96.

Schreiner, Peter. "Die Byzantinischen Kleinchroniken und die Annalistik bei den Südslaven", *Bulgarian Historical Review*, 6/2 (1978), 45-53

-----, "La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire. Quatrième partie: de 1348 à 1358 (fin)", *OCP*, 34 (1968), 38-61 (IV).

-----, "Chronologische Untersuchungen zur Familie Kaiser Manuels II, *BZ* 63 (1970), 285-299.

-----, "La chronique brève de 1352. Texte, traduction et commentaire. Troisième partie : de 1342 à 1348", *OCP* 31 (1965) 336-373 (III)

-----, *Studien zu den BPAXEA XPONIKA (Miscellanea Byzantina Monacensia 6)*. München 1967.

Schilbach, Eric, *Byzantinische metrologie*, München 1970.

Ševčenko, Nancy P. "Himation", *ODB*, c. II, s. 932.

Sfranze, Giorgio, *Cronaca*, ed. R. Maisano, Accademia Nazianole Dei Lincei, Roma 1990.

Sharaf al-Dîn ‘Alî, *Zafar-nâmah: Târîh-i Umûmî-yi mufassal-i Îrân dar dwrah-i Timûriyân*, yay. Muhammad Abbâsî, 2 Cilt. Tahran 1336/1957-1958.

Sophocles, E. A., *Great Lexicon of the Roman and Byzantine Periods*, Harvard University Press, London-Oxford 1914.

Soucek, Svat. "The Ottomans and Their Rivals, Galleys and Galleons, Portolan Charts and Isolarii," in *Piri Reis & Turkish Mapmaking After Columbus: The Khalili Portolan Atlas*, Nour Foundation, 1995, s. 10-33.

Sphrantzes, Georgios. *Memorii 1401-1477, În anexă Pseudo-Phrantzes: Macarie Melissenos Cronica 1258-1481*, ed. V. Grecu, Bucuresti 1966.

Stojanovič, Lubomir “Stari srpski rodoslovi i letopisi”, *Zbornik za istoriju, jezik i knjizevnost srpskog naroda. 1. Od. Knj*, 16, Belgrad 1927.

Stojanovič, Stanoje. “Die Biographie Stefan Lazarevic’s von Konstantin dem Philosophen als Geschichtsquelle”, *Archiv für slavische Philologie* 18 (1896), s. 409-472.

Symeon, Politico-Historical Works of Symeon, Archbishop of Thessalonica (1416-17 to 1429): Critical Greek text with Introduction and Commentary, ed. David Balfour, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Vienna 1979.

Syropoulos, Sylvester. *Les "Memoires" du Grand Ecclesiarche de l'Eglise de Constantinople Sylvestre Syropoulos sur le concile de Florence (1438-39)*, ed. V. Laurent, Pontificium Institutum Orientalium Studiorum, Roma 1971.

Şükruallah bin Şehabeddin, Behcetü't Tevârih: Osmanlı Tarihleri I, haz. N. Atsız, İstanbul 1949.

Tabula Imperii Byzantini 6, Thrakien (Thrakē, Rodopē und Haimimontos) von Peter Soustal, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1991.

Tekindağ, Şehabeddin, “Musa Çelebi”, *İA*, c. 8, s. 661-666;

The Economic History of Byzantium, From the Seventh through the Fifteenth Century, ed. Angeliki Laiou, Dumbarton Oaks Studies, Washington 2002, s. 815-878.

The Oxford Dictionary of Byzantium, ed. A. Kazhdan, I-III, New York, Oxford: Oxford University Press, 1991.

Thiriét, F. *Régestes des délibérations du sénat de Venise concernant la Romanie I-III*, Paris 1958-1961

Turan, Osman., *İstanbul'un Fethinden Önce Yazılmış Tarihî Takvimler*, TTK Yayınları, Ankara 1984.

Uzunçarşılı, İsmail H., *Osmanlı Tarihi*, c. II. cilt, (5. Baskı), TTK Yayınları, Ankara 1988.

-----, "Mehmed I", *İA*, s. ?

-----, *Osmanlı Tarihi*, III. cilt, I. Kısım, (4. Baskı), TTK Yayınları, Ankara 1988.

-----, *Osmanlı Tarihi*, I. cilt (5. Baskı) TTK Yayınları, Ankara 1988.

Wittek, Paul, "Ankara Bozgunundan İstanbul'un Fethine" çev. Halil İncalcık, *Belleten XXVII* (1943), 557-589.

-----, "Der 'Beiname' des osmanischen Sultans Mehemed I", *Eretz-Israel 7* (1964), s. 144-153.

-----, "Chroniques mineures byzantines". *Byzantion*, 12 (1937), s. 309-323.

Wolff, R.L. – Hazard, H.W. "The Later Crusades" *A History of the Crusades*, c. II, ed. K.M. Setton, Londra 1969, , s. 249-273.

Yinanç, Mükrimin, H. "Bayezid I" *İA*, s. 369-392

Yücel, Yaşar–Cengiz, Halil Erdoğan, "Rûhî Tarîhi" *Belgeler*, 14 (1989-1992), s. 359-472+166.

Zachariadou, Elizabeth, “Süleyman Çelebi in Rumili and the Ottoman Chronicles”

Der Islam, 60.2 (1983), 268-290.

-----, “Peter Schreiner, *Studien zu den Βραχέα Χρονικά*. Miscellanea Byzantina Monacensia 6, München 1967. Σελ. XI, 237. [Institut für Byzantinistik und neugriechische Philologie der Universität]”, *Ελληνικά* 21 (1968) 420-431.

-----, “Peter Schreiner, Die Byzantinischen Kelinchroniken. I. Einleitung und Text (Corpus Fontium Historiae Byzantinae. Vo. XII/1 Series Vindobonensis. Ed. H. Hunger] Wien, Ísrerr. Akad. D. Wiss. 1975. 688 S. DM 130” *BZ* 70 (1977), 352-356.

Zakythinos, Dyonisios.A., *Le Despotat grec de Morée*, 2 cilt, Paris 1932.

ÖZET/ABSTRACT

Bizans Kısa Kronikleri, Bizans tarih yazımı geleneği içinde ayrı bir yere sahiptir. Bu kronikler, Bizans tarihi boyunca yazılmış çeşitli konulardaki elyazmalarının kenarlarına veya boş bir sayfasına kaydedilmiş kronolojik notlardan oluşur. Bazılarının yazarı bilinse de büyük çoğunluğu anonim olan kroniklerin en belirgin özelliği ise olayların kronolojisini ayrıntılı bir şekilde kaydetmiş olmasıdır. Olaylar gün, ay, yıl, indiksiyon ve hatta bazen saat ayrıntılarıyla birlikte kaydedilmiştir. Eserin büyük bir bölümü halk dilinin egemen olduğu sade bir Ortaçağ Yunancası (dēmōtikē) ile yazılmıştır. Özellikle Osmanlı Devleti'nin Balkanlar ve Anadolu'daki yayılma sürecine ilişkin kayıtların bir kısmı başka bir kaynaklarda olmayan bilgiler içerir. Türk tarihi açısından yeterince değerlendirmemiş olan Kısa Kronikler, erken Osmanlı Tarihi'nin kronolojisi, 15. yy ikinci yarısındaki Mora fetihleri, 16. ve 17. yüzyıllardaki gelişmelerin kronolojisi ve olayları hakkında verdiği bilgiler açısından oldukça zengindir.

Bu çalışmada 1402-1451 tarihleri arasında Osmanlı Tarihi'ne dair bilgi veren 49 kroniğin çevirisi ve bilgilerin tarihsel değerlendirmeleri yapılmıştır. Dönemin bütün kaynaklarıyla mukayese edilen bu bilgilerin Osmanlı kaynaklarının sessiz kaldığı bazı olayların aydınlatılmasındaki önemi ortaya çıkmıştır. Sözkonusu tarihlere meydana gelen bazı olayların kronolojileri de düzeltilmiştir.

Byzantine short chronicles have a distinct place in the tradition of the Byzantine historiography. These chronicles are composed of chronological marginal notes written down in a blank page or margins of the manuscripts that were inscribed in various subject throughout the Byzantine history. While some of these chronicles' writers are known, a great number of them are anonymous. The most outstanding feature of these chronicles is chronology of events which were registered with full details such as day, month, year, indiction even hours. A significant part of the work was worded with a simple Medieval Greek (*dēmōtikē*) which was prevailed in language of the commons. Particularly, some part of the records related to process of expansion of the Ottoman State into Balkans and Anatolia have a great importance since they cover the information which are not available in other historical sources. Short chronicles are not evaluated satisfactorily in terms of Turkish History and they are substantially rich historical sources for the purposes of early chronology of the Ottoman History and conquest of Morea in the second half of the 15th century as well as later on chronology of developments in 16th and 17th centuries.

In this study, 49 short chronicles, which give valuable information about the Ottoman History, dated between 1402 and 1451 are translated and evaluated historically and compared with other historical sources of then. In this way, the significance of the short chronicles became evident in terms of shed light on some events on which Ottoman sources kept silence. The chronologies of the some events are also corrected in aforementioned period.